DESCRIPTIVE CATALOGUE
OF
SANSKRIT MANUSCRIPTS
IN THE
ADYAR LIBRARY

VOL. VI—GRAMMAR, PROSODY AND LEXICOGRAPHY

BY
PANDIT V. KRISHNAMACHARYA
(*Special Editor, The Adyar Library*)
UNDER THE SUPERVISION OF
DR C KUNHAN RAJA

THE ADYAR LIBRARY
1947

Price RS. 40.00

Printed by C. Subbarayudu at the Vasanta Press,
The Theosophical Society, Adyar, Madras
P I C No. 55-12-[illegible]

PREFACE

On the occasion of the celebration of the Centenary of Dr Annie Besant, along with which the Adyar Library is conducting the celebration of its Diamond Jubilee, it is a matter of great joy to me to present this volume of the Descriptive Catalogue of the Adyar Library This volume, being No VI in the scheme, deals with Grammar, Prosody and Lexicography Prosody is intimately related to grammar and is treated as an integral part of grammar Lexicography also has an intimate relation with grammar For these two subjects, the number of manuscripts is too small to have separate volumes allotted to them, so they are taken up in the same volume with the grammar to which they are related

The plan followed is more or less what had been adopted in the Vedic Volume Full indices are given for the works, authors and also for other proper names appearing in the description

Pandit V Krishnamacharya was entertained in the Adyar Library towards the close of 1943, for the special purpose of assisting the Library in the preparation of the Descriptive Catalogue He is an eminent scholar especially in Vyākarana he had many years' experience in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras and he was closely associated with the publication of the descriptive catalogues of that Library He thus came to the Library with learning and experience He has examined all the manuscripts noticed in this volume, himself He has given ample information about the works and their authors, besides giving relevant extracts The catalogue is the result of scholarly examination and patient investigation of manuscripts I am deeply indebted to him for the way in which he has prepared the catalogue and seen it through the press Sri K Ramachandra Sarma has been helping in the preparation of the volume and my sincere thanks are also due to him The whole work has been carried on under the very able supervision of my esteemed colleague Dr C Kunhan Raja, Curator of the Library, whose scholarly service to the Library, it is impossible to overestimate

A few manuscripts that came to notice only after the printing of the main portion are added as a supplement

The Vasanta Press has spared no pains to finish the printing expeditiously and with their usual neatness I take this opportunity to record my appreciation of their work and also my thanks for the beautiful way in which the book has been printed and got up

Adyar Library G S M.
1st October, 1947 *Hon Director*

TABLE OF CONTENTS

INTRODUCTION

THE first volume of the descriptive catalogue of Sanskrit manuscripts in the Adyar Library was issued towards the end of 1942. The next volume to be taken up was the sixth containing the *Vyākaraṇa, Chandas* and *Kośa* manuscripts. The whole scheme has been given in the Introduction to the first volume. The volume for the *Kāvyas, Nāṭakas* and *Alaṅkāras* is also ready and the printing has just started. Work has already been taken up on further volumes also and they will appear in due course. It is not proposed to take up the publication in the order of the volumes as given in the scheme; we propose to issue such volumes as are got ready, and in the matter of the order in which the volumes are taken up for preparation and issue, there are various factors to be considered.

This volume containing the manuscripts on *Vyākaraṇa, Chandas* and *Kośa* was got ready by the eminent Paṇḍit Śrī V. Krishnamacharya of the Library staff. The volume contains 1037 manuscripts, with 746 for *Vyākaraṇa*, 48 for *Chandas* (Nos. 747 to 794) and 243 for *Kośas* (Nos. 795 to 1037). Out of the 746 manuscripts on *Vyākaraṇa*, the majority belong to what is called the Pāṇinian school of Sanskrit grammar, *i.e.* 659 of them. Then there are 62 manuscripts belonging to the non-Pāṇinian school (Nos. 660 to 721), and 21 manuscripts belong to the *Prākṛta Vyākaraṇa*. There are three works on the Grammar of the Telugu language, written in Sanskrit (Nos. 743-45). Then ten more manuscripts relating to Pāṇinian Grammar are given in the Supplement (Nos. 102 to 37).

There are 16 manuscripts of Pāṇini's work on Sanskrit grammar in eight chapters, called the *Aṣṭādhyāyī* for that reason. The last two of them contain the *Vārtikas* of Kātyāyana. There is still great uncertainty about the date of Pāṇini and of Kātyāyana. The exact nature of the original work of Kātyāyana is also not known to us now. Pāṇini is accepted as belonging to the 5th century B.C. Pāṇini had a large number of predecessors in the field of grammar and Pāṇini cites a large number of them. Many

of them may be authors of *Prātiśākhyas* and *Niruktas* for the Vedas Sākalya who is cited by Pānini is the author of the *Pada* text of the *Rgveda* Thus, it does not mean that since Pānini cites a large number of previous authorities on grammatical problems, there were also a large number of works on grammar in Sanskrit earlier than Pānini The *Aṣṭādhyāyī* of Pānini is the earliest grammar work in Sanskrit available to us Although many independent grammar works have been written in latter times, the work of Pānini has not been superceded, the later works are only adaptations and imitations of the great work of Pānini These later works are conveniently termed non Pāninian It does not mean that they go against Pānini or that they do not accept Pānini Non Pāninian simply means other than Pānini's.

Pānini's grammar, as has already been said, is divided into eight chapters, each chapter being divided into four *Pādas* The current text contains, accordings to Bohtlingk's edition, 3983 *Sūtras* distributed among the chapters and *Pādas* as follows

CHAPTERS	PĀDAS				
	i	ii	iii	iv	Total
I	75	73	93	110	= 351
II	72	38	73	85	= 268
III	150	188	176	117	= 631
IV	178	145	168	144	= 635
V	136	140	119	160	= 555
VI	223	199	139	175	= 736
VII	103	118	120	97	= 438
VIII	74	106	119	68	= 369
Total					3983

This text has some appendices, being various lists that are alluded to in the text, like the *Gaṇa Pāṭha* and the *Dhātu Pāṭha* They form integral parts of the work of Pānini *Uṇādi Sūtras*, alluded to in the *Sūtra*, *Uṇādayo bahulam* (III iii 1) give the derivations of a large number of words from roots As such they are all *Kṛt* formations and the appendix chapters containing the *Uṇādis* are commented on along with the *Kṛt Sūtras* by later -

commentators There is much controversy regarding the authorship of the *Unādi Sūtras*, some holding that they are by Pānini and that they form an integral part of the work of Pānini (including the appendices) and others holding the view that they were an earlier set of *Sūtras* which Pānini accepted in his grammar In spite of all the arguments that have been advanced in favour of the view that they form a part of the work of Pānini, one still feels that there is no reason for Pānini keeping them as a separate set instead of including them in the regular grammatical work, if they were the *Sūtras* of Pānini himself Their intimate relation to the work of Pānini cannot be questioned, what is questioned is only Pānini's authorship of the *Sūtras*

A grammar usually contains Phonology, Morphology and Syntax as the main divisions Pānini also keeps on to this scheme, but when a certain point arises, Pānini deals with related points in the same context, although such points may legitimately belong to another section Thus this division is not very strictly adhered to in the work of Pānini This admixture has been resorted to for the sake of compactness and brevity, and this has been taken advantage of by later commentators for starting a theory that Pānini had the same delight in being able to save a syllable as he would have if he had a son

Pānini re arranged the alphabet for the sake of scientific treatment of the sounds in the language Thus, in treating the subject matter in a grammar work, it is not the sounds of the same class as gutturals and palatals that have to be grouped together, phonological features are common among the groups as the first letters of the classes second letters of the classes and so on, more than among the letters of the classes taken together The re arrangement is for his scientific treatment of the sounds in the most compact and briefest way After re arranging the sounds, he groups them also into fourteen sets and each set is indicated by a final consonant Any sound in the alphabet taken along with a later final consonant indicates the whole set between This device also helps him to make his work very brief Some scholars in recent times have questioned the advantage of such re arrangement and grouping Some scholars have even suggested that the re arrangement is clumsy and unscientific This is not the place for explaining the point All that I can say is that I have analysed the entire re arrangement and grouping, and I have found that it

is supremely scientific and helps considerably in reducing the size of the treatise The choice of particular consonants at the end for these fourteen groups and their exact position too have a great scientific value The name "*it*" itself is very significant It was not a mere chance that Pāṇini took a vowel "*i*" and a consonant "*t*" at radom, he had a purpose in selecting these two letters to designate the term

The great merit of the work of Pāṇini lies in its system It cannot be said that it is perfect, even if it had been perfect at the time it was written, the perfection has necessarily to fade away in course of time on account of the change in language His command of the philological principles, his control ever the subject as evidenced by the generalisations as opposed to listing the individual case, his grasp of the structure of language and the development of language—these are simply wonderful

Pāṇini's work is usually accepted as one of the six *Vedāṅgas* But from the work itself, it is certain that Pāṇini undertook only a grammar of the *Bhāsā* and not a grammar of the *Vedas*, the *Vedas* he brought in only as exceptions to the general rules of the grammar of the spoken language of his day Owing partly to the incompleteness of the grammar of Pāṇini and mainly to the change that the language had undergone in course of time, the grammar stood in need of amplification and revision This was done by a later grammarian named Kātyāyana He is accepted as belonging to the close of the fourth century before Christ The available text of Kātyayana is called *Vārtikas* on Pāṇini's *Sūtras* According to Indian tradition, a *Vārtika* is an elaborate and critical commentary on an original text, Kātyāyana's text, as it is now available, is certainly not that They are only certain parallel *Sūtras* in the form of amplifications These passages are preserved in the work of Patañjali, called the *Mahābhāṣya* It may be that Patañjali had an elaborate and critical work of Kātyāyana and that Patañjali took only select passages from it which had the form of amplifications on the *Sūtras* of Pāṇini, for his critical examination It is only such passages as have been noticed by Patañjali that are preserved to us, the work itself is lost to us at present It is quite possible that the elaborate treatment of the subject in Patañjali's *Mahābhāṣya* have reference to the detailed work of Kātyāyana Such a surmise becomes probable in so far as the tradition of *Vārtika* being an elaborate and critical study on an original work has continued in India in later times, as

is evidenced by the *Vārtikas* of Kumārila on S'abara's *Bhāsya* in *Mīmāmsā* and other similar works

From the work of Patañjali, it may be presumed that what Kātyāyana attempted was to amplify the text of Pānini and to justify such amplifications What Patañjali tried was to retain the text of Pānini as such and to interpret the text in such a way as to yield the same results which Kātyāyana wanted In starting on such an interpretation, Patañjali inunciated a large number of rules of interpretation Besides the work of Patañjali is a mine of information on a variety of subjects For close analysis, for critical insight, for *impartially weighing the pros and cons in complicated contexts, in drawing* logical conclusions, in the lucidity of presentations, in the wealth of arguments, in style and in various other matters, the work of Patañjali is without a parallel in Sanskrit, nay, even in any literature of the world

It was again Patañjali who for the first time, so far as our knowledge goes as based on literature available, raised the question what it is that we call a language This point has been discussed in detail by later writers Thus Patañjali took up the subject of grammar not merely as an investigation into the correct mode of expressing ideas through words, but also as the basis of a very profound system of philosophy Patañjali's work, the *Mahābhāṣya*, is important for yielding a sound system of interpretation and as forming the basis for a very interesting and important system of philosophy *in India*

Patañjali has not written any elaborate commentary on a large number of the *Sūtras* of Pānini They are left without any remark It cannot be said that these rules needed no explanation, that they were too plain to need an explanation It cannot be said either that such *Sūtras* as were not commented upon by Patañjali *did not exist at his time and that* such *Sūtras* do not belong to the original work of Pānini, *i e*, that such *Sūtras* were later additions to the genuine work of Pānini There are *Sūtras* that are not commented on by Patañjali but that are necessary to understand the commentary of Patañjali that are presupposed by the commentary of Patañjali *It is* certain that side by side *with the Sūtras there must have* been, even from the time of Pānini himself, a system of explanation, since without such explanation the *Sūtras* are not intelligible Kātyāyana might have systematised this explanation and interpretation with necessary amplifications and revisions to suit the needs of the language which had undergone

great changes from the time of Pāṇini Patañjali must have accepted such explanations, but those explanations are not now available

The first complete explanation of the *Sūtras* of Pāṇini is found in the *Kāśikā* of Vāmana Vāmana speeks of a *Vṛtti* that was available to him besides the *Mahābhāṣya* of Patañjali Commetators give different interpetations for this term *Vṛtti* There are commentaries on the Kāśikā Haradatta's *Padamañjarī* and Jinendrabhūti's *Pañcikā* are well known and available in print, commentaries by one Rāma and by Vidyāsāgara called *Pradīpa* and *Prakriyāmañjarī* respectively, are available in manuscrpits

The *Mahābhāṣya* with its commentaries, especially the *Pradīpa* of Kaiyata with its own commentary, the *Udyota* of Nāgeśa, and the *Kāśikā* with its commentaries, formed the basic work in grammar for a long time It was Dharmakīrti who for the first time analysed the *Aṣṭādhyāyī* of Pāṇini and re arranged the *Sūtras* strictly according to subject matter that is proper in a grammar work But he did not comment on all the *Sūtras*, it takes notice of only a small number of the *Sūtras* of Pāṇini Rāmacandrācārya also wrote a commentary called the *Prakriyākaumudī* on the *Sūtras* of Pāṇini after re arranging them according to subject matter. He too omitted a large number of the *Sūtras* It was in Bhattoji Dīkṣita's *Siddhāntakaumudī* that we find the re-arrangement of the *Sūtras* according to the subject matter and the commentary for the entire work of Pāṇini, the same feature is found in the *Prakriyāsarvasva* of Nārāyana Bhatta

Bhattoji was a very faithful follower of Patañjali, while the author of *Prakriyākaumudī* took liberties in interpreting the *Sūtras* of Pāṇini In defence of the method of interpretation that he followed, rejecting the interpretations put on the *Sūtras* by earlier commentators, especially in the *Prakriyākaumudī* and its commentary, the *Prasāda* of Vitthala, Bhattoji wrote an elaborate and critical commentary on his own *Siddhāntakaumudī*, called the *Praudhamanoramā* This *Praudhamanoramā* was further commented on by his grandson Hari Dīkṣita, and the commentary is known as *Śabdaratna*. Hari Dīkṣita's disciple Nāgeśa wrote another elaborate commentary on the *Siddhāntakaumudī* called *Śabdenduśekhara* Hari Dīkṣita and Nāgeśa were not so very orthodox in their interpretations as Bhattoji, they belonged to what may be called the liberal school of Pāṇinian interpretation

The philosophy of grammar and certain general matters connected with the science of grammar were dealt with by Bhartrhari in his *Vākyapadiya* Bhartrhari had also written a commentary on the *Mahābhāsya*. Only a small fragment of this work is now available (No. 110) When Bhattoji wrote his work called *Vaiyākaranamatonmajjana* (No 575) explaining the philosophy of grammar and also his *S'abdakaustubha* which is a commentary on the *Astādhyāyi* (No 120 ff) following the *Mahābhāsya*, he was perhaps following the path of Bhartrhari

Bhartrhari's *Vākyapadiya* is one of the most important works in grammar It must originally have been in the form of *Kārikās* and prose elaborations on the lines of works like the *Nyāyakusumāñjali* of Udayana Till recently only the *Kārikās* were known, divided into three *Kāndas* For the first two, the commentary of Punyarāja and for the last the commentary of Helarāja were known Now it is found that what has been given as *Punyarāja's* commentary on the first *Kānda* in the edition of the work in the Benares Sanskrit Series is only a shorter recension of Bhartrhari's own prose portion of the *Vākyapadiya*, the colophon at the end of the chapter even in the printed edition ascribes the commentary to Harivrsabha A longer recension of this prose portion for the first *Kānda* and for parts of the second *Kānda* is now available, and further commentary on this by *Vṛsabhadeva* for a part thereof, *i e*, for the first *Kānda*, is also available (Nos 547 ff)

It has been generally accepted that Bhartrhari lived in the seventh centry A D, on the authority of I tsing But there are reasons to conclude that he must have been much earlier I have discussed the whole problem in a paper that I contributed to the Dr S Krishnaswami Aiyangar Volume, Madras about 12 years ago Prof Brune Liebich suggests that he may be put to the fourth century A D

Besides the work called *Vākyapadiya* in three *Kāndas* containing *Kārikās* and prose elaborations by Bhartrhari, the *Kārikās* have been independently commented upon by Punyarāja and Helarāja For the former only the portion for the second *Kānda* and for the latter only the portion for the third *Kānda*, are at present available

The philosophy of grammar has been dealt with in a very elaborate and masterly way by Nāges'a Bhatta in his *Mañjūṣā* (No 544) This is one of the most important works in grammar that has been produced in Sanskrit

The Pāninian school developed through three periods (1) the *Munitraya* period with the *Sūtra*, *Vārtika* and *Mahābhāṣya*, (2) the *Kāśikā* period with the *Kāśikā* and its commentaries and (3) the *Kaumudī* period with the text of Pānini re arranged and interpreted in the *Prakriyākaumudī* and *Siddhāntakaumudī* and their commentaries While *Pānini* is the originator of the school, certainly it is Patañjali who gave it shape and form and who fixed the rules and regulations The date of Patañjali is accepted to be about 150 B C He mentions the siege of sāketa by Yavanas as a contemporary event, he also speaks of the Yāga performed by Pusyamitra We have yet to ascertain whether he gave the example *arunad yavanah sāketam* (III iv 111) as a contemporary event, as his own sentence or whether he took it from any record that was contemporaneous with the event While for *lun*, he gives this example, he gives the example for *lit* as *jaghāna kamsam kila vāsudevah* (III ii 111) which certainly is a quotation In so far as *Kāśikā* gives another example, for the *lun* in the place of *arunad yavanah sāketam* given by Patañjali, it is probable that, for this verbal form, the commentators gave their own sentence dealing with a contemporary event Anyway it is certain that Patañjali cannot be earlier than Pusyamitra and the siege of Sāketa by the Yavanas In the case of the sentence *iha pusyamitram yājayāmah* (III 2 123) it may be that by the time of Patañjali, it had become a sort of proverb meaning "an undertaking that will never end", and as such it is not absolutely necessary to assume, on the basis of this example, that Patañjali was actually present at the *Yāga* of Pusyamitra

Patañjali's *Mahābhāsya* held the field until the *Kāśikā* was written The work is ascribed to Vāmana and Jayāditya as joined authors And Jayāditya is supposed to be a king of Kashmir Whether separate portions were written by the two authors (and in this case what such distinct portions are) or whether Jayāditya was only the patron, is also a question that has yet to be settled The work is cited usually as "*iti vāmanah*". There is room for doubt regarding the date assigned to the work, namely, the middle of the seventh century A D When we come to the third period, the authors of the *Prakriyākaumudī* and of the *Siddhāntakaumudī*, their dates are known to us rather definitely

Coming to the form of the works on grammar, here also we have three divisions The *Mahābhāsya* and the *Kāśikā* follow the order of the *Sūtras* as it is in the *Aṣṭādhyāyī* In the *Kaumudī* we have interpretations

of the *Sūtras* but re arranged in a new order Then we have works like Bhartṛhari's *Vākyapadīya* and Nāgoji's *Mañjūṣā* where we do not have an interpretation of the *Sūtras* but only an interpretation of certain doctrines connected with grammar

As a grammar of the Sanskrit language, perhaps the *Aṣṭādhyāyī* may not have the same value to the modern student which it had at some earlier time There are many modern works from which one can get the facts of Sanskrit grammar, and so far as a student or a beginner is concerned, such modern presentations may be of far greater advantage At present the great value of the Pāṇinian system lies in its interpretation side and in its philosophical side Sanskrit grammar has developed its own system of textual interpretation, and there are very complicated rules for interpreting a text Such rules can be applied to the interpretation of any text or any statute Thus the study of the Pāṇinian system has a value as a discipline of the mind and also as a system of text interpretation At present, this aspect of the study of grammar, namely, its value as a mental discipline and as a system of text interpretation is far more important than the aspect of being a guide to decide the correctness in usage in Sanskrit language

A statute can never keep pace with the actual situation which the statute is supposed to define Conditions change and the statutes cannot be changed correspondingly at all times Further, the framers of a statute may have overlooked a large number of cases that should have been covered by the statute Thus, in actual practice, what defines a situation is not the letter of the statute but the statute as interpreted And those who operate the statute are not those who had framed the statute, the former cannot always understand what the latter had in mind when the statute was framed So they have to interpret the statute as it stands and as it gives a consistent sense according to their notions of consistency In this way it will be found that a statute always operates in a situation that is far different from the situation which the statute was meant to define, and interpretation attempts to remove inconsistency Such interpretation gives a training to the mind

Similar is the case with the grammar of a language No grammarian can bring in all the facts of a language into his grammar Further, when the language changes in course of time, the grammar would be found to lag far behind the language Either the grammar has to be revised or the

old grammar has to be interpreted to fit in which the language in its later condition In India, it is this latter path that was followed, and this is the path which Patañjali introduced as against the path of revision started by Patañjali's predecessor, Kātyāyana It is this method of approach to grammar that has necessitated an intricate system of interpretation for the grammar Thus grammar holds more or less the same relation to a language which a statute bears to a situation in civic life The study of grammar, in this sense, gives a training to the mind, acts as a discipline to the mind Further, these rules of interpretation, originally devised for the interpretation of the rules of grammar, can be applied to the interpretation of any text or statute

Apart from this value as a mental training and discipline, and as supplying a set of rules of interpretation of a text and a statute, Sanskrit grammar has also provided a system of philosophy This aspect of philosophy in grammar is of no lesser importance than the aspects of mental discipline and system of interpretation Language is a means of communication between individuals Sound is the instrument utilised for this communication Pictures and charts, gestures and scripts are also used for such communication of ideas between individuals It may be that such symbols are associated and correlated to sounds But they are not sounds Language where sound is the vehicle for the communication of ideas, is the subject matter for grammar Grammar deals with a system of sounds, not with a mere system of symbols for communication of ideas

Sound is a familiar phenomenon in our daily life Yet it has been one of the deepest mysteries for philosophers When Patañjali started writing his *Mahābhāsya*, he made the first enunciation that he was writing a treatise on sounds (*śabdānuśāsana*), it was not really a treatise on sound as an abstract principle in this Universe, but as constituting the words in the *Vedas* and in the spoken language of the country at his time (*kesām śabdanām? laukikānām vaidikānām ca*) Then he gives examples for the two sets of words and asks the question about the first of them according to his enumeration, namely, the word *gauh*, given for the language in common usage at his time now in the example *gauh* (cow), what is it that is called the sound (*śabda*)? When we hear the word *gauh*, there are three constituent sounds in this word, namely, *g*, *au* and *h* We are so much accustomed to the language that when we hear a word, we are not really aware of the separate

sounds that constitute the words, but we are aware of certain objects, a cow when we hear the word *gauh* So Patañjali asks whether what is called sound, *s'abda*, is the object, a mass having dew lap, tail, hunch, hoofs, horns etc Or is it any activity in that mass like bodly movements for the expression of ideas, movement of the limbs, or closing the eyes etc ? Or is it its colour like white or black or brown ? Or is it again some configuration that is common to the different individuals, that continues even when the individual perishes ? He says that what is called sound (*s'abda*) is not any one of them, they are respectively, a substance (*dravya*), action (*kriyā*), quality (*guna*) and form (*ākrti*) Then what is it that is to be called the sound (*s'abda*) ? That which when uttered (or made manifest) gives the concept of a mass having dew lap, tail, hunch, hoofs and horns, is sound

This small passage in the *Mahābhāsya* is the basis for the entire philosophy of grammar developed by later authors There is no doubt about the fact that what forms the language is the uttered sound (*dhvani*) But the philosophical inquiry comes when the nature of this uttered sound and its relation with certain other factors in this Universe are taken into consideration

There is the *Nāda* that is accepted as the foundation of, and the only ultimate reality in, this Universe It is called *Nādabrahma* In the Sānkhya system there is described a course of evolution from the *Prakrti* as *Mahat* or *Buddhi* and thence *Ahankāra* After this, there is a twofold line of evolution, namely, the mind and the ten sense organs along one line and the five *Tanmātras* and the five *Bhūtas* along another line *S'abda* is the first *Tanmātra* and *Ākās'a* evolves from it In the *Nyāya* system, there is a quality called *s'abda* that is produced in *Ākās'a*, which is an indivisible, infinite continuum of substance pervading the Universe The quality in it, namely, *s'abda*, is momentary They are produced and destroyed *Mimāmsā* accepts *s'abda* as a substance which under certain conditions comes within the sphere of cognition, it is eternal What is momentary is its cognition and not itself A jar may be always there, but it may be cognised only sometimes, under certain conditions, and not always So is *s'abda* too

When grammarians start a consideration of the problem of language which is a system of sounds (*s'abda*) they cannot ignore this multitude of doctrines about *s'abda* that was current in India at that time They must accept one or other of these various doctrines or they must evolve their own doctrine They cannot keep silent over such an important point They

cannot say that they are not concerned with the metaphysical aspects of sound and the psychological processes involved in a certain definite concept being produced in a person when certain definite sounds are uttered, they cannot remain satisfied with the position that they are concerned only with the sounds that produce such a concept in a person, that they are interested only in defining what sounds, according to convention, produce what concept

Sanskrit grammar developed in a certain peculiar environment Logic, metaphysics and psychology made their presence felt everywhere. It is the particular environment of Indian civilization which produced a philosophy as a part of grammar, instead of leaving grammar as a mere system of defining the correctness in usage in language, according to certain accepted conventions Music had its own metaphysics, medicine had its own metaphysics Grammar could not escape

Grammar accepted the doctrine of *Nādabrahma*, which is the ultimate reality in, and the primary cause of, the Universe The *Nādabrahma* evolved through the stages of *Parā*, *Paśyantī*, *Madhyamā* etc According to grammar, what is called language is the *Nādabrahma* in the stage of *Madhyamā* They called it the *Sphota*, that which bursts out as the audible sound or that which breaks out the meaning Thus corresponding to every individual sound there is a *Sphota* A word, which apparently is a combination of sounds, has a distinct *Sphota*, which is not a combination of the individual *Sphotas* Here, this doctrine of *pada Sphota* has some relation to and affinity with the *Nyāya* theory of the relation of parts and the whole According to the *Nyāya*, the whole is not a mere combination of the parts, it is a new, distinct object, different from the parts Just as a word is the manifestation of a *Sphota*, distinct from the *Sphotas* corresponding to the separate sounds constituting the word, similarly a sentence too has a distinct *Sphota* of which it is the manifestation Thus, according to the doctrine of the grammarians, a word is a distinct unit, not a combination of sounds and a sentence too is a distinct, individual unit, and not a combination of a number of words The division of sentences into words, and of words into their parts as stem and affix, is purely arbitrary and artificial Thus, strictly speaking, in a combination, "a Government Official" (*rāja puruṣa*), the element "Government" (*rājā*) has no greater power of expressing a part of an idea than the part "*gov*" *in* "*government*" has to express a part of that idea So every expressive sentence is the physical manifestation of a metaphysical

entity called a *Sphoṭa*. A word never gives us a complete thought; only a sentence can give a complete thought. So language as we have it in the form of audible sounds consists of a large number of *vākya-Sphoṭas*, which are indivisible into parts like words and stems and suffixes.

Here, *one must understand that in a literary work, there is only one* sentence. What are usually accepted as a series of sentences in a book have to be glued into a single sentence, if the work is to have a unity and consistency. This is what is called *ekavākyatā*. Thus, in a *Śāstra*, one has to explain the *saṅgati* for a later sentence after finishing the explanation of a previous sentence. *In interpreting a text, one has to interpret the whole text* as a single *vākya* or sentence, and the whole text is the manifestation of a *Sphoṭa* that is unitary and indivisible.

According to the philosophy of grammar, it is the *Śabdabrahma* itself that manifests as language which expresses objects, and also as the objects expressed by the language. There is a profound philosophy associated with grammar, which is closely related to the philosophy that has been developed in the *Tāntric* system, and that is also accepted in the science of Music.

I was persuaded to undertake this rambling survey of the field of grammar for a certain definite purpose. One may wonder why we should preserve such an immense literature on grammar when the purpose of grammar is *only to define the accuracy in usage in language. I remember a* Professor exclaiming, when a certain new book on Sanskrit grammar was published, that Pāṇini has been superceded and that we can now manage without Pāṇini. If Pāṇini's *Aṣṭādhyāyī* had only such a simple practical value, to define the accuracy in usage in Sanskrit language, the work would not have been preserved for such a long time in the world. The work was not written to meet any immediate need; it had a far higher purpose, namely, to make *grammar a system. However much the language may have* changed, whatever be the number of works on grammar written after that, the work of Pāṇini along with the *Vārtikas* (as known only from the *Mahābhāṣya*) and the *Mahābhāṣya* itself, would ever remain with their values undiminished even to the slightest extent.

One may wonder why a Library should preserve so many manuscripts of works on the grammar of a language, why such a list with detailed descriptions should be prepared and why it should be issued as such a big

volume. It is to explain that position that I have tried to show the real value of the works on grammar in Sanskrit.

I have touched only on the important works and the chief aspects of grammar. There are many works that come within this brief survey, but that are not specifically mentioned here. Such for example are the commentary on the *Aṣṭādhyāyī* by Nārāyaṇa (No. 17), the commentry on Haradatta's *Padamañjari* by Raṅganātha (No. 40), the commentaries on the commentary called Pradīpa by Kaiyaṭa on the Mahābhāṣya, one by Annambhaṭṭa (Nos. 101 ff.), another by Pravartakopādhyāya (No. 106) and still another by Sarves'vara (Nos. 107 ff.). Similarly there is another commentary on the Mahābhāṣya by S'ivarāmendrasarasvatī (No. 111). The S'abdakaustubha of Bhaṭṭoji Dīkṣita has been commented upon by Kṛṣṇamis'ra (Nos. 113 ff.), and there is an anonymous commentary (No. 137). The Aṣṭādhyāyī has been further independently commented upon by *Gopālakṛṣṇa* S'āstrin (Nos. 138 f.) and Vis'ves'vara (No. 140). The Prakriyākaumudī of Ramachandra has besides its well known commentary called Prasdāda, the commentary by Kṛṣṇa called *Prakās'a* (Nos. 155 f.) and another by Mādhavasarasvatī called *Sudhā* (No. 157). The *Madhyasiddāntakaumudī* and *Laghusiddhāntakaumudī* of Varadarājā are well-known as elementary text books for beginners. The *Rūpāvatāra* of Dharmakīrti has been commented upon by Nṛsiṁha (No. 169). One S'okkanātha has written a *Sabdakaumudī* and it is commented upon by Vaidyanātha Dīkṣita (No. 177). The *Siddhāntakaumudī* of Bhaṭṭoji has an abridgement by an unknown author (No. 242). The *Siddhāntakaumudī* has also been commented upon by Jñānendrasarasvatī, the well-known *Tattvabodhinī* (Nos. 282 ff.), by Jayakṛṣṇa, the *Subodhinī* (No. 320 f.), by Lakṣmīnṛsiṁha, the *Vilāsa* (No. 353), by Tirumalayajvan, the *Sumanoramā* (No. 355), by Rāmakṛṣṇabhaṭṭa, the *Siddhāntaratnākara* (Nos. 356 ff.), by Vāsudeva Dīkṣita, the *Bālamanoramā* (Nos. 363 ff.), by Nilakaṇṭha Vājapeyin, *Sukhabodhinī* (Nos. 368 f.), by two anonymous authors, *Mitavādinī* (No. 270), and *Paṅktiprakās'a* (No. 374) and by Kṛṣṇa Sāstrin *Sudhākara* (Nos. 371 ff.). One Vedāntacārya has abridged the *Siddhāntakaumudī* (No. 376). From this, it would be noticed that after Bhaṭṭoji Dīkṣita wrote his *Siddhāntakaumudī*, it became the most popular work on grammar and there have been innumerable commentaries and a few abridgements, indicating the importance which the work acquired. For the students, the *Siddhāntakaumudī* became the

standard text, for higher discussions the same text became the basis, along with its great commentaries, the *Praudhamanorama* and the *S'ekhara*

The *Unadi Sutras* are available in different recensions and they too have been extensively commented on (Nos 376 to 383) *Madhaviyadhatuvrtti* of Sāyana-Mādhava is one of the most important works in Sanskrit grammar, its primary aim is to define the formations of words from roots, both finite verbal forms and also participles, gerunds, infinitives etc But in this connection he discusses various problems, introduces various *Sutras* and considers various rules of interpretation Then there are various works dealing with the gender of nouns (*Linganu s'asana*), *Phit Sutra* dealing with accents, and other supplements to Pānini

A very interesting set of works on grammar included in this volume consists of detailed examinations of certain individual *Sutras* in Pānini I would draw the attention of the readers to Nos 419, 422 to 428 and 429 to 433, 450 to 452, 456, 465 and 466 Then Nos 546 ff also belongs to this group of interesting works dealing with a detailed discussion on a certian definite point in the interpretation of a *Sutra* The various works on *Taddhita* etc are also of great interest Works like *Tarkacandrika* (No 457), *Taravali* (No 458) and *Paniniyavadanaksatramala* (No 525) also deserve particular attention

The works represented by these and similar manuscripts show to what heights the intellect of man could elevate itself To some it may appear as waste of intellectual energy by entering into such hair splitting arguments which have no practical value I am sorry that in this Introduction I am not able to give a specimen of the discussions on certain points found in works on grammar All that I can say at this stage is that they form some of the most interesting works dealing with grammatical texts in Sanskrit, from the point of view of intellect After all intellect is intellect, and if intellect does not tackle problems in an intellectual way, it ceases to do its function properly The writers on grammar were not interested merely in fixing the correctness in usage in a language, they had also to specify the authority for such standards in correctness of language The only authority is in the form of works on grammar and usage by recognised authors When there is defect in the grammar works and when there is discrepancy between usage and works on grammar, there comes in an occasion to discuss the point When one starts a discussion, he cannot confine himself to any narrow

field, the discussion takes note of other *Sāstras* also The result is that although in the stage of text books (*Prakaraṇas*), there is some difference in subject matter and method between one *Sāstra* and another *Sāstra*, when it comes to the discussion stage (*Vādas* and *Krodapatras*), the distinction vanishes, and all the *Sāstras* appear in the same form and at the same time, whatever be the field from which the original point for discussion arose

It is from this further expansion of the subject of grammar at the stage of critical investigation that there has arisen the metaphysical aspect of grammar and also the text interpretation aspect of grammar Take the Sutra *iko yan aci* Are the sounds *i*, *u*, *ṛ*, *l* represented by *ik* in the *Sūtra* the same for Pānini and also for us? Did Pānini mean the rule only for the sounds he has pronounced? If they apply to the sounds produced by later people also, what is the relation of the sounds produced by Panini with the sounds produced by later people? Are they the same, manifesting and disappearing, or are they of the same class? Did Pānini give the rule for an individual case or for a class?

Again, in a word of three sound elements like *g au h* what is it that expresses the meaning? Is it each one of the sounds or all together If it is the former, why should there be the other two? If it is the latter, all the three sounds are not pronounced or heard simultaneously, and as such they as a group cannot give expression to an idea

There arises scope for the discussion of metaphysics and psychology in this connection It is in this way that a vast literature has arisen around the grammar of Pānini Side by side with this development in the grammar of Pānini, there developed another school of grammarians who desired to keep grammar within the domain of grammar without allowing it to stray into regions of metaphysics, psychology and science of interpretation of texts and statutes Their view was that the purpose of grammar was only to define the correctness in usage in a language If the rules of Pānini were not enough, one must add new rules or rewrite the grammar and have a new text There were many rules in Pānini that had no practical interest at a later age, from the point of view of the grammar of the language of that age They could easily be eliminated

As a result of the development of such an attitude towards grammar there arose different systems of Sanskrit grammar None of them came to the eminence of Pānini's grammar, but many of them were

really popular and did command respect and public acceptance There was a strong reaction in the Pāninian school itself as a result of this side development in Sanskrit grammar, and we see that reaction in the liberal school of Pāninian interpretation represented by *Prakriyākaumudī*, *S'abdaratna* and *S'abdendus'ekhara*. The other systems of Sanskrit grammar are included in this catalogue under the heading : " non pānīya " from Nos. 660 to 721

From the number of works available, it would be found that the orthodox school which held Pānini as the sole authority for Sanskrit grammar and Patañjali as the sole authority for Pāninian interpretation held the ground, in spite of the popularity and public acceptance accorded to the other systems There was always a controversy whether Pānini's work had the authority of an eternal statute in the field of Sanskrit language or whether language has to be taken as correct in different periods of the growth of language, according to standards set by recognised authors. The position of the former school is that if a later author of recognised authority made a use that cannot be explained through Pānini, either we must try to squeeze out an interpretation of the *Sūtras* of Pānini that will comprehend that usage also, or we must regard it as a wrong use by a great author The position of the latter school is that Pānini has given only rules for testing the correctnesss in usage in language and if a great author has made a use in language that is not warranted by Pānini, then we must accept that also as correct use, usage by great authors is the final test for correctness in language. The point is clearly presented in the *Prakriyāsarvasva* of Nārāyana Bhatta a follows

विश्रामस्यापशब्दत्वं वृत्त्युक्तं नाद्रियामहे ।
मुरारिभवभूत्यादीनप्रमाणीकरोति क ॥

and

पाणिन्युक्त प्रमाणं न तु पुनरपरं चन्द्रभोजादिशास्त्रं
केऽप्याहुस्तल्लघिष्ठं न खलु बहुविदामस्ति निर्मूलवाक्यम् ।
बह्वङ्गीकारभेदो भवति गुणवशात् पाणिने प्राक् कथं वा
पूर्वोक्तं पाणिनिश्चाप्यनुवदति विरोधेऽपि कल्प्यो विकल्प ॥

The following two verses from the *Tattvatīkā* of Śrī Vedāntadeśika are also equally emphatic on the point

नानाव्याकरणाभिज्ञबहुविद्वत्परिग्रहे ।
शब्दासाधुत्वमाहुर्ये शाब्दिकास्तान् न मन्महे ॥

विशिष्टोक्त्यनुसारेण व्युत्पत्तिः स्मर्यते बुधैः ।
अविगीतप्रयोगे तु विगानं नैव साम्प्रतम् ॥

Of the non-Pāṇinian grammar works in Sanskrit, the *Kātantra* and the *Sārasvata* are the most popular, with many commentaries for them There are seventeen manuscripts for the *Sārasvatavyākaraṇa* with the commentary of Anubhūtisvarūpācārya called *Sārasvataprakriyā* which is one of the most important commentaries on the work (Nos 669 to 676) Then there is the commentary on this commentary called *Maṇḍanabhāṣya*, the author's name is not known (No 677) The *Dhātupātha* and the *Sūtrapātha* of this school form the next two numbers (Nos 678 and 679) The first of them is by Harṣakīrti The *Siddāntacandrikā* of Rāmacandrāśrama is another important commentary on the *Sārasvatasūtras*, and is represented by Nos 680 to 682

According to tradition, Sarasvatī revealed the *Sūtras* to Anubhūtisvarūpācārya, and so the *Sūtras* are called *Sārasvatasūtras* Evidently this school of grammarians represents one of the attempts to simplify the grammar of Pāṇini A divine revelation is only a guarantee on the part of the author that the new work contains all that is wanted for correctly understanding the Sanskrit grammar

The other important school of non-Pāṇinian grammar is the *Kātantra* It is also called *Kaumāra* and *Kalāpa* grammar. The author is Sarvavarman, to whom the grammar, according to tradition, was revealed by Kumāra or Subrahmaṇya There is also another tradition that it was revealed by Kumāra to Kātyāyana According to the former tradition, it was written for Sālivāhana. Sarvavarman belonged to *Kalāpa Sākhā* There is another story about the name *Kalāpa* When Sarvavarman approached Kumāra for instruction in grammar, he had a peacock feather in his hand (*Kalāpa*) and Kumāra suggested the name *Kalāpa* to the grammar on this account. There are two manuscripts for this (Nos 683 and 684)

There is a commentary on this by Durgasimha and on this commentary there is another commentary by Karmadhara (No 665) Another commentary on *Kātantra* is by an unknown author, the commentary being called *Prakriyāsāra* (Nos 686 and 687) Vardhamāna is known to have written a work on the *Kātantra* grammar and there is an abridgement of it by Kṛṣṇamiśra, called *Vardhamānasangraha* (No 688)

Śākaṭāyanavyākarna is another important non Pāninian grammar of Sanskrit There is a pre-Pānini Śākaṭāyana But this work is a later one (No 689) It has a commentary called the *Amoghavṛtti* by an unknown author There is an opinion that this is also by the author of the *Sūtras* (No 690) The *Prakriyāsangraha* of Abhayacandrasūri is a recast of the *Śākaṭāyanavyākarana* (No 691) *Śabdacandrikā* is a commentary on the *Śākaṭāyanavyākarana* by Meghavijaya (No 693) There is a work called *Upasargavrtti* by a Jain author All these *Śākaṭāyanavyākarana* works belong to Jain authors, and so this too is added to this group (No 692)

Vopadeva's *Mugdhabodha* is another attempt to simplify Pānini's grammar There are two manuscripts (Nos 694 and 695) *Kārakollāsa* of Bharatasena (No 696) is placed along with Mugdhabodha since there is evidence to show that the author was a follower of the *Mugdhabodha* school Though not so well known and though manuscripts are rare, the *Sarasvatikanthābharana* of Bhoja is the most outstanding work, having regard to its thoroughness and range among the non Pāninian grammar works (No 697) It has a commentary by Dandanātha (No 698) Bhoja's *Alankara* work of the same name is a better known one

The *Sankṣiptasāra*, with *Vrtti* by Kramadiśvara (Nos 699 to 707) is another, less known, work on grammar This is in the form of *Sūtras* and *Vrtti* There is a commentary on this by Goyicandra (Nos 708 to 713). *Kaumudi* of Abhirāmavidyālankāra is a commentary on this commentary (Nos 714) *Sārārthadīpikā* is another commentary by Gopālacakravarti (No 715 and 716) There is an *Unādi* portion for this, which, as in Pānini, is also a *Pariśiṣta* (Nos 717 and 718), by Kramadiśvara himself, with his own *Vṛtti* There is another commentary on this *Unādi* part by Sivadāsacakravarti (No 719) *Jumarakaumudi* by Yadunandana (No 720) and *Prakriyādipa* by Pradyumnācārya (No 721) are two other works belonging to this school

I have given this brief description of the works on non-Pāṇinian grammar to enable readers to have an idea of the contents For details one may refer to the body of the work, where fuller descriptions are given

Although we designate a language by a single term, all of us know that what is denoted by that term is not a uniform specimen, what is denoted by the term is a group of languages, with some affinity among themselves There is the language of poetry and of prose, there is the language of the various sciences, there is also the language of the people at large, even here different groups speak languages slightly different from each other This is the case in all languages

It is generally assumed that what is called Sanskrit is only the language of books and that the corresponding language spoken by the people at large must have been slightly different from this and that the Prakrit language represents the spoken language. There must have been a Prakrit language even in the Vedic times But what we have now as Prakrit is again only an adaptation of the spoken language for representation in books, as such it is as artificial and conventional as the Sanskrit language of the books What the natural, spoken language of the early times was, we do not know

The Prakrit language we have at present is preserved in dramas (as spoken by what are called inferior characters) and in some poems There is a grammar for this language also, in so far as it is a language to be used by authors in writing literary works So far as the language as available now goes, it is an adaptation from classical Sanskrit according to certain phonological and morphological rules of conversion But for a few words, the entire vocabulary is Sanskrit, properly adapted The grammar too is only a simplification of the Sanskrit grammar The grammar works on Prakrit are given from Nos 722 to 742 Four works on grammar that could not be brought under any of the above sub divisions are given after this as miscellaneous, being Nos 743 to 746

Regarding the Prakrit languages, there is yet much material to be considered and decided It is generally held by students of the development of the language that it had existed as a separate language as a parallel even to the Vedic language According to this school of thought, there were two languages running parallel to each other from even the earliest times in India, the language of the learned men and the language of the common people

But one has to consider the question whether such an aspect of the language could be called a distinct and a parallel language or whether it was only the "slang", the unpolished use of the same language If we have to accept the Prakrit as a separate language, as having developed even from the earliest times in the history of India, the result would be that we would have to accept Sanskrit as never having been a really spoken language, but as a language used only by the learned people

The question has also to be considered whether the Prakrit found in the dramas represented the language of the common people of the time or whether it was only a "slang" form of the current language, which language, certainly, has to be Sanskrit Was it only a peculiarity in pronunciation, with some simplification of grammar and a few "slang" words? I have felt that in the earlier stages, there was only a difference in pronunciation with slightly more simplified grammar and a few words not found in the polished language, such a feature is found in all languages in all their stages In literature, when certain types of the common people are brought in, they speak such a language, or rather a literary imitation of such a language

At a later stage in the history of India, there has been a sort of cultural disintegration The cultural unity of India was slowly broken up This resulted in the pronunciation and other varieties in the speech of the common people getting solidified, and soon there came about the development of distinct dialects in the country In this development of the dialects, and their getting farther and farther from the common Sanskrit origin, the Dravidian languages have played a great part I note that Sanskrit language has undergone greater changes through its impact with the Dravidian languages than the Dravidian literatures have changed through contact with the Sanskrit literature

Vararuci, whose *Prākṛtaprakāśa* is perhaps the earliest of the available works on Prakrit grammar, deals with only one form of the Prakrit language. This is in eight chapters, according to Bhāmaha's commentary, or in nine according to other commentaries In this section there is dealt with only the grammar of the *Mahārāṣṭrī* Prakrit Three other varieties of Prakrit, namely, the *Paiśācī*, *Māgadhī* and *Śaurasenī* are dealt with in the succeeding chapters, which are supposed to be later additions, in so far as they are not commented upon And, certainly, *Mahārāṣṭrī* is not the type of spoken Prakrit *Mahārāṣṭrī* is the form found in Prakrit poetry, and the

prose Prakrit is represented by the other three forms Thus, when one examines the *Prākṛtaprakāśa* of Vararuci, one feels that he was writing the grammar of an artificial language, which is perhaps a literary adaptation of the common peoples' use of the current Sanskrit, rather, what Vararuci does is to give the rules of coversion to make the correct Sanskrit into the "slang" Prakrit, which is a phase of the ordinary man's way of speaking Sanskrit

The *Prākṛtaprakāśa* is represented by one manuscript (No 722) It has a few commentaries Bhāmaha's commentary is represented by two manuscripts (Nos 723 and 724) and Rāmapāṇivāda's commentary by one manuscript (No 725), the *Prākṛtamañjarī* by an unknown author, which is a commentary in metrical form, has four manuscripts (Nos 726 to 729) Another commentary by an unknown author is represented by a single fragmentary manuscript (No 730)

Another set of *Prākṛtasūtras* is attributed to Vālmīki (Nos 732 to 734), and its commentary by Trivikrama has four manuscripts (Nos 735 to 738) *Prākṛtarūpāvatāra* is an adaptation of Vālmīki's *Sūtras* (No 731)

Hemacandrācārya has written his *Śabdānuśāsana*, and the 8th chapter of it deals with Prakrit (No 739) Lakṣmīdhara has written the well known *Ṣaḍbhāṣācandrikā* (Nos 740 and 741) The *Ṣaḍbhāṣāvivaraṇa* of Bālasarasvatī is another Prakrit grammar of this type and is based on the work of Vālmīki (No 742)

It would be noted that the later works, namely, the works other than that of Vararuci, clearly take note of the various kinds of Prakrits There is a ground for a reasonable presumption that at the time when the *Prākṛtaprakāśa* was written, Prakrit was not a separate language, but only a literary adaptation of the common people's mode of speaking Sanskrit If I may draw attention to a parallel, what is now the Urdu was only the Hindi language spoken in the military camps It later developed into a distinct language, and now it has also a rich literature Similarly, perhaps what was originally the Prakrit, was the Dravidians' Sanskrit, just as the Urdu was originally the Persian Soldiers' Hindi. By the time the other works on Prakrit grammar were written, Prakrit had acquired a distinct individuality and had also split up into various distinct forms, usually spoken of as six in number, and for this reason, there is the title *Ṣaḍbhāṣācandrikā*

This volume contains mainly the manuscripts dealing with grammar But there are two more subjects added to this at the end, namely, Prosody

and Lexicography The number of manuscripts is not sufficiently large in either section to justify the inclusion of them in a separate volume And further they have an intimate relation with grammar Prosody is accepted as an integral part of the grammar in all languages, and no special pleading is needed to explain its inclusion in this volume In Sanskrit, Lexicography is something more than a list of words with their meanings It is not a mere glossary, it gives information about gender and other matters relating to grammar, just as any modern lexicon of any language, worked out scientifically, does As a matter of fact, the standard lexicography in Sanskrit, the *Amarakośa*, is called *Nāmaliṅgānuśāsana*, i e, a treatise dealing with the gender of nouns

Sanskrit metre is one of the most complicated systems of metres that can be found in any language And there are possibilities of multifying metres On account of the existence of a large number of obselete words in Sanskrit and on account of the variety of meanings which many words have in the language, there is a greater need for a lexicography in Sanskrit than in any other language These two subjects, Prosody and Lexicography, have been developed in a very comprehensive and analytical way in the language Since grammar is the real subject in this volume, I do not propose to deal with these two subjects in any further detail

Although there are a large number of manuscript Libraries in India, many of them having more than ten thousand volumes, the full value of such manuscripts have not yet been properly realised, and their position in the life of the nation has not been duly recognised There are still many valuable manuscripts confined to private homes where they are not properly taken care of On account of the various scripts current in different parts of the country, there are manuscripts in certain libraries in scripts not known in that locality and, as such, not capable of being adequately used in that locality Now, the manuscripts collections are taken advantage of only by a small number of special lists The nation at large ignores them

Outside India also, there are many rich collections of Oriental manuscripts Their value for the study of the ancient civilization of man has been recognised by specialists in those countries, but their value as a constituent of the modern civilization of man has not been appreciated They should have formed an integral part of man's modern civilization, in that case many of racial and religious rivalries that stain human life at present

could have been avoided At least we have a duty to see that they form the basis, along with the other important literatures, for the future common civilization of humanity If the Romans had, after they conquered the eastern territories, ignored the Greek Literature as the language of a conquered people, or if, when Christianity spread in the northern parts of Europe, those nations had ignored Greek and Latin as the literatures of southern Europe, what would have been the state of man's modern civilization? We must bear this in mind, in planning for the build up of the future civilization of man.

The manuscripts preserved in this and in the other libraries of India and abroad form perhaps the richest heritage which Indians, and humanity as a whole, have received from the ancient world At a time when there were not the modern facilities of fountain pens and type-writers and printing process, our ancients had the patience to write on paper or inscribe on palm leaves the vast literature they had produced, with considerable labour We shall be ungrateful to our forefathers if we do not take proper care of this great wealth Col Olcott took the first step in India to collect and preserve the rich manuscript material of the country The Central and the Provincial Governments of India and many of the States and some private Institutions took up the work later, and we have now a large number of well organised manuscripts Libraries in the country These libraries take our thoughts backwards through many-millenniums, and during these long periods, the country had developed and maintained a high standard of civilization in an unbroken way. This is a feature that is unique for the Indian nation, in the whole world May these libraries, which are the fond care of a few specialists in the present generation, be the pride of the future generations, and let them form the strong pedestals for the erection of a lasting civilization in India in the eternal years of glory yet to come to the country and to humanity

C KUNHAN RAJA

Complete in 8 adhyayas
Date of copying—S'aka 1756 Visvāvasu year
Name of the scribe—Ananta son of Pattavardhana Mahādeva who lived on the bank of the river Narmadā

4 19 E 32

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm leaf 31 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{7}{8}$ inches 6 lines in a page Telugu script Very old Injured Legible writing
Contains the adhyāyas 3 to 7 (incomplete) with Kātyāyana's Vārttikas written here and there
Leaves 1 to 5 and 27 are much broken

5 22 D 23

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm leaf 39 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good and clear writing
Complete in 8 adhyāyas
The last leaf gives the number of sūtras contained in each pāda of each adhyāya

अध्याय १ पाद	१ - ७५		अध्याय ३ पाद	१-१५०
,,	२ - ७३		,,	२-१८८
,,	३ - ९३		,,	३-१७६
,,	४ ११०		,,	४ ११७
२	१ - ७२		४	१-१७८
,,	२ - ३८		,,	२-१४५
,,	३ - ७३		,,	३ १६८
,,	४ - ८५		,,	४ १४४
	६१९			१२६६

अध्याय ५ पाद	१ १३६		अध्याय ७ पाद	१ १०३
,,	२ १४०		,,	२-११८
,,	३-११९		,,	३-१२०
,,	४ १६०		,,	४-९७
६	१ २२२		८	१-७४
,,	२-१९९		,,	२-१०८
,,	३ १३८		,,	३ ११७
,,	४ १७५		,,	४ ६८
	१२८९			८०५

Total ३९७९

6 23 E 21

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm leaf 32 Foll 17×1 inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing
Complete in 8 adhyāyas, but with a small lacuna in the 4th adhyāya

7 23 I 2

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm leaf 40 Foll $16 \times 1\frac{1}{4}$ inches 8 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing Wooden boards are added to both sides
Complete in 8 adhyāyas
The fly leaf contains a certain horoscope in Telugu as given below

[illegible]
[illegible] 30 [illegible]
[illegible] . . . .
[illegible]

మందు కుమారజననం. సింహలగ్నలో ఘడియలు. పుబ్బ ఆద్యంతఘడి . . . . . పాదప్రమాణం ఘడియలు ౧౫. మూడాపాదలో ఘడియలు శేషం ఘడియలు 3 ॥ సూర్య . . . . తాత్కాలగ్రహ సంపత్తిః. శ్రవణే ప్రథమే పాదే మిథునవాంశే రవిః. పుబ్బా త్రితీయే తులానవాంశే చంద్రః. బుబ్బాచతుర్థే. . . . . వాంశే కుజః. వుత్తరాషాఢా ప్రథమే ధనుర్వాంశే బుధః. భరణీ తృతీయే తులానవాంశే గురుః. శ్రవణే ద్వితీయే నవాంశే . . . . . . ద్వితీయే వృషభనవాంశే శనిః. పుబ్బా ద్వితీయే కన్యానవాంశే రాహుః. శతభిషక్చతుర్థే నవాంశే కేతుః. ఏవం రవ్యాది నవగ్రహస్థితిః ॥

8. 24. B. 25.

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm leaf. 72 Foll $8\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 10 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Breaks off in the 3rd pāda of the 8th adhyāya.

9 25. N 20.

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm leaf 37 Foll 14×1 inches 6 lines in a page Grantha script. Old. *Slightly injured Good writing*

Breaks off in the 3rd pāda of the 4th adhyāya

10 28 O 13.

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm leaf 16 Foll. $14\frac{1}{3} \times \frac{3}{4}$ inches. 5 lines in a page. Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains the adhyāyas 1 and 2

The fly leaf contains the following slokas.

(a) "सदीपं सोदकुम्भं च देवार्हमिदमद्भुतम् ।
सोपधानं सशयन तालवृन्तेन सयुतम् ॥ १ ॥
वस्त्रेण सहितं दिव्यं मञ्चं वै दक्षिणान्वितम् ।
नराणा सुखनिद्रार्थमतः शान्ति प्रयच्छ मे ॥२॥

(b) वेदविद्याविहीनस्य विद्याजालं निरर्थकम् ।
कटिवस्त्रविहीनायाः कामिन्या भूषणं यथा ॥
सिद्धार्थ्यब्दे चापमासि भौमवारे शुभे दिने ।
कृष्णपक्षे चतुर्दश्या शेषाम्बागाद्धरेः पदम् ॥"

11. 29. B 2

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm-leaf. 16 Foll $16\frac{1}{2} \times 1$ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured. Legible writing

Breaks off in the 1st pāda of the 5th adhyāya

12 29 K 6

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता

Palm-leaf. 35 Foll $18\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches 7 lines in a page Telugu script Old *Slightly injured. Legible writing*

Complete in 8 adhyāyas.

The last leaf gives the total No of Sutras of the work as 3984

The fly leaf contains a letter addressed to one Nagesasastri as given below.

"श्रीमदरविन्दनन्दनपुरंदरचन्दिरधरप्रमुखनिखिलबृन्दारकबृन्दमकुटकोटीतटीसमाटीकितप्रवररत्नयुगलनिर्यत्ननिर्यत्प्रभारारज्यमानचरणसरसीरुहकण्ठोपरिकण्ठीरवसे-

16. 25. B. 17.

अष्टाध्यायी—पाणिनिकृता, कात्यायनीयवार्त्तिकसहिता

Palm-leaf. 43 Foll. 15½ × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Slightly injured. Good writing.

Complete.

The fly leaf added at the end contains some miscellaneous passages taken from Pāñcarātrasamhitās as given below :

पाञ्चरात्रे . . . खण्डे . . . संहितायाम्—

प्रयोजनान्तरासक्ताविधवा . . . . . . ।
. . . . तस्या वपनं तु निषिध्ये ॥

अनन्ताख्यसंहितायाम्—

प्रपन्ना भर्तृरहिता नारी दुरुपदेशतः ।
न धा(रयति) या केशान् याति सा नरकं ध्रुवम् ॥
न कार्यं केशवपनं वैष्णव्या भर्तृहीनया ।
यद्यज्ञानात्करोत्येषा तन्मुखं नावलोकयेत् ॥
मुमुक्षुः पतिहीना या सा नारी केशधारिणी ।
तस्यास्तु केशधारिण्या दोषो नास्तीति मे मतिः ॥

जयसंहितायाम्—

आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम् ।
कुरु घण्टारवं तत्र देवताह्वानलक्षणम् ॥
. . . . . . न तु शङ्खं घण्टारवं त्यजेत् ।
पञ्चसंस्कारयुक्तानां वैष्णवानां विशेषतः ॥
घण्टानादं तथा वाद्यं नृत्तगीतादिकानपि ।
गृहार्चने यः कुरुते रौरवं नरकं व्रजेत् ॥

निर्याणाख्यं चतुर्थीयमुमनुनिधिषु स्याज्जपः सप्तमी स्यात्

सप्तत्रिंशच्च तत्र प्रतिपदि च तथा पट्सुतं त्रिशदेव ।
एवं पर्वद्वयेऽपि . . . वट्सुविंशती स्यात्
एवं त्रिष्वादिकालेष्वपिरदमुनि . . . मैवं न कार्ये ॥
गोकर्णाकृतिवत्कृत्वा माषमग्नं जलं पिबेत् ।
तन्न्यूनमधिकं पीत्वा सुरापानसमं भवेत् ॥
. . . दक्षहस्तेन तोयं गृहीत्वा पाणिनादितः ।
मुक्त्वाङ्गुष्ठकनिष्ठे तु शिष्याचमनं स्मृतम् ॥
वामपार्श्वे स्थितं तोयं ततोऽपि रुधिरं भवेत् ।
दक्षिणे तु स्थितं तोयं ततोऽमृतं भवेत् ॥

17. 25. B. 52.

अष्टाध्यायीप्रदीपः शब्दभूषणम्—नारायणकृतम्

of the Des. Cat. of Sans MSS Vol X) This Narāyana is also the author of the S'abdamañjarī a copy of which is available in the Tanjore Palace Library (Vide No. 5858 of the Des. Cat of Sans MSS Vol X).

Contains the 2nd adhyaya without the beginning and end, the 7th adhyāya whole and the 8th adhyāya incomplete.

Beginning

समर्थः पदविधिः । पदसंबन्धी विधिः समर्था श्रितो बोध्यः । सामर्थ्यं चेह एकार्थीभाव । प्रक्रियादशाया पृथगर्थत्वेन प्रथमगृहीतस्य विशिष्टैकार्थत्वत . . . . औपगवः । सुबामन्त्रिते पराङ्गवत्स्वरे । सुबन्तमामन्त्रिते परे परस्याङ्गवत्स्वरे कर्तव्ये । यत्ते दिवो दुहितर्मर्तभोजनम् । दिवःशब्दस्य परशा . . . . अत्र षाष्ठिकामन्त्रिताद्युदात्तत्वम् । षष्ठ्यामन्त्रितकारकवचनम् । षष्ठ्यन्तमामन्त्रितं प्रति यत्कारक तद्वाचक चेति परिगणनीयमित्यर्थः । नेह । अय . . . . . . ख्य . आमनन्तरत्वात् । तीक्ष्णया सूच्या सीव्यन् । परमपि छन्दसि पूर्वस्याङ्गवत् । आ ते पितर्मरुताम् । अव्ययाना न । उच्चैरधीशान । अव्ययीभावस्य . . . . मासः । कडारा कर्मधारय इत्यतः प्राक् समास इत्यधिक्रियते ॥

End

व्यपीदत् । अभ्यष्ठीत् । पक्षे व्यसीददित्यादि ।

Colophon

इति सवार्तिकाष्टाध्यायीप्रदीपे शब्दभूषणे अष्टमस्याध्यायस्य तृतीय. पादः ।

. . रषाभ्या नो णः समानपदे ॥ . . . .

. . . .

. . . . अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः । अङ्कितः । अञ्चित. । कुण्ठित. । शान्तः । गुम्फितः । वा पदान्तस्य । पदान्तस्यानुस्वारस्य ययि परे परसवर्णो वा स्यात् । त्व करोषि, त्वङ्करोषि । सयन्ता । सय्यँन्ता । तोर्लि । परसवर्णः स्यात् । तल्लयः । विद्वाल्लिँखति । उदः स्थस्तम्भ्वोः पूर्वस्य ॥ उद. परयोः स्थास्तम्भ्वोः . . . . अघोषस्य महाप्राणस्य सस्य तादृश एव थः । स्कन्देश्छन्दसि । दूरमुत्कन्दः ॥

18 24. A. 19.

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm-leaf (S'rītāla). 260 Foll 14 × 2 inches. 10 lines in a page. Malayālam Script. Old Injured. Illegible writing.

This is the well known Commentary on the Aṣṭādhyāyī of Pānini. As regards the authorship of the work there are different opinions among the scholars. Some say that the first four adhyāyas were written by Jayadıtya *probably alias* Jayāpīḍa, a Kashmerian King, and the rest by Vāmana, *probably* his minister. The printed edition brought out by Pandit Bāla S'āstrin of Benares in 1876 supports this view. While others say that the adhyāyas 1, 2, 5 and 6 were written by Jayādıtya and the rest by Vāmana Haridīkṣita, the author of the S'abdaratna asserts this view (Vide · प्रथमद्वितीयपञ्चमषष्ठा जयादित्यकृतवृत्तयः । इतरे वामनकृतवृत्तय इत्यभियुक्ताः 5 4-42). Therefore it is safe to accept that the Kāsikā is the joint work of Jayādıtya and Vāmana This work is assigned to about 650 A D. The colophons of the adhyāyas 1 to 4 found in this MS

do not mention the author's name while that of the adhyāya 5 attributes the authorship to Jayāditya.

Contains the adhyāyas 1 to 5 only.

Beginning.

वृत्तौ भाष्ये तथा धातुनामपारायणादिषु ।
विप्रकीर्णस्य तन्त्रस्य क्रियते सारसंग्रहः ॥
इष्टयुपसंख्यानवती शुद्धगुणा विवृतगूढसूत्रार्था ।
व्युत्पन्नरूपसिद्धिर्वृत्तिरियं काशिका नाम ॥
व्याकरणस्य शरीरं परिनिष्ठितशास्त्रकार्यमेतावत् ।
शिष्टः परिकरबन्धः क्रियतेऽस्य ग्रन्थकारेण ॥

अथ शब्दानुशासनम् । केषां शब्दानाम् ? वैदिकानां लौकिकानां च । कथमनुशासनम् ? प्रकृत्यादिविभागकल्पनया सामान्यविशेषवता लक्षणेन । अथ किमर्थो वर्णानामुपदेशः ? प्रत्याहारार्थः । प्रत्याहारो लाघवेन शास्त्रप्रवृत्त्यर्थः ।

अइउण् ।

अ इ उ इत्यनेन क्रमेण वर्णा उपदिश्यन्ते । णकारमितं करोति प्रत्याहारार्थम् । तस्य ग्रहणं भवत्येकेन उरण् रपर इत्यकारेण । ह्रस्वमवर्णं प्रयोगे संवृतम् । दीर्घप्लुतयोस्तु विवृतत्वम् । तेषां सावर्ण्यप्रसिद्ध्यर्थमकार इह शास्त्रे विवृतः प्रतिज्ञायते । तस्य प्रयोगार्थं अ अ इति शास्त्रान्ते प्रत्यापत्तिः करिष्यते ॥

Colophon

इति काशिकायां वृत्तौ प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

End

निष्प्रवाणिश्च । नदीलक्षणस्य कपः प्रतिषेधो निपात्यते । प्रोयतेऽस्यामिति प्रवाणीति तन्तुवायशलाका भण्यते । निर्गता प्रवाणी अस्य निष्प्रवाणिः कम्बलः । अपनीतशलाकः परिसमाप्तवानः प्रत्यग्रो नवकः तत्राचिरादपहृत इत्यर्थः ॥

Colophon

इति जयादित्यविरचितायां वृत्तौ पञ्चमोऽध्यायः समाप्तः ॥

योगेन चित्तस्य पदेन वाचां मलं शरीरस्य तु वैद्यकेन ।
योऽपाकरोत्तं प्रवरं मुनीनां पतञ्जलिं प्राञ्जलिरानतोऽस्मि ॥

19. **24. A. 27.**

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm-leaf (S'rītāla) 161 Foll 18 × 2 inches Malayālam script. Old Good. Good writing.

Contains the adhyāyas 6 to 8 complete. *Author's name is not mentioned in the Colophons*

Beginning

एकाचो द्वे प्रथमस्य । एकाच इति च द्वे इति च प्रथमस्येति चैतत् त्रयमधिकृतं वेदितव्यम् । इत उत्तरं यद्वक्ष्यामः प्राक्सम्प्रसारणविधानात् तत्रैकाचः प्रथमस्य द्वे भवत इत्येवं तद्वेदितव्यम् । वक्ष्यति लिटि धातोरनभ्यासस्येति । *तत्रानभ्यासस्य धातोरवयवस्य प्रथमस्यै*काचो द्वितीयस्य वा यथायोगं द्वे भवतः । जजागार पपाच इयाय आर । एकाच इति बहुव्रीहिनिर्देशः । एकः अच् यस्य सोऽयमेकाच् इति । तत्रावयवेन विग्रहः । समुदायः समासार्थः । अभ्यन्तरश्च समुदाये अवयवो भवतीति साच्कस्यैव द्विर्वचनं भवति ।

Colophon:

इति काशिकायां वृत्तौ षष्ठस्य चतुर्थः पादः ॥

Colophon

इति काशिकायां वृत्तौ सप्तमस्य चतुर्थः पादः ॥

End

अ अ । एको विवृत. । अपरः संवृत' । विवृतस्य संवृत. क्रियते । अकारो विवृतः संवृतो भवति । वृक्ष प्लक्षः । इह शास्त्रे सवर्णार्थमकारो विवृत प्रतिज्ञातः । तस्य तथाभूतस्य प्रयोगो मा भूदिति संवृतताप्र्यापत्तिरिय क्रियते । दीर्घप्लुतयोश्च विवृतेनानेनाकारेण ग्रहण नेष्यते । संवृतेन च सर्वगुणस्य मात्रिकस्य ग्रहणमिष्यते । तेन सर्वगुणः प्रत्यापद्यते ॥

Colophon

इति काशिकाया वृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थ पाद । समाप्तेय काशिकावृत्ति ।

The scribe adds

कोलम्बाब्दे कटपयन्यायाद्गोरससमिते ।
व्यलिखत्काशिकावृत्तिं कश्चिदीश्वरसयुतम् ॥
(Kollam 723=1547 A D)

20 — 19 F 39

काशिकावृत्ति —जयादित्यवामनकृता

Palm leaf 94 Foll (265 to 366) 14 × 1⅜ inches 9 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Contains the 4th adhyāya only without the beginning

The authorship is attributed to Jayaditya in the colophon

Leaves bearing the serial numbers 292 to 299 are wanting

21 — 20 C 76

काशिकावृत्ति —जयादित्यवामनकृता

Palm leaf 11 Foll 17¾ × 1¼ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

A fragment containing the 3rd pada of the 7th adhyāya

22 — 22 J 23

काशिकावृत्ति—जयादित्यवामनकृता

Palm leaf 162 Foll 15½ × 1⅛ inches 6 lines in a page Telugu script Old Good Good writing

Breaks off in the 2nd pāda of the 4th adhyaya

All the colophons found at the end of the adhyāyas 1, 2 3 and the 1st pada of the adhyaya 4 attribute the authorship to Jayaditya

23 — 22 J 24

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm leaf 103 Foll 16½ × 1½ inches 10 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains from the 4th pada of the 6th adhyaya to the end of the 8th adhyaya

The colophons found at the end of the adhyayas 7 and 8 attribute the authorship to Vamana while the colophon at the end of the adhyaya 6 does not contain the author s name

24 — 22 J 25

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm leaf 103 Foll 18¾ × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains the adhyayas 1 to 3 without the beginning and the end Colophons

do not mention the author's name. The leaves are in disorder.

25. 22. J. 30.

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm-leaf. *191 Foll.* *15 × 1½* inches. 10 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured Good writing

Breaks of in the 4th pāda of the 4th adhyāya. The Colophons attribute the authorship to Jayāditya for the adhyāyas 1 to 4.

26. 22. J. 31.

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm-leaf. *136 Foll.* *13½ × 1¾* inches. 10 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Begins in the course of the 1st pāda of the 1st adhyāya and breaks off in the 4th pāda of the 2nd adhyāya Then begins in the course of the 1st pāda of the 6th adhyāya and breaks off in the 2nd pāda of the same adhyāya. Leaves bearing the serial Nos 1 to 9 and 93 to 103 are missing

The Colophons do not contain the author's name

27. 22 J. 32.

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm leaf *222 Foll* *16 × 1¾* inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Illegible writing

Breaks off in the 1st pāda of the 4th adhyāya The Colophons attribute the authorship to Jayāditya for the adhyāyas 1 to 4.

28. 23. C. 34.

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm-leaf. 46 Foll. 21½ × 1¾ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the 8th adhyāya only.

The last leaf contains the following stanza:

"स जयति कृष्णाचार्यस्तन्त्रेषु चतुर्षु संलसत्प्रभया ।
वेदान्तमध्यवर्त्या दीपिकया स्नेहपूर्णया मत्या ॥"

29. 23. E 8.

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm-leaf. 220 Foll. 15½ × 1 inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. *Very much injured* Clear *writing*

Contains from the 3rd pāda of the 4th adhyāya to the 1st pāda of the 8th adhyāya.

Author's name is not mentioned in the *Colophons. Leaves are in disorder.*

30. 24. G 1.

काशिकावृत्तिः—जयादित्यवामनकृता

Palm-leaf. *77 Foll.* 15¾ × 1¾ inches. 9 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. *Illegible writing*

Contains fragments of the adhyāyas 1 and 5. The Leaves are in disorder

Author's name is not mentioned in the colophons.

31. 24. B. 6.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm-leaf. 226 foll. 15 × 2½ inches. 14 lines in a page. Grantha and Malayālam scripts Old Good Good writing.

This is a commentary on the Kāśikāvṛtti of Jayāditya and Vāmana. The author of the commentary is Haradatta son of S'rī and Rudrakumāra He was younger brother of Agnikumāra and pupil of Aparājita. The author is assigned to the 12th Century A D.

Contains the 1st adhyāya complete, 4 leaves in the beginning of the 2nd adhyāya and 87 Sūtras in the 1st pāda of the 3rd adhyāya.

Beginning ·

व्यक्तप्रधानपुरुषात्मकमस्वतन्त्र
मेतत्समस्तमधितिष्ठति यः स्वतन्त्रः ।
तस्मै शिवाय परमाय दशाव्ययाय
साम्बाय सादरमयं विहितः प्रणामः ॥ १ ॥
स्वं स्वं मनोरथमवाप्तुमपेतविघ्नं
यस्य प्रसादमनवाप्य न शक्नुवन्ति ।
पद्मासनप्रभृतयः प्रथमेऽपि देवा-
स्तद्वस्तु हस्तिमुखमस्तु मयि प्रसन्नम् ॥ २ ॥
तातं रुद्रकुमाराख्यं प्रणम्याम्बां श्रियं तथा ।
ज्येष्ठं चाग्निकुमारार्यमाचार्यमपराजितम् ॥ ३ ॥
प्रथिताय हरदत्तसञ्ज्ञया विश्रुतो दशसु दिक्षु दक्षिणः ।
उज्जहार पदमञ्जरीमसौ शब्दशास्त्रसहकारपादपात् ॥
तामिमामनुपधेन चेतसा भावयन्तु भुवि मन्युवृद्धयः ।
कः खलु प्रणयिनि प्रियंवदे मत्सरी भवति मद्विधे जने ॥
अविचारितरमणीयं कामं व्याख्याशतं वृत्तेः ।
हृदयंगमा भविष्यति गुणगृह्याणामियं व्याख्या ॥ ६ ॥
इष्टदेवनमस्कारः कार्यः सन्नेह किं कृतः ।
वृत्तौ सूत्रे तथा भाष्ये वार्तिके च तदुच्यते ॥ ७ ॥
मनसा वचसा च कर्मणा कृत एवायमिहाविवेशितः ।
न हि दर्भपवित्रपाणितायपरं मङ्गलमत्र कीर्त्यते ॥ ८ ॥
वृत्त्यन्तरेष्वसन्त गुण वदन् वृत्तिकृन्निजे ग्रन्थे ।
प्रेक्षावता प्रवृत्त्यै क्रियमाण वस्तु निर्दिशति ॥ ९ ॥
वृत्तौ भाष्य इति ।
वस्तुनि निर्दिष्टे सति तेनार्थेनार्थिनः प्रवर्तन्ते ।
इतरे नेत्युपयुक्तो ग्रन्थादौ वस्तुनिर्देशः ॥ १० ॥
वृत्त्यन्तरेष्वसंभविगुणकथनं तु प्रवृत्तिनियमार्थम् ।
कथमपरथा प्रवृत्तिर्विहाय वृत्त्यन्तराण्यस्याम् ॥ ११ ॥

Colophon .

इति हरदत्तमिश्रविरचितायां पदमञ्जर्यां प्रथमोऽध्यायः ॥

End .

अनेकार्था धातवः । समुदायेषु च प्रवृत्ताः शब्दा अवयवेष्वपि वर्तन्ते । तदेव कर्मव्यवहारमात्रवाचिद्भिदादिषु कर्तृत्वमेव काष्ठादीनाम् , न तु कर्मत्वगन्धोऽप्यस्ति । धातवर्थेते प्रयोगेऽस्मिन्नकर्मकाः । यथा विक्रियति द्विधा भवतीति । कथं तर्हि कर्मणा तुल्यक्रियः . . . .

32. 23. C. 41.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm leaf 112 Foll 17½ × 1⅞ inches 7 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Legible writing.

Contains the 4th adhyāya without the beginning

Beginning :

यूनि लुक् । अत्रापि यत्रचीति परसप्तमी स्यात् प्रत्ययस्य यथेष्टप्रसङ्गः । युवप्रत्यये श्रूयमाणे यः प्राप्नोति स तावत् कर्तव्यः । तत्र कृते युवप्रत्ययलुकि तस्य श्रवणं प्राप्नोति । विषयसप्तम्यां तु अजादौ विषयभूत एव युवप्रत्यये लुप्ते यो यतः प्राप्नोति स ततो भवतीति सिद्धमिष्टम् । एतच्चोदाहरणेषु व्यक्तीकरिष्यते ।

Colophon .

इति हरदत्तमिश्रविरचितायां पदमञ्जर्यां चतुर्थस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ।

End :

शिवशर्मरिष्टस्य करे । करोतीति कर इति पचाद्यच् । सामर्थ्यलभ्या षष्ठी समर्थविभक्तिरिति । सा पुनः कृद्योगलक्षणा कर्मणि । भाषाया शिवतातिप्रभृतीना साधुत्वं चिन्त्यम् ।

Colophon :

इति श्रीहरदत्तमिश्रविरचिताया पदमञ्जर्यां चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः । चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ।

33 24 B 14.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm leaf. 122 Foll. 12 × 1¾ inches. 13 lines in a page Malayālam script. Old. Slightly injured Good writing

Contains the 7th adhyāya Complete and the 8th adhyāya breaking off in the 50th Sūtra of the 3rd Pāda.

Beginning

युवोरनाकौ । शास्त्रस्य लाघवार्थं युवू प्रत्ययावुपदिष्टौ । तयोरनाकावादेशौ विधीयेते । तत्र तत्रानाकयोरेवोपदेशे शास्त्रस्य गौरवं स्यात् । इह कस्मान्न भवति ? यु मिश्रणे, युतः युतवान् । उदितोः युवोरिदं ग्रहणम् । कथम् ? ल्युडादिषूकारोऽनुनासिक इत्संज्ञकः । एवमपि यूत्वा यूतः यूतवान् अत्रापि प्राप्नोति । ऊठस्त्वनुदित् अवकाशः । अथार्थवतो युवुशब्दस्य ग्रहणम् । अनर्थकश्चायम् । तेन धात्वन्तस्य न भवति । भुज्युः मृत्युः कंयुः शंयुः ऊर्णायुरित्यादावुकारस्यानित्संज्ञकत्वादादेशाभावः ।

Colophon :

इति हरदत्तमिश्रविरचितायां पदमञ्जर्यां सप्तमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ।

End :

कः करत् । करति । कृञो लुङ् । मन्त्रे घसेत्यादिना च्लेर्लुक् । तिप्, गुणः, तिपो हल्ङ्यादिलोपः । बहुलं छन्दस्यमाङ्योगेऽपीत्यडागमाभावः । करदिति ; कृञ एव लुङ् । कृमृदृरुहिभ्यश्छन्दसीत्यङ् । करतीति; लट्, व्यत्ययेन शप् । कृधीति, कृञो लोट् । सेर्हिः । बहुलं छन्दसीति शपो लुक् । श्रुशृणु पृकृवृभ्यश्छन्दसीति हेर्धिरादेशः । कृतमिति ; कृञ एव क्तः । सकार आदेश इति । षत्वस्याप्युपलक्षणमेतत् । तथाचानतिप्रतिषेधः । विश्वतस्करिति । अव्ययत्वादसमासत्वाद्वा अतः कृकमीत्यप्रसङ्गः । इतरेषु त्वसमासत्वादप्रसङ्गः ।

34. 22. J. 24.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm-leaf. 17 Foll 14 × 1¾ inches 9 lines in a page Grantha script. *Old.* Injured. Clear writing.

Contains the 4th Pāda of the 7th adhyāya.

The following stanza is found at the end.

तर्कस्तनीं सरसकाव्यकलाधरोष्ठीं
त्र्यन्तकुन्तलभरामितिहासहासाम् ।
पाणीभवत्प्रबलपाणिनिसूत्रमालां
वाणीं भजे निगमबाहुमनःकृपाणीम् ॥

35. 24. B. 15.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm-leaf. 127 Foll. 14½ × 1⅝ inches. 12 lines in a page. Malayālam script. Old. Good. Good writing.

Contains the Pādas 1 to 3 in the 6th adhyāya. The colophons are noteworthy here.

Beginning :

एकाचो द्वे प्रथमस्य । इह यद्यपि स्वार्थत्वे संभवति पारार्थ्यमयुक्तम् ; विधेयकार्यिणोर्निर्देशात् संभवति च स्वार्थत्वम् ; तथापि लिटि धातोरित्यादौ विधेयानिर्देशेन वैयर्थ्यप्रसङ्गात् नायम् अणुकुटिलिकाया इत्यादिवत् केवलो विधिः । नापि शेष इत्यादिवल्लक्षणम् अधिकारश्च ।

Colophon of the 1st pāda :

इति मतितिमिर(हर)हरदत्तमिश्रविरचितायां व्याकरणतरुलक्ष्म्यां बुधमधुकरमण्डितायां पदमञ्जर्यां षष्ठस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ।

End :

संप्रसारणस्य । अकृत एवेत्यादि । कारीषगन्धि पुत्र इति स्थिते ह्रस्वत्वं च प्राप्नोति; अनेन दीर्घत्वं च । तस्यावकाशः ग्रामणि कुलम् । ह्रस्वाभावपक्षे कृतार्थं दीर्घत्वम्, तथापि परत्वात् ह्रस्वो बाध्यते । अथेदानीं दीर्घत्वे कृते पुनःप्रसङ्गविज्ञानात् ह्रस्वत्वं कस्मान्न भवति ? तत्राह—पुनःप्रसङ्गविज्ञानं चेति ।

Colophon *of the 2nd pāda :*

इति मतितिमिर(हर)हरदत्तमिश्रविरचितायां व्याकरणतरुलक्ष्म्यां बुधमधुकरमण्डितायां पदमञ्जर्यां षष्ठस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ।

Colophon of the 3rd pāda :

इति मतितिमिरहरहरदत्तमिश्रविरचितायां व्याकरणतरुलक्ष्म्यां बुधमधुकरमण्डितायां पदमञ्जर्यां षष्ठस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ।

The last leaf contains some miscellaneous lines on grammar unconnected with the previous leaves.

36. *24. C. 9.*

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm-leaf. 227 Foll, 20 × 2 inches. 10 lines in a page. Malayālam script. Old. Good. Good writing.

Contains the adhyāyas 2 and 3 Complete.

Beginning :

समर्थः पदविधिः । परिभाषेयमिति ; नाधिकारः, पदविधिग्रहणात् । अन्यथा वक्ष्यमाणानां पराङ्गवद्भावादीनां पदविधित्वाव्यभिचारादनर्थकं तत्स्यात् । परितः सर्वत्र पूर्वत्र परत्र व्यवहिते अनन्तरे च भाष्यते कार्यमनया इति करणे गुरोश्च हल इत्यकारप्रत्ययः । भावसाधन एव वा अभेदोपचारात्सूत्रे प्रयुज्यते । इदंशब्दस्य सूत्रे प्रयुक्तस्यापि विधेयपरिभाषारूपसामानाधिकरण्यात्स्त्रीलिङ्गता । स सर्व इति । ननु यः कश्चिदित्यनेन परिभाषाधर्मभूता व्याप्तिरुक्ता ; किं सर्वग्रहणेन ? नैतदस्ति । यः कश्चित् ब्राह्मण आनीयतामित्युक्ते क्षत्रियादिनिवृत्तिः प्रतीयते, न व्याप्तिः ।

Colophon :

इति हरदत्तमिश्रविरचिताया पदमञ्जर्यां द्वितीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ।

End :

छन्दस्युभयथा । सर्वमेव प्रकरणमिति । तिङ्शित्सार्वधातुकमित्यारभ्य चतुःसूत्री प्रकरणम् । भूभावो न भवतीति । तदानीमेवार्धधातुकत्वात् श्नसोरल्लोप इत्यस्याभावः ।

Colophon :

इति हरदत्तमिश्रविरचितायां पदमञ्जर्यां तृतीयस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः । तृतीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

37. 24. D. 1.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm-leaf. 85 Foll. $9\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 7 lines in a page. Malayālam script. Old Injured. Good writing.

Contains the 3rd and 4th Pādas of the 8th adhyāya. The last line in the 4th Pāda is wanting.

Beginning

मतुवसो रु संबुद्धौ छन्दसि । युवोरनाकाविति वत् मतुवसोरिति निर्देशः । अनुबन्धपरित्यागेन वा सकारान्तस्य वसोर्ग्रहणम् । निपातनाद्बाल्पाच्तरस्य परनिपात. । रु इत्यविभक्तिको निर्देशः ।

Colophon

इति हरदत्तमिश्रविरचिताया पदमञ्जर्यामष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ।

End .

एकशेषनिर्देशो वाय द्रष्टव्यः । तत्र षण्मात्रिका अकाराः स्थानिनो निर्दिश्यन्ते । आदेशा अपि षडेव । तत उभयत्रैकशे.

38. 28. F. 32.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Palm-leaf. 130 Foll. $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Legible writing.

Contains from the 4th pāda of the 6th adhyāya *to the 3rd pāda of the 7th* adhyāya.

39. 41. A. 38.

काशिकावृत्तिव्याख्या पदमञ्जरी—हरदत्तकृता

Paper. 94 Foll. $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches. 15 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Contains the adhyāya 2 complete.

Date of the MSS.—Sam. 1660.

Former owner of the MS.—Gopīnātha.

40. 24. B. 13.

पदमञ्जरीव्याख्या मञ्जरीमकरन्दः—रङ्गनाथदीक्षितकृतः

Palm-leaf. 121 Foll. 9×2 inches. 8 lines in a page. Malayālam script. Old. Injured. Good writing.

This is a Commentary on *Haradatta's* Padamañjarī which itself is a Commentary on the Kāśikavṛtti of Vāmana and Jayāditya. The author Ranganāthadīkṣita was the son of Nārāyaṇadīkṣita, grandson of Nallādīkṣita and great grandson of Nārāyanadīkṣita. The author states that his uncle and grandfather on the maternal side were well-versed in Vyākarana, He salutes one Caturvedadīkṣita, the paternal uncle of his father. *His daughter's son*

was Peddadiksita * He is assigned to the 17th centuary A.D. The commentary is called Parimala in the margin of the 1st leaf.

Breaks off in the 52nd Sūtra of the 1st pāda of the 1st adhyaya

Beginning

श्रीरामचन्द्र जनकात्मजापति
 सलक्ष्मणं राक्षसमोक्षकारणम् ।
नमामि वाचा मनसा च मूर्ध्ना
 निर्विघ्नसिद्ध्यै कुलदैवतं नः ॥
यो नारायणदीक्षितस्य नप्ता
 नल्लादीक्षितसूरिणस्तु पौत्रः ।
श्रीनारायणदीक्षितेन्द्रपुत्रो
 व्याख्यास्येव हि रङ्गनाथयज्वा ॥
मातामहो यस्य च शब्दपारगो
 भाष्यार्थवेत्ता खलु यस्य मातुलः ।
अपास्तलज्जेन हि तेन केनचित्
 प्रकाश्यतेऽसौ पदमञ्जरी वरा ॥
श्रीचोलदेशे सुधियो बृहस्पते-
 स्तुल्यास्त्रयः पत्र गृहे गृहे बुधाः ।
वसन्ति तेषां धुरि मत्कृतिस्तथा
 विभाति कीटो रविमन्दिरे यथा ॥
पाठने किल न कश्चन भारः
 स्वधियश्चितहरणं च विनोदः ।
लेखनं भवति साहसमेत-
 दस्मदद्य भुवि विनिर्जितजन्मः ॥
जगन्मण्डलविख्यातो यश्चतुर्वेददीक्षितः ।
अस्मत्पितृपितृभ्रातुः वन्दे तच्चरणाम्बुजम् ॥
अस्य ग्रन्थमपि स्यादि बुद्धिमान्द्यात् क्वचित् ।
क्षन्तव्यं पण्डितैस्तादि यस्य नास्ति मतिभ्रमः ॥

अथ निर्दोषसमयं स्यापितेन परिमगतर्थं शिष्टा-
चारपरिप्राप्तमिष्टदेवतानमस्कारमादौ निबध्नाति—

* Vide Tri San Series No XLIII

व्यक्तप्रधानपुरुषात्मकमिति । व्यक्तं परिदृश्यमानं कार्यं, प्रधानं प्रकृतिः व्यक्तोपादानकारणमतीन्द्रियं पदार्थः, पुरुषो जीवः । व्यक्तं च प्रधानं च पुरुषश्च व्यक्तप्रधान-पुरुषाः । तदात्मकं व्यक्तप्रधानपुरुषात्मकम् । जगत-श्चैतद्विशेषणम् । अस्वतन्त्रम्; इदमपि जगतो विशेष णम् । परिदृश्यमानकार्यमुत्पत्तिस्थितिविलयेष्वस्वतन्त्र-म् । प्रधानमपि जीवादृष्टवशेन परमेश्वरप्रेक्षितमेव कार्यो-त्पादने समर्थं सदस्वतन्त्रम् । पुरुषोऽपि सुखदुः-खादावीश्वरप्रेरित एव प्रवर्तत इति सोऽप्यस्वतन्त्र' ॥

End

सामान्यवचने षष्ठीस्थाने योगेयधिकारात् स्थान-षष्ठीनिर्दिष्टस्येति वेदितव्यम् । अन्यथा; षष्ठीमात्रस्याधि-कारे । यस्य षष्ठीनिर्दिष्टस्य यत्कार्यं यथाभूतमुच्यते आदेशरूपमागमरूपं वा तत्तथाभूत . . . .

65 blank leaves are added at the end of the MS

The MS is incomplete and does not contain any colophon A MS available in the Tanjore Palace Library gives the following colophon

रङ्गनाथमहाविद्वद्यायज्वकृतेन सा ।
महाभाष्यप्रकरन्देन भ्राजते पदमञ्जरी ॥

इति चतुर्वेदिवेदाङ्गउभयवेदान्तविपश्चितः पौत्रेण नारायण-दीक्षितविद्वद्राजशाहयाजिनयेन रङ्गनाथदीक्षितेन विरचिते महाभाष्यमकरन्दे प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ।

(Vide 5466 of the Vol X, Descriptive Catalogue, Tanjore Palace Library)

41 8 I 2

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Paper 644 Foll 10½ × 8 inches 19 lines in a page Telugu script Old Good Good writing

Bound in four volumes

This is the well known Commentary by Patañjali on Kātyāyana's Vārttikas in Panini s grammar This is said to be a direct commentary on Kātyāyana s Varttikas (Vide Punyaraja s Commentary on the Vākyapadiya II 485 "भगवता पतञ्जलिना वार्तिकव्याख्यानपुर सर महाभाष्यनिबन्धनमुपरचितम्.") Yet it explains also the Sutras of Panini in some cases So it is brought under the commentaries on the Astadhyayi

Complete in 8 adhyayas

Beginning

अथ शब्दानुशासनम् । अथेत्ययं शब्दोऽधिकारार्थः प्रयुज्यते । शब्दानुशासन नाम शास्त्रमधिकृत वेदित व्यम् । केषा शब्दानाम्? लौकिकाना वैदिकाना च । तत्र लौकिकास्तावत्—गौरश्व पुरुषो हस्ती शकुनिर्मृगो ब्राह्मण इति । वैदिका खल्वपि—श नो देवीरभिष्टये । इषे त्वोर्जे त्वा । अग्निमीळे पुरोहितम् । अग्न आयाहि वीतये इति ।

Colophon

इति श्रीभगवत्पतञ्जलिविरचिते महाभाष्ये प्रथमस्या ध्यायस्य प्रथमे पादे प्रथममाह्निकम् ।

End

सिद्ध तु तपरनिर्देशात् । सिद्धमेतत् । कथम्? *तपरनिर्देशात् । तपरनिर्देश कर्तव्य अदेदिति । एक* शेषनिर्देशाद्वा स्वरानुनासिकभिन्नाना भगवत पाणिने राचार्यस्य सिद्धम् । एकशेषनिर्देशाद्वा भगवत पाणिने राचार्यस्य सिद्धम् । एकशेषनिर्देशोऽयम् —अअ इति ।

Colophon

इत्याचार्यश्रीभगवत्पतञ्जलिविरचिते व्याकरणमहाभाष्ये अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थे पादे प्रथममाह्निकम् । पादश्च समाप्तोऽध्यायश्च ।

42 8 H 28

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper 288 Foll 16 × 7 inches 24 lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

Bound in 2 volumes

Contains the adhyāyas 1 to 3 only

The MS Contains also Kaiyata s Pradipa for this portion

43 8 H 29

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper 189 Foll 13 × 6 inches 18 lines in a page Telugu script Old Good Clear writing

Contains the padas 3 and 4 of the 1st adhyaya and the whole of the 3rd adhyaya

The MS Contains also Kaiyata s Pradipa *for this portion*

44 8 H 30

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper 134 Foll 14½ × 7 inches 19 lines in a page Telugu and Devanagari scripts Old Good Good writing

Contains the 5th adhyaya complete and *the 6th adhyaya incomplete*

The MS Contains also Kaiyata s Pradipa for this portion

45 8 I 4

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper 142 Foll 11 × 9 inches 27 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Breaks off in the 4th pāda of the 1st adhyāya.

46. 9. D. 30.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper. 64 Foll. 10 × 6 inches. 11 lines in a page. Devanāgarī script. *Old*. Good. Good writing.

Contains the 8th adhyāya *only* complete.

47. 9. H. 80.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper. 13 Foll. 12½ × 4¾ inches. 19 lines in a page. Telugu script. *Old*. Good. Good writing.

Contains the 1st pāda complete and 2nd pāda incomplete of the 7th adhyāya.

48. 10. D. 9.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्.

Paper. 805 Foll. 13 × 8 inches. 18 lines in a page. Devanāgarī script. Good. Good writing.

Contains the *following portions*:

adhyāya	pāda	āhnikas (when *incomplete*)
1	1	1 to 9 (except 3)
,,	3	complete.
5	1 and 2	complete.
6	1	1 (incomplete) and 2 to 6 complete.
,,	2 to 4	complete.
7	1	1.
8	1 to 4	complete.

The MS. contains also Kaiyaṭa's Pradīpa and Nāgeśa's Uddyota for these portions.

49. 10. D. 22.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper. 389 Foll. 11½ × 4¾ inches. 10 lines in a page. *Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.*

Contains the adhyāyas 2 and 3 complete.

Date of copying—S'aka 1713. Virodhikṛt year.

The MS. contains also Kaiyaṭa's Pradīpa for this portion.

50. 23. D. 35.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Palm-leaf. 51 Foll. 15 × ¾ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Legible writing.

Breaks off in the 2nd āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

51. 23. E. 33.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Palm-leaf. 65 Foll. 16 × 1¾ inches. 8 lines in a page. Grantha script. *Old. Much injured. Clear writing.*

Breaks off in the 5th āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

The following Stanza is found in the beginning.

"योगेन चित्तस्य पदेन वाचां
मलं शरीरस्य च वैद्येन ।
योऽपाकरोत्तं प्रवरं मुनीनां
पतञ्जलिं प्राञ्जलिरानतोऽस्मि ॥"

52 24. A 3

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 64 Foll $14\frac{3}{8} \times 1\frac{1}{2}$ inches *10 lines in a page Grantha script Old* Injured Good writing

Begins in the course of the 2nd pada of the 1st adhyaya and breaks off in the 4th pada of the same adhyāya

53 24 A 17.

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 79 Foll $18\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches 11 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Small but clear writing

Contains the 1st adhyaya only complete

54 24 A 27.

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 15 Foll 18×2 inches 11 lines in a page Malayālam script Old Good Good writing

Contains the 7th adhyaya only which breaks off in the *96th Sutra of the 1st* pāda

The MS contains also Kaiyaṭa s Pradipa for this portion

55 26 A 16

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 98 Foll $17 \times 1\frac{1}{4}$ inches. 9 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Breaks off in the 2nd pāda of the 1st adhyāya

56 27 D 8

महाभाष्यम् — पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 33 Foll $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{8}$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Foll bearing Nos 10 and 11 are missing

Contains the first 2 ahnikas of the 1st pada of the 1st adhyāya

The MS contains also Kaiyata's Pradipa for this portion

57 27 F 1

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 358 Foll $16 \times 2\frac{1}{4}$ inches. 14 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains from the beginning of the work up to the end of the 3rd pada of the 1st adhyāya and then begins in the course of the 1st pada of the 4th adhyāya and goes on up to the end of the 8th adhyaya

The Stanza "योगेन चित्तस्य पदेन वाचा" etc is found at the end

58 27 F 2

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 202 Foll 14×1 inches 10 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

Contains the adhyāyas 5 to 8 complete

The last 3 leaves contain a small portion of the पस्पशाह्निक of the work

59 27 F 3

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 66 Foll $15\frac{3}{4} \times 2\frac{1}{4}$ inches 25 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Contains the ahnikas 1 and 2 of the 1st pada of the 1st adhyāya and adhyayas 4 to 6 (the sixth breaking off in the 3rd pada)

60 27 F 6

महाभाष्यम् — पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 69 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ inches 11 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Contains the 3rd adhyāya complete

The scribe adds

"पातञ्जले महाभाष्ये तृतीयाध्यायसमाप्तः ।
दक्षिणामूर्तिनाथाय व्यग्निवद्रूपा मुद ॥
नीलोत्पलच्छायमिच्छया कायमाश्रितम् ।
सीतया सहित धाम निर्वाय कामपेऽनिशम् ॥"

61 27 I 7

महाभाष्यम् — पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 88 Foll 18×1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Legible writing

Contains the 2nd adhyāya complete

62 27 I 6

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 52 Foll $15 \times 1\frac{1}{2}$ inches 5 lines in a page Grantha script Old Injured Clumsy writing

Breaks off in the 8th āhnika of the 1st pada of the 1st adhyaya

The last 3 leaves contain a small portion of the 2nd pāda of the 1st adhyāya of the work

63 27 F 35

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 216 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches 6 lines in a page Telugu script Injured Illegible writing

Begins in the 3rd pāda of the 1st adhyāya and breaks off in the 1st pāda of the 3rd adhyāya

64 27 N 8

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 169 Foll $17\frac{1}{2} \times 1$ inches 6 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Begins towards the end of the 2nd pāda of the 3rd adhyāya and breaks off in the 4th pāda of the 5th adhyāya

65 27 N 38

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 153 Foll 16×1 inches 9 lines in a page Grantha script Old Much injured Legible writing

Contains the 1st adhyāya complete

66 27 O 9

महाभाष्यम् —पतञ्जलिकृतम्

Palm leaf 10[illegible] Foll $12\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches

14 lines in a page. Grantha script. Old. Good writing.

Contains the 1st pāda of the 1st adhyāya complete.

67. 36. E. 13.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper. 159 Foll. 15 × 5¾ inches. 16 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Contains the 1st pāda of the 1st adhyāya only.

The MS. contains also Kaiyaṭa's Pradīpa and Nāgesa's Uddyota for this portion.

68. 40. E. 28.

महाभाष्यम्—पतञ्जलिकृतम्

Paper. 20 Foll. 12 × 5¾ inches. 16 *lines in a page. Telugu script. Old* Good. Good writing.

Contains the 8th adhyāya only which breaks off in the 2nd pāda

The MS. contains also Kaiyata's Pradīpa for this portion.

69. 8. H. 28

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper. 288 Foll. 16 × 7 inches 24 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing Bound in 2 volumes

A commentary on Patañjali's Mahābhāṣya, by Kaiyaṭa son of Jaiyata and pupil of Mahesvara He is assigned to the 11th century A. D.

Contains the adhyāyas 1 to 3 only.

The MS. contains also the text of the Mahābhāsya for this portion.

Beginning :

सर्वाकारं निराकारं विश्वाध्यक्षमतीन्द्रियम् ।
सदसद्रूपतातीतमदृश्यं माययावृतेः ॥ १ ॥
ज्ञानलोचनसंलक्ष्यं नारायणमजं विभुम् ।
प्रणम्य परमात्मानं सर्वविद्याविधायिनम् ॥ २ ॥
पुरुषाः प्रतिपद्यन्ते देवत्वं यदनुग्रहात् ।
सरस्वतीं च तां नत्वा सर्वविद्याधिदेवताम् ॥ ३ ॥
पदवाक्यप्रमाणानां पारं यातस्य धीमतः ।
गुरोर्महेश्वरस्यापि कृत्वा चरणवन्दनम् ॥ ४ ॥
महाभाष्यार्णवावारपारीणं विवृतिप्लवम् ।
यथागमं विधास्येऽहं कैयटो जैयटात्मजः ॥ ५ ॥
भाष्याब्धिः क्वातिगम्भीरः क्वाहं मन्दमतिस्ततः ।
छात्राणामपहास्यत्वं यास्यामि पिशुनात्मनाम् ॥६॥
तथापि हरिबद्धेन सारेण ग्रन्थसेतुना ।
क्रममाणः शनैः पारं तस्य प्राप्तास्मि पङ्गुवत् ॥७॥

महाभाष्यकारो विवरणकारत्वाद्व्याकरणस्य साक्षात्प्रयोजनमाह—अथ शब्दानुशासनमिति। प्रयोजनप्रयोजनानि तु रक्षोहादीनि पश्चाद्वक्ष्यन्ते। स्ववाक्य व्याख्यातुं तदवयवमथशब्दं तावद्व्याचष्टे—अथेत्ययमिति। इतिशब्दोऽथशब्दस्य स्वरूपेऽवस्थापनाय प्रयुक्तः।

Colophon :

इत्युपाध्यायजैयटपुत्रकैयटकृते भाष्यप्रदीपे प्रथमाध्यायस्य प्रथमे पादे प्रथममाह्निकम् ।

End :

तुल्यजातीयस्येति। सिज्लुकं विना आतः सिचश्चानन्तरो झिर्न भवतीति सिज्लुगन्तस्याकारान्तस्येह ग्रहणमिति नियमेन सिज्लुगन्तमेव निवर्त्यते।

उत्तरार्थमिति । अन्यथैकसंज्ञाधिकारादन्यत्र संज्ञासमावेशस्य दृष्टत्वाल्लिङादेशानां सार्वधातुकसंज्ञापि स्यात् । ततस्तन्निमित्तविकरणप्रसङ्गः । आर्धधातुकसंज्ञा चेडावर्था स्यात् । आर्ध ॥ अनुक्रान्तापेक्षमिति । अनुक्रान्ता ये प्रत्ययाः तिङ्शिद्वर्जिताः त आर्धधातुकसंज्ञा भवन्ति । न तु अनुकंस्यमाना इत्यर्थः । धातोरिति । धातोरित्येवं धातुशब्दं समुच्चार्य ये विहिता इत्यर्थः ।

Colophon:

इत्युपाध्यायजैयटपुत्रकैयटकृते महाभाष्यप्रदीपे तृतीयस्याध्यायस्य चतुर्थपादे प्रथममाह्निकम् । पादश्चतुर्थः समाप्तः । अध्यायश्च तृतीयः समाप्तः ॥

70. 8. H. 29.

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper. 189 Foll. 13 × 6 inches. 18 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

Contains the 3rd and 4th pādas of the 1st adhyāya and the whole of the 3rd adhyāya.

The MS. contains also the text of the Mahābhāṣya for this portion.

71. 8. H. 30.

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper. 134 Foll. 14½ × 7 inches. 19 lines in a page. Telugu and Devanāgarī scripts. Old. Good. Good writing.

Contains the 5th adhyāya complete and the 6th adhyāya incomplete.

The MS. contains also the text of the Mahābhāṣya for this portion.

72. 8. I. 3.

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper. 676 Foll. 10 × 8 inches. 22 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

Contains the adhyāyas 1 to 8 complete.

End:

एकशेषनिर्देशाद्वेति । षण्मात्रिका अकाराः स्थानिनो निर्दिश्यन्ते । एवमादेशा अपि षडेव । ततश्चैकशेषः । तत्र षण्णां स्थानिनां निर्देशसामर्थ्यात् भिन्नकालौ दीर्घप्लुतौ स्थानिभिर्न गृह्येते । तत्र यथासंख्यं षण्णां विवृताना स्थाने षडादेशाः संवृता भवन्तीति सिद्धमिष्टम् ।

Colophon:

इत्युपाध्यायजैयटपुत्रकैयटविरचिते व्याकरणमहाभाष्यप्रदीपे अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थपादे प्रथममाह्निकम् । पादश्च समाप्तोऽध्यायश्च ।

73. 9. D. 7.

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper. 566 Foll. 10½ × 6 inches. 12 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Bound in four volumes.

Contains the following portions:

1st adhyāya complete (except the first 2 āhnikas in the 1st pāda); 2nd adhyāya complete; from the 4th pāda of the 6th adhyāya to the end of the 2nd pāda of the 7th adhyāya; Pādas 2 to 4 of the 8th adhyāya.

The following stanza is found at the end.

श्रुत्वा शास्त्राणि विद्वद्भ्यो यथाप्रज्ञ यथागमम् ।
भाष्यदीप व्यधत्तेम कैयटो जैयटात्मज. ॥

74 10 D 9

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper 805 Foll 13 × 8 inches 18 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Contains the following portions

adhyaya	pada	ahnikas (when incomplete)
1	1	1—9 (except 3rd ahnika)
,,	3	Complete
5	1 & 2	complete
6	1	1 (incomplete) and 2 to 6 complete
,	2 to 4	Complete
7	1	1
8	1 to 4	Complete

The MS Contains also the text of the Mahabhasya and Nagesa s Uddyota for these portions

75 10 D 22

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper 389 Foll 11½ × 4¾ inches 10 lines in a page Devanagari script. Old Good Clear writing

Contains the adhyayas 2 and 3 complete

Date of copying—saka 1713 Virodhikrt year

The MS contains also the text of the Mahābhaṣya for this portion

76 24 A 3

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 134 Foll 14½ × 1½ inches 10 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Legible writing

Breaks off in the 1st ahnika of the 2nd pada of the 1st adhyaya

77 24 A 27

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 19 Foll 18 × 2 inches 11 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Contains the 1st pada incomplete of the 7th adhyaya

The MS contains also the text of the Mahabhaṣya for this portion

78 24 B 23

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 87 Foll 18½ × 1¾ inches 10 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Legible writing

Breaks off in the 2nd pada of the 1st adhyaya

79 24 C 23

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 102 Foll 10½ × 2¼ inches 11 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Legible writing

Contains the padas 1 to 3 in the 3rd adhyaya

Foll 103 to 110 contain a small portion of the 3rd adhyaya of the Mahabhasya

80 26 L 7

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 34 Foll 18 × 1½ inches 10 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Contains the 1st pada complete and the 2nd pada incomplete of the 3rd adhyaya

81 27 D 8

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 29 Foll 15¾ × 1⅜ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Contains the first two ahnikas of the 1st pāda of the 1st adhyaya

The following stanza is found at the end of the 1st ahnika

"कठिन कैयटभाव कामरिपुर्वेत्ति कामजनको वा ।
अथ वा कलशभवो वा कलानगरस्थनारणभट्टो वा ॥"

The MS Contains also the text of the Mahabhaṣya for this portion

82 27 D 12

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 45 Foll 19 × 1¾ inches 7 lines in a page Telugu script Old Much injured Clumsy writing

Contains the āhnikas 1 to 3 of the 1st pāda of the 2nd adhyāya

83 27 D 13

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 34 Foll 18 × 1¼ inches 5 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Contains the 3rd pada of the 1st adhyaya

84 27 D 14

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 193 Foll 15¾ × 2½ inches 17 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Begins in the middle of the 1st pada of the 4th adhyāya and ends in the 8th adhyaya

The scribe adds

"श्रीमज्जैयटपुत्रकैयटकृत भाष्यप्रदीप महा
ग्रन्थ लेखितवान् पयोधितनयावासस्य दासाग्रणी ।
आत्रेयान्वयभूषणस्य वरदाचार्यस्य पुत्र स्वय
श्रीराम प्रियकारणाय विदुषा मोदाय सच्चेतसाम् ॥"

85 27 D 15

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 139 Foll 18½ × 1½ inches 10 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Legible writing

Breaks off in the 2nd ahnika of the 4th pāda of the 1st adhyāya

86 27 D 17

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm leaf 76 Foll 14¾ × 1¼ inches

7 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Illegible writing.

Leaves bearing Nos. 3, 12 to 14 and 49 are missing.

Breaks off in the 2nd āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

87. 36. E. 13.

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper. 159 Foll. 15×5¾ inches. 16 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Contains the 1st pāda of the 1st adhyāya complete.

The MS. Contains also the text of the Mahābhāsya and Nāgesa's Uddyota for *this portion written in each page.*

88 40. E. 28.

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Paper. 20 Foll. 12 × 5¾ inches. 16 lines in a page. Telugu script. *Old.* Good Good writing

Contains the 8th adhyāya only which breaks off in the 2nd pāda

89. 10. D. 9

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Paper. 805 Foll 13 × 8 inches. 18 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good Good writing

This is a commentary on Kaiyata's Pradīpa which itself is a commentary on Patañjali's Mahābhāsya. The author Nāgesa alias Nāgojibhatta was the son of Satī and S'ivabhatta with the surname "Kāla". His patron was one Rāmavarman King of S'ṛngaberapura. Nāgesa was the expounder of the new school of thought in Pānini's grammar. He was the pupil of Haridīksita grandson of Bhattojidīksita. *Nāgesa is assigned to the later part of* the 17th century A.D.

The MS. contains the following portions:

adhyāya	pāda	āhnikas (when incomplete)
1	1	1 to 9 (except the 3rd āhnika)
,,	3	complete
5	1 and 2	complete
6	1	1 (incomplete), 2 to 6 complete
,,	2 to 4	complete
7	1	1
8	1 to 4	complete

The MS. contains also the Mahābhāsya and Pradīpa corresponding to the portions mentioned above.

Beginning :

नत्वा साम्बशिवं देवीं वागधिष्ठानिका गुरून् ।
पाणिन्यादिमुनीन् वन्द्यान् पितरौ च सतीशिवौ ॥
नागेशभट्टो नागेशभाषितार्थविचक्षणः ।
हरिदीक्षितपादाब्जसेवनावाप्तसन्मतिः ॥
याचकाना कल्पतरोररिकक्षहुताशनात् ।
शृङ्गवेरपुराधीशाद्रामतो लब्धजीविकः ॥
नाविस्तीर्णं न विस्तीर्णं मध्यानामपि बोधकृत् ।
भाष्यप्रदीपव्याख्यानं कुर्वेऽहं तु यथामति ॥

भाष्यं व्याचिकीर्षुः शिष्टाचारप्राप्तं मङ्गलं शिष्य-शिक्षायै निबध्नाति—सर्वेति । क्त्वान्तानां पञ्चम-

श्लोकोत्तरार्धेनान्वयः । सर्वाकारत्वं सर्वोपादानकारणत्वान्मृदादिवत् । कार्यातिरिक्तद्रष्टव्यस्वरूपाभावान्निराकारत्वम् । कर्तृत्वादिश्चाध्यक्षत्वम्, 'स ऐक्षत' इति श्रुतेः । अतीन्द्रियत्वं विगतेन्द्रियत्वेन, 'पश्यत्यचक्षुः' इत्यादिश्रुतेः । सर्वप्रत्यक्षीकरणं तु स्वरूपचैतन्येनैव । इन्द्रियाविषयत्वेन वातीन्द्रियत्वम् । सदसद्रूपता प्रपञ्चधर्मः । एतच्च त्रियामिति सूत्रे वक्ष्यते । तामतीतं तद्रहितमित्यर्थः । एवं च सदेवेति भावः । नन्वीदृशमस्माभिः कुतो न गृह्यत इत्यत आह—अदृश्यमित्यादि । माययावृतैरित्यस्य कृत्यमाह—ज्ञानेति ।

Colophon :

इति शिवभट्टसुतसतीगर्भसंभवनागोजिभट्टेन कृते भाष्यप्रदीपोद्द्योते प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमे पादे प्रथममाह्निकम् ।

End :

अनेन व्याकरणाध्ययनप्रवचनाभ्यां सकलपुरुषार्थसिद्धिं दर्शयति । अन्ते मङ्गलाचरणं च कृतं भवति । एवं सूत्रकारेणापि विष्णुवाचकाकारस्य द्विरुच्चारणात् विष्णुस्मरणरूपं मङ्गलमाचरितम् । किं च 'अकारो वै सर्वा वाक् सैषा स्पर्शोष्मभिर्व्यज्यमाना बह्वी . . रूपा भवति' इति श्रुतेरकारस्य सर्वशब्दप्रकृतित्वात् अ इति ब्रह्मेति शब्दब्रह्मरूपत्वश्रवणाच्च महामङ्गलार्थता । वार्तिककृतापि भगवतः पाणिनेः सिद्धमिति सिद्धशब्दोच्चारणेन कृतं मङ्गलम् । भगवत्पतञ्जलिनापि एकशेषनिर्देशोऽयम् अ अ इत्यन्ते वदता कृतं मङ्गलम् । एवं च तदध्यायिनां प्रवक्तृणां च सकलपुमर्थसिद्धिर्दर्शिता । यथोक्तम्—

"इदमाद्यं पदस्थानं सिद्धिसोपानपर्वणाम् ।
इयं सा मोक्षमाणानामजिह्मा राजपद्धतिः ॥"

इति सर्वेष्टसिद्धिः ॥

भाष्याब्धेः सप्रदीपस्य भगवत्कृपया मया ।
यथामति कृता व्याख्या प्रीयतां भगवांस्तया ॥

गङ्गा शिवश्च शेषश्च रक्षन्त्वेनां तु सर्वशः ।
सतां हृदयपद्मेषु प्रसिद्धिं प्रापयन्तु च ॥

Colophon :

इति कालोपनामकशिवभट्टसुतसतीगर्भजनागोजिभट्टविरचिते भाष्यप्रदीपोद्द्योतेऽष्टमाध्यायस्य चतुर्थपादे प्रथममाह्निकम् । ग्रन्थश्च समाप्तः ॥

90. *9. E. 87.*

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Paper. *26* Foll. 10 × 4½ inches. 10 lines in a page. Devanāgarī script. Old Good. Clear writing.

2 Leaves bearing the Nos. 6 and 7 are missing.

Contains the Paspasāhnika incomplete.

91. 9. H. 80.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Paper. 8 Foll. 12½ × 4¾ inches. 19 lines in a page. Telugu script. Old. Good. *Good writing.*

A fragment containing portions of the 6th and 7th āhnikas of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

92. *24. A. 18.*

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 259 Foll. 13½ × 2 inches. 11 lines in a page. Malayalam and grantha scripts. *Old.* Good. Good writing.

Begins in the 3rd āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya and goes on up to the end of the 4th pāda of the 2nd

adhyāya; but wants 12 Sūtras in the middle, *viz.* 1—1—56 to 1—1—67.

93. 27. D. 16.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Palm leaf 112 Foll. 18½ × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

Breaks off in the 3rd āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

94. 27. D. 18.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 57 Foll 13¼ × 1 inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Clumsy writing.

Breaks off in the 4th āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

95 27. D. 22.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Palm-leaf 131 Foll. 14½ × 2 inches. 14 lines in a page Grantha and Malayālam scripts Old Slightly injured. Good writing

Begins in the 3rd āhnika of the 1st pāda and runs up to the end of the 2nd pāda of the 1st adhyāya

The following stanza is found in Fol 102 at the end of the 1st pāda

"हरिदीक्षितपादाब्जसेवनावाप्तबुद्धिना ।
भट्टनागेशविदुषा कृतोऽय समहो मुदा ॥"

96. 27. D. 26.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 189 Foll. 14½ × 1 inches 4 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains for the Sūtras from 1—1—62 to 1—3—10.

97. 27. O. 10.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 62 Foll. 12¾ × 1⅜ inches 13 lines in a page. Grantha script Old. Injured. Good writing.

Contains the first 4 āhnikas in the 1st pāda of the 1st adhyāya

98. 30. F. 17.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Palm leaf. 242 Foll. 13¾ × 1½ inches 9 lines in a page. Grantha script. Old Slightly injured. Clear writing

Contains the adhyāyas 2 and 3 complete and 4 incomplete breaking off in the 1st pāda

99. 36 E. 13

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Paper. 159 foll 15 × 5¾ inches. 15 lines in a page. Devanāgarī script. Old Good Good writing.

Contains the 1st pāda of the 1st adhyaya wanting the last leaf.

The MS. Contains also the text of the Mahābhāṣya and the Pradīpa for this portion.

4

100. 40. A. 104.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतः—नागेशकृतः

Paper. 44 Foll. 12 × 4⅝ inches 13 lines in a page Telugu script. Old Good Legible writing.

Contains the 4th pāda of the 1st adhyāya only.

101. 27. D 23.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतनम्—
अन्नंभट्टकृतम्

Palm-leaf. *229 Foll. 17 × 1⅞ inches* 6 lines in a page Telugu script Old *Injured Good writing*

This also is a commentary on Kaiyaṭa's Mahābhāṣyapradīpa by Annambhaṭṭa, the author of the Tarkasaṅgraha. Annambhaṭṭa was the son of Tirumalācārya of Rāghavasomayāji family. He is also the author of *Rāṇakojjīvanī in Mīmāṃsā*, *Ālokasiddhāñjana* and Dīdhitivyākhyā in Nyāya and Brahmasūtravṛtti Mitākṣarā in Vedānta.

Contains the 1st adhyāya (wanting the āhnikas 2 to 6 in the 1st pāda) and the 1st pāda of the 8th adhyāya incomplete.

Beginning.

शिवयोः शाश्वतैरत्वं तनोतु शुभसन्ततिम् ।
निदर्शयितुमद्वैतं भजतामिव सगतम् ॥
श्रीशेषगिरिधरपण्डितेन्द्र शेषायितं शेषवचोविशेषे ।
सर्वेषु तन्त्रेषु च यत्तुल्यं वन्दे महाभाष्यगुरुं समाप्यम् ॥
महाभाष्यप्रदीपस्य कृत्स्नस्योद्द्योतनं मया ।
क्रियते पदवाक्यार्थतात्पर्यस्य विवेचनात् ॥

सर्वाकारमिति । सर्वस्वरूप, सर्वोपादानमिति यावत्; प्रपञ्चस्योपादानव्यतिरिक्ताबाधितरूपाभावात् । अनाकार वास्तवाकारान्तररहितम् । विश्वाध्यक्ष विश्वमध्यक्षं यस्य, विश्वसाक्षिणमिति यावत् । अनाकारत्वादतीन्द्रियम् । सत् पृथिव्यादि त्रयम् । असत् वाय्वाकाशौ । पञ्चभूतविलक्षणम् । निष्प्रपञ्चस्वरूपमिति यावत् । सर्वाकारं विश्वाध्यक्षमित्यभिन्ननिमित्तोपादानत्व तटस्थलक्षणमुक्तम् । तेन सत्यज्ञानानन्दादिस्वरूपलक्षण सूचितम् । तादृशस्वरूपस्यावृतत्वादिदानीं न भासत इत्याह—अदृश्यमिति । तद्भानहेतुमाह—ज्ञानेति । तत्त्वमस्यादिवाक्यजन्याखण्डसच्चिदानन्दब्रह्माकारवृत्तिर्ज्ञानं, तदेव लोचनम् ।

Colophon

इतिश्रीमहामहोपाध्यायाद्वैतविद्याचार्यराघवसोमयाजिकुलावतंसश्रीमत्तिरुमलाचार्यवर्यसूनोरन्नंभट्टस्य कृतौ महाभाष्यप्रदीपोद्द्योतने प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमे पादे प्रथममाह्निकम् ॥

End.

तिङिचो । वक्ष्यमाणाभिप्रायमाह—या क्रियेति । अनुपदमेवैतत् विवरिष्यते । अन्यासिरिति ।

. . . .

कर्मधारयपक्षे तु नाव्याप्तिरित्याह— यदा त्विति । क्रियारूपार्थ प्रत्येव गतिसंज्ञा, न शब्द प्रतीत्यर्थः । तर्हि गतिशब्दोपस्थितस्यार्थस्य कथमुदात्तवतीति विशेषणम् ? अर्थस्य परत्वासंभवात् कथ वा तस्मिन् गतेर्निपात ? अत आह—तत्रार्थ इति । तथापि कथं प्रत्ययोदात्तत्वनिवात्तत्वसभवः ? क्रियाप्रतिपादकत्वाभा . . .

102 27 D 24.

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतनम्—
अन्नंभट्टकृतम्

Palm leaf 120 Foll 18 × 1⅞ inches

6 lines in a page Telugu script. Old Injured Legible writing
Contains the pādas 1 and 2 in the 3rd adhyāya

103 27 D 25

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतनम् —
अन्नंभट्टकृतम्

Palm leaf 177 Leaf 16 × 1 inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing
Contains the 2nd adhyāya complete

104 40 A 103

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतनम् —
अन्नंभट्टकृतम्

Paper 215 Leaf 12 × 6 inches 12 lines in a page Telugu script Old Good Good writing
Contains the pādas 1 to 3 in the 1st adhyāya and the pāda 1 in the 2nd adhyāya

105 54 A 19

महाभाष्यप्रदीपव्याख्या उद्द्योतनम् —
अन्नंभट्टकृतम्

Paper 2542 Leaf 8 × 6½ inches 14 lines in a page Devanāgarī script New Good Good writing
Bound in 11 volumes
The following are the number of pages in each vol and the portions contained therein

Vol	Pages	Portions
I	1 to 544	1 to 5 āhnikas in the 1st pāda of the 1st adhyāya
II	545 to 1042	6 to 9 āhnikas in the 1st pāda of the 1st adhyāya
III	1043 to 1436	2nd & 3rd pādas of the 1st adhyāya
IV	1437 to 1748	4th pāda of the 1st adhyāya
V	1749 to 2326	2nd adhyāya complete
VI	2327 to 2538	3rd adhyāya complete
VII	2539 to 3233	4th adhyāya complete
VIII	3234 to 3522	5th adhyāya (1st pāda complete, 2nd pāda incomplete)
IX	3523 to 4034	From the 2nd āhnika of the 1st pāda up to the end of the 4th pāda of the 6th adhyāya (wanting portions in the 4th pāda)
X	4035 to 4616	7th adhyāya (wanting 1 leaf in the beginning)
XI	4617 to 5084	8th adhyāya complete

End of the 11th Vol

ननु आदेशस्य भाव्यमानत्वेन सवर्णग्राहकत्वा-
भावेऽपि स्थानिनो ग्राहकत्वात् दीर्घप्लुतयोरपि सर्वत्र

ह्रस्वादेशप्रसङ्गः तपरत्वाभावे निवारयितुं न शक्यते, अत आह—तत्र षण्णामिति । जातिपक्षे स्थानिन्येकशेषाभावेऽपि आन्तरतम्यादेव षण्णामादेशानां षट् स्थानिनो व्यवस्थया भविष्यन्तीति स्थान्येकशेषो भिन्नकालनिवृत्त्यर्थ एवेति भावः ॥

Colophon :

इति श्रीमहामहोपाध्यायाद्वैतविद्याचार्यश्रीमद्राघवसोमयाजिकुलावतंसश्रीतिरुमलाचार्यवर्यस्य सूनोरन्नंभट्टस्य कृतौ श्रीमन्महाभाष्यप्रदीपोद्द्योतने अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थपादे प्रथममाह्निकम् ॥ पादश्च समाप्तोऽध्यायश्च ॥

The scribe of the original palm-leaf MS.

"मुक्कामलान्वयाज्जातो लक्ष्मीपतिबुधः स्फुटम् ।
प्रदीपोद्द्योतनं सम्यग् लिलेख विदुषां मुदे ॥"

106. 24. A. 13.

महाभाष्यप्रदीपप्रकाशः—प्रवर्तकोपाध्यायकृतः

Palm-leaf. 158 Foll. 13½ × 2 inches. 11 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Legible writing.

Another commentary on Kaiyaṭa's Mahābhāṣyapradīpa by Pravartakopādhyāya.

Contains 1 to 9 āhnikas in the 1st pāda of the 1st adhyāya.

Fol. 75 is left blank with a small gap in the 5th āhnika.

Beginning :

प्रारिप्सितस्य ग्रन्थस्याविघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यां शिष्टाचारपरिपालनाय च विशिष्टदेवताप्रणामपुरःसरं [illegible] प्रतिजानीते—सर्वादिमित्यादिना । [illegible] इति संबन्धः । [illegible] सर्वात्मना [illegible] प्रत्यगभिन्नमुच्यते, सम-

शब्देनानाद्यविद्यातत्कार्यासंसृष्टमानन्दैकरसं तत्त्वंपदलक्ष्यं ब्रह्मोच्यते । तत्त्वंपदलक्ष्यं प्रत्यगानन्दैकरसं परं ब्रह्म परमात्मेत्यर्थः । . . . . . संबन्धात्सर्वोपादानत्वेन सर्वाकारमित्यर्थः । परमात्मनः प्रपञ्चसंबन्धस्यानाद्यनिर्वचनीयाविद्याकृतत्वाच्चिदेकरसत्वान्निराकारो निष्प्रपञ्च इत्यर्थः । निमित्तकारणमपि स एवेत्याह—विश्वाध्यक्षमिति । आकाशादेः प्रपञ्चस्याधिष्ठाता निमित्तकारणमिति यावत् । 'प्रकृतिश्च प्रतिज्ञादृष्टान्तानुपरोधात्' इति । तस्य शास्त्रैकसमधिगम्यत्वाभिप्रायेण मानान्तरागोचरत्वमाह—अतीन्द्रियमिति ।

Colophon :

इति प्रवर्तकोपाध्यायभाष्यप्रदीपप्रकाशे द्वितीयमाह्निकम् ॥

End :

आदिग्रहणसामर्थ्यान्मध्यमापेक्षया न भविष्यतीत्याशङ्क्याह—आदिग्रहणमिति । अजाकृतिः . . . . . . शिष्टजातेराश्रयणात् इत्याकृतिव्याख्याव्याजातस्य कप्रातिपदिके असिद्धिमाशङ्क्य व्याचष्टे—[illegible] इति । . . . . अभिप्रायं दर्शयति—भाष्यकार इति । व्यवस्थितविभाषया नित्यं भवत इत्यर्थः ।

Colophon :

इति प्रवर्तकोपाध्यायविरचिते भाष्य . . . . . नवममाह्निकम् ॥

107. 27. D. 9

महाभाष्यप्रदीपस्फूर्तिः—सर्वेश्वरकृता

Palm-leaf. 35 Foll. 15 × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

This also is a commentary on Kaiyaṭa's Mahabhāṣyapradipa by Sarvesvara. The author was the son of Venkaṭayajvan and was cherished by Ādenna of Rāvinutula family and the son of Bhavāni and Kesava

Contains the ahnikas 2 and 3 of the 4th pada of the 6th adhyāya

Beginning

मर्क्षीष्ट अमर्ष्ट इति न स्यात् । मृक्षीष्ट अमृष्ट इत्यादि स्यात् , लिङ्सिचावात्मनेपदेष्विति कित्वात् । तथाच मृजेर्णौ अममर्जत् इति न स्यात् । . . . . अतो लोप. । उपदेश इति वर्तते । तच्चार्धधातुकेन सम्बध्यते । आर्धधातुकोपदेशकाले यदकारान्तमङ्ग तस्य लोप स्यात् । चिकीर्षिता, चिकीर्षितुम् ।

Colophon

इति श्रीनन्दनन्दनचरणारविन्दद्वन्द्वमकरन्दबिन्दुसदोहास्वादनसानन्दतुन्दिलेन्दिन्दिरायमाणान्त करणेन सहस्रकन्यागोदानसुप्रसादितगोपालकृष्णान्त करणेन भवानीपतिकेशवार्यसुकृतपरिपाकेन राविनूतुलकुलतिलकेन आदेन्नभूसुरशिरोमणिना परिपालितस्य षड्दर्शनकुलावतंसश्रीवेङ्कटातिरात्राप्तार्यामयाजितनूभवस्य श्रीसर्वेश्वरसाग्निचित्यातिरात्रसर्वतोमुखयाजिन कृतौ भाष्यप्रदीपस्फूर्तौ षष्ठस्याध्यायस्य चतुर्थपादे द्वितीयमाह्निकम् ॥

End

तथाच पञ्चमे छन्दसीवनिपाविति वार्तिकव्याख्यानावसरे कैयट —मत्वा बहुलमित्येतन्न कर्तव्य भवति । श्वन्नुक्षन्निति निपातनात् मघशब्दान्मतुपा च भाषायामपि शब्दद्वयस्य सिद्धेरिति । अत एव न कैयटस्य पूर्वापरग्रन्थविरोध । मघवन्शब्दस्य तु वार्तिकभाष्यकाराद्यनुक्तत्वाल्लोके प्रयोगोऽप्रामाणिक । एवच नान्ततान्तया सर्वत्र प्रयोगे प्राप्ते व्यवस्थार्थमघवणस्तसाविति सूत्र तृज्वत्क्रोष्टुरिति त्रिसूत्रीवदिति मनोरमा चिन्त्या ।

Colophon

इति श्रीनन्दनन्दनचरणारविन्दद्वन्द्वमकरन्दबिन्दुसदोहास्वादनसानन्दतुन्दिलेन्दिन्दिरायमाणान्त करणेन सहस्रकन्यागोदानसुप्रसादितगोपालकृष्णान्त करणेन भवानीपतिकेशवार्यसुकृतपरिपाकेन राविनूतुलकुलतिलकेनाश्रितचिन्तामणिना आदेन्नभूसुरशिखामणिना परिपालितस्य षड्दर्शनकुलावतंसवेङ्कटातिरात्राप्तार्यामयाजितनूभवस्य श्रीसर्वेश्वरसाग्निचित्यातिरात्रयाजिन कृतौ भाष्यप्रदीपस्फूर्तौ षष्ठाध्यायस्य चतुर्थपादे तृतीयमाह्निकम् ॥

108 27 D 10

महाभाष्यप्रदीपस्फूर्तिः—सर्वेश्वरकृता

Palm leaf 81 Foll $18\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches 9 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Contains the padas 1 to 3 of the 7th adhyaya (wanting a leaf in the beginning of the 1st pada) with an incomplete colophon of the 3rd pāda

Beginning

सम्बन्धस्याङ्गत्वादङ्गस्य निमित्त यौ युवौ तयोरनाकौ । अङ्गस्य निमित्त युवौ प्रत्ययावेवेति तस्मायुत इत्यत्र न दोष इति चेत् , एवमपि अहन्नुभयोर्युस् अहयुरित्यादावतिप्रसङ्गात् । न च सित्करण सिति चेति पदत्वे सति हलि मोऽनुस्वार इत्यनुस्वारार्थमिति हलादित्वाभावप्रसङ्गादादेशो नेति वाच्यम् , अवग्रहार्थं तदा पक्षे । ऊर्णाया युस् ऊर्णायुरित्यत्र दोषाच्च ॥

Colophon

इति सप्तमाध्यायस्य प्रथमपादे स्फूर्तौ प्रथममाह्निकम् ॥

End

अडो नास्त्रियाम् । आङिति टासञ्ज्ञा प्राचाम् । घेरुत्तरस्य टा इत्यस्य ना स्यात् अस्त्रियाम् । हरिणा, वारिणा । अस्त्रिया किम्? मत्या । ननु आङो ना पुंसीत्येवास्तु । न चैवं वारिणा त्रपुणा इति न सिध्येदिति वाच्यम्, इकोऽचीति नुमापि सिद्धेः । न चैवमपि अमुना ब्राह्मणकुलेनेति न स्यात्, मुभावस्यासिद्धत्वेनेगन्तत्वाभावात् नुमोऽप्राप्तेरिति वाच्यम् । न मुन इति मुभावस्य सिद्धत्वेन नुम सम्भवात् । न च तेन नादेशे मुभावसिद्धत्वमुच्यते, न तु नुमीति वाच्यम् । न इत्यनेन नकारादौ कर्तव्ये मुभावस्य सिद्धत्व विधानादिति चेदुच्यते । यदि नकारमात्रे मुभावस्य सिद्धत्व स्यात् अमुष्मै ब्राह्मणकुलायेत्यत्र स्मायादेशो न स्यात् । मुभावसिद्धत्वेन नुमेन स्यात् । तस्मान्नाभाव एव तेन मुभावस्य सिद्धत्वकथनेन अमुना ब्राह्मणकुलेनेति न सिध्येदिति अस्त्रिया नाभावो विधेयः । तथा तस्मिन् मुभावस्य सिद्धत्वात् अमुना कुलेनेति सिध्यति । सङ्ग्रहः—

आङो ना पुंसि किं नोक्तं नुमा सिध्यति वारिणा ।
नकारे मुत्वसिद्धत्वे तत्रामुष्मै न सिध्यति ॥

Colophon

इति श्रीमन्नन्दननन्दनचरणारविन्दद्वन्द्वमकरन्दबिन्दु- मदो[illegible] . . . .

109 27 D 11

महाभाष्यप्रदीपस्फूर्तिः— सर्वेश्वरकृता

Palm leaf 160 Foll 17½ × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Contains padas 1 to 3 in the 7th adhyaya (wanting a small portion in the beginning and the last portion of the last colophon)

This MS seems to be a copy of the MS described under last No

110 39 G 17

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपिका—भर्तृहरिकृता

Paper 437 Foll 6¾ × 8 inches 14 lines in a page Devanāgari script New Good Good writing

Transcribed from a photographic copy available in the Govt Oriental MSS Library, Madras

A commentary on Patañjali s Mahābhāṣya by Bhartṛhari the famous author of the Vākyapadiya This commentary is quoted by Kaiyaṭa in the beginning of his Pradīpa

Beginning

पदार्थः वैदिकानां पृथगुपादानात् । प्रागन्यथापि हि सामान्येऽप्यन्तर्भूतस्य पृथगुपदेशो दृष्टो— ब्राह्मणा आयाताः, वसिष्ठोऽप्यायात इति । [illegible] लौकिकानामित्येवमु[illegible] लौकिक[illegible] प्रतिपदेन भाषा[illegible]नमेवेदमनुशासनं न वैदिकानाम्, यस्मात्तु ने हि [illegible] प्रति[illegible] [illegible]नुपि[illegible] तेषि[illegible] । [illegible] — वैदिकानां लौकिकानां चेति । ननु [illegible] ना . . . [illegible] [illegible] [illegible] वैदिका[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

इदमनुशासनम् । तथा तैत्तिरीयाः कृतमग्निशब्द-मुच्चारयन्ति ।

Colophon :

इति भर्तृहरिटीकायां प्रथमस्याध्यायस्य प्रथम-माह्निकम् ।

End :

अनेकाल्शित्सर्वस्य । नैतदस्ति शित्करणादेव सर्वा देशो भविष्यतीति । अनेकाल्त्वादित्यर्थः । ननु च शकारस्य श्रवणं प्राप्नोति । नैष दोषः । एवं . . व वाहिका-न्यार्यो लोप इति । तत्र शकारस्येदं प्रयोजनम् . . . निवर्तयितव्य इति । समुदाये च . . . न . . कार्य . . . उपात्तां निवर्तिष्यते । इदं तर्हि अष्टाभ्य औशिति पूर्वत्राल्लोऽन्त्यस्येति दर्शितम् । इदानीम् आदेः परस्येति ज्ञप्तिः प्रदर्श्यते इत्येवमर्थ चोपादानम् । अथवोदाहरणसंभवः प्रतिपाद्यते । विरा . . अन्यः कारस्य प्रयोजनमिति सर्वदिशार्थ न भविष्यति । तस्यायं स्थाने भवतीति . . . . . .

इयं संबन्धषष्ठी । नपुंसकादिति च विहितविशेषणम् ।

111. 40. C. 41.

महाभाष्यव्याख्या सिद्धान्तरत्नप्रकाशः—शिवरामेन्द्रसरस्वतीकृतः

Paper. 66 Foll 11 × 4 inches. 11 lines in the page Devanāgarī script. Old. Fair. Good writing.

A commentary on the Mahābhāṣya of Patañjali by S'ivarāmendrasarasvatī pupil of Hariharendra. The commentary is called Siddhāntaratnaprakāśa

Begins in the course of the 1st āhnika of the 1st pāda of the 2nd adhyāya and breaks off in the 3rd āhnika of the 3rd pāda of the 2nd adhyāya.

Beginning : . . . . . न्यसाम्यात् किं? दृढे अन्यदपि बाध्यतामित्युक्तम् । उक्तं च योगवासिष्ठे-ऽपि—युक्तियुक्तमुपादेयं वचनं बालकादपि । अन्य-तृणमिव त्याज्यमप्युक्तं पद्मयोनिना ॥ इति ॥ प्रकृतमनु सरामः । तत्स्थैश्च गुणैरिति । तस्मिन् द्रव्ये तिष्ठन्तीति तत्स्था ये गुणाः तद्वाचकैरित्यर्थः । तेन नीलो घटः शुक्लो घट इत्यादौ द्रव्याभिन्ने विशेषणे वर्तमाननील-रूपादिवाचकनैल्यादिशब्दाना निरासः । रूपवर्णगन्ध-घोषादयश्च शब्दाः कदापि गुणविशिष्टद्रव्यवाचका न भवन्तीति तत्स्था एव ये गुणाः तद्वाचका भवन्तीति तैः समासो भवति । एतेन तच्छब्देन सन्निधानात् गुणा एव परामृश्यन्ते । तेनायमर्थः । स्वात्मनि ये गुणा अवस्थिताः तैः सह समासः । न च स्वात्म-न्यवस्थानं गुणाना संभवति, भेदनिबन्धनत्वात् मुख्याधाराधेयभावस्य ।

Colophon :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यहरिहरेन्द्रभगव-त्पूज्यपादशिष्यश्रीशिवरामेन्द्रसरस्वतीविरचिते महा-भाष्यसिद्धान्तरत्नप्रकाशे द्वितीयस्याध्यायस्य द्वितीयपादे प्रथममाह्निकम् ॥

रुजार्थानाम् ॥ चौरं संतापयतीति । एतेनात्र कृदन्तमेव प्रत्युदाहरणमिति वदन्तः प्रत्युक्ताः, कर्मण्येवात्र षष्ठ्या विधीयमानत्वेन तिङन्तघटितप्रत्यु-दाहरणेऽपि बाधकाभावात् । भाववचना एवेति । धातु-मात्रस्य भाववाचकता भूवादिसूत्रे निदर्शिता । भाव-कर्तृकादिति । ल्यब्लोपे कर्मणी . . . .

112. 10. D. 16.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Paper. 230 Foll. 11½ × 5¼ inches. 10

lines in page Devanagari script Old Good Good writing

This is a treatise on Panini s grammar by Bhattojidiksita explaining the Sūtras of Astadhyayi embodying the views of Patanjali, Kaiyata etc This work closely follows the Mahabhasya in the division of ahnikas of each pada The author is identical with that of the Siddhantakaumudi

Contains 1 to 9 ahnikas in the 1st pada of the 1st adhyaya

Beginning

विश्वेश सच्चिदानन्द वन्देऽहं योऽखिलं जगत ।
चर्करीति बर्भर्ति संजरीहर्ति लीलया ॥
नमस्कुर्वे जगद्वन्द्य पाणिन्यादिमुनित्रयम् ।
श्रीभर्तृहरिमुख्यांश्च सिद्धान्तस्थापकान्बुधान् ॥
नत्वा लक्ष्मीधर तात सुमनोवृन्दवन्दितम् ।
फणिभाषितभाष्याब्धे शब्दकौस्तुभमुद्धरे ॥
परिभाव्य बहून् ग्रन्थान् योऽर्थ क्लेशेन लभ्यते ।
तमशेषमनायासादितो गृह्णीत सज्जना ॥
समर्प्य लक्ष्मीरमणे भक्त्या श्रीशब्दकौस्तुभम् ।
भट्टोजिभट्टा जनुष साफल्य लब्धुमीहते ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्तये व्याकरणस्य विषय भगवान् भाष्यकार प्रादर्शयत —अथ शब्दानुशासनमिति । अथ शब्द प्रारम्भस्य द्योतक , न तु वाचक , निपातत्वात् उपसर्गवत् । न च तेऽपि वाचका एवेति वाच्यम्, उपास्यते गुरु , अनुभूयते सुखमित्यादौ धाता सकर्मकक्रियापरत्व विना कर्मणि लकारायोगेन वाचकत्वे स्थित उपसर्गाणां द्योतकत्वस्यैव युक्तत्वात् । ननूक्तयुक्त्यास्तूपसर्गाणा द्योतकता, निपातान्तर तु वाचकमेवेति चेन । साक्षात्क्रियते, नमस्क्रियते, अलङ्क्रियते, ऊरीक्रियते इत्यादौ कर्मणि लकारेण कर्मभूतस्य गुर्वादेरभिधानसिद्धये धात्वर्थं प्रति कर्मत्वस्य वाच्यत्वात् । उपसर्गत्वापेक्षया निपातत्वस्याधिकवृत्तितयातदवच्छेदेनैव द्योतकताकल्पनाच्च, सामान्ये प्रमाणाना पक्षपातात् ॥

Colophon

इति श्रीशब्दकौस्तुभे प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमे पादे प्रथममाह्निकम् ।

End

वहिकश्च वहीकश्च विपाशाया पिशाचकौ ।
तयोरपत्य वाहीका नैषा सृष्टि प्रजापते ॥इति॥

एतच्च विवेचन वाहीकग्रामेभ्यश्चेत्यादावुपयोक्ष्यत इति सर्व सुस्थम् ॥

Colophon

इति श्रीविद्वन्मुकुटरत्नस्य लक्ष्मीधरसूरे सूनुना भट्टोजिभट्टेन कृते शब्दकौस्तुभे प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमपादे नवममाह्निकम् ॥ पादश्चाय समाप्त । ग्रन्थसंख्या सहस्रसपादसप्त—७२५० ।

113 9 E 61

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत

Paper 46 Foll 11 × 4 inches 10 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Contains the 1st āhnika complete and the 2nd āhnika incomplete in the 1st pāda of the 1st adhyāya

114 10 E 18

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत

Paper 33 Foll 11 × 5½ inches 9 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

Contains the 1st āhnika only of the 1st pāda of the 1st adhyāya

115 20 J 16

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत.

Palm leaf 220 Foll 15½ × 1½ inches 12 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Contains the 1st adhyaya complete

116 20 J 30

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत

Palm leaf 136 Foll 15 × 1¾ inches 8 lines in a page Telugu script Old Injured Legible writing

Contains the ahnikas 1 to 9 in the 1st pada of the 1st adhyaya The following *additional stanza is written in the* beginning

"वन्देऽहं वन्दनीयानां वन्द्यां वाचामधीश्वरीम् ।
कामिताशेषकल्याणकल्पनाकल्पवल्लिकाम् ॥"

117 20 J 31

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत

Palm leaf 131 Foll 16½ × 1½ inches 5 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

Wants the beginning in the 5th ahnika and breaks off in the 7th ahnika of the 1st pada of the 1st adhyaya

118 20 K 1

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत

Palm leaf 120 Foll 16½ × 1¾ inches 9 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

Begins in the 2nd ahnika and breaks off in the 5th ahnika (*wanting the end of* the 3rd and the beginning of the 4th) of the 1st pada of the 1st adhyaya

119 20 K 2

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत

Palm leaf 106 Foll 15½ × 1 inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains from 4 1 45 to the end of the 4th adhyaya

End

शिवशमरिष्टस्य करे । करातीति कर । पचाद्यच् । कृयोगलक्षणा कर्मणि षष्ठीह समर्थविभक्ति । शिव करातीति शिवताति । याभिश्शन्तातिभवथो ददाशुषे अथो अरिष्टतातये । भाषाया शिवतातिप्रभृतीना प्रयोग श्छिन्त्य । भावे च । शिवस्य भाव शिवताति, शताति, अरिष्टताति । यताऽधिकार समाप्त ।

Colophon

इति पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणस्य विद्वन्मकुट रत्नस्य लक्ष्मीधरसूरे सूनुना भट्टोजिदीक्षितेन कृते शब्दकौस्तुभे चतुर्थाध्यायस्य चतुर्थे पादे प्रथममाह्निकम् । पादश्च समाप्तोऽध्यायश्च ।

120 20 K 3

शब्दकौस्तुभ —भट्टोजिदीक्षितकृत

Palm leaf 105 Foll 17 × 1¾ inches 8 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Breaks off in the 72nd Sūtra of the 9th āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya

5

121. 20. K. 4.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 39 Foll. $18\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the 2nd pāda of the 1st adhyāya breaking off in the 3rd āhnika.

122 20. K. 5.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf, 115 Foll. $15\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches. 9 lines in a page Grantha script. Old Injured. Good writing.

Wants the beginning in the 2nd āhnika and breaks off in the 7th āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

123 20. K. 24.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 86 Foll $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches 7 lines in a page Telugu script. Old Much injured. Illegible writing

Begins in the 2nd āhnika and breaks off in the 5th āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

124. 20. K. 52

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 164 Foll. $18 \times 1\frac{1}{2}$ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured Illegible writing.

Contains the pādas 2 to 4 of the 1st adhyāya.

The scribe adds:

व्ययनामसंवत्सरश्रावणबहुल २४ बुधवासरे शैवकुलाब्धौ जातेन चन्द्रसदृशेन नरसिंहभट्टपौत्रेण विश्वपतिपुत्रेण लक्ष्मीपतिशास्त्रिणा स्वहस्तेन लिखितः।

125. 20. L. 2.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 56 Foll. $18 \times 1\frac{1}{2}$ inches 7 lines in a page. Telugu script Old. Injured. Clumsy writing.

Wants the beginning in the 8th āhnika and ends in the 9th āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

126. 24. B. 16.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 86 Foll. $19\frac{1}{4} \times 2\frac{3}{4}$ inches. 10 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Contains the 4th adhyāya complete

The scribe adds.

"प्रीतये बालरामस्य गङ्गाधरसुधीमणिः।
अध्यायस्य चतुर्थस्य व्यलेखीच्छब्दकौस्तुभम् ॥"

Four extra leaves added at the end of the MS. contain some loose stanzas from the Sundarakāṇḍa of the Vālmīki Rāmāyana

127. 24. B. 26.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 229 Foll. $13\frac{3}{4} \times 2\frac{1}{4}$ inches. 13 lines in a page. Grantha script. Old. Good Good writing.

Contains the pādas 1 and 2 of the 1st adhyāya.

The scribe adds at the end of the 1st pāda:

"रामनाथपुरे तिरुग्रामनाम्ना मया शुभम् ।
कौस्तुभे प्रथमेऽध्याये लिखितं पादमादिमम् ॥
श्रीमाउरामदिदुषः पुस्तके शब्दकौस्तुभे ।
अध्याये प्रथमे पादो लिखितः प्रथमः स्फुटम् ॥"

128. 26. N. 28.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 77 Foll. 12½ × 1¾ inches. 14 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the āhnikas 7 and 8 complete and 9 incomplete in the 1st pāda of the 1st adhyāya.

129. 26 O 1.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृत

Palm leaf 148 Foll 14 × 1½ inches 5 lines in a page. Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains the āhnikas 1 to 6 in the 1st pāda of the 1st adhyāya

131. 28. G. 19.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Palm leaf. 45 Foll. 19 × 1¾ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

Contains from 2-3 65 to the end of the 2nd adhyāya.

132. 40. C. 17.

शब्दकौस्तुभः—भट्टोजिदीक्षितकृतः

Paper. 87 Foll. 10¾ × 4½ inches. 12 lines in a page. Devanāgarī script Old. Slightly injured Good writing

Contains the 4th adhyāya complete.

133. 10 D. 16

शब्दकौस्तुभटीका भावप्रदीपः—कृष्णमिश्रकृता

Paper 137 *Foll* 11½ × 5¾ *inches.* 10 lines in a page Devanāgarī script Old. Good Good writing

The Foll bear the Nos. 231 to 367

A commentary on Bhaṭṭojidīkṣita's S'abdakaustubha by Kṛṣṇamiśra with sur name Bhaṭṭācārya of Lakṣmaṇapura son of Rāmasevaka and grandson of Devīdatta

Contains the āhnikas 1 to 9 (wanting the ends of the 4 and 5) of the 1st pāda of the 1st adhyāya.

तथाच श्रुतिः—नित्यं विज्ञानमानन्दं ब्रह्मेति; सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्मेति च। अनन्तत्वं च देशतः काल तश्चापरिच्छिन्नत्वम्। सच्चिदानन्दमित्यनेनाखण्डैकरसस्य ब्रह्मणो मुख्यत्वं दर्शितम्। सगुणोपासनं तु चित्तैकाग्र्यद्वारा निष्कलसाक्षात्कारे कारणम्। तर्हि कास्तु—नित्यौ ज्ञानानन्दौ यस्येत्यर्थमाहुः। नन्वेत त्सत्त्वे मानाभाव इत्यत आह—योऽखिलमिति। एतैरेव तदनुमानमिति भावः। चरीकर्ति विवर्तरूपतयाविर्भावयति। ननु तस्य किं सृष्टयादिकरणेनेत्यत आह—लीलयेति। लीलैव प्रयोजनमित्यर्थः। तथाच व्याससूत्रम्—लोकवत्तु लीलाकैवल्यमिति। वस्तुतस्तु इत्थमवतारणीयम्—ननु अद्वितीयस्य ब्रह्मणो निर्गुण त्वात्कथं कर्तृत्वादीत्यत आह—लीलयेति। मायापरपर्यायाया लीलायाः कर्तृत्वात् तदधिष्ठानस्य ब्रह्मणोऽपि कर्तृत्वारोप इति भावः। सम्प्रदायशुद्धिसूचनाय पाणिन्यादीन्नमस्करोति—नमस्कृत्येति। भर्तृहरिर्मुख्यो येषां, मुखमिव मुख्यं प्रधानम्; शाखादित्वाद्यः। बुधानित्यनेन सिद्धान्तस्थापनक्षमत्वं सूचितम्। गुरूणामपि देवतारूपतयैवानुसन्धेयत्वात् देवतानत्यनन्तरं प्रकृतेष्टसिद्धये गुरूनपि नमस्करोति—नत्वेति। सुमनसो विद्वांसो देवाश्चेति श्लेषः। देवगणवन्दितं हरिं प्रणम्यैव हि क्षीराब्धेरपि कौस्तुभ उद्धृतः। परिभाव्येति। तदुक्तौ: परिभाव्येति मूलस्य प्राचामुक्तीस्तिरस्कृत्येति व्याख्यानं त्वत्रत्यप्रयोगविरुद्धमिति बोध्यम्। समर्थ्येति; यत्करोमि यदश्नासीति भगवदुक्तेः। प्रेक्षावदिति; प्रेक्षा सदसद्विवेचनी बुद्धि, बुद्धिमता च नाफले प्रवृत्तिर्भवति। व्याकरणस्य विषयमिति—व्याकरणजन्यज्ञानविषयमित्यर्थः। ज्ञानेच्छादीनामेव सविषयकत्वात् विषये कथिते प्रयोजनमिति कयटोक्तं चिन्त्यमित्याहुः। भाष्यते सूत्रार्थो ऽनेनेति भाष्यम्।

सूत्रस्थं पदमादाय वाक्यैः सूत्रानुकारिभिः।
स्वपदानि च वर्ण्यन्ते भाष्यं भाष्यविदो विदुः॥

शब्दानुशासनमितीति। एवञ्च तज्जिज्ञासुरधिकारीति सूचितम्।

Colophon

इति श्रीभट्टाचार्यकृष्णमिश्रकृते भावप्रदीपे प्रथमाह्निकम्।

End

अभ्युपगमादिति। उदीच्यग्रामाच्च बह्वचोऽन्तोदात्तात् इत्यत्र बाधित्वा वाहीकग्रामेभ्यश्चेति ठञ्ञिठौ भवतः, शाकलिका इति तदुक्तेः।

अयोध्यादक्षिणे कोणे दशगव्यूतिसम्मिते।
ग्रामोऽस्ति लक्ष्मणपुरं वसंस्तत्राकरोदिमाम्॥

Colophon

इति श्रीमद्देवीदत्तात्मजरामसेवकतनूद्भवाचार्यकृष्णमिश्रकृते कौस्तुभव्याख्याने भावप्रदीपे नवममाह्निकम्॥

134 9 D 17

शब्दकौस्तुभटीका भावप्रदीपः—कृष्णमिश्रकृतः

Bound in 3 Volumes

Vol 1.

Paper 8 Foll 10 × 5 *inches* 18 *lines* in a page Telugu script Old Good Good writing

Contains the 2nd āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya

Vols 2 *and* 3

Paper 129 *Foll* 9½ × 4¾ *inches* 10 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

Contain the āhnikas 3, 4, 7, 8 and 9 in the 1st Pāda of the 1st adhyāya

135. 9. D. 18.

शब्दकौस्तुभटीका भावप्रदीपः—कृष्णमिश्रकृतः

Paper. 12 Foll. 9½ × 6 inches 16 lines in a page Telugu script. Old. Good Good writing.

Contains the 1st āhnika of the 1st pāda of the 1st adhyāya The fly leaf gives the name Durbali to this commentary; but it is the same as Bhāvapradīpa by Krsnamisra described above.

136. 54. A. 50.

शब्दकौस्तुभटीका भावप्रदीपः—कृष्णमिश्रकृतः

Paper. *276* Foll. *8* × 6½ inches 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good Good writing.

This is a transcript made from the MS *described in No last but one; hence* this contains the same portions as mentioned in that No.

137. 11. B. 36

शब्दकौस्तुभटीका—विषमी

Paper *17 Foll* *10¼* × *3* inches *8* lines in a page Devanāgarī script. Old Good Good writing

A gloss on the S'abdakaustubha of Bhaṭṭojidīkṣita. The author's name is not given in the MS. The work is the same as that described under R. No. 1316 of the Triennial Catalogue of Sanskrit MSS in the Madras Govt. Oriental MSS Library.

Breaks off in the 4th āhnika of the 1st Pāda of the 1st adhyāya.

Beginning .

विषयमिति । विषये कथिते तत्प्रतिपत्तिरूपप्रयोजनमप्युक्तप्रायम् । प्रयोजनमाहेति कैयटोक्तं चिन्त्यम्, विषयाकथनेन न्यूनत्वात् । द्योतक इति । इदं न साध्यम्, अनर्थकनिपातानामपि दर्शनात् । किंतु वाचकत्वाभाव. । तदाह—न त्विति । प्रकृते च शब्दानुशासनपदस्य लक्षणा, प्रादिसमभिव्याहारे जिधातोः प्रकृष्टजयादाविव । केवलाप्रयोगस्तु प्रादिवदेषामपि । एतेन वाचकपदसमभिव्याहाराभावादथशब्दस्य न द्योतकतेति परास्तम् । यद्वा शब्दानुशासनमित्युक्ते वाक्यार्थसमाप्तये क्रियाध्याहार आवश्यकः । तत्रानियतक्रियाध्याहारे प्रसक्ते अथशब्देन क्रियान्तरं व्यवच्छिद्य प्रारम्भरूपैवात्र क्रिया विवक्ष्यते । इदमेव चाथशब्दस्य द्योतकत्वं नामेति । सामान्येति । व्याप्यधर्मोपस्थितौ व्यापकधर्मोपस्थितेरावश्यकत्वादिति भावः ।

Colophon .

इति कौस्तुभविषमव्याख्यायां प्रथमाध्यायस्य प्रथमे पादे प्रथममाह्निकम् ॥

End

अङ्सदृशेति । प्रतिपदोक्तपरिभाषानवकाशाङ्सदृशेत्यर्थ. । श्रूयमाणेति । प्रकृते च श्रूयमाणत्वाभावान्नेदं इति भाव. । ज्ञापकेनेति । यत्र अजित्येकत्वविवक्षयैकाच्त्वे लब्धे एकग्रहणस्य प्रयोजनं यथा एकाच उपदेशे इत्यत्र यथादेशन्या.

A commentary on the S'abdakaustubha called विषमपदी by Nāgesa has been mentioned in the Catalogus Catalogorum. (Vide page 632) It is not certain whether the commentary under description is the same or different.

138. 8. K. 3

शाब्दिकचिन्तामणिः—गोपालकृष्णशास्त्रिकृतः

Paper. 1836 Foll $8\frac{1}{4} \times 4\frac{1}{2}$ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī and Grantha scripts. Old Good. Good writing.

Bound in 7 Volumes, Vols. 1 to 5 are written in Devanāgarī and Vols 6 and 7 in Grantha

This is a commentary on the Astādhyāyī of Pāṇini by Gopālakrsnasāstrin son of Vaidyanāthasūri of Sri-Vatsagotra and pupil of Rāmabhadrādhvarin He was patronized by Vijayaraghunāthabhūpāla of Tanjore His work extends only up to the end of the 1st Sūtra of the 3rd pāda of the 1st adhyāya viz. भूवादयो धातवः। Then his son and pupil Anantanārāyanasāstrin continued the work up to the end of the 1st Āhnika of the 4th pāda of the 1st adhyāya viz. विप्रतिषेधे परं कार्यम्. Anantanārāyana says that he also was patronized by Vijayaraghunāthabhūpala of Tanjore and completed also his father's other works—namely Siddhāntakaumdivyākhyā Lalitā, Rāmāyanavyakhyā Vidvanmanoharā He further states that his father's intention was to write the commentary up to the Sūtra समर्थः पदविधिः. 2-1-1.

Vols. 1 to 5 contain from the 2nd āhnika of the 1st pāda to the 1st āhnika of the 2nd pāda of the 1st adhyāya

Vols 6 and 7 contain the 1st āhnika of the 1st pāda, pādas 2, (except the 1st āhnika), 3 and the 1st āhnika of 4 of the 1st adhyāya.

Beginning of the work in the 6th Vol

वन्दे सर्वेश्वरं सर्वशक्ति सर्वार्थदायिनम् ।
सर्वज्ञं ज्ञानवपुषं विष्णुं सर्वार्थसिद्धये ॥
पाणिन्यादिमुनीन्द्राणां समष्टि लोकविश्रुतम् ।
श्रीरामचन्द्रमखिनं वन्दे वाग्वृद्धये गुरुम् ॥
प्रणम्य परमात्मानं पाणिन्यादीन् गुरूनपि ।
चिन्तामणि शाब्दिकानां कलये विदुषां मुदे ॥
विद्वत्प्रियेण विजयरघुनाथमहीभृता ।
पोषितः सर्वसत्कारैः पूर्णभक्तिप्रचोदितैः ॥
गोपालकृष्णशर्माहमिष्टसर्वार्थदायिनीम् ।
गुरुभक्ति पुरस्कृत्य ग्रन्थान् कर्तुं समुत्सहे ॥

अथ यत् सप्रयोजनं तदेव प्रेक्षावदुपादेयम् । व्याकरणं तु न तथेति नारम्भणीयम् । अविहितत्वाच्च न विश्वजिन्न्यायेन कल्पनं स्यात् । उच्यते—प्रयोजनाभावेऽप्यवश्याध्येयं व्याकरणम्, ब्राह्मणेन निष्कारणो धर्मः षडङ्गो वेदोऽध्येयो ज्ञेयश्चेत्यागमात् । कार्यते प्रवर्त्यते पुरुषोऽनेनेति कारणं प्रयोजनम् । निष्कारणः दृष्टप्रयोजनानपेक्षः नित्य इति यावत् । ब्राह्मणेन षडङ्गो वेदोऽध्येयो ज्ञेयश्चेति योऽयं धर्मः साङ्गवेदाध्ययनतदर्थज्ञानरूपः स सन्ध्योपासनादिवदवश्य कर्तव्य इत्यर्थः । आगमः खल्वपीति भाष्यादियं श्रुतिरिति हरदत्तादयः ।

Colophon

इति श्रीवत्सकुलतिलकवैद्यनाथसुमतिसूनोः वैयाकरणाचार्यसार्वभौमश्रीमद्रामभद्राध्वरिगुरुचरणश्लाघितमतिकौशलस्य श्रीगोपालकृष्णशास्त्रिणः कृतौ शाब्दिकचिन्तामणौ प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमे पादे प्रथममाह्निकम् ।

End in the 7th Vol., page 3074.

तदेवं पूर्वोक्तरीत्या भूवादिशब्दयोरेकशेषाश्रयणात् भूश्च वाश्च भूवाविति पक्षाश्रयणाद्वा क्रियावाचिनो गणपठिताश्च ये भूप्रभृतयः शब्दास्तेषामेव धातुसंज्ञेति सूत्रार्थलाभात् सर्वेष्टसिद्धेः सूत्रमिदमनवद्यम् ।

Gopālakrsna's work ends here.

Beginning of the supplement by his son and pupil Anantanārāyana, page 3074

प्रत्यूहन्यूहनिर्भेदप्रकटीकृतविक्रमः ।
प्रमन्नवदनो देवः प्रयच्छतु मदीप्सितम् ॥
महादेवीमहासेनमहागणपतिश्रितः ।
महाप्रभुर्महादेवो महार्थं मे प्रयच्छतु ॥
श्रीभूमिशोभिततनुः श्रीवत्साङ्कितवत्सकः ।
श्रिताभीष्टप्रदोऽस्मभ्यं श्रियो विष्णुः प्रयच्छतु ॥
शारदाम्बुजपीठापि शारदा वाग्विवर्धनी ।
शारदास्मन्मुखाम्भोजे शारदं वरं वसेत् (?) ॥
श्रीमद्गोपालकृष्णाख्यमहागुरुपदाम्बुजम् ।
नामंनाम पुत्रतायै कुर्वे तत्कृतिपूरणम् ॥
पित्रारब्धस्य पूर्त्या तदृणात् पुत्रो विमुच्यते ॥
त्राणं च पुण्यलोकातिप्रतिबन्धकपातकात् ।
आरब्धस्यान्तगमनाभावमूलात् प्रचक्षते ॥
बृहदारण्यकेऽध्याये तृतीयेऽन्ते समीरितम् ।
स यद्यनेनेति वाक्यमत्र मानं विमृश्यताम् ॥
तथाच भगवत्पादानुसारि श्रुतिवार्तिकम् ।
नाकारि कार्यं यत् पित्रा स्वाशक्त्यादिप्रमादतः ।
तत्पूरणात् पितृऋणात् पुत्र इत्यभिधीयते ॥
इत्यादि तेनात्र यते प्रत्यवायापनुत्तये ।
सिद्धान्तकौमुदी-याख्या ललिता तत्कृतिर्यथा ॥
पूर्णा रामायणाख्या तथा विद्वन्मनोहरा ।
एवं चिन्तामणिरपि तदंशाशेन पूरिता ।
भाष्यकैयटवृत्त्यादिग्रन्थजातं पृथक् पृथक् ।
ये बुधा द्रष्टुमलसास्तेषां चिन्तामणिं कृत ॥
धान्यार्यधि(?)विजयरघुनाथमहीभुजा ।
तन्नामतत्तद्राजस्य नियोगाभ्युदयौ मम ॥
श्रीमद्गोपालकृष्णीयचिन्तामणिधरा नरा ।
सर्वोत्तमाः प्रकाशन्ते कौस्तुभायनपेक्षिणः ॥
समर्थसूत्रपर्यन्तो ग्रन्थोऽयं तैः प्रतिश्रुत ।
तत्परिश्रमणं मा हि प्रवर्तयति कान्तवत् ॥
श्रीमद्गोपालकृष्णार्यस्मृतयः कामधेनवः ।
यावत्सकलजीवातुभूता अद्भुतदा अपि ॥

सू — उपदेशेऽजनुनासिक इत् ।

अत्रानुक्रियमाणरूपविकाराभावाय भसंज्ञाश्रयेण कुत्वमकृत्वा पदसंज्ञाश्रय जश्त्वमेव कृतमित्याश्रयणात् अजनुनासिक इति निर्देशोपपत्तिः । छन्दोवत्सूत्राणि भवन्ति । उभयसंज्ञान्यपि छन्दांसि दृश्यन्त इति हि भाष्यम् ।

Colophon found on page 3239

इति श्रीवत्सकुलतिलकवैद्यनाथसुमतिसूनोः वैयाकरणाचार्यसार्वभौमश्रीरामभद्राध्वरिगुरुचरणश्लाघितम - तिकौशलस्य श्रीगोपालकृष्णशास्त्रिणः कृतौ तन्महागुरुकश्रीमदनन्तवेङ्कटेश्वराग्रजश्रीमदनन्तनारायणशास्त्रि - परिपूरिते शाब्दिकचिन्तामणौ प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयपादे प्रथममाह्निकम् ।

End of the supplement by Anantanārāyana

अत्र वार्तिकम्—ल्यपयणयवायावेकादेशेभ्यो लुक् बलीयानिति वक्तव्यम् । एतच्चान्तरङ्गानपि विधीन् बहिरङ्गो लुक् बाधत इति प्रत्ययोत्तरपदयोश्चेत्यत्र ज्ञापनात् सिद्धम् ।

Colophon

इति श्रीवत्सकुलतिलकवैद्यनाथसुमतिसूनोः वैयाकरणाचार्यसार्वभौमश्रीरामभद्राध्वरीन्द्रगुरुचरणश्लाघितमति कौशलस्य श्रीमद्गोपालकृष्णशास्त्रिण कृतौ तन्महागुरुकानन्तवेङ्कटेश्वराग्रजश्रीमदनन्तनारायणशास्त्रिपरिपूरिते शाब्दिकचिन्तामणौ प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थे पादे प्रथममाह्निकम् ॥

आकडाराह्निकस्यान्तगमनेन महेश्वरः ।
प्रीयतां गुरुरूपो मे सच्चिदानन्दलक्षणः ॥

139 26 L 6

शाब्दिकचिन्तामणिः—गोपालकृष्णशास्त्रिकृतः

Palm leaf 44 Foll 19 × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains the 3rd ahnika only in the 1st pāda of the 1st adhyāya

140 9 H 34

सिद्धान्तसुधानिधिः—विश्वेश्वरकृतः

Paper 280 Foll 12 × 5¾ 12 lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

This is a commentary on the Aṣṭādhyāyi of Panini The author herein embodies the views of Patanjali Vamana, Haradatta, Madhava etc The author is Visvesvara pupil of Laksmidhara

Contains padas 2 to 4 in the 1st adhyaya and the whole of the 3rd adhyaya only

Beginning

गाङ्कुटादिभ्योऽञ्णिन्ङित् ॥ गाङित्यादेशग्रहणम्, इकारस्यानन्यार्थत्वादिति द्वितीये वक्ष्याम । तस्मा त्कुटादिभ्यश्च परे ञ्णिद्भिन्ना प्रत्यया. ङिद्वत्स्यु' । अत्र कुटादित्व कुटोचारणोत्तरमुच्चारितत्वम् । तत्र कुटादित्वेव । तथापि तद्गुणसंविज्ञानबहुव्रीहिणा कुटत्वेन रूपेण कुटस्यापि बोध । न चोभयसाधारणेनैनं ज्ञानविषय त्वादिना रूपेण कुटस्य तदादीनां च बोधोऽस्त्विति वाच्यम् । अतद्गुणसंविज्ञानत्वे बहुव्रीहिघटकपदार्थ व्यावृत्तरूपेणैव बोधस्य वाच्यत्वात् तत्सामानाधि मत्रापि तथा कल्पनात्, उभयथापि अन्यपदार्थस्यैक रूपेण प्रतीते', वर्तिपदार्थस्योपलक्षणत्वविशेषणत्वाभ्यामेव बहुव्रीहिद्वैविध्यात् ।

Colophon

इति श्रीसिद्धान्तसुधानिधौ प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थे पादे चतुर्थमाह्निकम् । पादोऽध्यायश्चाय समाप्त ।

सद्विद्वत्पदवाक्यमाननिगमाकूपारपारंगत
श्रीलक्ष्मीधरलब्धबोधजनुषा विश्वेश्वरेणोदिते ।
श्रीसिद्धान्तसुधानिधौ सुविषणैर्ध्यायमध्यायत
ध्याय ध्यायमिहाभिधेयमधुना शाधाय धीर्धीयताम् ॥

End

लिङाशिषि । आशिषि यो लिङ् तदादेशस्तिङ् एतत्सङ्ग । भूयात् । छन्दस्युभयथा ॥ सङ्गाद्वय स्यात् । वर्धन्तु त्वा सुष्टु तप । आर्धधातुकत्वाण्णिलोप । विशृण्विरे । सार्वधातुकत्वात् स्नुश्नुभावौ । हुश्नुवो सार्वधातुक इति यण् ॥

Colophon

इति श्रीसिद्धान्तसुधानिधौ तृतीयस्य चतुर्थे पादे प्रथममाह्निकम् । पादोऽध्यायश्चाय समाप्त ॥

141 19 H 5

सूत्रप्रकाशः—अप्पादीक्षितकृत:

Palm leaf 155 Foll 16 × 1¾ inches 14 lines in a page Grantha script Old Injured Illegible writing

This is a commentary on Pāṇini's Aṣṭādhyāyi by Appādikṣita the eighth descendant of famous Appayadikṣita The genealogy of the author is mentioned in the colophon at the end of the first Pariccheda The famous Appayadikṣita

*had a grandson (son's son) called Sim*happaya Venkatasubrahmanya was great grand son (son s grand son) of Simhappaya Venkatasubrahmanya's son was Dharmaraja Venkaṭesvaradıksıta Our author Appādıksıta was the son of Vısālaksı and Dharmarāja Venkatesvaradıksıta The genealogical table may be drawn thus

(1) Appayadıksıta, the famous
Grand son of 1 ——— Simhappaya (2)
Great grandson of 2 — V,enkaṭasubrahmanya (3)
son of 3 ——— Dharmaraja Venkatesvaradıksıta (4)
son of 4 ——— Appādıksıta (our author) his mother was Vısalaksı

The author states that Gopalakrsna sastrın—probably the author of the Sābdıkacıntāmanı—was his teacher on Vyākarana and Vısvesvaradīksıta on Nyāya and Mımāmsā

The colophons variously read the name of the work *viz* सूत्रप्रकाश, पाणिनिसूत्रप्रकाश, वैयाकरणतत्त्वप्रकाश and पातञ्जलसूत्रप्रकाश. But many of these colophons read सूत्रप्रकाश The work is divided into 4 Parıcchedas The first Parıccheda ends in the 2nd adhyāya The end of the 2nd Parıccheda is not specified in the MS The 3rd Parıcchedae ends in the 8th adhyaya. The fourth Parıccheda begins in the Prakrıyaparıccheda

Beginning

नत्वा साम्बसदाशिवं वमुक्त्वा वा . . . . . ।
आरभ्यते पत . . . सितसूत्रप्रकाश . . . . ॥

. . . .
. . . .

अइउण् + हल्। इति माहेश्वराणि सूत्राणि। एतान्याश्रित्यैव इद शास्त्र व्याक्रियते। अनुस्वार-विसर्ग + शर्षु च पाठ कर्तव्य । एतेनैषा तत्तत्प्रत्याहारेषु ग्रहणम्। वृद्धिरादैच् ॥ आकार ऐकार औकारश्च वृद्धिसञ्ज्ञ स्यात्। पपाच। अभैत्सीत्। यौति ॥ अदेङ् गुण ॥ अकार एकार ओकारश्च गुण-सञ्ज्ञ स्यात्। पचन्ति। कृष्णर्धि॰। रमेश। गङ्गोदकम्॥ इको गुणवृद्धी ॥ गुणवृद्धिशब्दाभ्या यत्र गुणवृद्धी विधीयेते तत्र इक इति षष्ठ्यन्त पदमुपतिष्ठते। कर्ता। चेता। मोदते। कारक । अकार्षीत्। अचैषीत्। अस्तौषीत्। मेद्यति। मार्ष्टि। गुणवृद्धि-शब्दाभ्यामिति किम्? द्यौ ॥ न धातुलोप आर्ध-धातुके ॥ धात्वशलोपनिमित्ते आर्धधातुके परे इको गुणवृद्धी न स्त । लोलुव । पोपुव । मरीमृज ॥ *क्ङिति च ॥ कित्ङिन्निमित्ते इग्लक्षणे गुणवृद्धी न* स्तः। चितम्। स्तुतम्। भिन्नम्। चिनुम । इग्लक्षण इति किम्? कामयते।

Colophon

इति सूत्रप्रकाशे प्रथमस्याध्यायस्य प्रथम पाद॰ ॥

Colophon of the 1st Parıccheda

इति सूत्रप्रकाशे द्वितीयस्याध्यायस्य चतुर्थः पाद । अध्यायश्च समाप्त ॥

इति श्रीमद्भारद्वाजकुलजलधिश्रीकण्ठमतप्रतिष्ठापनाचार्यश्रीमण्डावतारश्रीमदप्पयदीक्षितवर्यस्य तत्पौत्र-श्रीमत्सिंहप्पयदीक्षितनप्तृभूतश्रीवेङ्कटसुब्रह्मण्यदीक्षित - पौत्रस्य श्रीधर्मराजवेङ्कटेश्वरदीक्षितपुत्रस्य विशालाक्षी-

गर्भसंभवस्य श्रीमदप्पादीक्षितस्य श्रीमन्महादेवानुग्रहपात्रस्य श्रीगोपालकृष्णाभिधविद्वन्मकुटाधीतपातञ्जलमहातन्त्रस्य श्रीविश्वेश्वरसान्निध्यातिरात्रयाजिनो लब्धवाक्यप्रमाणतात्पर्यस्य कृतौ पाणिनिसूत्रप्रकाशे संज्ञासमासकारकविभक्त्यादिविधानं नाम प्रथमः परिच्छेदः ।

Colophon of the 8th adhyāya apparently the 3rd Pariccheda,

इति सूत्रप्रकाशे अष्टमस्य चतुर्थ. पादः । प्रकाशश्च संपूर्णः ।

सपूर्णस्य प्रकाशस्य स्फुरत्ता हि स्वभावतः ।
विद्याविनयसंपन्ने सा विशेषात्प्रसीदति ॥
अप्पादीक्षितरचिता वृत्तिः सूत्रस्य पाणिनीयस्य ।
बालाना सुखदात्री भूयादेषा बुधेषु कृततोषा ॥

इति श्रीमद्भारद्वाजकुलजलधि+श्रीमदप्पय्यदीक्षिताना साक्षादष्टमेनाप्पादीक्षितेन दीक्षिताना कृपावीक्षितेन निर्मिते पाणिनिसूत्रप्रकाशे अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः संपूर्णः ।

Immediatly after this colophon the fourth Pariccheda begins thus अथ प्रक्रियापरिच्छेदश्चतुर्थः सिद्धान्तकौमुद्यनुसारेणाभिधीयते । सुधी उपास्य इति स्थिते ।

End·

कण्ड्वादेस्तृतीयस्येति वाच्यम् ॥ कण्डूयियिषति । क्यजन्तात्सन् । यथेष्ट नामधातुषु । पुपुत्रीयिषति । पुतित्रीयिषति । पुत्रीयियिषति । अलिल्पीयिषति । अल्पीयियिषति । अजादेस्त्वाद्येतरयोर्द्वित्वम् । नदराणा संयुक्तानामचः परस्मिन् द्वित्वनिषेधः । इन्द्रीयतेः सन् । द्विशब्दविशब्दयोरन्यतरस्य द्वित्वम् । इन्दिद्रीयिषति । इन्द्रीयियिषति । चिचन्द्रीयिषति । चन्दिद्रीयिषति । चन्द्रीयियिषति । प्रियमाख्यातुमाचक्षाण प्रेप्रियु वा इच्छति पिप्रापयिषति । प्रापिपयिषति । प्रापयियिषति । उरुं विवारयिषति वारिरयिषति । वारयियिषति । बाढ सिसाधयिषतीत्यादि रूपत्रयम् । षत्व तु नास्तीत्युक्तम् । यङः सन्, ण्यन्तात्सन्, बोभूयिषयिषति । यङ् णिच् सन् ततो णिच्, बोभूययिषयति इत्यादि । इति प्रत्ययमाला ॥

Colophon

इति प्रक्रियापरिच्छेदः संपूर्णः ।
एवं परिच्छेदचतुष्टयेन संज्ञादिभिः प्रत्ययमालया च ।
आज्ञादिभिः प्रक्रियया युतेन . . . रूपः ॥

इति श्रीअप्पादीक्षितविरचितः पातञ्जलसूत्रप्रकाशः संपूर्णः ।

इति सूत्रप्रकाशोऽयं कृतो बालसुखाप्तये ।
प्रीयता तेन भगवानम्बिकारमणः शिवः ॥
अष्टाध्यायीपाठो ह्यनुवृत्तिस्तत्र तत्र सूत्रेषु ।
अर्थोदाहरणादिः प्रकरणसर्वस्वमन्यदपि किंचित् ॥
वार्तिकविशेषबोधः सगृह्य प्रक्रियाकथनम् ।
सत्यज्य धातुपाठं सर्वमिहास्माभिराख्यातम् ॥

142 41. A 75

प्रक्रियाकौमुदी—रामचन्द्राचार्यकृता

Paper. 167 Foll 10½ × 5¾ inches 12 lines in page Devanāgari script. Old. Injured Good writing

This is a work on Pānini's grammar explaining the sūtras of Aṣṭādhyāyī after rearranging them so as to facilitate the beginners The author Rāmacandra was the son of Kṛṣṇācārya, grand-son of Nṛsimhācārya and great grand son of Anantācārya of S'eṣa family From the commentary Prasāda written by Viṭṭhala, the author's grandson, the following infor-

mation is gathered : Rāmacandra belonged to the Āndhradeśa. His gotra was Kaundinya. He was a Ṛgvedin. He was the author of two other works, *viz.* Kālanirṇayadīpikā and Vaisnavasiddhāntadīpikā. His son Nrsimha wrote a commentary on the Kālanirnayadīpikā (copy of which is available in this Library). Rāmacandra's preceptor was Gopāla.

He is assigned to the earlier part of the 14th century A. D. Traditionally the work is supposed to have been the model for Bhattoji's Siddhāntakaumudī. Like the Siddhāntakaumudi this work also is divided into two parts, namely Pūrvārdha and Uttarārdha. The Pūrvārdha deals with संज्ञा, संधि, शब्दाधिकार, स्त्रीप्रत्यय, कारक, समास, तद्धित and द्विरुक्ति. The Uttarārdha deals with तिङन्त, कृदन्त, and वैदिकप्रक्रिया. But herein the Unādi is very briefly dealt with and Svaraprakriyā is completely omitted

The MS. is almost complete breaking off in the Vaidikaprakriyā of the Uttarārdha.

Beginning

श्रीमद्विट्ठलमानम्य पाणिन्यादिमुनीन् गुरून् ।
प्रक्रियाकौमुदीं कुर्मः पाणिनीयानुसारिणीम् ॥

अइउण् ऋलृक् एओङ् ऐऔच् हयवरट् लण् ञमङणनम् झभञ् घढधष् जबगडदश् खफछठथचटतव् कपय् शषसर् हल् इति प्रत्याहारसूत्राणि । हकारादिष्वकार उच्चारणार्थः । लण्मध्ये त्वित्संज्ञकः ।

हकारो द्विरुपात्तोऽयमटि शल्यपि वाञ्छता ।
अर्हेणाधुक्षदित्यत्र द्वयं सिद्धं भविष्यति ॥

उपदेशे ऽजनुनासिक इत् । उपदेशे ऽनुनासिकोऽच् इत्संज्ञः स्यात् । प्रतिज्ञानुनासिक्याः पाणिनीयाः ।

धातुसूत्रगणोणादिवाक्यलिङ्गानुशासनम् ।
आगमप्रत्ययादेशा उपदेशाः प्रकीर्तिताः ॥

तस्य लोपः । तस्येतो लोपः स्यात् । णादयः प्रत्याहारार्थाः ।

हलन्त्यम् । उपदेशेऽन्त्यं हलित्स्यात् । सूत्रेष्वदृष्टं पदं सूत्रान्तरादनुवर्तनीयं सर्वत्र ।

*   *   *   *

स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ ॥ धात्वङ्गकृत्तद्धिताव्ययसुप्तिङ्पदादेशाः स्थानिवत्स्युः, न त्वल्विधौ ।

Colophon :

इति संध्युपयोगिसंज्ञाप्रकरणम् ।

End

उच्चैःकृत्य, उच्चै कृत्वा, उच्चैःकारं वा अप्रियं ब्रूते । नीचैःकृत्य, नीचै.कृत्वा, नीचै.कारं वा प्रियं ब्रूते इत्यादयः कृतो ज्ञेयाः । दिङ्मात्रमिदमुक्तम् ।

Colophon ·

इति कृदन्तप्रक्रिया ।

वैदिके शब्देऽप्येवं प्रक्रिया, य एव लौकिकास्त एव वैदिका इति न्यायात् ।

*   *   *   *

यजध्यैनमिति च । एनमि ध्वमोऽन्तलोपः । वकारस्य च यकारः । यजाध्यैन प्रियमेधाः ॥ तस्य तात् ॥ लोण्मध्यमबहुवचनस्य तस्य तात् स्यात् । गमयतात् ।

The former owner of the MS.—Govindadasaputra.

143. *20. C. 57.*

प्रक्रियाकौमुदी—रामचन्द्राचार्यकृता

Palm-leaf. 60 Foll. 16 × 1 inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

Contains the Pūrvārdha (without the beginning) and a small portion of the Uttarārdha.

144. *28. H. 49.*

प्रक्रियाकौमुदी—रामचन्द्राचार्यकृता

Palm-leaf. 65 Foll. 16½ × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Breaks off in the Samāsaprakarana of the Pūrvārdha.

145. 30. J. 30.

प्रक्रियाकौमुदी—रामचन्द्राचार्यकृता

Palm-leaf. 37 Foll. 15½ × 1 inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Good writing.

Breaks off in the Kārakaprakaraṇa of the Pūrvārdha and contains the first 4 leaves of the Uttarārdha.

146. 41. A. 74.

प्रक्रियाकौमुदी—रामचन्द्राचार्यकृता

Paper. 86 Foll. 10½ × 5½ inches. 12 lines in page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing.

The colophon herein says that Kṛṣṇācārya the father of Rāmacandrācārya was the pupil of Gopāla.

Contains the Uttarārdha complete. End of the Uttarārdha.

आनन्त्यात् सर्वशः शब्दा न शक्यन्तेऽनुशासितुम् ।
बालव्युत्पत्तयेऽस्माभिः संक्षिप्योक्ता यथामति ॥
प्रक्रियाकौमुदी सेयं रामचन्द्रप्रकाशिता ।
असद्वचस्तमो वध्यात् सच्चकोरप्रिया चिरम् ॥
जयति सुभगमूर्तिर्मुग्धहासावलोक-
प्रशमितजनतापो विठ्ठलः स्वात्मदीपः ।
सचकितमिव लक्ष्मीः सेवते यत्पदाब्जं
ललिततरकराभ्यां साधु संवाहयन्ती ॥

Colophon:

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यसकलसदागमाचार्यश्रीगोपालगुरुपूज्यपादशिष्यकृष्णाचार्यसुतश्रीरामचन्द्राचार्यविरचिता प्रक्रियाकौमुदी समाप्ता ॥

The scribe adds:

शके बाणरसेभ्विन्दु (१६६५) मितेऽब्दे चैत्रभानुके ।
इषे पूर्णतिथावर्के पुत्रजत्पत्तने सुधीः ॥
गणेशो विठ्ठसुतः प्रक्रियाकौमुदीं शुभाम् ।
दशपुत्रोपनामेमां कौमुदीं समलीलिखत् ॥

147. *41. B 28.*

प्रक्रियाकौमुदी—रामचन्द्राचार्यकृता

Paper. 98 Foll. 10½ × 5 inches. 11 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Pūrvārdha complete.

148 10 H. 1

प्रक्रियाकौमुदीव्याख्या प्रसादः—विठ्ठलकृतः

Paper. 480 Foll. 9 × 7 inches. 16 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

Bound in 2 Volumes

A Commentary on the Prakriyākaumudi of Rāmacandrācārya. The author Viṭṭhala was the son of Nrasimha and Grandson of Rāmacandrācārya, the author of the Prakriyākaumudī The author's mother was Mānikkāmbā. He salutes one Rāgavendrasarasvati, teacher in all the 14 branches of the learning and one Jagannāthāśrama who also is said to be an ascetic and expert in Vedānta philosophy. (Vide the stanza

" जगन्नाथाश्रम वन्दे यतिं वेदान्तकोविदम् ।
पदवाक्यप्रमाणज्ञं स्वधर्मनिरत सदा ॥ "

Page 798 Prakriyākaumudī, Bombay Sanskrit Series, No 82, part 2)

Form the Kālanirnayadipikāvivarana it is known that Viṭṭhala's father Nṛsimha was a pupil of Krsnācārya, son of Nṛsimhācārya, who was elder brother of Rāmacandrācārya the author of the Prakriyākaumudi

From the concluding verses of the Kālanirṇayadipikāvivaraṇa of Nṛsimhācārya and of the Prasāda of Viṭṭhalacārya the following genealogy is known

1 Avimuktācārya.
|
2 Anantācārya (pupil *of Rāmasvāmi or* Raghupati).
|
3 Nṛsimhācārya
|
4 Kṛsnācārya (he had many brothers of whom Gopālācārya was the eldest).
|
5 Nrsimhācārya | 6. Rāmacandrācarya or Rāmacārya (the author of Prakriyākaumudi and pupil of Gopalacārya).
|
7. Krsnācārya.

8. Nrsimhācārya (the author of Kālanirnayadipikāvivarana - na and pupil of Krsnācārya, No 7)
|
9 Viṭṭhalācārya (the author of Prasāda and pupil of Rāghavendrasarasvatī and Jagannāthaśrama).

Breaks off in the Taddhitaprakaraṇa of the Pūrvardha

Beginning

श्रीमद्विट्ठलमेकमव्ययमजं शब्दात्मकं ब्रह्म यः
स्वेच्छातो जगदुद्भवस्थितिलये हेतुः स्वमायागुणैः ।
यच्छ्वासः श्रुतिसततिव्यवहृतिस्तं पुण्डरीकाश्रमे
भक्तानुग्रहहेतुतः स्थितमहं वन्दे मुदे संविदे ॥१॥
श्रीशमुं पाणिनिं श्रीवररुचिमथ वाक्संस्कृतौ दीक्षित श्री-
शेषं तद्भाष्यहार्दप्रकटनपटुगीःपण्डितान्भर्तृमुख्यान् ।
वृत्तिन्यासादिकर्तॄन् स्वमतपरमतख्यापकान्भोजदुर्ग-
क्षीरस्वामिप्रमुख्यान्प्रगुणमतिभजे तन्मतिज्ञप्तिहेतोः ॥
किं शेषः पाणिनिर्वा वररुचिरथवा सर्वविद्याप्रणेता
शंभुर्भूमावभूद्भूसुरकुलतिलको ह्यन्ध्रदेशेऽप्ययंरो ।

ऋग्वेदी सर्वशास्त्रप्रकटनपटुगीः कृष्णजो रामचन्द्रो-
नन्ताचार्यप्रपौत्रो दिशतु कृतिमति मे स कौण्डिन्यगोत्रः॥
वन्दे तं यतिवृन्दवन्दितपदं श्रीराघवेन्द्रादिय
त्नाभाभाति सरस्वतीपरपदं वादीन्द्रविद्रावकम्।
यो विद्याः समदाच्चतुर्दश मुदा श्रेशेषभाष्यादिकाः
शिष्येभ्यो मयि यत्कृपास्ति सततं सच्छास्त्रसंवित्तये॥
लोकेऽस्मिन्यदुपक्रमं वरिवृतीत्यौदार्यलोकज्ञता
विद्वत्तोपकृतिः क्षमा सुजनता वेदोक्तधर्मादरः।
आचार्यं कृतकालनिर्णयमहाग्रन्थार्थसंदीपिका-
दीपं तं नरसिंहमात्मजनकं वन्दे विदा संततम्॥६॥
गम्भीरार्थां मितोक्त्या कलितसकलसच्छब्दरत्नाकरां श्री-
शेषोक्तन्यायगर्भां स्वपरमतयुतां प्रक्रियाकौमुदीं ताम्।
व्याकुर्वन् बुद्धिहीनो यदपि तदपि तत्पुत्रजो रामचन्द्रा-
चार्योक्तेः पाठरक्षाकरणगुणतया सज्जनैर्नोपहास्यः॥
तथाच पण्डितंमन्यैः प्रक्षिप्तैर्मलिनीकृता।
प्रक्रियाकौमुदी तस्याः प्रसादः क्रियते मया॥ ७॥
स्पष्टत्वात्समुपेक्षितानि कतिचिद्व्याख्यातकल्पत्वतो
रामाचार्यवरैरमूनि विशदं व्याख्यामि सूत्राण्यहम्।
ग्रन्थेऽस्मिन्स्वरसाधनं कतिपयान्गौणादिकांश्च ब्रुवे
स्थाने तांश्च गणान्यथामति तथा न्यायान्पदैः सूचितान्॥
टीकेयं विपुलेति येन विदुषा सक्षिप्यते तस्य नो
लाभः किंतु समीहिताः पुनरमी सर्वे विशेषा हताः।
येनास्माभिरनेकसूरिरचितग्रन्थार्थमालोड्य त-
त्सारं मूलगतं विशेषविदुषा प्रीत्यै प्रकाशीकृतम्॥

तत्र तावत् प्रक्रियाकौमुदीं चिकीर्षवः श्रीरामचन्द्रा-
चार्यास्तत्समाप्तिप्रचयगमलाभ्या शिष्टाचारपरिपालनाय
विशिष्टदेवताप्रणामलक्षणं शिष्यशिक्षार्थं मनस्युपनिबध्न-
न्तो विषयप्रयोजनाधिकारिसंबन्धांश्च सूचयन्तः प्रति-
जानते—श्रीमद्विट्ठलमित्यादिना।

Colophon:

श्रीरामाचार्यसूनुर्हरिहरभजनैकाग्रधीः श्रीनृसिंहा-
चार्यो यं माणिकाम्बाप्यजनयदतुलं विठ्ठलाचार्यमार्यम्।
तस्य श्रीपाणिनीयाद्यनुगुणसगुणे प्रक्रियाकौमुदीय-
व्याख्यानेऽस्मिन् प्रसादे निरगमदमलः संधिसंज्ञाप्रसङ्गः॥

End:

राजाचार्याभ्यां नित्यं भोगोत्तराभ्यामेव प्राक्क्रीतीयः प्रत्यय इष्यते। राजभोगीणः। आचार्यादणत्वं च। आचार्यभोगीनः।

Colophon:

इति प्राक्क्रीतीयाः।

Krsnācārya No. 4 in the above table is also known to have lived in the Court of *King Rāma* and written a *Vrtti* on Grammar.

149. 28. H. 50

प्रक्रियाकौमुदीव्याख्या प्रसादः—विट्ठलकृतः

Palm leaf. 91 Foll. $16\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ *inches* 10 lines in a page. Telugu script. Old Slightly injured. Good writing.

Contains up to the end of the Strīpratyayaprakarana in the Pūrvārdha.

150. 28 H. 51.

प्रक्रियाकौमुदीव्याख्या प्रसादः—विट्ठलकृतः

Palm-leaf 138 Foll. $14 \times 1\frac{3}{4}$ inches. 7 lines in a page. Telugu script *Old Injured. Good writing.*

Breaks off in the तत्पुरुषसमासप्रकरण of the Pūrvārdha.

The following stanza is found in the beginning:

सर्वज्ञं सकलगुणैरुपास्यमानं
विश्वेशं विमलधिया विभावयन्तम्।
संसारे पतितजनान् पवित्रयन्तं
वन्दे तं हरिहरभारतीयतीन्द्रम्॥

8 lines in a page Telugu script Old Much injured Good writing

Begins in the last portion of the Tat purusasamāsa and goes on up to the end of the Samāsaprakarana in the Pūrvardha

The fly leaf gives the following name of the former owner of the MS

Vavilola Venkatasiva S'astri

154 30 K 5

प्रक्रियाकौमुदीव्याख्या प्रसादः—विट्ठलकृतः

Palm leaf 258 Foll 14 × $\frac{3}{4}$ inches 5 lines in a page Telugu script Old Much injured Illegible and clumsy writing

Contains from the Sabdadhikara (wanting the beginning) to the end of the Apatyadhikara

155 41 B 30

प्रक्रियाकौमुदीव्याख्या प्रकाशः—कृष्णकृतः

Paper 102 foll 10¼ × 4½ inches 14 lines in a page Devanāgari script Old Slightly injured Good writing

This is a commentary on Ramacandra carya s Prakriyakaumudi by Sesa Krsna son of Sesa Narasimhasūri The name of the commentary viz Gūdharthabhava vivrti seems to be appropriate from the last stanza of each prakarana But Jagannāthapandita and others mention this commentary by the name of Prakriyā prakāsa or simply Prakāsa probably by the reason that the word Prakasa is found associated with the names of various Prakaranas viz सज्ञाप्रकाश etc The commentary is said to have been written for the benefit of one Kalyāna at the request of his father Viravara In the introduction of the commentary which extends to 46 *stanzas* the author gives the following pedigree of his patron Viravara

In the land of Udumbarahara spread out between the Ganges and the Yamuna there is a village called Patrapunja Rupadhara a brahmana by caste was its chief His son was Narayana Nārayana had a son called Gangadasa Gangadāsa had by his wife Anabha a son named Viravira Kalyana was Viravara s son Kalyana was taught in Vyakarana by Sesa Krsna the author of the commentary under description This S'esa Krsna has also written the Prakrtacandrika and Kamsavadha (Vide I O Library Catalogue page 267 Vol I and Kavyamālā No 6 respectively) He is also said to be the author of Padacandrika Sphotatattva nirūpana Pārijataharanacampū Murāri vijaya Yanlugantasiromani Kriyāgopanakāvya Dharmaslokacaturdasi Satyabhamaparinaya Usaharanacampū Satyabhamavilasa and Sūdrācarasiromani (Vide the introduction of Slokacaturdasi Sarasvati Bhavana Texts No 22) Sesa Krsna s son was Viresvara whose pupil was Jagannatha pandita If we rely upon the introduction of the Slokacaturdasi referred to above it must be admitted that our author Sesa Krsna was patronized by the prince Narottama of Kāsi and Govardhanadhārin son of Todaramalla a minister of Emperor Akbar

He is assigned to the 16th Century A. D. He should not be confounded with his name-sake *i e*, another Krsna, nephew of Rāmacandra of the 14th century A. D.

Breaks off in the S'abdadhikāra of the Pūrvārdha.

Beginning

अलिकुलमण्डितगण्डं प्रत्यूहव्यूहतिमिरमार्तण्डम् ।
सिन्दूरारुणशुण्डं देव वेतण्डतुण्डमवलम्बे ॥ १ ॥
वृन्दारण्यमहीषु वंशनिनदामन्दामृतास्वादना-
न्निःस्पन्दानि दुधुक्षयेव सुरभीवृन्दानि संनादयन् ।
मन्दारद्रुमवीथिकासु विहरन्वन्दारुवृन्दारक
द्वन्द्वस्तुत्यभिनन्दितोऽस्तु जगदानन्दाय नन्दात्मजः॥
शैवालश्रेणिशोभां दधति हरजटावल्लयो हन्त यस्या-
स्तद्रासोल्लासवल्गद्वरशफरतुला यत्र धत्ते कलावान् ।
उन्मीलद्भोगिभोगावलिसुभगसिताम्भोजसंभाविताम्भा
गङ्गानङ्गारिसङ्गा मम महति विधौ मङ्गलान्यातनोतु॥
स्फटिकोपलगौरमिन्दुलेखा
तिलकं लोचनपेयमम्बिकायाः ।
विपदो विनिहन्तु मे विशाला
निजभालानलदीप्तमायमोजः ॥ ४ ॥
कलितकमलपुस्तान्यस्तहस्ताग्रमुद्रा
दिशतु लिखनशुद्धिं शारदा सारदा नः ।
प्रतिवदनसरोजं या कवीनां नवीना
वितरति मधुधारां माधुरीणां धुरीणाम् ॥ ५ ॥
भास्वद्भूमीवलयतिलके धर्मकर्मप्रसूता-
वार्यावर्ते सुचरितकृतां चार्यके विश्वरन्ये ।
अन्तर्वेदिर्जयति यमुनाजह्नुजान्याजभाजो-
र्बाह्वोर्मध्ये हरिगिरिशयोः स्पष्टवक्षेव वक्षः ॥ ६ ॥
तत्रोद्गुम्फ्यगहार इत्यभिधया जागर्ति नीवृद्वरः
स्वर्लोकप्रतिबिम्बमम्बरचरैः सानङ्गमालोक्यते ।
यस्मिन्नल्पितकल्पशाखिविभवाः शाखाशतोद्भासिता:
सेव्यन्ते तरवोऽथ वेदगुरवः प्रत्याशयार्तैर्द्विजैः ॥७॥
ब्रह्मावर्तं नाम तत्रास्ति तीर्थं
सार्धं पुण्यं पूर्वपुण्यैरगण्यैः ।
यत्संसेव्य प्राप वल्मीकजन्मा
सन्मानार्हां काव्यवाचां समृद्धिम् ॥ ८ ॥
आस्ते तस्मिन्नमरनगरीगर्वसर्वस्वहारी
हारीभूतामलसुरसरित्पत्रपुञ्जाभिधानः ।
ग्रामः स्वः स्त्रीजनविनिमयीभूतरामाभिरामः
कामक्रीडाभवनमवनौ कश्चिदाश्चर्यरूपः ॥ ९ ॥
यत्केलीभवनोदरेऽम्बरमणिस्पर्धासुनद्धादरा
रत्नानां प्रकरा निशास्वपि दिनाद्वैतं समातन्वते ।
लज्जालोलदृशां विलासवलभीवातायनप्रस्थितै-
र्दृग्भङ्गिभ्रमरीभरव्यतिकरैरद्यापि नीलं नभः ॥ १० ॥
सामग्योऽपि किल शीतलशीला
विश्रुता अपि बहुश्रुतवन्तः ।
पण्डिता अपि जडाः परिवादे
श्रोत्रिया इह सदा निवसन्ति ॥ ११ ॥
सद्धर्मकर्मपरिकर्मणमर्मविज्ञा
विज्ञातवेदविषया विषयानपेक्षाः ।
साक्षादिवात्र विधयो निधयो गुणानां
जातु द्विजा न हि निजाद्विचलन्ति मार्गात् ॥ १२ ॥
तत्र ब्राह्मणमण्डलेऽतिविपुले सत्कर्मभिर्निर्मले
वाल्मीकिप्रतिविम्बसम्भवसतां विज्ञातसर्वागमे ।
आसीद्रूपधरः परः स्मरहरः सच्छ्रोत्रियाणां वरः
शौर्यौदार्यविवेकधैर्यनिलयो भूपालभूषामणि ॥१३॥
शिवः कपाली मदनापि गोत्रभि
चन्द्रः कलङ्की तपनो विकर्तनः ।
शेषोऽपि चासीद्विषवंशसंभव
स्तत्केन लोकेऽयमिहोपमीयताम् ॥ १४ ॥
प्रत्यर्थिक्षितिपालवालवनितागर्भान्तमिन्द्रगिरा-
दुग्राकः प्रसभप्रतापनवनप्रद्राविनाशासुरः ।

7

त्रैलोक्यान्तरकर्मनिर्मितपरिप्राप्तप्रतिष्ठस्ततः-
संभूतः कलिकालकल्मषपरीहारार्थं नारायणः ॥१५॥
यः सिंहासनमास्थितोऽपि सहजं पद्मासनं सेवते
यो माला: परिवर्तयत्यविरतं शाला विशाला: श्रिता: ।
योगं यः श्रयति क्षितिक्षिदुचिताचारे नियोगं चर-
न्वैदेहं जनकं व्यजेष्ट न परं लोकानशेषानपि ॥१६॥
तस्मादाविरभूत्प्रभूतविभवो गाङ्गेयमेयोर्जितो
गङ्गादास इति प्रसिद्धमहिमा गङ्गां समाराध्य यः ।
स्वामाख्यामकृतार्थयज्जगदलंचक्रेऽन्यचक्रेश्वारा-
नक्लेशादजयज्जयैकनिलयः शक्रेऽप्यवज्ञापरः ॥१७॥
हरिहरपदपद्मद्वन्द्वनिर्द्वन्द्वभक्तिः
स्फुरदुरुदुरितौघोल्लाघजङ्घालकीर्तिः ।
प्रतिदिवसवितीर्णस्वर्णसंप्रीणितार्थि-
व्रजविहितशुभाशीः शीलिताशेषकामः ॥ १८ ॥
नानाजन्मशतार्जितेन तपसा गङ्गाधराराधने-
र्यः श्रीमाननभाभिधानसुभगे पातिव्रते ज्योतिषि ।
लेभे वीरवरं सुतं द्विजवरं प्रह्लादभीष्मार्जुन-
प्राया भागवता न यं तुलयितुं ब्रह्मर्षयो वा क्षमाः ॥
तद्वंशे भूवतंसे समजनि रजनीजानिलक्ष्मानिदान-
स्फूर्जद्दानावदानप्रथितपृथुयशोधोरणीधौतविश्वः ।
सर्वोर्वीशक्रचक्राक्रमनमितशिरःकोटिकोटीरकोटि-
प्रोद्यद्रत्नरोचिःपरिचरितलसत्पादपङ्केरुहश्रीः ॥
कामो वामदृशां निमिनैपशुपां कालानलो विद्विषां
स्वःशाखी विदुषां गुरुर्गुणवतां पार्थो धनुर्धारिणाम् ।
लीलावासगृहं कलाकुलभुवां कर्णः सुवर्णार्थिनां
श्रीमान्वीरवरः क्षितीश्वरवरो वर्वर्ति सर्वोपरि ॥२१॥
यस्य प्रौढतरः प्रतापतरणः प्रत्यर्थिपृथ्वीभृतां
कीर्तिं सर्वगुणाश्रयामुदवहत्संयोजितां वेधसा ।
व्याजा मेरुहिरण्यरेतसि द्रुताः क्ष्मामण्डलस्थण्डिले
यस्मादुत्पतिताः स्फुरन्ति परितस्तारामिषाद्बिन्दवः ॥
सर्पी सा यत्कृपाणी गुरुभुजभुजगासङ्गतः सङ्गरादौ
सद्यः कृत्तारिकण्ठच्युतरुधिररजोयोगमभ्यावहन्ती ।
दृप्यद्दानाम्बुपूरोत्करकरटिघटागण्डशैलेषु लग्ना
सूते सद्यः किलाण्डान्यतिविमलगलद्भूरिमुक्ताच्छलेन ॥
गङ्गादासात्मजन्मक्षितिरमणमणेः कीर्तिगङ्गानुषङ्गाः
श्वेतन्ते स्फीतफेनस्तबकसमरुचो हारिदश्वाः किलाश्वाः ।
द्राग्वीक्ष्यामून्बिडौजाः पृथुपुलकभरः पार्थनाशङ्कमानो
विष्वग्बाष्पायमाणान्यनुवहति मुदा लोचनानां शतानि ॥
यद्वाणीं वाणिनीनामधरमधुरसद्रोहिणीं रौहिणेयः
श्रुत्वा हालावहेलां रचयति सुचिरं सन्मदाघूर्णिताक्षम् ।
किंच द्राक्षासदक्षाक्षररसनकरस्रस्तरुद्राक्षमालः
सोत्कण्ठं नीलकण्ठोऽप्यनुपठति शिरस्ताण्डवाडम्बरेण ॥
मौलौ मन्दारदामभ्रमदलिपटलीकाकली श्रोणिबिम्बे
कूजत्काञ्चीकलापं चरणकमलयोर्मञ्जु मञ्जीरशिञ्जाम् ।
उत्सङ्गे कीरगीतं स्तनभुवि मसृणं वल्लकीपञ्चमं वा
यत्काव्ये दत्तकर्णा शिव शिव मनुते भारती भारमेव ॥
इन्दुं निन्दति चन्दनं न सहते विद्वेष्टि पङ्केरुहं
हारं भारमवैति नैव कुरुते कर्पूरपूरे मनः ।
स्वर्गङ्गामवगाहते हिमगिरिं गाढं समालम्बते
यत्कीर्तिर्विरहातुरेव न मनागेकत्र विश्राम्यति ॥ २७ ॥
मायद्वेतण्डगण्डस्थलबहलगलद्दानवारिप्रवाहै-
र्वैरिस्त्रीबाष्पवर्षैः प्रतिदिनविहितैर्विप्रदानोदकैश्च ।
सिक्तापातालमूलं किमपि वसुमती यस्य नित्यं प्रसूते
भूरि स्वर्गापवर्गप्रभृतिफलभृतः कीर्तिलक्ष्मीप्ररोहान् ॥
बालार्कोदरसोदराङ्घ्रिकिरणस्पृशारिसीमन्तिनी-
सीमन्तेषु समर्थयन्नविरतं सिन्दूरपूरश्रियम् ।
सर्वाशाः परिपूरयन्निजयशःकर्पूरपूरैरिमां
श्रीमान् वीरवरो जगत्यनुपमश्रीः केन वा वर्ण्यताम् ॥
सोऽयं काव्यकलाविलासभवनं श्रीपारसीकेश्वर-
प्राणानामधिदैवतं गुरुगुणश्रेणीमणीरोहणः ।

विद्यानां निकषोपलः कुलगृहं केलीकुरङ्गीदृशां
शश्वत्पण्डितमण्डलीपरिवृतो विद्याविनोदं व्यधात् ॥
तस्यास्ति सर्वजनलोचनलोभनीय-
सौन्दर्यसारसविलासनिवासभूमिः ।
विद्याविनोदपरिमोदितभूरिसूरिः
कल्याण इत्यभिधया तनयो नयज्ञः ॥ ३१ ॥
यस्यापाङ्गतरङ्गिते सुरगवी वक्त्रे च वाक्चातुरी
कण्ठे चापि सरस्वती हृदि हरेर्भक्तिश्च शक्तिर्भुजे ।
आस्ते पाणितले सदा वितरणश्रीः पादमग्ने नृप-
श्रेणीमौलिमणिप्रभा बत कथं स्त्रैणः कुमारोऽप्यसौ ॥
सर्वविद्याविदोऽप्यस्य कल्याणगुणशालिनः ।
अभिन्यविशतातीव तीक्ष्णा व्याकरणे मतिः ॥ ३३ ॥
रसालंकारसारापि वाणी व्याकरणोज्झिता ।
श्वित्रोपहतगात्रेव न रञ्जयति सज्जनान् ॥ ३४ ॥
कल्याणस्य तनूद्भवस्य नृपतिः कल्याणमूर्तेस्ततः
कल्याणीं मतिमाकलय्य विषमग्रन्थार्थसंवित्तये ।
कृष्णं शेषनृसिंहसूरितनयं श्रीप्रक्रियाकौमुदी-
टीकां कर्तुमसौ विशेषविदुषा प्रीत्यै समाज्ञिज्ञपत् ॥३५॥
अस्फुटभावा प्रस्फुटदोषाभिहितापसिद्धान्ता ।
असमर्थकपदबन्धा नैषापरथा विभावयत्यर्थम् ॥ ३६ ॥
तस्माद्वीरवरान्महीशमुकुटालकारचूडामणेः
प्राप्याज्ञां सुचिरं विभाव्य च हृदि ज्योतिर्नृसिंहाभिधम् ।
संतोषाय विशिष्य भाष्यविदुषां बोधाय दुर्मेधसां
व्याख्यास्याम्याकरसाक्षिकं सुविशदं तां प्रक्रियाकौमुदीम् ॥
केचित्पूर्वनिबद्धसिद्धवचनोपन्यासदक्षाः परे
पौर्वापर्यविरोधबोधविधुरा दृष्टाक्षरग्राहिणः ।
किं तैर्वकृभिरत्र यः स्वविभवैरुद्दूष्य पूर्वं परा-
नुक्तं वक्ति परिच्छिनत्ति विषमं व्याख्यात्यसौ दुर्लभः ॥
प्राचा सूचितसूचितार्थगहने वाचा प्रपञ्चेऽद्य न-
श्चेतश्चञ्चलताविमोहविधुरं चिन्ता चिरं चुम्बति ।
कामं किंतु निरस्तविस्तरमिह प्रस्तुत्य मूलं शिशु-
त्रासान्व्यासि मया मितं हितमिहानुक्तं विविक्तं च यत् ॥
दुस्तर्ककर्कशधिया विदुषा मितोक्त्या
निःशेषदोषपरिशोषभृते न तोषः ।
हन्ताभिनन्दति न मन्दमतिर्बृहूक्तौ
तत्केन वाणि करवाणि जनानुवृत्तिम् ॥ ४० ॥
कतिचिदुद्धतनिर्भरमत्सराः
कतिचिदात्मवचःस्तुतिशालिनः ।
अहह केऽपि निरक्षरकुक्षय-
स्तदिह संप्रति कं प्रति मे श्रमः ॥ ४१ ॥
अबुधा मुधा बत सुधासरसीसरसीभवद्वचनवीचिचये ।
मयि साधुसाधनपरे भवता भवताच्चिराय खलता खलता ॥
मात्सर्यमुत्सार्य तथापि चार्थै-
राचार्यहार्दं सुजनैर्विचार्य ।
फणिप्रयुक्ता भणितीर्विचिन्त्य
चिरं मदुक्तिः परिभावनीया ॥ ४३ ॥
भाष्यादिषु न्यायसिद्धमर्थमाश्रित्य सिद्धवत् ।
व्याख्यास्ये कौमुदीन्यायानतुसंदध्वमाकरात् ॥ ४४ ॥
वह्नौ सुवर्णमिव यत्परिशोध्य शब्दा-
लंकारनामनि मया निहितं निबन्धे ।
उद्धृत्य सारमिदमीयमिहोपबद्ध
सिद्धान्तशुद्धिविबुभुत्सुजनानुरोधात् ॥ ४५ ॥
हेवाकिभावादिह चेदहयुदोषं मृषा पश्यति निस्तुषेऽपि ।
किं तत्र कुर्मो मृदुलं दुकूलं चेन्मूषको दूषयति द्विपाणः ॥

विघ्नविघाताय कृतं मङ्गलमादौ निबध्नन् शिष्यावधानाय चिकीर्षितं प्रतिजानीते—श्रीमदिति । वयं *प्रक्रियाकौमुदीं कुर्म इत्यन्वयः । कुर्म इति संबन्धात्* वयमिति कर्ता लभ्यते, अस्मद्युत्तम इत्युक्तेः । अस्मदो द्वयोश्चेत्येकत्वेऽपि बहुवचनम् । वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवद्वेति भविष्यत्यपि लट् । न तु वर्तमाने;

मङ्गलानुबन्धप्रतिज्ञोपनिबन्धस्यास्य श्लोकस्य प्रक्रियापदवाच्ये शब्दान्वाख्यानेऽनन्तर्भावात्, प्रतिज्ञातस्य चाप्राप्यनारब्धत्वात्। इष्टदेवताप्रणामे प्राप्ते गुरुतमगुरुतरगुरुक्रमेण देवताप्रणामः कर्तव्य इति शिक्षयन् विष्णुं तावन्नमस्यति—श्रीमद्विठ्ठलमानम्येति।

Colophon:

दुस्तर्ककर्कशधिया विदुषा मितोक्त्या
नि शेषदोषपरिशोषकृते न तोषः।
हन्ताभिनन्दति न मन्दमतिर्बृहूक्तीं
तत्केन वाणि करवाणि जनानुवृत्तिम्॥
पृथ्वीमण्डलमौलिमण्डनमणिर्यः शेषवंशामलो-
त्तंसः श्रीनरसिंहसूरिरभवत्प्रत्यक्षवाचस्पतिः।
तत्सूनोः कृतगूढभावविवृतौ सत्प्रक्रियाव्याकृतौ
श्रीकृष्णस्य कृतौ समाप्तिमगमत्संज्ञाप्रकाशोऽग्रिमः॥

End:

लाववाच्छसादाविति वाच्ये प्रभृतिग्रहणं प्रकारार्थम्, न विभक्तिमात्रपरमित्याह—प्रभृतिग्रहणादिति। तद्धित इत्युपलक्षणम्। तेन औङः श्यामपि दोषन् भवति दोषणी इति। नस्यं, नस्तः, नःक्षुद्र इत्यादौ नस् सिध्यति। तत्र पाददन्तमासपृष्णा पुंस्त्वादिहोदाहरणं दर्शितम्। अन्येषां तु यथालिङ्गमुदाहरिष्यति। माभ्यामिति। भ्यामि रुत्वे भोभगो इति यत्वे हलिसर्वेषामिति यलोपः। सुड॥ सुडिति प्रत्याहार इति। कृत्रिमत्वात् नागमः, असङ्गशब्देति निषेधात्।

156. 41. B. 11.

प्रक्रियाकौमुदीव्याख्या प्रकाशः—कृष्णकृतः

Paper 92 Foll. 9 × 3¾ inches. 13 lines in a page. Devanāgari script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the Tinanta only incomplete.

Beginning:

सिद्धे शब्दार्थसंबन्ध इति वार्तिककारेणार्थे प्रयुक्तानां शब्दानामिदमनुशासनमित्युक्तम्। प्रयोगश्च पदस्यैव, अपदं न प्रयुञ्जीतेति निषेधात्। पदं च द्विविधम्, सुप्तिङन्तं पदमिति वचनात्। तत्र श्रुतक्रमानुरोधेन सुबन्तानि व्युत्पाद्य तिङन्तानि व्युत्पादयिष्यन् प्रकरणादौ मङ्गलमाचरति—प्रकृतिरित्यादिना। सा प्रसिद्धा वैयाकरणाभिमता आद्या आदौ प्रत्ययाद्युत्पत्तेः पूर्वा पूर्वकालेनावस्थिता सर्वप्रयोगमूलभूता वा प्रकृतिः प्रकर्षेण नियमेन क्रियते प्रत्ययोऽनया अन्तरङ्गप्रत्ययान्वयेति यावत्। सा जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते। यत्तु प्रत्ययात्पूर्वमुपादीयमानः शब्दः प्रकृतिरिति आद्या प्रत्ययापेक्षया पूर्वावधिभूतेति च प्राचा व्याख्यातम्; तदसत्, रुणद्धि पचतकि बहुपटुरिति श्नमकच्प्रकृतिव्यव्यापनात्।

Colophon on Fol. 65:

पृथ्वीमण्डलमौलिमण्डनमणिः श्रीशेषवंशामलो
त्तंसः श्रीनरसिंहसूरिरभवत्प्रत्यक्षवाचस्पतिः।
तत्सूनोः कृतगूढभावविवृतौ सत्प्रक्रियाव्याकृतौ
श्रीकृष्णस्य कृतौ समाप्तिमगमद्व्याख्या परस्मैपदे॥

End.

सिद्धरूपनिर्देशान्निपातनमिदम्। तत्र निपात्य दर्शयति—वेत्तेरित्यादि। विद ज्ञान इत्यस्य। अन्येषां तु विकरणाभावो निपात्यः स्यादिति गौरवप्रसङ्ग इति भावः। लोटीति। अनुप्रयोगानुसारात् स एवोन्नीयत इति भावः। गुणाभाव इति। आम्निमित्तस्योपधागुणस्याप्रवृत्तिः। लोटो लुगिति। आम इति लेर्विहितो लोटो न प्राप्नोति। लोडन्तकरोत्यनुप्रयो .....

157. 54 A 22

प्रक्रियाकौमुदीव्याख्या प्रक्रियासुधा—माधवसरस्वतीकृता

Paper 416 Foll $8\frac{3}{4} \times 7\frac{1}{4}$ inches 14 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Bound in 2 Vols

This is another Commentary called Prakriyasūdha on Ramacandracārya's Prakriyakaumudi by Madhavasarasvati, pupil of Vidyendravana The author is identical with that of the Sarvadarsanakaumudi (vide No 135, Trivandrum Sanskrit Series) Madhavasarasvati is assigned to the 15th centuary A D The following passages are found after the last colophon of the Sarvadarsanakaumudi

"मयूखमाला चिन्तामणिटीका, मितभाषिणी नाम सप्तपदार्थीटीका, मन्दानुकम्पिनी नाम कुसुमाञ्जलिटीका, वासिष्ठपञ्चिका नाम वासिष्ठव्याख्या, अभिनवसप्तपदार्थी, सर्वदर्शनकौमुदी ।

आभिस्तु षड्भि. कृतिभिरीश्वर. प्रीयता सदा ।
अरसेन्द्रमहीपालपालिते सोमदापुरे ।
स्थितो माधवकर्मन्दी व्यधाच्छास्त्राणि तत्पर ॥"

The above passages clearly show that Madhavasarasvati was the author of 6 works mentioned in the list which does not include the Prakriyasudha But the fact that the Prakriyasudha now under description was written by the same author as that of the Sarvadarsanakaumudi is unquestionable because both are mentioned as the pupils of Vidyendravana Therefore, the assertion made in the verse आभिस्तु षड्भि' etc, requires a justification which may be in two ways *viz* (1) The assertion was not made by Madhavasarasvati himself, but was made by somebody else who did not know the existence of his 7th work *viz*, Prakriyāsudha, or (2) Madhavasarasvati first wrote the 6 works *mentioned in the list and immediately* dedicated them to the God and then wrote the Prakriyasudha his 7th work

(For further particulars about the author see the *Manuscripts Notés by K Madhava* krishna Sarma in the Adyar Library Bulletin, Vol V, part 4, 1941)

He quotes herein the Mugdhabodha and Pāninimatadarpana in p 442 The Paninimatadarpana is also quoted by Vitthala in his Prakriyakaumudivyakhya Prasada

Beginning

अत्र ग्रन्थपातः . . . . सूचित. । प्रभावमात्र तु धातुनैवाक्तम् । पाणिनि . . . . पाणिन्यादिमुनय, तान् गुरु चानम्य वय कुर्म इति सबद्ध । किमित्याकाङ्क्षायामाह—प्रक्रिया कौमुदीमिति । . . . . . न प्रक्रिया तस्या कौमुदीव कौमुदी, प्रक्रियाप्रकाशिकेत्यर्थ । ता कुर्म । प्रक्रियेत्यनेन व्याकरणमित्यवगन्तव्यम् । व्याकरणानि च बहूनि सन्ति इन्द्रचन्द्रकाशकृत्स्नापिशलि पादिभिर्निर्मितानि । कुत्रेदमन्तर्भूयत इत्यत्राह—पाणिनीयेति । पाणिनिना प्रोक्त पाणिनीय शास्त्रम् । तदनु सर्तु शीलमस्या अस्तीति पाणिनीयानुसारिणी । अनेन शास्त्रीयप्रकरणस्य तदीयमेव विषयमनुबन्धचतुष्टय सूचितम् । प्रकरणत्व चास्य शास्त्रैकदेशसबन्धात् । तदुक्तम्—

शास्त्रैकदेशसंबन्धं शास्त्रकार्यान्तरे स्थितम् ।
आहुः प्रकरणं नाम ग्रन्थभेदं विपश्चितः ॥

इति । विचारांशं विहाय साधुत्वप्रक्रियामात्रप्रतिपादनादस्य तदेकदेशत्वम् । कार्यान्तरं बालप्रबोधनम् । शब्दशास्त्रस्य साधुशब्द एव विषयः । प्रयोगार्हसाधुशब्दज्ञानं च प्रयोजनम् । तत्कामोऽधिकारी । ग्रन्थविषययोः प्रतिपाद्यप्रतिपादकभावः संबन्ध । ग्रन्थसाधुशब्दज्ञानयोः साध्यसाधनभावः । विषयप्रयोजनयोर्विषयविषयिभावश्चेति संबन्धचतुष्टयम् । तदेव प्रकरणस्याप्यनुबन्धचतुष्टयम् । अवान्तरप्रयोजनं तु बालप्रबोधनम् । बालश्चावान्तराधिकारीत्यनुबन्धचतुष्टयसद्भावादारम्भः प्रकरणस्य प्रतिपादितः । संप्रति ग्रन्थमारभमाणः परमेश्वरेण पाणिनये उपदिष्टानि वर्णक्रमप्रदर्शकानि चतुर्दशसूत्राण्याह—अइउणिति ।

Colophon:

इति माधवसरस्वतीविरचितायां प्रक्रियाकौमुदीदीपिकायां सुधायां संज्ञाप्रकरणम् ।

Colophon at the end of अजन्तनपुंसकलिङ्ग, (Page 166)

श्रीविद्येन्द्रवनाख्यस्य गुरोः पादावनुस्मरन् ।
अकरोन्माधवयतिरजन्तप्रक्रियासुधाम् ॥

Colophon at the end of स्त्रीप्रत्यय—

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीविद्येन्द्रवनशिष्यश्रीमाधवसरस्वतीविरचितायां प्रक्रियासुधायां स्त्री प्रत्ययव्याख्या समाप्ता ।

End:

अन्येति । परस्परमित्यत्र इतरेतरमिति द्वितीयान्तस्य द्विर्वचने कृते समासवद्भावेन सुब्लुक् । समासस्वरोऽन्तोदात्तत्वम् आम्रेडितस्वरापवादः । समासत्वादेव प्रातिपदिकत्वात् द्वितीयैकवचनादि । स्त्रीनपुंसकयोरिति । स्त्रीनपुंसकयोर्वर्तत सर्वनाम कर्मव्यतीहारे वर्तते तस्योत्तरपदस्य या विभक्तिस्तस्याः स्थाने अम्भावो वक्तव्य इत्यर्थः । अन्योन्यं परस्परमिति । द्विर्वचनं विभक्तेरम् भावः । पूर्वपदस्य सुः । पक्षे अन्योन्यमित्यादीति । स्त्रिया समासवद्भावात् सर्वनाम्नो वृत्तिमात्रे पुंवद्भाव इति ङीपो निवृत्तिः ॥ इति द्विरुक्तिप्रक्रिया ॥

Colophon.

इति प्रक्रियाव्याख्यानसंग्रहे सुबन्तः समाप्तः ॥
इति प्रक्रियासुधायां पूर्वार्धं समाप्तम् ।

158. *21. Q. 3.*

प्रक्रियासर्वस्वम्—नारायणभट्टकृतम्

Palm-leaf. *209 foll. 19 × 3 inches 12* lines in a page. Malayālam script. Old. Good Good writing.

This is a recast of Pāṇini's Aṣṭādhyāyī arranging and explaining the sūtras so as to suit the requirements of beginners in the formation of words The author Nārāyaṇabhaṭṭa is the same as the author of Nārāyaṇīyam, a poem in praise of Lord Srī-Krsna worshipped at Guruvāyūr in Malabar Dt. His patron was the King Devanārāyaṇa of Ambalapuzha in Travancore State. His preceptor was Acyuta. He was the son of Brahmadatta. He is assigned to the later part of the 16th Century and the earlier part of the 17th century A. D

The work is divided into 20 Khandas, namely · (1) संज्ञा (2) परिभाषा (3) सन्धि (4) कृत् (5) तद्धित (6) समास (7) स्त्रीप्रत्यय (8) सुबर्थ (9) सुब्विधि, (10) आत्मनेपद, (11) तिङ्,

(12) लार्थ, (13) सनन्त, (14) यङन्त (15) यङ्लुगन्त, (16) सुब्धातु, (17) न्याय, (18) धातु, (19) उणादि and (20) वैदिक

Contains Khandas 1 to 19

Beginning

रासविलासविलोल स्मरत मुरारेर्मनारम रूपम् ।
प्रकृतिषु यत्प्रत्ययवत्प्रत्येक गोपिकासु समिलितम् ॥
तिष्ठत्येवानिलोऽपि प्रचरति गिरिरव्याज्ञया यस्य राज्ये
शत्रौ सर्वाभिसारे सति रचयति यस्तस्य सर्वापहारम् ।
सोऽय नि शेषशास्त्रश्रुतिनिवहकलानाटकेष्वद्वितीयो
भाति श्रीदेवनारायणधरणिपतिर्मत्प्रचेता मुकुन्दे ॥
यो बृन्दावनवासिना नियमिन साक्षात्कृताधोक्षजाद्
दुष्प्राप खलु नारदाद् ध्रुव इव प्रापापदेश परम् ।
यस्यापास्तसमस्तवस्तुकुतुक कृष्णावलोकोत्सव
क्रीडाकौतुकि मानस विजयते साऽय महात्मा नृप ॥
सोऽथ कदाचन राजा स्वगुणैराकृष्य सनिधि नीतम् ।
श्रीमातृदत्तसूनु नारायणसज्ञमशिषदवनिसुरम् ॥
वृत्तौ चारु न रूपसिद्धिकथना रूपावतारे पुन
कौमुद्यादिषु चात्र सूत्रमखिल नास्त्येव तस्मात्त्वया ।
रूपानीतिसमस्तसूत्रसहित स्पष्ट मित प्रक्रिया
सर्वस्वाभिहित निबन्धनमिद कार्य मदुक्ताध्वना ॥
इह सज्ञा परिभाषा सधि कृत्तद्धिता समासाश्च ।
स्त्रीप्रत्यय सुबर्था सुपा विधिश्चात्मनेपदविभागा ॥
तिङपि च लार्थविशेषा सनन्तयङ्यङ्लुकश्च सुब्धातु ।
न्यायो धातुरुणादिश्छान्दसमिति सन्तु विशति खण्डा ॥
इतीरिता भूपतिना पुन पुन
क्षणे क्षणे शिक्षितरीतिकौशल ।
असाध्यवस्तुन्यपि सप्रवृत्तवान्
महार्णवे पात इवानिलाश्रयात् ॥
अयमच्युतगुरुकृपया पाणिनिकात्यायनादिकारुण्यात् ।
यत्न फलप्रसू स्यात्कृतरागरसाऽय शब्दमार्गजुषाम् ॥

इहादौ प्रत्याहारोक्त्यै तत्सूत्राण्युच्यन्ते—

अइउण् । ऋलृक् । एओङ् । ऐऔच् । हयवरट् । लण् । ञमङणनम् । झभञ् । घढधष् । जबगडदश् । खफछठथचटतव् । कपय् । शषसर् । हल् । इति ।

इहागमादेशधातुगणपाठप्रत्ययप्रत्याहारसूत्राण्युपदेशा । 'उपदेशेऽजनुनासिक इत्' इत्यधिकारे हलन्त्यम् ।

End

वन रक्षन् ॥ सक्नोति वर्णान्तिर व्याप्नोति वा वल्क्षा धवल । लाक्षाद्राक्षामिक्षादय ॥ लान्त्येनाम् । *द्रवति मधु अस्मात् द्राक्षा । आमिक्षा हविर्भेद ।* आयुक्त पीयूक्षा वृक्ष । इति भाजाक्ता ॥

नान्त प्रापदुणादिशास्त्रमियता शब्दाननुक्तानता
धातुप्रत्ययरूपत प्रविभजेत्कायात्किदादीन्वदेत् ।
रूढा साधव एव ते च शकटापत्यादिभिर्धातुजा
सर्वेऽपीत्युदित ततोऽपि बहुलमित्यूचे स्वय पाणिनि ॥
उणादिवृत्तित्रितय दण्डनाथकृतिं तथा ।
दृष्ट्वैतत्कृतमस्माभिर्देवनारायणाज्ञया ॥

Colophon

इति श्रीमत्केरलभूवलयभूषणदेवनारायणधरणिपतिकरुणाशरणेन नारायणचरणपरायणेन नारायणकविना विरचिते *प्रक्रियासर्वस्वे उणादिखण्ड समाप्त ।*

The scribe adds—

कौल्लम् ९०९ मतु तुलामासम् १०२ बुधनाच्च तिरुवाणवु पूवपक्षत्तु अष्टमियु कुम्भराशियु कूडियसमये एळुत्तीर्नु

159 *24 C 1*

प्रक्रियासर्वस्वम्—नारायणभट्टकृतम्

Palm leaf 138 Foll $11\frac{3}{4}$ × 2 inches

12 lines in a page. Malayālam script. Old. Slightly injured. Good writing.

Breaks off in the Tadditaprakarana.

160. 24. C. 3.

प्रक्रियासर्वस्वम्—नारायणभट्टकृतम्

Palm-leaf. 78 Foll. 19 × 2½ inches. 14 lines in a page. Malayālam script. Old. Injured. Good writing.

Begins in the course of the Tadditaprakarana and breaks off in the Lakārārthaprakarana.

161. 35. C. 5

मध्यसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Paper. 105 Foll. 10 × 5½. 15 lines in a page. Devanagari script. Old. Good. Clear writing.

An abridgement of Bhattojidīksita's Siddhāntakaumudī by Varadarāja, who is said to have been the pupil of Bhattojidīksita. He is assigned to the 17th Century, A D.

The work is composed in the following order.

(1) संज्ञाप्रकरणम्, (2) संधिप्रकरणम, (3) शब्दाधिकार: (4) अव्ययप्रकरणम्, (5) तिङन्तप्रक्रिया, (6) कृदन्तप्रक्रिया, (7) कारकम्, (8) समास: (9) तद्धिता: (10) स्त्रीप्रत्यया: (11) वैदिकप्रक्रिया (12) स्वरप्रक्रिया.

Complete in above-mentioned 12 Sections.

Beginning:

नत्वा वरदराज: श्रीगुरून् भट्टोदीक्षितान् ।
करोति पाणिनीयानां मध्यसिद्धान्तकौमुदीम् ॥

अइउण् । ऋलृक् । एओङ् । ऐऔच् । हयवरट् । लण् । ञमङणनम् । झभञ् । घढधष् । जबगडदश् । खफछठथचटतव् । कपय् । शषसर् । हल् । इति माहेश्वराणि प्रत्याहारसूत्राण्यणादिसंज्ञार्थानि । एषाम न्त्या इत: । हकारादिष्वकार उच्चारणार्थ: । लणमध्ये त्वित्संज्ञक: ।

हकारो द्विरुपात्तोऽयमटि शल्यपि वाञ्छता ।
अर्हेणाधुक्षदित्यत्र द्वय सिद्ध भविष्यति ॥

हलन्त्यम् । उपदेशेऽन्त्य हलित्स्यात् । उपदेश आद्योच्चारणम् । सूत्रेष्वदृष्टं पदं सूत्रान्तरादनुवर्तनीयं सर्वत्र ।

End:

पुंस: कर्मणि ॥ ब्राह्मणादित्वात् ष्यञ् । मुते दधिश्वनश्वन: ॥ चयतेरसुन् ॥ चायेरन्ते ह्रस्वश्चेति चकारादसुनो लुडागम: । ञिति ॥ प्रत्ययात्पूर्वमुदात्तं स्यात् ॥ चिकीर्षक: । अत्र ईकारस्योदात्तता । इत्यादिप्रयोगमनुसृत्यान्वाख्यातव्यम् ।

Colophon

इति स्वरप्रक्रिया ।
एषा वरदराजेन बालानामुपकारिका ।
अकारि पाणिनीयाना मध्यसिद्धन्तकौमुदी ॥
कृतिर्वरदराजस्य मध्यसिद्धान्तकौमुदी ।
तस्या: संख्या तु विज्ञेया खबाणकरवह्निभि: ॥

इति श्रीचविकण्टिवरदराजभट्टकृता मध्यसिद्धान्तकौमुदी समाप्ता ।

The scribe adds—

सवत १८२१ वर्षे श्रावणवहुलपञ्चमीदिने अयं मोहनलिखितम ।

162 10 E 19

मध्यसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Paper 102 Foll $9\frac{1}{2} \times 4$ inches 9 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Breaks off in the Krdantaprakarana

163 10 E 23

मध्यसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Paper 25 Foll $11\frac{3}{4} \times 4\frac{3}{4}$ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Contains the Karaka Stripratyaya, Vaidika and Svara prakaranas

Date of copying Saka 1746 Tarana year Sam 1880

164 11 B 44

मध्यसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Paper 67 Foll $8 \times 3\frac{3}{4}$ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Contains the Tinantaprakarana only

Date of copying—Saka 1692 Khara year

Name of the scribe—Sitarama

165 11 C 24

मध्यसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Paper 191 Foll $9\frac{3}{4} \times 4\frac{1}{4}$ inches 8 lines in a page Devanagari script Old Injured Clear writing

Breaks off in the Samasaprakarana

166 11 D 143

मध्यसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Paper 19 Foll $9\frac{1}{2} \times 4$ inches 9 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Wants the beginning in the Krtprakarana and breaks off in the Karakaprakarana

167 35 B 2

मध्यसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Paper 40 Foll $11\frac{1}{4} \times 5\frac{3}{4}$ inches 14 lines in a page Devanagari script Old Good Illegible writing

Contains the Tinantaprakarana

Date of copying Sam 1888 Saka 1754

168 22 Q 19

रूपावतारः—धर्मकीर्तिकृतः

Palm leaf 247 Foll $15\frac{1}{8} \times 1\frac{1}{8}$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Foll 187*b* and 188*a* are left blank

Wooden boards are added to both sides

This is a work on Panini s grammar by Dharmakirti The Sutras of the Astadhyayi are dealt with in different order so as to give facilities for beginners The MS contains the 2nd part or the Uttarardha of the work dealing with the roots Hence the part is designated as Dhatupratyayapaddhati and Tinantasiromani in this MS However the MSS available in the Madras Govt Oriental MSS Library and the Tanjore Palace Library designate it as

Dhātupratyayapañcikā and Tiṅantaśiromaṇi (Vide D. Nos. 1334 to 1336 of the Madras Des. Catalogue and 5819 of the Tanjore Des. Catalogue). Prof. M. Rangacharya in his printed edition of the work, suggests that the author may be placed somewhere between the 9th and 13th Centuries A.D.

Beginning:

प्रणम्य शिरसा देवीं बालानां हितकारिणीम् ।
यथासारं प्रवक्ष्यामि धातुप्रत्ययपद्धतिम् ॥

तत्र धातुषु प्रत्ययेषु च किमर्थमनुबन्ध उच्यत इत्याशङ्क्याह—धातूनामकारादयः सर्वेऽनुबन्धाः कार्यार्थाः। आत्मनेपदिनामकारः अनुदात्तङित आत्मनेपदम् इत्यात्मनेपदार्थः । परस्मैपदिनामकार उच्चारणार्थः । उभयपदिनां ञकारः स्वरितञितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले इति विशेषणार्थः । आकार आदितश्चेति विशेषणार्थः । इकारः इदितो नुम् धातोरिति विशेषणार्थः । ईकारः श्वीदितो निष्ठायामिति विशेषणार्थः । ऊकारः स्वरतिसूतिसूयतिधूञूदितो वेति विशेषणार्थः । ऋकारो नाग्लोपिशास्वृदितामिति विशेषणार्थः । ऌकारः पुषादिद्युताद्यॢदितः परस्मैपदेषु इति विशेषणार्थः । एकारो ह्म्यन्तक्षणश्वसजागृणिश्व्येदितामिति विशेषणार्थः । ओकारः ओदितश्चेति विशेषणार्थः । ओहाङिति ककारश्च हृश्च ग्रीहिकाल्योरिति विशेषणार्थः ।

End:

शकधृषज्ञाग्लाघटरभलभक्रमसहार्हास्त्यर्थेषु तुमुन् ॥

शकादिषूपपदेषु अस्त्यर्थेषु च धातुमात्रात् तुमुन् प्रत्ययो भवति । अक्रियार्थोपपदार्थोऽयमारम्भः । शक्नोति भोक्तुम् । धृष्णोति भोक्तुम् । घटते भोक्तुम् । आरभते भोक्तुम् । लभते भोक्तुम् । प्रक्रमते भोक्तुम् । उत्सहते भोक्तुम् । अर्हति भोक्तुम् । अस्त्यर्थेषु अस्ति भोक्तुम् । विद्यते भोक्तुम् ॥ पर्याप्तिवचनेष्वलमर्थेषु ॥

पर्याप्तिरन्यूनता । पर्याप्तिवचनेष्वलमर्थेषूपपदेषु धातोस्तुमुन् प्रत्ययो भवति । पर्याप्तो भोक्तुम् । अलं भोक्तुम् । पर्याप्तवचनेष्विति किम् । अलं कृत्वा । अलं भुक्त्वा इत्यादयः सर्वत्रावगन्तव्याः ॥

Colophon:

इति तिङन्तशिरोमणौ कृदन्तोऽष्टमः परिच्छेदः । परिसमाप्तश्चायं तिङन्तशिरोमणिः ।

The fly-leaf 1 contains the following stanzas:

श्रीमान् महागणपतिः श्रियमातनोतु
निर्विघ्नमाकलयतामनिशं प्रसादम् ।
मच्चित्तवारिरुहि साकमुमापतिभ्या-
मानन्दपूर्णहृदयश्च निषीदतात्तराम् ॥

महागणेशः सघृणः प्रसन्नो महाप्रदो मर्दितविघ्नसङ्घः ।
ससोमसोमामरसिन्धुमौलिः सदा हृदम्भोरुहि मे निषद्यात् ॥

अष्टादशभुजां देवीमनेकाभरणोज्ज्वलाम् ।
प्रतिगर्भस्थितां दुर्गां परसंहारिणीं भजे ॥

जीर्णपादुकदानेन ब्राह्मणाय महात्मने ।
अश्वरत्नं मम प्राप्तं यत्नष्टं तत्र दीयते ॥

या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या शुभ्रवस्त्रावृता
या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।
या ब्रह्माच्युतशंकरप्रभृतिभिर्देवैः सदा पूजिता
सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा ॥

साम्बा पुनातु भवभूतिपवित्रिताङ्गा
गङ्गाजलं च हृदयं च कुचौ च पादौ ।
वस्त्रं च वीक्ष्य मदनेन विदह्यमाना
हारे हरे हिमकरे मकरे करे च ॥

The fly-leaves 2 and 3 give the contents of the work as given below:

तिङन्तशिरोमणिस्थदशलकारविकरणप्रत्ययादीनां ज्ञापकपरिज्ञानविवेकः—

लट्परिच्छेदारम्भः, लङ्परिच्छेदः, लिट्परिच्छेदः, आशिषि लिङ्परिच्छेदः, भावे लकारः, कर्मणि लकारः, लिट्परिच्छेदः, लुङ्परिच्छेदः, लोट्परिच्छेदः, लुङ्परिच्छेदः, लृट्परिच्छेदः, लृङपरिच्छेदः, लेट्परिच्छेदः, भावकर्मणोर्लिङादिविचारः, भावकर्मणोर्लुङ्, भावकर्मणोर्लृट्, सनादिप्रत्ययारम्भः, यङ्परिच्छेदः, यङ्लुगन्तविचारः, णिजन्तपरिच्छेदः, सनन्ताण्णिजन्तविचारः, लुङ्प्रभृतिलकारार्थः, कृत्प्रत्ययारम्भः, लटि लकारे शब्विकरणम्, लटि लुग्विकरणम्, लटि श्लुविकरणम्, लटि श्यन्विकरणम्, लटि श्नुविकरणम्, लटि शविकरणम्, लटि श्नम्विकरणम्, लटि उविकरणम्, लटि श्नाविकरणम, लटि चुरादिणिज्विकरणम्। विकरणम् (१०)। लङि लकारे शब्विकरणम्, लङि लुग्विकरणम्, लङि श्लुविकरणम्, लङि श्यन्विकरणम्, शविकरणं च, लङि श्नुम्विकरणम्, लङि उविकरणम्, लङि श्नाविकरणम्, लङि चुरादिणिज्विकरणम्, लोङ्लकारे शब्विकरणम्, लोङ्लकारे लुग्विकरणम्, लोङ्लकारे श्लुविकरणम्, लोङ्लकारे श्यन्विकरणम्, लोङ्लकारे श्नुविकरणम्, लोङ्लकारे शविकरणम्, श्नम्विकरणं च, लोङ्लकारे उविकरणम्, चुरादिश्च। लिङ्लकारे शब्विकरणम, लिङ्लकारे लुग्विकरणम्, लिङ्लकारे श्लुविकरणम्, लिङ्लकारे श्यन्विकरणम, लिङ्लकारे श्नुविकरणम्, लिङ्लकारे शविकरणम्, लिङ्लकारे श्नम्विकरणम्, लिङ्लकारे उविकरणम्, लिङ्लकारे श्नाविकरण चुरादिश्च। आशिषि लिङि शब्विकरणम्, अनिट्कारिकाः, तासामर्थश्च। आशिषिलिङि लुग्विकरणम्, आशिषिलिङि श्नुविकरणम्, आशिषिलिङि श्यन्विकरणम्, आशिषिलिङि श्नम् विकरणम्, आशिषिलिङि चुरादिश्च। उणादि प्रत्ययारम्भाः, क्त्वाप्रत्ययारम्भः, ल्यप्प्रत्ययारम्भः, खमुञ्णमुलादिप्रत्ययारम्भः, तुमुन्प्रत्ययारम्भः, तिङन्तशिरोमणिरीत्या धातुमाला।

तिङन्तशिरोमणिस्थदशलकाराणां ज्ञापकपत्रिकाविवेकः संपूर्णः।

The Last Leaf contains the following stanzas.

"शारदा वरदा माता शारदाब्जलसन्मुखा।
सादरा वदनाम्भोजे सीदता मामके सदा॥
साधरणाख्यके वर्षे भानौ कटकसंस्थिते।
शुक्लपक्षे च सप्तम्या भौमवारे शुभे दिने॥
श्रीवत्सगोत्रजातेन वेङ्कटेशेन धीमता।
प्रत्यङ्गिराकटाक्षाप्तविद्येन लिखितः स्वयम्॥
तिङन्तकाण्डविशदस्तिङन्ताख्यशिरोमणिः।
शब्दशास्त्राम्बुधेर्जातस्तिङन्ताख्यलसन्मणिः॥"

169. 9. I 20.

रूपावतारव्याख्या प्रक्रियाकल्पवल्लरी—नृसिंहकृता

Paper. 157 Foll 8 × 6 inches 16 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

A commentary on Dharmakīrti's Rūpāvatāra by Nrsimha son of Annadātrsūri of Kaleya family, who is said proficient in all the six darśanas The commentary is called Prakriyakalpavallari.

Wants the beginning in the Taddhita and breaks off in the Krtprakarana.

Beginning.

अपत्यमिति। षष्ठ्स्य तु वाक्येनापि अभिधानं प्राप्नोति। न हि तत्पितृवचनः प्रत्ययान्तोऽस्ति येन विगृह्येत। तदेवमुत्पादयितैवापत्येन युज्यत इति पक्षे

सूत्रस्य विध्यर्थत्वनियमार्थत्वपक्षयोरुभयोरपि दोषसत्त्वात् सर्वे अपत्येन युज्यन्त इत्ययमेव पक्ष आश्रीयते। तत्र च नियमार्थत्वमेव। एतत्सर्वमभिप्रेत्याह—गोत्रप्रत्ययान्तादेवेति। एवकारव्यावर्त्यमाह—न परमप्रकृत्यनन्तरयुवभ्य इति। असति ह्यस्मिन्नियमे प्रयोगभेदेन तेभ्योऽपि स्यात्। अत्र च गोत्राद्यूनीत्येकं वाक्यम्। अस्त्रियामित्यपरं वाक्यम्। तत्र पूर्वं वाक्यं व्याख्यातम्। द्वितीयस्य तु वाक्यस्यायमर्थः। चतुर्थादेः जीवद्वंश्यस्य या युवसंज्ञा विहिता सा स्त्रियामपत्ये न भवतीति। तेन गोत्रसंज्ञया बाधकाभावेन प्रवृत्तौ गोत्रप्रत्ययेनैवाभिधानं भवति। यथा गार्गीति। यदा तु प्राचां ष्फ तद्धितः इति ष्फप्रत्ययः तदा गार्ग्यायणीति भवति॥

Colophon on page 62:

इति षड्दर्शनीपारावारपारीणश्रीमन्महोपाध्यायकल्लेपल्लिदत्तसूरिसूनुनृसिंहविरचितायां रूपावतारव्याख्यायां प्रक्रियारत्नप्रदीपिकाख्यायां तद्धितापत्याधिकारनिरूपणम्।

End.

सर्वं त्वयुक्तमिति चिन्त्ये प्राप्ते नियमार्थं वचनम्। प्रोक्तः विध्यर्थेन। अपि त्वन्यतः सवर्णेन, न विशेषेण; तद्विरहस्य पूर्वमेव सिद्धत्वात्। सिद्ध इत्यादि स्वादिति.

170 II B. 43.

of Bhattojidiksita. The last 2 sections namely Vaidika and Svaraprakriyās are omitted in this work.

Complete 1 to 10 sections as given in the मध्यसिद्धान्तकौमुदी described in No 161.

Beginning:

नत्वा सरस्वतीं देवीं शुद्धां गुण्यां करोम्यहम्।
पाणिनीयप्रवेशाय लघुसिद्धान्तकौमुदीम्॥

अइउण्। ऋऌक्। एओङ्। ऐऔच्। हयवरट्। लण्। ञमङणनम्। झभञ्। घढधष्। जबगडदश्। खफछठथचटतव्। कपय्। शषसर्। हल्। इति सूत्राण्यणादिसंज्ञार्थानि। हकारादिष्वकार उच्चारणार्थः। लण्मध्ये त्वित्संज्ञकः॥ हलन्त्यम्। हलिति सूत्रेऽन्त्यमित्स्यात्॥ हलन्त्यम्। उपदेशेऽन्त्यं हलित्स्यात्। उपदेश आद्योच्चारणम्। सूत्रेष्वदृष्टं पदं सूत्रान्तरादनुवर्तनीयं सर्वत्र।

End:

in a page Telugu script Old Good Illegible writing

Wants the beginning in the Sandhi prakarana and ends in the Taddhita prakarana

172 20 C 71

लघुसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Palm leaf 44 Foll 15¾ × 1 inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Breaks off in the Tinantaprakarana

The first stanza नत्वा सरस्वतीं etc, is omitted here

173 20 C 74

लघुसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Palm leaf 31 Foll 17½ × 2 inches 12 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

Wooden boards are added to both sides

Complete

The following additional stanzas are found in the beginning

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥
येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात् ।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥
येन धौता गिरः पुंसां विमलैः शब्दवारिभिः ।
तमश्चाज्ञानजं भिन्नं तस्मै पाणिनये नमः ॥
वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम् ।
पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम् ॥

The Colophon reads thus

इति श्रीविद्वन्मकुटरत्नस्य लक्ष्मीधरसूनोः भट्टोजि दीक्षितस्य शिष्येण पुटिरप्पिटि वरदराजभट्टेन कृता लघुसिद्धान्तकौमुदी समाप्ता ।

The scribe adds

शुक्रवत्सरोर्जासितपक्षे ।

174 26 C 25

लघुसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Palm leaf 142 Foll 13 × ¾ inches 4 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains up to the end of the Samasa prakaraṇa

The fly leaf gives the following stanza from the Haridinatilaka of S'ri Vedanta des'ika

आतिष्ठेताभियुक्तः स्मृतिषु निधिवलाच्छ्राद्धमन्यन्निषिद्धं
प्राक्सामान्यापवादाद्गतिनियति सततिस्थापनार्थाः ।
एकैकात्यन्ततृप्त्या त्विह तु त्रुषु चतुर्भुक्तिवर्ज त्विहाक्त
श्रेय सिद्ध्यै स्वतः श्रीहरिदिनतिलकं वेङ्कटेशेन पुसाम् ॥

13 blank leaves are added at the end of the MS

175 26 E 24

लघुसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Palm leaf 24 Foll 18 × 1¼ inches 7 lines in a page, Grantha script Old Injured Good writing

Wants the beginning in the Tinanta prakarana and breaks off in the Samasa prakaraṇa

The fly leaf attached at the end of the MS gives the names of certain gurus of Sri Vaisnavas as given below :

திருவேங்கடராமாநுஜஜீயர், சடகோபராமாநுஜஜீயர், எகசாடிபராங்குசராமாநுஜஜீயர், வேதாந்தராமாநுஜஜீயர், அப்பன்ராமாநுஜஜீயர், திருவேங்கடராமாநுஜஜீயர், அயோத்யாராமாநுஜஜீயர், நம்பிள்ளைஜீயர், தொண்டரடிப்பொடிராமாநுஜஜீயர், சுத்தஸத்வம் ராமாநுஜஜீயர், பெரியபெருமாள்ஜீயர், திருவேங்கடராமாநுஜஜீயர், அழகியமணவாளஜீயர், அகத்தாழ்வார், யதீந்த்ரப்ரவணஜீயா, திருநாராயணபுரம்ஜீயர், பக்திஸாரராமாநுஜஜீயர், அப்பன் ராமாநுஜஜீயர், அண்ணன் ராமாநுஜஜீயர், எம்பெருமானர்ஜீயர், ஸ்ரீநிவாஸராமாநுஜஜீயர், ஸாலக்ராமஜீயர், எம்பெருமானர்ஜீயர், சுத்தஸத்வம் ராமாநுஜஜீயர், அப்பன் பராங்குசராமாநுஜஜீயர், சிறியராமாநுஜஜீயர்.

176 — 29. D 11

लघुसिद्धान्तकौमुदी—वरदराजकृता

Palm-leaf. 46 Foll. 17 × 1½ inches. 7 lines in a page. Telugu script Old. Slightly injured. Good writing

Complete

The fly-leaf found in the beginning contains a few lines from the स्वादिसन्धि of the Siddhāntakaumudi.

177. — 20. I 1.

शब्दकौमुदीव्याख्या—वैद्यनाथदीक्षितकृता

Palm-leaf. 81 Foll. 15½ × 2 inches 16 lines in a page. Grantha script. Old Good Clear writing.

A commentary on S'okkanāthamakhin's S'abdakaumudi by Vaidyanāthadikṣita son of Ratnagiridikṣita This Vaidyanāthadikṣita is the same as the author of the Paribhasārthasangraha wherein he mentions Ramabhadradikṣita as his maternal uncle Again Rāmabhadradikṣita mentions S'okkanāthamakhin as his preceptor in his Paribhāṣāvṛttivyākhyā and as his father-in-law in the jānakīparinaya S'okkanāthamakhin in his Dhāturatnāvali speaks of himself as the son of Narāyanadikṣita who bore the titles 'Moving Bhāṣya' and 'Dvādasāhayājin.' Vide Tanjore Dest. No 5697.

Wants the beginning in the S'abdadhikāra and ends in stripratyaya

Beginning

. . . . पूर्वादीना गणसूत्रसमानानुपूर्वीकाणि जसि विकल्पेन सर्वनामसंज्ञाविधिसूत्राणि पठति—पूर्वपरावरेति। पूर्वादिसप्त व्यवस्थाया गम्यमानाया विषये जसि परे विकल्पेन सर्वनामसज्ञानि भवन्तीति सूत्राक्षरार्थ.। तत्र फलितमाह—एषामित्यादि। गणपाठादित्यादिना इयं प्राप्तविभाषेति दर्शयति। एवं विशिष्टानामेव गणे पाठात्। एवमुत्तरत्रापि द्रष्टव्यम्। व्यवस्थास्वरूपमाह—स्वाभिधेयेति। अपेक्ष्यत इत्यपेक्षा, कर्मणि घञ्। स्वेषा पूर्वादिशब्दाना योऽभिधेयोऽर्थः दिग्देशकालादिः तेनापेक्ष्यमाणस्यावधेर्यो नियमः स इत्यर्थो भवति। पूर्व इत्युक्ते कस्मात्पूर्व इति पूर्वशब्दस्य नियमेनावध्याकाङ्क्षास्ति। स चावधिराकाङ्क्षापूरणाय क्वचित् प्रयुज्यते। यथा ग्रामात् पूर्वस्मिन्नुत्तरस्मिन् ग्रामादिति। क्वचित्तु प्रसिद्धत्वादप्रयोगः। यथा अस्त्युत्तरस्या दिशीति कुमारसम्भवे। दिशः सपत्नी भव दक्षिणस्या इति रघुवंशे च। न च संज्ञात्वादत्र

निषेधः स्यादिति वाच्यम्। आधुनिकसंकेतस्यैव पर्युदासात्, दिक्षु चानादिव्यवहारात्। अत्र चार्थे अस्तातिप्रकरणे कैयटादिव्याख्यातृवचनमेव प्रमाणम्।

End :

यूनः॥ अनुपसर्जनादित्येव। अतियूनीति ङीवेव। तद्धितसंज्ञ इति। तद्धिता इति पूर्वमधिकारसूत्रमधिकृतमिति भावः। अयमधिकारः टापः प्राङ् न कृनः। यस्येति चेयत्र ईतीत्रस्य औङः श्यामिति वार्तिकस्य प्राचां ष्फ तद्धित इति तद्धितग्रहणस्य चाकर्तव्यत्वेन लाघवेऽपि पट्वीयत्रोर्गुणापत्तेः। यद्यपि तद्धितसंज्ञायाः तिप्रत्यये प्रयोजनं नास्ति तथापि उत्तरार्थमधिकारः। तदेतदाह—लिङ्गविशिष्टपरिभाषयेति। युवतिरिति। प्रत्यये स्यादित्विति पदत्वान्नकारलोपः। शत्रन्तादिति। पत्यै यौति मिश्रीकरोति इति यु मिश्रण इति धातोर्ल्टः शतरि उगित्वात् प्रत्ययेदि कारादिति ङीपि वा युवतीकरनिर्मितमिति प्रयोग इति भावः। त्यन्तान्ङीपि ति पठ्यते। तत्र यूनः स्त्रीप्रत्ययान्तादि-त्यर्थः। स्त्रीत्वानेकद्योतकस्य प्रयोगानुसारेणाङ्गीकारादिति भावः। इद तु ध्येयम्। शत्रन्तात् समूहार्थेऽञि भस्याढ इति पुंवद्भावे यौतमिति भवति। त्यन्तात्तु यौनमिति पुंवद्भावेन युवन्शब्देऽनिति प्रकृतिभावात् नटिलोपः। न च भिक्षादिषु युवतिशब्दपाठस्य पुंवद्भावार्थत्वं वृत्तिकृनोक्तमिति वाच्यम्। भाष्ये प्रत्याख्यानेन तत्फलस्यायुक्तत्वादिति सिद्धम्।

Colophon .

इति श्रीमद्वल्लगिरिदीक्षितपुत्रवैद्यनाथशास्त्रिणः कृतिषु शब्दकौस्तुभव्याख्याने स्त्रीप्रत्ययः समाप्तः। हरिः ओम्॥

स्वादिसूत्रेण ङ्याप् प्रातिपदिकादनियमेन सुपः प्रसङ्गेन नियमार्थमिदं प्रकरणमारभ्यते। प्रातिपदिकार्थलिंगपरिमाणवचनमात्रे प्रथमेति। नन्विदं सूत्रं व्यर्थं, स्वादिवाक्येन कर्मणि द्वितीयेत्यादीना च एकवाक्यत्वे स्वादिसूत्रेणैव प्रथमाया भिन्नवाक्यतया अवश्यं विधेयतया द्वितीयाद्यविषये प्रथमासिद्धेः। न च स्वादिसूत्रेण . . . . ॥

178. 11. E. 39.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper. 344 Foll. 10½ × 5½ inches. 13 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Slightly injured. Good writing.

The leaves are arranged into three groups each group containing separate pagination. The first group has 180 leaves, the second 103 and the third 61.

The well known work on Pāṇini's grammar explaining the Sutras of the Asṭadhyāyi with illustrations. The Sūtras are herein dealt with after recasting so as to suit the context and to facilitate the readers in the formation of words. The author Bhaṭṭojidiksita was the son of Laksmīdhara and the brother of Rangojibhatta whose son was Kondubhaṭṭa, the author of the Vaiyākaranābhūsaṇa and Sāra thereof. It is said that Bhaṭṭoji was the pupil of S'esa Krsna the author of the Prakriyāprakāsa, a commentary on the Prakriyākaumudī He is assigned to the 17th Century A.D.

Contains up to the end of Kṛtprakarana

Beginning :

मुनित्रय नमस्कृत्य तदुक्तीः परिभाव्य च।
वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदीयं विरच्यते॥

अइउण्। ऋलृक्। एओङ्। ऐऔच्। हयवरट्। लण्। ञमङणनम्। झभञ्। घढधष्। जबगडदश्

खफछठथचटतव्। कपय्। शषसर्। हल्। इति माहेश्वराणि सूत्राण्यणादिसंज्ञार्थानि। एषामन्त्या इतः। लण्सूत्रे अकारश्च। हकारादिष्वकार उच्चारणार्थः। हलन्त्यम्। हलिति सूत्रे अन्त्यमित्स्यात्।

End:

अन्वच्यानुलोम्ये। अन्वक्शब्दे उपपदे भुवः क्त्वाणमुलौ स्तः आनुकूल्ये गम्यमाने। अन्वग्भूयास्ते। अन्वग्भूत्वा। अग्रतः पार्श्वतः पृष्ठतो वानुकूलो भूत्वा आस्त इत्यर्थः। आनुलोम्ये किम्? अन्वग्भूत्वा तिष्ठति, पृष्ठतो भूत्वेत्यर्थः।

इत्थं लौकिकशब्दाना दिङ्मात्रमिह दर्शितम।
विस्तरस्तु यथाशास्त्रं दर्शितः शब्दकौस्तुभे॥
भट्टोजिदीक्षितकृतिः सैषा सिद्धान्तकौमुदी।
प्रीत्यै भूयाद्भगवतोर्भवानीविश्वनाथयोः॥

Colophon

इति श्रीभट्टोजिदीक्षितविरचिताया सिद्धान्तकौमुद्यामुत्तरार्धं समाप्तम॥

संवत् १८९८ आषाढादि ९९ शके १७ प्रवर्तमाने पौषशुद्ध १२ भानुवासरे लिखितम्। दलपतिरामेण आत्मराम आत्मपठनार्थं परोपकारार्थम्।

The front page of the first leaf contains a few passages from Unādi portion of the work and the following stanzas·

"अतिथिविबुधमैत्री राजसेवाग्निहोत्रं
ग्रहगणरणरोगालोकवार्तेन्द्रियाणि।
अहेरिव धनाद्भीतो मिष्टान्नाद्दूरतोदिव।
राक्षसीभ्य इव स्त्रीभ्यः स विद्यामधिगच्छति॥
आलस्यं मन्दबुद्धिश्च दुःखितो व्याधिपीडितः।
निद्रालुः कामुकश्चैव षडेते शास्त्रवातकाः॥"

179. 8. H. 15

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper. 150 Foll. 12¼ × 7¾ inches. *22 lines in a page Grantha scripts. Old* Good writing

Breaks off in the Taddhitaprakarana.

At the beginning the following stanzas are written.

येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात्।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः॥
येन धौता गिरः पुंसा विमलैः शब्दवारिभिः।
तमश्चाज्ञानजं भिन्नं तस्मै पाणिनये नमः॥
योगेन चित्तस्य पदेन वाचा
मलं शरीरस्य च वैद्यकेन।
योऽपाकरोत्त प्रवरं मुनीनां
पतञ्जलिं प्राञ्जलिरानतोऽस्मि॥
वाणीं पाणिनिमाचार्यं कात्यायनमुनिं तथा।
कृताञ्जलिर्नमस्यामि भगवन्तं पतञ्जलिम्॥
वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम्।
पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम्॥

The name of the former owner of the M.S—Sundara Ayyar of Mandakolattur.

180. 9. D. 24.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper. 55 Foll 9¾ × 5 inches 12 lines in a page. Devanāgari scripts Old Injured. Good writing.

Begins in the Vaidikaprakriyā and goes on up to the end of Lingānusāsana.

Beginning:

छन्दसि पुनर्वस्वोरेकवचनम्। द्वयोरेकवचनं वा स्यात्। पुनर्वसु नक्षत्रम्। पुनर्वसू वा। लोके तु

द्विवचनमेव । विशाखयोश्च । प्राग्वत् । विशाखा नक्षत्रम् । विशाखे वा ॥ षष्ठीयुक्तश्छन्दसि वा । षष्ठ्यन्तेन युक्तः पतिशब्दः छन्दसि घिसंज्ञो वा स्यात् । क्षेत्रस्य पतिना वयम् । इह वेति योगं विभज्य छन्दसीत्यनुवर्तते । तेन सर्वे विधयः छन्दसि वैकल्पिकाः । बहुलं छन्दसीत्यादिरस्यैव प्रपञ्चः । यचि भम् । नभोऽङ्गिरोमनुषा वेत्युपसंख्यानम् । नभसा तुल्य नभस्वत् । भत्वाद्रुत्वाभावः । अङ्गिरस्वदङ्गिरः । मनुष्वदग्ने ।

End :

अव्यय कतियुष्मदस्मदः । ष्णान्ता सख्या । शिष्टा परवत् । एकः पुरुषः । एका स्त्री । एकं कुलम् । गुणवचनं च । शुक्लः पटः । शुक्ला पटी । शुक्लं वस्त्रम् । कृत्याश्च । करणाधिकरणयोर्ल्युट् च । सर्वादीनि सर्वनामानि । स्वष्टार्थेयं त्रिसूत्री ।

Colophon :

इति श्रीभट्टोजिदीक्षितविरचितायां सिद्धान्तकौमुद्यामुत्तरार्धे पाणिनीयलिङ्गानुशासनसूत्रवृत्तिः समाप्तिम गमत् ।

The former owner of the MS :

अहोबलाध्वरिसुतनृसिंहसोमयाजिनाम् ।

181 9. E 65.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper 9 Foll 17¾ × 4 inches 15 lines in a page. Telugu script Old Injured. Good writing

Contains a fragment of Taddhitaprakarana.

182 9 E. 72.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper. 56 Foll. 17¾ × 4 inches. 15 lines in a page. Telugu script. Old Good. Good writing.

Contains from the S'abdādhikāra to Samāsaprakarana and a very small portion in the beginning of the Uttarārdha.

183. 19. F. 8.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 193 Foll. 10½ × 1½ inches. 16 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured Good writing Wooden boards are added to both sides

Contains up to the end of Svaraprakarana.

At the end of Pūrvārdha the following stray stanzas are written .

"नूनं पुरा परिचचार महेश भूयो
येनाधुना परिचरामि भवन्तमेव ।
भाविन्यसौ परिचरेय जनुर्यथवश्यं
भावस्कमलितिरसिकस्य भवो हि भक्तिः ॥
ज्ञानतोऽज्ञानतो वापि कृतं यत्प्रेरणान्मया ।
तत्तत्प्रीत्यै सदा भूयात्तेन तुष्टः स मावतु ॥
यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव ।
कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते ॥
यस्य स्मरणमात्रेण जन्मसंसारबन्धनात् ।
विमुच्यते नमस्तस्मै विष्णवे प्रभविष्णवे ॥"

The fly leaf at the end contains the following stray stanzas :

"त्यजेद्देशमधर्मस्थमप्रियं बान्धवं त्यजेत् ।
त्यजेद्दारानसद्वृत्तान्वृत्तिं सोपद्रवां त्यजेत् ॥
त्यजेत्क्रूरगणाज्ञानं मायान्तु परित्यजेत् ।
त्यजेद्वृत्तिरा भूमिं वृत्तिं सोपद्रवां त्यजेत् ॥

9

निर्दयराजा व्याघ्रसमानो निर्दयनारी मृत्युसमाना ।
निजलभूमिररण्यसमाना निर्धनपुरुष शापसमान ॥
नैवाकृति फलति नैव कुल न शील
विद्यापि नव न च यत्नकृतापि सेवा ।
भाग्यानि पूर्वतपसा खलु सचितानि
काले फलन्ति पुरुषस्य यथव वृक्षा ॥
महेश्वरे वा जगतामधीश्वरे
जनार्दने वा जगदन्तरात्मनि ।
न वस्तुभेदप्रतिपत्तिरस्ति मे
तथापि भक्तिस्तरुणेन्दुशेखरे ॥
क्षुद्रा सन्ति सहस्रश स्वभरणव्यापारपूर्णोदरा
स्वार्थो यस्य परार्थ एव स पुमानेक सतामग्रणी ।
दुष्पूरोदरपूरणाय पिबति स्रोत पति वाडवा
जीमूतस्तु निदाघसहृतजगत्सतापविच्छित्तये ॥"

184 19 F 10

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 140 Foll 17 × 1¼ inches
7 lines in a page Telugu script Old
Injured *Good writing*

Contains the Purvardha complete

The following stanza is added at the end

' श्रीरामचन्द्रपदपङ्कजदर्शनेन
सरम्भबुद्धिसहिता प्रभवन्ति सन्त ।
अन्यान् विधीनपरिगणय्य शिव सदास्म
त्तीर्थस्य पादभजनात् सुधियो लभन्ते ॥ "

185 19 F 11

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 183 Foll 12½ × 1½ inches
10 lines in a page Grantha script Old
Much injured Illegible writing

Contains the Uttarardha almost complete

186 19 F 12

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 104 Foll 16 × 1 inches
7 lines in a page Grantha script Old
Injured Good writing

Contains the Uttarārdha only breaking off in the Curadiprakarana

The former owners of the MS—Mudumbai Raghavacharya Krsnasvami and Vangipuram Gopāladesikan

187 19 F 14

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 94 Foll 13 × 1 inches
10 lines in a page Grantha script Old
Much injured Good writing

Contains a fragment of the Uttarārdha

The former owner of the MS—Srirangaraja of Cheyyur

188 19 F 15

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 85 Foll 13½ × 1¼ inches
6 lines in a page Telugu script Old
Injured Good writing

Begins in the Kārakaprakarana and goes on up to the end of Pūrvārdha

189 19 F 16

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palml eaf 72 Foll 14½ × 1½ inches 10 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Breaks off in the Samasaprakarana

190 19 F 17

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 104 Foll 16¼ × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Clear writing

Breaks off in the Taddhitaprakarana

191 19 F 18

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 144 Foll 14 × 1½ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

The leaves are in disorder

Breaks off in the Samāsaprakaraṇa

192 19 F 19

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 142 Foll 16 × 1½ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Breaks off in the Taddhitaprakarana

193 19 F 20

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 59 Foll 15 × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Legible writing

Contains the Taddhitaprakarana and Dviruktiprakarana incomplete

194 19 F 21

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 43 Foll 13½ × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Contains the Karaka and Samasa prakaranas

195 19 F 22

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 69 Foll 15 × 1 inches 6 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Begins in the Taddhita and goes on up to the end of Pūrvardha

196 19 F 23

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 63 Foll 15½ × 1½ inches 6 lines in a page Telugu script Injured Clear writing

Contains up to the end of Kāraka prakaraṇa

Foll 64 to 68 contain a small portion of Sabdādhikāra (in duplicate) and of Tiṅantaprakaraṇa of the work

Foll 69 and 70 contain the following stanzas from the Karmavipāka

"कर्मविपाके मूत्रकृच्छ्रहरपद्मदानम् । तत्र निदान वायुपुराणे—सुरापो मूत्रकृच्छ्री स्यात् । तन्निष्कृतिमाह बोधायन —

सौवर्णं कारयेत्पद्मं पलेनार्धपलेन वा ।
यथास्वशक्ति मतिमान् दृढमष्टपलं शुभम् ॥
वित्तशाठ्यं न कुर्वीत भवेन्निष्फलमन्यथा ।
तिलद्रोणाचिति केनापि . ताम्र तिलान्वितम् ॥

निदधीतेति शेष । तिलराशौ जलपूरित ताम्रपात्र निदधीतेत्यर्थ ।

पात्रमध्ये तु तत्पात्र विदध्यात्कुङ्कुमान्वितम् ।
ब्राह्मण श्रुतसपन्न दरिद्र चाग्निहोत्रिणम् ॥
आहूय गन्धमाल्याद्यैर्विधिना चातिभक्तित ।

अर्चयेदिति शेष । एव ब्राह्मणमभ्यर्च्य नव भास्कर पद्ममध्ये पूजयित्वाग्नि प्रतिष्ठाप्य तत्पद्म ब्राह्मणाय वक्ष्यमाणप्रकारेण दद्यात् । तथाच बोधायनप्रोक्ते—

पद्मे चावाहयेद्देव भास्कर ग्रहनायकम् ।
एह्येहि भगवन् देव पद्मेऽस्मिन् सनिधि कुरु ॥
त्रयीतनो द्वादशात्मन् सहस्रैर्हेतिभिर्वृत ।

इत्यावाहनमन्त्र ।

आवाह्य तस्मिन् देवेश पूजयेद्रक्तचन्दनै ।
पुष्पैश्च रक्तैरपरै. कुङ्कुमागरुचन्दनैः ॥
नैवेद्य पायस दद्यादलाभे क्षीरमेव वा ।
आज्यहोमस्तिलैर्होम यथाशक्त्योत्तर शतम् ॥
मन्त्रैर्व्याहृतिभिर्हुत्वा होमशाप समापयेत् ।
तत. स्वर्णमय पद्म दद्यान्मन्त्रेण सयुतम् ॥

दानमन्त्र —

नम पूषा पतङ्गोऽसौ द्वादशात्मा त्रयीतनु ।
पद्मेनानेन दत्तेन प्रीयतस्तारजिरस्तु मे ॥
दत्तेनानेन मनुजो मूत्रकृच्छ्रात्प्रमुच्यते ।
मूत्रकृच्छ्रातुरस्तस्मादेतत्कुर्यात्प्रयत्नत ॥
ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चात्फलभक्ष्यादिसयुतम् ।

पद्मदानप्रकार च आदित्येऽहनि कारयेत् । इत्याह भगवान् बोधायन ।'

Fol 71 contains the following stanzas

"श्रीमद्भोजधरामरेन्द्र सुगुणालकार दृग्घोरणी
य ते द्रागनुरागिणी श्रयति सासूयेव तत्सगता ।
त सत्यज्य दरिद्रता गुरुकलत्रासक्तिमन्त श्रिता
योषिन्मध्यमसौ कुचेलसहित जारा न किं याचेत ॥
सन्मार्गे निगिरीसशार्ङ्गरगणैर्निरन्ध्रता प्रापिते
त्व वेगादवतीर्य लब्धशरण पाता नु रक्त सदा ।
त्वन्नामस्मरणाद्वनान्तनिमिषा सर्वे भयानादिमो
नान्त्यो मत्कुण तुल्य एव हरिणा श्रीत्रास एकोऽस्ति चेत ॥

Foll 72 to 78 contain Vyakaranakrodapatra

Foll 79 to 86 are left blank

197 19 F 24

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 52 Foll 15¾ × 1¾ inches 7 lines in a page Telugu and Grantha scripts Old Slightly injured Good writing

Contains the Uttarardha up to the end of Curadi

The fly leaf contains the following stanzas

"गुरोरप्यवलिप्तस्य कार्याकार्यमजानत ।
उत्पथ प्रतिपन्नस्य न्याय्यो दण्डो विधीयते ॥
सिन्दूरारुणविग्रहां त्रिनयनां माणिक्यमौलिस्फुर-
त्तारानायकशेखरां स्मितमुखीं आपीनवक्षोरुहाम् ।

पाणिभ्यामलिपूर्णरत्न (चषकं) रक्तोत्पलं बिभ्रतीं
सौम्या रत्नघटस्थरक्तचरणा ध्यायेत्परामम्बिकाम् ॥
श्रीविद्या शिववामभागनिलया.ह्रींकार . . . .
श्रीचक्रान्तरबिन्दुमध्युमशिखा श्रीमत्सभानायिकाम् ।
श्रीमत्षण्मुखविघ्नराजजननीं श्रीमज्जगन्मोहिनीं
. . . परदेवता भगवतीं श्रीराजराजेश्वरीम् ॥"

198. 19 F. 25.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 82 Foll. 16½ × 1 inches 6 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Illegible writing.

Contains fragments of the S'abdādhikāra, Strīpratyaya, Samāsa and Tinanta prakaranas.

Seven extra leaves added at the end contain a small portion of the Tribhāsyaratna.

199 19 F. 26.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf 71 Foll. 13½ × 1⅓ inches 13 lines in a page Grantha script Old. *Injured Good writing.*

Contains a fragment of the Kṛtprakaraṇa and whole of the Vaidika and Svara prakaraṇas

200 *19. F. 30.*

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 8 Foll 12½ × 1 inches. 8 lines in a page. Grantha script Old. Much injured. Clear writing.

Contains the Paribhāsā and Sandhi prakaranas.

201. 19. F. 31.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 41 Foll. 17 × 1 inches. 6 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Begins in the Taddhita and goes on up to the end of Pūrvārdha.

202. 19. F. 32.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 27 Foll 15½ × 1¼ inches. *10 lines in a page. Grantha script. Old.* Much injured. Good writing.

Breaks off in the S'abdādhikāra.

203. 19. F 34.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf. 42 Foll 15 × 1½ inches. 8 lines in a page Grantha script. Old. Much injured. Clear writing

Breaks off in the S'abdādhikāra.

204. 19. F. 35.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf. 12 Foll. 15½ × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Clear writing.

Contains a fragment of the Tinanta-*prakaraṇa.*

205 19 F 36

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 15 Foll 16½ × 1¾ inches 9 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Contains a fragment of the Taddhita prakarana

206 19 F 37

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 39 Foll 14¾ × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old Very much injured Illegible writing

Contains fragments of the Samasa and Krt prakaranas

207 19 F 38

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 50 Foll 15 × 1 inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Clear writing

Breaks off in the S'abdadhikara

208 19 F 41

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 56 Foll 16½ × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Very much injured Good writing

Contains a fragment of the Pūrvārdha The leaves are in disorder

209 22 C 56

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 71 Foll 14½ × 1¼ inches 6 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains fragments of the Sandhi S'abdadhikara, Karaka and Taddhita prakaranas

210 22 M 67

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 36 Foll 14½ × 1½ inches 7 lines in a page Telugu script Old Much injured Legible writing

A fragment containing some stray leaves relating to the Sandhi, S'abdadhikāra and Samasa prakaraṇas

211 23 B 31

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 12 Foll 17¾ × 1¼ inches 7 lines in a page Telugu script Old Good Good writing

Contains up to the end of the Sandhi prakarana

212 23 E 1

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 146 Foll 14¾ × 1¼ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Contains the Uttarārdha which breaks off in the Uṇādiprakarana

The former owner of the MS Candamarutam Venkataranganācharya son of Hastigirinātha of Sundarapura

213 23. E. 24.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf. 56 Foll. 17½ × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

Begins in the S'abdādhikāra and breaks off in the Kārakaprakarana.

Three extra leaves added at the end contain the following stanzas:

" बाह्यैर्वर्णाडम्बरैर्मा भ्रमन्तु
छित्वा गर्भाभ्यन्तरं शोधयन्तु ।
निर्णेतारो नीरसत्वेन को वा
डिण्डीराणा डिण्डिमाना च भेदः ॥
प्राज्ञानामेव राज्ञा सदसि न सहते जल्पमल्पेनरेषा
क्षुद्रेष्वाक्षेपमुद्रा न खलु गणयते डिण्डिमः सार्वभौम. ।
भाकुर्वन्द्रेकवुक्षिभरिपु भयभराक्रान्तभोगीन्द्रमुभ्रू
भ्रूणभ्रंशी किमम्भ फणिपु पतगराट् सभ्रमी बम्भ्रमीति॥
स्पर्धन्ता सहजातिकुञ्जरतया दिक्कुञ्जरैः कुञ्जरा
बाह्या वा वनवासिनो मदजलप्रस्विन्नगण्डस्थलाः ।
आः कालस्य विपर्ययः किमु सखे प्राचीनपालीमत्रा
स्वादस्निग्धकपोलभित्तिरधमः कोलोऽपि सस्पर्धते ॥
द्विचतुष्पदपरिवर्तनपरिगर्वितकविशरभगण्डभेरुण्ड ।
खण्डनखण्डनकविरिह डिण्डिमगण्डडिण्डिमो जयति ॥
घोटीघाटीकठोरस्फुटविकटकधाटोपवाचाटकोटी-
कोटीराघाटपेटीपुटघटितमणी सङ्घमंघट्टिताङ्घ्रि ।
खर्वीकुर्वन् सगर्वो जयति कवितर्ति सर्वतन्त्रस्वतन्त्रो
वेदान्ताचार्यधुर्यो विघटितजडधीमस्करो वेंकटेश ॥
स्वर्गाद् गोपाल कुत्र व्रजसि सुरमुने भूतले कामधेनो-
र्वत्सस्यानेतुकामस्तृणचयमधुना मुग्ध दुग्धं न तस्या. ।
श्रुत्वा श्रीभोजराजप्रथितवितरण व्रीडशुष्कस्तनी मा
व्यर्थस्तर्हि प्रयासस्तदपि तदरिभिर्धर्वितं सर्वमुर्व्याम ॥
कीर्तिस्ते धनिका धन मधुरिमा तस्याधमर्णा सुधा
शीतांशुः प्रतिभूस्तदर्शनकृते सैषा दिव धावति ।
नूनं मा तव वाचि भोजनृपते चन्द्रो निरुद्धग्रिय्वनिः
शङ्कातङ्कभृदशुकावृततनुर्नक्त परिभ्राम्यति ॥
अल्लालक्षोणिपाल त्वदहितनगरे संचरन्ती किराती
कीर्णान्यादाय रत्नान्युरुतरखदिराङ्गारशङ्काकुलाङ्गी ।
क्षिप्त्वा श्रीखण्डखण्ड तदुपरि मुकुलीभूतनेत्रं धमन्ती
श्वासामोदानुयातैर्मधुकरपटलैर्धूमशङ्का करोति ॥
युक्त किं तव शार्ङ्गीशमुख . . . . . .
रथ्यायामहरत्कथं तव कुचद्वन्द्वं मदीयं मनः ।
व्यत्यस्तं कुरुपे विधि जहि जहि प्राणेश युक्त वदन्
. . . . . कर्षणोद्यतकर' कृष्ण स पुष्णातु न. ॥
पीठे पीठनिषण्णबालकगले तिष्ठन् स गोपालको
यन्त्रा . . भाण्डमपक्वयाच्छाय घण्टारवम् ।
वक्त्रोपान्तकृताञ्जलिः कृतशिर.कम्प पिबन्य. पय.
पायादागतगोपिका . . गण्डूषफूत्कारकृत् ॥
. . . .
मात. किं यदुनाथ + कृष्णः स पुष्णातु नः ॥
कस्त्व बालक + कृष्णः स पुष्णातु नः ॥
अन्तर्गृहे कृष्णमवेक्ष्य + स्तिमिता बभूव ॥
के वा न सन्ति भुवि वारिरुहावतसाः
हसावलिप्रणयिनो जलसंनिवेशाः ।
किं चातक फलमवेक्ष्य सवज्रपाता
पौरन्दरीं कलयते नवधाराधाराम् ॥
अङ्गुल्या क' कवाट + पातु मां पद्मनाभः ।
कस्त्व शूली प्रविश भिषजा वेश्म वैद्यं न जाने
स्थाणुर्नीले न वदति तन्नीलकण्ठः प्रमुग्धे ।
केकामेका वद त्वं पशुपतिरवले नैव दृष्टे विषाणे
इत्येव शैलकन्याप्रतिवचनजडः पातु वः पार्वतीशः ॥
वाग्व्यूहखुरक्षता वसुमती मत्रेक्ष्य मूर्च्छागमी
मेरौ मा कृतिचयलेन पयसा वाग्निधिः सिञ्चति ।

दिग्बाला तनुते निजामनृपते गीत पताकाञ्चले-
धूलीधोरणिरश्विनीसुतयुग प्रा दिव धावति ॥
नपुसकमिति ज्ञात्वा + पाणिनिना वयम् ॥
यदस्थि . . वशास्यूणकचाकेशनखै पिनद्धम् ।
क्षरन्नवद्वारमगारमेतद्विण्मूत्रपूर्णं मदुपैति कान्या ॥"

214 23 E 31

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 86 Foll 17 × 1¼ inches 7 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Contains the Uttarardha which breaks off in the Sanprakarana

215 23 E 35

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 5 Foll 16½ × 1⅓ inches 8 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Contains the Karakaprakarana (without the beginning and end)

216 23 G 5

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf *215 Foll 16½* × 1 inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains from the Karaka to Krtpra karana

Two extra leaves added at the beginning contain the following

"दैवेन लिखिता रेखा ललाटेऽक्षरमालिका ।
ता पश्येत्स च दैवज्ञो हारानिर्मलचक्षुषा ॥
अर्केन्दुकुजराहार्यमन्दशुक्रजमार्गवा ।
रक्षन्त्वेन ग्रहा सर्वे चापल्यमसमुद्भवम् ॥

स्वस्ति श्रीविजयाभ्युदयशालिवाहनशकाब्दा 1667 कल्यब्दा 4646 இதின் மேல் செல்லா நின்ற க்ரோதன வருஷம் ஆனி 9 உ பவ 12 விஷ்கம் 4 கை 17 வஜ்ர 47 पशु प्रागुदितम् இந்த சுப தினத்தில் 30 நாழிகைக்கு மேல் ஜனனம் ஜனம லக்னம் தனுர்லக்ன சந்த்ர லக்னம் கும்பம் தக்காலக்ர ஹஸ்பத லग्नात्सप्तमे आर्द्राद्वितीये मकरनवाशे रवि । लग्नात् तृतीये भ्रातृस्थाने शतभिषाद्वितीये मकरनवाशे चन्द्र । लग्नाद्दशमे कर्मस्थाने हस्तप्रथमे मेषनवाशे कुज । लग्नात्षष्ठे शत्रुस्थाने मृगशीर्षप्रथमे सिहनवाशे बुध । लग्नादेकादशे ज्येष्ठभ्रातृस्थाने स्वातीतृतीये कुम्भनवाशे गुरु । लग्नात्सप्तमे कलत्रस्थाने मृगशीर्षद्वितीये तुला नवाशे कवि । लग्नाद्दशमे कर्मस्थाने उत्तराचतुर्थे मीननवाशे शनि । लग्नाच्चतुर्थे उत्तराभाद्राचतुर्थपादे वृश्चिकनवाशे राहु । लग्नाद्दशमे हस्तद्वितीये केतु । एव ग्रहस्थितय । இந்த சுப தினத்திலே வரகுபார ஸ்ரீநிவாஸாசாரியார் குமாரர் கிருஷ்ணமாசாரியருக்கு ஜ்யேஷ்ட புத்ரன் ஜனனம்

श्रीयुतप्रभववर्षमकरभानुवारयुते ।

मूर्तये गुरवे श्रीश्रीनिवास + मङ्गलम् ।
तातदेशिकपादाब्जन्यस्तस्वात्मभराय न ।
स्वामिने श्रीश्रीनिवास + मङ्गलम् ॥
परकालयतीशानप्राप्ततुर्याश्रमाय न ।
नाथाय श्रीश्रीनिवास + मङ्गलम् ॥
शिखाऊर्ध्वपुण्ड्रकाषायत्रिदण्डालकृतात्मने ।
ज्ञानाब्धये श्रीनिवास + मङ्गलम् ॥
पराङ्कुशा यतीशाना वेदान्तगुरुरेव वा ॥
इत्यूह्याय श्रीनिवास + मङ्गलम् ।

भगवद्भक्तिवैराग्यनिधये गुणसिन्धवे ।
शान्ताय श्रीश्रीनिवास + परम + मङ्गलम् ॥
तन्त्रेषु सम्यङ्निष्णातवादिगर्वापहारिणे ।
दान्ताय श्रीश्रीनिवास + मङ्गलम् ।
त्र्यन्तगुरुसिद्धान्तस्थापनैकोत्सुकाय न ।
निधये श्रीश्रीनिवास + मङ्गलम् ॥
ज्ञानभक्तिवच सपत् . . . . . ।
. . . . . श्रीवास + पर + मङ्गलम् ॥
सार्वज्ञ्यमन्यसङ्कल्पवात्सल्यादिगुणाब्धये ।
. . . . श्रीनिवासाय मङ्गलम् ॥
यत्पादपङ्कज प्राप्य निर्भरा निर्भयोऽस्म्यहम् ।
. . . . . . ॥
अनाथो नाथवानस्मि यत्कारुण्यो . . . .
. . . . . श्रीनिवासाय मङ्गलम् ।
मङ्गलाशासन श्रीमत्परकालगुरो पदे ।
समर्पित पठेद्यस्तु स भवेन्मङ्गलाश्रय ॥

217 23 G 37

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 63 Foll 18½ × 1½ inches
9 lines in a page Grantha script Old
Injured Good writing

Wants beginning in the Acsandhi and breaks off in the Taddhitaprakarana

218 24 A 7

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 89 Foll 14½ × 2 inches
12 lines in a page Grantha script Old
Slightly injured Good writing

Begins in the Adādi and goes on up to the end of Krtprakarana

The fly leaf contains the Anitkarikas as found in the Siddhāntakaumudi

219 24 A 24

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 165 Foll 13½ × 2 inches
9 lines in a page Malayalam script Old
Good Good writing

Contains the Purvardha complete

220 24 B 17

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 159 Foll 13½ × 1⅔ inches
11 lines in a page Grantha script Old
Injured Good writing

Breaks off in the Bhvadi in Uttarardha

221 24 C 13

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 102 Foll 14½ × 2¼ inches
11 lines in a page Malayalam script Old
Good Good writing.

Wants 12 leaves in the beginning of Bhvadi and goes on up to the end of Krtprakarana

The fly leaf at the end adds the following stanzas

अष्टाध्याय्या सूत्रसङ्ख्या—

"कमल प्रथमेऽध्याये द्वितीये दन्तुर पुनै ।
तृतीये कुगति सङ्ख्या चतुर्थे लगनाति च ।
पञ्चमे शिशुमान् सङ्ख्या षष्ठे मगन्ध इत्यपि ।
सप्तमे जडभू सङ्ख्या तानगौरष्टमेऽपि च ॥
धी साधुगा तु सर्वेषा सद्भि सङ्ख्या प्रदर्शिता ॥
351 268, 631, 633, 555, 737, 438 366
आहत्य 3 979

222. *24. F. 8.*

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 58 Foll. $15\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Clear writing.

Contains the Kṛtprakaraṇa only complete.

Date of copying—प्रमोदसंवत्सराश्वयुजकृष्णत्रयोदशी सौम्यवासरः ।

223. *24. O. 10.*

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 63 Foll. $16\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Begins in the Samāsaprakaraṇa and goes on up to end of the Pūrvārdha.

Date of copying : दुन्दुभिमार्गशिरबहुलद्वादशी.

Name of the scribe—Sūryanārāyaṇa-s'āstri son of *S'eṣāvadhāni.*

224. *25. A. 2.*

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 18 Foll. $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Breaks off in the Svādisandhi.

225. *25. D. 16.*

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 77 Foll. $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wants beginning in the S'abdādhikāra and breaks off in the Taddhitaprakaraṇa.

The fly leaf added at the beginning of the MS. reads the following stanzas :

वित्ते चतुर्धा दायादा धर्माग्निनृपतस्कराः ।
ज्येष्ठपुत्रावमानेन त्रयः कुप्यन्ति सोदराः ॥
लक्ष्मीर्लक्षणहीने तु कुलहीने सरस्वती ।
अपात्रे लभ्यते नारी मेघो वर्षति पर्वते ॥
अलिरनुसरति परिमलं लक्ष्मीरनुसरति नयगुणसमृद्धिम ।
निम्नमनुसरति सलिलं विधिविहितं बुद्धिरनुसरति ॥
सत्यानुसारिणी लक्ष्मीः कीर्तिस्त्यागानुसारिणी ।
श्रद्धानुसारिणी विद्या बुद्धिः कर्मानुसारिणी ॥
पक्षद्वन्द्वविराजितोऽहममलो मीनप्रसेवी सदा
पुष्टाङ्गः सकला दिशः परिगतश्चन्द्रः समः किं नु मे ।
सर्वस्थाणुशिरोगतोऽहमिति तं चन्द्रं बको हासते
मात्सर्येण दुरात्मकोऽपि सुजनं दृष्ट्वा तथा हासते ॥
वृत्तिच्छेदविधौ द्विजातिमरणे वृत्तिग्रहे गोग्रहे
साधूनां व्यसने कलत्रहरणे मित्रापदां वारणे ।
ये शक्ताः पुरुषाः पराङ्मुखतया कुर्वन्त्युदासीनतां
तानालोक्य निरीक्षितुं मृगयते . . . . ॥

Three extra leaves added at the end contain a small portion of the Aṣṭādhyāyī.

The former owner of the MS.—S'rinivāsarāghavāchārya.

226. *25. E. 18.*

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 6 Foll. $13\frac{1}{4} \times 2$ inches. 10 lines in a page. Malayālam script. Old. Good. Good writing.

Contains a fragment of the Vaidikaprakriyā.

227. 25. G. 14.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf. 151 Foll. 13 × 1¼ inches. 7 lines in a page. Grantha script Old. Injured. Good writing.

Contains the Uttarārdha up to the end of Lakārārthaprakriyā with the following colophon.

इति भट्टोजिदीक्षितकृताया सिद्धान्तकौमुद्यामुत्तरार्धे तिङन्तकाण्डः ।

Four leaves added at the beginning contain the following:

சுக்ல வருஷம் அர்ப்பிசி மீ சுக்ல சதுர்த்தி சின்னப்பெலய்பிள்ளை ஜாதகம். நக்ஷத்ரம் கேட்டை . . . . . பாதம். நக்ஷதரம் விசாகம் நாலாம்பாதம். ஸர்வஜித் வருஷம் ஆடி மீ சுக்லாஷ்டமி.

श्रुत्वा यस्याट्टहासध्वनिमुपितवतः कन्दरान्तः प्रकामं
दानाम्भःसिक्तगण्डाः करटिविततयो दिक्षु धावन्भयार्ताः।
सोऽयं संप्राप्य सत्त्वक्षयमतिजरसा खिन्नगात्रो मृगेन्द्रो
जम्बूकाना सकाशाद्व्रजति परिभवं स्वल्पसत्त्वादिदानीम्॥
मज्जद्गीर्वाणकान्ताजनकुचकलशाभोगकाश्मीरवास
स्यानाम्भःस्वर्गगङ्गाकनकमयसरोजाटिके धीरसङ्ग: ।
हसो हा हन्त कोष्णाम्भसि बकनिवहे, पल्वलेऽस्मिन्निरास
नीतो दैवेन तेषा स गरुदभिहति सासहीति प्रकामम् ॥
स्वयूथादायात: सह वसति काक. पिककुलै-
रभिन्नश्चूतश्रीं निभृतमिह हा हन्त वसतु ।
वसन्ते संप्राप्ते मधुरगिरमेषु प्रचुरमु-
द्गणत्स्वेषा मध्ये किमिह काक: कल्पयतु ॥ ३ ॥
मल्लीं वल्लीमतल्लीं सुचिरपरिचितामप्यपेतप्रसूने-
ष्युत्सृज्यान्यत्र यासि भ्रमर ननु भवान् याहि याहि त्वमद्य ।
श्वो वा परश्व: कतिपयदिवसैर्वा यथापूर्वमेषा
पुष्पैर्भ्राजिष्यतेऽस्या: सविधमुपि तदायास्यसि त्वं कथं वा॥

228. 25. M. 1.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf. 242 Foll. 15 × 1½ inches. 9 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains up to the end of Uttarakṛtprakarana.

229. 26. H. 29.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 66 Foll. 15½ × 1¼ inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Vaidika and Svara prakriyas.

230. 29. B. 2.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf 18 Foll. 16½ × 1 inches. 7 lines in a page Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wants beginning in the Samāsaprakarana and breaks off in the Taddhitaprakarana.

231. 29. F. 13.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 12 Foll. 13½ × 1¼ inches. 9 lines in a page. Grantha script Old. Good. Good writing.

Contains the Sandhiprakarana only.

232. 29. J. 28.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 15 Foll. 15¾ × 1¼ inches. 7 lines in a page Grantha script. Old. Good. Good writing.

Contains the Tinantaprakarana breaking off in the Divādi.

233. 29. K. 6.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 52 Foll. 16½ × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old Slightly injured. Good writing.

Contains up to the end of S'abdādhikāra.

234. 29. L. 25.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 93 Foll. 16 × 1 inches 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Clumsy writing.

Breaks off in the Samāsaprakarana.

The former owner of the MS—Vāvila Venkaṭāvadhāni.

235. 29. M 7.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 38 Foll 17 × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing

Contains the Svaraprakriyā

The former owner of the MS—Vāvila Venkaṭāvadhāni.

236. 30. H. 34.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 86 Foll. 13½ × 1⅛ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly Injured Good writing.

Contains the Krt and Vaidika prakaranas.

237. 30 J. 15.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 85 Foll 16½ × 1 inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Clear writing.

Wants the beginning in Samāsaprakarana and goes on up to the end of Pūrvārdha.

The former owner of the MS.—Vāvila Venkatāvadhāni.

238. 30. J 20.

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 65 Foll. 16¼ × 1½ inches 7 lines in a page Telugu script. Old. Injured Good writing

Contains the Krt and Vaidika prakaranas.

239. 30. L 23

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf 38 Foll. 15½ × 1¼ inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old Injured. Clear writing.

Wants beginning in the Sandhiprakarana and breaks off in the S'abdādhikāra.

240 35 C 149

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper 102 Foll 6¾ × 4 inches 11 lines in a page Devanagari script Good Good writing

Contains the Vaidika and Svara prakaranas with slightly different readings

241 41 B 29

सिद्धान्तकौमुदी—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper 67 Foll 10 × 4½ inches 9 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Contains the Uttarardha from Divadi to Lakararthaprakriya

Date of copying Sam 1704 Sarvajit year

Name of the scribe Ganesa son of Dasaputra Vitthala

The last leaf contains the following stanzas

यन्निमित्तमुपादाय पुंसि शब्द प्रवर्तते ।
तेनैव यदि चेत् क्लीब तदुक्तपुस्कमुच्यते ॥
लिङ्गसख्याविभेदेऽपि चापमानापमेयता ।
विभक्ति पुनरेकैव चापमानापमेयता ॥

Three extra leaves at the end contain a few lines of the Siddhantakaumudi copied again

242 19 F 33

सिद्धान्तकौमुदीसग्रहः—अज्ञातकर्तृकः

Palm leaf 37 Foll 14 × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

This is an abridgement of the Siddhantakaumudi of Bhattojidiksita The author whose name is not known retains those passages of the Siddhantakaumudi which give the mere meaning of the Sutras and omits those which give illustrations and enter into controversial discussions Thus he makes the work as simple as possible for beginners

Breaks off in the Taddhitaprakarana

Beginning

हलन्त्यम् । हलिति सूत्रे अन्त्यमित् स्यात् । आदिरन्त्यन सहेता । अन्त्येनेता सहित आदिमध्यगाना स्वस्य च सज्ञा स्यात् । हलन्त्यम् । उपदेशेऽन्त्यहलित्स्यात् । उपदेशेऽजनुनासिक इत् । उपदेशेऽनुनासिकाऽजित्सज्ञ स्यात् । ऊकालोऽज्झ्रस्वदीर्घप्लुत । उश्च ऊश्च ऊश्च(प्लु) व । वा काल इव कालो यस्य सोऽच् क्रमात् ह्रस्वदीर्घप्लुतसज्ञ स्यात् । उच्चैरुदात्त । ताल्वादिषु सभागेषु स्थानेपूर्ध्वभागे निष्पन्नोऽजुदात्तसज्ञ स्यात् । नीचैरनुदात्त ।

End

नडादिभ्य फक् । गोत्रे । हरितादिभ्योऽञ । एभ्योऽञन्तेभ्यो यूनि फक् । यञिञोश्च । गोत्रे यौ यञिञौ तदन्तात् यूनि फक् स्यात् ।

Three extra leaves are added at the end The first leaf reads the first 7 stanzas from the Ratnatrayapariksa of Appayadiksita

The second leaf (a) reads

अशाभवाश्च चाराश्च पुल्कमाश्च समा स्मृता ।
तता न ते दानपात्रमपात्रमिति निश्चय ॥
अशाभवाय दत्तानि मेरुतुल्यधनान्यपि ।
व्यर्थानि तानि सर्वाणि चारनीतममानि हि ॥
शैवै शार्क्तर्वैष्णवैश्च सौरैगाणपतैरपि ।
दृष्ट स्पृष्ट हविष्यादि स्मार्तहाम न युज्यत ॥
शैववैष्णवशाक्तेभ्य सौरगाणपताय च ।
न दद्यात्स्मार्तस्मादौ दत्त चेन्निष्फल भवेत् ॥

शैववैष्णवशाक्तेश्च सौरगाणपतेरपि ।
न कुर्यात्सह भुक्ति च भुक्त चेत्पतलै समम् ॥
लिङ्गस्य धारणाच्चैव शैवाना दोषसभव ।
चक्राङ्कनाद्वैष्णवाना श क्ताना मद्यपानत ॥
कापालिकाना रक्तस्य सौराणा मासभक्षणात् ।
उच्छिष्टाद्गणभक्ताना न युक्त स्मार्तकर्म च ॥
शैववैष्णवशाक्ताश्च सौरगाणपता अपि ।
कापालिकाश्च सन्यासे तत्रानर्हा स्तथा ॥
इति यतिधर्मप्रकाशिकावचनम् ॥

The second leaf (*b*) contains an index of some sutras of the Aṣṭadhyayı

The third leaf (*a*) reads

ஆரமி கவிதாஜோதகரிசிகக்க கல கள ர யிரம வேணுமே

மிலஹாரி मायागोपकिशोर हरे माययाखिलस्मय माम् ।

மோஹநம கருணைசெயவரென்று தாம ஸமா கருஷ்ணு கழலிகுகை கொழுது

ஸ்ரீராகம ஸாமி நீ தய உகஸா மககே

நீலகாமபோதி —ஸாவேரி ருகரகநாஜ

பஞ்சவாஸ கனிளியே, பாகபமகலவே, கவ ரமுகுழ திருசெககேக காகதிமதிதகரயே மாளிட வடிவெடுகது, மனகதுடன பெரய தாமரையும

The third leaf (*b*) contains a list of MSS probably owned by the owner of this MS

243 33 J 7

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Palm leaf 264 Foll 16 × 1¼ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

This is a commentary written by Bhaṭṭoji on his Siddhantakaumudi The Prakriyakaumudi of Ramacandra and commentaries thereon are often criticized The author invariably follows Kaiyata Madhava and Haradatta He gives good credit to Kasikavrtti of Jayaditya Vamana But whenever he finds therein deviation from Patanjali quotes Kasikavrtti by name The name Prauḍhamanorama attached to the commentary is significant in meaning that the work is capable of pleasing the learned readers (*Vide* Sabdaratna—प्रौढाना मना रमयतीति) Dr S K Belvalkar writes that Bhaṭṭoji is also the author of another work Balamanorama (*Vide*— Bhaṭṭoji himself wrote a commentary on his Siddhantakaumudī called Prauḍhamanorama to distinguish it from an abridgement of the same called Bālamanorama also by the same author Page 47 Systems of Sanskrit Grammar) This statement seems to have been based on mere conjecture which is not only unfounded and superfluous but also misleading

Breaks off in the Duruktiprakaraṇa of Pūrvārdha

Beginning

ध्याय ध्याय पर ब्रह्म स्मार स्मार गुरोर्गिर ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या कुर्मः प्रौढमनोरमाम् ॥

इयमदृ । हायदश अदृअगृणशदृणदृणेषु इयगम णावे । अहंण, अदन्यायदयानि णत्वम् । दश हमन्ति, भागगा इति पवग । दश हमन्ति, हि चेतुस्यम् । निनिहिम निनिहिम, निमाय इति

वा ढः । हल । इदं सूत्रं वल्रल्झल्शल्यु ह्रस्य ग्रहणार्थम् । रुदिहि स्वपिहि ; रुदादिभ्य इति वलादिलक्षण इट् । स्नुहित्वा स्नोहित्वा ; रलो व्युपधादिति वा कित्वम् । अदाग्धाम् ; झलो झलीति सलोपः । अलिक्षत् ; शल इगुपधादिति क्सः ।

End :

सुपः सुर्वक्तव्य इति । अत्र केचित्—द्वितीयादीनामेवेदं स्वादेशविधानम् । अत एवोत्तरदलेऽपि द्वितीयादय एव, न तु प्रथमा । तत्राप्येकवचनमेव, न तु वचनान्तरम् । एतच्च दुर्गपरिशिष्टकण्ठाभरणाद्यर्वाचीनग्रन्थेषु स्पष्टम् । तदुक्तं प्राचा—द्वितीयैकवचनान्तत्व परपदस्येति । एतच्च सर्वमपाणिनीयम्, भाष्यादावनुक्तत्वात् । तदेतत् ध्वनयन् वच

244. 10. C. 35.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper 93 Foll 10 × 4½ inches 12 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

Contains up to the end of Lakārartha-prakriyā

Beginning

ग्रन्थमध्ये कृत मङ्गल शिष्यशिक्षार्थमुपनिबध्नाति—श्रोत्रेति । हायनान्तयुवादिभ्योऽणिति सूत्रे श्रोत्रियस्य यलोपश्चेति वार्तिकात् श्रौत्रं श्रोत्रियत्वम् । आर्हन्ती योग्यता, गुणवचनब्राह्मणादिभ्य· कर्मणि चेति सूत्रे अर्हतो नुम् चेत्युक्ते. । ताभ्या वित्ते । किंच गुण्यः गुणवद्भिः । रूपादाहतप्रशमयोर्यविति सूत्रे अन्येभ्योऽपि दृश्यते इत्युक्त्वा गुण्या ब्राह्मणा इत्यस्य भाष्यदावुदाहृतत्वात् । तोष्ट्रयमान इति । स्तौतेर्यङन्तात्कर्मणि शानच् । अपिशब्देनापाततो विरोध ध्वनयति । वस्तुतस्तु न विरोधः, स्तुतिप्रयोजकीभूतानामनन्तकल्याणगुणाना श्रुतिसिद्धत्वेऽपि वियदादिवत् व्यावहारिकत्वात्तदभावस्य पारमार्थिकत्वात् । एतत्तूत्तरमीमासाया निरूढमेव ।

End :

भ्रम एवेति । पुरुषाशे वचनाशे चेति भावः । एव च पुरीमवस्कन्देत्यादौ तिङन्तत्वं यथायथं परस्मैपदात्मनेपदान्तत्वं च सिद्धान्ते स्थितम् । पुरुषवचनसंज्ञे तु न स्त एवेति सर्वेष्टसिद्धिः ।

Colophon :

इति लकारार्थप्रक्रिया ।

इति भट्टोजिदीक्षितविरचिताया सिद्धान्तकौमुदीव्याख्याया प्रौढमनोरमाया तिङन्तकाण्ड समाप्तिमगमत् ॥

The former owner of the MS . भट्ट आधारस्येदं पुस्तकम् ।

245 10 E 68

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper 28 Foll. 10 × 4 inches 12 lines in a page Devanāgarī script Old Injured. Illegible writing.

The leaf bearing the serial No 21 is missing

Contains the Vaidika and Svara prakriyās complete

The date of copying and the name of the scribe

सवत् १८९६ वर्षे कार्तिकमासे कृष्णपक्षे षष्ठ्या सोमवासरे देहावलीस्थभट्टोपनामकदेवभट्टात्मजेन शिवशकराख्येन लिखितेय प्रौढमनोरमा ।

शैववैष्णवशाक्तैश्च सौरगाणपतैरपि ।
न कुर्यात्सह भुक्तिं च भुक्तं चेत्पलकैः समम् ॥
लिङ्गस्य धारणाच्चैव शैवाना दोषसंभवः ।
चक्राङ्कनाद्वैष्णवाना शाक्ताना मद्यपानतः ॥
कापालिकाना रक्तस्य सौराणा मासभक्षणात् ।
उच्छिष्टग्रहणभक्ताना न युक्तं स्मार्तकर्म च ॥
शैववैष्णवशाक्ताश्च सौरगाणपता अपि ।
कापालिकाश्च संन्यासे तत्रानर्हा . . स्तथा ॥
इति यतिधर्मप्रकाशिकावचनम् ॥

The second leaf (*b*) contains an index of some sūtras of the Astādhyāyī

The third leaf (*a*) reads

ஆரபி கவிதாவதரிசிக்கக கண்களா யிரம் வேணுமே.

ஸெஹனி मायागोपकिशोर हरे माययाखिलसमय माम् ।

மோஹனம் · கருணைசெய்வாரெனது தாமவமா க்ருஷ்ண கழலிருகை தொழுது.

ஸ்ரீராகம் ஸாமி நீ தய உதவா மாமே.

நீலகாம்போதி —ஸாவேரி குதாகதுஜ பஞ்சவர்ணக்கிளியே, பாக்யமல்லவே, கவ ரமுரும திருசெகலக காகநிமநித்தாயே மாணிட வடிவெடுதது, மனத்துடன் பொய தாமரையும்.

The third leaf (*b*) contains a list of MSS. probably owned by the owner of this MS

243 — 33 J. 7

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 264 Foll. 16 × 1¼ inches 6 lines in a page Grantha script Old. Injured. Good writing.

This is a commentary written by Bhattoji on his Siddhāntakaumudi The Prakriyakaumudi of Rāmacandra and commentaries thereon are often criticized. The author invariably follows Kaiyata, Madhava and Haradatta He gives good credit to Kāsikāvrtti of Jayāditya-Vāmana. But whenever he finds therein deviation from Patañjali, quotes Kāsikāvrtti by name The name Praudhamanoramā attached to the commentary is significant in meaning that the work is capable of pleasing the learned readers. (*Vide* S'abdaratna—प्रौढाना मनो रमयतीति.) Dr. S. K Belvalkar writes that Bhattoji is also the author of another work *Bālamanoramā* (*Vide*—" Bhattoji himself wrote a commentary on his Siddhāntakaumudi called Praudhamanoramā to distinguish it from an abridgement of the same called Bālamanoramā also by the same author." Page 47 Systems of Sanskrit Grammar). This statement seems to have been based on mere conjecture which is not only unfounded and superfluous but also misleading.

Breaks off in the *Dvirukiprakarana of* Pūrvārdha.

Beginning

ध्यायं ध्यायं परं ब्रह्म स्मारं स्मारं गुरोर्गिरः ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या कुर्मः प्रौढमनोरमाम् ॥

इयरद् । होपदेशः अदुपगृहग्रहणप्रहणेषु इकारमार्थः । अर्हेण; अदुपधत्वेऽपीति णत्वम् । देवा हसन्ति; भोभगो इति यत्वम् । देवो हसति; इति चेत्तुत्वम् । त्रिलिहिद्दे त्रिलिहिद्धे; विमापेटः इति

या द । इल । इद सूत्र वल्रल्झारशल्यु हस्य ग्रह णार्थम् । रुदिहि स्वपिहि, रुदादिभ्य इति वलादि लक्षण इट् । स्नुहित्वा स्नाहित्वा, रला व्युपधादिति वा क्त्वम् । अदाग्धाम्, झला झलाति सलाप । अलिक्षत्, शल इगुपधादिति क्स ।

End

सुप सुर्वक्तव्य इति । अत्र कचित्—द्वितीयादीना मेवेद स्वादेशविधानम् । अत एतत्तरदलेऽपि द्वितीया दय एव, न तु प्रथमा । तत्राप्येकवचनमेव, न तु वचनान्तरम् । एतच्च दुगपरिशिष्टकण्ठाभरणादप्राचीन ग्रन्थेषु स्पष्टम् । तदुक्त प्राचा—द्वितीयैकवचनान्तत्व परपदस्येति । एतच्च सत्रमपाणिनीयम्, भाष्यादात्र नुक्तत्वात् । तदतत् ध्वनयन् वच

244 10 C 35

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Paper 93 Foll 10 × 4½ inches 12 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Contains up to the end of Lakarārtha prakriyā

Beginning

ग्रन्थमध्य कृत मङ्गल शिष्यशिक्षा समुपनिबध्नाति—श्रोत्रेति । हादनान्तयुगादिभ्योऽणिति सूत्रे श्रत्रियस्य यत्पक्षेति वार्तिकात् श्रोत्र श्रत्रियत्वम् । आहन्ती याम्यता, गुणवचनब्राह्मणादिभ्य कर्मणि चेति सूत्र अहना नुट चयुते । ताभ्या चित्त । नित्य गुण्य गुणवद्धि । स्वाग्नाद्यवगमनपथ इति सूत्रे अन्यदभ्योऽपि दृश्यन्त इत्युक्त्या गुणता व कृता इत्यस्य भाष्यकृद्गुण दर्शनात् । त द्रुष्यमान इति । स्त्रीतान्दन्तान्कर्म णत्वम् । अविभक्तदनाम्ना गिरा इत्यन्ति । वस्तु

स्तु न विरोध, स्तुतिप्रयोजकीभूतानामनन्तकल्याण गुणाना श्रुतिसिद्धत्वेऽपि निषदाभ्वित व्यावहारिकत्वा सद्भावस्य पारमार्थिकत्वात् । एतत्तूत्तरमीमासाया निरूढमेव ।

End

भ्रम एवेति । पुरुषाशे वचनाशे चेति भाव । एव च पुरीमवस्कन्देत्यादौ तिङन्तत्व यथायथ परस्मै पदात्मनेपदान्तत्व च सिद्धान्त स्थितम् । पुरुषवचन सङ्गे तु न स्त एवति सर्वमुसिद्धि ।

Colophon

इति लकारार्थप्रक्रिया ।

इति भट्टोजिदीक्षितविरचिताया सिद्धान्तकौमुदी व्याख्याया प्रौढमनोरमाया तिङन्तकाण्ड समाप्ति मगमत् ॥

The former owner of the MS भट्ट आ धारम्यद पुस्तकम् ।

245 10 C 68

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Paper 28 Foll 10 × 4 inches 12 lines in a page Devanāgarī script Old In jured Illegible writing

The leaf bearing the serial No 21 is missing

Contains the Vaidika and Svara prakriyās complete

The date of copying and the name of the scribe

सवत् १८३६ वर्षे कार्तिकमास कृष्णपक्ष [illegible] [illegible] दहार्णभ्यभास्तनामदयाग मजन [illegible] [illegible] पदन [illegible] प्रीत्मनाम ।

Beginning:

अथ वैदिकशब्देषु विशेषमाह—षष्ठीयुक्त इति। वृषन्निति। कनिन्युवृषीति कनिनन्तस्य वृषन्शब्दस्य भत्वमुपसंख्यायते। तत्फलं तु नलोपस्य णत्वनिषेधस्य चाभावः। लोके तु वृषवसुः वृषाश्व। उभयसंज्ञानीति। अयस्मयादिषु ऋक्वतेत्यादयः समुदाया एव बोध्याः। तेन जश्त्वमस्तु कुत्वं मा भूदिति वैपरीत्यं न प्रसज्यत इति बोध्यम्।

End:

एवं रत्नवातमम्। अलला भवन्तीयादीनां क्रमकाले इतिशब्दोत्तरभागे प्रत्ययो न प्रवर्तते।

परिग्रहे त्वनार्षान्तात्तेन चैकाक्षरीकृतात्।
परेषा न्यासमाचारं व्यालिस्तौ चेत्स्वरौ परौ॥

इति वचनात्। इत्थमन्यत्रापि मुनित्रयवचांसि तत्तत्प्रातिशाख्यानि तद्व्याख्यातृगिरो निरुक्तादिग्रन्थांश्च पर्यालोच्य तत्त्वं निर्णेयम्। तदाह—यथाशास्त्रमुन्नेयमिति।

अखण्डमपि यत्सर्वं कृत्तद्धितपरं परम्।
अशेषशास्त्रसंवेद्यमक्षरं तदुपास्महे॥
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सेयं प्रौढमनोरमा।
भट्टोजिदीक्षितकृतिर्भूयाद्विधेशतुष्टये॥

Colophon:

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणज्ञश्रीलक्ष्मीधरसूरेः सूनुना भट्टोजिदीक्षितेन कृतायां प्रौढमनोरमायामुत्तार्धं समाप्तम्॥

Date of copying: Sam. 1856.

संवत् १८५६ वर्षे कार्तिकमासे कृष्णपक्षे पञ्चमी सोमवासरे देहलीस्थभट्टोपनामकदेवभट्टात्मजेन शिवशंकराख्येन लिखितेयं प्रौढमनोरमा।

246 — 9. D. 8.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper. 62 Foll. 9½ × 4¾ inches 16 lines in a page. Telugu script. Old. Good Good writing.

The MS is divided into two parts. The first part contains 19 Foll and the second 43 Foll. The first part contains the Taddhitaprakarana without the beginning and end, while the second part the same portion complete but wanting one leaf in the beginning.

247. — 9 D. 9.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper. 27 Foll. 10½ × 4¾ inches 14 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

Contains the Krtprakarana complete
Reads the following colophon:

इति श्रीवेदान्तप्रतिपादिताद्वैतसिद्धान्तस्थापनाचार्यलक्ष्मीधरपुत्रभट्टोजिदीक्षितविरचितायां सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायां प्रौढमनोरमायां कृदन्तप्रक्रिया समाप्ता॥

248. — 9. G. 25

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper. 40 Foll. 12 × 5½ inches 10 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the Uttarārdha breaking off in the अदादिप्रकरण.

249 9 G 28

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Paper 55 Foll 12 × 4¾ inches 14 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Contains up to the end of Samasaprakarana in Purvardha

250 10 B 27

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Paper 151 Foll 11½ × 4¾ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Begins in the course of Samasaprakarana and goes on up to the end of Purvardha

End

मून्कृता पुवद्भावस्यास्पृष्टत्वात् तद्ग्रन्थस्याज्ञस्येनैव व्याख्यातत्वाच्चेति दिक् । यथायथमिति । न लाकेति षष्ठीनिषेध , ज्ञातेन्यस्य तृन्नन्तत्वात् ।

Colophon

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या येय प्रौढमनारमा ।
समाप्त तत्र पूवार्ध तेन तुष्यत शकर ॥

इति पूवार्धम् ॥

The MS contains also the Laghus'abdaratna for the portion mentioned above

Then 13 leaves contain a fragment of the Uttarardha of the Siddhantakaumudi containing the Namadhatu and Ātmanepadaprakriyas

Name of the scribe Bhimas'arma

251. 10 D 13.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Paper 236 Foll 11½ × 4½ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Contains the Uttarardha up to the end of Krtprakarana

The MS contains also the Laghusabdaratna for this portion

252 10 E 22

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Paper 27 Foll 12 × 5 inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Clear writing

Contains the Taddhita and Dviruktiprakriyas complete

Date of copying Sam 1880 Saka 1746 Tarana year

253 10 E 42

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Paper 107 Foll 9½ × 4½ inches 11 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Breaks off in the Karakaprakarana in the Purvardha

The former owner of the MS —Martandacintamani

254 11 E 34

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Paper 109 Foll 12 × 4¾ inches 11 lines in a page Devanagari script Old Injured Clear writing

Breaks off in the S'abdadhikara

The MS contains also the Laghusabda ratna for this portion

255 19 D 82

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 33 Foll 12¾ × 1¼ inches 8 lines in a page Grantha script Old Good *Good writing*

Begins in Tatpurusasamasaprakarana and breaks off in the Taddhitaprakarana

Five extra leaves are added at the end The first leaf contains passages relating to Samagana The remaining leaves contain a small portion of the Sabdakaustubha of the वृद्ध्याह्निक

256 21 G 21

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 70 Foll 14½ × 1¼ inches 5 lines in a page Telugu script Old Injured Legible writing

Begins in the course of the Uttarakrt and breaks off in the Svaraprakarana

257 24 B 4

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 25 Foll 18 × 1¾ inches 11 lines in a page Grantha script Old *Injured Clear writing*

Breaks off in the S'abdādhikara

258 24 B 20

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 97 Foll 6¾ × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Contains the Vaidika and Svaraprakaranas

The former owner of the MS—Balarāma S'astri

259 26 N 23

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 139 Foll 12½ × 1¾ inches 10 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains up to the end of the Samāsaprakarana

260 26 O 9

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 113 Foll 12½ × 1¾ inches

14 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Foll bearing Nos 85 to 138 are missing

Contains the Purvardha with a gap in *the middle due to miss ng of the Foll 85* to 138 as said above

261 27 N 34

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि-दीक्षितकृता

Palm leaf 47 Foll 12¼ × 1⅝ inches 15 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Begins in the 4th pada of the Unadi and goes on up to the end of Svarapra kriya

The Scribe adds at the end

" स्वार्थं परार्थं लिखिता मनोरमा
सदाजवेनात्तसदाशिवेन ।
हृदब्जने ध्यातमहाशिवेन
ससेवया हर्षसदाशिवेन ॥
आद्यन्तयो प्रतीकस्य गैरिकाचूर्णलेपनम् ।
मनोरमाया पद्यस्य यथेच्छ वार्तिकस्य च ॥
इति पद्यवार्तिकसमुच्चयार्थक ।"

Date of copying Kaṭaka month in Krodhana year

262 28 J 36

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि दीक्षितकृता

Palm leaf 104 Foll 17½ × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

Contains up to the end of Avyaya prakarana in Purvardha

263 28 J 37

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजि-दीक्षितकृता

Palm leaf 128 Foll 13½ × 1⅛ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Breaks off in the Aluksamasaprakarana in the Purvārdha

Four extra leaves are found at the end

Leaves 1 and 2 contain a few verses from the III kanda of the Vakyapadiya Leaves 3 and 4 contain the following stanzas

" अहिभूषा भक्ष्य गरलमपि चान्मत्तकुसुम
श्वाभूषा वास क्कुत्रपि पिशाचा सहचरा ।
जटी भिक्षुर्यश्चाखिलभुवनभाग्यप्रदवर
क्रियासिद्धि सत्त्वे वसति महता नापकरणे ॥
भो भोजराज त्वदरातिवेश्मभित्त्यश्मपातेन विताडितान्ता
भेरी व्यक्रूजद् बृहती विशाला ढढ ढढ ढ ढढ्ढ ढढ ढ ॥
दृष्ट्वा मञ्जुलकुड्मलानि विलसन्मल्लीलतातल्जे
सस्नेहादरसभ्रम प्रतिदिन सश्रित्य तस्यान्तिकम् ।
* * * * * * *
काले बहौ गतवति व्यथमानचेता
दैव विचिन्त्य बहु शोचति चश्चरीक ॥
कौसल्यात्मनीयगर्भजल्पौ मारीचनीचाम्बुदे
सीतामानसमारसे च सतत बृन्दे मुनीन्द्रद्विषाम् ।
सुग्रीवाग्रजमारणावणगतायोध्याभिमानु प्रभु
पायात्त्वा मुरराज यो हरिरिव श्रीमान् रघूणा पति ॥
अन्यत्र भाग्याद् गाङ्गेयादन्यत्र च हनूमत ।
हरिणीदुग्धमात्रेण चर्मणा माहित जगत् ॥

एष वन्ध्यासुतो याति खपुष्पकृतशेखरः ।
मृगतृष्णाम्भसि स्नातः शशशृङ्गधनुर्धरः ॥"

Then the last page reads the following *explanations on some of the technical* terms used in Sanskrit Grammar.

'नित्यविध्युद्देश्यतावच्छेदकानाक्रान्तत्वं परिनिष्ठितत्वम् ।
निमित्तवत्पदभिन्नपदावृत्तित्वमेकपदस्थत्वम् ॥'

264. 28. J. 41.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 100 Foll. 16 × 1¼ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the Uttarārdha up to the end of *Lakārārthaprakriyā.*

265. 28. J. 44.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 15 Foll. 11½ × 1¾ inches. 14 lines in a page. *Grantha script.* Old. Injured. Good writing.

Breaks off in the Sandhiprakaraṇa.

*Three extra leaves added to the begin*ning contain a small portion of the मूल: of the Siddhāntakaumudī.

8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Legible writing.

Breaks off in the Strīpratyayaprakaraṇa.

267. 28. N. 23.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf. 166 Foll. 16 × 1¼ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Illegible writing. Bamboo *boards are added to both sides.*

Contains the Uttarārdha complete.

268. 11. C. 6.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम्, लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Paper. 110 Foll. 11¾ × 5 inches. 13 lines in a page. *Devanāgarī Script. Old.* Good. Good writing.

by the new school But whenever he finds it impossible to do so he expresses his own views by the words beginning with परे तु

Contains up to the end of Samasāśraya vidhi *and a few lines in the beginning of the* Taddhitaprakarana

Beginning

शेषनिभूषणमाडे शपाशपार्थलाभाय ।
दातु सकलमभीष्ट फलमाष्टे यत्कृपादष्टि ॥

ध्यायमिति । ध्या या ध्यात्वेत्यर्थ । णमुलन्त मेतत् । परम्, सर्वजगदुपादानम् । कार्यब्रह्महिरण्य-गर्भत्याद्वत्तय इदम् । ध्यान चिन्तापरपयाय स्मृत्यनु कूल्व्यापाररूपम् । स्मरण तु तज्जन्यमिति विशेष । गुरारित्येकवचनेन सर्वविद्यारम्भ एकस्मादेव गुरारिति सूचितम् । प्रौढाना मना रमयतान्यिका मनारमाम् । प्रौढत्व सकलदर्शनार्थज्ञानपूर्वकमहाभाष्यगूढार्थज्ञानवत्त्व म् । इणग्रहणेष्विति ।

Colophon

इति दीक्षितभट्टोजिपौत्रदीक्षितहरिकृते लघुशब्दरत्ने मनारमाव्याख्याने पञ्चसधिप्रकरणम् ।

End

दितिशब्दादिति । क्विजन्तादिति शेष । एवम् अदितेरपि । ङीपि कृते इति । क्विजन्ताभ्यामिति शेष । न पदान्तेति । पूवत्रासिद्धे नेति निषेधाऽप्यत्र बाध्य । निर्ह्राद्य इति । ष्यञ षित्वेऽप्यजादिपाठादिति भाव । स्त्रीत्व तु लिङ्गमशिष्य लोकाश्रयत्वादिति न्यायेन बाध्यम् । वस्तुतस्तु एषाऽपि प्रागुपपादितहरदत्तादि रीत्या प्रमाद एवेति तत्त्वम् । याम्या शसन्तीति वैदिक प्रयागनिवा ।

269 10 B 27

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम्, लघुशब्दरत्नम्—हरि दीक्षितकृतम्

Paper 151 Foll $11\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

The author mentions here in his other work Sabdaratna apparently Brhacchabda ratna and Nāgeśa s Sabdendusekhara and Manjusā

Wants the beginning in the Samasa prakarana and goes on up to the end of Pūrvardha

End

अस्पृष्टत्वादिति । पुवद्रूपमिति हि तनाक्तमिति भाव । आङ्गस्येनेति । अत्र केचिदित्यादिना मदुक्तया मूलस्थ रीत्येति भाव । विस्तरस्त्वस्मत्कृते शब्दरत्ने मदन्ते वासिकृतशब्देन्दुशेखरमञ्जूषयाश्च द्रष्टव्य ।

Colophon

इति श्रीमद्दीक्षितभट्टोजिपौत्रदीक्षितहरिविरचित प्रौढ मनारमाव्याख्याने लघुशब्दरत्ने सुबन्त समाप्तिमगमत् ॥

The MS contains also the text of Praudhamanorama for this portion

Name of the scribe—Bhimasarma

270 9 D 31

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम्, लघुशब्दरत्नम्—हरि दीक्षितकृतम्

Paper 160 Foll $10 \times 4\frac{3}{4}$ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

The colophon clearly shows that Hari dīkṣita was the son of Viresvara son of

Bhattojidiksita This Viresvara was also called Bhānuji and Ramasrama

Contains from the Samasasrayavidhi to to the end of Vaidikaprakarana

End

कथ सगच्छत इति । एवं च ते चिन्त्या इति भाव । चिन्त्यमिति । चिन्ताबीज तु इत्थ व्रीहिकाल-योरित्यत्र सामान्यग्रहणार्थ क्त्विमिति । प्राचीनग्रन्थै-रिति । दीर्घोऽकित इति सूत्रस्थभाष्यादिग्रन्थैरित्यर्थ । व्यवस्थिततयेति । छन्दसि सर्वविधीना वैकल्पिकत्वा-दिति भाव । विकल्पव्यवस्थयेति । व्यवस्थितविकल्पे नेति यावत् । इत्यष्टमः ।

Colophon

इति श्रीमद्दीक्षितभट्टोजिपौत्रदीक्षितवीरेश्वरपुत्रदीक्षित हरिविरचिते लघुशब्दरत्ने वैदिकी समाप्ता ॥

271. 10 D 13

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरि-दीक्षितकृतम्

Paper 236 Foll $11\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches 10 lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

The leaves are arranged into 2 groups The 1st group contains 151 Foll and the 2nd 85 foll

Contains the Uttarārdha up to the end of Krtprakarana

Beginning

ग्रन्थमध्ये कृत्वमिति । मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि मङ्गलान्तानि च शास्त्राणि प्रथन्ते वीरपुरुषकाणीत्यादि-भाष्योक्तफलोद्देशेनेत्यर्थः । ताभ्या विहितमिति । तेन वित्त इति षणा । वेदाध्ययनकर्तृत्वेन तदुक्तानुष्ठानकर्तृत्वेन च प्रसिद्धैरित्यर्थः । श्रुतिसिद्धत्वेऽपीति । एष आत्मा-पहतपाप्मेत्यादिश्रुतिसिद्धत्वेऽपीत्यर्थः । परमार्थिकत्वा-दिति । नेह नानास्ति किंचनेति श्रुतेरिति भाव. । निरूढं प्रसिद्धम् ।

End

मृषहणमिति । अत एव क्त्व्यर्थ इति नानुवर्तत इति भाव । इति प्राग्वेति । सौत्रो निर्देश इति भाष्यम् । इत एव प्रकृतिवदित्यतिदेशोऽनित्य इति तद्भाव. । किं तु क्त्वैवेति । उपपदसमासोऽपि नेति बोध्यमिति शिवम् । विस्तरस्तु बृहच्छब्दरत्ने मदन्तेवासिकृत-बृहच्छब्देन्दुशेखरादौ च द्रष्टव्य. ॥

Colophon

इति श्रीमद्दीक्षितभट्टोजिपौत्रदीक्षितहरिविरचिते लघु शब्दरत्ने कृदन्तं सम्पूर्णम् ॥

The MS contains also the text of the Praudhamanorama for this portion

272 9 E 62

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरि-दीक्षितकृतम्

Paper 46 Foll 12×4 inches, 9 lines in a page Devanāgari script Old Slightly injured Good writing

Wants beginning in the Samjñāprakarana and breaks off in the S'abdādhikāra

273. 9 E 64

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरि-दीक्षितकृतम्

Paper. 88 Foll $12 \times 3\frac{1}{2}$ inches 13

lines in a page. Telugu script. Old. much injured. Clear writing.

Wants beginning in the Samjñāprakarana and breaks off in the Kārakaprakarana.

274. 10. C. 23.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Paper. 95 Foll. 11 × 4 inches. 12 lines in a page. Devanāgarī script Old. Good. Good writing.

Contains up to the end of Avyayībhāvasamāsa in Pūrvārdha.

Two extra leaves added at the end contain a portion of the Strīpratyaya of the work recopied.

275. 11. E. 34.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Paper. 109 Foll. 12 × 4¾ inches. 11 lines in a page Devanāgarī script Old Injured. Clear writing

Breaks off in the S'abdādhikāra.

The MS. contains also the text of the Prauḍhamanoramā for this portion.

276. 20. K. 11.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Palm-leaf. 108 Foll. 13 × 1¾ inches 14 lines in a page. Grantha script. Old Good. Good writing.

Contains up to the end of S'abdādhikāra.

277. 20. K. 51.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Palm-leaf. 5 Foll. 18½ × 2 inches. 14 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

A fragment containing a portion of the Sandhiprakarana.

278. 23. B. 5.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Palm-leaf. 96 Foll. 15½ × 1⅜ inches 6 lines in a page. Telugu script. Old Injured. Legible writing.

Breaks off in the S'abdādhikāra.

279. 24. B. 7

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्— हरिदीक्षितकृतम्

Palm-leaf. 89 Foll 11¾ × 1¾ inches 10 lines in a page. Malayālam script. Old. Slightly injured. Good writing.

Breaks off in the S'abdādhikāra

280 30 F. 18.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम् , लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Palm-leaf. 177 Foll. 15½ × 1¼ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Breaks off in the Samāsāśrayavidhi.

281. 33. L. 26.

प्रौढमनोरमाव्याख्यानम्, लघुशब्दरत्नम्—हरिदीक्षितकृतम्

Palm-leaf. 25 Foll. 18 × 1½ inches. 11 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Illegible writing.

Wants the beginning in Samjñāprakarana and breaks off in Sandhiprakarana.

282. 9. E. 63.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Paper. 141 Foll. 13½ × 3¾ inches. 15 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Foll. Nos. 113 and 133 are missing.

This is another commentary on the Siddhāntakaumudī of Bhattojidīksita. The author Jñānendrasarasvatī was the pupil of Vāmanendrasvāmin. The commentary is called Tattvabodhinī and closely follows the Praudhamanoramā of Bhattojidīksita. This commentary is believed to have been written only up to the end of Krtprakarana, omitting the Vaidika and Svaraprakaranas. Jayakrsna son of Raghunāthabhatta and grandson of Govardhanabhatta of the Mauni family completed the work commenting on the Vaidika and Svaraprakaranas and designated his commentary Subodhinī. Jñānendrasarasvatī and Jayakrsna are assigned to the 18th century A.D.

Breaks off in the beginning of the Samāsaprakarana in the Pūrvārdha.

Beginning:

नत्वा विश्वेश्वरं साम्बं कृत्वा च गुरुवन्दनम् ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या क्रियते तत्त्वबोधिनी ॥

विघ्नविघाताय कृतं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै निबध्नन्धिकीर्षितं प्रतिजानीते—मुनित्रयमित्यादिना । त्रयोऽवयवा यस्य तत् त्रयम । संख्याया अवयवे तयप् । द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वेत्ययच्च । मन्तारो वेदशास्त्रतत्त्वावगन्तारो मुनयः । मनेरुच्चेत्यौणादिकसूत्रेण मनेरत उकारः, मनेः पर इन्प्रत्ययश्च । गुणस्तु नेह भवति, किदित्यनुवर्तनात् तपरकरणाद्वा । तेषां पाणिनिकात्यायनपतञ्जलीनां त्रयम् ।

End:

सुप इति प्रत्याहारस्य ग्रहणम्, पञ्चम्याः स्तोकादिभ्य इत्यायलुक्समासविधानात् ज्ञापकात् । निर्देशादिति । अन्यथा हि प्रथमा.

283. 19. I. 54.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 200 Foll. 15 × 1¼ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Begins in the S'abdādhikāra and goes on up to the end of Pūrvārdha.

End:

अन्यत्रापीति । द्वन्द्वं युद्ध प्रवर्तते । इह वीप्सायां द्विर्वचनम् । द्वयोर्द्वयोर्युद्धमित्यर्थः । द्वन्द्वं सहते । शीतमुष्णमेकं द्वन्द्वम् । सुखदुःखे चापरम् । क्षुत्तृष्णे चापरम् । इह स्वार्थे द्विर्वचम् । एकवद्भावादि पूर्ववत् । बहुत्वं त्वेकशेषवशात् ।

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या या कृता तत्त्वबोधिनी ।
समाप्तं तत्र पूर्वार्धं तेन तुष्यतु शंकरः ॥

Colophon :

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यवामनेन्द्रस्वामिचरणारविन्दसेवकज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृतौ सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायां तत्त्वबोधिन्याख्यायां पूर्वार्धं समाप्तम् ।

Date of copying :

क्रोधिसंवत्सरे मासि मीने शस्ताऱ्कवासरे ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लिखिता तत्त्वबोधिनी ॥

284. *10. D. 7*

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Paper. 224 Foll. 13 × 7 inches. 15 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good Good writing

The leaves are arranged into 5 groups and in each group they are given a separate pagination as given below.

1st Group Foll		1—75 (Foll. 53 and 54 missing)
2nd	,,	1—16
3rd	,,	1—82
4th	,,	1—29
5th	,,	1—24

Contains upto the end of Lakārārthaprakriyā, but wants the end of the Taddhitaprakarana.

End.

भ्रम एवेति; पुरुषाशे वचनाशे च । लोडशे तु प्रमेवेति भावः । एवमुक्तोदाहरणेषु हिस्वान्तेषु तिङन्तत्वं यथायथ परस्मैपदात्मनेपदान्तत्वं च सिद्धम । पुरुषवचनसङ्गे तु विधानसामर्थ्यात् हिस्वयोर्न स्त इत्युक्तमिति सर्वेष्टसिद्धिः ।

Colophon :

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीवामनेन्द्रस्वामिचरणारविन्दसेवकज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृतौ सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायां तत्त्वबोधिन्याख्यायां तिङन्तप्रकरणं समाप्तम् ॥

Date of copying. Groups 1 to 4 S'aka 1708. Parābhava year. 5th—Sam 1880. Jaya year.

The following stanza is found at the end of the 4th group.

"तैलाद्रक्षेज्जलाद्रक्षेद्रक्षेच्छिथिलबन्धनात् ।
मूर्खहस्ते न दातव्यमेवं वदति पुस्तकम् ॥
भग्नपृष्ठकटिग्रीवं स्तब्धदृष्टिरधोमुखम् ।
कष्टेन लिखितं ग्रन्थं यत्नेन परिपालयेत् ॥"

Name of the scribe · Bhīmasarmā.

Name of the former owner—Gangādhara son of Patavardhana Krsna

285. 9. E. 59.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Paper 47 Foll. 11½ × 3¾ inches. 12 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Clear writing

Contains the Taddhitaprakarana only complete.

286. 9. E. 93.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Paper. 45 Foll. 11½ × 4¼ inches. 11

lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

Contains the Krtprakarana without the beginning and end

287 9 G 23

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Paper 61 Foll 12 × 4½ inches 17 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Contains the Taddhitaprakarana and Dviruktiprakarana in the Purvardha

The last page contains the following stanzas

ख्यात शक्रो भगाङ्का विधुरपि मलिनो माधवो नन्दजातो
वेश्यापुत्रा वसिष्ठो लवणजलनिधि पाण्डवो जारजात ।
व्यासो मत्स्यादरीजा रतिपतिरतनु सर्वभक्षा हुताशो
रुद्र प्रेतास्थिधारी त्रिभुवनविषये कस्य दोषो न वास्ति॥

मान्धाता स महीपति कृतयुगालङ्कारभूता गत
सेतुर्येन महोदधौ विरचित क्वासौ दशास्यान्तक ।
अन्ये चापि युधिष्ठिरप्रभृतयो याता दिव भूपते
नैकेनापि सम गता वसुमती नून त्वया यास्यति ॥

ये पद्माद्रिपय समुद्रनिलया हसाक्षताक्ष्यध्वजा
हेमाविद्रुमनीलनीरदनिभा वाक्शूलचक्रायुधा ।
लोकोत्पत्तिविपत्तिगुप्तिरत्व साविन्युमाश्रीश्वरा
स्ते ब्रह्मेश्वरविष्णवा विदधता व कीर्तिदीप्तिश्रिय ॥

288 10 D 15

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Paper 336 Foll 10 × 5¼ inches 13 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Wants the beginning in the S'abdadhikara and breaks off in the Dviruktiprakriya

289 10 E 17

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Paper 122 Foll 10⅞ × 5 inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Legible writing

Contains the Uttarardha breaking off in the णिजन्तप्रकरण

290 19 F 13

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 129 Foll 14½ × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

Contains the Taddhitaprakarana only without the beginning

291 19 F 40

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 18 Foll 15 × 1¾ inches 11 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains the Stripratyaya only

292 20 K 42

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 119 Foll 16 × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Bamboo boards are added to both sides

The readings are slightly different from those contained in the printed edition and the other MSS described here

Wants the beginning and end in the Taddhitaprakarana

293 21 G 13

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 73 Foll 14½ × 1⅛ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Contains the Samasaprakarana incomplete

294 21 G 15

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 175 Foll 16 × 1¼ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Begins in the Samasaprakarana and goes on up to the end of Purvardha

Eight extra leaves are added at the end and they contain a small portion of Taddhitaprakaraṇa of this work copied again

295 21 G 16

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 118 Foll 16 × 1¼ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains up to the end of Avyayaprakarana

Two extra leaves are added at the end The first leaf contains a portion of the Vyuppattivada of Gadadhara dealing with सम्बोधनविभक्त्यर्थनिर्णय The second leaf contains a few lines of Siddhantakaumudi in हलन्तपुलिङ्गप्रकरण

296 21 G 17

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 135 Foll 16¾ × 1¼ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Legible writing

Contains Tinantakanda in the Uttarardha

297 21 G 20

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 88 Foll 17 × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Begins in the Sandhiprakarana and goes on up to the end of Karakaprakaraṇa

298. 21. G. 21.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 156 Foll. 15 × 1½ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

Wooden and bamboo boards are added to the beginning and end of the MS. respectively.

Contains the Kṛtprakaraṇa up to the end of Unādiprakaraṇa.

299. 21. G. 22.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 62 Foll. 14¾ × 2 inches. 16 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Tiṅantaprakarana without the beginning and end.

Date of copying. 25th day of the Āni month of the year S'ubhakṛt.

Name of the scribe: S'rinivāsa.

300. 21. G. 24.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 85 Foll. 12½ × 1⅜ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured Legible writing.

Contains from तुदादि to लकारार्थप्रक्रिया in Uttarārdha.

Name of the scribe: Padmanābhudu.

301. 21. G. 25.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 40 Foll. 17¾ × 1¼ inches 6 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Clear writing.

Breaks off in the Sandhiprakaraṇa.

302 22. L. 31.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 55 Foll. 16¼ × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the Sandhiprakaraṇa complete.

303. 22. M. 49.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 66 Foll. 9 × 1½ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old Injured. Good writing.

Contains the Kārakaprakaraṇa only incomplete

304. 23. D. 6.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 81 Foll. 17 × 1½ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Contains the Tiṅantaprakaraṇa up to the end of Curādi.

The former owner of the MS: Arasānipālai Kandāḍai Rāmānujāchārya.

305. 23. D. 18.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 125 Foll. 16 × 1¼ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Uttarārdha up to the end of Lakārārthaprakriyā.

The former owner of the MS: Hastigirinātha.

306. 23. D. 31.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 130 Foll. 17 × 1⅝ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Wants the beginning in the S'abdādhikāra and breaks off in the Strīpratyaya.

307. 24 A. 28.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 146 Foll. 11½ × 1 inches. 11 lines in a page. Malayalam script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains up to the end of Avyayaprakaraṇa in Pūrvārdha.

Former owner of the MS: Balarāmas'āstri.

308. 25. C. 16.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 87 Foll. 17½ × 1½ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wants one leaf in the beginning of Taddhitaprakarana and goes on up to the end of *Pūrvārdha*.

Two extra leaves are added in the beginning. The first leaf contains a few lines of Anumānakhaṇḍa in the Siddhāntamuktāvali of Visvanātha. The second *leaf* reads a few conjugational forms of the root भू–भवति, भवतः, भवन्ति etc.

309. 25. D. 36

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 36 Foll. 12½ × 1 inches 7 lines in a page. Grantha script Old *Slightly injured Good writing.*

Breaks off in the Sandhiprakaraṇa.

Name of the scribe. Nārāyāna.

Former owner of the MS.—Venkaṭakrsna.

310. 25. I. 35.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 19 Foll. 16½ × 1¼ inches. 6 lines in a page. Telugu script. *Old.* Injured. Legible writing.

Contains a fragment of the Strīpratyaya-prakaraṇa

311. 26. K. 25.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 98 Foll. 17 × 1½ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing

Fol. 94b is left blank.

Wants the beginning in Apatyādhikāra and goes on up to the end of Pūrvārdha.

312. 26. N. 22.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf. 162 Foll. 15½ × 1½ inches. 10 lines in a page. Grantha script Old. Slightly injured. Good writing.

Contains up to the end of Strīpratyaya in Pūrvārdha.

The fly leaf in the beginning contains the following:

"केदारगौलम्—

वेणुगानलोलुनिगा
वेगनुलगानु वेणु०
अलिवेणुलेल्लारदि
जुट्टिवेयुचुनुण्डग वेणु०
विकसितपङ्कजवदनुनि
विविधगतुलनाटका
ओकरिकोकरुलमुगनिडि
मोरगनुडनूडगा
सुरुचिमुदुरनतरुदुरी
सोगसुगानुन्नाडगा
सकलसुरुलुन्यागराज
मुखुनिवेडगावलनु वेणु०

(b) अभिव्यक्तपदार्थो ये स्वतन्त्रा लोकविश्रुताः ।
शास्त्रार्थस्तेषु कर्तव्यः शब्देषु न तदुक्तिषु ॥"

313. 29. A. 34.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 21 Foll. 16 × 1 inches. 10 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Clear writing.

Contains a fragment of the Sandhiprakaraṇa.

Former owner of the MS—Cakravarti Kavitārkikasiṃha Śrīnivāsācārjalu.

314. 29. B. 9.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 70 Foll 15½ × 1½ inches 7 lines in a page Telugu script. Old. Slightly injured Good writing.

Contains the Samāsaprakaraṇa only complete.

315 29. G. 16.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 13 Foll. 17 × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script. Old. Slightly injured Good writing.

Wants the beginning in Karakaprakarana and breaks off in the Samasaprakarana

316 29 M 28

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 187 Foll $17\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches 8 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Contains the *Uttarardha* breaking off in Unadiprakarana

317 30 E 21

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 39 Foll $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 9 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains the Avyaya and Stripratyaya prakaranas in Purvardha

Former owner of the MS Raghava

318 33 H 14

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 102 Foll $22\frac{1}{2} \times 1$ inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Begins in the Sabdadhikära and breaks off in the Kärakaprakarana

319 33 H 15

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm leaf 106 Foll $19 \times 1\frac{1}{2}$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Wants the beginning in Karakaprakarana and goes on up to the end of Purvadha

The scribe adds

"क्रोधनकर्कटशितिदलरवितिथिशनिदिवसेरेवतीऋक्षे ।
श्रीराघवार्यतनयो देशिकदासो व्यलिख्यत्तदिदम्॥"

320 19 G 41

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुबोधिनी—जयकृष्णकृता

Palm leaf 69 Foll $14\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{8}$ inches 8 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

A *commentary on Bhattojidiksita's* Siddhantakaumudi for the Vaidika and Svara prakaranas by Jayakrsnabhatta *son* of Raghunathabhatta and grandson of Govardhanabhatta of the Mouni family *From the introductory verses given below* it is known that Raghunathabhatta had four sons *viz* 1 Mahadeva 2 Ramakrsna 3 Jayakrsna (our author) and 4 Srikrsna The reading श्रीकृष्णाप्रासमुद्भव found in verse 5 is read wrongly in the printed editions of the work The Nirnaya sagar Press edition reads this as श्रीकृष्णायास्तु सुद्भव This reading not only ignores the correct meaning, but also misleads the

readers to err in believing that Jayakrsna's mother was S'rikrsnā and that Mauni S'rikrsna was not his younger brother as the latter mentions Jānakī as his mother in his works The Telugu edition of the work reads this as श्रीकृष्णात्प्राप्तसूद्भव:. This also is not the correct reading as Jayakrsna was the son of Raghunatha and not of S'rīkrsna Again a paper MS described under No 180 of the Des Cat of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, reads this as श्रीकृष्णाग्रासप्तसूद्भव: This reading has no any sensible meaning at all In the last intance the letter ह in Devanāgari script might have been wrongly read as स. This sort of mistakes is very common in MSS In conclusion the correct reading is श्रीकृष्णाग्रासप्तसूद्भव which means श्रीकृष्णस्याग्रे आप्त: सूद्भव. येन स: । This S'rikrsna the fourth son of Raghunātha and younger brother of Jayakrsnabhatta is identical with Mauni S'rikrsnabhatta the author of *Tarkacandrikā*, *Sphotacandrika* etc, wherein he speaks of himself as the son of Jānaki and Raghunātha and grandson of Govardhana bhatta of the Mauni family

Contains *the Vaidika and Svaraprakarana complete*

Beginning

सिन्दूरेण विराजित त्रिनयन दिक्संल्यर्दाभिर्युतं
भक्तानुग्रहकारक प्रमदयाश्लिष्ट सदानन्दनम् ।
अष्टाविंशतिवर्णकैश्च सतत यं चिन्तयन्ते जना-
स्तं देवं गणप स्मरामि सतत चन्द्रार्कचूड विभुम् ॥
यस्तर्कादिसमस्ततन्त्रकमप्राप्तप्रसादेप्विव
प्रत्यक्षप्रतिम पर: किरणदानन्दवर्गोवर्धन ।
मावत्पण्डितमण्डलोद्भटरटद्वादीन्द्रवृन्दाग्रणी:
श्रीरामाङ्घ्रिनिषेवक: समजनि श्रीमौनिगोवर्धन: ॥
रघुनाथपादारविन्दसेवावशतस्तस्य बभूव नन्दन: ।
रघुनाथ इतीड्यमानगम्यो रघुनाथाङ्घ्रिनिषेवक: सुधी: ॥
बभूवुस्तस्य चत्वारस्तनया. सुनया: बुधा: ।
महादेवाभिध. शिष्टो महाभाष्यानुभाषक: ॥
रामकृष्णो द्वितीयोऽसौ रामकृष्णाङ्घ्रिसेवक ।
तृतीयो जयकृष्णोऽस्मि श्रीकृष्णाप्रासप्तसूद्भव: ॥
श्रीमत्सिद्धान्तकौमुद्या: स्वरवैदिकखण्डयो. ।
नत्वा मुनित्रय हृद्या टीका कुर्वे सुबोधिनीम् ॥
सुशब्दव्रातश्रीकुमुदवनविद्योतनकरी
सदा सद्व्युत्पत्तिप्रसरणपरानन्दनकरी ।
कुशब्दध्वान्तस्य प्रसभमभिविध्वंसनकरी
कृतिर्भूयादेषा बुधजनमन.प्राङ्गणचरी ॥

इयता प्रबन्धेन लौकिकेषु शब्देष्वन्वाख्यातेष्वपि वैदिकान्वाख्यानमवशिष्यते । न चेदमप्रयोजनम् । रक्षोहागमलघ्वसदेहा प्रयोजनमिति वदता भाष्यकारेण वेदरक्षाया व्याकरणारम्भप्रयोजनत्वेन मुख्यतया विधानात् । ब्राह्मणेन निष्कारण: षडङ्गो वेदोऽध्येयो ज्ञेयश्चेति वेदार्थज्ञानोपायतया वेदाङ्गत्वेनैव व्याकरणाध्ययनविधानाच्च ।

End

स्वरितत्वमिति । स्वरितो वानुदात्त इत्यनेन । ऋत्विगिति । ऋतावुपपदे यजे. किन् ऋत्विगित्यनेन । वचिस्वपीति संप्रसारणम् । नद्भिपयस्येति । इसन्तवर्जितस्य त्रिन्नपुसकस्यादिरुदात्त इति सूत्रार्थ ॥

Colophon

इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमानश्रीगोवर्धनभट्टात्मजरघुनाथाङ्गजेन जयकृष्णेन कृताया सिद्धान्तकौमुदीव्याख्याया सुबोधिन्या स्वरवैदिकप्रकरण समाप्तम् ॥

The scribe adds :

कल्याणं वितनोतु कोकपटलीचेतःप्रमोदाकर-
स्थेमाङ्कूरसुधारसोक्षणनिजप्रादुर्भवैः स्वैः करैः ।
प्रातः पङ्कजकोरकस्य दलनं कृत्वा दशाना क्रमा-
दद्यामेव पतिस्ततः स्ववशयन्नम्भोजिनीनां प्रियम् ॥

321 9. G. 18.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुबोधिनी—जय-कृष्णकृता

Paper. 16 Foll. 11¾ × 5¼ inches. 20 lines in a page. Telugu script. Old. Injured Illegible writing.

Contains the स्वरप्रकरण only incomplete.

322. 20. K. 25.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या बृहच्छब्देन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 79 Foll. 17¼ × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Legible writing.

This is a commentary on Bhaṭṭojidīkṣita's Siddhāntakaumudī by Nāgesa *alias* Nāgoji son of Satī and S'ivabhaṭṭa. Nāgesa was the pupil of Haridīkṣita the author of Laghusabdaratna Like Haridīkṣita, Nāges'a also represents the new school of grammarians Nāges'a is also the author of following works on grammar :— Laghusabdendusekhara, an abridgement of this work, Mahābhāṣyapradīpavyākhyā Uddyota, Paribhāsendus'ekhara; Laghumañjūsā and Paramalaghumañjūsā

Breaks off in the Paribhāṣāprakarana.

Beginning :

नागेशभट्टो नागेशमापितार्थविचक्षणः ।
शिवभट्टसुतो धीमानुपाध्यायोपनामकः ॥
याचकाना कल्पतरो रिपुकक्षहुताशनात् ।
शृङ्गिवेरपुराधीशरामतो लब्धजीविकः ॥
नत्वा फणीशमीशानं कौमुद्यर्थप्रकाशकम् ।
मनोरमोमार्धदेहं तन्वे शब्देन्दुशेखरम् ॥

समाप्तिप्रन्थप्रचारादिप्रतिबन्धकविघ्नविघाताय समुचितकृपित्रष्टनमस्काररूपं मङ्गलमाचरन् शिष्यशिक्षायै व्याख्यातृश्रोतृणामनुषङ्गतो मङ्गलाय च निबध्नाति—मुनित्रयमिति । कारकविभक्तेर्बलीयस्त्वात् द्वितीया । परिभाष्येति । तच्छब्दस्य बुद्धिस्थपरामर्शकत्वात् प्राचामुक्तीस्तिरस्कृत्येत्यर्थः । मुनित्रयोक्तीर्विचार्येत्यर्थो वा । न चात्र पक्षे परीभावस्तिरस्क्रियेति कोशविरोधः, कोशस्य नामलिङ्गानुशासनत्वात् धातोस्तिरस्क्रियामात्रार्थबोधकत्वात् ।

End :

यथा अयजे इन्द्रमित्यादौ अन्तरङ्गेण गुणेन सवर्णदीर्घ समानाश्रये चरितार्थयोर्यण्गुणयोरपवादोऽपि बाध्यत इति बोध्यम् ।

Name of the scribe and former owner of the MS.

"श्रीमन्नृसिंहविदुषा पुत्रेण गुरुमूर्तिना ।
प्रथमाध्यायसंज्ञाना प्रकरणं च समाप्यते ।
गुरुमूर्तीतिनाम्नोऽस्य पुस्तकं शेखरान्वितम् ॥"

323. 8. H. 17.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Paper. 487 Foll 11¾ × 9 inches 18

Colophon

इति श्रीमदुपाध्यायोपनामकशिवभट्टसुतसतीगर्भज नागेशभट्टरचिते लघुशब्देन्दुशेखराख्ये सिद्धान्तकौमुदीव्याख्याने उत्तरार्धं समाप्तम् ॥

The scribe adds

"दस्यवो मयि कृपालुतयैन
पुस्तकं लिलिखिन बहुयत्नात् ।
कर्म मा कुरुत तन्मुषिप्रातो-
र्वो नमोऽस्तु शिरसा बहुकृत्व ॥
बिन्दुदुर्लिपिविसर्गमात्रचिह्नाक्षरपङ्क्तिपदभेददूषणम् ।
हस्तवेगजमबुद्धिपूर्वकं क्षन्तुमर्हथ समीक्ष्य सज्जना ॥"

Date of Copying

"युवनामसवत्सर भाद्रपदशुद्धद्वितीया ।"

Name of the scribe Paluvayi Rangayya, copied for the use of Bahusrutam Venkataramasastrulu

324 9 G 14

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Paper 162 Foll 12 × 4½ inches 18 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Clear writing

Breaks off in the Apatyadhikara of the Taddhitaprakarana

325 9 G 16

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Paper 120 Foll 12 × 4½ inches 18 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

Contains the Uttarārdha complete

Date of Copying

"क्षयवर्षे आश्वयुजे चतुर्थ्यां गुरुवासरे ।
निशायां पूर्वपक्षे च उत्तरार्धं समाप्तिम् ॥"

Name of the scribe

"कोण्डपनामकनरसिंहभट्टनप्तृविश्वपतिपौत्रलक्ष्मीपतिपुत्रनरसिंहेन लिखितम् ।"

326 9 G 21

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Paper 31 Foll 12¾ × 5½ inches 20 lines in a page Devanāgari script Old Injured Illegible writing

Contains the *Svaraprakarana only*

Date of Copying *S'aka 1653*

"विरोधिवत्सरे मासे कार्तिके शुक्लपक्षके ।
दशम्यां भार्गवे प्रज्ञा वेंकटेन समापित ॥"

327 10 B 26

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Paper 257 Foll 12 × 4⅓ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Wants beginning in the Samjnaprakarana and breaks off in the Samasasrayavidhi, then contains 2 leaves relating to the Taddhita and 36 leaves to the Svaraprakarana

328. 10. C. 22.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Paper. 165 Foll. $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. 12 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Begins in the Halantapumlingaprakarana and breaks off in the Taddhitaprakarana.

329. 10. C. 25.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Paper. 131 Foll. $11\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$ inches. 11 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

The leaves are arranged into three groups. The first group contains a portion of the Taddhitaprakarana ; the second a portion of the Kṛdantaprakarana and the third the whole of the Svaraprakarana. Each group has the leaves with separate pagination.

330. 10. E. 25.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Paper. 111 Foll $11\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$ inches 11 lines in a page. Devanāgarī script Old Good. Good writing.

The leaves are arranged into three groups with separate pagination.

The first group contains a portion of the S'abdādhikāra and Avyaya, the second a portion of the Kārakaprakarana and the third a portion of the Samāsaprakarana.

331. 20 K. 12.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 22 Foll. $16\frac{1}{2} \times 1$ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Strīpratyaya only.

Date of copying and the name of the scribe.

"वर्षे व्यये दिनकरे हरिमासयुक्ते
षष्ठीतिथौ गिरिशभे दिवसेशवारे ।
हस्त्यद्रिनाथगुरुवर्यकुलोद्भवेन
शब्देन्दुशेखरमलिख्यत सन्मुदेऽदः ॥
श्रीचण्डमारुतगुरुवंशाम्बुधिसुधानिधेः ।
श्रीमद्वेङ्कटरङ्गार्यगुरोः पुत्रोऽलिखस्त्विदम् ॥"

The former owner of the MS. Alasūr Hastigiri Muḍumbai Candamārutam Tiruvenkaṭācārya.

332. 20. K. 13.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 112 Foll $11\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ inches 15 lines in a page Grantha and Malayālam scripts. Old Slightly injured Good writing

Contains the Uttarārdha complete

3 extra leaves attached at the end contain a few passages from the Siddhāntaratnākara of Rāmakṛṣṇabhaṭṭa beginning

with the Sutra दिग्यदित्यादिग्य etc in the Taddhitaprakarana

333 20 K 14

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखर — नागेशकृतः

Palm leaf 128 Foll 17 × 1½ inches 8 lines in a page Telugu script Old injured Good writing

Contains the Uttarardha up to the end of Svaraprakarana

Leaves Nos 38 to 93 are missing and consequently the portion of the अदादि to नामधातुप्रक्रिया is wanting

334 20 K 22

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Palm leaf 77 Foll 14½ × 1 inches 8 lines in a page Telugu script Old injured Good writing

Contains the Vaidika and Svara prakaranas

335 20 K 26

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Palm leaf 46 Foll 7 × 2 inches 16 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Contains the Karakaprakarana only

336 25 K 25

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृत·

Palm leaf 27 Foll 17 × 1¼ inches 9 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Contains the Samjna and Paribhasa prakaranas

337 25 M 7

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Palm leaf 149 Foll 11 × 2 inches 16 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

Breaks off in the Karakaprakarana

4 extra leaves added at the end contain the verses 24 to 41 of the 2nd Sarga of the Sisupalavadha with the commentary of Mallinatha

338 25 N 3

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Palm leaf 60 Foll 12½ × 1¼ inches 12 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

Breaks off in the Svadisandhiprakarana

The fly leaf contains the following passages being the footnotes on the work

"यत्तु शब्देन्दुशेखरे हलन्त्यसूत्रे— अत्र पदद्वय स मासऽन्यशब्दस्य पूर्वनिपातापत्ते , कर्मधारयपदप्रदाना

समासाभावस्य सूत्रकारशैलीसिद्धत्वाचेत्युक्तम् ; तद्व्याख्यातृभिः जातेरस्त्रीविषयादयोपधादिति ज्ञापकादित्युक्तम् । अत्र विचारयामः—शेखरकृतस्तात्पर्यं न सर्वत्र । यदि सर्वत्रेष्टं स्यात्तर्हि निपात एकाजनाङ् इति सूत्रे अपृक्तसूत्रे च कर्मधारयाभावेन प्रेदमित्यत्र प्रगृह्यसंज्ञ्य प्लुतप्रगृह्या अचि नित्यम् इति प्रकृतिभावः स्यात् । किं च निस् दुसादीनां प्रकृतिभावे रुत्वं च न स्यात् । तस्मात्तत्र सूत्रे कर्मधारय एव युक्तः । अत्र च ज्ञापकं व्याहरति मृग इति निर्देशः । अत्र कर्मधारयेऽपि न क्षतिः । न च कर्मधारयसमासे अन्त्यशब्दस्य अल्पाच्तरमित्यस्यापवादभूतत्वेन अजाद्यदन्तमिति सूत्रेण पूर्वनिपातापत्तिः स्यादिति वाच्यम् । इको गुणवृद्धी, समुद्राभ्राद् घः इत्यादिनिर्देशेन पूर्वनिपातस्यानित्यत्वज्ञापनात् । जातेरिति सूत्रं तु सौत्रत्वाद्बोध्यम् । लक्ष्ये लक्षणेति न्यायः क्वचित्संज्ञाविषये न प्रवर्तते । संज्ञाशास्त्राणां कार्यार्थत्वात् पुनः प्रवृत्तौ कार्यमेव बीजमिति अणोऽप्रगृह्यस्येति सूत्रे शब्देन्दुशेखरे अङ्गीकृतम् ॥

पातञ्जले महाभाष्य इत्यत्र पातञ्जलपदेनैव पतञ्जलिप्रोक्तार्थस्य सिद्धत्वात् महाभाष्यग्रहणं किमर्थमुच्यते । शेषगादिभाष्याणामग्रहणं यथा स्यात्तदर्थं महाभाष्यग्रहणम् । महाभाष्य इत्युक्तेऽपि शाकरभाष्यस्य ग्रहणं न स्यात् ; रूढिर्योगमपहरतीति न्यायेन व्याकरणभाष्यस्यैव रूढत्वात् कथमन्यस्य ग्रहणमिति चेन्न । पदस्यैव ग्रहणं स्यात्तर्हि पातञ्जल इत्येव सिद्धे तदर्थं स्वरूपेण, तस्मादत्र यौगिक एव । महांश्चासौ भाष्यश्च महाभाष्यः ; पूज्य इत्यर्थः । पतञ्जलिप्रोक्ते भाष्यविभागस्मिन्नित्यर्थः ॥

339. 29. L. 36.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Palm-leaf. 41 Foll. 15½ × 1¼ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Contains the *Vaidikaprakaraṇa* complete and *Svaraprakaraṇa* incomplete.

340. 34. G. 3.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या लघुशब्देन्दुशेखरः— नागेशकृतः

Palm-leaf. 311 Foll. 16 × 1¼ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Wants beginning in the Śabdādhikāra and goes on up to the end of Pūrvārdha.

341. 9. H. 90.

लघुशब्देन्दुशेखरटीका ज्योत्स्ना—उदयंकरकृता

Paper. 22 Foll. 12 × 4 inches. 17 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Illegible writing.

Beginning :

वाग्देवीं मानसे कृत्वा गङ्गामाध्याय मङ्गलम् ।
शब्देन्दुशेखरज्योत्स्नामातनोत्युदयंकरः ॥

पातञ्जल इति । अत्र महाभाष्य इत्येतावदुक्तौ शारीरकसूत्रभाष्यादावतिव्याप्तिः । अतः पातञ्जल इति । पातञ्जल इत्युक्तावपि पातञ्जलसूत्राणां भाष्ये वेदव्यासकृतेऽतिव्याप्तिः । अतो महत्पदम् । कृतभूरिपरिश्रम इति भूरिपदोपदानं तन्त्रान्तरीयपरिश्रमासद्भावाभावसूचनार्थम् । सतीं दीव्यति पातिव्रत्येन जिगीषतीति सतीदेवी । कर्मण्यण् । यथाश्रुते तु पुंवद्भावप्रसङ्ग । न च संज्ञात्वान्निषेधः, कर्मधारये तत्प्राप्तिसत्त्वात् । अरिकक्षहुताशनादिति । अरिषु कक्षत्वारोपमूलको राज्ञि हुताशनत्वारोप इति परम्परितरूपकमलंकारः ।

End

तत्किमेकैकस्य वर्णस्यार्थप्रतीतिजनकत्वम् ? समुदायस्य वा ? नाद्यः, द्वितीयादिवर्णोच्चारणानर्थक्यप्रसङ्गात् । द्वितीयेऽपि उत्पद्यमानानां समुदायाभिव्यज्यमानानां वा । अत्रापि आद्ये क्रमेणोत्पत्तिः ? युगपद्वा ? नाद्यः, आशुविनाशिनामुत्पन्नप्रध्वस्तत्वेन समुदायाभावात् । नान्त्यः, युगपदनेक . . . . ।

342 10 D 20

लघुशब्देन्दुशेखरटीका ज्योत्स्ना—उदयंकरकृता

Paper 38 Foll $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. 13 lines in a page Devanāgari script *Old* Good Good writing

Wants the beginning in the S'abdādhikāra and breaks off in the Stripratyaya

Beginning.

सुप्तिङ्धायन्तवत्त्वातिदेशस्य प्रयोजनाभावेऽपि तुल्यन्यायात् स्याडादिविधौ अन्तवद्भावस्यैव वक्तव्यतया तत्राद्यन्तवत्त्वातिदेशस्यास्ति प्रयोजनमिति शङ्कते—न चैवमिति । उत्तरपदस्य गुणवाचकत्वादिति । उत्तरत्वप्रकारकज्ञानविशेष्यस्य लक्षणावृत्त्या बोधकत्वादित्यर्थः । पूर्वपदे तु न तथा, तच्छब्दसामानाधिकरण्येन विधेयबोधकत्वात् 'न विधौ परः शब्दार्थः' इति न्यायेन तत्र लक्षणाया अयोगात् ।

End

सूत्रयीत्येदृग्येति । चिन्त्यमेतत् ; अनृचि चरितार्थस्य पादोऽन्यतरस्यामिति ङीप ङीनभावपक्षे चरितार्थेन टाबृचीत्यनेन परत्वाद्बाधनात् । ऋचि ङीनन्तप्रयोगस्य सूत्रमते खपुष्पकल्पत्वात् तदेकवाक्यतासंपादनार्थमृचि पादन्तस्यानभिधानमिति भाष्याशयस्यावश्यं वक्तव्यत्वात् । एवं सूत्रकृता टाबृचीत्यारम्भात् पादशब्दसमानार्थपदशब्दानङ्गीकारात् । तदङ्गीकर्तृभाष्यकृन्मते हि पदेत्यनृचि टाप् प्राप्नोति । अनभिधानादेव वारणीया । टाब्ङीपोरपवाद इति प्राचां ग्रन्थे अपवादशब्दो बाधकपर इति न कस्याप्यसंगतिरित्याहु । अत उपधालोपिनोऽन्यतरस्याम् ।

The scribe adds

"लिखितोऽयं ग्रन्थो [illegible] स्वपरोपकारार्थम् ।"

343 11. B 29.

लघुशब्देन्दुशेखरटीका ज्योत्स्ना—उदयंकरकृता

Paper 82 Foll $9\frac{1}{2} \times 4$ inches 9 lines in a page Devanāgari script. Old. Good Good writing

Wants *the beginning in the Sandhi* prakarana and breaks off in the S'abdādhikāra.

344 23 D 1

लघुशब्देन्दुशेखरटीका ज्योत्स्ना—उदयंकरकृता

Palm leaf 43 Foll 14 × 1¼ inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Breaks off in the Sabdadhikara

345 29 A 34

लघुशब्देन्दुशेखरटीका ज्योत्स्ना—उदयंकरकृता

Palm leaf 13 Foll 14 × 1½ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

Contains the Samjnaprakarana incomplete

346 11 B 10.

लघुशब्देन्दुशेखरव्याख्या—मन्नुदेवकृता

Paper 64 Foll 10½ × 4⅓ inches 12 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

This also is a brief commentary on Nagesa s Laghusabdenduśekhara by Mannudeva also spelt as Manjudeva He was the son of Durga and S'ambhu and younger brother of Krsnadeva He speaks of him self as a pupil of Payugunda Balakrsna This Balakrsna is said to be the son of Pāyugunda Vaidyanatha the direct disciple of Nagesa (Vide p 51 of the Introduction to the Mitāksara, No 204 of the Chowkhamba Sanskrit Series) According to Aufrecht's Catalogus Catalogorum the author Mannudeva was also called Gopāladeva (See Gopāladeva p 162, Vol I) The author criticizes Udayankara s commentary described in previous numbers Therefore, he must be later than Udayankara who belonged to the middle of the 19th century A D as said before

Contains up to the end of Svarasandhi prakarana

Beginning

नमस्कृत्य गणाधीशं प्रत्यूहव्यूहनाशकम् ।
तात शंभु प्रसू दुर्गां कृष्णदेव तदग्रजम् ॥
शास्त्रप्रवर्तकाचार्यान् पाणिनिप्रभृतीन् मुनीन् ।
बालकृष्णाभिध पायगुण्डोपाख्य पर गुरुम् ।
दोषा ये पण्डितमन्यैर्दत्ता शब्देन्दुशेखरे ।
तान् समुद्धर्तुमेवात्र मन्नुदेवेन चिन्त्यते ॥

पातञ्जले महाभाष्य इति । पातञ्जले योगसूत्रादौ महाभाष्ये चेत्यर्थ । गामश्वमितिवत् विनापि च समुच्चय इति गुरुचरणा । महाभाष्यशब्दस्य पाणिनिसूत्रभाष्ये योगरूढत्वमिति तेषामाशय । यत्वत्र—महाभाष्य इत्येतावदुक्ते शारीरकसूत्रभाष्यादावतिव्याप्ति । अत पातञ्जल इति । पातञ्जले भाष्ये इत्युक्तावपि पातञ्जलसूत्राणा भाष्ये वेदव्यासकृते अतिव्याप्ति । अतो महत्पदोपदानमिति; तच्चिन्त्यम् । वेदव्यासकृते पातञ्जलसूत्रभाष्येऽतिव्याप्तिवारणाय दत्तेन महत्पदेनैव शारीरकसूत्रभाष्यादावप्यतिव्याप्तिवारणेन पातञ्जल इति विशेषणवैयर्थ्यानुद्धारात् । सभवतीति न्यायेन वैयधिकरण्यान्वयाभावेन पातञ्जले भाष्ये इत्युक्तस्यापि वेदव्यासकृते भाष्येऽतिव्याप्त्यभावेन महत्पदवैयर्थ्याच्च । न च गुरुचरणोक्तौ पातञ्जल इत्यनेनैव महाभाष्यस्यापि कोडीकारसभवे महाभाष्य इति व्यर्थमिति वाच्यम्, व्याकरणे तस्य प्राधान्यसूचनार्थं तदुपादानात् ।

End

केचिदिति । तत्पदसूचितारुचिबीजं तु—एवमपि "माङ्ङुच् तदसहने' इत्यादौ कुत्यच्छुत्वयोरभावाप

सौत्रत्वादेरेवावश्यकत्वेन तेनैव वार्तिकादिप्रयोगाणामप्युपपत्तौ एवमुक्तेरसाधारणफलाभाव इति । अच्सन्धिरित्यादौ तु प्रत्याहारान्तरसंदेहापत्ते "इत्रो ऽनन्तरा " इति सूत्रोक्तरीत्या सञ्ज्ञात्वभङ्गापत्तेश्च न कुत्वश्चुत्वे इति बोध्यम् ॥

Colophon

इति स्वरसधि ।

347 *9 H 90*

लघुशब्देन्दुशेखरटीका—शंकरभट्टकृता

Paper 27 Foll 12 × 4 inches 16 lines in a page Telugu script Old Good Illegible writing

This is another running Commentary on Nagesa s Laghusabdendusekhara The MS does not contain the author s name However the MS available in the Madras Govt MSS Library helps in attributing the authorship to S'ankara bhatta *(Vide R No 357 of the Triennial* Catalogue of Sanskrit MSS in the Madras Govt MSS Library) The MS R No 357 referred to above reads the following colophon इति शङ्करभट्टकृते शेखरव्याख्याने सञ्ज्ञाप्रकरणम् . Both the commentaries—now under description and described under R No 357 said above—are one and the same The commentary is also available in print up to the end of Paribhasaprakarana

Contains up to the end of Paribhasa prakarana and two lines in the beginning of the Sandhiprakarana

Beginning

पातञ्जल इति । समुच्चयार्थकचकारमध्याहृत्य पातञ्जलनाम्नि योगशास्त्रे महाभाष्ये चेति व्याख्येयम् । सामानाधिकरण्येनान्वये तु महाभाष्यपदेनैवेतरभाष्यव्यावृत्त्या पातञ्जलपदप्रयोगवैयर्थ्यम् । न हीतरभाष्येषु महाभाष्यमिति व्यवहरन्त्यभियुक्ता । पातञ्जलाख्ययोगशास्त्रपरिग्रमस्य प्रकृतोपयोगस्तु "शब्दज्ञानानुपाती वस्तुशून्यो विकल्प " इति तच्छास्त्रसमतपदार्थनिरूपणस्यैतद्ग्रन्थे करिष्यमाणस्य स्वकीयाध्ययनभाजना मूलकत्वप्रदर्शनमिति बोध्यम् । सतीदेत्या इति । सञ्ज्ञाशब्दस्यापि योगार्थमादाय भावितपुस्कत्वात् कर्मधारये प्रतिप्रमवंसत्त्वेन सञ्ज्ञात्वनिमित्तकनिषेधाप्रवृत्तेश्च सतीशब्दस्य पुवद्भाव प्राप्तोऽपि पतिव्रतावाचिसतीशब्दे उपपदे विजिगाषार्थकदिव्धातो कर्मण्यणि रूपमङ्गीकृत्य सामानाधिकरण्याभावात् पुवद्भावो न भवतीति परिकल्प्य पतिव्रतामपि या जेतुमिच्छति तस्या गर्भज इत्यर्थ इति केचित् । सञ्ज्ञास्वरूपभङ्गभिया पुवद्भावो न कृत इत्यन्ये । रामत इति । "अपादान चाहीयरो " इति तसि ।

End

यद्यपि शकारोच्चारणसामर्थ्येनेयमाशङ्का परिहर्तुं शक्यते, तथापि एतादृशाशङ्कोत्थानमपि मा भूदित्येतावन्मात्रेण शित्पदस्य ज्ञापिते तस्मिश्चारितार्थ्यमुपपाद्यमिति बोध्यम् ।

Colophon

इति परिभाषाप्रकरणम् ।

ननु शब्दाना नित्यत्वेन तत्र यकारादे स्वत एव सत्त्वेन तदुद्दिश्य साधुत्वस्यैव नित्यतापक्षे वक्तव्यतया यण् साधुर्भवतीति वक्तव्ये यण् स्यादिति

348. 10. D. 19.

लघुशब्देन्दुशेखरव्याख्या चन्द्रकला—भैरवमिश्रकृता

Paper. 56 Foll. 10¼ × 4½ inches 13 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing.

This is an exhaustive and very useful commentary on Nāgesa's Laghusabdendus'ekhara by Bhairavamis'ra son of Bhavadevamis'ra of Agastya family. The author writes the following verses at the end of the Pūrvārdha as found in the printed book.

" शब्देन्दुशेखरव्याख्या तद्धितान्तस्य या कृता ।
सा वै शम्भुतिथौ वर्षे खाष्टभूतीन्दुसंमिते ॥
आश्विनस्यासिते पक्षे भैरवेण समापिता ।
अस्ति दौलतरायाख्यो राजराजोऽपरः कृती ॥
तत्कृपजीविकेनैषावन्तिकायाः प्रभुर्महान् ।
यस्य प्रतापसिंहेन निरस्ताः शत्रुवारणाः ॥ "

Again at the end of the Uttarārdha he writes:

" शरग्रहसिद्धिचन्द्राब्दे मन्मथे शुभवत्सरे ।
माघे मास्यसिते पक्षे मूले कामतिथौ शुभा ॥
पूर्णा वारे दिनमणेरिय चन्द्रकलाभिधा ।
शब्देन्दुशेखरव्याख्या भैरवेण यथामति ॥ "

From the above-mentioned verses it is clear that Bhairavamis'ra wrote the commentary on the Pūrvārdha of the Laghus'abdendus'ekhara in Sam. 1880 1823 A.D. and the Uttarārdha in Sam. 1881 - 1824 A.D. and that one Daulataraya, Chief of Avanti was his patron. M. M. Pandit Vāsudeva Abhyankara S'āstri of Poona assigns Bhairavamis'ra to 1780 A.D. (Vide page 531 of his edition of the Sarvadars'anasangraha.) It is not known how he arrived to this conclusion while the above-mentioned records show clearly that the author wrote his work in 1823. and 1824 A.D. Bhairavamis'ra has also written commentaries on the Paribhāsendusekhara of Nāgesa, on the S'abdaratna of Haridīkṣita and on the Vaiyākaranabhūṣanasāra of Kondubhaṭṭa.

Contains the Kārakaprakarana only.

Beginning :

अथ स्त्रीप्रत्ययानां प्रातिपदिकप्रकृतिकत्वात्स्वादीनामपि तथात्वात्तेषामपि निरूपणमावश्यकमिति प्रसङ्गसंगत्या तदर्थान् निरूपयति—स्वौजसमौडिति । प्रथमाया न कारकविभक्तित्वमिति यादिमतं दूषयितुमुपक्रमते—इदमपीति । क्रियायोगश्च न साक्षात्कारकत्वे प्रयोजकः । किंतु साक्षात्परंपरासाधारणः । साक्षाद्यथा कर्मादीनाम् । परंपरया यथा अधिकरणकारकस्य । एवं प्रथमान्तस्यापि । सा च क्रिया यत्र क्रियावाचकं पदं प्रयुज्यते तत्र चैत्रः पचतीत्यादौ तदर्थभूतैव । यत्र तु न प्रयुज्यते घटः पट इत्यादौ तत्रापि अस्तिर्भवन्तीपरोऽप्रयुज्यमानोऽप्यस्तीति न्यायेन गम्यमानास्तिक्रियायामेवान्वयः । स च प्रथमार्थकर्तृकर्मादिद्वारा ।

End :

सर्वेशमिद्धिरिति । सर्वेषामिशानां नियामकत्वम् प्रवचनीयसज्ञानात्योदाहरणमायानामिदर्थः । मङ्गलान्तानीति भाष्योक्तः मङ्गल्यायदस्य आभिप्रायेणात्र मिद्धिशब्दोपादानम् । मूलेऽपि "अधिशीङ्" इति सूत्रात् ईश्वर इति विभाषा कृञीति सूत्रे अनुवर्तते । सकलम्मङ्गलानैश्वाम्नातामकं मङ्गल सर्वेशां भवति-

त्वभिप्रायेणान्तेऽस्य सूत्रस्योपन्यास इति शिवम् ॥ इति सप्तमाविवरणम् ।

Colophon

इति श्रीदनन्तरस्याणमद्गुणनिधानाखिलपण्डित सार्वभौमभूमण्डलप्रमारितनिजतनयशवश पारंणर्पा यृपभान्वगम्यकुलवशावतसश्रीभरद्वेजमिश्रात्मजभैरवमिश्रकृताया चन्द्रकलाया कारकान्तशब्देन्दुशेखरव्या ख्यान समाप्तम् ॥

The scribe adds

रसखाङ्काब्जमित(१९०६)मास इषे शुक्लपक्ष पञ्चम्याम् ।

यज्ञेश्वरेण लिखिता मिश्रकृता कारकव्याख्या ॥

349 11 B 28

लघुशब्देन्दुशेखरव्याख्या चन्द्रकला—भैरवमिश्रकृता

Paper 48 Foll 9 × 4 inches 11 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Contains the Karakaprakarana only

350 10 I 34

लघुशब्देन्दुशेखरव्याख्या भावबोधिनी—सेतुमाधवाचार्यकृता

Paper 571 Foll 8 × 6 inches 14 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

This also is an exhaustive and useful commentary on Nagesa s Laghusabdendu sekhara by Setumadhavacarya with surname Naditiram He was the pupil of M M Subbarayacarya The author Setumadha vacarya was the Principal of Sanskrit College, Tiruvadi Tanjore Dt some 50 years ago

Contains up to the end of स्त्रीप्रत्ययप्रकरण.

Beginning

नृसिंहचरणौ नत्वा स्मृत्वा मुनित्रयाऽग्रिमम् ।
शब्देन्दुशेखरव्याख्या क्रियते भावबोधिनी ॥

स्वस्य पाण्डित्य स्वप्रन्थे शिष्यसादस्य स्वकुलशुद्धि च दर्शयन् विघ्नविघाताय कृत मङ्गल शिष्यशिक्षार्थं निबध्नाति—पातञ्जल इत्यादिना । अत्र चशब्द मध्याहृत्य पातञ्जलनाम्नि योगशास्त्रे महाभाष्ये चेति याव्येयम्, सामानाधिकरण्ये तु महाभाष्यपदेनैवतर भाष्यव्यावृत्त्या तद्वैयर्थ्यात् । न च योगेनेतरभाष्यग्रहणम्, रूढेर्योगापहारित्वात् । न हीतरभाष्य महाभाष्यमिति व्यवहरन्त्यभियुक्ता । न च तस्य प्रकृतानुपयोग, शब्दज्ञानानुपातीयास्मिन् तच्छास्त्रसमतपदार्थनिरूपण स्यैतद्ग्रन्थ करिष्यमाणतया तज्ज्ञत्वस्यापि वक्तव्यत्वात् । कश्चित्तु पात जले महाभाष्ये अकृत इति छित्वा जले महाभाष्ये पात मज्जन भूरिपरिश्रम सन् य अकृत स नागेश इति योजयन्ति । कृतेति सापेक्षत्वेऽपि गमकत्वात्समास । तत्र च विग्रह वाक्यवारसजातीयवाधप्रयोजकत्वमित्यन्यत्र विस्तर ।

End

तदनित्यत्वेति । लिङ्गविशिष्टपरिभाषानित्यत्वेत्यर्थ । तत्फल तु सखीमतिक्रान्तोऽतिसखिरित्यत्र न टच् । केचिदिति । घटघटीग्रहणात् तदनित्यत्व सिद्धमित्य रुचिरिति ॥

Colophon

इति श्रीशब्देन्दुशेखरव्याख्यायाया भावबोधिन्या स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम् ॥

351 9 D 6

लघुशब्देन्दुशेखरटिप्पणम्

Paper 15 Foll $9\frac{1}{4} \times 5$ inches 12 lines in a page Telugu script Old Good Illegible writing

This is an anonymous commentary on Nāgesa s Laghusabdendusekhara

Contains the Samjnaprakarana incomplete

Beginning

पातञ्जल इत्यनेनैव महाभाष्यस्यापि लाभे तदुपादान ब्राह्मणवसिष्ठन्यायेन। ननु गोबलीवर्दन्यायेनेति यत्रोच्यते प्राचीनैस्तत्र ब्राह्मणवसिष्ठन्यायेनेति वक्तुर्नवीनस्य क आशय इति चेत्; शृणु—त्यदादीनि सर्वैर्नित्यमिति सूत्रे भाष्ये अयमपि योग शक्योऽवक्तुमित्यादिना प्रत्याख्याय, इद तर्हि प्रयोजनम् सामान्यविशेषवाचिनोर्द्वन्द्वाभावात् सिद्धम्। सामान्यविशेषवाचिनोश्च द्वन्द्वो न भवतीति वक्तव्यम्। यदि सामान्यविशेषवाचिनोर्द्वन्द्वो न भवतीत्युच्यते शूद्राभीर गोबलीवर्द तृणोलपमिति न सिध्यति। नैष दोष। इह तावच्छूद्राभीरमिति आभीरा जात्यन्तराणीति न दोष इत्युक्त्वा गोबलीवर्दमित्यत्रापि गोशब्दबलीवर्दशब्दयो स्त्रीत्व समानाधिकरणगोत्वपुस्त्वसमानाधिकरणगोत्वयोः प्रवृत्तिनिमित्तयोर्द्वयोर्भेद उक्त। एव च सामान्यविशेषभावानापन्नत्वात् द्वन्द्वोपपत्तिरिति तदाशय इति गोबलीवर्दन्यायेनेति प्राचीनप्रवादो भाष्यविरुद्ध इति।

End

अत एवेत्यस्य शास्त्रासिद्धत्वासाधकेतादर्थ्यानङ्गीकारादेवेत्यर्थ। अत एव शब्दरत्ने कार्यासिद्धत्वे एतस्य वैयर्थ्यमापादितम्।

352 11 B 35

लघुशब्देन्दुशेखरटीका

Paper 11 Foll $10\frac{1}{4} \times 2\frac{3}{4}$ inches 11 lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

An anonymous commentary on Nagesa's Laghusabdendusekhara

Contains a small portion in the Uttarārdha

Beginning

सीताराम नमस्कृत्य गणेश च सरस्वतीम्।
शब्देन्दुशेखरव्याख्या द्वितीयार्धे विरच्यते॥

विघ्नविघातार्थमिति। आदिपदेन तद्द्वारकसमाप्तिग्रन्थप्रचारसग्रहः। तद्विहितेति। वेदविहितेत्यर्थ। सर्वनाम्नामित्यत्रोत्सर्गपदस्वारस्येन क्वचिदप्रधानस्यापि परामर्शसत्त्वादिति भाव। वीत्येतस्य जायत इत्यनेन सामसे प्रातिपदिकत्वात्तत्प् इति प्रकारनिरास सूचयन्नाह—वीति भिन्न पदमित्यादि। निरासे बीजमाह—तिङन्तोत्तरेति। लिङ्गसर्वनामनपुसकत्वसद्भावेन विजयत इत्यत्र ह्रस्वत्वापत्तिरिति तत्प्रकारनिरासबीज तु न युक्तम्। नपुसके यत्तस्यैवेति सिद्धे प्रादिपदिकग्रहण सत्त्वप्रधानप्रातिपदिकस्यैव ह्रस्वत्व यथा स्यादित्येव मर्थमित्यर्थस्य भाष्ये स्पष्टमुक्ते प्रकृते तदप्रसक्तेरिति बोध्यम्।

End

धारूपा इतीति। रेफस्त्वाकारागम, न दा इत्यस्येति। ननु अवयवावयव समुदायावयवो भवतीति वचनेन समुदायावयवत्वमक्षतमिति चेन्न, आशयानवबोधात्। तथा हि—अय हि न्यायो यत्रावयवावयवोऽवयविनि दृष्टस्तत्र प्रवर्तते; न तु सर्वत्र। अत एव पठिता विद्या इत्यादौ इटष्टिरत्वमादाय ङीप् न। अवयवत्व

इकारस्यावयवा यष्टकारस्तस्यावयविनि समुदायेऽदर्शनात्, अनुबन्धविनिर्मुक्तस्यैवोपस्थिते । एधेतेत्यादौ मुट सकारस्यानयविनि समुदाये दृष्टतया तत्र लापो भवत्येव । एव हि निवेशे टयुन्युलोष्टित्वमपि चरितार्थम् । अन्यथा तुटष्टित्वमादायेव प्रातस्तनीत्यादौ ङीप्सिद्धे टयुटयुलोष्टित्व व्यर्थमेव स्यादिति सुधीभिराकलनीयम् ।

353 24 B 4

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या विलासः—लक्ष्मीनृसिंहकृतः

Palm leaf 171 Foll 18 × $1\frac{3}{4}$ inches 10 lines in a page Grantha script Old Injured Illegible writing

This is a commentary on Bhattoji diksita s Siddhantakaumudi The commentary is called Vilasa The manuscript is a fragment and does not contain any colophon supplying the names of the author and the commentary However on comparison of a portion of this commentary *with the corresponding portion of the* commentary described under D No 1448 of the Des Cat of the Govt Oriental MSS Library Madras both the commentaries are found identical and the author is known to be Laksminrsimha son of Kondubhattamahopadhyaya of the Mahidara family and pupil of Narayanendra Again on further comparison with the commentary described under D No 1446 of the Des Cat of the same Library and with that described under No *562* of the Des Cat of the Curator s office Trivandrum the name of the commentary is known as Vilasa From the colophon and the introductory stanzas of the commentary as quoted in the above mentioned Catalogues it is also known that the author Laksminrsimha was the son of Ramamba and pupil of Ramabhadra who is extold as an incarnation of the famous Patanjali This Ramabhadra may be probably same as the famous Ramabhadradiksita It is also known from the above mentioned references that Ramamba was the author s mother This author Laksminrsimha is identical with the authors of Tarakadipika and Abhoga the commentary on Amalananda s Kalpataru

It is an accepted fact that Kondubhatta the author of Vaiyakaranabhusana and Sara thereof was the nephew of *Bhattoji* diksita If our author s father Kondubhatta is taken identical with *Bhattoji s* nephew as stated in No *6271* and *7090* *of the Tanjore Des catalogue the work* may be assigned to the 17th Century A D But evidences for such identification are needed

The leaves bearing numbers 47—49 52—55 and 57—61 are missing

Contains from the S'abdadhikara to the Samasasrayavidhi (incomplete)

Beginning

उपजीव्यसधिनिरूपणानन्तर शब्दान्निरूपयितुकाम शिष्यबुद्धिसौकर्यायादौ सुबन्तान्निरूपयितुमाह—अर्थवदिति । प्रत्यय प्रत्ययान्त चेति । प्रत्यय इति प्रत्ययग्रहणेन तदन्तस्य ग्रहणे प्रत्ययान्तस्यैव व्यपदेशिवद्भावेन प्रत्ययस्यापि ग्रहणमिति भाव । न च

सञ्ज्ञाविधित्वान्न तदन्तग्रहणम्, सुप्तिङन्तं पदमित्यन्तग्रहणेन सञ्ज्ञाविधौ प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणं नास्तीति ज्ञापनादिति वाच्यम्; अप्रत्यय इति प्रतिषेधविधिरिति कयटादौ स्थितत्वात्। एवं च वर्जयित्वेति फलितार्थकथनमिति बोध्यम्। अर्थवदिति नपुंसकत्वानुगुणं विशेष्यमाह—शब्दस्वरूपमिति। वनं धनमित्यादौ वन् धन् इत्यशुस्य प्रातिपदिकत्वे ततः परस्य सोरेकवचनमुत्सर्गत. करिष्यत इति भाष्यकारवचनप्रामाण्य हल्ङ्यादिलोपे सति न लोपो मा भूदित्यर्थवदित्युक्तम्। वृत्रमहन् काण्डे कुण्डे इत्यादौ न लोपहस्वादिव्युदासार्थमधातुरित्यादिकमिति बोध्यम्। कृत्तद्धितान्ता इति। इहानुवृत्तस्यार्थवत्पदस्य प्राशस्त्येनार्थवत्परत्वात् कृत्तद्धितान्तयोरेव च पर्यवसिताभिधेयत्वेन तथात्वादर्थवत्पदम...... ग्रहणमिति भाव।

End

तदाह—क्विबन्तेष्विति। उपानदिति। उप नह्यत इति विग्रहे सपदादित्वात्कर्मणि क्विपि नहो ध इति धत्वे दीर्घे च रूपम्। नीवृदादौ कर्तरि क्विप् निवर्तत इति नीवृत्। प्रवर्षतीति प्रावृट्। मर्माणि विध्यतीति विग्रहे व्यधे ग्रहिज्येत्यादिना सम्प्रसारणे ममावित्। नितरां रोचत इति नीरुक्। तस्यैवोदाहरणान्तरं केषुचित्कोशेषु दृश्यते अभीरुगिति। अभितो रोचत इत्यर्थः। ऋतिं सहत इति विग्रहे पूर्वपदादिति षत्वे ऋतीषट्। परितनोतीति परीतत्। गम इत्यत्र गमादीनामिति वचनात्तनोतेरप्यनुनासिकलोपे तुकि रूपम्। गतिकारकयोरेवेति। दीर्घ इत्यर्थः। पट्रुगिति। पट्वी रुग्यस्येति बहुव्रीहिः। रुक् च कान्तिः। वनगिर्योरिति। आदिशब्दस्य प्रत्येकं सम्बन्ध', वनगिर्योरित्यनेन यथा।

354 9 E 60

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुमनोरमा—तिरुमलयज्वकृता

Paper 119 Foll $11\frac{3}{4} \times 4$ inches 14 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

This is a commentary on the Siddhanta Kaumudi of Bhattojidiksita The commentary is called Sumanoramā The author Tirumalayajvan was the son of Venkata yajvan belonging to the family known as Saddarsana The title Saddarsana of the family is said to have sprung from a guru called Upendra Sarasvati The author Tirumalayajvan had two brothers namely Sarvesvarayajvan and Abbannayajvan of whom the former was his preceptor This Sarvesvarayajvan is identical with the author of *Mahābhasyapradipasphurti* (described under No 107 herein before) as our author quotes herein the work under the authorship of his preceptor (Vide—अधिकं स्वस्मद्गुरुकृतभाष्यप्रदीपस्फूर्तौ द्रष्टव्यम्.)

Contains the Uttarārdha up to the end of Curādiprakarana

Beginning

यद्वक्त्राभिमुखं मखेषु मनिभिर्मन्त्रानुपूर्वं हविर्दत्तं दैत्यवराभिपाय विबुधाः सर्वे सदा भुञ्जते।
यद्ध्यानात्प्रभजन्ति निर्मलधियः के वा महापातका
. . . . . तमग्निपुरुषं वन्दामहे मानसे ॥
वन्दे देव्या सरस्वत्या वन्दनीये पदाम्बुजे।
यद्वन्दनेन मन्दोऽपि विन्देद् गुरुसमाननाम् ॥
यो वेदगर्भमननोद्भिधिमात्मसूष्ट
यः पञ्चवर्णनरगेद्गुरुमातपानम्।

सोऽयं समस्तजगतां सुहृदन्तरात्मा
वाचः प्रसारयतु मे बुधसंमतार्थाः ॥
अष्टाध्यायीं दर्शयन्तीव साक्षा-
द्व्याख्यामुद्रा राजते यस्य हस्ते ।
भूयो भूयस्तारकान् शोधयन्ती
साक्षादीक्षे दक्षिणामूर्तिदेवम् ॥
वृद्धोपेन्द्रयतीन्द्रसान्द्रकरुणासंवृद्धषड्दर्शन-
श्रीषड्दर्शनवेङ्कटाध्वरिलसद्दर्माब्धिचन्द्रोदयम् ।
सौजन्यार्चितसर्वलोकविनुतप्रख्यातकीर्तिश्रियं
श्रीसर्वेश्वरसर्वतोमुखगुरुं सर्वेश्वरांशं भजे ॥
श्रीषड्दर्शनवेङ्कटाध्वरिसुतः षड्दर्शिनीवल्लभ-
श्रीसर्वेश्वरसर्वतोमुखगुरोर्विद्यानिधेः सोदरः ।
विख्याताध्वनपौण्डरीकसहजः सिद्धान्तकौमुद्यनु-
व्याख्यामातनुते सुधीस्तिरुमल श्रीद्वादशाहाध्वरी ॥

स्वचिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नेन परिसमाप्तये कृतं मङ्गलं शिष्यशिक्षार्थं ग्रन्थतो निबध्नाति—श्रोत्रेति । श्रोत्रियस्य भावः श्रौत्रम् । हायनान्तयुवादिभ्योऽण् इति सूत्रे पठितात् श्रोत्रियस्य यलोपश्चेति वार्तिकात् अण्यलोपौ । यस्येति चेति इकारलोपः । अर्हतो भावः आर्हन्ती । वर्णदृढादिभ्यः ष्यञ्च इत्यत्र अर्हतो नुम् चेति वार्तिकात् ष्यञ्नुमौ । षित्वात् ङीषि हलस्तद्धितस्येति यलोपः । ताभ्यां वित्ताः श्रौत्रार्हन्तीचणाः । तेन वित्त इति सूत्रेण चणप्प्रत्ययः ॥

End:

पुच्छादिभ्विति । सूत्रप्रत्याख्याने आत्मनेपदं न स्यादित्यत आह—णिजन्तादिति । बहुलग्रहणात् । बहुलमेतन्निदर्शनमित्यत्र । ग्रन्थान्ते धातुपाठान्ते ।

Colophon:

इति चुरादिणिज्विकरणः ॥

355. *25. C. 25.*

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुमनोरमा—तिरुमलयज्वकृता

Palm-leaf. 81 Foll. 17 × 1¼ inches, 8 lines in a page. Grantha script. Old. *Injured. Clear writing.*

The stanza which is given below says that the author's father Venkatesa was the son of Sarasvatīmakhin of the Saddarsana family.

Wants beginning in the Strīpratyaya and breaks off in the Samāsaprakarana.

As the first three leaves are much broken the beginning is given from the 4th leaf.

Beginning:

अयङ्गसंयोगार्थमारम्भः । पूर्वेण सहितः सपूर्व इति । समासे विद्यमानपूर्वस्येत्यभिप्रेत्याह । . . . विशेषणाल्लभ्यते । गृहस्य पतिरिति विग्रहः । अत्र पतिशब्दः स्वामिपर्यायः । अनुपसर्जनाधिकारात् दृढपत्नीत्यादौ न . . नित्यं सपत्न्यादिष्वेतदर्थम् । अन्यथा विकल्पाप्राप्त्या तदपवादस्य तत्सूत्रस्यायोगादित्यर्थः । बहुव्रीहावपीत्युपलक्षणम् । पति . . . संयोगाभावादित्यर्थः । उपमानादिति । अग्निसाक्षिकपाणिग्रहणाभावर्यादिति भावः । आचारेति । पत्नीवाचरतीत्यर्थ.

Colophon:

वृद्धोपेन्द्रसरस्वतीगुरुकृपासंवृद्धषड्दर्शनी-
वंशाम्भोन्दुसरस्वतीमखिसुतश्रीवेङ्कटेज्यावनः ।
सूनोस्तिरुमलयज्ववर्यविदुषः सिद्धान्तकौमुद्यनु-
व्याख्यायां सुमनोरमाभिधकृतौ स्त्रीप्रत्यया व्याकृताः ॥

End:

दिवो द्यावा । दिवुशब्दस्य द्यावादेश इत्यर्थः । . . .

कस्येत्यत आह—दिव इत्येवेति। ननु दिवसादेशे अकारो व्यर्थः, प्रयोगे अश्रवणादित्यत आह—आदेश इति। अकाराभावे पदान्तत्वात् . . . यादेशावित्यत आह—छन्दसीति। नन्वकारोच्चारणस्य रुत्वबाधनार्थत्वे दिवस्पृथिव्योरित्यत्र पदकाराः कथं विसर्ग कुर्वन्तीत्यत आह.

356. 9. G. 38.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सिद्धान्तरत्नाकरः—

. रामकृष्णभट्टकृतः

Paper. 109 Foll. 12 × 6 inches. 11 lines in a page. Devanāgarī script.' Old. Injured. Illegible writing.

This also is a commentary on the Siddhāntakaumudī of Bhaṭṭojidīkṣita. The commentary is called Siddhāntaratnākara. The author Rāmakṛṣṇabhaṭṭa was the son of Tirumalabhaṭṭa and grandson of Venkaṭādribhaṭṭa. It is interesting to note that the names of Rāmakṛṣṇa's father and grandfather *viz.*, Tirumala and Venkaṭa coincide with those of the author of Sumanoramā (vide the last number) and his father. But as the surnames—Bhaṭṭa in one side and Yajvan in other side—are different, we could not venture to identify them

Beginning:

विघ्नेशं सच्चिदानन्दं लक्ष्मीकान्तमजं विभुम्।
प्रणम्याथ मुनीन्स्त्रया पाणिन्यादींस्तथा गुरुम् ॥
वेदशास्त्रार्थनिष्णातं तातं तिरुमलाभिधम्।
शेषाशेषार्थसिद्धान्तकौमुदीमतिगह्वराम् ॥
व्याचिख्यासुर्विधास्येऽहं रामकृष्णो यथागमम्।
वैयाकरणसिद्धान्तरत्नाकरमिमं सुधीः ॥

प्रारिप्सितस्य ग्रन्थस्याविघ्नेन परिसमाप्तिमभीप्सुर्मङ्गलं मुख्यगुरुनमस्काररूपमातन्वानः शिष्यशिक्षार्थं ग्रन्थत उपनिबध्नाति—मुनित्रयमिति। त्रयोऽवयवा यस्येत्यर्थे संख्याया अवयवे तयबिति तयपि द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वेत्ययजादेशे षष्ठीसमासः। कृत्वातूयस्याप्यक्रियानिरूपितकर्मत्वात् कर्मणि द्वितीया। न च नमः-स्वस्तीत्यादिना नमःशब्दयोगे चतुर्थी शङ्क्या, उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसीति कारकविभक्तेर्न्याय्यत्वात्। न च कर्तृकर्मणोरिति षष्ठी स्यादिति वाच्यम्, न लोकेति निषेधात्। नमस्कुर्मो नृसिंहायेत्यादौ तु तादर्थ्यरूपसंबन्धविवक्षया चतुर्थी। यद्वा क्रियार्थोपपदस्य कर्मणि स्थानिन इति चतुर्थी, नृसिंहमनुकूलयितुं नमस्कुर्म इत्यर्थावगमात्। नमस्कृत्येति। क्त्वान्तेन गतिसमासे समासेऽनञ्पूर्वे इति क्त्वो ल्यप्। साक्षात्प्रभृतित्वात् गतिसंज्ञाया नमस्पुरसोर्गत्योरिति सः। परिभाष्य विचार्य। परौ घुवोऽवज्ञाने इति लिङ्गात् परिपूर्वस्य भरतेर्विचारेऽपि प्रवृत्तेः।

Colophon:

इति रामकृष्णभट्टकृते सिद्धान्तरत्नाकरे सञ्ज्ञाप्रकरणम्।

End

प्रवीणिति। प्रख्यायतीति विग्रहे ख्यायतेः संप्रसारणं चेति विस्मंप्रसारणपूर्वत्वे हल इति दीर्घत्वम्। नदीकार्यं त्वस्य नास्ति, नियमस्त्रीत्वाभावात्। उत्त्वावितित। नायं धात्वयवसंयोग इति यण् भवत्येवेति भावः। इवर्णान्तधातुनाङ्गविशेषणात् हरीनिवादौ न यण्। न चैवदुक्तोपरिव एकाजवादमूलस्य यनः प्रवृत्त्या .

357 9 G 39

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सिद्धान्तरत्नाकरः—
रामकृष्णभट्टकृतः

Paper 93 Foll 12 × 6 inches 11 lines in a page Devanāgari script Old Injured Illegible writing

As the work is quoted in the Laghu sabdendusekhara, the author must be earlier than Nagesa

Contains the Uttarardha incomplete

Beginning

य सपूज्य बुधाः सिद्धिमिन्द्राद्या प्राप्नुवन् स्विकाम् ।
द्वैमातुर स न॰ पायाद्विघ्नध्वान्तविभावसु ॥
त्रायता प्रकृति सा मामनेकानेकशक्तिका ।
व्यनक्ति शब्दरूपाणि सानिध्यात्प्रत्ययस्य या ॥
अथोत्तरार्ध तनुते यथागम
फणीन्द्रभाष्यादि विभाव्य यत्नत ।
अमत्सराणा सुधिया विपश्चिता
मनो नरीनर्ति तु यत्र सततम् ॥

विघ्नविघाताय मध्ये शिष्टाचारप्राप्त वस्तुनिर्देशरूप मङ्गल शिष्यशिक्षायै ग्रन्थत उपनिबध्नाति—श्रौत्रेति । "मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि" इत्यादि श्रुतिभूवादि सूत्रस्थ भाष्यमेवास्य मूल बोध्यम् ।

End

एव चाकारश्रवणफलकादन्तत्वलिङ्गकल्पितवचन प्राप्तोऽभावप्रोपविकल्प इति तदर्थ॰ फलित इति किमत्र व्याहतम्? अत एव निर्मूल चेत्यशुद्धम, महता प्रबन्धेन मूलस्य प्रतिपादितत्वात् । प्रत्युत णिज्विकल्प एव निर्मूल, युक्तिशाकटायनवोपदेवाद्यनेकग्रन्थविरोधात् । णिज्विकल्पवादिना भवतोऽप्ययमेव गतिरित्यवधेयम् ।

प्राचा ग्रन्थस्य निष्कर्षो मयाकारि यथामति ।
यथागम च कतिन क्षमन्ता दूषयन्तु वा ॥

तदेव वोपदेवकृष्णपण्डिताद्यनेकग्रन्थसिद्धरूपाणाम्- नापयन्यादीनामेव साधुता । न तूनति, अङ्कति औननदियादीनाम्, भाष्यकैयटाद्यनेकग्रन्थ.

358 9 G 41

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सिद्धान्तरत्नाकरः—
रामकृष्णभट्टकृतः

Paper 94 Foll 12 × 6 inches 11 lines in a page Devanagari script Old Injured Illegible writing

Contains the Krtprakarana complete

Beginning

त्रायता प्रकृति॰ सा मामनेकानेकशक्तिका ।
व्यनक्ति शब्दरूपाणि सानिध्यात् प्रत्ययस्य या ॥
य विद्वान् सर्वविज्ञाता यमविद्वान्न सर्ववित् ।
त चिन्तये सदात्मान . . मुखाप्तये ॥
गोपीपीनकुचद्वन्द्वसङ्गादानन्दसुन्दर ।
य त्वादर्शयसे श्रीश व्याचष्टे सुकृतीकृत ॥

अर्थप्रत्यायनाय प्रयुज्यमानवाक्यानुशासन तद्घटित पदानुशासनपूर्वकमिति सुप्तिङन्त पदमित्यारभ्यम् । तत्क्रमानुरोधेन तदुभय निरूप्य सुपा स्वादीना च प्रकृतित्वेनापेक्षितान् कृदन्तान् वक्तुमारभते—धातो रिति । प्राक् लादेशाद्धात्वधिकार॰, न त्वा तृतीयपरि समाप्तेरित्याह । अन्यथा एधते इत्यादौ विकरणैर्व्यव- धानात् टेरेत्व न स्यात् । एश॰ शित्व सर्वादेशार्थ कर्तव्य स्यात् ।

End

मन्वग्भूत्वेति । इहान्वक्शब्दो देशविशेषपर, नानुकूलपर इति न भ्रमितु । किं तु पश्चैव । नापि वैकल्पिक उपपादमस्ति इति सिद्धम् ।

युक्तिप्राचुर्ययुक्तेऽस्मिन् श्रीमद्रत्नाकरेऽतुल ।
कृदन्तनिया पूर्तिमगात् कृष्णेशस्य तुष्टये ॥

Colophon ·

इति श्रीमद्वेंकटभट्टपादात्मजतिर्मलभट्टपादतनूजरामकृष्णभट्टकर्तृके वैयाकरणसिद्धान्तरत्नाकरे कृदन्तप्रक्रिया ।

विद्वानभूद्वेंकटभट्टपाद-
स्तदात्मजात्तिर्मलभट्टपादात् ।
श्रीरामकृष्णो जनिमान् विनीतः
फणीन्द्रभाष्यार्णवभावनार्थी ॥
गौरीशसक्तो जनुषः फलार्थी सिद्धान्तरत्नाकरमर्थगूढम् ।
अदीपय तद्वरत्नपुष्पैः संपूजये शङ्करपादपद्मम् ॥
श्रीरामकृष्णेन मया समुद्धृतः
पातञ्जलाद्भाष्यमहोदधेः सताम् ।
सिद्धान्तरत्नाकर इत्ययं मुदा
तोतुष्यतां शंभुरतः सहोमया ॥
ब्रह्म प्रकाशितं येन शाब्दं सच्चित्सुखात्मकम् ।
सर्वज्ञः सुमहातेजाः स मे सेव्यः पतञ्जलिः ॥

The former owner of the MS —Nṛsimhasomayājin son of Ahpbalādhvarin

359. 10 E 71

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सिद्धान्तरत्नाकरः—
रामकृष्णभट्टकृतः

Paper 811 Foll. 9 × 4 inches 9 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

Wants 31 leaves in the beginning and 23 leaves (746—768) in the middle

Begins in the course of Paribhāṣāprakarana and ends in the Lakārārthaprakriyā in the Uttarārtha

Beginning ·

श्रुभुक्षणमिन्द्रमित्यादर्थत्वेन सम्याप्यावश्यकत्वात् । 'वा पदान्तस्य णिमे' इति येद उपधादीर्घस्य वक्तव्यकत्वात् । तस्मादुक्तदूषणाना का गतिरित्याशङ्क्याह—गुणवृद्धिशब्दाभ्यामिति । पूर्वसूत्राभ्यां गुणवृद्धिग्रहणानुवृत्त्यैव सिद्धे पुनस्तदुपादानं पूर्वसूत्राभ्यां तयोरनुवृत्तिमिहैव वा तदावृत्तिं सूचयति । तेन गुणवृद्धिशब्दोच्चारणेन यत्र तयोर्विधानं तत्रैवेयं परिभाषोपतिष्ठते इति कैयटः ।

केचित्तु—इह गुणवृद्धिग्रहणं न कर्तव्यं, पूर्वसूत्रद्वयं संपूर्णमिहानुवर्त्य वृद्धिरिति यत्रादैचो गुण इति यत्रादेङो भण्यते तत्रैवेयमुपतिष्ठत इति व्याख्याने बाधकाभावादित्याहुः ।

End

अन्यथा सक्तून्पिब धानाः खादेत्यभ्यवहरतीत्यत्र मूलोदाहरणे द्वित्वापत्तेः । लोडभाव प्रक्रम्याभ्यवहरतीत्यनुप्रयोगस्य हित्वान्तयोर्विहितस्यासंगतत्वाच्च । एतेन लोडभावं प्रक्रम्य 'भ्राष्टमटति खदूरमटति स्थाल्यपिधानमटतीत्येवायमटति' इति वृत्तिकृदुक्तानुप्रयोगोऽपि परास्तः । कालकारकसंख्याना लटैव स्पष्टीकृतत्वाच्चेति दिक् । भ्रम एवेति । पुरुषाशे वचनाशे च कात्यन्याख्यातृणामिति भावः । एवं च पुरीमवस्कन्देत्यादौ पुरुषवचनसङ्ख्योरभावेऽपि तिङन्तत्वं परस्मैपदात्मनेपदान्तत्वं च यथाशास्त्रं सिद्धम् ॥

युक्तिप्राचुर्ययुक्ते श्रीतेऽङ्के रत्नाकरेऽतुले ।
अपुष्पुर लकारार्थान् वेंकटेशस्य तुष्टये ॥

Colophon

इति श्रीमद्वेंकटाद्रिभट्टपादात्मजतिरुमलभट्टपादतनूजरामकृष्णभट्टकर्तृके वैयाकरणसिद्धान्तरत्नाकरे लकारार्थप्रक्रिया ॥

360. 20. 1. 16

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सिद्धान्तरत्नाकरः—
रामकृष्णभट्टकृतः

Palm leaf 33 Foll. 17 × 2 inches. 10

lines in a page. Telugu script. Old. Injured Clear writing.

Wants beginning in the S'abdādhikāra and breaks off in the Strīpratyayaprakarana.

361. 22. I. 16

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सिद्धान्तरत्नाकरः— रामकृष्णभट्टकृतः

Palm-leaf. 91 Foll 15 × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured Legible writing

Contains the Kārakaprakarana complete and Samāsaprakarana incomplete.

362 40 C. 33.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सिद्धान्तरत्नाकरः— रामकृष्णभट्टकृतः

Paper 36 Foll 8¾ × 3½ inches 10 lines in a page Devanāgarī script. Old. Slightly injured Legible writing

Incomplete

Contains a fragment of the Samāsaprakarana

363. 19. L 5.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या बालमनोरमा— वासुदेवदीक्षितकृता

Palm leaf 42 Foll 17 × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

This is an exhaustive and very useful commentary on the Siddhāntakaumudi of Bhattojidīksita The commentary is called Bālamanoramā, perhaps to distinguish it from the Praudhamanoramā of Bhaṭṭojidīkṣita. The author Vāsudevadīksita was the son of Annapūrnāmbā and Mahādeva dīksita He was the pupil of Visvesvaradīksita, *his elder brother. He is said to* have acted as a priest or *adhvaryu* in the sacrifices performed by Ānandarāyamakhin, the famous minister of the King Sāhaji (1684 to 1710 A.D), Sarfoji (1711 to 1727 A.D) and Tukkoji (1728 to 1735) of Tanjore The author, therefore, can well be assigned to the first part of the 18th Century A D. Among the other works written by him, mention may be made to the Kutuhalavrtti, an exhaustive commentary on the Purvamimāmsāsūtras, and Mahāgnisarvasva, a commentary on the Bhodhāyanas'rautasūtras

Breaks off in the Sandhiprakarana

स जयति दिव्यनटेशो नृत्यति योऽसौ चिदम्बरसभायाम् ।
पाणिन्याद्या मुनयो यस्य च दयया मनोरथानभजन् ॥
अस्तु नमः पाणिनये भूयो मुनये तथास्तु वररुचये ।
किं चास्तु पतञ्जलये भ्रात्रे विश्वेश्वराय गुरवे च ॥
व्याख्याता बहुभिः प्रौढैरेषा सिद्धान्तकौमुदी ।
वासुदेवस्तु तद्व्याख्यां वष्टि बालमनोरमाम् ॥

मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि मङ्गलान्तानि च शास्त्राणि प्रथन्ते वीरपुरुषाणि भवन्त्यायुष्मत्पुरुषाणि चाध्येतारश्च वृद्धियुक्ता यथा स्युरिति वृद्धिसूत्रस्थभाष्यादिस्मृतिसिद्धकर्तव्यताकं मङ्गलं शिष्यशिक्षार्थं ग्रन्थतो निबध्नन् प्राचीनग्रन्थैर्गतार्थता विषयप्रयोजनसम्बन्धाधिकारिणश्च सूचयन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते—मुनित्रयमिति श्लोकेन । इयं वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी विरच्यत इत्यन्वयः ।

End:

वस्तुतस्तु जातिपूर्वादित्यस्य तत्रानुवृत्तेः गौरादित्वात् ङीप् इति युक्तम् । पुत्रघातसाहसस्य स्त्रीष्वेव संभवात् स्त्रीलिङ्गमेवोदाहृतम् । पुत्रहतीति । द्वित्वाभावे . . .

364. 30. E. 8

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या बालमनोरमा—वासुदेवदीक्षितकृता

Palm-leaf. 67 Foll. 17 × 1¼ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Wants beginning in the Taddhita-prakarana and goes on up to the end of the Pūrvārdha.

Beginning:

तदस्मिन्वृद्ध्यायलाभशुल्कोपदा दीयते । वृद्धि आय लाभ शुल्क उपदा—एषां द्वन्द्वात्प्रथमाबहुवचनम् । ननु दीयत इति कथमेकवचनमित्यत आह—वृद्धिर्दीयत इत्यादिक्रमेणेति । एवं च तदस्मिन् वृद्धिर्दीयते, तदस्मिन् आयो दीयते, तदस्मिन् शुल्को दीयते, तदस्मिन्नुपदा दीयत इत्यर्थेषु प्रथमान्ताच्चशाविहितं ठञादयः स्युरित्यर्थः ।

End:

अत्र द्वन्द्वं न्यधीति वीप्साया द्वित्वम् । अन्यत्र स्वार्थे बोध्यम् । अन्यत्रापि । द्वन्द्वानि सहत इत्यादावित्यर्थः । शीतमुष्णं च एकं द्वन्द्वम् । सुखं दुःखं चापरम् । क्षुत्तृष्णा चान्यदित्यादि । इह स्वार्थे द्वन्द्वः । अभ्यावादि पूर्ववत् । चार्थे द्वन्द्वनिपातनादन्यत्रापीति सिद्धम् ।

Colophon:

इति द्विरुक्तिप्रक्रिया ।

इति वासुदेवदीक्षितविरचितायां सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायां बालमनोरमायां पूर्वार्धं समाप्तम् ।

An extra leaf added at the end contains a letter written in Tamil as following.

. . . . . அப்படியிருந்தால் அதை அவருக்கு உடனே சொல்லிவிடவேண்டியது. தேவரீரும் அக்கரையாய் சொல்லி அனுப்பிச்சபடியிலே அத்தனை தூரம் அவரைத் தைரியமாய் அனுப்பிவித்தேன். வேனும் விஞ்ஞாபனம். அர்த்தோதயத்துக்கு மகாராஜா அகண்டகாவேரிக்கு வரது ஒண்ணு. மகாராஜாவுக்காக சக்கரபாணிசுவாமிக்கு அர்ச்சனை பண்ணி தெரியப்படுத்தின கடுதாசிக்கு பதில்.

365. 21. G. 14.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या बालमनोरमा—वासुदेवदीक्षितकृता

Palm-leaf. 55 Foll. 15⅝ × 1½ inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Contains a fragment of the Bhvādi

366 25 I. 3

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या बालमनोरमा—वासुदेवदीक्षितकृता

Palm-leaf. 123 Foll. 15 × 1½ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Wants beginning in the S'abdādhikāra and breaks off in the Avyayaprakaraṇa.

367 30 G 29

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या बालमनोरमा—वासुदेवदीक्षितकृता

Palm leaf 71 Foll 17×1⅜ inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains the Stripratyaya almost complete

4 extra leaves are added at the end Leaves 1 and 2 give the name of the former owner of the MS —Cakravarti Srinivasacarya and they contain nothing else Leaf 3*a* contains a few lines of the Stripratyayaprakarana of the Siddhanta kaumudi Leaves 3*b* to 4*b* contain a few stanzas selected from the Kalividam bana and Sabharanjanasataka of Nila kanthadikṣita

368 9 K 13

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुखबोधिनी—नीलकण्ठवाजपेयिकृता

Paper 1935 *Foll* 8×6½ *inches* 15 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

Bound in 8 volumes

This is another commentary called Sukhabodhini on the Siddhāntakaumudi The author Nilakanthavājapeyin was the son of Kāmākṣī and Varadesvarayajvan and grandson of Rāmacandrādhvarin of Ātreyagotra It is said that the author s father Varadesvarayajvan learnt Sāstras from Appayadīkṣita s son and died at Benares as an ascetic Nilakantha had an elder brother called Sundaresvaraya jvan who wrote the Paninipradipa and some other works Jnanendrasarasvati the author of Tattvabodhini (Siddhanta kaumudivyakhya) and one Venkatesvara were preceptors of Nilakantha Among the authors and works quoted herein the following may be mentioned —Bhasya tattvaviveka Visvesvaravijaya Tattvbo dhinigudharthadipika Laghusabdakaus tubha (all these four were written by him) Sabdakaumudi by Sokkanatha Sabdika rakṣa by Dvādasahayajin Vedantabhuṣana by Kaivalyendra (See No 7575 Tanjore Des Cat) Dhātucandrodaya Prakriya prasada by Vitthala, Siddhantaratnakara by Ramakrsnabhatta Vaiyakaranamaton majjani by Bhattojidiksita Durghatavrtti *Pancika Sarvasva Lilavati (all the three on gr)* Vidyasagara Cakrapāni Hari dikṣita Pravartakopādhyāya Sribhadra Ratnakosa Pradipavivarana by Rāma candrasarasvati

The work is divided into four Pariccheda The first Pariccheda ends in the Pūrvardha the second in the Tinanta prakarana the third in Krdantapraka rana and the fourth in the Svarapra karana

Contains up to the end of Krtprakarana except the Taddhita and Dvirukti pra *karanas*

Beginning

त्रिमेधरीं विशालाक्षीं गणेशं षण्मुखं गुरुम् ।
मुनित्रयं नन्दिकेशं मार्गी नौमि सिद्धये ॥
पञ्चास्यपञ्चगात्मा पारम त्रिपुर सम्र ।

रामचन्द्रमखीन्द्राख्यपितामहमहं भजे ॥
आत्रेयान्वियकलानिधिः कविबुधालङ्कारचूडामणि
स्तातः श्रीवरदेश्वरो मखिवरो योऽयष्ट सर्वक्रतून् ।
अप्प्येष्ट्याप्पयदीक्षितार्यतनयात् तन्त्राणि काश्यां पुनः
षड्वर्गानपि यो व्यजेष्ट शिवतां यः प्राप नः सोऽवतात्
श्रीवाजपेयिना नीलकण्ठेन विदुषा मुदे ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या क्रियते सुखबोधिनी ॥
अस्मद्गुरुकृता व्याख्या बह्वर्था तत्त्वबोधिनीम् ।
विभाव्य तत्रानुक्तं च व्याख्यास्येऽहं यथामति ॥
महायासेन यल्लभ्यं तदनायासतो बुधाः ।
गृह्णन्तु सुखबोधिन्या पाण्डित्याय विमत्सराः ॥
तन्त्रे पाणिनिकर्तृके दृढतरं सत्संप्रदायाचिरं
भक्त्याधीत्य निबन्धजालमखिलं शेषीयभाष्यं पुनः ।
टीकाभिः परिभाव्य सारमखिलं ये जानते पण्डिता-
स्तेष्वेकोऽपि विलोकयेन्मम कृतिं धन्यो मदीयः श्रमः ॥

प्रारिप्सितग्रन्थस्य निर्विघ्नेन परिसमाप्तये 'मङ्गलादीनि शास्त्राणि प्रथन्ते वीरपुरुषाणि भवन्ति' इति महाभाष्योक्तविशेषफलावाप्तये च प्रकृतशास्त्रनिर्मातृत्वेनाभ्यर्हितानां सूत्रवार्तिकभाष्यकाराणां पाणिनिकात्यायनपतञ्जलीनां मुनीश्वराणां नमस्काररूपं मङ्गलं शिष्यशिक्षार्थं ग्रन्थतो निबध्नन् विषयप्रयोजनादीनि च ध्वनयन्नात्मनो निगूढार्थतत्त्वज्ञत्वं च ज्ञापयन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते—मुनित्रयमित्यादिना । शास्त्राविरुद्धसूक्ष्मयुक्तिभिः पुनः पुनरनुचिन्तनं मननम् । तच्छीला मुनयः । 'मन अवबोधने' इति तानादिकात् 'मन ज्ञाने' इति दैवादिकाद्वा 'मनोरुचोपधायाः' इत्युणादिसूत्रेण इन्प्रत्ययः, उपधाया उत्वं च । किदित्यनिवृत्त्यादिन्मत्वाच्च कित् । 'आर्धधातुकं शेषः' इति इन्प्रत्ययस्यार्धधातुकत्वात् 'पुगन्तलघूपधस्य च' इति प्राप्तो गुणः 'क्ङिति च' इति प्रतिषेधान्न भवति ।

End :

यत्तु 'विष्णुरात्मा भगवतो भवस्यामिततेजसः' इति कर्णपर्वणि भारतवचनं, तद्विष्णोः शिवभक्तशिरोमणित्वेन तदन्तर्यामित्वादिति न काप्यनुपपत्तिरिति । तस्मात् ब्रह्म जगत्कारणं ध्येयं चेत्यवगच्छद्भिः तत् ब्रह्म किंदेवतारूपमिति जिज्ञासुभिरत्याश्रमिभिः कृतो विचारः 'ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं कारणम् कुतस्तस्य जाता वर्तन्ते केन क च सम्प्रतिष्ठा अधिष्ठिताः केन सुखेतरेषु वर्तामहे ब्रह्मविदो व्यवस्थाम्' इति विप्रतिपत्तिं कृत्वा तदुत्तरं कालस्वभावनियतिमहाभूतायप्रधानपुरुषमेलिनोऽन्तःकारणतत्त्वस्य याहृच्छिकत्वस्य चाकारणकत्वस्य सुवचतया ब्रह्मणो जनककारणत्वं कथमिति शङ्का निराकर्तुमग्रिममन्त्रः । कालस्वभावो नियतयदृच्छाभूतानि योनिः पुरुष इति चिन्त्यम् । सयोग एषां तत्त्वाभावात् आत्माप्यनीशः सुखदुःखहेतोरिति । अनेन कालादिनिरासोत्तरं स्वतो निर्णेतुं शक्तानामत्याश्रमिणां देवीप्रसादात्तदवगति . . . . मन्त्रेण ते ध्यानयोगानुग . . . स्वगुणे निरूढार्थमित्यन्तेन प्रतिपाद्य ततो यः कारणानि निखिलानि तानि कालात्मयुक्तान्यधितिष्ठत्येक इति मन्त्रेण तमपश्यन्निति क्रीडया अनुषङ्गवशात् परदेवता प्रसादात्तदर्थलाभ इति प्रतिपादनान्निरुपपदं ब्रह्म साम्बशिव एव । अत एव 'अथातो ब्रह्मजिज्ञासा' इत्यत्र शिव एव ब्रह्मादिजनको जिज्ञास्यत्वेनाद्ये ब्रह्मसूत्रे प्रतिज्ञातः । तथा चायं सूत्रार्थः—अथ साधनसम्पत्त्यनन्तरम्, अतः अकारवाच्याद्विष्णोर्यः परं ब्रह्म, तस्य जिज्ञासेति । तस्य च लक्षणमुत्तरसूत्रेण—जन्माद्यस्य यत इति । अस्य विष्णोः यतः जन्मादि तद्ब्रह्मेति वेदितव्यमिति । तत्र तद्ब्रह्म शास्त्र अस्य योनित्वात् कारणत्वादित्यादि प्रामाणिका व्याचख्युः । अतएव मोक्षकामैः मुमुक्षुभिर्ध्येयः शिवः साम्ब इति युक्तं तद-

र्पणम् । तत्प्रीतिश्च पुरुषार्थहेतुरिति सर्वसिद्धि । विस्तरस्तु अस्मत्कृतविश्वेश्वरविजयग्रन्थेऽनुसन्धेय इति सक्षेप ।

श्रीराजपेयिना नीलकण्ठेन कृतयानया ।
व्याख्यया सुखबोधिन्या विश्वेश प्रीयता मुदा ॥

इति श्रीमदात्रेयान्वयरत्नाकराम्युदितश्रीरत्नानिधिपद वाक्यप्रमाणपारावारपारीणस्य श्रीरामचन्द्राध्वरिवरसूरे पौत्रेण सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य श्रीवरदेश्वरयज्वशर्मण पुत्रेण पाणिनिप्रदीपायनप्रबन्धनिर्माणधुरीणस्य सुन्दरेश्वरयज्वशर्मणाऽनुजेन श्रीकामाक्षीगर्भाम्युदितेन ज्ञानेन्द्रभगवत्पादपूज्यशिष्येण श्रीवेङ्कटेश्वरपादारविन्दपरिचयात्प्रविद्यावैशद्येन श्रीनीलकण्ठवाजपेयिना विरचिताया सिद्धान्तकौमुदीव्याख्याया सुखबोधिन्याख्याया कृदन्तनिरूपण नाम तृतीय परिच्छेद ।

श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।

The Scribe of the original MS of which the present MS is a transcript adds the following stanza and the date of copying

Vol IV ending in the Samāsāsrayavidhi

"अविरलकलनाणप्रेपण पुस्तकेऽस्मिन्
रचितमनवधानात्स्विनीदूषण वा ।
अनुचितमपरा यद्गता वणराजे
कृपणभपराध मन्तुमर्हन्ति सन्त ॥"

கர ௵ ஆடி மீ 17௨ திருவனந்தபுரம் திருநீலம் பெருமாள் பட்டர் திருக்குமாரன் நாரா கோதண்டராமபேரனாகிய நடேச வாத்தியார் எழுதி நிறைவு செய்து எழுதினது கொட்டாரக்கரை வைத்தியர் கிரந்தமங்கலம் கிரந்தசம்க்யா 8500

Vol VI ending in the Tinantakānda

अविरलकलनाणप्रेपण etc

பலவருகளஞு ஆனிமீ 16உ புதன் கிழமை பதமையும் புனர்வஸு நக்ஷத்திரத்தில் காலை திருநெல்வேலி தென்கலைவாசம் பேரில் திருநீலகண்ட கோமலகணபதி அய்யன் குமாரன் வைத்தியநாத சிக்ஷமாக எழுதி முடிந்தது

369 19 G 28

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुखबोधिनी—नीलकण्ठकृता

Palm leaf 101 Foll $14\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Good Clear writing

Begins in the Unādi and breaks off in the Svaraprakriyā

उणादिसूत्रधातूना तदुदाहरणेषु च ।
अनुक्तार्थकशब्दाना व्याख्यान क्रियतेऽधुना ॥

उणादयो बहुलमिति सूत्रे उणादिपदस्य प्रविष्टत्वात्तज्जिज्ञासायामवश्य वक्तव्यत्वेन त निरूपयितु शिष्यावधानाय प्रतिजानाते—अथेति । उणादिसूत्रारम्भे मङ्गल कर्तुमुनिमित्याधरस्मरणम् इति भाव । उण् आदिर्येषा प्रत्ययानामिति तद्गुणसविज्ञानो बहुव्रीहि ॥ कृ ॥ डुकृञ्, दृ हिंसायामिति चनि केचित् । अनभिधानादर्थानुगमाच्च नाधमित्यन्य । वा गतिगन्धनयो, पा पाने, पा रक्षणे, जि जये, जि अभिभवे, डुमिञ् प्रक्षेपणे, स्वद आस्वादने, साध संसिद्धौ, अशू व्याप्तौ एभ्य उण् प्रत्यय स्यात् । करोतीति कारु—वायुरित्यादि । कारुरिति शिल्पी ।

End

ननु प्रसिद्धत्वात् ... ... मन्दिर ... ... भव, सर्व,

एतदेव ज्ञापयति-अस्मिन्नेव प्रकरणे नेदमुभयं व्यवस्थापकमिति । तेन यावद्यथाभ्यामित्यत्र यत्तदेतेभ्यः परिमाणे वतुबिति व्युत्पादितस्यापि लाक्षणिकस्यानिपातस्यापि ग्रहण भवति । यावत्स्तोतृभ्योऽरदो गृणाना इति । अरद इति अद्भुस्वरेणाद्युदात्तः । युक्तग्रहणं किम् ? अन्वाचिते मा भूत् । यावत् क च ते मनो दक्षं दधस उत्तरम् । इह यत्रेत्यस्योत्तरमित्यनेन साक्षात्संबन्धः । दध धारणे । अनुदात्तेत् ॥ नह प्र ॥ नहशब्दो निपातसमाहारो निषेधे वर्तते । नह मोक्ष्यस इति । अदुपदेशात्परत्वात् से इत्यस्य निघातः । स्यस्तु प्रत्ययस्वरेण ।

370. 21. Q. 15.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या— मितवादिनी

Palm-leaf. 120 Foll. $7\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 8 lines in page. Malayālam script. Old. *Good. Good writing.*

This is a gloss on the Siddhāntakaumudī of Bhaṭṭojidīksita. As indicated by the title Mitavādinī, the commentary is very brief. The author says that he writes commentary on such portions as left unexplained in Praudhamanoramā. The author's name is not mentioned in the work. He worships the God Pallikonda enshrined at Nallore

Breaks off in the beginning of the S'abdādhikāra.

Beginning :

नल्लूरस्वामिन नत्वा पल्लिकोण्डाख्यमच्युतम् ।
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यां करोमि मितवादिनीम् ॥
सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रसिद्धास्ति मनोरमा ।
तत्र यद्यप्राकृतं मूलं तन्मात्र प्रतिपाद्यते ॥

विघ्नविघाताय कृतं मङ्गलं शिष्यशिक्षायै निबध्नन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते—मुनित्रयमित्यादिना । त्रयोऽवयवा यस्य त्रयम् । संख्याया अवयवे तयबिति अवयववृत्तेः संख्यावाचिनस्त्रिशब्दादवयविन्यर्थे तयप् । अवयवी त्वत्र समुदाय एव । द्वित्रिभ्यामिति तयपोऽयच् । मन्तारो वेदशास्त्रार्थतत्त्वावगन्तारो मुनयः । अत्र मनेरुच्चेत्युणादिसूत्रेण मनेरत उकारः, मनेः परं इन्प्रत्ययश्च । तेषां पाणिनिकात्यायनपतञ्जलीनां त्रयं मुनित्रयम् । अत्र समुदायस्यातिरिक्तत्वेऽपि तद्घटकत्वेन मुनीनां प्रत्यभिज्ञानात् मुनित्रयनमस्कारस्य दुरितनिवर्तकत्वमस्त्येव । ननु स्वयंभुवे नमस्कृत्येतिवत् मुनित्रयमित्यत्रापि नमःस्वस्तीत्यादिना चतुर्थी स्यात् । मैवम्, उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसीति वचनात् नमस्करोति देवानितिवत् द्वितीयाया एव युक्तत्वात् ।

End :

अत्राहुः—प्रयोगनियमार्थमिदम् । पर एव प्रत्ययो न केवल इति । अन्यथा प्रत्ययार्थमात्रविवक्षाया किमस्य द्वयसमित्याद्यपि प्रयुज्येत । यदि तु प्रकृतिविशेषोद्देशेनैव प्रत्ययस्य विधानात् केवलो न प्रयोक्ष्यत इति ब्रूषे, तथापि प्रकृत्यर्थमात्रविवक्षाया केवलं प्रकृतिः प्रयोज्यैतैव । अतः प्रत्ययः परो भवत्येवेति नियमार्थमिदम् । अपदत्वनिष्पत्तेश्चायं नियमः । तदेतदुच्यते न केवला प्रकृतिः प्रयोक्तव्या न केवलः प्रत्यय इति । अपद न प्रयुञ्जीतेति वा । अपरिनिष्ठितं न प्रयुञ्जीतेति तस्यार्थ इति ।

371. 19. G. 26.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुधाकरः—कृष्णशास्त्रिकृतः

Palm-leaf. 54 Foll. $16\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches.

7 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured Clear writing.

A commentary on the Siddhāntakaumudī of Bhattojidiksita by Krsnasāstrin of Sankepalli family, pupil of Vināyakaguru. The commentary is called Sudhākara. The author herein criticizes the S'abdendusekhara of Nāges'a

Breaks off in the स्वादिसन्धि.

Beginning:

श्रीमौनिविनायकगुरुचरणारविन्दाभ्यां नमः ।

वन्दे वाञ्छितलाभाय वृषगीश्वरवाहनौ ।
नगेशकेशतनयाजानी नागेशवन्दितौ ॥ १ ॥
यो दृष्ट्वा परतन्त्रजातमखिलं ह्यल्पप्रसादं मुनिः
सर्वेषामुपकारकं मुकृतिना तन्त्रं चिकीर्षुर्दृढम् ।
भक्त्याविष्कृतचन्द्रशेखरकृतोद्भासीटयदक्षाश्रुत-
श्रौतज्ञापितमूलकं तदकरोत्तस्मै नमस्तीर्थिने ॥ २ ॥
सूत्रानुक्तदुरुक्तः कवलितविषयान् सर्वतो भावयित्वा
चर्चामूलाविलोलप्रकटितमुरचःपङ्कजैराप्यतेव ।
तीर्थं दाक्षीसुतोत्थं जनहृदयमलध्वंसि येनात्तवाचा
तस्मिन्गाढायसक्ता मम वसतु नतिर्मैत्रमेशोऽखिलेशे॥
दाक्षीपुत्रप्रणीतान् बहुतरविषयान् साध्यमाधुप्रतर्कान्
योगान् दोषप्रचारस्थगितनिजहृदो वास्यकृद्याश्रकार।
तान् सर्वान् गूढभावान्निजमतिमणिनोद्दीपयन् प्रस्तदोषान्
दुर्वज्ञानबन्धं दलयति नितरां योऽद्रिराट् तं नमामि॥
भक्ताज्ञानतमोभेत्ता भाष्यः पाण्डित्यभास्करः ।
यत्कृपालेशमात्रेण तस्मै वाण्यै नमोऽस्तु मे ॥ ५ ॥
यद्यपीय दुरूहोक्तिर्दीक्षितार्यकृतिः स्वतः ।
तथापि स्यान्मौनिपादसेवनात्सुहृसूक्तिका ॥ ६ ॥
परपादाम्बुजसेवासमन्मतिः सूरिसम्मतः ।
तान् श्रीविनायकगुरून् वन्दे वागीश्वरोपमान् ॥७॥
संकेपल्यन्वयाम्बोधिविधुश्रीकृष्णशास्त्रिणा ।
सिद्धान्तकौमुदीमोदः क्रियतेऽयं सुधाकरः ॥ ८ ॥

विघ्नविघातायाचरितस्य मङ्गलस्य शिष्टाचारपरंपरागततां सूचयन् शिष्यशिक्षार्थं तदुपनिबध्नाति—मुनित्रयमिति । मुनीनां त्रयं मुनित्रयमिति विग्रहे षष्ठ्यन्तस्य प्रधानसमुदायान्वयेन सामर्थ्यसत्त्वात् षष्ठीति समासः । मुनिसंबन्धिनं त्र्यवयवकं समुदायमिति बोधादन्येषां साक्षात्तत्संबन्धिनमुपादायाश्रयत्वासंभवेन न तत्संबन्धिनां घटादीनां त्रयाणां समुदायस्य ग्रहणशङ्केति भावः ।

End:

स्वार्थगतसंख्याभिधायित्वरूपः संबन्धः षष्ठ्यर्थः । एतत्तदर्थगतसंख्याभिधायी यः सुप्तस्येत्यर्थः । एतत्तदोरनन्तर इत्यर्थस्तु न पदस्वरसलभ्यः, अध्याहारप्रयुक्तगौरवप्रसङ्गात् । एवं हि पश्चमीमेवोच्चारयेत् । तेन परमेष ददाति परमस ददातीति सिद्धम् । अर्धद्वारकसंबन्धाश्रयणे चानञ्समास इति लिङ्गम् । न चास्योपसर्जनत्वात्तत्रे . . . . ।

372 19. G 31

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुधाकरः—कृष्णशास्त्रिकृतः

Palm leaf 180 Foll. 17 × 1 inches 7 lines in a page Telugu script. Old. Slightly injured. Illegible writing

The last 4 leaves are broken.

Begins in the Course of S'abdādhikāra and breaks off in the Samāsāsrayavidhi

Beginning:

. . . . . वैगापादादानित्यम्याप्यसंबन्ध इत्याशयात् । अत्रामे इत्यस्याविद्यमानवद्भावप्रतिषेधाशानन्वितस्य चेयाटमितनिवालमिद्धिः फलं बोध्यम् । विभा-

पितं वक्ष्यामिति । अन्यथा नामन्त्रिते इति पूर्वसूत्रस्य चास्य च विषयविभागो न स्यादिति तद्भावः । विशेषवचन इत्यस्यार्थमाह—विशेषणे इति ।

End :

किष्किन्धेति । किं किं दधातीति विग्रहे आतोऽनुपसर्गे इति क । पूर्वमकारस्य लोपः । उत्तरवर्णस्य सुट् षत्वं च निपात्यते । . . . . समासे परशब्दस्य पूर्वनिपाते च परःशतानीत्यप्युदाहरणम् । तद्बृहतो· । गणसूत्रमिदम् । एवं त्रायस्वेत्यपि ।

373 19 G 32.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या सुधाकरः—कृष्णशास्त्रिकृतः

Palm-leaf 135 Foll 17 × 7/8 inches 4 lines in a page Telugu script Old Injured Legible writing

Wooden boards are added to both sides

Contains the Vaidika and Svara prakaranas

Beginning

अथ वेदमात्रगोचरप्रयोगप्रक्रियामष्टाध्यायीक्रमेणारभते । यद्यपि स्वरप्रक्रियाया लोकवेदोभयविषयत्वादितः पूर्वमेव निरूपणमुचितं, तथापि वैदिकप्रयोगवत् लौकिकप्रयोगेषु स्वरविशेषादर्शनेन तस्या अपि वैदिकप्रक्रियामादृश्यं बोधयितुमित उत्तरं तन्निरूपितमिति बोध्यम् । यद्यपि षष्ठीयुक्त इत्यत्र चेति योगविभागात्तत्र तत्र बहुलग्रहणे छन्दसि दृष्टानुविधानमात्रसत्त्वाच्च तत्सकलमिदम् ।

End

तेनाग्रामिण्य इत्यादावमहेऽप्यनु . . . पदविभागे . . म . . साधयुः । अग्निमीळे इत्यादौ तिङतिङ इति निघातश्च सिध्यति । संहिताविकारस्थं तु णत्वादिकं स्वरितप्रचयादिकं च नेत्यवसेयम् । इत्थमन्यत्रापि मुनित्रयवचांसि तत्प्रातिशाख्यानि तद्भाष्याणि तद्भाष्यातृगिरो निरुक्तादिग्रन्थांश्च पर्यालोच्य निष्कर्ष उन्नेयः । तदाह—यथाशास्त्रमिति सर्वेष्टसिद्धिः ।

सुधाकरे सुधीस्वान्तकुमुदोल्लासकारिणि ।
परार्धं पूरितं तेन प्रीयतां मयि शिवः शिवः ॥

Colophon

इति श्रीप्रतोदिवैयाकरणकण्ठीरवसंकेपल्ल्युपनामककृष्णशास्त्रिविरचितायां सुधाकराख्यायां सिद्धान्तकौमुदीव्याख्यायामुत्तरार्धं परिपूर्णतामगमत् ॥

374 10 D. 21.

सिद्धान्तकौमुदीटिप्पणम्—पङ्क्तिप्रकाशः

Paper 15 foll 11½ × 4¾ 10 lines in a page Devanāgarī script Old Slightly injured Good writing.

This also is a brief commentary on the Siddhantakaumudī of Bhaṭṭojidīkṣita The names of the commentary and its author are not found in the portion of the commentary contained in this MS But in the margins of leaves the words Panktiprakāśa and Tārakānanda are written From this it may be presumed that the commentary is called Panktiprakāśa and its author was Tārakānanda

Breaks off in the Visargasandhiprakarana

Beginning

पराक्रियं वरवत् । यथा तुदतीति । अत्र तुदधातोर्लटि तिबादेशे च पुगन्तलघूपधस्य चेत्यनेन गुणः प्राप्तः । तुदादिभ्यः श इत्यनेन शप्रत्ययोऽपि प्राप्तः । विप्रतिषेधे परं कार्यमित्यनेन परत्वाद्गुणादेशः प्राप्तः ।

नित्यस्य च परापेक्षया बलवत्त्वेन परमपि गुणादेशं बाधित्वा नित्यत्वाच्छ एव भवति। अन्यथा तोदती-त्यापत्तेः। नित्यस्य बलवत्त्वे बीजं च अक्लृप्ताभा-वकस्याभावकल्पनापेक्षया क्लृप्ताभावस्यैवाभावकल्पन न्याय्यमिति। पूर्वापेक्षया परस्य बलवत्त्वे बीजं तु विप्रति-षेधे परं कार्यमिति स्पष्टतरम्। अत एव तत्र तत्रादरेण नोदाहार्यते।

End·

अतः कृकमीति सूत्रस्थकंसग्रहणज्ञापितप्रकृति-प्रत्ययविभागशून्याव्युत्पत्तिपक्षे प्रत्ययभिन्नरूपस्य विस-र्गस्याक्षतत्वात् पर्युदासासंभवेन षत्वप्राप्तौ संपुंकाना-मिति वार्तिके पुंग्रहणम्। तथा सति वार्ति-कस्थपुंग्रहणेन व्युत्पत्तिपक्षप्राप्तःकःप्पयोरव्युत्पत्तिपक्ष-प्राप्तषत्वस्य च बाधेन सकारे पुंस्कोकिल इत्यादि-प्रयोगाणां सिद्धिर्भवति, नान्यथेत्याशयं मनसि निधा-याह—व्युत्पत्तीत्यादिना। एतेन प्रत्ययभिन्नस्येति विस र्गस्य सामानाधिकरण्यान्वये प्रत्ययसंबन्धिसकार-सत्त्वेन पक्षद्वयेऽपि प्रत्ययभिन्नरूपविसर्गस्याक्षतत्वेन षत्वप्राप्ताविति वाच्यत्वापत्त्या ःकःप्पयोः प्राप्ता-वित्यसंगतमित्यपास्तम्। वैयधिकरण्येन व्याचक्षाणानां प्राचां मतेनेदमिति मनोरमाग्रन्थस्तु पातेंडुम्सुमिति व्युत्पत्त्यनुसारेण नेय.। एतद्ग्रन्थस्य द्वितीयार्थेऽपि च-सामर्थ्याद्याश्रयेण पूर्वोक्तव्युत्पत्त्या तु नेति विवेक्तव्यम्। षत्वप्राप्तावित्यत्र षत्वस्यापत्तरित्यर्थो बोध्यः। इदमत्य-नुनासिकपक्षे बोध्यम्। अनुस्वारपक्षे तद्व्यवधाना-भावात् सर्वथापि षत्वापत्त्या पुंस्कोकिलमित्यत्र प्रवृत्ते रित्यत्र बहुना।

375 36. D 8.

कौमुदीसारसंग्रहः—वेदान्ताचार्यकृतः

Paper 95 foll 8¼ × 7¼. 14 lines in a page. Grantha script. New. Good Good writing.

A summary of the Siddhāntakaumudi of Bhaṭṭojidikṣita by one Vedāntācārya.

Contains the following Paricchedas ·

(१) अक्षरस्वरूपनिरूपणम् (२) सन्धिनिरूपणम् (३) शब्दनिरूपणम् (४) वृत्तिनिरूपणम् (५) कृदन्त निरूपणम्। (incomplete.)

Beginning.

अज्ञानाद्रि जनानन्दसजने रङ्गवल्लिरम्।
चिन्मयं तन्मनोरनि तन्महो मन्महेतराम्॥
विवाय विष्णोर्जिनति वेदान्तार्यविपश्चिता।
क्रियते बालबोधाय कौमुदीसारसंग्रहः॥

इह खलु निखिलपुरुषार्थसाधनमपिपादविपाकशलि तमानमाना जनाना शास्त्रज्ञानमन्तरा सिषाधयिषित फलसिद्ध्यभावात्, तत्र च—

धर्मार्थकाममोक्षाणामस्य भाजनानुगाम्।
चतुर्णां पुरुषार्थानां सिद्धि सपादयेन्नरः॥

इति विवेकचिन्तामणिदर्शितन्यायेन चतुर्विधपुरुषार्थ-सिद्धिसपादनस्य तुल्यत्वेऽपि, तत्र—

ऐहलौकिकमार्गी स्यादथ स्यात् पारलौकिकम्।
धर्म सर्वप्रयत्नेन तस्मात्तत्सारयेद्बुधः॥

इत्युक्तप्रकारेण पूर्वसिद्धिकारणमपादनस्य कर्मधर्मात्

अर्थशास्त्रशिक्षितादैहलौकिकभोगभाक्।
आमुष्मिकमुभोगी स्यात्तत्रैवात्परमोक्षनान्॥

इत्यैहिकमुभोगस्याथैत्याग्रजनसाध्यत्वात् धर्मार्थ-रूपधर्मसाधनत्वेन तच्च प्रयोजनायोगपुरःसरत्वात् सर्वस्वार्थसाधनस्य पञ्चात्मरूपत्वात् शब्दे पाठे वा सिद्धिरूपा प्रयुक्तस्य तस्य पदस्य च सविभाजनरूप सविभागरूपात् • • • • •

* * * * कौमुदीसार-सग्रहनामकस्तादशग्रन्थः प्रतिपाद्यते । तत्र च सर्वस्याप्यक्षरज्ञानपूर्वकत्वादादौ तावदक्षरस्वरूपं निरूप्यते ।

Colophon .

इति कौमुदीसारसंग्रहे अक्षरस्वरूपनिरूपणं नाम प्रथम. परिच्छेद: ॥

End

भूतकालेऽप्यनद्यतनत्वे पारोक्ष्ये च गम्ये लिट्प्रयुज्यते । भूतकाले . . . . . त्वमात्रे गम्ये लङ् । केवलभूतकाले लुङिति विवेकः । अनद्यतनत्वं तु अतीताया रात्रेः पश्चार्धेन आगामिन्या रात्रेः पूर्वार्धेन च . . . .

376. 22. G. 23

उणादिसूत्राणि

Palm-leaf. 5 foll. 18¾ × 1⅝ inches 7 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. *Good writing.*

As regards the namans or nouns in Sanskrit there are two different views among the grammarians S'ākaṭāyana holds that all nouns have their derivations from roots, while Pāṇini opines that they are not derived, but have been used in the same form The present work represents the former view and formulates rules of derivation. Though Panini is not in favour of this view he seems not opposed to it as he has accorded his sanction to it in rule 3-3-1 As for the authorship of the work, Nāges'a on the traditional ground holds that these sūtras were not written by Panini but were gleaned from certain ancient works by S'akaṭāyana and others and given the present shape by certain responsible author so that the work may be considered as one of the supplements to the Aṣṭādhyāyī. Vimalasarasvatī, the author of Rūpamāla and Durgasimha, the author of Uṇādisutravrtti attribute the authorship to Vararuci *alias* Katyayana. Goldstucker and other modern scholars follow this view S'vetavanavāsin, another commentator on Uṇādisutras holds that these sūtras were written by Kātyāyana and others

The work is divided into five pādas or chapters and hence is called Pañcapādī in order to distinguish it from Dasapādi, another recension of the work containing ten pādas S'rīnivāsadikṣita in his Svarasiddhāntacandrikā states that sixteen sūtras of the work deal with svaras or accents

Complete in five padas

Beginning

कृवापाजिमिस्वदिसाध्यशूभ्य उण् । आतो युच् । छन्दसीण. । दृसनिजनिचरिचटिभ्यो ञुण् । किंजरयोः श्रिणः । त्रो रश्च लः । कृके वचः कश्च । भृमृशीतृचरित्सरितनिधनिमिमस्जिभ्य उः । अणश्च । धान्ये नित् ।

End

व्याडि घ्रातेश्च जातौ । हन्तेरच् घुर च । क्षमेरुपधालोपश्च । तरतेर्डिः । ग्रहेरनिः । प्रथेरमच् । चरेश्च । मङ्गेरलच् ।

Colophon

इत्युणादिषु पञ्चम. पाद ।

377 22. G 53

उणादिसूत्राणि

Palm-leaf 6 Foll 17 × 1⅝ inches 6 lines in a page Telugu script Old

Injured Good writing.
Complete in 5 pādas.

378. 23. I. 2.

उणादिसूत्राणि

Palm-leaf. 2 Foll. 16⅛ × 1½ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Legible writing.

Contains the 1st pāda only.

379 28 J. 47.

उणादिसूत्राणि

Palm-leaf. 9 Foll. 15¼ × 1¼ inches. 6 lines in a page. Telugu script. *Old.* Injured. *Illegible writing.*

Complete in 5 pādas.

380. 39. I. 4(*a*)

उणादिसूत्राणि—श्वेतवनवासिकृतवृत्तिसहितानि

Paper. 189 Foll. 8 × 6 inches 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good Legible writing.

Unādisūtras described in previous numbers are *followed by a commentary written* by S'vetavanavāsin son of Āryabhaṭṭa of Gārgyagotra The author is said to have lived in a village near Indugrama His forefathers are said to have lived in a village called Utteramera

Complete in 5 pādas

Beginning

प्रणम्य भाष्यकाराय तन्मतस्पर्शशोधिताम् ।
व्याख्यामुणादिसूत्रस्य करिष्यामि यथामति ॥
कृपावाजिमिस्वदिसाध्यशूभ्य उण् ॥

डुकृञ् करणे, पा पाने, लुग्विकरणालुग्विकरणयोरलुग्विकरणस्यैवेति परिभाषया पिबतेरेव ग्रहणम्। लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्य ग्रहणमिति कृपा इत्यस्याग्रहणम्। वा गतिगन्धनयोः, जि जये, जि अभिभवे, उभयोरपि ग्रहणम्। डुमिञ् प्रक्षेपणे, स्वद आस्वादने, राध साध संसिद्धौ, अशू व्याप्तौ, एतेभ्यो धातुभ्य उण् प्रत्ययो भवति। णकारो वृद्ध्यर्थः युगर्थश्च। उणादिप्रत्ययान्ताः सञ्ज्ञाशब्दाः। तेन तेषामत्र स्वरूपसंवेदनस्वरवर्णानुपूर्वीमत्रफलमन्वाख्यानम्। अत एवाचार्यः पाणिनिः प्रतिपदविधिमनादृत्य लक्षणमेतत्सर्वं सम्राहं पठति उणादयो बहुलमिति। बहुलमुणादयो द्रष्टव्याः। येयं शाकटायनादिभिः पञ्चपादी रचिता तत्राप्येते न परिसमाप्ताः, सञ्ज्ञाया नानारूपत्वात्। तेनात्र ये अपठिताश्च प्रत्ययादिसंज्ञामपि ते बहुलं लभन्ते।

End:

मङ्गेरलच्॥ मगिर्गत्यर्थः। नुम्। तस्मान्मङ्गेरलच्प्रत्ययः। मङ्गतीति मङ्गलं कल्याणम्। . . . . सूत्रेणैव मङ्गलमिति रूपस्य गम्यमानत्वात् शास्त्रपरिसमाप्तिसमये मङ्गल . . . म्।

Colophon.

इतीन्दुग्रामसमीपवर्त्यग्रहारवास्तव्येन उत्तरमेर्वभिजनेन धर्मशास्त्रपारगार्यभट्टसूनुना गार्ग्येण श्वेतवनवासिनाम्ना विरचितायामुणादिवृत्तौ पञ्चमः पादः। समाप्तेयं पञ्चपादी।

The last 3 leaves contain 14 sūtras explaining the origin of the Sanskrit alphabets अ, इ etc. and a gloss also is

written on these sutras It is not clear whether the gloss is Svetavanavasin s or not

The MS is said to have been copied from a paper MS belonging to the Palace Library, Trivandrum

381. 39 I 4(*b*)

उणादिसूत्राणि—श्वेतवनवासिकृतवृत्तिसहितानि

Paper 167 Foll 8 × 6 inches 14 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

Complete in 5 padas

The MS was copied from a paper MS belonging to the Madras Govt Oriental MSS Library

382 38 I 6

उणादिसूत्राणि—दुर्गसिंहकृतवृत्तिसहितानि

Paper 119 Foll 8 × 6 inches 15 lines in a page Devanāgarī script New Good Good writing

The Sūtras are slightly different from those of Pañcapādī described above The work is divided into 6 pādas

Complete in 6 padas

Beginning

नमस्कृत्य गिरं भूरिशब्दसन्तानकारणम् ।
उणादयोऽभिधास्यन्ते बालव्युत्पत्तिहेतवे ॥
कृवापाजिमिस्वदिसाध्यशूदृसनिजनिचरिचटिभ्य उण् ॥

एभ्यो धातुभ्य (उण् प्रत्य) यो भवति । उणादयो प्रेति भूतेऽपि । भूते काले । अपिशब्दाद्वर्तमाने भविष्यति च । ताभ्यामन्यत्रोणादय । ताभ्या सप्रदानापादानाभ्यामन्यस्मिन् कारके कर्तरि कर्मादौ यथाभिधान प्रत्यय पर इति परिभाषायामुणादयो भवन्ति । णकार युगार्थं । डुकृञ् करणे । करोतीति कारु शिल्पी । वा गतिगन्धनयो । वातीति वायु समीर । पेट् पापाने । पिबतीति पायु अपानम् । जि जये । जयतीति जायु औषधम् । डुमिञ् प्रक्षेपणे । मिनोतीति मायु पित्तम् । गोपूर्वस्यान्यार्थ गा वाच मिनातीति गोमायु सृगाल । स्वद स्वादने । स्वदत स्वादु मधुरम् । राध साध ससिद्धौ । साध्यतीति साधु कुशल । अशूङ् व्याप्तौ । अश्नुते इत्याशु शीघ्रम् । दॄ विदारणे । दृणातीति दारु काष्ठम् । सनु दाने । सनोतीति सानु प्रस्थ शृङ्गम्, पर्वतैकदेश । जन जनन । जायत इति जानु अष्ठीवान् । चरिर्गत्यर्थ । चरतीति चारु शोभनम् । चट स्फुट भेदे । चटतीति चाटु पटु वादी ।

End

सावमेरिन् दीर्घश्च ॥ सावुपपद अमेर्धातोरिन् प्रत्ययो भवति दीर्घश्च । अमु गतौ सुपूर्व । शोभनममति स्वामी प्रभु । इन्हन्पूषार्यम्णा शौ दीर्घ ।

शब्दानामानन्त्याद्वृणुपचिनेव दृश्यते येषाम् ।
तथा विहि कार्या मान्यधातुत प्रत्यया युक्ता ॥

Colophon

दौर्गसिंहामुणादिवृत्तौ षष्ठ पाद समाप्त ॥

Date of copying—Kaliyukti year

383 36 II 7

उणादिसूत्राणि—माणिक्यदेवकृतवृत्तिसहितानि

Paper 168 Foll 8 × 6 inches 14 lines in a page Devanāgari script New Good Legible writing

Unādisutras in different recension are commented by Māṇikyadeva, apparently a Jain author The MS does not give the author's name Yet from the MS described in No 263 of the Des Cat of Sanskrit MSS in the Bhandarkar Oriental Institute, Poona Vol II, it is known that Māṇikyadeva was the author of the commentery

For further particulars see the introduction of the printed edition in the Sarasvati Bhavana Texts Series No 81

Complete in 10 pādas

Beginning

स्वयमुवे नमस्कृत्य प्रणिपत्य सरस्वतीम् ।
वक्ष्ये वृत्तिमुणादीना यथाबुद्धि यथाक्रमम ॥
अतिसृधृधम्यश्यवतरिभ्यो नि. ॥

इहेमेऽधिकाराः सवध्यन्ते । प्रत्ययः, परश्च, आद्युदात्तश्च, अनुदात्तौ सुप्पितौ, धातोः, तत्रोपपदं सप्तमीस्थम्, कृदतिङ्, वासरूपोऽस्त्रियाम्, वर्तमाने लट्, पुवः संज्ञायाम, उणादयो वहुलम्, भूतेऽपि दृश्यन्ते, भविष्यति गम्यादयः, कर्तरि कृत्, दाशगोघ्नौ सप्रदाने, ताभ्याम न्यत्रोणादय', काला सवध्यन्ते । एते च स्वरितलिङ्गाः सङ्ग्रेयमाणा' सप्राह्यमाणाः स्वविषयोद्भावनानुशानसमर्था आ उणादिपरिसमाप्तेः दशपाद्या सर्वैरेवानुवर्तन्ते । अत्र यावतामविकाराणा प्रयोजन तत्र तावन्त सूत्रार्थिसंबध्यन्ते । एतेऽनुवर्तमानेषु एभ्यो धातुभ्यो वर्तमानकाले यथासभव कर्त्रादिषु कारकेषु सज्ञाविषयेषु पर निप्रत्ययो भवति । 'ऋगतौ' भौवादिक', ऋ सृ गतौ जुहोत्यादि' । ऋच्छति इयर्ति अर्पते वा अरणि ।

End

स्थः स्ताम्बजनरौ च ॥ २२ ॥
स्थाधातोः अम्यच अवक इत्येतौ प्रत्ययौ भवत. । स्त इत्ययं चादेशः धातोः । ष्ठा गतिनिवृत्तौ । तिष्ठतीति स्तम्वः समवायः । स्तनक' पुष्पापीडः कर्ता ।

Colophon

इत्युणादिवृत्तौ प्रकीर्णको नाम दशमः पादः ।

384. 21. A. 67.

गणपाठः—पाणिनिकृतः

Palm leaf *22 Foll.* $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

An enumeration of words undergoing common operations of the rules of Pāṇini. *In certain sutras Pāṇini mentioned only* one word by adding the word आदि which means etcetera. The words meant to be included in the lists are specifically mentioned in this work The author is believed to be Pāṇini as per stanza

"अष्टक गणपाठश्च धातुपाठस्तथैव च ।
लिङ्गानुशासन शिक्षा पाणिनीया अमी क्रमत ॥"

Complete in 8 adhyāyas

Beginning

येनाक्षरसमाम्नायमधिगम्य महेश्वरात् ।
कृत्स्न व्याकरण प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नम ॥

सर्वादीनि सर्वनामानि ॥ सर्व । विश्व । उभ । उभय । डतर । डतम । अन्य । अन्यतर । इतर । त्वत् । त्व । नेम । सम । सिम । पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थायामसंज्ञायाम् । स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् । अन्तर बहिर्योगोपसव्यानयोः । त्यद् । तद् । यद् । एतद् । इदम । अदस् । एक । द्वि । युष्मद् । अस्मद् । भवत । किम् । इति सर्वादयः ॥

End

आचार्यादिणत्व च । आकृतिगणोऽयम् । पाठान्तरम् । क्षुभ्न तृप्नु नृनमन नरनगर नन्दन यङ्नृती गिरिनदी गृहगमन निवेश निवास अग्नि अनूप आचार्य भोगीन चतुर्हायन । इरिकादीनि वनोत्तरपदानि सञ्ज्ञायाम् । इरिका तिमिर समीर कुबेर कर्मार ॥

Colophon

इति गणपाठे अष्टमोऽध्याय । समाप्तश्च गणपाठ ।

385 20 O 13

धातुपाठः—पाणिनिकृत.

Palm leaf 25 Foll $12\frac{3}{4} \times 1$ inches 6 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

A list of verbal roots as meant by Panini in his rules of Astadhyayi The roots are divided into 10 groups namely भ्वादि, अदादि, जुहोत्यादि, दिवादि, स्वादि, तुदादि, रुधादि, तनादि, क्र्यादि and चुरादि. This work also is attributed to Pāṇini The Commentators on Pāṇini opine that the meanings of roots were not written by Pāṇini but one Bhimasena added them in the Dhātupāṭha

Complete up to the end of Curādi

Beginning

भू सत्तायाम् । एध वृद्धौ । स्पध सघर्ष । गाधृ प्रतिष्ठालिप्सयोग्रन्थे च । बाधृ विलोडने । नाधृ नाधृ याच्ञोपतापैश्वर्याशी षु । दध धारणे । स्कुदि आप्रवणे । श्विदि श्वैत्ये । वदि अभिवादनस्तुत्यो । भदि कल्याणे ।

End

अन्ये तु दशगणपाठा बहुत्र भवति । तत्रहापठिता अपि सौत्रा लौकिका वैदिकाश्च द्रष्टव्या इत्याहु । इतरे तु नवगणीपठितेभ्योऽपि क्वचित्स्वार्थे णिच्, बहुलग्रहणात् । तेन रामो राज्यमचीकरदित्यादिसिद्धिरित्याहु । चुरादिभ्य एव बहुल णिजित्यन्ये । अङ्गवाचि प्रातिपदिक निरसने णिङ लभते । श्वेताश्वाश्वतरगालोडिताह्वरकाणा चतुर्णा धात्वर्थे णिङ् अश्वतरतकलोपश्च द्रष्टव्य । णिजेवेत्येके । पुच्छादिषु धात्वर्थ इत्येव सिद्धम् ।

386 22 G 23

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm leaf 13 Foll $18\frac{3}{8} \times 1\frac{3}{8}$ inches 7 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Complete up to the end of Curadi

387 22 P 11

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm leaf 21 Foll $15\frac{1}{2} \times 1$ inches 7 lines in a page Grantha script Old, Injured Good writing

Complete up to the end of Curādi

The scribe adds

साधारणाभ्यके वर्षं भानौ कर्कटराशिगे ।
कृष्णपक्षे चतुर्दश्या वारे भौमसमाह्वये ॥
श्रीवत्सगोत्रजातेन वेंकटेशेन धीमता ।
लिखिता भीमसेनेन कृता धात्वर्थमालिका ॥

388 23 I 2

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm leaf 15 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches 9 lines in a page Telugu script Old Injured Legible writing

Complete up to the end of Curādi

389 25 K 22

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm leaf 17 Foll 14½ × 1¼ inches 9 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Complete up to the end of Curadi

The scribe adds

सौम्यनामसवत्सर चापमास कृष्णपक्ष चतुर्थी सौम्य वासरे लिखितम् ।

Names of the scribes Sesayyan and Ramasvamiayyan

The fly leaf at the end contain the stanza

"कम्त्व शूत्री प्रविश भिषजा वेश्म + पातु मा पार्वतीश ।"

390 28 A 5

धातुपाठ —पाणिनिकृतः

Palm leaf 23 Foll 13 × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Legible writing

Complete up to the end of Curadi

The following colophon is read

इति भीमसेनविरचितः धातुपाठ समाप्त ।

Three fly leaves are added at the beginning and they contain the following

Fol 1

"धातुसूत्रगणोणादिवाक्यलिङ्गानुशासनम् ।
आगमप्रत्ययादेशा उपदेशा प्रकीर्तिता ॥"

Fol 2

"वाणीममरवाणीं मधुरसवेणीं तनोतु कल्याणीम् ।"

2 b

"वल्लवीवल्लव सलप रे मोहनदेव
उल्लमति मोहलतिकामेऽतीव— वल्लवी
सुललितथान सुमशरमान
सुकुमारतरगान शोभनैकतान— ,,
समधिकमोहे सरसि विगाहे
कथमिदमिह सेवे कामकेलिमोहे— ,, (२)
विविलिपिरिति विदितमिहारे
सा यदि तव भाति साधु मानमेति— ,, (३)
कमलानुकूल करुणालवाल
कमनीयमृदुचेल कान्तनीलनील— ,, (४)
मधुकृतचारे मलयसमीरे
मनसि मम रागजविचारे महति मुरारे— ,, (५)
विलसति सोमे विरहिणि भीमे
विकसति हृदि कामे विहर मुरारे— ,, (६)
परिहर रोष परिचिनु तोष
नतजनपरिपोष नौमि चारुवेष— ,, (७)
दयनमतापादयन यदुभूप
देववरदत्तरूप तेऽहमनुरूप— ,, (८)
कान्तचलतोरि रामय्य सकल गोलहरि कान्त
वरवल्लवीजार गोपकिशोरारे
अजमजिताजसुन्दर छलतो (९)
न हि विरह सहे प्रियस तापिञ्छा
मलमलावण्यवे दया छलतो— (१०)
अयि नन्दनजानन्त वल्लिनुजारे
सरसरतीशमोहन छलतो— (११)
मयि ते मनो न हि तावकीया हारे
वरदत्तदानवमनुत छलतो— "(१२)

391 28 A 6

धातुपाठः

Palm leaf 13 Foll 16¾ × 1¾ inches

7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Complete up to the end of Curādi.

Colophon :

धातुपाठः समाप्तः ।

The following stanza is added after the colophon :

"भूवादौ शब्दादिकेषु लुगपि
श्लुः स्याज्जुहोत्यादिषु
श्यन् दैवादिकधातुषु श्नुरपि च
स्वादौ तुदादौ च शः ।
रुध्यादौ श्नमयो तनादिषु
भवेदुप्रत्ययः क्र्यादिषु
श्ना स्यात् स्वार्थिकणिच्चु रादिषु
पुनस्तत्रापि शब्जायते ॥"

Two extra leaves are added at the end. The first leaf contains some conjugational forms of the roots भू and एध्. The second leaf reads.

"श्रीभक्ताख्यपुरीनिवाससहितः काळीयविद्वेषिणः
सन्नन्येव तदीयनूतनशिलागारप्रतिष्ठासु च ।
तद्वकैः . . प्रधानकलशं चेलाञ्चितं चार्पितं
यूय तद्ग्रहणेच्छवो मयि कृपाहीनं ब्रुवन्तु द्विजाः ॥
श्रीरा . . . . .
लीलासु षोडशसहस्रनरेन्द्रकन्या-
चित्तापहारविधमूर्तिमधादुपेन्द्रः ।
सोऽयं हि साधु भवदीयमनःसु वक्तुं
नाद्यापि चाकमत किंतु मदीयलाभे ॥
पूर्वं कोयंबुर्यामन्विजदयनिनिर्जरावेमरो यः
सम्यग्ज्ञानातुरो श्रुतिमपि परिषन्नायकज्येष्ठतातः ।
तद्रूपेनान्ध . . . . स्तम्भनाद्याः सुविद्याः
शोभन्ते श्लाघनीया सदसि हितरता श्रीनिवासाभिधेन ॥"

392. 28. A. 7.

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm-leaf. 16 Foll. $15\frac{3}{8} \times 1\frac{1}{8}$ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Legible writing.

Complete up to the end of Kaṇḍvādi.

End :

अगद नीरोगत्वे । उरस् बलार्थः । तरण गतौ । पयस् प्रसृतौ । संभूयस् प्रभूतभावे । अम्बर संवर संवरणे । आकृतिगणोऽयम् ।

Colophon :

इति कण्ड्वादयः ।

393. 28. O. 12.

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm-leaf. 35 Foll. $14\frac{1}{2} \times 1$ inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

Complete up to the end of Curādi.

The fly-leaf gives the name of the former owner—Yajñasvāmi and contains the following stanza :

अतसीं तुलसीं धात्रीं द्वादश्यामच्युतं फलम् ।
यो भुङ्क्ते प्रथमप्राप्ते स याति परमां गतिम् ॥

394. 29. G. 25.

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm-leaf. 19 Foll. 14×1 inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

Complete up to the end of Kandvādi.

The fly-leaf at the beginning contains a few lines of *Dhātupātha copied again.* Seven blank leaves are added at the end. Then a leaf contains a list of MSS. probably owned by the former owner of this MS.

395. 30. G. 16.

धातुपाठः—पाणिनिकृतः

Palm-leaf. 11 Foll. 17 × 1 inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Breaks off in the Juhotyādi.

The following stanzas are added in the beginning :

" येनाक्षरसमाम्नायम्+ तस्मै पाणिनये नमः ॥
येन धौता गिरः पुंसाम्+ तस्मै पाणिनये नमः ॥
वाक्यकारं वररुचिम्+ प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम् ॥"

396. 22 P. 11.

धातुपाठः

Palm-leaf. 4 Foll. 15¾ × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. *Good writing.*

This Dhātupātha is different from that of Pānini mentioned in previous numbers. It is said that these roots were collected *from Tinantasiromaṇi also called* Dhātupratyayapañcikā, the second part of the Rūpāvatāra

Contains up to the end of Curādi.

Beginning :

तिङन्तशिरोमणिरीत्या धातवो लिख्यन्ते । शब्विकरणम् । भू सत्तायाम् । एध वृद्धौ । डुपचष् पाके । टुनदि समृद्धौ । ध्वंस गतौ च । व्येञ् संवरणे । जि जये । ष्मिङ् ईषद्धसने । श्रिञ् सेवायाम् । डीङ् विहायसा गतौ ।

End :

गर्व माने । सूत्र विमोचने । मूत्र प्रस्रवणे । रूक्ष पारुष्ये । पार तीर कर्मपरिसमाप्तौ । वटि विभाजने । संग्राम युद्धे । अन्ध दृष्ट्युपसंहारे । इति स्वार्थेण्यन्ताश्चुरादयः ।

इतः परं लडादिभ्य एव धातुभ्यो दशविकरणप्रत्ययविशिष्टानि रूपाणि प्रतिपाद्यन्ते ।

397. 29. F. 13.

धातुपाठः

Palm-leaf. 3 Foll. 13¾ × 1¼ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. *Good. Good writing.*

Wooden boards are added to both sides.

Enumerates the roots grouping them in the order of their meaning. Consequently *the order is different from that of similar* works described in previous numbers.

Beginning .

भू सत्तायाम् । विद सत्तायाम् । भू प्राप्तौ । एध वृद्धौ । वृधु वृद्धौ । टुनदि समृद्धौ । स्फायी ओप्यायी वृद्धौ । व्येञ् संवरणे । छदि संवरणे । गुह्व संवरणे । वृ वरणे ।

End :

वृष सेचने । उक्ष सेचने । नट नृत्ते । नृती गात्रविक्षेपे । कुष कुष्टौ । पुष पुष्टौ ।

Colophon :

धातुमाला संपूर्णा ।

398. 27. A. 26.

फिट्सूत्राणि—शन्तनुकृतानि

Palm-leaf. 1 Fol. 15 × 1¼ inches. 10 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Illegible writing.

The work deals with svaras or accents of nominal stems called prātipadikas, in four pādas. The total number of sūtras contained in the work is 87 according to this manuscript and printed editions. But S'rīnivāsadīkṣita in his Svarasiddhāntacandrikā says that the total number of sūtras is 88. The difference is due to the addition of one more sūtra between the sūtras 15 and 16 in the 1st pāda. The colophons attribute the authorship to S'āntanavācaya and modern scholars hold the same view. But Haradatta in Padamañjarī mentions the author's name as S'antanu. Nāges'a and Bhairavamis'ra refute the authorship of S'āntanavācārya and conclude that S'antanu was the author. The author of the Svarasiddhāntacandrikā also mentions the author as Sage S'antanu.

Complete in four pādas.

Beginning :

फिषोऽन्त उदात्तः । पाटलापालङ्काम्बासागरार्थानाम् । गेहार्थानामस्त्रियाम् । गुदस्य च । ध्यपूर्वस्य स्त्रीविषयस्य । खान्तस्याश्मादेः । बंहिष्ठवत्सरतिशत्थान्तानाम् । दक्षिणस्य साधौ ।

End :

थाथघोऽनुदात्ताः । यथेति पादान्ते । प्रकारादिद्विरुक्तौ । शेषं सर्वमनुदात्तम् ।

Colophon :

इति शान्तनवाचार्यप्रणीतेषु फिट्सूत्रेषु तुरीयः पादः ॥

The following stanzas dealing with astrology are found after the colophon :

श्रवणादीनि पुष्यार्द्रे प्रथमं मृगशीर्षकम् ।
रोहिण्युत्तरफल्गुन्यावूर्ध्वं फलसमृद्धये ।
कृत्तिकाश्लेषमूलानि विशाखा भरणी तथा ।
पूर्वत्रयं मखं चैव मूले फलसमृद्धये ।
हस्तानूराधचित्राश्च ज्येष्ठा स्वाती पुनर्वसू ।
. . . उत्तरमन्त्यं च भानीमानि तु मध्यतः ।

After this seven extra leaves are added. The first leaf contains Vyākaraṇakroḍapatra. The second and third leaves contain the following lines :

मुख्यक्रमस्य फल्ग्यत्वात् शरन्यायानुपपत्तेः कल्पनायां चापेक्षाया मूलत्वेन प्रयोगविध्युपजीव्यप्राथमिकातिदेशप्राप्त्येन पाठक्रमेणवाकाङ्क्षाविच्छेदात् श्येनादावातिदेशिकनानाऋत्विगादिवद्देवातिदेशिकपाठक्रम - प्रापितक्रमस्यैव बलीयस्त्वम् । तदेतत्सिद्धमपि चोदकस्य प्रयोगविध्यपेक्षया बलवत्वस्फुटीकरणार्थं क्रमो निरूप्यत इति मन्तव्यम् । उपांशुयाजप्रयाजाज्यभागानूयाजादिद्रव्याणां जौहवादीनां स्विष्टकृदिटादीनि.

The rest are left blank.

399. 28. J. 47.

फिट्सूत्राणि

Palm-leaf. 2 Foll. 15¼ × 1¼ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

Complete in 4 Pādas.

400 28. J. 47.

पिट्सूत्रवृत्तिः

Palm-leaf. 7 Foll. 15¼ × 1¼ inches. 6 lines in a page Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

This is a brief commentary on the Phitsūtras of S'antanu described above The author's name is not known. This commentary is different from that of Bhattojidīksita.

Complete in 4 Pādas.

Beginning:

फिष् । फिष आन्तोदात्तो भवति । फिषिति प्राति पदिकदर्शनार्थम् । शान्तनवाचार्यः फिषिति प्रातिपदिक-सञ्ज्ञा कृतवान्—अर्थवदधातुरप्रत्ययः फिष् । कृत्तद्धित-समासाश्चेति । डित्थः । ताम्रः । आम्रः । कर्ता । हर्ता । औपगवः । राजपुरुषः । ब्राह्मणकम्बलः । स्वरविधौ अन्त उदात्त इति प्रक्रान्तम् । सू—पाटला-पालङ्काम्बासागरार्थानाम् ।

Colophon

इति फिट्सूत्रवृत्तौ प्रथमः पादः ।

End.

सू ॥ शेषं सर्वमनुदात्त भवति । ग्रामो रमणीयः । प्रप्रायमग्ने ।

Colophon.

इति फिट्सूत्रवृत्तौ चतुर्थः पादः ।

401. 38. C. 10

फिट्सूत्रवृत्तिः

Paper 35 Foll. 8 × 6¼ inches. 14 lines in a page. Devanāgari script. New. Good Good writing

Complete in 4 Pādas.

This is a transcript of the MS described under the last number. The differences in reading found in the printed edition are also noted herein.

402. 21. S. 4.

माधवीयधातुवृत्ति—सायणकृता

Palm-leaf. 245 Foll. 13¾ × 1½ inches. *9 lines in a page. Malayālam script. Old.* Slightly injured. Good writing.

Foll. 149 to 152 are much broken.

Wooden boards are added to both sides.

This is a treatise commenting upon the Dhātupātha of Pāṇini and giving *various forms derived from the roots The author* Sāyana was the son of Māyana *and younger brother of Mādhava. Both* Mādhava and Sāyana were ministers of *Vijayanagaram kings. Sāyana says herein* that he was the minister of Sangama II son of Kamparāja I (in the middle of the fourteenth century A.D.) It is believed that S'ri Vedāntades'ika, the famous S'ri-Vaisnava saint and philosopher was Sāyaṇa's contemporary. The work has been named Mādhavīyadhātuvrtti by the author in honour of his elder brother Mādhava. Sāyana mentions herein a good number of works and authors among whom Ksīrasvāmin, Maitreya-rakṣita, Rāmadeva, Vardhamāna, S'ivasvāmin, Sīradeva and Haradatta may be mentioned. The work is devided into two parts, viz. Dhātuvrtti and Pratyayāntadhātuvṛtti. The first part deals with the roots

cited in Dhātupātha and the second with the roots formed by adding certain affixes.

Contains the Bhvādi portion only.

Beginning .

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।
यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननम् ॥
जीयाद्दन्तिमुखो यस्य लीलयोध्वर्गण्डखण्डने ।
कन्दाङ्कुरवदाभाति दन्ताग्रं तद्बहिर्गतम् ॥
चिदानन्दकला वाणीं वन्दे चन्द्रकलाधराम् ।
नैर्मल्यतारतम्येन बिम्बिता चित्तभित्तिषु ॥
अस्ति श्रीसङ्गमक्ष्मापः पृथ्वीतलपुरंदरः ।
यत्कीर्तिमौक्तिकादर्शे त्रिलोक्या प्रतिबिम्ब्यते ॥
यशः क्षीराहुतीकृत्य यत्प्रतापहुताशने ।
परे यान्ति पदं दिव्यं राजानो रणदीक्षिताः ॥
तूर्णं कर्णान्तिकं प्राप्ते यत्प्रतापघनञ्जये ।
पुरो निधाय गाङ्गेयं स्वात्मा संरक्ष्यते परैः ॥
कुर्वन् शत्रुयशांसि धूमपटलीं कूलंकषा ज्यास्पदः
काष्ठासङ्गविवर्धितः प्रकटयन् भूतिं नवां भूयसीम् ।
आतन्वन्नितरप्रतापदहनं स्फूर्जत्स्फुलिङ्गाकृतिं
प्रायो यच्छति यत्प्रतापदहनः कर्म न विस्मेरताम् ॥
तस्य मन्त्रिशिखारत्नमस्ति मायणमायणः ।
य ख्यातिं रत्नगर्भेति यथार्थयति पार्थिवीम् ॥
नित्योन्मीलितदानवारिरविकं निर्धूतपङ्कोदयो
दूरापास्तदरीशल्यघनविधिर्भङ्गप्रसङ्गोज्झितः ।
क्ष्माभृत्क्षोभकृतिक्षमः क्षणिकयन्दोषाकरोद्घोषणा-
मानन्दाय चकास्ति यस्त्रिजगतामाश्चर्यरत्नाकरः ॥
यत्कीर्तौ जाह्नवी स्फूर्तौ कीर्त्यां त्रिदिवतामपि ।
कलिन्दनन्दिनीकान्तिः स्पर्धयेव प्रपद्यते ॥
येन निर्मीयते नित्यं धनंगायोवनैरपि ।
श्रेयसे यशसे दानं विदुषां विदिषामपि ॥
न ध्यानं न व्रतं नार्थो न समाधिर्न वा जपः ।
मन्त्रसिद्धा बलं यस्य मतिरेव महीयसी ॥
तेन मायणपुत्रेण सायणेन मनीषिणा ।
आख्यया माधवीयेयं धातुवृत्तिर्विरच्यते ॥
अस्याः पूर्वनिबन्धेभ्यो गुणवत्ता न कथ्यते ।
सर्व एव स्ववाक्येषु वदन्ति गुणगौरवम् ॥
सा च संयक्कमात्सर्येर्गुणगृह्यैर्मनीषिभिः ।
सूत्रवार्तिकभाष्याणां पारं यद्भिः परीक्ष्यताम् ॥
कल्पयन्तु खला दोषं किं तैर्यदयमुद्यमः ।
मुनित्रयगिरामर्थं सतत्त्वविदुषः प्रति ॥

नमः पाणिनिकात्यायनपतञ्जलिभ्यः ॥ भू सत्तायाम् । वर्तते इति शेषः । सत्तेहात्मभरणम् । यदाह हरिः—'आत्मानमात्मना बिभ्रदस्तीति व्यपदिश्यते' इति । हेलाराजश्च—'अस्ति आत्मानं बिभर्ति सत्ता भावयतीति यावत्' इति । कैयटकारोऽपि—आत्मभरण वचनो भवतिरिति ।

End :

वृत् । यजादयो वृत्ता इत्यर्थः । भूवादिस्त्ववृत्कृत इति व्याख्यातारः । तेन चुलुम्पादीनामाप्तप्रयोगसिद्धानामपि संग्रहः सिद्धो भवति ।

Colophon .

इति पूर्वदक्षिणपश्चिमसमुद्राधीश्वरश्रीकम्पराजसुत सङ्गमराजमन्त्रिणा मायणपुत्रेण सायणेन विरचितायां धातुवृत्तौ भूवादय. सपूर्णा. ।

403. 9. D. 15.

माधवीयधातुवृत्तिः—सायणकृता

Palm-leaf. 186 Foll. 9¼ × 4⅞ inches. 10 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Foll. bearing the serial Nos. 1 to 7, 42 to 44, 69 to 78, 100 to 161 are missing.

Wants the beginning in Adādi and goes on up to the end of Curādi.

Beginning :

. . . . ड्विलोपे विदयतीति भाव्यमिति । टिलोपस्तु शब्दान्तरप्राप्त्या अनित्यः । विदित । वेदयतीति वेदयः । अनुपसर्गाल्लिम्पेत्यादिना ण्यन्ताच्छप्रत्यये गुणाभावौ । शास्त्रवित् प्रवित् । सत्सूद्विषेत्यादिना क्विप् । विदिभिदिच्छिदेः कुरच् इति कर्तरि कुरच् । वेदनशीलो विन्दुः । विन्दुरिच्छुरिति उप्रत्यये नुमि निपात्यते । वेदः हलश्चेति घञ् ।

End :

अन्ये तु पुच्छादीना पुच्छभाण्डेति णिङ उक्तत्वादिह णिज् नास्तीति व्याचक्षते । पुच्छमुदस्यति उत्पुच्छयते । भाण्डानि समाचिनोति संभाण्डयते । चीवरमर्जयति परिधत्ते वा संचीवरयते । सिद्धशब्दो मङ्गलार्थः ।

Colophon

इति पूर्वदक्षिणपश्चिमसमुद्राधीश्वरकम्पराजसुतसङ्गमहाराजमहामहामन्त्रिणा मायणसुतेन माधवसहोदरेण सायणाचार्येण विरचितायां माधवीयायां धातुवृत्तौ चुरादयः संपूर्णाः । समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

404 21. S 6.

माधवीयधातुवृत्तिः—सायणकृता

Palm-leaf 96 Foll $10\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 8 lines in a page Malayalam script Old Good Good writing.

Contains the second part—namely Pratyayāntadhatuvṛtti

Beginning

यस्या रूपप्रहाणेन न ख्यातुमपि किंचन ।
शक्यते वस्तु लोकेषु जयत्येका सरस्वती ॥
धातुपाठनिविष्टानां धातूनां यः पुरा व्यधात् ।
विवृतिं माधवीयाख्यां भाष्यज्ञहृदयंगमाम् ॥
तेन मायणपुत्रेण व्याख्या कापि विरच्यते ।
धातूनां प्रत्ययान्तानां गणपाठजुषामपि ॥
तत्र प्रतिपदं शिष्टा गणसूत्रगता इमे ।
तत्रापि बहवो गाणा' किं च सूत्राण्यधीयते ॥
आचार्येण पुरा प्रोक्तास्तानादौ विवृणोम्यहम् ।
एतावदेव सर्वस्मादर्थये सुमनोजनात् ॥
नामास्तु भवता सार्थमन्यथापि न मे क्षतिः ॥

कण्ड्वादिभ्यो यक् ॥ एभ्यो यक् स्वार्थे । एते च धातवः प्रातिपदिकानि च । तत्र धातुत्व यको धातुविहितत्वेनार्धधातुकत्वेन तन्निमित्तगुणनिषेधार्थेन कित्वेनावसीयते । प्रातिपदिकत्वं तु कण्ड्वादीना केषाचिद्दीर्घान्तपाठात् । कण्डूयतीत्यादि रूप तु ह्रस्वान्तादपि यकि मन्तूयतीत्यादिवत् अकृत्सार्वधातुकयोरिति दीर्घे कृते भविष्यति ।

End

षष्ठ्येकवचने युष्मदस्मद्भ्या ङसोऽशित्यशादेशे तवममौ ङसीति तवममयोरभावे शेषे लोपे युष् अस् इति भवति । इद च शेषे लोपप्रदर्शन शेषे लोप इत्यस्य शेषे विभक्तौ परत इत्यर्थपक्षे । यदा तु मात्परत्वं शेषत्वमिति पक्षः तदा शेषलोपाभावान्मश्रवण भवतीति युष्म अस्म इत्यादि भवति ।

Colophon

इति प्रत्ययान्तधातुवृत्ति संपूर्णा ।

The following stanza is found at the end

" लौहित्यनिर्जितजपां जितपद्मरागां
पाशाङ्कुशौ धनुरिषूनपि धारयन्तीम् ।
ताम्राधरां तरुणमाल्यदुकूलशोभां
ताम्बूलपूरितमुखीं त्रिपुरां नमामि ॥ "

405 24 B 4

माधवीयधातुवृत्तिः—सायणकृता

Palm leaf 7 Foll 18 × 2½ inches 10 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

Contains a very small portion in Bhvadi

406 41 C 2

लिङ्गानुशासनम्—पाणिनिकृतम्

Paper 5 Foll 11¾ × 4 inches 9 lines in a page Malayalam script Old Slightly injured Good writing

A work on genders of Sanskrit nouns, by Panini

Beginning

लिङ्गम्। स्त्री। ऋकारान्ता मातृदुहितृस्वसृया तृननान्दार। अन्यूप्रत्ययान्तो धातु। अशनि भरण्यरणय पुंसि च। मिन्यन्त। वह्निवृ ण्यग्निश्च पुंसि। श्रोणियोन्यूर्मय पुंसि च। त्रिन्नन्त। ईकारान्तश्च।

End

अविशिष्टलिङ्गम्। अव्यय कतियुष्मदस्मद। ष्णान्ता संख्या। गुणवचन च। कृत्याश्च। करणाधिकरण योर्ल्युट्। सर्वादीनि सर्वनामानि।

Colophon

इति श्रीपाणिनिमुनिप्रणीत लिङ्गानुशासन समाप्तम्।

407 22 L 24

लिङ्गानुशासनवृत्ति.—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm leaf 12 Foll 11⅛ × 1 inches 6 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

This is a short commentary on Panini s Linganusasana described above by Bhattojidiksita From the colophon it is known that this work also is a part of the Siddhāntakaumudi But it is copied separately here

Complete

Beginning

लिङ्गम्। स्त्री। अधिकारसूत्रे एते। ऋकारान्ता मातृदुहितृस्वसृयातृननान्दार। ऋकारान्ता एते पञ्चैव स्त्रीलिङ्गा। स्वस्रादिकस्यैव ङीब्निषेधेन कर्त्र्यादि ङीपा ईकारान्तत्वात्। तिसृचतस्रोस्तु स्त्रियामादेशतया विधानेऽपि प्रकृत्योस्त्रिचतुरो ऋदन्तत्वाभावात्। अन्यूप्रत्ययान्ते धातु। अनिप्रत्ययान्त ऊप्रत्ययान्तश्च धातु स्त्रिया स्यात। अवनि। चमू। प्रत्ययग्रहण किम्? देवयते क्विप्। ऊठ् द्यू, विशेष्यलिङ्ग।

End

अविशिष्टलिङ्गम्। अ यय कतियुष्मदस्मद। ष्णान्ता सख्या। शिष्टा परवत्। एक पुरुष। एका स्त्री। एक कुलम्। गुणवचन च। शुक्ल पट। शुक्ला पटी। शुक्ल वस्त्रम्। कृत्याश्च। करणाधिकरणयोर्ल्युट्। सर्वादीनि सर्वनामानि। स्पष्टार्थेय त्रिसूत्री।

Colophon

इति भट्टोजिदीक्षितविरचिताया सिद्धान्तकौमुद्या पाणिनीयलिङ्गानुशासनसूत्रवृत्ति समाप्ता।

408 22 G 23

लिङ्गानुशासनवृत्ति—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf 6 Foll 17 × 1¼ inches 8

lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Almost complete, wanting the last line *only*

409 21 S 23

लिङ्गानुशासनम्—हर्षवर्धनकृतम्, पृथिवीश्वरकृतव्याख्यासहितम्

Palm leaf 96 Foll 6½ × ⅞ inches 4 lines in a page Malayālam script Old Injured Good writing

This is a metrical treatise on genders of nouns by Harsavardhana son of S'ri vardhana The text is followed by a com mentary which is called Sarvalaksana *written by Prthivis vara son of Bhatta* Bha-advaja The identification of the author of the text with the name sake ruler of Kanouj and patron of Bāna (602—647 A D) remains still as a contro versial subject among the modern scholars like Dr Franke and Dr Aufrecht The discussion stands on the point whether S'rivardhana, our author s father can be identified with Prabhakaravardhana, the father of Kanouj ruler As regards the commentator, the verse 9 of the commen *tary gives rise to the supposition that he* was a contemporary of Harsavardhana, the author of the text whose time is not yet settled Meanwhile a further complication of curious nature has arisen The MSS of this commentary noticed in Nos 280 281 of the Des Cat of B O I Vol II describe Harsavardhana as the son of Vardhamana instead of S'rivardhana and mention the commentator as S'abara svāmin son of Bhatta Dipra or Dipta svāmin, instead of Prthivīs vara son of *Bhatta-Bharadvāja It is not easy to* reconcile these two statements conflicting each *other This MS* was apparently one of the originals on which the edition of the work in the Madras University Series was based In the last stanza, Harsavardhana says that he has written the present work after consulting the works written by Vyadi, S'ankara, Candra, Vararuci, Vidyānidhi and Panini

Complete

Beginning

नमामि नारायणपादपङ्कज करोमि नारायणपूजन सदा ।
वदामि नारायणनाम निर्मल स्मरामि नारायणतत्त्व-
मव्ययम् ॥

भूयाद्भूतपतिर्विभुर्दिवि भवो यो भोगभृद्भूषणो
मालामौलद्युद्भवोग्रहतभुग्भारास्तभारो भव ।
शमु समृतभूतभूरिविभवो भीम. स्वयभूद्भवो
भूभृद्भूप्रसुतासमक्तमयभिद्भर्गो भृश भूतये ॥
श्रीमद्भूषणभोगिभोगभवनंभूमिप्रभैर्भास्वरै
भ्राजिष्णु द्युतिमत्तदिन्दुवदन वन्दे सतुन्द वपु ।
हैरम्ब वरसारदानमुखरै रत्नैर्दारिरक्ष
दिग्मैश्वारणगाक्षसै सुरगणैर्विघ्नोपशान्त्यै नुतम् ॥
अरूप विश्वरूपाख्यमनाद्यन्तमनारकम् ।
प्रपद्ये प्रणवात्मानमलिङ्गासंख्यमव्ययम ॥
नमस्यामि जगद्वन्द्या कृत्स्नभद्राय मातृकाम् ।
स्थूला सूक्ष्मा शिवा घोरा सत्याकारा सरस्वतीम् ॥
दिश्यात्सुखानि भवता कमलपलाशन भूपिता सुखदा ।
लक्ष्मीरिवादितनया कमम्पलाशेन भूपिना सुखदा ॥
स्मरामि सर्वसाहित्यपारगाणा महात्मनाम् ।
गुरूणा यत्प्रसादेन प्राप्यते वैबुध पदम् ॥

सारः सर्वस्य विद्वत्ता विदुषां कवयः पराः ।
कवीनां लिङ्गविज्ञानी न सन्ति सुधियोऽप्यतः ॥
प्रार्थितः शास्त्रकारेण पादग्रहणपूर्वकम् ।
लिङ्गानुशासनव्याख्या करोति पृथिवीश्वरः ॥ ९ ॥

इह शास्त्राणि विशिष्टेष्टदेवतानमस्कारपूर्वकाणि समारभ्यन्त इति हि शिष्टाचारः । तदर्थमेव कविर्भगवन्तं नारायणं सर्वभूतावासं वासुदेवं विष्णुं विश्वव्यापिनं च कृष्णं नमस्कुर्वन् प्रथममेकं श्लोकं चकार—नम इति ।

नमो मथितदुर्वारदैत्यचक्राय चक्रिणे ।
सभूधरधराकारस्तम्भीभूतैकबाहवे ॥

भगवते चक्रिणे नमः । कीदृशाय? मथितदुर्वारदैत्यचक्राय । तथा सह भूधरैः वर्तते यासौ भूमिस्तदेवागारं गृहम् , तत्र स्तम्भीभूत एको बाहुर्यस्य, सशैलवनकानना भूमिरेकबाहुस्तम्भाश्रिता भगवत इत्यर्थः ।

End :

व्याडेः शंकरचन्द्रयोर्वररुचेर्विद्यानिधेः पाणिनेः
सूक्तान् लिङ्गविधीन् विचार्य सुगमं श्रीवर्धनस्यात्मजः ।
श्राव्यं व्यापि च हर्षवर्धन इदं स्पष्टीकृतप्रत्ययं
लिङ्गानामनुशासनं रचितवानल्पार्थसंसिद्धये ॥

सूक्तान् लिङ्गविधीन् विचार्य पर्यालोच्य सारं संगृह्य तेभ्यः सुगमं श्राव्यं व्यापि च लिङ्गानुशासनं रचितवान् । अन्यच्च स्पष्टीकृतप्रत्ययं घञन्तादयः प्रत्ययाः अस्पष्टाः संहिताः संश्लिष्टाः पृथक्कृत्य स्पष्टीकृता यत्र, तत्तत्प्रत्ययाना सोदाहरणाना दर्शनात् पृथक्स्पष्टतास्य । तत्र हि पुरुषाः स्वल्पाश्रिता मन्दधियः ल्यड् अड् नञ् ईय इत्येवमादिषु । किमर्थमिदं तात्पर्यं चेदित्यत आह—अल्पार्थसंसिद्धये । एवत्परिज्ञानाधिनां तेषामयमर्थः कथमनायासेन सिध्येदिति लिङ्गं प्रदर्शितम् ।

Colophon :

इति भट्टभरद्वाजसूनोः पृथिवीश्वरस्य कृतौ हर्षवर्धनकृतलिङ्गानुशासनटीकायां सर्वलक्षणायां मिश्रलिङ्गप्रकरणं समाप्तम् ॥

The name of the scribe :

गर्तवनशंकरलिखितम्

410. 20. D. 38.

लिङ्गानुशासनम् (लिङ्गप्रबोधः)—वेङ्कटरङ्गकृतम्

Palm-leaf. 12 Foll. 13½ × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

This is another work on genders of nouns arranging them into different groups according to genders. The author is Venkataraṅga pupil of Sundararāja. The work is called Liṅgānuśāsana in the colophon and Liṅgaprabōdha in the stanzas found in the beginning and end.

Complete.

Beginning

वाणी विश्व . . . . . हृतमित्रायिता
स्वार्चापूर्णमनोरथाम्बुजभवप्रीतिप्रदा शाश्वती ।
नेत्रास्याङ्घ्रिकरप्रभाद्युतप . . . . . .
स्माकं धृतकच्छपीजपमणिर्नृत्यात्सदा वाचि सा ॥
हंसाक्षाब्जमनोऽम्रिशक्रवदनक्षोणी . . . . . .
सुन्दरराजनामभगवत्पत्पद्मलिट्षट्पदः ।
भूयाद्वेंकटरङ्गनामकसतो लिङ्गप्रबोध . . . .
. . . न्मुदे पिपठिषोर्बालस्य सर्वस्य च ॥

स्त्री ईमिन्यात्यूकारान्ताः । तृट्विपाट्प्रावृट्विप्रुट् रुट् त्विट् त्विषः । स्रक्स्रुक्दृक्त्वक्त्वक्ज्योक्वाच . . . . . . उष्णिगुपानत्स्नुहः द्यौर्नौदिवः वेहत् हरि-

तचित्समित्त्रिवृत्योषित्संयत्तटित् . . . . संवित्-
मुत्प्रतिपत्विपत्संपत्शरत्संसत्परिषद्दृषदः ।

End :

अथ नपुंसकम् । मुखनयनलोहवनमासरुधिरकार्मुक-
विवरजलहलधनान्नबलकुसुमशुल्कयुद्धवाचकाः । इति
नपुंसकाधिकारः ॥

श्रीमत्सुन्दरराजसंज्ञकमलाभूवाङ्महादेशिको
व्यालद्विड्भुजगेशमारुतिगुरुश्रीकण्ठनारायणः ।
पायान्मां निखिलात्मको गुणनिधिर्लिङ्गप्रबोधं कृतिं
संपूर्णा मम संतनोतु सततं मे ध्यायतां मङ्गलम् ॥

Colophon :

इति लिङ्गानुशासनं संपूर्णम् ॥

411. *20. D. 42.*

लिङ्गानुशासनम् (लिङ्गप्रबोधः)—वेङ्कटरङ्गकृतम्

Palm-leaf. 4 Foll. 15 × 1 inches. 4 lines in a page. Grantha script. Old. Good. *Good writing.*

Incomplete.

412. 35. B. 11.

लिङ्गनिर्णयः

Paper. 8 Foll. 11 × 5½ inches. 15 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

A metrical treatise on genders enumerating nouns in the order of genders to which they belong. The author's name is not known. It contains 175 stanzas in all. The words are also arranged according to their final letters.

Complete.

Beginning :

लिङ्गनिर्णयः ॥ कान्ताः—

आनकः पुलकष्टङ्कः फलङ्कोऽङ्कः पिकः शुकः ।
पाकोऽर्भकोऽलकः शाको बिम्बकोऽर्कस्तु कोरकः ॥ १
पेचकः पृथुकोलूकौ बन्धूको बन्धुजीवकः ।
चूतको मोचकोऽलीकस्त्वामोकस्तु बलाहकः ॥ २
डाम्भिकः काशिकः श्लोकः सायको नायको वृकः ।
नारको नरकः कोकश्चक्रवाकस्तु पुंस्यपि ॥ ३
चन्द्रिका मृत्तिका लङ्का शङ्का टीका च तूलिका ।
मूलिका मक्षिका चैवोपत्यकाधित्यकालिका ॥ ४ ॥

End :

दन्ते केशे स्त्रिया ङीप् स्याद्बहुव्रीहिसमासतः ।
यथा शातोदरी कम्बुकण्ठी स्यात्पीवरस्तनी ॥ १७४ ॥
न ङीप् स्यादितरेषां तु चारुदेहाः प्रकीर्तिताः ॥ १७५

इति हलन्ताः ॥

Colophon :

इति लिङ्गनिर्णयः समाप्तः ॥

Name of the scribe : Jajala Subbāvadhāni.

413. 27. F. 64.

लिङ्गनिर्णयभूषणम्—रामसूरिकृतम्

Palm-leaf. 7 Foll. 15 × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

This also is a work on genders of nouns and based on Pāṇini's Lingānuśāsana. The author Rāmasūri was the son of Viṣṇusūri of Torūri family. A MS. of the work described in No. 1499 of the Des. Cat. of Madras Govt.

Oriental MSS. Library, Vol, III. mentions this work as Pāninīyalingānuśāsanavṛtti Linganirnayabhūsanam. According to the colophon mentioned below the work is known as a part of the work Balakaumudī written by this author.

Complete.

Beginning:

वाणीं प्रणम्य शिरसा बालानां ज्ञानसिद्धये ।
स्त्रीपुंनपुंसकं स्वल्पं वक्ष्यते शास्त्रनिश्चितम् ॥
तोरूरिविष्णुविदुषः सूनुना रामसूरिणा ।
विरच्यते बुधश्लाघ्यं लिङ्गनिर्णयभूषणम् ॥

आदौ तावत् स्त्रीलिङ्गा उच्यन्ते । सर्वजातिषु स्त्रीवाचकाः शब्दाः स्त्रियाम् । दारशब्दो बहुत्वे पुंस्येव । परिग्रहावरोधौ पुंसि नित्यम् । कलत्रं नपुंसकम् । भूमिविद्युन्नदीगोनिशारसनासेनालतावीणावाणीकरुणा - मौर्वीस्त्रीचन्द्रिकामृत्तिकादिक्प्रभाजिह्वानासाप्रज्ञार्थवाच - काः स्त्रियाम् ।

End:

ऋक्पूरब्धूःपथिन्‌राजाहन्सखिशब्दाः समासान्ताश्चेत् अकारान्ता भवन्ति । यथा अर्धर्चः, देवपुरम्, निर्मलापस्तटाकः, समधुरः, सरित्पथः, राजराजः, पुण्याहः, प्रियसखः । सक्थ्यक्षिनाम्युक्षन्शब्दाः पुंवाचकबहुव्रीहिसमासान्ताश्चेत् अकारान्ता भवन्ति । तद्यथा—दीर्घसक्थः, पुण्डरीकाक्षः, पद्मनाभः, महोक्ष इत्यादि ।

Colophon.

इति रामसूरिविरचितायां बालकौमुद्यां लिङ्गनिर्णयः परिसमाप्तः ।

After the colophon the following stanza is written:

"स्वाज्ञानेन विवर्तते त्रिभुवनाकारेण यः सर्वदा
स्वस्मै यः स्वयमेव चोपदिशति स्वं शिष्यगुर्वात्मना ।
स्वज्ञानेन च योऽद्वितीयसुखसद्बोधात्मना शिष्यते
तस्मै विस्मयनीयशक्तिनिधये कस्मै चिदस्मै नमः ॥"

414. 19. N. 23.

लिङ्गनिर्णयभूषणम्—रामसूरिकृतम्

Palm-leaf. 7 Foll 15 × 1½ inches. 6 lines in a page Telugu script. Old. Much injured Good writing.

Incomplete.

415. 21. O. 2.

लिङ्गनिर्णयभूषणम्—रामसूरिकृतम्

Palm-leaf. 11 Foll. 16 × 1¾ inches. 6 lines in a page. *Grantha* script. *Old*. Good. Good writing.

Incomplete.

Fol. 11*b* contains the following stanza:

"लड् वर्तमाने नित्यं स्यात् भूते लङ्लुङ्लिटस्तथा ।
विध्याशिषोस्तु लिङ्लोटौ लङ् लृट् लुट् च भविष्यति ॥"

416. 22 M. 64.

लिङ्गनिर्णयभूषणम्—रामसूरिकृतम्

Palm-leaf. 7 Foll 15 × 1 inches 5 *lines in a page. Grantha script. Old.* Injured. Clear writing.

Incomplete.

417. 24. L. 30.

लिङ्गनिर्णयभूषणम्—रामसूरिकृतम्

Palm-leaf. 18 Foll. 13½ × ¾ inches. 5

lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Complete.

Colophon :

रामसूरिविरचितो लिङ्गनिर्णयभूषणः समाप्तः ।

418. *29. F. 13.*

लिङ्गनिर्णयभूषणम्—रामसूरिकृतम्

Palm-leaf. *7 Foll.* *14 × 1⅜ inches.* 7 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

Complete.

Colophon :

इति रामसूरिविरचितो लिङ्गनिर्णयः समाप्तः ।

419. 21. A. 17.

अदसोमादितिसूत्रार्थविचारः

Palm-leaf. 2 Foll. 15¾ × 1¼ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. *Injured. Good writing.*

A short treatise dealing with the interpretation of Pāṇini's Sūtra *viz.* अदसो मात् (1-1-12) and insisting the importance of the Sūtra. The authors' name is not given.

Complete.

Beginning.

अदसो मात् ॥ अदसः मात् इति द्विपदं सूत्रम् । ईदूदेद् द्विवचनं प्रगृह्यम् इति सूत्रात् एतत्पदरहितं पदैकदेशमनुवर्तते, प्रगृह्यमिति च । तथा चायं सूत्रार्थः—अदःशब्दावयवमकारात्परौ ईदूतौ प्रगृह्यसंज्ञौ स्त इति । अमी ईशाः, रामकृष्णावमू आसाते इत्युदाहरणे । अमी इत्यत्र अदःशब्दार्थस्य योग्यक्रियानिरूपितकर्तृत्वविवक्षाया कर्तर्यभिहिते तन्निष्ठबहुत्वद्योतनार्थं प्रथमाबहुवचने जसि जकारस्य निवृत्तौ अदस् अस् इति स्थिते, त्यदादीनाम इत्यत्वे, अद अ अस् इति स्थिते, अतो गुणे इति पररूपे, अद अस् इति स्थिते, जसः शी इति शी इत्यादेशे, अद शी इति स्थिते, शकारस्य निवृत्तौ, अद ई इति स्थिते, आद् गुण इति गुणे एकारे, अदे इति स्थिते, अदसोऽसेर्दादु दो मः इति उत्वमत्वयोः प्राप्तयोस्तद्बाधकेन एत ईद् बहुवचने इति सूत्रेण ईत्वे मत्वे च अमी ईशा इति स्थिते, दीर्घे प्राप्ते, अदसो मादिति प्रगृह्यत्वे प्रकृतिभावः ।

End :

पुंलिङ्गे तु उत्वस्यासिद्धत्वात् अमी इत्यौकारान्तत्वमेव वर्तेत इति न तत्र पूर्वसूत्रेण सिध्यतीति तदर्थमवश्यमारम्भणीयमिति द्योतयितुं पुंस्त्वस्य विशेष्यवाचकपदश्रवणमन्तरा स्पष्टतया अप्रतीयमानत्वात् तत्प्रतिपत्तये तस्य ग्रहणमिति विदाङ्कुर्वन्तु ।

420. 24. A. 7.

अनिट्कारिकाः

Palm-leaf. 1 Foll. 14¾ × 2 inches. 12 lines in a page. Grantha script. *Old.* Slightly injured. Good writing.

A metrical enumeration of roots which do not take the augment इ before suffixes. *These stanzas are taken from* the Siddhāntakaumudī of Bhaṭṭojidīkṣita and written separately.

Complete.

Beginning.

ऊदृदन्तैर्यौतिरुक्ष्णुशीङ्स्नुनुक्षुश्विडीङ्श्रिभिः ।
वृङ्वृञ्भ्यां च विनैकाचोऽजन्तेषु निहताः स्मृताः ॥१॥

शक्लृपच्मुचिरिच्वचिविचिसचप्रच्छियज्निजिर्भजः ।
मज्ज्भुज्भ्रस्ज्मस्जियज्युजरुजञ्जिवजिस्वञ्जिसङ्गसृजः
अद्क्षुद्खिद्छिद्तुदिनुदः पद्यभिद्वियतिर्विनद् ।
शद्सदी स्विद्यतिःस्कन्दिहदृक्रुधी क्षुधिबुध्यती ॥

End :

विन्दतिश्चान्द्रदुर्गादेरिष्टो भाष्येऽपि दृश्यते ।
व्याघ्रभूत्यादयस्त्वेनं नेह पेठुरिति स्थितम् ॥
रञ्जिमस्जी अदिपदी तुद् क्षुध् शुषिपुषी शिषिः ।
भाष्यानुक्ता नवेहोक्ता व्याघ्रभूत्यादिसंमतेः ॥

421. 35. B. 134.

अनिट्कारिकाः

Paper. 4 Foll. 9 × 4 inches. 7 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Slightly injured. Good writing.

This also is a metrical enumeration of the roots which are not permitted to take the augment इ. This is different from the one described in previous number. These verses are taken from the Kāśikā-vṛtti (7-2-10). A commentary by an unknown author is added. The commentary is identical with that described in No. 703 of the India office Library Catalogue, part II.

Wants beginning :

Beginning :

. . . . . निटः प्रकीर्तिताः कथिताः ।
दिशिं दृशिं दंशमथो मृशिं स्पृशिं
रुशिं रिशिं क्रोशतिमष्टमं विशिम् ।
लिशिं च शान्तानिटः पुराणगाः
पठन्ति पाठेषु दशैव नेतरान् ॥ ६ ॥

अस्यार्थः—शकारान्ता धातवो गणेषु पठ्यन्ते । तेषु मध्ये तद्विदः पुराणगा आचार्या दश धातूननिटः पठन्ति । इतरान् नेति । के ते? दिश अतिसर्जने, दृशिर् प्रेक्षणे, दंश दशने, मृश आमर्शने, स्पृश संस्पर्शने, रुश रिश हिंसायाम्, क्रुश आह्वाने रोदने च, विश प्रवेशने, लिश अल्पीभावे, एते अनिटः । इति शान्ताः ।

End :

पचिं वचिं विचिरिचिरञ्जिपृच्छतीन्
निजिं सिचिं मुचिभजिभञ्जिभृज्जतीन् ।
त्यजिं यजिं युजिरुजिसञ्जिमज्जतीन्
भुजिं स्वजिं सृजिमृजी विद्ध्यनिट्स्वरान् ॥

अस्याः कारिकायाः संक्षिप्तोऽयमर्थः । चकारान्तेषु धातुषु मध्ये षट् धातूननिट्स्वरान् विजानीहि । अनुदात्तस्वरानित्यर्थः । छकारान्तेऽप्येकमनिटम् । जकारान्तेषु पञ्चदश धातूननिटो विद्धि । ते च यथाक्रममुपदिश्यन्ते । डुपच्ष् पाके, वच परिभाषणे, ब्रुवो वचिः द्वयोरपि ग्रहणम् । विचिर् पृथग्भावे, रिचिर् विरेचने, रञ्ज रागे, प्रच्छ ज्ञीप्सायाम्, णिजिर् शौचपोषणयोः, षिचिर्क्षरणे, मुच्लृ मोक्षणे, भज सेवायाम्, भञ्जो आमर्दने, भ्रस्ज पाके, त्यज हाने, यज देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु, युजियोंगे युज समाधौ द्वयोरपि ग्रहणम् । रुजो भङ्गे, षञ्ज सङ्गे, मस्जो शुद्धौ, भुज पालनाभ्यवहारयोः, भुज कौटिल्ये द्वयोरपि ग्रहणम्, ष्वञ्ज परिष्वङ्गे, सृज विसर्गे, मृजूष् शुद्धौ, मृजु शौचालंकारयोः द्वयोरपि ग्रहणम् । एतेऽनिटः ।

Colophon :

इत्यनिट्कारिकाः ।

संवत् १७८२ वर्षे आश्विनमासे शुद्धपक्षे अद्य वटभद्रवासिजोषीरघुनाथजीसुतजोषीभाइजिना लिखिता अनिट्कारिका संपूर्णा ।

422. 8. J. 44.

अनित्यतावादपत्रम् —कृष्णसुधीकृतम्

Paper. 7 Foll. 8 × 6½ inches. 15 lines in a page Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

A controversial discussion on the meaning of Pāṇini's sūtra इकोचि विभक्तौ (7-1-73) mainly touching the point that the operation of the rule is only optional and not compulsory.

The author is Uruppattore Krsnasudhī.

Complete.

Beginning

अनित्यतावादपत्रम् ।

इकोऽचि विभक्तौ । इकः अचि विभक्ताविति त्रिपदमिदं सूत्रम् । अत्र नपुंसकस्य झलचः इत्यतोऽनुवृत्तस्य नपुंसकस्येत्यस्य इक इति विशेषणम् । यद्वा नपुंसकस्य इकः इत्युभयमपि अङ्गविशेषणम् । इक्पदे तदन्त विधि । अचीति विभक्तावित्यस्य विशेषणम् । यस्मिन् विधिरिति तदादिविधिः । इदितो नुमित्यतो नुमित्यनुवर्तते । तथाच इगन्तस्य क्लीबस्याङ्गस्य नुमागमः स्यात् अजादौ विभक्तौ परत इति सूत्रार्थः । अस्य चोदाहरण वारिणी इत्यादिकम् । अत्र सुपीति वक्तव्ये विभक्ताविति चिन्त्यप्रयोजनमिति शेखरकारा. । यत्वत्र प्रदक्रेनोक्तम्—सुपीत्येव वक्तव्यम्, न तु विभक्ताविति । अन्यथा नपुसकवृत्तेरिदशब्दात् अधुनाप्रत्यये प्रकृतेरिशादेशे अनेन नुमि यस्येति लोपानापत्तिरिति चिन्ताबीजमिति; तन्न, नुमि सत्यपि नस्तद्धित इति टिलोपेनेष्टसिद्धेः ।

End

अनित्यत्वफल नु हे वारि हे वारे इति गुणसिद्धिरिति भाष्यकैयटादिषु स्फुटम् । इदं च सामान्यापेक्ष ज्ञापकम्, न तु सबुद्धिमात्रविषयकमिति सकलमकलङ्कम् । इत्यष्टादशी ॥

The date of copying and the name of author ·

अयं च ग्रन्थः दुर्मुखिमेषद्वादशदिने लिखितः । उरुप्पट्टूरु कृष्णविरचित' ।

423 9. D 93

अनेकमन्यपदार्थसूत्रविचारः—उदयंकरकृतः

Paper. 12 Foll. 9 × 5 inches. 10 lines in a page Devanāgarī script. Old. Good. Illegible writing.

A short treatise dealing with the meaning of Pāṇini's sūtra *viz* अनेकमन्यपदार्थे (2-2 24) The author Udayankara is said to have had a surname "Nānāpāthaka" *and to have written commentaries on* Nāges'a's Laghusabdendus'ekhara called Jyotsnā and on Paribhāsās called Paribhāsāpradipārcis Aufrecht assignes him to the middle of the last century (about 1850)

Complete

Beginning

अनेकमन्यपदार्थे ॥ अत्र शेषो बहुव्रीहिः इत्यधिकाराच्छेष इति लभ्यम् । उपयुक्तादन्यश्च शेषपदार्थः । शिष असर्वोपयोगे, कर्मणि घञ् । एव च येषा पदाना यस्मिन्नर्थेऽव्ययीभावादिसज्ञा नोक्ताः, तेषामन्यपदार्थे वर्तमानाना समासो बहुव्रीहिसज्ञः स्यात् इति सूत्रार्थः सपन्न । तेन उन्मत्तगङ्गम्, पञ्चगवमित्यादौ प्राक्कडारात्परं कार्यमिति पाठे परत्वात्पाप्ता बहुव्रीहिसंज्ञा न भवति । किं त्वत्र पक्षे वीरपुरुषको ग्राम. अब्राह्मणको देश इत्यादावपि तन्न्यायात् बहुव्रीहिसंज्ञा न प्राप्नोति ।

तदर्थं वचनारम्भे गौरवात् । यदि आकडारादेका संज्ञेति पाठमवलम्ब्यानवकाशाभिरव्ययीभावादिसंज्ञाभिः बहुव्रीहिसंज्ञाया बाधनात् दोषाभावः, वीरपुरुषको ग्राम इत्यादौ तु परत्वाद्बहुव्रीहिणा इष्टं सिद्धमित्युच्यते, तदा शेषपदेन सप्तसु सुपां त्रिकेषु यस्य त्रिकस्य शृङ्गग्राहिकया समासो नोक्तः तद्गृह्यते । प्रथमेति यावत् । ततश्चानेकं प्रथमान्तमन्यपदार्थे वर्तमानं समस्यते, स बहुव्रीहिसंज्ञः स्यात् इति सूत्रार्थः । तत्फलं तु पञ्चभिर्भुक्तमन्येत्यादौ विरुद्धविभक्तिकानां न बहुव्रीहिरिति भाष्यकाराः । सोऽयं पक्षः त्रिकतः शेष इत्येवं शास्त्रे व्यवहृतः ।

End :

सत्र पञ्चविध इत्यस्य द्वितीयातृतीयाचतुर्थीपञ्चमीसप्तम्यर्थरूप इत्यर्थः । शब्दरत्नकृतस्तु तत्प्रतीकमुपादाय कर्मकरणसंप्रदानापादानाधिकरणरूप इति व्याचक्रुः । तन्न, कर्तृसंग्रहापत्तेः । अथ करणपदं कर्तृरूपलक्षणं स्यात्, तदा पञ्चविधत्वहानिः । तृतीयार्थत्वेन द्वयोरनुगमयोर्लक्षणा इत्येतदपेक्षया तु मदुपदर्शितं व्याख्यानं भवति ।

Colophon :

तत्पुरुषाश्रितद्वन्द्वद्विगुभिः समविष्टितान् ।
प्रागीदं बहुव्रीहिदिपैतावगुदयंकरः ॥

in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

A short treatise on the interpretation of the sūtra of Pāṇini *viz.*—अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् *(1-2-45).*

Incomplete.

Beginning :

हेरम्बभानुवाग्देवीफणीन्द्राणामहर्निशम् ।
तथा गुरोः पदाब्जानि प्रणिपत्य पुनः पुनः ॥
विचार्यतेऽर्थवत्सूत्रे किंचिदेव कुतूहलात् ॥

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ॥ अभिधेयवचनोऽत्रार्थशब्द आश्रीयत इति कैयटः । अभिधेयसामान्यवचन एवेति तदर्थः । धातुप्रत्ययपर्युदासवैयर्थ्यापत्त्या अभिधेयविशेषवचनस्याग्रहणमिति स्फोटयितुं सामान्येत्युक्तम् । प्रयोजनवदभिधेयानभिधेयवचनग्रहणे वृत्तीमन्त्यादीनामपि व्युत्पत्तिप्रसङ्गः । न चेष्टापत्तिः, साधुत्वेन प्रयोगार्हत्वप्रसङ्गात् । व्याकरणनिष्पन्नत्वस्यैव तत्त्वात् । प्रमाणकशाब्दबोधजनकत्वस्यापि सत्त्वात् ।

End :

426 21 A 19

अर्थवत्सूत्रविचारः

Palm leaf 2 Foll 16 × 1⅞ inches 10 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

This also is on the same subject as mentioned in the last number But the work is different

Complete

Beginning

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ॥ धातु प्रत्यय प्रत्ययान्त च वर्जयित्वार्थवच्छब्दस्वरूप प्रातिपदिक स्यादिति सूत्राथ । डित्थादयोऽव्युत्पन्ना शब्दा उदाहरणम् । ननु अर्थवत्पद व्यर्थम्, अधातुरप्रत्यय इति पर्युदासेन नञिवयुक्तन्यायाद्र्थवत्त्वलाभात् । तथाहि लोके अब्राह्मणमानय अनश्वमानयेत्यादिनञ्घटितस्थले ब्राह्मणाश्वभिन्नाना लाष्टादीनामानयन नाचर्यते । किंतु ब्राह्मणाश्वभिन्नब्राह्मणाश्वसदृशक्षत्रियरासभादय आनीयन्ते, नञ सादृश्यबोधकत्वात् । तद्वदिहापि अधातुरप्रत्यय इत्युक्ते धातुप्रत्ययभिन्ना धातुप्रत्ययसदृशा एव गृह्यन्ते । सादृश्य चार्थद्वारकमाश्रीयते । तस्मादर्थवतामेव ग्रहण सिध्यतीत्यर्थवत्पद निरर्थकम् ।

End

स्वादिषु सत्सु सतिङन्त पदमिति पदत्वम् । पदत्वे सति सुप्सिपो सकारस्य पदादित्वात सात्पदाद्योरिति षत्वनिषेध स्यात् । न चादेशप्रत्यययोरिति षत्वविधेर्निरवकाशतेति वाच्यम्, सर्पिष धनुष एव इत्यादौ सावकाशत्वात् । तस्मात् प्रत्ययस्य प्रातिपदिकसज्ञानिरासार्थमप्रत्ययपद सार्थकमेवेतीममर्थ समर्थयन्तु वैयाकरणमूर्धाभिषिक्ता सुधिय ॥

Colophon

इत्यर्थवत्सूत्रसमर्थनवादार्थ ॥

After the colophon the following stanza is found

"विष्णो पादद्वयी ते भवसलिलनिधेस्तारिका
कापि नौका
राकाचन्द्रप्रभाभात्सकलजनदृशा नन्दना
कापि लक्ष्मी ।
कीर्तिस्ते सर्वपापप्रशमनपटुका वाञ्छका
चित्तचौर्ये
त्वत्सेवाकारक स्या तत्र बहुपरिव्राजकाया
नगर्याम् ॥"

इति प्रत्ययस्यात् कात्पूर्वस्यात इदाप्यसुप इति सूत्रप्रत्युदाहरणविषयश्लोक ।

427 21 Q 15

अर्थवत्सूत्रविचारः

Palm leaf 12 Foll 7¼ × 1¼ inches 7 lines in a page Malayalam script Old Good Good writing

Wooden boards are added to both sides

This also is on the same subject But the work is different

Incomplete

Beginning

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् । अर्थवदिति पदसंस्कारपक्षे लिङ्गमवनामनपुसकनिर्देश, शक्य च क्षुदुपहन्तुमितिवत् । वाक्यसंस्कारपक्षे तु शब्दानुशासनप्रस्तावात् शब्दस्वरूपविशेष्यत्वात् तल्लिङ्ग निर्देश । अधातुरप्रत्यय इति च नञ्तत्पुरुषे परवल्लिङ्ग द्वन्द्वतत्पुरुषयोरिति पुल्लिङ्गनिर्देश । अप्रत्यय इति

चावर्तते । तत्रश्चायं सूत्रार्थः —धातुप्रत्ययप्रत्ययान्तवर्ज मर्थवच्छब्दरूप प्रातिपदिक स्यादिति । डित्थ इत्यादी न्युदाहरणानि ।

End

अनुकरणशब्देषु तु अनुकार्यानुकरणयोर्भेदविवक्षाया मर्थवत्त्वात्प्रातिपदिकसञ्ज्ञा । अभेदविवक्षाया तु नेति भुवो वुग्लुङ्लिटो, भू सत्तायामित्यादिनिर्देशोपपत्ति ।

428 22. P. 13

अर्थवत्सूत्रविचारः

Palm leaf 3 Foll $15\frac{3}{8} \times 1\frac{1}{2}$ inches 8 lines in a page Grantha script *Old* Good Good writing

Similar to the above

Complete

Beginning

अर्थवदधातुरप्रत्यय प्रातिपदिकम् । चतुष्पदमिद सूत्रम् । अर्थोऽस्यास्तीत्यर्थवत् । एतच्च शब्दस्वरूपस्य शब्दानुशासनप्रकरणादुपस्थितस्य विशेषणम् । तेन नपुसकत्वम् । अधातुरप्रत्यय इति पदे अपि तस्यैव विशेषणे । ते च यद्यपि नपुसकविशेषणत्वान्नपुसकत्वयोग्ये, तथापि नञ्तत्पुरुषत्वात परवल्लिङ्ग द्वन्द्वतत्पुरुषयोरिति पुल्लिङ्गतामनुभवते । अप्रत्ययपद चावर्तते । एक प्रत्यय पर्युदस्यति । अन्यच्च प्रत्ययग्रहणपरिभाषया प्रत्ययपदेन प्रत्ययान्तपरामर्शे सति प्रत्ययान्त पर्युदस्यति । तथाचाय पर्यवसितार्थः —धातु प्रत्यय प्रत्ययान्त च वर्जयित्वा अर्थवच्छब्दस्वरूप प्रातिपदिकसञ्ज्ञ स्यादिति । ननु अप्रत्ययपदस्यावृत्त्या प्रत्ययप्रत्ययान्तो भयपर्युदासे कि प्रमाणमिति चेन्न । प्रत्ययस्यैव पर्युदासे कृत्तद्धितान्तानामुत्तरसूत्रे सञ्ज्ञाविधान व्यर्थमेव स्यात् । अत प्रत्ययान्तस्य पर्युदासो युक्त ।

End

डित्थडवित्थादीनि पदान्येतस्य सूत्रस्योदाहरणानि । न च—

सञ्ज्ञासु धातुरूपाणि प्रत्ययाश्च तत परे ।
कार्याद्विद्यादनूबन्धमेतच्छास्त्रमुणादिषु ॥

इति डित्थादिपदानामपि कृदन्तत्वादेव सिद्धेर्नैतत्सूत्रोदाहरणत्वमिति वाच्यम् । अव्युत्पत्तिपक्षे उदाहरणत्वसम्भवात् । व्युत्पत्तिपक्षे बहुपटव इत्याद्यर्थं सूत्रम् ।

429 21 A 17

अवेहीत्यसाधुत्वविचारः

Palm leaf 5 Foll $15\frac{3}{8} \times 1\frac{1}{2}$ inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

In his Siddhantakaumudī Bhaṭṭojī dīksita stated that the form अवेहि is correct and अवैहि incorrect The present work maintains that both the forms viz अवैहि and अवेहि are correct

Incomplete

Beginning

शिवेहीत्यत्र किंचिद्विचार्यते । वाक्य विभज्यान्वाख्यानमिति पक्षे शिव आ इहि इति स्थिते सवर्णदीर्घगुणयो प्राप्तयो धातूपसर्गयो कार्यमन्तरङ्गमित्यन्तरङ्गत्वाद् गुणे शिव एहीति स्थिते वृद्धौ प्राप्तायामन्तादिवचेति सूत्रेण एकाररूपैकादेशस्य पूर्वान्तवद्भावेनाद्त्वात ओमाङोश्चेत्यनेनापवादशास्त्रेण पररूपे एकारे शिवेहि इति सिद्धमिति ज्ञेयम् ।

End

एवमेव अवेहि अवैहीति द्वयमपि साधु । यत्र च सा स्यात् तत्रान्यतरस्यादेव साधुता विना सम्प्रदायपठित

शास्त्रेण स्वेच्छामात्रेण वक्तुमशक्यतया उक्तस्थलेषु तस्या दृढतराया अभावात् मदुक्तामेव रीतिमनुसरन्तु मात्सर्यमुत्सार्य सुधियः । यदि तु तथा प्रयोगो नेति ब्रूषे किमेतदपेक्षया लाघवमस्ति विदुषा निग्रहस्थानम् । ईश्वरातिरिक्तस्य निखिललक्ष्यविषयज्ञानासंभव इति आपामरपण्डितमात्रात्स्वबुद्ध्या ज्ञातु शक्यत्वात् । तस्माद्यदि भाष्यारूढ मानमस्ति तदपि यदि विचारक्षमं प्रौढिवाद-रहितमिति निष्कलङ्कं निश्चितं स्यात् तदा वयमपि यथा-मति विचार्य स्वीकुर्म इति निश्चिन्वन्तु पण्डिताखण्डलाः । तदुपरि *यदि दूषणं न स्फुरति तदा मदुक्तमेव*

After this two extra leaves contain the *following passages*

जगद्वशे वर्ततेदं कृष्णस्य सचराचरमित्यत्र वर्तते इदमिति पदच्छेदः । तत्र वर्तते इति तकारोपरि श्रूयमाणस्यैकारस्य इदंशब्दसंबन्धिनि इकाररूपे अचि परे एचोऽयवायाव इत्ययादेशे वर्ततय् इदमिति स्थिते लोपः शाकल्यस्य अवर्णपूर्वयोः पदान्तयोः यवयोर्वा लोपोऽशि परे इति द्वितीयतकारोपरि श्रूयमाणाकारा-त्परस्य यकारस्य तिङन्तपदान्तस्य इकाररूपे अश्प्र-त्याहारप्रविष्टे वर्णे परे लोपे *वर्तत* इदमिति स्थिते आद्गुण इति गुणे कर्तव्ये पूर्वत्रासिद्धमिति शास्त्रेण त्रैपादिकस्य लोपः शाकल्यस्येति प्राप्तयलोपस्यासिद्ध-त्वात् यकारस्य सत्त्वात् अकारस्याच्परत्वाभावेन गुणाप्रसिद्ध्या वर्तत इदमिति भाव्यम् । वर्ततेदमिति तु दृश्यते । तत्कथमित्याक्षिप्य, आर्षत्वान्न दोष इति केचित्समादधुः । तच्च ब्रह्मास्त्रमनभिधानान्न दोष इत्येत-त्सममिति न सहन्ते विचारक्षमाः । परे तु अद इति छित्वा वर्तते इति तकारोपरि श्रूयमाणस्य एकारस्य अदःशब्दसम्बन्धिनि अति परे एङः पदान्तादति इति पूर्वरूपे वर्ततेद. इति रूपमिति यद्यपि वक्तुं शक्यते, तथापि स पाठः क्वापि न दृश्यते । अत्र दोषे परिहृतेऽपि सखेति मत्वा प्रसभ यदुक्त हे कृष्ण हे यादव हे सखेति इत्यत्र सखे इति पदच्छेदस्यावश्यकर्तव्यतया तत्र प्रकारान्तरेण पदच्छेदासंभवात तद्रूपसंपत्तये पूर्वदीर्घस्वरं दृष्ट्वा परलोपो विधीयत इति सारस्वत-व्याकरणमङ्गीकृत्य एकाररूपदीर्घात्परस्य इकारस्य लोपमङ्गीकृत्यैव समाधेयतया तद्रीत्यैव वर्तते इदमि-त्यत्रापि तकारोपरि श्रूयमाणैकारात्परस्य इदंशब्दसंब-न्धिन इकारस्य लोपमङ्गीकृत्य सुमाधत्वात् । यत्र च पाणिनीयव्याकरणेनासाधुता न तत्र व्याकरणान्त *रेणापि साधुत्वमङ्गीकार्यमिति भगवद्भिर्महाभाष्यकारैरेव* तत्र तत्र घण्टाघोषतया प्रतिपादितत्वात् । तस्मात् वर्तते इदमित्येव पदविभागः समञ्जसः । अन्ये तु जगद्वशेवर्ततेदमित्यत्र वशे अवर्तत इदमिति लङन्ततां स्वीकृत्य एङः पदान्तादति इति पूर्वरूपेण वशे इत्यत्र शकारोपरिश्रूयमाणैकारस्य अवर्ततेत्यत्रत्यप्रथमाकारे परे पूर्वरूपे अन्त्याकारस्य इदंशब्दसंबन्धीकारेण गुणे जगद्वशेऽवर्ततेदमिति सिध्यतीति वदन्ति । तत्र शब्द साधुतायामपि लङः अनद्यतनभूतार्थद्योतकत्वेन भगवतः वशे जगत्पूर्वमवर्तत इदानीं तु नास्तीति प्रतीतेः अर्थासाधुत्वात् असमञ्जसमिति हृदयम् ।

समासेऽनञ्पूर्वे क्त्वो ल्यप् समासे अनञ्पूर्वे क्त्वः ल्यप् इति पदानि । अनञ्पूर्वे समासे विद्यमा-नस्य क्त्वाप्रत्ययस्य ल्यबादेशः स्यात् । नमः कृत्वा इत्यत्र नमःशब्दस्य कृत्वा इति क्त्वाप्रत्ययान्तेन समासे क्त्वा इत्यस्य ल्यबादेशे लपयोर्निवृत्तौ नमः कृ य इति स्थिते ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् इति तुगागमे नम कृत्य, विसर्गस्य सत्त्वे नमस्कृत्य ।

430. 9. D 6.

असिद्धपरिभाषार्थविचारः

Paper. 5 Foll. 9¾ × 5 inches 14 lines

in a page. Telugu script. Old. Good Good writing.

A discussion on the meaning of the Paribhāsā or rule for interpretation *viz.* असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे. This Paribhāsā is said to have been implied in Pānini's sūtra वाह ऊठ् (6-4-132).

Complete.

Beginning:

परिभाषाविषये पक्षद्वयम्। यथोद्देशः, कार्यकाल पक्षश्चेति। तत्र यथोद्देशे अस्या वाहऊठ्सूत्रस्थत्वेन त्रिपाद्या असिद्धत्वादप्रवृत्तिः। कार्यकालपक्षे तु त्रिपाद्या प्रवर्तत एव। तेन नार्कुटः, नार्पत्यः इत्यादौ नृकुट्यां भव इत्यर्थेऽणि आदिवृद्धौ भवार्थकतद्धितनिमित्तकवृद्धेः बहिरङ्गतया अन्तरङ्गे विसर्गे कर्तव्येऽसिद्धत्वात् स्थानिनोऽभावे विसर्गस्याभावः। नृपतिशब्दादपि दित्यदित्येत्यपत्ये ण्यप्रत्यये सर्वं पूर्ववत्। न च कार्यकालपक्षे त्रिपाद्या प्रवृत्तावपि अनयोः परस्परनिमित्तव्याघातात् परस्परस्योपमर्दकत्वम्। तथा हि बहिरङ्गपरिभाषा वृद्धेरसिद्धत्वं कुर्वती पूर्वलक्षणविषयाभावात्पूर्वात्रासिद्धमित्यस्याप्रवृत्तिं साधयति।

End:

मन्मतेऽपि अजर्घाः इति भाष्योदाहरणात् दूलोपविषयेऽप्रवृत्तिरिति न ज्ञाप्यते। किंतु दूलोप इति शास्त्रोपयोगिशास्त्रविषये परिभाषाया अप्रवृत्तिरिति। एवं च रोरीत्यस्य दूलोपशास्त्रोपयोगितया परिभाषा प्रवृत्त्या फर्थे हस्वोर्थमित्यत्र दोषाभावः स्पष्ट एव। एतेन भाष्यस्थरोरीतिप्रतीकमुपादाय त्रिपाद्यां बहिरङ्गासिद्धत्वादिति भाव इति विवरणोक्तमपास्तम्।

431. **9. D 6**

असिद्धवत्सूत्रविचारः

Paper. 5 Foll. 9½ × 5 inches. 14 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

A treatise on the meaning of Pānini's sūtra असिद्धवदत्राभात् (6-4-22). The author's name is not known.

Complete.

Beginning

असिद्धवदत्राभात्॥ असिद्धवत् अत्र आ भात् इति पदचतुष्टयम्। आभादित्यस्यैकपदत्वे पदत्रयं वा। तस्य तत्त्वे च उत्सर्गत एकवचनार्थकम्। आङ् अभिविधौ। पञ्चम्यर्थो व्यापकत्वम्। आङ् द्योतकः। व्यापकत्वं च स्वसमानाधिकरणात्यन्ताभावाप्रतियोगित्वम्। यथा वह्निमान् धूमादित्यत्र धूमनिरूपितव्यापकत्वं वह्नौ। भशब्दो भाधिकारसंबद्धशास्त्रपरः लक्षणया, व्याख्यानात्। भाधिकारसंबद्धशास्त्राधिकरणकालादेर्ग्रहीतुमशक्यतया तदधिकरणं तादात्म्यसंबन्धेन तदेव शास्त्रम्। तत्र भाधिकारसंबद्धशास्त्राधिकरणं हन्तेर्जः इत्यादि। तादात्म्यसंबन्धेन तत्र वर्तमानोऽभावो घटादीनाम्। तत्प्रतियोगित्वं घटादौ। तत्प्रतियोगित्व तत्र संबद्धासिद्धवत्पदे। तादृशपञ्चम्यन्तस्य स्वाश्रयसंबद्धत्वसंबन्धेनाध्याहृतशास्त्रेऽन्वयः। तथाच भाधिकारसंबद्धशास्त्रसमानाधिकरणात्यन्ताभावाप्रतियोगित्वाश्रयसंबद्धशास्त्रे कर्तव्ये इत्यर्थः। अत्रेतद्विषये। यत्तु अस्मिन्विषये इति, तन्न; अत्रशब्दस्यैतत्प्रकृतिकत्वात्।

End:

एवंचारभ्यमाणे इति सूत्रार्थविवरणावसरोक्तम, न तु सूत्रस्थापनाभिप्रायेणेत्याशयः। यदि तु पूर्वत्रापकर्षे उदात्तादिपदे स्वरितग्रहणयोगविभागादिकल्पने गौरवमुच्यते, तर्हि समानाश्रयत्वनिवृत्त्यनित्यत्वज्ञापनवुगुटावित्यादित्रतिकस्वीकारे सव मतेऽपि महद्गौरवमिति विचारणीयः।

432 26. G. 24.

असिद्धवत्सूत्रविचारः

Palm-leaf. 2 Foll 18¾ × 2 inches 15 lines in a page. Grantha script Old Much injured Good writing.

Similar to the above. The author whose name is not known salutes one Īśvarasūri and praises him as well-versed in S'āstras

Incomplete

Beginning.

गुरवे सर्वविद्यानां निधये सर्वसंपदाम् ।
भिषजे भवरोगाय दक्षिणामूर्तये नमः ॥
वटतरुनिकटनिवासं पटुतरविज्ञानमुद्रितकराब्जम् ।
. . . . . . परमानन्दकन्दलं वन्दे ॥

वेदे केवलवेदिन कटयते लोको ह्ययं वैदिकः
शास्त्रे शास्त्रिगणामनन्ति विदुषास्तत्रैव रूढं मुहुः ॥
(साहि)त्ये तु तदेकतानविषयं संप्रोचिरे तद्विदः -
श्रीमानीश्वरसूरिराड्विजयते सोऽयं यमेवं विदुः ॥

असिद्धवदत्राभात् ॥ आभादिति निर्देश आकडारादित्यनेन व्याख्यातः । सिद्धशब्दो निष्पन्नवचनः । न सिद्धः असिद्धः । यः पुनः सिद्धोऽपि सिद्धकार्यं न करोति स तेन तुल्य वर्तत इति असिद्धवत् । किं पुनस्तत् ? प्राधान्यात् कार्यमिति प्राप्तम् । शास्त्र हि कार्यार्थत्वादप्रधानम् ।

End

मनुदात्तोपदेशेत्यादौ तथैव कार्यंपे तस्येत्रासिद्धस्य कथने न किंचित् प्रयोजनमिति तत्स्थानेपि . . . . गिमगेनेदमसिद्धवद्भवति । अत्र कर्तव्य इत्येव . . . गमनांस्त्वस्मिन्नन्यस्याभिद्धत्व ।

Fol. 2b contains a small portion of Keravamisra's Tarkabhāṣā

433. 26 H 1.

असिद्धवत्सूत्रविचारः

Palm-leaf. 13 Foll. 16¼ × ⅞ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old Injured Illegible writing

Similar to the above.

Complete.

Beginning.

असिद्धवदत्राभात् । आपादपरिसमाप्तेर्वदित ऊर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्तत्रायमधिकारो वेदितव्यः । सिद्धशब्दोऽय निष्पन्नवचन । न सिद्धः असिद्धः । असिद्धेन तुल्यं वर्तते असिद्धवत् । सिद्धोऽपि सिद्धकार्यं न करोतीत्यर्थः । तेन तुल्यं क्रिया चेद्वतिरिति वतिप्रत्यय. । आभादित्याकारोऽयमभिविधौ वर्तते । भमभिव्याप्येत्यर्थः । आभादिति विषयनिर्देशार्थः—आभात् यत्कार्यं विधीयते तद्विषय इति । न च आभादिति विषयनिर्देशार्थं त्वे असिद्धवद्वता निर्देशाभावात् कार्यमात्रस्यासिद्धवद्भावप्रसङ्ग इति वाच्यम्, अधिकारादेवासिद्धवद्भावसिद्धेः । अत्रग्रहणं सामानाश्रयप्रतिपत्त्यर्थं भवति ।

End

सोऽपि यद्यकेत्यत्रापि द्वयोरकारयोर्दम्येति चेति ततः ऽपि उत्थापा इति वचनसामर्थ्यात् भूतपूर्वगत्या धात्वाश्रयत्वात् पदोदसंभवेन नात्रासिद्धवद्भावोऽस्त्यम् । तस्मात् प्रतिपत्तिगौरवपरिहारार्थमेव सूत्रारम्भमिति सिद्धम् ।

असिद्धवद्भाव . . . . समाप्त. ।
स नः पातदपादेभ्यः श्रीशौरिर्नित्यमर्जुन. ॥

The fly-leaf at the beginning contains the stanza of Manusmṛti (8—105) viz. तस्य सर्वेण महात्मन् etc.

434. 35 C. 63

कविकल्पद्रुमः—वोपदेवकृतः

Paper 19 Foll 10 X 4 inches 9 lines in a page Devanāgari script Old Slightly injured Illegible writing

A metrical compendium of verbal roots followed by meaning, by Vopadeva, son of Kesava of Bhisak family and pupil of Dhanesa He states that in writing this work he consulted the works of Indra, Candra, Kāsakrtsna, Āpisali, S'ākatayana, Panini, Amara and Jainendra 1754 roots are dealt with in this work after arranging them alphabatically according to their final letter The author is assigned to the 13th Century A D

Complete

Beginning

शब्दाकरकरग्रामसर्वमण्डलमण्डलम् ।
ज्ञानात्मानमनाद्यन्तमादिरयं तमुपास्महे ॥ १ ॥
इन्द्रश्चन्द्र. काशकृत्सापिशली शाकटायन. ।
पाणिन्यमरजैनेन्द्रा जयन्त्यष्टादिशाब्दिकाः ॥ २ ॥
मतानि तेषामालोच्य सर्वसाधारणः स्फुटः ।
धातुपाठ स्वदायाद्यक्रमादन्तादिमक्रम. ॥ ३ ॥
कविकल्पद्रुमो नाम पर्वनिष्पाद्यतेऽत्र च ।
धातव. पठिताः पाठसूत्रोक्तागमस्थिताः ॥ ४ ॥
पदानि द्वे द्विकरणाद्यनुबन्धगणोदितम ।
कर्मकारणमात्रेण स्वदमत्रानुबन्धत ॥ ५ ॥
परोऽनुबन्ध पूर्वगामिक्वाषपरस्थधातुत्र ।
नाम्रेडितानुबन्धेषु न परेषा च मध्यमः ॥ ६ ॥
सत्राकार: सुगाधोऽप्य निग्राभावादिकर्म चेट् ।

End

सदि मादे मोह उद्य दाहे द्युठ विमर्दने ।
स्यात्सल्लनलगत्यामृशगतिस्तुत्योरशस्वने ॥
भिष् रुजये पुष् भजने लुष हिंसन इत्यसौ ।
धातूनामिह सौत्राणा द्विचत्वारिंशदीरिता. ॥

इति सौत्रा. ॥

इति स्फीत: सप्तदशशत्या षट्कोनषष्ट्या ।
धातुस्कन्धैर्बुधासेव्य. कविकल्पद्रुमः फलन् ॥
विद्वद्धनेशशिष्येण भिषक्केशवसूनुना ।
तेने वेदपदस्थेन वोपदेवद्विजेन यः ॥

Colophon

इति श्रीवोपदेवविरचितः कविकल्पद्रुमो नाम धातु पाठ समाप्तः । संवत् १८४२ ।

The last Fol (b) contains the following stanzas

आद्योऽन्त.स्थोऽप्यनन्त दिशति फलमसावद्वितीय द्विती-
यस्तार्तीयीकः पवर्गप्रकृतिरपि बलेनापवर्ग प्रसूते ।
तुर्यश्चातुर्यभाजा दिशति च चतुर श्रोत्रपान्थः पुमर्थान्
राम त्वन्नामवर्णा जगति कतिपय कौतुक तन्वते नः ॥
गङ्गा पाप शशी ताप दैन्यं कल्पतरुर्हरेत् ।
पाप ताप च दैन्य च सद्य: साधुसमागम ॥

435 9 D 6

काकतालीयन्यायविचारः

Palm-leaf 2 Foll 9¾ X 5 inches 12 lines in a page. Telugu script Old Slightly injured Good writing.

A treatise explaining the meaning of the expression Kākatālīya used in the Mahābhāṣya (5 3-106) and subsequent works The author's name is not known.

Complete

Beginning :

केचित्तु काकतालीयो देवदत्तस्य वध इत्यत्र काकतालसमागमसदृशो दस्युदेवदत्तसमागमः काकतालेति समासार्थः । काकवधसदृशश्च प्रत्ययार्थः । समासार्थका + सदृशसमागमस्य प्रत्ययार्थे सादृश्ये प्रयोज्यतासंबन्धेनान्वयः । तस्याभेदेन देवदत्तवधेऽन्वयः । तथाच काकतालसमागमसदृशदस्युदेवदत्तसमागमप्रयोज्यो यः काकवधसदृशस्तदभिन्नो देवदत्तवध इत्याकारकः शाब्दबोधः । काकवधादौ काकतालसमागमादिप्रयोज्यतालाभस्त्वधिक एव । एवं च काकस्यागमनं तालस्य पतनं च यादृच्छिकम् । तेन च तालेन पतता काकस्य वधः कृतः । तथैव देवदत्तस्यारण्यगमनं, तत्र दस्यूना च निपातोऽपि यादृच्छिकः । तैस्तस्य वधः कृत इति प्राचीनकथामुपजीव्य काकतालीयेत्यादिव्यवहारः ।

End :

बहुधनः सुखवत्कलत्र इत्यादौ उद्देश्यतावच्छेदकघटकस्य धनबाहुल्यस्य विधेयतावच्छेदकघटककलत्र सुखादौ तथान्वयदर्शनादिति न किंचिदेतत् ।

436 8. F. 74.

कारकनिरूपणम् —अमरचन्द्रकृतम्

Paper 6 Foll 10 X 5 inches. 9 lines in a page Devanāgarī script. Old. Good Good writing

A metrical exposition of Kārakas or syntax in Sanskrit in 76 anuṣṭubh verses The author's name is not mentioned in the MS However, *on a comparison with the Nos. 365 and 366 of the Des. Cat. of Bhandarkar Oriental Institute Vol. II, it is known that the author was Amaracandra.*

Complete.

Beginning :

कारकाणि कर्तृ कर्म करणं संप्रदानकम् ।
अथापादानमाधारः षट् संबन्धस्तु सप्तमः ॥ १ ॥
उक्तानुक्ततया द्वेधा कारकाणि भवन्ति षट् ।
उक्तेषु प्रथमैव स्यादनुक्तेषु यथाक्रमम् ॥ २ ॥
कर्मणि द्वितीया कर्तृकरणयोस्तु तृतीयका ॥
संप्रदाने चतुर्थी स्यादपादाने तु पञ्चमी ॥ ३ ॥
आधारे सप्तमी संबन्धे तु षष्ठीविभक्तयः ।
इह संक्षेपतः प्रोक्ता वक्ष्यन्तेऽग्रे सविस्तरम् ॥ ४ ॥

End :

जन्यजनकसंबन्धे जगतः पितरौ यथा ।
वध्यवधकभावे तु यथा कंसस्य हिंसकः ॥ ७३ ॥
भोज्यभोजकभावे स्यादहेर्भोक्तास्ति बर्हिणः ।
धार्यधारकभावे तु यथा छत्रस्य धारकः ॥ ७४ ॥
जिनो जयति जैनेन क्रियते प्राणिना दया ।
स्नानीयं स्नान्त्यनेनेति दानीयो ऽस्मै तु दीयते ॥७५॥
बिभेत्यस्मादसौ भीम-
स्तस्मिन्नास्यत आसनम् ।
गोमान् सन्त्यस्य गावो हि
प्रोक्तान्युक्ता . . . न्यहो ॥ ७६ ॥

Colophon .

इति श्रीकारकनिरूपणं संपूर्णम् ।

The scribe and date of the MS

पत्रपुरवासिभट्टवासुदेवात्मजेन नथुरामेण लिखितमिदं पुस्तकमात्मपठनार्थम् । संवत् अष्टादश ८८ शके १७६४ प्रवर्तमाने दक्षिणायनगते श्रीसूर्ये मासोत्तमे मासे शुभकृति ज्येष्ठमासे कृष्णपक्षे तिथौ अष्टम्या भौमवासरे ।

437. 10. E. 28.

कारकवादः—मौनि-श्रीकृष्णभट्टकृतः

Paper. 27 Foll. 12¼ × 4 inches 9 lines in a page. Devanāgarī script. Old Good Good writing

This is a dissertation on the meaning of Kārakas and their place in a sentence in accordance with the view of grammarians The author S'ri-Kṛṣṇabhaṭṭa of the Mauni family was the son of Raghunāthabhaṭṭa and grandson of Govardhanabhaṭṭa. His brother Jayakṛṣṇabhaṭṭa wrote the Sumanoramā, a commentary on Bhaṭṭojidīkṣita's Siddhāntakaumudī The Vṛttidīpikā, Tarkacandrikā and Sphoṭacandrikā are among his other works The work has been printed in the Gujarati Press, Bombay with the title Laghuvibhaktyarthanirṇaya

Incomplete

Beginning

कारुण्यवर्णजलदं फलद तपसा सताम् ।
नीलोत्पलदलच्छायं निर्मायं धाम कामये ॥
तर्कन्याकृतिमीमासापरिशीलनशालिना ।
मौनिश्रीकृष्णभट्टेन विभक्त्यर्थो विविच्यते ॥

अथ सुब्विभक्तीनामर्थो विविच्यते । तत्र सुत्व स्यौजसमौडित्याद्यनुशासनानुशासितप्रत्ययत्वम् । तार्किकास्तु प्रकृत्यर्थधर्मिस्वार्थसंख्यान्वयबोधकविभक्तित्व सुप्त्वम् । तिङस्तु स्वार्थभावनान्वयिन्येव स्वार्थ संख्यानवबोधयन्ति, न तु स्वप्रकृत्यर्थ इति तेषा व्युदास इति वदन्ति । तत्र, पचतिरूपं देवदत्त इत्यादौ प्रकृत्यर्थधर्मिकस्वार्थसंख्यान्वयबोधकत्वाभावे नाव्याप्तिः । उशृसिषा आस्यन्ते, हतशायिताः शय्यन्ते इत्यादौ उशृसनानीव देवदत्तकर्तृकान्यासनानि, हतशयनानीव देवदत्तकर्तृकशयनानीति बोधात्, भाष्ये धात्वर्थे संख्यान्वयस्य स्वीकृतत्वात्, स्वप्रकृत्यर्थभावनाधर्मिकस्वार्थबहुत्वसंख्यान्वयबोधकतिङ्‌विभक्तिष्वतिव्याप्तेश्च । विभक्तित्वं तु विभक्तिश्च प्राग्दिशो विभक्तिः इत्यनुशासनाभ्यामनुशासितसंज्ञावत्त्वम् ।

End.

यदपि शब्देन्दुशेखरे—यत्तु ईप्सितमात्रे इय संज्ञा। प्रकर्षविवक्षाया तु परत्वात् कर्मत्वम् । एव चेप्सितमात्रे ईप्सिततमे वा शेषत्वेन विवक्षिते षष्ठ्येव । तत्र शेषत्वेन विवक्षितत्वातिरुक्तस्येप्सिततमत्वमात्रस्य दुर्वचत्वात् । प्रकृतधात्वर्थप्रधानीभूतव्यापारजन्यफलाश्रयत्वस्यैवात्र सत्त्वेन वारयतिरिलक्षण्यादित्युक्तम् । तदप्यसमञ्जसम् ।

438 24. M. 11

कारकसंग्रहः

Palm leaf. 2 Foll. 14½ × 1 inches 6 lines in a page. Grantha script Old Injured Good writing

An elementary grammar dealing with Kārakas and kindred subjects in Sanskrit The author's name is not known

Incomplete

Beginning

सुबन्त च तिङन्त च पद द्विविधमिष्यते ।
रामादिश भवत्यादिः सुप्तिङन्ते प्रकीर्तिते ॥
सुबन्त त्रिविध प्रोक्त योगरूढोभयात्मकम् ।
पाचकादि तु योगं स्याद्रूढ घटपटादिकम् ॥
योगरूढं पङ्कजादि तत्स्वरूप निगद्यते ।
पदस्य यस्यावयवार्थो ज्ञेयो भवेद्धि तत् ॥

योग रूढ तु तज्ज्ञेय यद्रूढ्यैवार्थबोधकम् ।
योगरूढं तु तज्ज्ञेयमुभाभ्यामर्थबोधकम् ॥
समस्तव्यस्तभेदेन पुनर्द्विविधमिष्यते ।
राज्ञः पुरुष इत्येतद्व्यस्तं स्याद्राजतः पदम् ॥
तदेव षष्ठ्या हीनं चेत्समस्तं पदमिष्यते ।
एक स्त्वेतत्पदं भिन्नं सप्तधा ह्यष्टधाथवा ॥
प्रथमा च द्वितीया च तृतीयाथ चतुर्थ्यपि ।
पञ्चमी षष्ठीसप्तम्यौ प्रथमा तु त्रिधा भवेत् ॥

End

सप्तम्यपि निमित्तादिनिमित्तविषयेष्वपि ।
विषये सप्तमी मोक्षे स्पृहावारे तु मा भवेत ॥
भूमौ घटो निमित्ते तु द्वीपिन हन्ति चर्मणि ।
एव सुबन्तं सर्वत्र ज्ञेय बोधयुतूहलैः ॥
तिङन्तमेकदेशेन ज्ञेय दशलकारतः ।

* * * * *

सदृश त्रिषु लिङ्गेषु सर्वासु च विभक्तिषु ।
वचनेष्वपि सर्वेषु यन्न व्येति तदव्ययम् ॥

439 24 M 11

क्रियामाला

Palm leaf 21 Foll 14½ × 1 inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

This is an anonymous work on grammar citing the conjugational forms of some of the important roots The work is useful to beginners in Sanskrit

Complete

Beginning

लड्वर्तमाने नित्य स्याद्भूत लङ्लुङ्लिट्स्तथा ।
विध्याशिषोस्तु लिङ्लोटौ लृङ् लृट् लुट् च भविष्यति॥
परस्मैपदी—भू सत्तायाम् ।

लङ् भवत्यभवल्लुङ् स्यादभूद् भवत्वथ लिङ् भवेत् ।
आशीर्लिङिति भूयाद्व लिङ् बभूव ततः परम् ॥
लुङभूल्लुट् च भविता ह्यभविष्यत्ततो लृङि ।
भविष्यति लृडित्येवं भू सत्ताया निर्धार्यते ॥

वर्तमाने लट् । भवति । भवतः । भवन्ति । भवसि । भवथः । भवथ । भवामि । भवावः । भवामः । लिट् । बभूव । बभूवतुः । बभूवु । बभूविथ । बभूवथु. । बभूव । बभूव । बभूविव । बभूविम ।

End

अथ तिङ्प्रत्यया लिख्यन्ते—

धातवो दशविधाः—भ्वादिगणः । अदादिगण. । जुहोत्यादिगणः । दिवादिगणः । स्वादिगणः । तुदादिगण. । रुधादिगणः । तनादिगणः । क्र्यादिगण । चुरादिगण इति । सर्वेषा धातूना दश लकाराः । वर्तमाने लट् । भूतार्थे लिट् लङ् लुङ् । भविष्यदर्थे लुट् लृट् लृङ् । विध्याशिषोः लोट् लिङ् । प्रथमपुरुषः । मध्यमपुरुषः । उत्तमपुरुषः । प्रथमपुरुषैकवचनम् । प्रथमपुरुषद्विवचनम् । प्रथमपुरुषबहुवचनम् । एव सर्वत्रोन्नेयम् ।

The fly leaf added at the beginning reads the following

"पूर्वं रामतपोवनानि गमन हत्वा मृग काञ्चन
वैदेहीहरण जटायुमरण सुग्रीवसमागमम् ।
वालिनिग्रहण समुद्रतरणं लङ्कापुरीदाहनं
पश्चा . . . . . ."

440 20 F 6

क्रियामाला

Palm leaf 3 Foll 13½ × 1 inches 6

lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Clear writing.

Incomplete.

441. 21. A. 16.

क्रियामाला

Palm-leaf. 6 Foll. 13¾ × 1½ inches. 9 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Incomplete.

14 extra leaves are added at the end. They contain some stray verses from the Nāmaliṅgānuśāsana with Telugu meaning.

442. 21. A. 18.

क्रियामाला

Palm-leaf. 2 Foll. 17 × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Incomplete.

443. 25. L. 37.

क्रियामाला

Palm-leaf. 19 Foll. 14 × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

Wants the beginning and end.

The former owner of the MS.—Subbarāyan.

444. 25. N. 25.

क्रियामाला

Palm-leaf. 2 Foll. 16¾ × 1¼ inches.

6 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Incomplete.

445. 26. E. 9.

क्रियामाला

Palm-leaf. 13 Foll. 14⅛ × 1 inches 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

Incomplete.

The scribe adds:

"शठकोपस्य तातेन वेंकटार्यस्य सूनुना ।
श्रीरामाचार्येण लिखिता क्रियामाला शुभक्षणे ॥"

446. 27. F. 65.

क्रियामाला

Palm-leaf. 2 Foll. 14¾ × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old Slightly injured. Good writing.

Incomplete.

The following witty stanza is found at the end:

"अणोरणीयान् महतो महीयान्
मध्यो नितम्बश्च यदङ्गनायाः ।
तदङ्गहारिद्रविलेपनाय
यज्ञोपवीतं परमं पवित्रम् ॥"

447. 28. A. 15.

क्रियामाला

Palm-leaf. 2 Foll. 12¾ × 1 inches.

6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing
Incomplete

448 29 C 20

क्रियामाला

Palm leaf 14 Foll 12 × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Much injured Good writing
Incomplete

449 29 F 13

क्रियामाला

Palm leaf 2 Foll 13¾ × 1¼ inches 7 lines in a page Grantha script Old Good Good writing
Wooden boards are added to both sides
Incomplete

450 21 A 27

गजसूत्रवादार्थः—वेङ्कटाचार्यकृतः

Palm leaf 20 Foll 16¾ × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

A controversial discussion on Panini s *Sutra*—णेरणौ यत्कर्म *etc (1 3 67) which is* also called Gajasutra The author Venkata carya was the son of Annayacarya and grandson of S'rinivasatatacarya of S'atha marsana family He was the disciple of his paternal uncle called S'rinivasacarya His father Annayacarya is described in the colophon as an expert in all S'astras including arts—music dance etc The work is divided into two parts, the first being स्वसिद्धान्तसमन्वय and the second भट्टोजिदीक्षितमतनिरसन From the stanza read after the colophon of the second part it is evident that the author condemns the view of Bhattojidiksita and supports the view of Kaiyata on the interpretation of this Sutra The work has been printed and published by late Mahamahopadhyaya R V Krishnamachariar in 1909 The India Office Library Catalogue in No 4992 presumes that the sutra 1 3 67 of Panini *is called Gajasutra po sibly by reason of* the enormous mass of comments on it It *is also reasonable to say that the title* is due to the illustration viz , आरोहयते हस्ती found in commentaries

Complete

Beginning -

श्रीस्तनस्तबकन्यस्तकस्तूरयस्तकौस्तुभम् ।
निस्तुलोर स्थल विभ्रदस्तु स्वस्तिक्रदस्तु न ॥

इह खलु णेरणौ यत्कर्म णौ चेत्स कर्तानाध्याने इत्यनेनाण्यन्तकर्मातिरिक्तकर्मरहिताण्यन्तकर्मकर्तृकाना ध्यानार्थकण्यन्ताव्यवहितात्तरवर्तित्वमुद्देश्यतावच्छेद कीकृत्य आत्मनेपद विधीयत इति सिद्धान्तिनी पद्धति । तथाहि—प्रत्ययग्रहणे यस्मात्स विहितस्तदादेस्तदन्तस्य ग्रहणमिति परिभाषाबलात् णेरित्यनेन ण्यन्तादिति लभ्यमात्मनेपदाक्षिप्तत्वकारेण सम्बध्यते । तस्मादित्युत्तर स्येत्यनुशासनाद्व्यवहितोच्चारणविषयत्व पञ्चमीबलाल्ल भ्यते । तथाच ण्यन्ताव्यवहितोच्चारणविषयत्वकारत्व मुद्देश्यतावच्छेदक पर्यवसितम् । तस्मात्तस्य तथात्वे ऽतिप्रसङ्ग इति तद्वद्गन्य अणौ यत्कर्म णौ चेदिति स कर्तति च भागाभ्यामण्यन्तकर्मातिरिक्तकर्मरहितस्यण्य न्तकर्मकर्तृकत्व चाद्देश्यतावच्छेदककोटौ निवेशितम् ।

End of the first Pariccheda

श्लोकक्रमे तु पूर्वश्लोके नैरर्थक्यशङ्का स्थिता। तत्परिहाराय परस्यानन्तरभाष्यस्यार्थं सगृह्य भगवति श्रीनिवासे समर्पणनिगमनपरोऽयं श्लोक.—

प्रभवति न चाप्येषा दोषाय कर्मवदित्यदः
प्रसरति यतः कर्मस्थार्थेषु धातुषु नान्यतः।
इह पुनराध्यानार्थोक्त्या फलिष्यति कर्तृग-
क्रियविषयको योगः श्रीश्रीनिवास निशाम्यताम्॥

Colophon

इति श्रीशठमर्षणकुलतिलकस्य सकलवेदान्तविद्यानिषद्यायितहृदयकमलश्रीनिवासतातार्यनन्दनस्य भरतगान्धर्वकलानुबन्धबन्धुराष्टभाषाभूषितचतुर्विधकवितानिर्वहणधुर्वहस्य पूर्वोत्तरमीमांसापारावारपारीणस्य आन्वीक्षकीव्याकरणशिक्षणदक्षिणस्य श्रीमदण्णयार्यदीक्षितस्य नन्दनेन तदनुजसर्वतन्त्रस्वतन्त्रश्रीनिवासार्यकरुणाकटाक्षलब्धविद्याविकासेन वेङ्कटदासेन कृते गजसूत्रवादार्थे भट्टोजिदीक्षितमतनिरसनं नाम प्रथमः परिच्छेदः।

Here the title भट्टोजिदीक्षितमतनिरसनं नाम is apparently wrong. It should be स्वमिद्धान्तसमन्वयो नाम as found in other MS noticed in next number and in printed edition.

End

तथा सिद्धान्तपारावारपारदृश्वना कैयटादीनां यथार्थभणितिषु प्रमादत्वकल्पनं महानयमस्य प्रमादः, तेषामप्रमत्तत्वात्। यत्तु

कैयटादीनां परित्यागात् शुद्धाभेदपरिग्रहात्।
कर्मत्वाश्रयस्य तादर्थ्यवर्णनात्क्लिश्नीत मुधा॥

इति स्वमतोद्धाटनम्, तत्रेदं वक्तव्यम्—

दर्शने सति न धर्मो स्वीकर्मत्वं मनीषिभिः।
...त्वात्मशिक्षापि कर्मत्वा प्रकृतिप्रत्ययस्य तैः॥

न शुद्धाभेदविज्ञानं प्रमाणपथमृच्छति।
सिद्धान्तरीतिरुक्तानुश्रूयतां तत्त्वतस्ततः॥

तथा च अण्यन्तकर्मातिरिक्तकर्मरहितप्रकृतिकाण्यन्तकर्मकर्तृकाताध्यानार्थकण्यन्तान्यवहितोत्तरवर्तित्वमुद्देश्यतावच्छेदकीकृत्य आत्मनेपदविधानमिहेति सिद्धम्।

Colophon

इति श्रीशठमर्षणकुलतिलकस्य सकलवेदान्तविद्यानिषद्यायितहृदयकमलश्रीनिवासतातार्यनन्दनस्य भरतगान्धर्वकलानुबन्धबन्धुराष्टभाषाभूषितचतुर्विधकवितानिर्वहणधुर्वहस्य पूर्वोत्तरमीमांसापारावारपारीणस्य आन्वीक्षकीव्याकरणशिक्षणदक्षिणस्य श्रीमदण्णयाचार्यदीक्षितस्य नन्दनेन तदनुजश्रीनिवासार्यकरुणाकटाक्षलब्धविद्याविकासेन वेङ्कटदासेन कृते गजसूत्रवादार्थे भट्टोजिदीक्षितमतनिरसनं नाम द्वितीयः परिच्छेदः।

णेरणाविति सूत्रस्थभट्टोजिगजपीडितम्।
भाष्यस्वरससिंहेन कैयटं मोचयाम्यहम्॥

451 33 J 10

गजसूत्रवादार्थः—वेङ्कटाचार्यकृतः

Palm leaf 42 Foll 15½ × 1¼ inches 6 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing Complete

Colophon of the first part

इति श्रीशठमर्षणकुलतिलकस्य [illegible] गजसूत्रवादार्थे [illegible]स्वसिद्धान्तसमन्वयो नाम प्रथमः परिच्छेदः।

Date of copying 4th day of the Āvani month in the year Siddhārthi

452 8 F 24

गजसूत्रवादार्थः—गणपतिशास्त्रिकृतः

Paper 2 Foll 7⅞ × 5⅞ inches 20 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

This is another work on the same subject as described in previous number by Mahamahopadhyaya Ganapatisastri of Pannanadu Tanjore Dt

Incomplete

Beginning

णेरणौ यत्कर्म णौ चेत्स कर्तानाध्यान । अनेन ण्यन्तस्य धातोरात्मनेपद विधीयते । अत्र चत्वारि वाक्यानि । णेरिति प्रथमम् । अणौ यत्कर्म णौ चेदिति द्वितीयम् । स कर्ता इति तृतीयम् । अनाध्याने इति तुरीयमिति । तत्र णेरिति प्रत्ययग्रहणेन तदन्तग्रहणम् ।

End

अत्र केचित्—दर्शयते भृत्यान् राजा इति भाष्या दाहरणात् अध्यारोपितप्रेषणपक्षमाश्रित्य द्वितीयपर्वण्या त्मनपदम् । अणौ यत्कर्म णौ चेदित्यत्र कर्मपदस्य क्रियावाचकत्वेन अणौ या क्रिया सैव चेत् ण्यन्त नोच्यत इति वाक्यान्तरस्वाकारेऽपि एवकारस्य नान्य यागव्यवच्छेदोऽर्थ । किंतु अयागव्यवच्छेद एवार्थ इति वदन्ति ।

453 26 C 24

तद्धितप्रत्ययमाला

Palm leaf 5 Foll 13 × 1 inches 6 lines in a page Grantha script Old Much injured Clear writing

Mentions the Taddhitapratyayas ordained in Pāninis sutras and gives illustrations thereof

Incomplete

Beginning

सामान्या य स भावाख्यस्तद्धितस्त्रिविधो मत ।
समर्थाना प्रथमाद्वा अनेकेषा परस्परम् ॥

पदार्थाना साकाङ्क्षाणा . . योग्याना प्रथमा देव पदात विविधास्तद्धितप्रत्यया सभवन्ति । तत्र तद्धितप्रत्ययास्तावत् इलच , श, न, ण, र, व, वलच् ।

End

अध्वर्योर्भाव आध्वरम् । अण्प्रत्यय । द्विहायनस्य भावा द्वैहायनम् । त्रेहायनम् । यूनो भाव यौवनम् । स्थविरस्य भाव स्थाविरम् । मार्दवम् ।

The former owner of the MS—Viraraghavatatacarya of Conjeevaram

454 28 A 15

तद्धितप्रत्ययमाला

Palm leaf 8 Foll 12¾ × 1¼ inches 5 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

This is different from the above though the subject is the same

Complete

Beginning

मतुप्, वलच्, इलच्, लच्, प, श, न, ण, उरच्, इनच्, युन्, विनि, नि, इति, ठन्, आलुच्, र॰, ऊल, चेलु, चुल ।

End

अतिशयेन पचति पचतितराम् । एव त्रिंशदन्य तद्धिता ।

Colophon

इति तद्धिता समाप्ता ।

The former owner of the MS—Pramuktilingam of S'ivapuram. Two extra leaves added in the beginning contain some conjugational forms of the root भू

455 21 H 17

तद्धिताधिकारक्रमः

Palm leaf 2 Foll 16 × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

A small metrical work mentioning the Sūtras of Panini relating to Taddita prakarana for the sake of convenience of young students The author's name is not known

Complete

Beginning

तद्धिताधिकारक्रम ।
तस्यापत्य तन रक्त नक्षत्रेण युत तथा ।
दृष्ट साम वृता रथस्तत्रादृतमभत्र ॥
स्थण्डिलात्सस्कृत भक्षा सास्मिन्सास्य च दवता ।
तथा तस्य समूहश्च त्रिषयो देश एव च ॥
मास्यादिरिति सप्रामे प्रयोजनतयोदृत ।
तदस्या प्रहरणमियपि सास्या क्रिया घञ ॥
तदधीत च तद्वेद तदस्मिन्नस्ति देशके ।
नन निर्वर्तित तस्य निवासोऽदूरता भव ॥

End

तन तुल्यथा सत्र तस्यव च तदर्हति ।
तस्य भावश्च धान्याना भाव इयत परम् ॥
भिन्नभिन्नप्रयाणां विधिर्थं विशषक ।
विधानकृतो चापि कथितास्तदिता पुरा ॥
r र्थीया विभक्तिश्च दिग्शब्दम्यम्नत परम् ।
काधिकारस्तथा ज्ञातऽनुकम्पाया च कुत्सित ॥
अल्पे हृस्वे चैत एव इवे प्रतिकृतौ तु कन् ।
प्रकृत्यर्थादिता भिन्ना प्रत्ययार्था विशेषत ॥

Colophon

इति तद्धिताधिकार ।

Then the following stanzas are written

"गुणानसख्यास्त्रियानि षट् कर्माणि नरोत्तम ।
द्रव्यपङ्क्ति च सङ्ख्य त्वय्यह विस्मय गत ॥
सद्गुण समवायित्व द्रव्येष्वेवेति कथ्यत न्याये ।
अजिनकल्पतरो चित्र तव तत्तु सर्वभावेषु ॥"

456 21 A 19

तरप्तमपोर्घसूत्रविचार

Palm leaf 3 Foll 16 × 1¼ inches 10 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

An explanatory commentary with discussion on the meaning of Pāṇini's Sūtra 1 1 22 The author's name is not found in this Manuscript However the stanza found in the beginning leads to infer that the author might be Ramabhadradiksita The stanza is written on the salutation to Coklanatha and is generally found in the works of Rāmabhadradīksita (Vide his Uṇādimanidīpika No 5675 of the Des Cat of Tanjore Palace Library Vol XI

Complete

Beginning

फणिपामणिपाणिगुम्भप्राणनाडपदृत्तये ।
कस्य शब्दकौमुदा कवय गुरव नम ॥

तरसमपौ घ । एतौ घसंज्ञौ स्त इति सूत्रार्थः। गौरितरा, गौरितमेत्युदाहरणम्। तथाहि—गौरशब्दात् स्त्रीत्वविवक्षाया षिद्गौरादिभ्यश्चेति ङीषि अनयोरतिशयेन गौरी आसामतिशयेन गौरीति विवक्षाया द्विवचनविभज्योपपदे तरबीयसुनौ, अतिशायने तमबिष्ठनाविन्याभ्या सूत्राभ्या गौरीशब्दात्तरसमपोः कृतयो रनेन सूत्रेण घसंज्ञाया सत्या घरूपेति ह्रस्वे कृते गौरितरा गौरितमेति रूपसिद्धिः। न च तसिलादिष्वाकृत्वसुच इति पुंवद्भावः स्यादिति वाच्यम्, दर्शनीयतरेत्यादौ चरितार्थस्य पुवद्भावस्य ब्राह्मणितरेत्यादौ जातेश्चेति पुवद्भावनिषेधविषये चरितार्थेन परेण घरूपेति ह्रस्वेन गौरितरेत्यादावुभयप्रसङ्गे विप्रतिषेधे पर कार्यमिति बाधनात्। तदुक्तं वार्तिककृता— पुवद्भावाद्ध्रस्व' खिद्घादिषु विप्रतिषेधेनेति। जातेश्चेति निषेधस्तसिलादिष्विति पुवद्भावस्यापीति वृत्तौ स्थितम्। अत एव तत्र जातेश्चेति सूत्रे ब्राह्मणीपाशेत्युदाहृतम्। अतो गौरितरेत्यादौ पुवद्भाव बाधित्वा ह्रस्वत्व सिद्धम्।

End

केचित्तु—तरबादयः स्वार्थिका अपि भवन्तीति सामान्येन ज्ञापकमाश्रित्य 'अहो महीयस्तव साहसिक्यम्' इति श्रीहर्षप्रयुक्तमीयसुन्प्रत्ययमपि साधयन्ति। न च प्रकरणोत्कर्षेण सूत्रे क्रियमाणे नदीतरेऽतिप्रसङ्गः। तरबिति रूपाश्रयाया घसज्ञायामाश्रीयमाणाया प्रयोगे क्वचिदपि तरबिति रूपग्रहाभावादौ पदेशिकतरनिति रूपस्य ग्राह्यतया प्रत्ययस्यैव तत्सम्भवात् नदीतरे तरबिति रूपस्योपदेशाभावात् घसज्ञाया अप्रवृत्तेः। तस्मात्तरसमपौ घ इत्येव वक्तव्यमिति सुधीभिराकल्नीयम्।

Colophon

इति तरसमपौघसूत्रक्रोडार्थवादः।

The following stanzas are found after the colophon

"संज्ञा च परिभषा च विधिर्नियम एव च।
अधिकारोऽतिदेशश्च षड्विधं सूत्रलक्षणम्॥
अल्पाक्षरमसदिग्ध सारवद्विश्वतोमुखम्।
अस्तोभमनवद्य च सूत्र सूत्रविदो विदुः॥"

457 21 H. 15

तर्कचन्द्रिका—मौनि-श्रीकृष्णभट्टकृता

Palm leaf 85 Foll 12½ X 1¾ inches 10 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

This work contains a set of Krodapatras on grammatical works, such as—Mahābhāsyapradipa, Siddhantkaumudi, Praudhamanoramā Laghusabdaratna and Laghusabdendusekhara The author S'ri Krsnabhatta of the Mauni family was the son of Janaki and Raghunatha and grandson of Govardhanabhatta Jaya krsnabhatta, the author of Subodhini, a commentary on the Siddhāntakaumudi *was his elder brother*

Complete

Beginning

नत्वा स्वीयपितामह बुधवर गोवर्धन भक्तिता
नत्वा श्रीरघुनाथतातचरणौ श्रीजानकीं मातरम्।
ध्यात्वा व्यासपदाम्बुज हृदि चिर श्रीकृष्णभट्टाभिधो
मौनी संतनुते सता सुखकरीं तर्कादिका चन्द्रिकाम्॥

अत्र सहिताया अविवक्षणात्प्रगृह्यत्वे प्रकृतिभावाब सन्धिर्न भवति। स्वरसन्धिस्तु न भवति, वर्णोपदेशे आजादिसज्ञानामनिष्पादादिति कैयट। नवीनास्तु

तच्चिन्त्यम्; वर्णोपदेशे इत्संज्ञायामच्प्रत्याहारे च निष्पन्ने प्रवर्तमानाना यणादीना सुद्ध्युपास्य इत्यादौ तटस्थ इव उद्देश्यतावच्छेदकाक्रान्ते वर्णोपदेशादावपि प्रवृत्तेर्दुर्वारत्वात् । अन्यथा तुल्यास्येत्यादौ सवर्णदीर्घो न स्यादित्याहुः । अत्रेयं चिन्ता—वर्णानुपूर्वीबोधके वर्णोपदेशे गुणादिप्रवृत्तौ अउण् इति अयुणिति वा स्यात् । तथा च इकारस्य अच् इण् इक्संज्ञा न स्यादित्यभिप्रायेणाजादिसंज्ञा न स्यादित्युक्तम् । न च लणित्यत्रानुबन्धान्तरे कर्तव्ये पुनर्णकारानुबन्धकरणा ज्ज्ञापितया व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादल- क्षणमिति परिभाषया औतोंशसोरितिवन्निस्तारः । ईदूदेद् द्विवचनमित्यादावसंदेहार्थतपरकरणेन ईदृशे विषये तस्या अप्रवृत्तिज्ञापनात् । अन्यथा तत्र तपर करणं विनापि परिभाषयैव सिद्धौ किं तेनेति दिक् ।

End

इष्यते पुत्र इति । क्यचा तु न कर्तृप्रतीतिरिति । भिन्नार्थत्वात् । न च तत्रापि क्यजाक्षेपात् समानार्थ- त्वम्, लाघवात्पदद्वयघटितविग्रहे चरितार्थो विधिः पदत्रयघटितविग्रहे न प्रवर्तत इत्यभिप्रायात् । तस्मात् फलविशेषबोधोऽसंगत इति दिक् । स्पष्टं चेदमत्रैव सूत्रे आकरग्रन्थे इत्यलमनया अग्रे रचितयाप्यकृतव- द्भासमानया तर्कचन्द्रिकया कोविदचित्ताह्लादिकया ।

Colophon .

इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमानगोवर्धनभट्टात्मज- जानकीजानिरघुनाथभट्टसुतमौनिश्रीकृष्णभट्टरचिता तर्क चन्द्रिका ।

अग्रे दर्शनाभावादसंपूर्णापि संपूर्णा ।

458 8 J 44

तारावलिः—कृष्णसुधीकृता

Paper, 15 Foll 8 × 6½ inches 15 lines in a page. Devanāgari script Old. Good Good writing.

A discussion on the meaning of the Sūtra अचो ञ्णिति (7-2-115) of the Aṣṭādhyāyī It contains 27 arguments, and hence it is called Tārāvali The author is Kṛṣṇasudhī

The title तारावलि is written on the top of the MS

Complete in 27 Vādas

Beginning

तारावलिः ।

अचो ञ्णिति । अङ्गस्येत्यधिक्रियते । मृजेर्वृद्धिरि- त्यतो वृद्धिरित्यनुवर्तते । ञ् च ण् च ञ्णौ । तावितौ यस्य तस्मिन् ञ्णिति । एतच्चाङ्गाक्षिप्तप्रत्ययविशेषणम् । आक्षिप्तस्य शाब्दप्रतियोगित्वं नेति भट्टाचार्योक्तिस्तु प्रायिकी । अत एव आदिरन्त्येनेति सूत्रे आद्यन्तपदा- क्षिप्तमध्यगाना संज्ञितया वाक्यार्थान्वयप्रतिपादनपर व्याख्यातृग्रन्थाः संगच्छन्त इति तत्त्वम् । प्रत्यय इत्य- स्याध्याहारो वास्तु । अच इत्येतदङ्गस्येत्यस्य विशेष णम् । येन विधिरिति तदन्तविधिः । तथाच अजन्त- स्याङ्गस्य वृद्धिः स्यात् ञिति णिति च प्रत्यये परे इति सूत्रार्थः संपन्नः । अस्य चोदाहरणं नायकः । पावकः । कारः । दारः । सारः इत्यादि ।

अत्र चिन्त्यते । इदं सूत्रं मास्तु । नायकः पावकः कार इत्यादौ सर्वत्र सार्वधातुकार्धधातुकयोरिति गुणे कृते अनन्तरम् अत उपधाया इति उपधावृद्धौ इष्टरूपसिद्धेः । अकारान्ते तु न वृद्धिप्रसक्ति, लोपेन बाधितत्वात् । एजन्ते तु आत्वं भवत्येव । तस्मा दस्येगन्तमेव विषयः । तत्र च गुणे कृते उपधात्वमपा सिद्धमिदमिति सूत्रमिदं व्यर्थमिति प्रथमा ।

अनेकपदघटितेषु प्रायः पदगौरवविचार एवेति भट्टाचार्योक्तिस्तु प्रायःपदघटितैवेति न चोद्यावकाशः। अत एव तत्र तत्र मात्रालाघवगौरवविचारपरव्याख्यातृग्रन्थसंगतिः। प्रक्रियालाघवं तु मात्रागौरवाभाव एव। किंचैतदन्यार्थकृतसूत्रानुष्ठानफलकतया हेयमेव। किंचैवं सिद्धान्तेऽपि वृद्धिर्न स्यादिति नात्र तदाश्रयितुं शक्यमिति उक्तप्रयोजनाय सूत्रमिदमावश्यकमेवेति सकलमनवद्यमिति सप्तविंशतिः।

Colophon :

मन्मथमीनविंशतितमदिने वात्स्येन कृष्णेन निर्मितं लिखितं च समाप्तिमगमत्।

459. 35. C. 117.

दुर्घटवृत्तिः—शरणदेवकृता

Paper. 15 Foll. 8¾ × 3¾ inches. 13 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing

One fol. bearing the number 9 is missing.

This is a treatise on grammar trying to prove the correctness of the words which were used in classical works and yet held grammatically incorrect by some critics. The author S'aranadeva states in the introductory verses that the work was composed in S'aka 1095 = 1173 A D and revised and published on his request by Sarvarakṣita This work has been printed and published in Trivandrum Sanskrit Series No 6 in 1909. In the preface of the edition the learned editor suggests that S'araṇadeva might be a disciple of Sarvarakṣita. S'araṇadeva quotes Rakṣita's Dhātupradīpa, Sarvarakṣita, Dhātupārāyaṇa etc.

Incomplete.

Beginning :

नत्वा शरणदेवेन सर्वज्ञं ज्ञानहेतवे।
वृहद्दुर्गकृताम्भोजकोशवीकासभास्वता॥
शाकमहीपतिवत्सरमाने एकनभोनवपञ्चविताने।
दुर्घटवृत्तिरकारि मुदे वः कण्ठविभूषणहारलतेव॥
वास्याच्छरणदेवस्य छात्रोपाध्यायपीडया।
श्रीसर्वरक्षितेनैषा संक्षिप्य प्रतिसंस्कृता॥

क्ङिति च। कथं हुतुह्वेश्छन्दसीति, ह्वयतेरिकि गुणनिषेधात् उच्चारणार्थेकारेणानङ्गत्वात् गुणाभावात्। उच्यते—अत एव निर्देशादिति रक्षितः। शब्दस्यैकदेशस्योच्चारणार्थेकारेण वा निर्देशः। कथं नेनिजः नेनिजानीति? उच्यते—निजां त्रयाणामिति गुणो नानेन बाध्यते, तस्यानिमित्तत्वात्, तन्निमित्तयोर्गुणवृद्ध्योरेव निषेधात्।

Colophon on Fol. 14.

इति सर्वरक्षितशरणदेवविरचितदुर्घटवृत्तौ भूपादः।

End:

जनि। कथं "जातं वंशे भुवनविदिते पुष्कलावर्तकानाम्" इति मेघः? उच्यते—वंशः प्रकृतिः, न तु वंश एव। स्पृहेः। 'कथं स्पृहणीया विभूतिः; पुण्यानि स्पृहणीयानि' इति कर्मत्वम्? अनेन सम्प्रदानप्रसङ्गात्। उच्यते—ईप्सित.

460. 29. F. 16.

धातुरूपावलिः

Palm-leaf. 4 Foll. 15½ × 1¾ inches 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Gives conjugational forms of some of the roots to give facility to the beginners in keeping them in memory

Incomplete

Beginning

भू सत्तायाम् । परस्मैपदी । वर्तमाने लट् । भवति । भवत । भवन्ति । भवसि । भवः । भवथ । भवामि । भवाव । भवाम । लिट् । बभूव । बभूवतु । बभूवु । बभूविथ । बभूवथु । बभूव । बभूव । बभूविव । बभूविम ।

End

लुङ् । अकृत । अकृषाताम् । अकृषत । अकृथाः । अकृषाथाम् । अकृढ्वम् । अकृषि । अकृष्वहि । अकृष्महि । लृङ् । अकरिष्यत । अकरिष्येताम् । अकरिष्यन्त । अकरिष्यथाः । अकरिष्येथाम् । अकरिष्यध्वम् । अकरिष्ये । अकरिष्यावहि । अकरिष्यामहि ।

461 27 E 13

धातुरूपावलिः

Palm leaf 30 Foll $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 4 lines in a page Telugu script Old Much injured Good writing

Wants the beginning

End

रूप वर्णक्रियायाम् । रूपयति । वर्ण वर्णक्रिया विस्तारगुणवचनेषु । वर्णयति । वर्णयाचकार । वर्णयिता । वर्णयिष्यति । वर्णयतु । अवर्णयत् । वर्णयेत् । वर्ण्यात् । अववर्णत् । अवर्णयिष्यत् ।

सारं संगृह्य लिखितो भ्वादिवर्णान्तधातुषु ।
अनेन प्रीयतां देवदेवो वैकुण्ठवल्लभः ॥

Six extra leaves are added at the end and they contain a few stray lines giving some conjugational forms of some roots unconnected each other

462 28 A 3

धातुरूपावलि

Palm leaf 26 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{8}$ inches 5 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Incomplete

463 28 A 5

धातुरूपावलिः

Palm leaf 7 Foll 13×1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Slighly injured Clear writing

Incomplete

464 29 C 20

धातुरूपावलिः

Palm leaf 8 Foll 12×1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Much injured Good writing

Incomplete

465 21 Q 15

नामीतिसूत्रार्थविचारः

Palm leaf 5 Foll $7\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 7 lines in a page Malayalam script Old Good Good writing

Wooden boards are added to both sides

A treatise discussing the meaning of the Sūtra नामि (6 4 3) and stressing its importance The author's name is not known

Complete.

Beginning:

नामि । नामीति षष्ठीबहुवचनं कृतनुट्कं गृह्यते । तस्मिन्परतोऽजन्तस्याङ्गस्य दीर्घो भवति । अग्नीनाम्, वायूनाम्, कर्तॄणामित्याद्युदाहरणम् । ननु किमर्थं नुडागमेन सह निर्देशः क्रियते । नुटीति वा आमीति वा सूत्रं क्रियताम् । तावतापि अग्नीनामित्याद्युदाहरणेषु दीर्घसिद्धेः । न चामीत्युक्ते अजन्तस्य नुटा व्यवधानादाम्परत्वाभाव इति वाच्यम्, तदागमास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्त इति नुटोऽप्यामग्रहणेन ग्रहणादव्यवधायकत्वात् । अत्रोच्यते—यदि नुट्यजन्तस्य दीर्घो विधीयते तदा अनश्च इत्यादिनञ्समासे नञो नलोपे तस्मान्नुडचीति नुटि परतोऽकारस्य दीर्घः स्यात् ।

End:

न च न इति लुप्तषष्ठीकं पदमाङ्गस्य नान्तस्य नकारादावामि दीर्घविधानाच्चर्मणामित्यादौ नातिप्रसङ्ग इति वाच्यम्, आवृत्तस्यापि षष्ठ्यन्तस्य आमीति सप्तम्यन्तेनान्वयायोगात् । तस्मादामीत्युच्यमानेऽतिप्रसङ्गात् नामीत्येव सूत्रं कर्तव्यमिति सिद्धम् ।

466 22 P. 13.

नामीतिसूत्रार्थविचारः

Palm-leaf 5 Foll. 15¾ × 1⅜ inches 8 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

This is different from the above, though the subject is the same The author's name is not known

Complete

Beginning

नामि । अजन्तस्याङ्गस्य दीर्घः स्यात्, आमि सनुट्के परत इति सूत्रार्थः । रामाणा हरीणा शम्भूना कर्तॄणामित्यादीन्युदाहरणानि । अत्र ढ्लोपसूत्राद्दीर्घ इत्यनुवर्तते । दीर्घश्रुत्या अचश्चेति परिभाषाप्रवृत्तौ उपस्थितेनाच इत्यनेनाधिकृतस्याङ्गस्य विशेषणात्तदन्तविधौ अजन्तस्याङ्गस्य दीर्घ इत्यर्थः फलितः । ननु अचश्चेति परिभाषा न प्रवर्तते, सर्वत्र परिभाषाया अनिर्दिष्टस्थानिकविषयत्वात् । तथाहि—यत्र सार्वधातुकार्धधातुकयोरित्यादौ स्थानिनिर्देशो नास्ति तत्रैवतत्परिभाषाप्रवृत्तिः । यत्र पुनः अचो ञ्णिति इत्यादौ अच इत्यादिस्थानिनिर्देशोऽस्ति न तत्र तत्प्रवृत्तिः । प्रकृते तु ढ्लोपसूत्राद्दीर्घग्रहणस्येव अण इत्यस्यानुवृत्तौ तेन चाङ्गस्य विशेषणे सति अणन्तस्याङ्गस्य दीर्घ इत्यर्थे पर्यवसन्ने अण इति स्थानिनिर्देशात् अचश्चेति परिभाषाया अप्रवृत्तौ कर्तॄणामित्याद्युदाहरणमसंगतमिति चेत्, सत्यम् ।

End:

अनश्च इत्यादौ उत्तरपदावयवे नुटि लुप्तनकारस्य नञ अङ्गत्वासंभवान्नातिव्याप्तिः । नन्वेवमपि अक्ष्णवानित्यादावतिव्याप्तिः । अक्षिशब्दान्मतुपि छन्दस्यपि दृश्यते इत्यनङादेशे अनो नुट् इति अनन्तात्परस्य मतुपो नुटि तस्य च प्रत्ययावयवत्वेन तस्मिन्परतः अक्षन्नित्यङ्गस्य नोपधाया इति सूत्रेण दीर्घप्रवृत्तेर्दुर्वारत्वादिति चेत्, न; न ह्यत्र नुट्परत्वमेवास्ति, नुटस्त्रिपादिकत्वेन नोपधाया इत्याङ्गं दीर्घशास्त्रं प्रत्यसिद्धत्वात् । सर्वविधीना छन्दसि वैकल्पिकतया छान्दसत्वेनापि सुसाधत्वादिति सर्वमनवद्यम् ।

467. 39. H. 7.

निपाताव्ययोपसर्गवृत्तिः—क्षीरस्वामिकृता, तिलककृतटीकासहिता

Paper. 50 Foll. 8¾ × 6⅝ inches.

14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

This is a work enumerating the indeclinable words *viz*—Nipatas, Avyayas and Upasargas by Ksīrasvāmin The author, in his other works *viz.*, Ksīrataraṅgiṇī and *Amarakosodghāṭana* commits himself as the author of six vṛttis on grammar. It is believed that the present work may be one of them The work is followed by a gloss written by Tilaka. In introducing his commentary, Tilaka says that he is adorning learned scholars with a string of gems obtained by churning the milky ocean By this metaphorical reference, the commentator evidently means to say that he intends to explain the words cited by Ksirasvāmin and to contribute suitable illustrations culled from well-known classical works Aufrecht mentions Kṣīrasvāmin as the son of Is'varasvāmin This statement is confirmed in the introduction of the Amarakosodghāṭana (Printed in Poona Oriental Series No 43) wherein the editor says that Kṣīrasvāmin is *definitely mentioned in the Kavikaṇṭhakālakalpanā as* the son of Īsvarasvāmin He also assignes the author to 1128 A D The India Office Library Catalogue also in No. 5022 describes the author Kṣirasvāmin as the son of Is'varasvāmin The six Vṛttis said to have been written by Kṣīrasvāmin are listed thus. 1. Nāmapārāyana *alias* Amarakosodghāṭana, 2. Kṣīrataraṅgiṇī *alias* Dhātuvṛtti, 3. Nipātāvyayopasargavṛtti, 4. Amṛtataraṅgiṇī, 5. Nighaṇṭuvṛtti and 6. Gaṇavṛtti

The MS. is a transcript made in 1931, from a codex of the Bhandarkar Oriental Institute, Poona, described in No. 427 of the Des Cat. of MSS. Vol. II.

Complete in three Kāṇḍas.

Beginning:

नरवेशं क्षीराब्धिप्रसूताव्ययरत्नमालया विदुषः ।
निजकुलतिलकस्तिलकस्तिलकयति निदर्शनैरेव ॥

द्योतका निपाता नामाख्यातयोर्धर्ममात्रव्यञ्जकाः । अत ऊर्ध्वं चादयो निपाता अधिक्रियन्ते । यत प्रायशो द्योतकाश्चाद्या निपातिताः । द्रव्यवृत्ति तु स्वराद्यमव्ययम् । प्रादयः प्रधानधात्वर्थविशेषकाः ।

कर्मप्रवचनीयास्तु क्रियासंबन्धभेदकाः ।
कुर्याद्यागतयो वृत्तौ कार्यार्थं सर्वमव्ययम् ॥

किंच,

इयन्त इति संख्यैषामर्थयत्ता च नास्ति वै ।
प्रयोजनवशादेते निपतन्ति पदे पदे ॥

चः समुच्चयान्वाचयतुल्ययोगिताहेतुषु । समुच्चये गार्ग्यो वात्स्यश्चागतौ । पचति च पठति च चैत्रः । समाहारेतरेतरयोगविनियोगा समुच्चय एव, अनेकस्यैकत्र प्रयमात् । गार्ग्यश्चात्स्यागह त्वं च इनहन् । अन्वाचये—भिक्षामट गां चानय । गवानयनमप्रधानम् । तुल्ययोगितायाम—ध्यातश्चापरिवतश्च । हेतौ —ग्रामो न गन्तव्यः शीतं च । शीतात् कथं गच्छामीत्यर्थः । पूर्णेऽप्याहुः—भीमः पार्थस्तथैव च । रात्रौ नय च नेय च । चो यद्यर्थे । त्वं चागमिष्यसि कृतार्थाः स्मः । त्वं यद्यागमिष्यसीत्यर्थः ।

Colophon in page 36.

इति निपाताव्ययोपसर्गवृत्तौ निपातकाण्डं प्रथमम् ।

Beginning of the 2nd Kāṇḍa *i.e.* Avyaya-kāṇḍa :

सत्वद्रव्याव्ययम् । प्रायशः सत्ववृत्ति स्वरादमव्ययमित्यभिधीयते । सत्वं द्रव्यम् । भेदकमिति यावत् । विशेष्यत्वं जातिगुणक्रियाद्रव्यवदृष्टाशब्दसंबद्धत्वात् ।

Colophon in page 58 :

इति निपाताव्ययोपसर्गवृत्तौ तिलकाकृतायां द्वितीयमव्ययकाण्डम् ।

Beginning of the 3rd Kāṇḍa *i.e.* Upasargakāṇḍa .

प्रपरा . . . . प्रतिपक्ष . . . , अनन्तरक्रिया ।
प्रादिकर्मण्युपरमे वियोगेश्वर्यजन्मसु ।
नमंप्रेम्णोः प्रकर्षेऽमे ख्याते प्रसवभूषणे ॥
दीपे नियोगेऽवसरे सेवासाहसशुद्धिषु ।
उपयोगे प्रकथनेऽनवधानबहुत्वयोः ॥
माने हिंसाशास्त्रनाम्नोर्वचनार्थविपर्यये ।

प्र इत्ययमुपसर्ग आदिकर्मादिषु वृत्तः स्वार्थेनाद्यात्वर्थं याचतेऽनुवर्तते विशिनष्टि वा । धातोरेव वाने कार्थस्य स सोऽर्थ उपसर्गैर्द्योत्यते । तत्रादिक्रियायाम् प्रकृतं भोक्तुम् । वाक्य प्रस्तौति । प्रारब्धं दक्षिणेन ।

End .

अनत्याधान उरसिमनसी । मध्येपदे निवचने च । उरसिकृत्य, अङ्गीकृत्येत्यर्थः । पक्षे उरसिकृत्वेत्यादि । नित्यं हस्तेपाणावुपयमने । हस्तेकृत्य, पाणौकृत्य, विवाहेत्यर्थः । प्राध्वं बन्धने । प्राध्वंकृत्य, बन्धनहेतुकं . . . कृत्य कृत्वेत्यर्थः । जीविकोपनिषदावौपम्ये । जीविकाकृत्य उपनिषत्कृत्य, तद्वत्कृत्वेत्यर्थः ।

Colophon

इति निपाताव्ययोपसर्गवृत्तावुपसर्गकाण्डं तृतीयमिति भद्रम् । मयोऽस्मात्मनुग्रहेणनिपाताव्ययोपसर्गे तिलकाकृता वृत्तिः, संपूर्णेति भद्रं पश्येम प्रचरेम भद्रमोमिति शिवम् ।

468 21. S. 5

पदमाला

Palm-leaf. 31 Foll 7 × 1⅜ inches. 8 lines in a page Malayālam script. Old Slightly injured. Good writing

Wooden boards are attached to both sides

This is a small metrical work on grammer giving certain selected words derived from the roots when they are added with suffixes such as तुन्, क्विप्, मन्, क्त्वा. The work is followed by a gloss The author's name is not known. The name Padamālā is not found anywhere in the MS However from the first stanza of the work the name Padamālā is found appropriate. The work is the same as that described under R No 15313 of the Madras Govt Oriental MSS Library, wherein the work is called तुन्नादिरूपसंग्रहश्लोकाः ।

Incomplete.

Beginning

नत्वा पुराणपुरुषं गुरुः स्मरन्त्या
मालेव या प्रतिपदं हरिसूक्ष्मपदा ।
मत्वा सतां पदमयी हरि भाति पुंसां
ता संभाति सुमनःकरणी सुरत्नाम् ॥
तुन् क्विप् मनि वनि घञादयः कृदन्ताः
प्रतिपदविविधप्रक्रियां प्रसिद्धाः ।
इह कतिपयरूपं संदर्शये पदानि
प्रतिपदमथ सन्ति स्पष्टाभ्ये न किंचित् ॥

वैयाकरणिक्रया यः स्पृहयति सांख्याविनाय जनः ।
तिष्ठेत सतां सदसि स प्रतिपदमाल्यभारिणिजकण्ठः ॥

तत्र तावदुपदेशक्रमेण लुङन्तानि प्रतिपदविहितानि संगृह्यन्ते—

आश्लिक्षन्निरपत्सदाहृदल्पित्प्रादादपादास्थित
प्रयञ्चादुदगादपास्थदवमन्मा संसरत्प्राशिषत् ।
प्रास्तावीददिताधिनारददरिद्रासीद्दरिद्रीश्च मा
प्रावार्जीदवधीदवोचदसिचत्प्राजागरीदध्ययीत ॥ २ ॥

इह खलु लुङादिषूक्तेषु प्रत्ययेषु यानि प्रतिपदविहितकार्ययोगीनि पदानि तानि कैश्चिच्छ्लोकैः संगृह्यन्ते । श्लोकावसानेऽनभिज्ञाना प्रबोधनार्थं तत्तत्पदव्युत्पादकलक्षणप्रदर्शनमात्रं व्याख्यानं च तेषां क्रियते । तत्र यथाविधपदकदम्बकसंदर्भवाञ्छया श्लोकेषु यदुपसर्गपुरुषविशेषादिकमुपादीयते तस्य श्लोकार्थस्यादन्यत्प्रयोजनं नास्तीति वेदितव्यम् । यत्र तूपसर्गादीनां कार्यान्वयस्तत्र सोऽपि वक्ष्यते । आश्लिक्षदिति । आङ् आलिङ्गनद्योतनार्थः, श्लोकपूरणार्थश्च । श्लिषेर्लुङि शल इगुपधादिति क्से सिद्धे पुनः श्लिष आलिङ्गने इत्यस्य विधेर्नियमार्थत्वात् श्लिषेरालिङ्गन एव क्सो भवति । आश्लिक्षत्कन्या देवदत्तः । आलिङ्गनादन्यत्र आश्लिषदिति भवति । अत्र पुषादित्वादङ् ।

End :

नशित्वेति । नशेः वस्यादिप्रत्यये रधादिभ्यश्चेति पक्षे इडागमः । इडभावे मस्जिनशोर्झलीति नुम् । जान्तनशां विभाषेति पक्षे नलोपः । विहाय हित्वा, विग्रहस्य जहातेश्चेति घुमास्थेत्यादिनीत्वे प्राप्ते न ल्यपीति प्रतिषेधः । ल्यबभावे जहातेश्च क्त्वि इति हिभावः । दधातेरपि ल्यप्प्रत्यये इदमेव रूपम्, दधातेर्हिरिति इत्वबाधनार्थं हिभावविधानात् । संनय संनाय, सनोतेः संपूर्वात् ल्यपि जनसनखनां सञ्झलोरित्यात्वे वा ल्यपीत्यनुनासिकलोपे प्राप्ते तं बाधित्वा जनसनखनामित्यनुवृत्तौ ये विभाषेत्यात्वसद्भावाभावाभ्यां संनाय संनत्येति भवतः । आत्वाभावे वा ल्यपीत्यनुनासिकलोपः । स तु नकारान्तानां नित्यः । खात्वा खनित्वा, निखाय निखत्य । उदितो वेति खनेरिटि खनित्वा । तदभावे जनसनेत्यात्वात् खात्वा । निखत्य निखायेति ये विभाषेत्यात्वविकल्पात् सिध्यतः ।

469. 25. E. 15.

परमलघुमञ्जूषा—नागेशकृता

Palm-leaf. 39 Foll. 17¾ × 1¼ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Nāgesa herein summarizes his bigger work called Laghumañjūsā, a work on philosophy of grammar according to the school of Pānini. It begins with Sphoṭavāda and deals with the nature of S'ābdabodha according to grammarians.

Complete.

Beginning :

शिवं नत्वा हि नागेशेनानिन्द्या परमा लघुः ।
वैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषेषा विरच्यते ॥

तत्र वर्णपदवाक्यभेदेन स्फोटस्त्रिधा । तत्रापि जातिव्यक्तिभेदेन पुनः षोढा । अखण्डपदस्फोटः, अखण्डवाक्यस्फोटश्चेति संकलनयाष्टौ स्फोटाः । तत्र वाक्यस्फोटो मुख्यः, तस्यैव लोकेऽर्थबोधकत्वात् । तेनैवार्थसमाप्तेश्च । तथाह भाष्यकारः—पदसमूहो वाक्यमर्थसमाप्ताविति । अस्य समर्थसूत्रे शेषः । तत्र प्रतिवाक्यं संकेतग्रहासंभवात् वाक्यान्वाख्यानस्य लघूपायेनाशक्यत्वाच्च कल्पनया पदानि प्रविभज्य पदे प्रकृतिप्रत्ययभागान् प्रविभज्य कल्पिताभ्यामन्वयव्यतिरेकाभ्यां तत्तदर्थविवेक मतो

तत्तदर्थविभागं शास्त्रमात्रविषयं परिकल्पयन्ति स्मा-चार्याः । तत्र शास्त्रप्रक्रियानिर्वाहको वर्णस्फोटः ; प्रकृतिप्रत्ययास्तदर्थवाचका इति तदर्थः । उपसर्गनिपातधात्वादिविभागोऽपि काल्पनिकः । स्थानिनो लादयः, आदेशास्तिबादयः कल्पिता एव ।

End :

बहुव्युत्पत्तिभञ्जनमिति । अपग्रहर्थबहुव्रीहौ प्राप्तोदक इत्यादौ पृथक्शक्तिवादिनां मते प्राप्तिकर्त्रभिन्नमुदकमित्यादिबोधात् तत्संबन्धिग्रामलक्षणायामुदककर्तृकप्राप्तिकर्म ग्राम इत्यर्थलाभे प्राप्ते कर्त्रर्थकक्तप्रत्ययस्य कर्मार्थे लक्षणा । ततोऽपि समानविभक्तिकनामार्थयोरभेद एव संसर्ग इति व्युत्पत्त्या उदकाभिन्नं प्राप्तिकर्मेति स्यात् । उदकस्य कर्तृतया प्राप्तावन्वये तु नामार्थयोरभेदान्वयव्युत्पत्तिभङ्गः स्यादिति तात्पर्यम् । नामार्थप्रकारकशाब्दबुद्धिं प्रति विभक्त्यर्थोपस्थितिः कारणमिति व्युत्पत्त्यन्तरम । तद्भञ्जनं च । मम तु पृथक्शक्त्यनङ्गीकारात् विशिष्टस्यैव विशिष्टार्थवाचकत्वात् नामार्थद्वयाभावान्न काप्यनुपपत्तिरित्यलम् ।

Colophon :

इति शिवभट्टसुतसतीगर्भजनागेशकृता परमलघुमञ्जूषा समाप्ता ।

The Scribe adds : Copied on the tenth day of Mesa month of the year Parābhava.

470. 26. O. 10

परमलघुमञ्जूषा—नागेशकृता

Palm-leaf. 23 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches 12 lines on a page. Grantha script. Old Injured. Good writing.
Complete.

471. 33. J. 10

परमलघुमञ्जूषा—नागेशकृता

Palm-leaf. 65 Foll. $16\frac{1}{2} \times 1$ inches 6 lines in a page. Grantha script. Old Injured. Good writing.
Complete.

472. 41. A. 44

परिभाषापद्धति :

Paper. 30 Foll $9\frac{3}{4} \times 4$ inches. 18 lines in a page. Devanāgarī script. Old Slightly injured Illegible writing.

The first leaf is broken in the left half.

This is a treatise on grammar of Hemacandra's school explaining various Nyāyas and Paribhāsās used in the works relating to that school. The author whose name is not known, states that he is dealing with 57 Nyāyas which were actually cited by *ancient authors and 67 Nyāyas which* were arrived on consideration of general laws of interpretation Besides these, he *also deals with some Paribhāsās which* are implied in the Sūtras of grammar. He says that those who want to know much *about these Nyāyas, may refer to a work called Nyāyamañjūṣā written by Hema*hamsagani, an expert in Haimavyākaraṇa. Aufrecht says that Hemahamsagani was a pupil of Ratnasekhara (1420 A.D.) and wrote in 1458 A D. a work called Sudhīśṛngāravārtika, a commentary on Udayaprabhadeva's Ārambhasiddhi. In the Des. Cat. of Sanskrit MSS. of the Asiatic Society of Bengal, Vol. VI (page 60 of the

preface) Hemahamsagani is said to have writen a commentary on the Paribhāṣās of Hemacandra school of grammar in the year 1457 A D at Ahmedabad Most probably the Nyāyamañjūsa referred to in this work may be the same. Therefore, it is clear that the present work must be later than 1457 A. D

Beginning

. . . . . अत्र सञ्ज्ञेति । सञ्ज्ञाः स्वरव्यञ्जनाद्याः क्रियागुणद्रव्यजातिकालछिङ्ग . . . . . . याः स्वं रूप शब्दस्याशब्दसञ्ज्ञेत्यादयः । अत्रादिशब्दात्पञ्चम्या . . . . . . येषु तेषु मध्ये यदत्र शास्त्रे उक्तं तदितो ज्ञेयम् । यद्वा . . . . वैयाकरणतार्किकादिलोकेभ्यो ज्ञेयमिति भावः । तत्र सञ्ज्ञाः प्रकृते . . . . यथास्थानं वक्ष्यन्ते । न्यायसंप्रदायस्त्वेवम्—नीयते सन्दिग्धोऽर्थो निर्णीयते . . . . . यञ्जि निपातनात् न्यायाः । स्वेष्टसाधनानुगुणयुक्तयः । तथाहुः . . . . . . तत्र ये श्रीसूरिभिः निरूपितास्ते प्रथममभिधीयन्ते । स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ।

2nd Fol

न वर्णकल्पनं यथा—जेता इत्यादौ । धातोः ना म्यन्तत्वेन विशेषणमन्ते इति परिभाषया नामिनो गुणो ङितीति गुणः स्यात; तथा एता इत्यादौ नामिमात्रस्यापि धातोः नाम्यन्तत्वकल्पनात् नामिनो गुणो ङितीति गुणः सिद्धः । नाम यथा—सर्वादेः स्मै स्मातौ इत्यत्र सर्वादेरित्यस्य स्याद्यधिकाराक्षिप्तनामविशेषणत्वात् विशेषणमन्त इति परिभाषया सर्वाद्यन्तस्य नाम्न इति न्यासकारव्याख्यानात् परमसर्वस्मै इत्यादावेव स्मादयः प्राप्नुवन्ति । पर सर्वस्मै इत्यादावपि सर्वशब्दस्य सर्वाद्यन्तत्वकल्पनात् स्मादयः स्युरिति । ज्ञापकं त्वस्य यन्तीत्यादौ इयुवाधनार्थं रिवर्णोत्पूर्विति ब्याविति इणो यत्वविधानम् । तद्धि धातोरिवर्णोवर्णस्येति इयादेशापवादः । इयादेशश्च इण श्वर्णान्तत्वकल्पनेनैवेति ॥ ५ ॥ प्रकृतिवदनुकरणम् ॥ ६ ॥

Fol. 22 *b*:

न्यायाना बालबोधाय दिङ्मात्रमिह दर्शितम् ।
न्यायमञ्जूषावगाह्या विशेषार्थप्रयाथिभिः ॥

विशेषतश्च न्यायाना ज्ञापकन्यायितात्पर्यादिक हैमव्याकरणपारीणवैयाकरणशिरोमणिमहोपाध्यायश्रीहेमहंसगणिविरचितन्यायमञ्जूषाया विज्ञेयं विज्ञैरिति श्रेयः ।

अथ परितो व्यापृता भाषा परिभाषा प्रचक्षते इति वचनात् सर्वत्र व्याकरणे उपयोगिन्यः परिभाषाः प्रदर्श्यन्ते । पञ्चम्या निर्दिष्टे परस्य । पञ्चम्या निर्दिष्टे यत्कार्यमुच्यते तत्परस्य स्थाने भवति । अतो भिस ऐस् । वृक्षै. ।

End.

Foll. 30

सर्वेश्चर्मणा वृत. सार्वचर्मीणो वा रथः । कृतः पूर्व कटोऽनेनेनि कृतपूर्वी कटमित्याद्या वृत्तयो भवन्ति । किं हि वचनान्न भवति ।

Colophon

इति वरपरिभाषापद्धतिं जानतः स्याद्
द्रुततरमनपाय शब्दशास्त्रे प्रवेशः ।
न भवति परिभाषाज्ञानशून्यस्य लोके
व्यवहृतिपरिणद्धे कार्यजातेऽधिकारः ॥

परिभाषापद्धति. ।

473 *28. G. 15*

परिभाषापाठः

Palm-leaf 2 Foll. 16½ X 1 inches 8 lines in a page Grantha script. *Old.* Slightly injured Good writing

This is a collection of the Paribhāsās or subsidiary rules of interpretation as acknowledged in ancient commentaries on Pānini's Sūtras. Some of the Sūtras of the Astādhyāyī act themselves as Paribhāsās which are called Paribhāsāsūtras. The present *work does not include them, but mentions* only those which are not included in the Astādhyāyī. As Patañjali cites most of them in his Mahābhāsya, they must have existed from the beginning of the Sūtra literature. Some MSS attribute the authorship to Vyādi. As these Paribhāsās were found scattered here and there in old *works, certain unknown author might* have collected them into a group. The order of the Paribhāsās found in this work differs from that adopted by Nāgesa in his Paribhasendusekhara, but agrees with that adopted by Vaidyanāthadiksita in his Paribhāsārthasamgraha wherein they are read in the order of pādas and adhyāyas *of the Astādhyāyī.* The *total number* of such Paribhāsās comes to 125 of which 98 are attached to 8 adhyāyas of the Astādhyāyī and the rest are miscellaneous.

The MS contains only 1 to 101 Paribhāsās.

Beginning

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणम् ॥ न हि कार्यी निमित्तत्वेनाश्रीयते । इतरेतराश्रयाण्यपि कार्याणि शास्त्रे प्रकल्पन्ते । तदागमास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते । निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति । नानुबन्धकृतमनेकाल्त्वम् । वर्णाश्रये प्रत्ययलक्षणं नास्ति । क्वचिदेकदेशोऽप्यनुवर्तते । अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य । न वर्णग्रहणेषु । भाष्यमानेऽण् सवर्णान् न गृह्णाति ।

End :

पूर्वत्रासिद्धीयमद्विर्वचने । अनित्यमागमशासनम् । निमित्तापाये नैमित्तिकस्याप्यपायः ।

इत्यष्टमोऽध्यायः ।

गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसंप्रत्ययः । कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे कार्यसंप्रत्ययः । प्रधानाप्रधानयोः . . .

474. 23. F. 3.

परिभाषापाठः

Palm-leaf. 2 Foll. 16 × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Breaks off in the 101st. Paribhāsā.

The fly-leaf at the end reads the following stanza :

" स्वामित्वाच्छ्रीशनारायण इति यशसा विक्रमाद्विष्टपाना
श्रीमत्त्वाच्चक्रवर्त्त्वाज्जलनिधिशयनाच्चैव गोविन्दभावात् ।
वैकुण्ठस्वामिभावादपि च निजजनानर्चिताख्यादिगन्या
स्वं लोकं प्रापयेच्छ्रीपतिरिति कथया श्रीशाठारिर्बभूव ॥ "

475. 29 K. 6.

परिभाषापाठः

Palm-leaf. 3 Foll. 17 × $1\frac{1}{8}$ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the paribhāsās 1 to 123 only, but the completion of the work is indicated by the words ओं नमः etc. at the end

End :

व्यवस्थितविभाषया क्वचित् कार्याणि क्रियन्ते । अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे भवन्ति । ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ।

ओं नमः पाणिनिकात्यायनपतञ्जलिभ्यो मुनिभ्यो गुरुभ्यः ।

No colophon

476 28 F 52.

परिभाषाप्रदीपार्चिः—उदयंकरकृतः

Palm-leaf 57 Foll. 13¾ × 1¼ inches 8 lines in a page. Grantha script Old. Slightly injured Good writing

A treatise explaining the meaning of the Paribhasās relating to Panini's Grammar. The Paribhāsās are dealt with here in the order of the padas and adhyāyas of the Astādhyāyī in which they occur. The author Udayamkara had a surname Nānāpāthaka He mentions herein his other work called as Mitavrttyarthasamgraha, copy of which is available in the Jammu Library M A. Stien calls the author as Udayana on the strengh of the passage found in the beginning of the Mitavrttyarthasamgraha viz —"करोत्युदयनः साधु मितवृत्त्यर्थसंग्रहम्" (Vide his Catalogue of Sanskrit MSS at Jammu, No 916, page 261) As the first two stanzas of these two works are identical, there as no doubt about the identity of their authors Aufrecht assigns Udayamkara to the middle of the 19th Century A D on tradition

Contains the first Adhyāya only.

Beginning.

अमन्दहृदयानन्दनिदानं शिवयोर्धियम् ।
नमस्कुर्वे हेरम्बं निष्प्रत्यूहफलाप्तये ॥
वल्लकीपुस्तकरा पुण्डरीकासनस्थिता ।
शारदा नीरकुन्देन्दुधवला भावयेतराम् ॥
कृत्वा पाणिनिसूत्राणां मितवृत्त्यर्थसंग्रहम् ।
परिभाषाप्रदीपार्चिस्तत्रोपायो निरूप्यते ॥

तत्र तावत्परिभाषात्वं नाम लिङ्गवत्त्वे सति संदिग्धार्थनियामकत्वम् । दीधीवेवीटामित्यादेः न धातुलोप इत्यादौ निषेध., किमिक्परिभाषायाः, उत गुणवृद्ध्योरिति संदिग्धार्थस्य नियामकत्वात् परिभाषात्वं स्यात्; अतः सत्यन्तम् । संज्ञासूत्राणां विधिप्रदेशीयसंज्ञाबोधकपदरूपलिङ्गवत्त्वे सत्यर्थनियामकत्वेनातिव्याप्तिः सदिग्धेति ।

End

सुपि चेत्यादौ तु अङ्गस्येत्यनेनानन्वयापत्तेर्न तदन्तविधिः । तदा घरूपेत्यत्रोत्तरपदाधिकारे प्रत्ययग्रहणे तदन्तविधिनिषेधः । अत एव लेखग्रहणेन ज्ञापकेन भाष्ये पृथगेव साधितः सः । अपञ्चम्या इति निषेधस्य तु स्दाभ्यामित्यादावेव प्रयोजनमिति दिक् ।

परिभाषाप्रदीपार्चिष्युदयंकरदर्शिते ।
प्रथमो व्याकृतोऽध्यायः संगतः सङ्गतः सताम् ॥
न तुष्यन्ति मितोक्त्यैके परे मूढा बहूक्तिषु ।
करवाणि ततो वाणि सकलावर्जनेऽञ्जलिम् ॥

Colophon

इति नानापाठकीयपरिभाषाप्रदीपार्चिषि प्रथमोऽध्यायः ।

477. 8. J. 29.

परिभाषाभास्करः—शेषाद्रिसुधीकृतः

Paper 142 Foll 8¾ × 6¾ inches 14 lines in a page Devanāgarī script Old. Good. Good writing

This also is a commentary on the Paribhāsās relating to Pānini's grammar. The

author is Sesādrisudhī. Nothing is known about his date, lineage etc. The Paribhāsās *are dealt with in the order* adopted by Nāgeśa in his Paribhāsenduśekhara.

Complete.

Beginning:

नत्वा गुरुचरणयुगं स्मृत्वा ब्रह्माखिलात्मकं विमलम् ।
रचयति शेषाद्रिसुधीः परिभाषाभास्करं स्वशिष्यकृते ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणम् ।

व्याख्यानतोऽभिमतार्थबोधकाभियुक्तवचनात् विशेषस्याभिमतार्थस्य निर्णयो भवति । अत्र संदेहपदेन कोटिद्वयावगाहि ज्ञानमभिमतानभिमतसाधारणज्ञानमनभिमतमात्रज्ञानं चोच्यते । तस्मात् शास्त्रमलक्षणमभिमतार्थबोधकं न भवतीत्यर्थः । तत्र ङेर्यः, ङेराम् नद्याम्नीभ्यः इत्यादौ कोटिद्वयावगाहिज्ञाने प्राप्ते ङेर्य इत्यत्र चतुर्थ्येकवचनस्य ङेरामित्यत्र सप्तम्येकवचनस्य ग्रहणमिति व्याख्यानादभिमतस्य निर्णयः ।

End:

किं च माधवापनीयमित्यत्रासति स्थानिवत्त्वे णत्वं प्राप्नोति । णत्वे स्थानिवत्त्वात् न भवति णत्वमिति ज्ञाप्यते । ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्रेति वा उक्तस्थले स्थानिवत्त्वमिति कैयट इति दिक् ।

Colophon:

इति शेषाद्रिसुधीविरचितः परिभाषाभास्करः ।

478 26. O. 5.

परिभाषाभास्करः—शेषाद्रिसुधीकृतः

Palm-leaf 61 Foll. 16 × 1½ inches. 8 lines in a page. Grantha script Old. Injured. Good writing.

Complete.

Date of copying: Māgi month of the year Krodhi.

The *following stray stanzas are read* after the colophon:

"लक्ष्मीसहाय गोविन्द त्वा नमामः सदा वयम् ।
देहि मे वाञ्छितं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥
कल्याणि वाञ्छितं दातुं शक्यते तव सौभगे ।
दीयन्तामस्य सौख्यानि त्वद्भक्तिं पालयस्व मे ॥
देवकीसुत गोविन्द पद्मनाभ जगत्प्रभो ।
देहि मे विभवं कृष्ण त्वामहं शरणं गतः ॥ ".

479. 33. F. 14.

परिभाषाभास्करः—शेषाद्रिसुधीकृतः

Palm-leaf. 76 Foll 16 × 1 inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old Much injured Legible writing.

Fol. No. 61 is left blank.

Almost complete, wanting the last leaf only.

The fly-leaf at the beginning contains the name of the former owner of the MS —Vengusāstri.

480 28 G 17

परिभाषारत्नम्—अप्पासुधीकृतम्

Palm-leaf. 11 Foll. 13½ × 1¼ inches. 7 lines in a page. Grantha script Old. Much injured Illegible writing

A brief metrical commentary on the Paribhāṣās on Pānini's grammar in the order of pādas and adhyāyas The author who calls himself by the name Appāsudhi seems to be identical with the author of

the Paribhāṣārthasaṁgrahavyākhyā Sārabodhinī (described under No. 494 of this volume) wherein he is called Appādīkṣita, a descendant of the famous Appayadīkṣita. From this it is presumed that this Appādīkṣita *alias* Appāsudhī is identical with the author of the Sūtraprakāśa (described under No. 141 of this volume) wherein he mentions himself as the 8th descendant of the famous Appayadīkṣita and son of Dharmarāja Veṅkaṭeśvaradīkṣita. The order of the Paribhāṣās dealt with here is the same as that adopted by Vaidyanāthaśāstrin in his Paribhāṣārthasaṁgraha. At the end of the work the author specifies separately the total number of verses contained and Paribhāṣās dealt with thus: verses 193. Paribhāṣās 125.

Complete.

Beginning:

(प्रण)म्य शंकरं विष्णुं प्रणम्य च परां शिवाम् ।
करोति परिभाषाणां रत्नमप्पाभिधः सुधीः ॥
बालानां सुखबोधाय क्रियते यत्र ईदृशः ।
उदाहरणलिङ्गानि येनेमे जानते स्फुटम् ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणम् ॥१॥
चतुर्थी ङेयं इत्यत्र ङेरामित्यत्र सप्तमी ।
गृह्यतेऽनेन लिङ्गं तु पुनर्णग्रहणं स्मृतम् ॥ १ ॥
न हि कार्यी निमित्ततयाश्रियते नापि निमित्तं कार्यी॥२॥
तद्गुणः शयितेत्यादौ शीङो ङित्वेऽपि सिध्यति ।
स्थण्डिलेत्यत्र (लिङ्गं तु) शयितृग्रहणं विदुः ॥ २ ॥
इतरेतराश्रयाण्यपि कार्याणि शास्त्रे प्रकल्प्यन्ते ॥ ३ ॥
वृद्धिसंज्ञाभावितस्य सं . . . नं रिति ।
दोषोऽयं नित्यशब्दत्वान्नेत्यणित्यत्र साधकम् ॥ ३ ॥
तदागमास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ॥ ४ ॥
(सर्वेषामिति) झल्येत्वं तस्माद्भवति सुस्वतः ।
लिङ्गं णेरनिटीत्यत्रानिटो ग्रहणमिष्यते ॥ ४ ॥
निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति ॥ ५ ॥
. . . . . . जरस्यैव जरस्विधिः ।
षष्ठीति सूत्रं व्याख्यानात्सिद्धे लिङ्गमिहेष्यते ॥ ५ ॥

End:

अनिर्दिष्टार्थाः प्रत्ययाः स्वार्थे भवन्ति ॥ २४ ॥
एवं यावक इत्यादौ स्वार्थ एव प्रतीयते ।
संज्ञा हि प्रत्यय इति सार्था भवति नान्यथा ॥ २४ ॥
ज्ञापकसिद्धं न सर्वत्र ॥ २५ ॥
तेनात्मनेपदादीनि शिष्टानां व्यवहारतः ।
क्वचिदेव न सर्वत्र ह्येवं सैद्धान्तिकी गतिः ॥ २५ ॥
युगपदधिकरणवचनो द्वन्द्वः ॥ २६ ॥
अनेकेषां पदार्थानामेकदा वचनं मतम् ।
अङ्गवङ्गकलिङ्गा इत्यत्र तद्राजलुक्ततः ॥ २६ ॥
पूर्वं धातुः साधनेन युज्यते पश्चादुपसर्गेण ॥ २७ ॥
तत्संस्क्रियत इत्यादौ ऋतश्चेति गुणो न वा ।
नित्यग्रहणसंबन्धात्पूर्वोक्ते चेष्टसङ्गतिः ॥ २७ ॥
इति परिभाषारत्ने
श्लोकाः (१९३) पञ्चाधिकविंशतिप्रयुक्तशतम् ।
परिभाषाः परिगीताः
सन्तः सदसद्विवेकमुपयान्तु ॥

Colophon:

इति परिभाषारत्नं संपूर्णम् ।
परिभाषा . . . ज्ञापकैर्युताः सूक्ताः ।
षडधिकविंशतिसंमति . . . . मे न्यायाः ॥

The fly-leaf contains the name of the former owner of the MS.—Appā.

481. 38. F. 9.

परिभाषार्थप्रकाशिका—धर्मसूरिकृता

Paper. 184 Foll. 8 × 6¾ inches 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

A commentary on the Paribhāṣās by Dharmasūri son of Padmanābha of Pandilla family. The author quotes many authors among whom Haridīkṣita was the latest. The author mentions Upendrayati in the introductory verse apparently as his preceptor.

Complete.

Beginning:

पाणिन्यादिमुनित्रयं गणपतिं दुर्गामहेशौ गिरं
नामैनामसुपेन्द्रपादयतिराजाख्यानि संस्मृत्य च ।
भाष्यार्थानखिलान्विलोक्य परिभाषार्थप्रकाशं सुधी-
धर्माख्यो वितनोति शैलतनयावामार्धजानेर्मुदे ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहाल्लक्षणं ।

विविच्य प्रतिपादनादर्थविशेषस्यावगतिर्भवति संदेहादप्रतिपादकमर्थस्य न । यथा अणुदिति सूत्रे पूर्वेण परेण वेति संदेहे परेणैवेति व्याख्यायते । ऋत उत् उपसर्गादृति धातौ इत्यादौ ऋः उपकारीयतीत्यादौ दीर्घादिष्वाप्तयर्थ कृतात्तपरकरणाल्लिङ्गात् । यत्तु भाष्यकारैः सवर्णेऽण्ग्रहणं ह्युरिति ज्ञापकमुपन्यस्तं तद्व्याप्यमानस्याप्यणः सवर्णग्राहकत्वमभ्युपेत्येति बोद्धव्यम् ।

End

ऋतश्च संयोगादेगिति उिङ्सिचोर्नेत्र . . . इत्यनुवर्त्य उपदेशे यः संयोगादिरिति व्याख्यानात् । संस्कृषीष्ट समस्कृत समस्कृषाताम् । ततश्च निर्दुष्टत्वादियमेवाश्रयितव्येति न्या(यसिद्धाः परिभा)षाः ॥

भाष्योन्मथनसमुत्था कौयष्टगूढाभिसन्धिसन्धात्रीम् ।
पन्दिल्लधर्मसूरिः परिभाषार्थप्रकाशिका तेने ॥
वाणी सूते पुष्कलं शब्दरत्नं
धत्ते लीला . . न्वकण्ठः ।
चूडारत्नं भाष्यसर्वस्वमेना
सोऽद्यात्काशीविश्वनाथस्य तुष्ट्यै ॥

Colophon.

इति पन्दिल्लान्ववायदुग्धपाथोनिधिशरत्प्रकाशनिधिशाब्दिकचक्रवर्तिपद्मनाभतनयेन धर्मसूरिणा विरचिता परिभाषार्थप्रकाशिका समाप्ता ।

482. 28. F. 51.

परिभाषार्थप्रकाशिका—धर्मसूरिकृता

Palm-leaf. 152 Foll. 15¾ × 1 inches 5 lines in a page. Telugu script Old Injured. Legible writing

This MS. is the original of the MS described under the last number

Complete.

Three leaves are added at the end. The first leaf contains stanzas 1 to 10 in the 2nd Sarga of the Kirātārjunīya and the rest are left blank

483 28 G 37.

परिभाषार्थसंग्रहः—वैद्यनाथशास्त्रिकृतः

Palm-leaf. 51 Foll 17½ × 1½ inches 9 lines in a page Grantha script *Old* Good Good writing

This is a treatise on grammar explaining the meaning of the Paribhāṣās recognised in Pāṇini's grammar. The Paribhāṣās are dealt with in the order of the pādas

and adhyāyas of the Astādhyāyī wherein they were originated. Hence the order of the Paribhāsas here differs from that adopted by Nāgeśa in his Paribhāsenduśekhara. The total number of Paribhāsās dealt with here is 125 of which 98 pertain to the eight adhyayas of the Astadhyāyī and the rest are miscellaneous. The author Vidyanāthaśāstrin also called Vaidyanāthadīksita was the son of Ratnagiridīksita and nephew (Sister's son) of the famous Rāmabhadradīksita son of Yajñarāmadīksita The author Vaidyanāthasastrin is identical with the author of the S'abdakaumudīvyākhyā (described under No. 177 of this volume). The author herein refers to his other work called Paribhāsopanyāsa copy of which is not available anywhere. He also quotes without author's name a work called Vajratanka on grammar which however should not be confounded with Vajratankasāstrin's works on Nyāya, *viz.*—Dīdhitivyākhyā and Bhāvānandīprakāśikā. He quotes and criticizes the S'abdakaustubha and Prundhamanoramā of Bhattojidīksita. The author may be assigned to the end of the 17th Century A. D

Complete

Beginning

विजेज्यानः सदा शंभुजंङ्गच्छद्गिरिजा मुदा ।
संचच्चुराणः पशुना तन्तान्ताद्रागति मम ॥
मूर्तिर्यस्य हि पाणिनिः पदमहाभाष्यप्रबन्द्धा तथा
वाक्यानां कृदपि स्वयं वितनुते वाग्यस्य दास्यं सदा।
शिष्या यस्य विरोधिवादिमकुटीकुट्टाकवग्धाटिका-
स्तस्मै मातुलरामभद्रमखिने भूयो नमो मे भवेत् ॥
प्रणम्य परमं देवं भवानीपतिमव्ययम् ।
क्रियते वैद्यनाथेन परिभाषार्थसंग्रहः ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणम् ॥ १॥

व्याख्यानतो व्याख्यानात् । पञ्चम्यन्तात् आद्यादित्वात्तसिः । औतोऽम्शसोरित्यादिसूत्रे आ ओत इत्याचार्यैर्व्याख्यानादस्माकं विशेषनिश्चयः । तथा ङेर्य इत्यत्र चतुर्थ्याः, ङेराम्नित्यत्र सप्तम्या आदेश इति ।

Colophon ·

इति श्रीमद्रत्नगिरिदीक्षितपुत्रवैद्यनाथशास्त्रिणः कृतिषु परिभाषार्थसंग्रहे प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ।

End-

अन्ये तु न हीदं वचनम्, नापि न्यायः; पूर्वत्रासिद्धमिति सत्त्वात् श्रुत्वाप्रवृत्तेरिति दिक् ॥ ९८ ॥

Colophon:

इति श्रीमद्रत्नगिरिदीक्षितपुत्रस्य वैद्यनाथशास्त्रिणः कृतिषु परिभाषार्थसंग्रहे अष्टमोऽध्यायः ।

गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसंप्रत्ययः ॥ ९९ ॥

गुणसंबन्धि गुणादागत इति वा इत्यर्थे तस्येदमित्यणि गौणशब्दः ।

*   *   *   *

पूर्वं धातुरुपसर्गेण युज्यत इति केचित । अस्मिन् दर्शने संस्कृषीष्ट इत्यत्रेडभावः । अतश्च संयोगादेरित्यत्रोपदेशपदानुवृत्त्या उपदेशे संयोगादेः स्तृप्रभृतेर्ग्रहणात् संस्क्रियत इत्यत्र गुणाभावः । नित्यं छन्दसीत्यतो नित्यग्रहणानुवृत्त्या गुणविधिसूत्रेण अतश्च संयोगादेर्गुण इत्यनेन नित्यं संयोगादेः स्तृप्रभृतेर्गुणविधानात् । इदं तु ध्येयम्—इमौ पक्षौ लक्ष्यानु-

रोधात्तत्र तत्राश्रीयेते इति उभयथा भाष्ये व्यवहारो दृश्यत इति ॥ १२९ ॥

Colophon :

इति श्रीमद्रत्नगिरिदीक्षितपुत्रवैद्यनाथशास्त्रिविरचितः परिभाषार्थसंग्रहः संपूर्णः ।

It is stated in the last line that the total No. of Granthas of this work is 2030.

484. 22. P. 13.

परिभाषार्थसंग्रहः—वैद्यनाथशास्त्रिकृतः

Palm leaf. 12 Foll. 17½ × 1½ inches. *10 lines in a page Grantha script. Old.* Good. Good writing.

Contains the first adhyāya only.

485. 22. P. 23.

परिभाषार्थसंग्रहः—वैद्यनाथशास्त्रिकृतः

Palm-leaf. 70 Foll 17 × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Good Clear writing.

Complete

Foll. 16 to 19 repeat a portion of the work relating to the first adhyāya The pagination of the folios extends first up to 15 and then begins from 1 and extends up to 55

The scribe adds

"वैद्यनाथेन रचितः परिभाषार्थसंग्रहः ।
व्यलेखि वर्षे रौद्रयाख्ये सुन्दरेश्वरशास्त्रिणा ॥"

486. 28. G. 4.

परिभाषार्थसंग्रहः—वैद्यनाथशास्त्रिकृतः

Palm-leaf 21 Foll. 12⅞ × 1½ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Illegible writing

Breaks off in the 3rd adhyāya.

487. 28. G. 12

परिभाषार्थसंग्रहः—वैद्यनाथशास्त्रिकृतः

Palm-leaf. 12 Foll. 16⅞ × 1½ inches. 12 lines in a page. Grantha script. Old. *Injured Legible writing*

Contains the first adhyāya only.

488. 28 G. 15.

परिभाषार्थसंग्रहः—वैद्यनाथशास्त्रिकृतः

Palm leaf. 90 Foll 17⅜ × 1¼ inches 8 lines in a page Grantha script, Old. Injured. Good writing

The first leaf is much broken

Complete.

Date of copying Uttarāyana in the year *Parābhava The fly-leaf contains a* few lines from the Naisadhiyacaritavyākhyā by Mallinātha

489. 28 G. 30

परिभाषार्थसंग्रहः—वैद्यनाथशास्त्रिकृतः

Palm-leaf. 46 Foll 17½ × 1⅝ inches 12 lines in a page. Grantha script. Old. Injured Clear writing

Complete

490 28. G. 30.

परिभाषार्थसंग्रहव्याख्या चन्द्रिका—स्वयंप्रकाशानन्दकृता

Palm-leaf. 153 Foll. 17½ × 1⅝ inches.

10 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Legible writing.

This is a commentary on Vaidyanāthaśāstrin's Paribhāsārthasaṁgraha described above by Svayamprakāśānanda, pupil of Advaitānandasarasvatī. The commentary is called Candrikā. Aufrecht mentions a Vedānta work, called Vedāntanayabhūṣaṇa under the authorship of this author. The author may be identified with the preceptor of Acyutakṛṣṇānanda, the author of the Siddhāntaleśasaṁgrahavyākhyā Kṛṣṇālaṁkāra and the Taittirīyopaniṣadbhāṣyavyākhyā Vanamālā.

Complete.

Beginning:

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं संसारजलधिप्लवम् ।
व्याकरोमि यथाबुद्धि परिभाषार्थसंग्रहम् ॥

ग्रन्थादौ शिष्टा मङ्गलमाचरन्ति । तस्य च भगवता भाष्यकारेण 'मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि मङ्गलान्तानि शास्त्राणि प्रथन्ते' इति प्रचयगमनं प्रयोजनमुक्त्वा 'वीरपुरुषकाण्यायुष्मत्पुरुषकाणि च' इति ग्रन्थाभ्यासकर्तॄणां सामर्थ्यातिशयः आयुर्वृद्धिश्चेति प्रयोजनद्वयमुक्तम् । अतो मङ्गलाचरणस्यावश्यकत्वात्परमेश्वरप्रार्थनारूपं मङ्गलमाचरितं शिष्यशिक्षायै ग्रन्थतो निबध्नाति—विजेज्यान इति । विपूर्वात् जि जये इत्यस्माद्धातोः धातोरेकाच इति यङि तस्य यङोऽचि चेति चशब्दादनैमित्तिके लुकि प्रत्ययलक्षणेन यङन्तत्वात् सन्यङोरिति द्वित्वे गुणो यङ्लुकोरित्यभ्यासस्य गुणे पूर्वं प्रवृत्ता धातुसंज्ञामादाय वर्तमाने लट् इति कर्तरि लटि अनेरित्वात् लोपे तस्य लटः शतृशानचाविप्रात्मनेपदं शानजादेशः । विपराभ्यां जेरिति विधानात् । प्रकृतिग्रहणे यङ्लुगन्तस्यापि ग्रहणात् । ततः शपि तस्य अदिप्रभृतिभ्यः शपः इति लुक्, यङ्लुगन्तस्य चर्करीतं च इत्यदादौ पाठात् । एरनेकाच इति यण् । ततः सौ विजेज्यान इति रूपम् । तस्य चोत्कृष्टजयवानित्यर्थः । सदेति । सर्वस्मिन्काल इत्यर्थः । सर्वशब्दात्सप्तम्यन्तात् सर्वैकान्येति दाप्रत्यये सर्वस्य सोऽन्यतरस्यामिति सादेशः । शं भवतीति शंभुः । मितद्र्वादित्वात् डुः । जङ्गच्छत्; कौटिल्येन गच्छन्नित्यर्थः । गम्लृ गताविलस्माद्धातोः नित्यं कौटिल्ये गतौ इति यङि यङो लुकि द्वित्वे अभ्यासलोपे नुगतोऽनुनासिकान्तस्येति नुकि अनुस्वारपरसवर्णयोः तस्मात्पूर्ववल्लटि लटः शतृशानचाविति शेषत्वात्परस्मैपदे शतरि शपि तस्य लुकि च सति इपुगमियमां छः इति छत्वे छे च इति तुकि स्वाद्युत्पत्तौ हल्ङ्यादिलोपः ।

Colophon:

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यसर्वतन्त्रस्वतन्त्रश्रीमदद्वैतानन्दसरस्वतीचरणारविन्दभृङ्गायमाणस्य श्रीमत्स्वयंप्रकाशानन्दस्य कृतौ परिभाषार्थसंग्रहव्याख्यायां चन्द्रिकायां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

End:

ननु एतद्वचनाभावे स्नाति स्याता इत्यादौ षत्वे . . . . . वर्ततेत्याशङ्क्य पूर्वत्रासिद्धमिति ष्टुत्वस्यासिद्धत्वात् सत्त्वं प्रथमतः प्रवर्तते । ततः ष्टुत्वस्य प्राप्त्यभाव इत्याह—पूर्वत्रेति ।

Colophon:

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमदद्वैतानन्दसरस्वतीचरणारविन्दभृङ्गायमाणस्य स्वयंप्रकाशानन्दस्यकृतौ परिभाषार्थसंग्रहव्याख्यायां चन्द्रिकायामष्टमोऽध्यायः ।

गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसंप्रत्ययः ।

ननु गौर्बाहीक इत्यादिस्थले बाहीकस्य कथ गौणत्वम् ? न च तस्य गुणादागतत्व गुणसंबन्धित्व वास्तीत्याशङ्क्य गाशब्दमुख्यार्थसास्नादिमद्व्यक्तिगत तिष्ठन्मूत्रत्वादिधर्मयुक्तत्वमेव गुणसबन्धित्वमित्याह— गुणवदितेति ।

*　　*　　*　　*

एकाच इति सूत्रात् उपदेशग्रहणानुवृत्त्या उपदेशे य सयोगादिः इत्यर्थस्वीकारेण स्तृषीष्ट स्तरिषीष्ट इत्यत्रैव स्तृञ् आच्छादन इति धातोराशीर्लिङि स्वीकारात् । ऋतश्च सयोगादेर्गुण इत्यत्रापि नित्य छन्दसीति सूत्रात् नियमग्रहणानुवृत्त्या नित्य य सयोगादिस्तत्रैव गुण नान्यत्रेति स्वीकारात् ऋधातोश्च नित्य सयोगादित्वाभावात् न कोऽपि दोष इत्याह—अस्मिन्निति । लक्ष्यानुसाराच्चेद सर्व व्यवस्थितम् । अतो न कोऽपि दोष इत्याह—इद त्विति । उभयो स्वीकारे किं प्रमाणमिति विविदिषाया भगवता पतञ्जलिना तत्र तत्र व्यवहृतत्वादित्याह—उभयथेति । तथाच भाष्यकारवचनप्रामाण्यात्तत्तदिष्टसिद्धिरिति भाव ।

Colophon

इति श्रीमत्परमहसपरिव्राजकाचार्यसर्वतन्त्रस्वतन्त्र श्रीमदद्वैतानन्दसरस्वतीचरणारविन्दभृङ्गायमाणस्य स्वप्रकाशानन्दस्य कृतौ परिभाषार्थसग्रहव्याख्या चन्द्रिका सपूर्णा ।

491　　22 P 13

परिभाषार्थसंग्रहव्याख्या चन्द्रिका—स्वयंप्रकाशानन्दकृता

Palm leaf　63 Foll　$16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches
10 lines in a page　Grantha script　Old
Injured　Good writing

Breaks off in the 3rd adhyaya
Leaves 35 to 63 are broken
The colophon herein reads the author's name as Svayamprakasayatindra instead of Svayamprakāsananda

492　　22 P 23

परिभाषार्थसंग्रहव्याख्या चन्द्रिका—स्वयंप्रकाशानन्दकृता

Palm leaf　73 Foll　17 × 1 inches
7 lines in a page　Grantha script　Old
Injured　Illegible writing
Contains the first adhyaya only
The 1st line reads the following stanza in praise of Parvati

"चेटीभवन्निखिलखेटी कदम्बतरवाटीषु नाकिपटली
कोटीरचारुतरकोटीमणीकिरणकोटीकरम्बितपदा ।
पाटीरगन्धिकुचशाटी कवित्वपरिपाटीं नगाधिपसुता
घोटीकुलादधिकधाटीमुदारमुखवीटीरसेन तनुताम् ॥"

Then three extra leaves are added and they repeat a portion of the work of the 1st adhyaya

493　　28 G 37

परिभाषार्थसंग्रहव्याख्या चन्द्रिका—स्वयंप्रकाशानन्दकृता

Palm leaf　131 Foll　$17\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches
9 lines in a page　Grantha script　Old
Good　Legible writing

Breaks off in the 1st pāda of the 7th adhyaya

494. 28 G 16

परिभाषार्थसंग्रहव्याख्या सारबोधिनी—अप्पादीक्षितकृता

Palm-leaf. 12 Foll 15 × 1¼ inches. 6 lines in a page Grantha script Old Injured Illegible writing.

This is another commentary on Vaidyanāthaśāstrin's Paribhāsarthasamgraha The author Appādiksita speaks of himself as a descendant of the famous Appayyadiksita Most probably our author may be identical with the author of the Paribhāsāratna and the Sūtraprakāsa (Vide Nos 480 and 141 of this volume) wherein he says that he was the 8th descendant of the famous Appayyadiksita.

Wants beginning

Beginning:

सप्रसारणम् । तदान्तरङ्गबहिरङ्गयोः समकालत्वमुपपादयति—अभ्यस्तस्य चेति । प्रकृतिप्रत्ययभावः षष्ठ्यर्थं । अभ्यासोत्तरखण्डस्येति । तस्यैव सन्परत्वादिति भाव । यथाश्रुतरूपसिद्धिरपि न सम्भवतीत्याह—एव चेति । हकारेण व्यवधानम् । सुवनशब्देऽपि सवर्णदीर्घस्य स्थानिवद्भावेन व्यवधानसत्त्वेन सप्रसारणसूत्रे व्यवधानस्य सहनीयत्वात् ।

Colophon

इति परिभाषार्थसग्रहव्याख्यायां सारबोधिन्यां षष्ठस्य चतुर्थे पादः सपूर्णः ।

End

पूर्वं धातुः साधनेन । तेनेति । साधनाश्रितकार्यस्य पूर्वं प्राप्तेस्तदानीं निमित्ताभाव इत्यर्थः । परिभाषासद्भावे न्यायमाह—क्रियेत्यादिना । धात्वर्थस्य कार्यित्वात् निमित्तत्वम् । कर्त्रादिस्तु निमित्तत्वमिति भावः । वचनादिति । संभ्याधायकादित्यर्थः ।

पूर्वं धातुरुपसर्गेण । केचिदिति । एतेन पूर्वं एव पक्षे रुचिः । लक्ष्यानुरोधादिति । एवमेव भाष्यकारव्यवहारात् सर्वेष्टसिद्धिः । वैय+तस्या वा न्यायाः समर्थिताः ।

Colophon

अप्पय्यदीक्षितवरान्वयसम्भवेन
स्वात्मावबोधफलमात्रकृतश्रमेण ।
अप्पाभिधेन मखिना रचिता समीयात्
. . . . ॥

495 28 G. 5.

परिभाषावृत्तिः

Palm-leaf. 7 Foll 13¾ × 1 inches 8 lines in a page. Grantha script. Old Injured. Good writing.

A brief metrical exposition of the Paribhāsās of Pāṇini's grammar. The author's name is not known. The work is the same as that described under R. No 4252 (a) of the Tri. Cat of the Government Oriental MSS Library Madras

Incomplete, breaking off in the ताच्छील्येषु वासरुप etc

Beginning

प्रीणितोऽस्तुरुपादकटाक्षाः पाणिनीयरचिताः परिभाषाः ।
अथ पद्यमितार्थविशेषाः कर्तुमुद्यतधियि प्रपतन्तु ॥ १ ॥
अब्जसंभवमुखैरपि कृत्स्नं शब्दजातमुपदेष्टुमशक्यम् ।
संग्रहेण कथनेऽर्थविशेषस्तत्र तत्र विहितस्वभावः ॥ २ ॥
संज्ञयादिदमबोधकमित्थं नेति याभिदधती परिभाषा ।
सा पुनर्त्रिगितिसूत्रविशेषे णानुबन्धकरणादवगम्या ॥

लण्सूत्रे या संशयकृण्णानुबन्धपुनःकृतिः ।
सा व्याख्यानत इत्याद्यां परिभाषामसूसुचत् ॥ ४ ॥
न हि कार्यी निमित्तत्वेनाश्रीयत इतिह या ।
दीधीवेव्योर्जितः सा तु ज्ञाप्या गुणनिषेधतः ॥ ५ ॥

End :

वासरूपविधिर्नास्ति ताच्छीलिकविधिष्विति ।
निन्दहिंसादिसूत्रेण वुञ्विधानेन गम्यते ॥ १३७ ॥
निन्दकादौ ण्वुला सिद्धे वुञ्विधानं वृथान्यथा ।
तच्छीलाद्यर्थविषये तस्मान्न स्युर्ण्वुलादयः ॥ १३८ ॥

496. 39. F. 11.

परिभाषावृत्तिः

Paper. 50 Foll. 10½ × 7⅜ inches. 12 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

Copies on side of papers.

Anonymous commentary on the Paribhāṣās known in Pāṇini's grammar.

Wants beginning.

Beginning

लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् । एको लक्षणेनाभिहितः । अपरः शास्त्र एव प्रतिनियतेन पदेन प्रतिपादितः । तयोर्ग्रहणसंभवे प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् । न तु लाक्षणिकस्य । सन्लिटोर्जेः । जिगाय । *जिनातेः संप्रसारणे जिरूपस्य लाक्षणिकत्वान्न भवति ।* जिज्यतुः । प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि । प्रातिपदिकग्रहणे स्त्रीपुनपुंसकलिङ्गैर्विशिष्टस्यापि ग्रहण भवति । तृतीया सदृशादिभिः यथेह भवति पित्रा सदृशः पितृसदृश इति, एवं पितृसदृशीत्यत्रापि ।

End

प्रत्ययः परः । सनादिराकपः प्रत्ययसंज्ञ उक्तः । स यतो विधीयते ततः परो भवति । सन् तितिक्षते । तव्यादयः कर्तव्यः, करणीयः । पञ्चमीनिर्देशात् पूर्वः परो वेति संदेहे पर एव यथा स्यादिति वचनम् । श्नकामकृज्बहुचस्तु विशेषविधानात् यथास्थानं भवन्ति ।

Colophon :

परिभाषावृत्तिः समाप्ता ।

497. 35. C. 140

परिभाषावृत्तिः—सीरदेवकृता

Paper. 81 Foll. 9¼ × 4¾ inches 12 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

This also is a commentary on the Paribhāṣās in Pāṇini's grammar by Sīradeva The Paribhāṣās are herein dealt with in the order of the pādas and adhyāyas of the Aṣṭādhyāyī. Consequently the order of the Paribhāṣās herein is different from that followed by Nāgesa in his Paribhāsendusekhara Perhaps this is the earliest among the regular commentaries on the Paribhāsās As the author is quoted by Sāyaṇa (1377 A. D.) in his Dhātuvṛtti, he must be earlier than him.

Six folios bearing the numbers 64 to 69 *are missing and consequently a portion of* the 8th adhyāya is wanting; otherwise complete.

Beginning.

स्फुरदभिनवरागा भास्कराभा प्रगल्भा
प्रसमशमितदोषा स्फीतसल्लोकचक्रा ।

विहितहितविचारा जाड्यजातोपशान्त्यै
प्रभवतु परिभाषावृत्तिरासेवितैषा ॥

व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणम् ।

व्याख्यानादाचार्यपारंपर्योपदेशात्संदेहेऽपि विशेषावगमो भवति । न तु लक्षणाभाव इति । तेन 'षष्ठीस्थाने योगा' इत्यस्य प्रत्याख्याने षष्ठीनिर्देशेऽप्यनेकसंबन्धसंभवेऽपि स्थानेयोगैव भवति । तदुक्तं व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणमिति । स्थान इति व्याख्यास्याम इति ।

Colophon :

इति महामहोपाध्यायश्रीसीरदेवविरचितायां परिभाषावृत्तौ प्रथमः पादः ।

End :

अभिन्नरूपं यथा—पूरणाद्भागे तीयादन् इति तृतीय इति । तत्र हि भावः प्रत्ययार्थो न संबन्धः । अव्यभिचरितसंबन्धो यथा—सच्छब्दः । अयं शतकृत्वः सत्स्वपि पदार्थेषु संबन्धं न व्यभिचरतीति तदुत्पन्नो भावप्रत्ययः सामान्यमभिदधाति । तत्रेति ।

Colophon :

महोपाध्यायश्रीसीरदेवकृता परिभाषावृत्तिः समाप्ता ।

498. 21. Q. 9.

परिभाषावृत्तिः—सीरदेवकृता

Palm-leaf 161 Foll. 8 × 1⅔ inches. 10 lines in a page. Malayālam script. Old. Good Good writing.

Breaks off in the Paribhāṣā युगपदधिकरणवचने द्वन्द्वः ।

499. 29. F. 21.

परिभाषावृत्तिः—सीरदेवकृता

Palm-leaf. 122 Foll. 11⅓ × 1¼ inches. *8 lines in a page. Grantha script. Old.* Injured. Good writing.

The first leaf is missing.

Wants the beginning; otherwise complete.

The scribe :

पुल्लूर् ग्रामवासिना श्रीनिवासतनूजेन वैद्यनाथेन लिखिता ।

500. 10. I. 2.

परिभाषावृत्तिव्याख्या—रामभद्रदीक्षितकृता

Paper. 82 Foll. 8¼ × 6½ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

A commentary on Sīradeva's Paribhāṣāvṛtti by Rāmabhadradīkṣita son of Yajñarāmadīkṣita. The author mentions herein the names of Tanjore Kings, Ekoji and Sāhaji and states that he was a resident of Sāhajipura *alias* Tiruvisanallur in Tanjore Dt. He also states that the work was written under the patronage of Ānandarāyamakhin son of Narasiṁharāya and minister of King Sāhaji. Thus the author's date must be the latter part of the 17th Century A.D.

Incomplete.

Beginning :

वन्देऽहं वसुधाकन्यावल्लभं वाक्प्रसिद्धये ।
अपि वन्दिष्यमाणो यं वाणी वाल्मीकिमानशे ॥

करोमि हृदयाम्बुजे कमपि वीरमम्भोनिधे-
निबन्धनमविन्धनज्वलनबन्धुतूणीशयम् ।
न कश्चिदपि दृश्यते जगति यस्य शक्तो जये
स्मर प्रहितजानकीनयनपद्मबाण विना ॥
इदं व्याकरणस्यास्तु त्रिमुनिश्रेयसे नमः ।
प्रयोक्तव्येषु शब्देषु यस्यैवोक्तिः प्रमाण्यते ॥
अप्रत्युपक्रियसमस्तपदप्रबोध-
विश्राणनोपकृतिनिस्तुलितानुकम्पम् ।
शेषं द्वितीयमिव शब्दिकसार्वभौमं
श्रीचोकनाथमखिनं गुरुमानतोऽस्मि ॥
राजा स कश्चिदभवद्भुवि यः पुरन्ध्या
दीपाम्बया तनुभृता व्रतसंपदेव ।
विद्योतते स्म विधिरीश्वरयेव वाचा
शौरिः श्रियेव गिरिशो गिरिकन्ययेव ॥
मुख्योऽसाविति भोसलान्वयभुवा राज्ञाममौ कल्पका-
दन्योऽभीष्टफलप्रदायक इति प्राप्तोऽप्यसौ संयुगे ।
शक्तः केवल एव सन् रिपुनृपानुच्छेत्तुमित्युल्लिखन्
लोकस्य त्रिविधार्थता बुधजनो ब्रूते यमेकाभिधम् ॥
तस्माद्भूद्दशरथादिव पङ्कजाक्षः
श्रीशाहभूप इति शीलितधर्ममिश्रः ।
यो मार्गणव्रजमु . . ल विमुच्य
भूमौ व्यपास्तवरदूषणतां दधाति ॥
लब्धश्रीषु यदीयपाणिकमलालम्बं गतेष्वद्भुत
खड्गस्यैकतमस्य वृत्तिरभवत्पृथ्वीतले तादृशी ।
भक्त्या यस्य विपक्षपक्ष्मलदृशां पत्रावली गण्डयोः
पातुं वारि न योग्यमस्ति हि तयोरप्यश्रुपूरे स्थिते ॥
सता तेनार्पिते राज्ञा शाहराजपुराभिधे ।
अग्रहारे स्थितिमता रामभद्रेण यज्वना ॥
पाणिनेः परिभाषाणां वृत्तिर्व्याख्यायतेऽधुना ।
इदं शृण्वन्तु करुणा निधायास्मिन्विपश्चितः ॥

सरसकवितारसज्ञः षड्दर्शन्यर्थतत्त्वविदुदारः ।
भाति त्र्यम्बकयज्वा भाग्यपरीणाम एव सूरीणाम् ॥
एको यस्य विशुद्धयेऽलमुदयः काकोजिविद्वत्प्रमो-
रन्येऽप्यधिकादमर्त्यतटिनीस्नानं तदभ्युद्धयः ।
बोधे सत्यपि तावदौपनिषदे व्यक्त्यै जगत्या विधि-
प्रामाण्यस्य सहस्रदक्षिणमखानुष्ठानमभ्यादृतम् ॥
जातं जयन्तमिव शार्ङ्गभृता समस्य
यस्याप्रजान्मघवतो नरसिंहरायात् ।
वृद्धश्रवःप्रियगुणं विबुधैरुपेय-
मानन्दरायमखिनं कथयन्ति सन्तः ॥
शाहजिक्षितीन्द्रसचिवे तस्मिन्पोषयति रामभद्रमखी ।
लम्भितमनःप्रसादो रचयितुमधुनाहमुत्सहे ग्रन्थान् ॥
व्याचक्षे परिभाषाणां वृत्तिं बालविबुद्धये ।
गुरुपादाम्बुजध्यानज्ञातग्रन्थतदाशयः ॥

अथ सीरदेवः प्रारिप्सितग्रन्थपरिपूरणार्थं मङ्गला-
चरणानन्तरकर्तव्यं प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं विषयनिर्देशं सूच-
यन् ग्रन्थस्य साक्षात्प्रयोजनमाह—

स्फुरदमितरागा भास्वराभा प्रगल्भा
प्रसभशमितदोषा स्फीतमल्लोकचक्रा ।
विहितहितविचारा जाड्यजातोपशान्त्यै
प्रभवति परिभाषावृत्तिरामिर्वितषा ॥

स्फुरदिति । परितो भाष्यते व्याख्यायते आभिरिति
परिभाषाः व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिरित्येवमादयः ।
तासां वृत्तिर्जीवनं व्याख्यानेन परिष्करणम् । यद्वा—
तरत्तो भाषणं विवरणमिति यावत् । वृत्तेर्भावार्थात्
क्तिन् । ग्रन्थस्येदं यौगिकं नाम । एषा आमेविता
तात्पर्येण सेविता सती । जाड्यस्याबुद्धिमत्त्वस्य त्रिविध-
परिभाषार्थानभिज्ञत्वस्य यज्जात समूहः तदेव वा यत्सा-
मान्यं तस्य उपशान्त्यै प्रभवति शक्नोति ।

End :

एतच्च व्यपेक्षालक्षणं सामर्थ्यमाश्रित्योक्तमिति ज्ञेयम् । ननु इको यणचीत्यत्र तदन्तविधौ यणादेशः पदविधिस्थलेऽसमर्थत्वान्न स्यादिति तु शङ्का नोदेतीत्याह— किंत्वित्यादि । अतो भागवृत्तिकृतोक्तोऽप्यतिप्रसङ्गो दुर्घट इति ज्ञेयम् ।

Colophon :

इति श्रीयज्ञरामदीक्षितपुत्रस्य श्रीरामभद्रदीक्षितस्य कृतौ परिभाषावृत्तिव्याख्यायां प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ।

501. 28. G. 10.

परिभाषावृत्तिसंग्रहः

Palm-leaf. 13 Foll. 14½ × 1⅔ inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

This is a summary of the Paribhāṣāvṛtti of Sīrādeva.

Author's name is not given

2 leaves bearing the Nos. 9 and 10 are broken.

Complete.

Beginning

न हि कार्यी निमित्तत्वेनाश्रीयते ।

यत् कार्यभाक् तत् कार्यं प्रति निमित्तं न भवतीत्यर्थः । तेनाऽऽयेता अभ्यासकः जविता ज्ञापक इत्यत्र इस्वर्णादेशिस्यात् न दिमि न इति गुणवृद्धिप्रतिषेधो न भवति ।

इतोऽन्यदप्यत्र कार्याणि शास्त्रे प्रकल्प्यन्ते ।

* * * *

Colophon :

इति परिभाषावृत्तौ प्रथमः पादः ।

End :

युगपदधिकरणवचनो द्वन्द्वः ।

एकदैकैकार्थानामभिधाने द्वन्द्वो भवतीत्यर्थः । तेन . . . . . . बहुत्वात् तद्राजस्य बहुषु तेनैवास्त्रियामिति लुक् सिध्यति ।

Colophon :

इति महोपाध्यायसीरदेवकृतौ परिभाषावृत्तिः समाप्ता ।

The colophon is apparently repeated from the original work.

502. 10. C. 33.

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Paper. 60 Foll. 10 × 4 inches. 10 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing.

A most popular exposition of the Paribhāṣās recognised in the system of Pāṇini's grammar, by Nāgesabhaṭṭa son of Satī and S'ivabhaṭṭa. He was patronized by the king Rāmavarman of S'ṛṅgaberapura near Allahabad. It is said that Nāgesa was invited by king Jayasiṁha to attend a sacrifice in 1714 A.D. This Jayasiṁha may probably be identical with the patron of Ratnākara, the author of Jayasiṁhakalpadruma written in 1714 A.D. (Vide India Office Catalogue No. 1595 page 500 part. III.)

Complete

Beginning

नत्वा साम्बशिवं ब्रह्म नागेश: कुरुते सुधी ।
बालाना सुखबोधाय परिभाषेन्दुशेखरम् ॥

प्राचीनवैयाकरणतन्त्रे वाचनिकानि अत्र पाणिनीयतन्त्रे ज्ञापकन्यायसिद्धानि भाष्यवार्तिकयोर्निबद्धानि *यानि परिभाषारूपाणि तानि व्याख्यायन्ते* । ननु लण् अइउण् सूत्रयो णकारस्यैवोपादानेन अणिण् ग्रहणेषु सदेहादनिर्णय , अत आह—व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि सदेहादलक्षणम् । विशेषस्यान्यतरार्थरूपस्य व्याख्यानात् शिष्टकृतात् प्रतिपत्तिर्निश्चय , यत सदेहात् शास्त्रमलक्षणमननुष्ठापक लक्षणम्, न तथा शास्त्रस्य निर्णयजनकत्वौचित्या दित्यर्थ ।

End

तथा ओत: श्यनीति सूत्रे शितीति वक्तव्यम् । तत्रायमप्यर्थ —षिदुक्रमित्ति सूत्रे शितीति न वक्तव्य भवतीति भाष्ये न केवल मात्रालाघव यावदयमप्यर्थ इति कैयटोक्ते प्रायेणेतीति शिवम् ।

Colophon

इति श्रीमदुपाध्यायोपनामकसतीगर्भजनागोजिभट्टकृत परिभाषेन्दुशेखर सपूर्ण ।

503 *22 L 31*

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Palm leaf 11 Foll $16\frac{3}{4} \times 1$ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Breaks off in the 28th Paribhāsa

Seven extra leaves added at the end contain some stray passages taken from the Praudhamanorama and Laghu sabdendus'ekhara

504. 23 F 3

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृत

Palm leaf 60 Foll 16 × 1 inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Complete

505 *26 L 26*

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृत

Palm leaf 80 Foll $9\frac{1}{2} \times 2$ inches 10 *lines in a page Grantha script Old* Injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

Complete

An extra leaf added at the end repeats a few lines of the 50th Paribhasa of this work

Date of copying 1st day of the Vaikasi month in the year Raktāksi

506 *28 G 3*

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृत·

Palm leaf 49 Foll $12\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 10 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Wooden board is added in the front side

Complete

507. 28. G. 11.

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 50 Foll. 16 × 1¼ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Complete.

508. 29. B. 2.

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Palm-leaf. 34 Foll. 14½ × 1 inches. 6 lines in a page Telugu script *Old*. Injured. Illegible writing.

Wooden boards are added to both sides

Incomplete.

509. 40. E. 27.

परिभाषेन्दुशेखरः—नागेशकृतः

Paper. 37 Foll. 10¾ × 4 inches 13 lines in a page Telugu script. Old, Injured. Legible writing

Complete

Three extra leaves are added at the end Leaves 1 and 2 contain a few passages from the Laghusabdendusekhara Leaf 3 contains a few lines from Laghumañjūsā

The former owner of the MS — Guruvayya S'āstri

510 21 B 1

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या गदा—(पायगुण्ड) वैद्यनाथभट्टकृता

Palm-leaf 117 Foll 12¾ × 1½ inches 11 lines in a page. Grantha script Old Slightly injured Good writing

This is a commentary on the Paribhāsendusekhara of Nāgesabhatta. The author Vaidyanātha of the Pāyagunda family was the son of Veni and Mahādeva and the pupil of Nāgesabhatta. The popular name of the commentary as specified in the opening stanza is Gadā, but the colophon names it Kāsikā. The author is known to have written some more works on grammar, *viz*—1 S'abdakaustubhaṭikā Prabhā, 2. Sabdaratnavyākhyā Bhāvaprakāsikā, 3. Laghusabdendusekharavyākhyā Cidasthimālā, 4. Rapratyāhārakhaṇdana, 5. Pradipoddyotaṭippana Chāyā, and 6 Laghumañjūsāvyākhyā Kalā. This Vaidyanātha should not be confounded with Tatsat Vaidyanātha who was the son of Rāmabhaṭṭa and grandson of Viṭṭhalabhatta and the author of Kāvyaprakāsavyākhya Udāharanacandrikā, Kāvyapradīpavyākhyā Prabhā and Kuvalayānandavyākhyā Alamkāracandrikā Aufrecht wrongly identifies our author with Bālambhaṭṭa of the Pāyagunda family who was in fact our author's son. (Vide the beginning and colophon of the Mitāksarāvyākhyā Bālambhaṭṭī *alias* Lakṣmī as given below

"श्रीलक्ष्मीरमणं नत्वा लक्ष्मीर्लक्ष्मीं शिशुप्रसूः ।
खेरडामुद्गलान्वयगणेशापत्यकृत्यकः ॥
महादेवः सुतस्तस्य वेदमूर्तिर्जटान्तवित् ।
श्रौतस्मार्तार्थनिपुणो दीक्षितो राजपूजितः ॥
पत्नी यस्य उमारूपा साध्व्युमा तस्य कन्यका ।
पायगुण्डोपाख्यवैद्यनाथपत्नी पतिव्रता ।
मिताक्षराया विवृतिं तनुते सर्वसंविदे ॥"

"इति श्रीमन्मिताक्षराव्याख्याने महादेवभट्टात्मजोमाङ्ग-जवैद्यना याविङ्गभूतबाल्कृष्णजननीपायगुण्डापाख्यश्री लक्ष्मादेवीविरचिते लक्ष्म्यभिधे व्यवहारप्रकरणम्।" Chowkhamba Sanskrit Series Vide also the indroductory verses of the Dharmasastrasamgraha by Balambhatta

श्रीश नत्वा श्रीनिवास दाक्षिणात्या नियन्धकृत ।
नागेशपादनिरता वैद्यनाथात्मज सुधी ॥
सुमन कुलवूरूकमाहेवाल्कृष्णजीविक ।
लक्ष्मीसू नुमवान्यम्बाविप्रद्वयविलेखक ॥
धर्मशास्त्रिमहादेवमन्नुदेवसहायक ।
बालशमाबाल्बुद्धि पायगुंडापनामक ॥

Vide No 1507 I O Catalogue .

The above mentioned passages clearly say that Laksmidevi was the wife of Payagunda Vaidyanatha that Balakrsna *alias* Bālasarman or Balambhatta was Vaidyanātha s son that Mitaksarāvyakhya called Laksmi *alias* Balambhaṭṭi was written by Vaidyanatha s wife Laksmidevi who was the daughter of Uma and Mahadeva *son of Krsna grand* son of Ganesa and great grandson of Mudgala of Kherada family and that Dharmasastrasamgraha was written by Balasarman *alias* Balambhatta or Balakrsna Mannudeva referred to in the verse quoted above was a favourite pupil of Balakrsna or Balambhatta and was himself the author of the Laghusabdendusekhara vyakhya (Vide No 346 of this volume) Thus it is proved conclusively that Vaidyanatha and Balambhatta were two distinct persons as father and son and not different names for the same person as Aufrecht thinks Now the question as to why the *commentary on Mitaksarā is called* Balambhaṭṭi while it was written by Laksmidevi the mother of Balambhatta and was named Laksmi by its authoress remains to be solved Babu Govinda Doss of Benares opines in his introduction to the Mitaksaravyakhya Balambhaṭṭi that the real author of the commentary was Balambhatta *alias* Balakrsna and the commentary must have been dedicated to his mother Laksmidevī after her death He also exhibits several reasons to prove the above mentioned fact It is believed that Balambhatta wrote the work Dharmasastrasamgraha in 1800 A D when he was about 80 years old under the patronage of Colebrooke who was the Judge at Mirzapore from 1795 to 1801 A D It is also held that Balambhatta lived about *110 years Therefore our author Vaidya*natha may be assigned to the period from the last part of the 17th Century to the first part of the 18th Century A D and his son Balambhaṭṭa from 1720 to 1830 A D It has been already stated in No 346 *ante* that Mannudeva the pupil of Balambhatta belonged to the 19th Century A D This commentry is also called Kasika

Complete

Beginning

ब्रह्मादया यस्य न पारमाप्नुवन्
गङ्गाङ्कृत मस्तकदेशवासिनी ।
वामार्धदेहापि न चण्डिकापि य
ध्यायामि दव सनकादिवन्द्यम् ॥

4

वैद्यनाथः पायगुण्डो नत्वा नागेश्वरं गुरुम् ।
विवृतिं परिभाषेन्दुशेखरे तनुते गदाम् ॥

प्रारिप्सितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थमिष्ट-देवतानतिरूपं मङ्गलमाचरन् शिष्यशिक्षायै व्याख्यातृश्रोतृणामनुषङ्गतो मङ्गलाय च निबध्नाति—नत्वेति ।-निर्गुणमूर्तेर्नत्यसंभवादाह—साम्बमिति । रूपकमिदम् । बालानां भाष्यादितः परिभाषार्थनिर्णयासमर्थानाम् । परिभाषा एव इन्दुः अर्थप्रकाशकत्वात्, स शेखरे यस्येति ग्रन्थपक्षे । तत्र तासामेव व्याख्येयत्वेन मस्तकभूतत्वमारोप्यते । यद्वा स शेखरो भूषणं यस्य । यद्वा तस्य शेखर आश्रयः । यद्वा तासां प्रकाशकोऽलंकारस्तम् । शिवपक्षे तु परिभाषा इव इन्दुरित्यादि स्पष्टमेव ।

End :

तयेति । तथा इति भाष्ये इति कैयटोक्तिरित्यन्वयः । अर्थः प्रयोजनम् । यावदिति ; पदगौरवलाघवमगौलर्थः । ऋलृक्सूत्रभाष्यं तु पदलाघवपक्षेणापि सुयोजमिति नात्र तदुक्तम् । एवं शाजनोर्जा इत्यादिसूत्रभाष्यमप्यत्र गमकं बोध्यमित्यन्यत्र विस्तरः । इति सर्वमनवद्यमिति शिवम् ॥

Colophon :

इति श्रीपायगुण्डोपाख्यमहादेवसुतवेणीगर्भजवैद्यनाथभट्टकृतपरिभाषेन्दुशेखरकाशिका परिपूर्णा ।

511 9. H. 38.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या गदा—(पायगुण्ड) वैद्यनाथकृता

Paper. 11 Foll. 12¾ × 5 inches. 9 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Wants the beginning and breaks off in the 11th Paribhāṣā.

512. 9. D. 92.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या गदा—(पायगुण्ड) वैद्यनाथकृता

Paper. 4 Foll. 9½ × 5¼ inches. 20 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Clear writing.

Breaks off in the 23rd Paribhāsā.

513. 21. B. 12.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या गदा—(पायगुण्ड) वैद्यनाथकृता

Palm-leaf. 112 Foll. 16 × 1 inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

Complete.

The scribe adds:

पायगुण्डकृता टीका परिभाषेन्दुशेखरे ।
अप्पाख्यविदुषालेखि वटारण्यनिवासिना ॥

The former owner of the MS.: Rāmacandra.

514. 26. L. 17.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या गदा— (पायगुण्ड) वैद्यनाथकृता

Palm-leaf. 75 Foll. 14¾ × 1¾ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Breaks off in the 52nd Paribhāṣā.

515. 30. E. 14.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या गदा—(पायगुण्ड) वैद्यनाथकृता

Palm-leaf. 57 Foll 16 × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Breaks off in the 50th Paribhāṣā.

516. 8 F. 5.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या चन्द्रिका—विश्वनाथभट्टकृता

Paper. 52 Foll. 8½ × 5⅝ inches. 22 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

A commentary on Nagesa's Paribhāṣendus'ekhara by Vis'vanāthabhatta of the last century The commentary is called Candrikā.

Breaks off in the 12th Paribhāsā (निर्दिश्यमानपरिभाषा).

Beginning

नत्वा विश्वेश्वरं देवमानन्दाब्धुपवर्तिना ।
क्रियते विश्वनाथेन परिभाषेन्दुचन्द्रिका ॥

चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिप्रचारादि प्रतिबन्धकदुरितप्रशमाय कृतं मङ्गलमध्येतॄणामनुपङ्गतो मङ्गलाय च निबध्नाति—नत्वा साम्बमिति। साम्बं शिवं ब्रह्मेति पदत्रयेण 'यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते' इति श्रुतिप्रतिपादितं पर ब्रह्म प्रतिपाद्यते। शेते जगदस्मिन् इति व्युत्पत्त्या सर्वजगल्लयाधारत्वस्य अम्बया जगदुत्पादयित्र्या सहितमिति व्युत्पत्त्या सर्वजगत्स्रष्टृत्वस्य बृंहयति वर्धयतीति व्युत्पत्त्या सर्वजगद्वर्धकत्वस्य च बोधनात्।

End·

न च प्राथमिकत्वपरिष्कारघटकशास्त्रान्तरे तत्तच्छास्त्रभिन्नत्वेन सङ्कोचात् न दोष इति वाच्यम्, अतिगौरवादिति चेदाह—अनयेत्यादि। तथा च येन विधिः यदागमा', एतच्छास्त्रद्वयीसहकृतशक्तिग्रहाधीनत्वमेवोपस्थितौ प्राथमिकत्वमिति भाव.। अन्ये तु यत्पदघटितशास्त्रासहकृतशक्तिग्रहाधीनत्वमुपस्थितौ प्राथमिकत्वमि . . . .

517. 8. F. 1.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या चन्द्रिका—विश्वनाथभट्टकृता

Paper. 9 Foll. 11 × 9½ inches. 21 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Breaks off in the अनेकान्तपरिभाषा.

518. 40 E. 26.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या चित्प्रभा—ब्रह्मानन्दसरस्वती

Paper. 74 Foll. 12¾ × 4 inches 12 lines in a page Telugu script. Old. Good Good writing

Another commentary on Nāges'a's Paribhāsendus ekhara by Brahmānandasarasvati The MS. does not give the author's name However on comparison with the work described under R 1754 of the Tri. Cat. of the Madras Govt. Ori. MSS. Library, this commentary is known to have been written by Brahmānandasarasvatī, most probably otherwise known as Tārakabrahmānandasarasvatī who has written a Kroḍapatra on grammar

Breaks off in the 51st Paribhāsā i.e. असिद्धपरिभाषा.

Beginning:

विद्याधीशं त्रिनेत्रं विमलमतियुतं वेदनाथाभिधेयं
जन्मस्थित्यन्तकारी निखिलजनिमतां यश्च पूज्यैः सुरेशैः।
आनन्दाब्धिर्महेशः सकलकृतिनतो दुर्गमो बोधहीनैः
सत्यज्ञानस्वरूपो विगतपरिमितिस्तं नमामो गिरीशम्॥
यस्याम्नायोऽपि धत्ते चकितमतिशयं निष्कलङ्कोऽप्यबाधो
यस्य स्मृत्या भवाब्धिं तरति गतमलः शुद्धसंवित्कृतात्मा।
श्रीकृष्णं तं दयेशं निगमनुतिचरं बन्धनं प्राणराशे-
र्ध्यायं ध्यायं नमामश्चरितकलुषहरं स्रग्धरं वेणुमन्तम्।
यां शक्तिं समुपासते हि विबुधा देवेन्द्ररुद्रादयो
यस्या धीशसहस्रतुण्डफणभृच्छक्तो न वक्तुं गुणान्।
यस्या वेदवचांसि सत्यमचलं शक्ता न वक्तुं स्वत-
स्तां ध्यायेन्मुनिशृङ्गशैलनिरतां प्राप्तातिभाग्यावलिम्॥
श्रितदुरितसमूहं गणेशं जितमतिधीरमुनीशवन्द्यपादम्।
जनिनिलयसुसंगसंनिधानाद्विपदमपाकुरुते नुमो वयं तम्॥
चित्प्रभानामिका व्याख्या परिभाषेन्दुशेखरे।
बालानां सुखबोधाय कुर्वे भाष्यप्रदर्शिकाम्॥

स्वचिकीर्षितनिबन्धसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितप्रशमाय शिष्टाचारप्रतिपालनाय च शिष्टाचारानुमितश्रुतिप्रमाणकं निखिलजगद्गुरुश्रीपरमेश्वरनत्यात्मकमङ्गलमाचरन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते—नत्वेत्यादिना। तत्र नागेशशब्दः चतुष्टयी शब्दानां प्रवृत्तिरिति पक्षे कस्मिंश्चित् पुरुषविशेषे संज्ञात्वेन विनियुक्त इति संज्ञाशब्दः। तत्र रथकाराधिकरणन्यायेन योगजोपस्थितिं प्रति रूढ्यर्थोपस्थितेः प्रतिबन्धकत्वात् पुरुषविशेषोपस्थितौ कश्चिन्नागेशः पुरुषविशेषः परिभाषेन्दुशेखरं कुरुत इत्यन्वयः। त्रयी शब्दानां प्रवृत्तिरिति पक्षे तु न सन्ति यदृच्छाशब्दाः। तत्र नागेशशब्दः षष्ठीसमासशब्दः। तस्य च गुणशब्देऽन्तर्भावः। व्यक्तिविशेषे तु तत्रत्यगुणारोपेण प्रवृत्तिः, तत्र रथकाराधिकरणन्यायानवतारात्। *नागानामीशो नागेश इति* व्युत्पत्त्या शेषस्यापि मुख्यार्थग्रहणे नागेशः शेषः मद्बुद्धावारुह्य परिभाषेन्दुशेखरं कुरुत इत्यत्रान्वयः।

End:

अचः परस्मिन् इति सूत्रभाष्य इति। पङ्क्त्या सूद्ये-त्यत्र स्थानिवद्भावस्य प्रयोजननिराकरणायेति शेषः। नन्विदमन्तरङ्गत्वं जातबहिरङ्गस्थले युगपत्प्राप्तिस्थले वा इत्यतो लोकन्यायेन तथाविधस्यालाभादाद्यं निराकरिष्यमाणो द्वितीयमङ्गीकरोति—तदपीति। वाह ऊठ् सूत्रे . . . .।

This MS. contains the text also side by side.

519. 10. E. 26.

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या त्रिपथगा—राघवेन्द्राचार्यकृता

Paper. 97 Foll. 11½ × 4 inches. 7 lines in a page. Devanāgari script. Old. Good. Good writing

A commentary on Nāgesa's Paribhāṣenduśekhara by Rāghavendrācārya pupil of Vyāsa Nilakaṇṭha. Aufrecht states that the author died about 1855 A D He also mentions the following other works under the authorship of this author 1. S'abdakaustubhaṭikā Prabhā 2. Laghusabdendusekharaṭikā Viṣami.

Beginning:

वितन्यते त्रिपथगा विष्णुपादाब्जसङ्गिनी।
सागरस्य प्रिया चेन्दुशेखरगाद्धविहारिणी॥

नागेश इति । आत्मनामेति निषेधो नामविशेषविषय इति केचित् । सुखमनायास:, आयासेन भाष्यादितोऽपि चोधसंभवात् । प्राचीनेति; पाणिनेः । ज्ञापकन्यायसिद्धानीति पृथक्कोटि. । अनेन परिभाषासूत्रव्युदासः । भाष्येति । इदं द्वयोर्विशेषणम् । अनेन श्तिपा शपेत्यादिव्युदासः । परिभाषेति । परितो व्यापृता भाषा परिभाषा प्रचक्षते इति कारिकायाम् । लिङ्गवत्त्वे सति फलवत्त्वं परिभाषात्वमिति केचित् । संज्ञाशास्त्रान्यत्वे सति शिष्यपेक्षितार्थप्रतिपादकत्वं तत्त्वम् । संज्ञा च परिभाषा चेत्यभियुक्तोक्तौ अतिदेशस्य पृथगुपादान ब्राह्मणवसिष्ठन्यायेनेति परे ।

End

शिष्यमाणं लुप्यमानार्थाभिधायि । प्रयुक्तानामन्वाख्यानम् । यथालक्षणमप्रयुक्ते । तेन वचन्तीत्यादि न, प्रयोगमूलत्वाद्व्याकरणस्मृतेः । न्यायसिद्धैषा । जहत्स्वार्था वृत्ति । अजहत्स्वार्था वृत्ति. । जहत्स्वार्था तु तत्रैव यत्र रूढिर्विरोधिनी । अन्या सर्वत्र ।

इयं के परिभाषेन्दुशेखरेण विधार्यताम् ।
यतस्त्रिपथगा विष्णुपदस्पृक् सुमन·प्रिया ॥

Colophon

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारीणव्यासनीलकण्ठान्तेवासिना राघवेन्द्राचार्येण विरचिता त्रिपथा समाप्ता ।

520 33. L. 27

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या त्रिपथगा—राघवेन्द्राचार्यकृता

Palm-leaf. 64 Foll. 17½ × 1½ inches. *7 lines in a page.* Grantha script. Old. Injured. Good writing

Complete.

The scribe adds·

सीतारामसुधीजन्मसुब्रह्मण्याख्यसूरिणा ।
लिखितेयं त्रिपथगा पाल्यता यत्नतश्चिरम् ॥
क्रोधनाब्दे तुलामासि द्वितीयायां सितच्छदे ।
समग्र लिखिता बुद्धिमता मतिसुवृद्धये ॥

521 *21 B 13*

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या—भैरवमिश्रकृता

Palm leaf 30 Foll 16 × 1 inches 8 lines in a page Grantha script. Old Injured Good writing

This is simple and very useful commentary on Nāgesa's Paribhāsenduse khara by Bhairavamisra son of Bhavadeva of Agastya family. His father Bhavadeva was the son of Laksmanamisra and *grandson of Vandimisra who was a resident* of Prayāga and had the title of Mahā*mahopādhyāya. It is stated that this* commentary was written on Sam. 1878= *1821 A D Bhairavamisra has written also* commentaries on the Laghusabdenduse·*khara Laghusabdaratna and Vaiyakarana* bhūsanasāra All the four works written *by this author are available in print*

Wants beginning, otherwise complete.

Beginning.

वृत्तिप्रसङ्गादाह—ननु व्याघ्रीत्यादि। आदिना अश्वक्रीतीत्यादिग्रहणम् । न स्यादिति । स्वार्थादिप्रयुक्तकार्याणां क्रमिकत्वात् । गतिकारकोपपद । अत्र प्राक् सुबुत्पत्तेरित्यस्य उत्तरपदे इति शेष. । तेन चर्मक्रीतीत्यत्र पूर्वस्य पदत्वान्नलोपसिद्धिः । सुबिति । स्त्रीप्रत्ययस्याप्युपलक्षणम् । अन्यथा पूर्वोपस्थितनि-

मित्तकत्वेनान्तरङ्गत्वात् स्त्रीप्रत्ययोत्पत्त्यनन्तरं समासे पूर्वोक्तानुपपत्तितादवस्थ्यं स्यात् ।

End :

अत्रेदमवधेयम् —अत्र मन्थादौ लण् अइउण्सूत्र-योर्गकारस्यैवोपादानेन अणिण्ग्रहणेषु संदेहादनिर्णयः प्राप्नोतीति तद्व्यावृत्त्यर्थं व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हीति परिभाषोपनिबद्धा । अन्त्येऽपि परिभाषान्तराणां व्याख्यान कृत्वा अधमात्रालाघवेनेति परिभाषा व्याख्यानद्वारैवोपनिबद्धा । न तु परिभाषान्तराणामिवास्या अवतरणपूर्वकोपन्यास इति व्याख्यानस्य शिष्टकृतस्य मुख्यत्वं दर्शितम् । तेनानित्यपरिभाषाणां शिष्टकृतव्याख्यानेन लक्ष्यानुरोधेन प्रवृत्त्यप्रवृत्तिकल्पनम् । एवमेकयोगनिर्दिष्टाना क्वचित् प्रवृत्तिनिवृत्ती क्वचिदेकदेशस्याप्यनुवृत्तिरित्यपि व्याख्यानेनैव कल्पनीयमिति । एवमादौ प्राचीनवैयाकरणतन्त्रे वाचनिकानीत्युक्तम् । तदयुक्तम् । अर्धमात्रालाघवेन पुत्रोत्सवं मन्यन्ते, किंपुनर्बहूना वचनाना ज्ञापनेनैव संग्रहे आनुपूर्वीरूपेण पठनेनापि तथेति सूचितमिति ।

भूतिससाष्टचन्द्राब्दे नन्दनेऽखिलनन्दने ।
यमन्तर्तौ मधौ शुक्ले पक्षे चान्द्रतिथौ कुजे ॥
पूर्णेयं तनुता मोदं यथाशक्ति मया कृतम् ।
विदुषा वक्षसि हरेर्न्यस्ता तस्मात्स तुष्यतु ॥

Colophon

इति श्रीमत्तीर्थराजप्रयागनगरवासिदेवताप्रसादलब्धाखिलेष्टफलमहामहोपाध्यायागस्त्यगोत्रोत्पन्ननन्दिमिश्रात्मजलक्ष्मणमिश्रसुतभवदेवमिश्रपुत्रभैरवकृतपरिभाषाविवृतिव्याख्या समाप्तिमगमत ।

522. 23 K 9

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या सर्वमङ्गला—शेषशर्मकृता

Palm-leaf. 190 Foll 15 × 1⅜ inches 10 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

This is another commentary on Nāgeśa's Paribhāsenduśekhara, by Śeṣaśarman. From the stanza found in the beginning of the MS. described under the next number and from the colophon quoted in No. 1473 of the Des. Cat. of the Madras Govt. Ori. MSS. Library it is known that the author was Śeṣaśarman *alias* Kāśī Śeṣaśāstrin and he was patronized by Kṛṣṇarāja of Mysore The work seems to be very recent one.

Breaks off in 94th Paribhāsā.

Beginning :

विश्वेश्वरं गुरुं नत्वा ध्यात्वा च हृदि भारतीम् ।
विवृणोमि यथामेधं परिभाषेन्दुशेखरम् ॥
प्रवृत्तिमेता दृष्ट्वा मे हसत्यात्मापि लज्जया ।
तथापि देशिकदया वाचालयति साम्प्रतम् ॥
दोषान्वितोऽपि तनुता मत्प्रबन्धः सता मुदम् ।
सद्युक्तिभिरुल्लिष्टकलङ्कोऽपि विधुर्यथा ॥

प्रारिप्सितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नेन परिसमाप्तये एतच्छास्त्रस्य मूलभूतचतुर्दशसूत्रोपदेष्टृत्वेन प्राचार्यत्वात्साम्बशिवस्य एतद्ग्रन्थादौ समुचितं तन्नत्यात्मकं मङ्गलं शिष्यशिक्षार्थं निबध्नन् चिकीर्षितं प्रतिजानीते—नत्वेत्यादिना । कुरुत इति । यशसः शिष्याणामनायासज्ञानजन्यमुकृतस्य चात्मगामित्वादात्मनेपदम् । याख्यानामिति । बालत्व च भाष्यादितः परिभाषार्थग्रहणासमर्थत्वे सति व्युत्पित्सुत्वम् । परिभाषेन्दुशेखरमिति । ग्रन्थपक्षे इन्दुरिव स्थिता परिभाषा शेखरो भूषणं यस्य । तस्या एव व्याख्येयत्वेन प्राधान्यात् भूषणत्वारोपः । शिवपक्षे तु परिभाषेवेन्दुरिति मयूरव्यंसकादित्वात्समासः ।

End

किंच ज्यायानित्यत्र दीर्घप्रवृत्तिद्वारा अकारस्य कृतार्थतया सामर्थ्यविरहात् ज्येष्ठ इत्यत्र यस्येति लोपापत्तिः। प्रकृत्यैकाजितिसूत्रे तु आदेशोच्चारण- सामर्थ्यात् टिलोपाप्रवृत्त्या प्रत्याख्यातमिति चेत्—न, *अकृदिति पर्युदासेऽपि भिन्नत्वेनैवाङ्गीकार्यम्।* न तु त्वदुक्तरीत्या, कथायत इत्यादौ.

Three extra leaves found at the end repeat a portion of the work described above.

The fly-leaf found at the beginning reads the following stanzas

"असपादयतः कचिदर्थं जातिक्रियागुणैः।
यदृच्छाशब्दवत् पुंसः संज्ञायै जन्म केवलम्॥
दातेव ह्यर्थिभिर्याच्यः क्षीणवित्तोऽपि सर्वदा।
शुष्कोऽपि हि नदीमार्गः खन्यते सलिलार्थिभिः॥
यस्य षष्ठी चतुर्थी च विरस्य च विराय य।
अहं कथं द्वितीया स्याद् द्वितीया स्यामहं कथम्॥"

523 40 A 82

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या सर्वमङ्गला—शेषशर्मकृता

Paper 96 Foll 13 × 8 inches 26 lines in a page Devanāgarī script. Old Injured. Good writing

The *following* verse is added in the introduction

नमन्महीपमण्डलीकिरीटरत्नभाझरी-
विराजिताङ्घ्रिकृष्णभूपतीन्द्रदत्तसंमतिः।
तनोतु सर्वमङ्गला सदा परा मुदं सता-
महीनवाग्विभूषिता मनीषिशेषशर्मणः॥

Breaks off in the 12th Paribhāṣā i e निर्दिश्यमानपरिभाषा This is written on one side of paper.

524 10 B 28

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या—शंकरभट्टकृता

Paper. 21 Foll 12⅜ × 5 inches 11 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing.

This also is a commentary on Nāgesa's Paribhāsendus'ekhara, by S'amkarabhatta The author's name is not found anywhere in the MS But as the margins contain the mark शं on every page it is presumed that the work may be of S'amkarabhatta *The commentary is different from those* described above.

Wants the beginning and end

Beginning

आहुरिति। यद्यपि परिभाषादेशे विधिशास्त्राणा मुपस्थितौ गुणभेदकल्पनेन तदेकवाक्यता; नान्यथा। इको यणचीत्यादौ तत्तद्विधीना व्यवहिताव्यवहित साधारणप्रवृत्तौ परिभाषिकवाक्यतायामपि जातनिवृत्त्य- योगात् मुक्तवन्तमिति न्यायबाधापत्तेश्च प्राचीनोक्ता वाक्यैकवाक्यता कर्तुं न शक्या। संज्ञाशास्त्राणा तु मृजेर्वृद्धिरित्यादौ वृद्धिपदश्रुत्योपस्थितवृद्धिरादैजित्यस्य तदंशविज्ञाय वृद्धिपदाभिन्ना आदैच इति बोधः। मृजेरिक स्थाने वृद्धिपदाभिन्ना आदैचो भवन्तीत्येताव तैव वाक्यैकवाक्यताव्यवहारान्नोक्तदोषः। तत्रैव वृद्धि- पदानर्थक्य तु न, चारितार्थ्यात्। तथापि उक्तषष्ठी- स्थान इति सूत्रभाष्यात्तु प्राचीनैर्ज्ञापयितुं शक्या।

End

यद्यपि णचः स्त्रियामित्यत्र तदादिनियमेऽपि समु-

दायो भविष्यतीति नास्य फलम्, तथाप्यवयवात्तद्व्याहृत्तये फलस्य सत्त्वादिति भावः। थाथेति। अत एव भाष्ये गतिकारकेत्युक्त्वा एवमप्यवयवत्वापत्तिः प्राप्नोतीत्याशङ्क्य अनया समाहितम्। तत्फलं तु अणि नियुक्त इति स्वरविधायके अनुपस्थित्या छत्रधार इत्यादावस्यासिद्धिः।

525. 26. L. 30

पाणिनीयवादनक्षत्रमाला—अप्पयदीक्षितकृता

Palm-leaf. 59 Foll 16 × 1½ inches, 8 lines in a page Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing

This is a treatise containing controversial discussions on certain selected topics connected with Pāṇini's Grammar, by the famous author Appayadikṣita son of Raṅgarājādhvarin of Bhāradvājagotra. It is said that this work was written by him after finishing the work Pūrvottaramīmāṃsāvādanakṣatramālā, a similar work on Pūrvamīmāṃsā and Vedānta From the title viz. Vādanakṣatramālā it is presumed that the work must consist of 27 vādas

This codex contains only the following 5 vādas the last being incomplete

१. क्ङौ लुप्त न स्थानिवदिति निराकरणवादः, २. असिद्धत्वसमर्थनवादः, ३. नधातुलोपसूत्रव्याख्यानवादः, ४. तकारौविदन्यन्यायार्थनिरूपणवादः and ५. विप्रतिषेधार्थनिरूपणवाद (incomplete)

Beginning :

उदाप्य योगकल्पा हृदयाब्जकोश
भन्दधिगतोऽपि यथारपि गृह्यमाणः।
यः प्रस्फुरत्यविरतं परिपूर्णरूपः
श्रेयः स मे दिशतु शाश्वतिकं मुकुन्दः॥
पूर्वोत्तरतन्त्रयुगे रचिता नक्षत्रसंमिता वादाः।
अधुना पाणिनितन्त्रे विदुषां तोषाय रच्यन्ते॥

क्ङिल्लुगुपधात्वचङ्परनिर्ह्रासकुत्वेषूपसङ्ख्यानमिति वार्तिके क्ङौ लुप्त न स्थानिवत् इत्यर्थस्य क्वचिद् ग्रन्थेषु निषेधदर्शनात् क्वचिदङ्गीकारदर्शनाच्च विप्रतिपत्त्या विचार आरभ्यते। तत्र कश्चिदाह—क्ङौ विधिं प्रति न स्थानिवदित्येवाश्रीयते; न तु क्ङौ लुप्तं न स्थानिवदिति। तथाहि क्ङौ लुप्तं न स्थानिवदित्यर्थाश्रयणे लुनातेर्णिजन्तात्क्विपि लू इ व् इति स्थिते णिलोपादन्तरङ्गत्वाद्वातोर्वृद्ध्यावादेशयोः कृतयोः पश्चाल्लोपे वलि लोपात्परत्वात् ऊठि कर्तव्ये क्ङौ कृतस्य णिलोपस्य स्थानिवत्त्वनिषेधात् ऊठ्सिद्धावपि लवमाचष्टे लवयति लवयतेः क्विपि लव् इ व् इति स्थिते णिलोपटिलोपयोः क्ङौ कृतस्य णिलोपस्य स्थानिवत्त्वनिषेधेऽपि णौ कृतस्य टिलोपस्य स्थानिवत्त्वात् ऊठोऽप्राप्तौ क्ङौ विधिं प्रति न स्थानिवत् इत्यस्यार्थस्याश्रयणीयत्वात् अनेनैव लावयतेः लौः लवमाचष्टे लौः इत्युभयोपपादनसंभवे अर्थान्तराश्रयणस्य निष्प्रयोजनत्वात्, एकस्मिन् वाक्ये अर्थद्वयस्यालाभाच्च।

End :

अत एव अनुदात्तं पदमेकवर्जम् इत्यत्र सूत्रे आमन्त्रीज इत्यत्र दीर्घात्ताशनुपश्राहरन्ते जे दीर्घान्तस्यानुदात्तो भवतीत्याद्युदात्तत्वस्य शाङ्गीज पुत्रीजः इत्यादौ सावकाशस्य अन्त्यात्पूर्वं बहुचो जे बहुनो इत्यात्पूर्वमुदात्त भवतीति उपगत्ज इत्यादौ सावकाशस्यान्तोदात्तत्वस्य च प्रसङ्गे नोदात्तं पदमेकवर्जम् इति सूत्रेण विहाय अनुदात्तं पदमेकवर्जम् इति सूत्रणे स्थानत्रयविधिरये चान्याहृविधिरणे चानुदात्तस्योसमोदात्तस्वर्यविधानवासंभवात ...।

Colophon:

१. इति श्रीमद्भारद्वाजकुलजलधिकौस्तुभश्रीमदद्वैतविद्याचार्यश्रीमहाव्रतयाजिश्रीमदप्पयदीक्षितस्य कृतौ पाणिनीयवादनक्षत्रमालायां क्ङो लुप्तं न स्थानिवदित्यस्यार्थस्य निराकरणसमर्थनश्रवणनक्षत्रवादः ।

२. इति श्रीमद्भारद्वाज+नक्षत्रमालायामसिद्धत्वसमर्थनवादः ।

३. इति श्रीमद्भारद्वाज+नक्षत्रमालाया न धातुलोपसूत्रप्रत्याख्यानसमर्थनवादः ।

४. तक्रकौण्डिन्यन्यायार्थनिरूपणवादः ।

526. *34. F. 13.*

पाणिनीयवादनक्षत्रमाला—अप्पयदीक्षितकृता

Palm-leaf. 21 Foll. 18 × 1½ inches. *9* lines is a page. Grantha script. old Slightly injured. Good writing

Breaks off in the second Vāda.

527. 40 E. 65.

प्रबोधचन्द्रिका—वैजल्देवकृता

Paper. 8 Foll. 9½ × 4½ inches. 12 lines in a page *Devanāgarī* script *Old Much* injured. Good writing Fol. No. 2 is missing.

This is an elementary work on Sanskrit grammar dealing with the topics like vibhakti, kāraka, samāsa etc written in anustubh verses The [author's name is spelt in different ways in different MSS *viz* Baijaladeva, Vaijaladeva and Vaisaladeva. According to this MS the author was the son of Candrāvati and Vīrasena of Cauhūna family But the MSS described in the Catalogues of the India Office Library (No. 898, page 249, part II), Madras Govt. Oriental MSS. Library (Des. No 1493, Vol. III) and the Tanjore Palace Library (No. 5756, Vol X) mention the author's father as Vikramāditya. The author is said to have been a petty ruler of Patna and a pious devotee of S'rī Rāma. It is also stated that *the work was written originally for the* benefit of the author's son Hīradhara or Hirādhara. From the concluding stanzas found in the Telugu Printed edition and *the MS. described under D. No. 1493* of the Madras Govt. Oriental MSS Library Catalogue, Vol. III, it is understood that the work was written in the year *Dhātr Samvat 1862* or *S'aka 1727* corresponding to 1805 A D The work consists of 432 verses in whole distributed to 8 chapters, *viz*—1. Svādi *(92 verses). 2. Tyādi (33), 3. Kāraka* (56), 4. Anukta (66), 5 Samāsa (38), 6 Taddhita (40), 7 Kṛt (36) and Sandhi (71). The work contains also suitable illustrations composed by the author purporting S'rī Rāma's Story.

The MS. breaks off in the 5th chapter dealing with Samāsa.

Beginning

हरिहरगुरुभक्तः सर्वलोकानुरक्त-
त्रिभुवनगतकीर्तिः कान्तकन्दर्पमूर्तिः
रणरिपुगणकालो वैजलक्षोणिपालो
जयति जगति दाता सर्वकर्मविधाता ॥ १ ॥
चन्द्रावतीवदनचन्द्रचकोरभूत-
श्रीवीरसेनतनयो नयतन्त्रवेत्ता ।

चौहाणवंशतिलकः परमाधिनाथो
राजा परं जयति चाजडदेवनामा ॥ २ ॥
रामो मे विहितं करोतु सततं रामं भजे सादरं
रामेणापहृतं समस्तदुरितं रामाय दत्तं धनम् ।
रामान्मुक्तिरभीप्सिता सम्भमं रामस्य दासोऽस्म्यहं
रामे तिष्ठतु मे मनः करुणया हे राम मां पालय ॥ ३ ॥
श्रीमद्बजडदेवेन रामभक्तिरतात्मना ।
इति चिन्तितमेकान्ते यदाचिन्तितमासता ॥ ४ ॥
अस्थि वज्रमयं यस्य यस्य चर्म च वर्मवत् ।
स दधीचिः स कर्णो वा नाभिहस्तुचितं भुवि ॥ ५ ॥
न संप्रति शरीराणि न राज्यानि धनानि च ।
तेषां स्वर्गगतानां च कीर्तिर्जागर्ति भूतले ॥ ६ ॥
पद्मिनीपत्रमध्यस्तसंसारे सर्वमस्थिरम् ।
कीर्तिरभ्रासंसृष्टा स्थिरा भवति भूतले ॥ ७ ॥
इह लोके सुखं येन परलोकेऽपि जायते ।
तदेव प्रत्यहं कर्म क्रियते दूरदर्शिना ॥ ८ ॥
संसारसागरोत्तरणं रामनामानुकीर्तनम् ।
रामनामाङ्कितां तस्मात्करिष्ये प्रक्रियां मुदा ॥ ९ ॥
बालानां प्रबोधाय तोषाय विदुषामपि ।
आत्मनश्चापि समाप्ते धर्मस्यापादनाय च ॥ १० ॥
चिन्तयित्वेति निर्दोषः संक्षिप्तां प्रक्रियां ततः ।
श्रीमान् बजडभूपालः प्रोढ्गरामसमन्वितां ॥ ११ ॥

समासः षड्विधो नाम्ना ज्ञेयस्तत्पुरुषस्तथा ।
कर्मधारयसंज्ञश्च बहुव्रीहिस्तथैव च ॥ १ ॥
द्विगुर्द्वन्द्वोऽव्ययीभावः प्राधान्यं च चतुर्विधम् ।
पूर्वोत्तरोभयान्येषां पदार्थानां विकल्पनात् ॥ २ ॥
तत्पुरुषो द्विप्रधानस्तत्र पूर्वप्रधानके ।
प्रधानं तु यथा पूर्वकायश्चापरकायवत् ॥ ३ ॥
अथोत्तरपदार्थस्य प्रधानं रामसेवकः ।
द्विप्रधानस्तथा कर्मधारयोऽपि भवेद्यथा ॥ ४ ॥
रामः पुरुषसिंहोऽयं पूर्वप्राधान्यमीदृशम् ।
नीलोत्पलमिवाद्यादिरित्युत्तरपदार्थकः ॥ ५ ॥
द्विप्रधानं बहुव्रीहिरन्यत्रोभयत्र च ।
तत्रान्यपदार्थे च तत्प्रधानं निगद्यते ॥ ६ ॥
स्मृतरामोऽहमनिशमुभयत्र पदार्थके ।
प्रधानता यथा द्विजाः पञ्चषाः सप्तास्तथा ॥ ७ ॥
उभयत्र पदार्थे च द्वन्द्वे प्राधान्यमिष्यते ।
गुणेगादि . . . . . ।

The fly-leaf added at the beginning contains the following:

"प्रथमा यत्र कर्ता स्याद् द्वितीया तत्र कर्मणि ।
तृतीया यत्र कर्ता स्यात्प्रथमा तत्र कर्मणि ॥
कर्तरि प्रत्ययो यत्र यथा कर्ता तथा पदम् ।
कर्मणि प्रत्ययो यत्र यथा कर्म तथा पदम् ॥

A brief elementary grammar dealing with Kāraka, Samāsa, Taddhita and Kṛt in 25 anuṣṭubh verses. The author is one Vararuci, apparently different from the author of Vārtikas on Pāṇini's Sūtras.

Complete.

Beginning:

प्रयोगमिच्छता ज्ञातुं ज्ञेयं कारकमादितः ।
संज्ञया षड्विधं भेदात् त्रयोविंशतिधा पुनः ॥ १ ॥
तत्र पञ्चविधः कर्ता कर्म सप्तविधं भवेत् ।
करणं द्विविधं चैव संप्रदानं त्रिधा मतम् ॥ २ ॥
अपादानं द्विधा चैव तथाधारश्चतुर्विधः ।
करोति कारकं सर्वं तत्स्वातन्त्र्यविवक्षया ॥ ३ ॥

End:

वर्तमाने तु निर्देशे वर्तेते शतृशानचौ ।
तच्संज्ञापनात्ताभ्यां समासो न तु सिध्यति ॥ २५ ॥
ग्रन्थगौरवभीत्याहं श्लोकानां पञ्चविंशतेः ।
पदार्थभारं निर्वोढुं प्रभवेयं भवे भवे ॥ २६ ॥

529. 24. L. 30.

प्रयोगसंग्रहः—वररुचिकृतः

Palm-leaf. 3 Foll. 13½ X 1 inches 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Complete.

At the end three extra leaves contain a few lines from the Dhātupratyayapañcikā and one leaf reads the following stanzas:

"चञ्चत्कङ्कणनिःस्वने कटिलसत्काञ्चीमनोज्ञस्वने
पद्माकारपदे प्रवालयुगले पद्मासमानेक्षणे ।
किंचिद्व्यक्तकुचोत्तरीयवसने मन्दस्मिताभाषणे
वक्त्राभाजितदर्पणे तव करात्ताम्बूलमानीयताम् ॥
ताळाकारपयोधरे तनुभुवस्तन्त्राविकारक्रिये
ताम्यन्मध्यलते तटित्समरुचे तन्त्रीसमालापिनि ।
ताटङ्काङ्कतरङ्गिताक्षियुगले तन्वङ्गि ताम्राधरे
ताराताथनिभानने तव करात्ताम्बूलमानीयताम् ॥२॥
कस्तूरीपरिमोदपूगशकलं कर्पूरखण्डान्वितं
मुक्ताचूर्णसमेतमिन्दुधवळं स्वच्छाहिवल्लीदलम् ।
हे कान्ते नवयौवने शशिमुखी कंदर्पकान्तासमे
कह्लाकल्पसल्लापिनि प्रियतमे ताम्बूलमानीयताम् ॥"

530. 29. F. 16.

प्रयोगसंग्रहः—वररुचिकृतः

Palm-leaf. 6 Foll. 15¾ X 1¾ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

The readings are slightly different. *Reads the following colophon*.

इति वररुचिमुनिविरचितः प्रयोगसंग्रहः ।

Complete.

The scribe adds:

"इत्थं वररुचिप्रोक्तप्रयोगस्तोमसंग्रहः ।
आत्रेयवेंकटार्येण लिखितो धीमता मुदे ॥"

531. 41. A. 1.

प्रयोगसंग्रहव्याख्या प्रयोगमुखम्

Paper. 21 Foll. 11 X 4½ inches. 12 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Slightly injured. Good writing.

An anonymous commentary on the *preceding work. The commentary is called* Prayogamukha.

Complete.

Beginning :

इदानीमेषा श्लोकाना व्याख्या । यो यथाविहितं प्रयोगं ज्ञातुमिच्छति तेन पुरुषेणादितः प्रथमतः कारकं ज्ञेयम् । प्रयुज्यत इति प्रयोगः । अकर्तरि च कारके संज्ञायाम् इति घञ् प्रत्ययः । घकारश्चजोः कु घिण्ण्यतोरिति विशेषणार्थः । अनेनैव कुत्वं गकारः । कीदृशं कारकम् ? संज्ञया षड्विधम् । नाम्ना षट्प्रकारम् । कथं तदित्याह—कर्तृकर्मकरणसंप्रदानापादानाधिकरणानि ।

*　*　*　*　*

कर्मधारयः समासः । कर्म भूत्वा कर्ता भवति । किमुदाहरणम्—यथा स्वयमेव दृश्यते दुष्टजनदोषः, स्वयमेव छूयते केदारः । स्वयमेव छिद्यते प्राकृतजनस्नेहः । स्वयमेव पच्यते ओदनः । स्वयमेव छिद्यते वृक्षः । एषामयमर्थः । कश्चित् वृक्षं छिनत्ति, तदा वृक्षः कर्म भवति । स च वृक्षः छेदनक्रियायामानुकूल्यं भजमानः स्वयमेवात्मानं छिनत्तीत्यर्थः । एतेन कर्म कर्ता भवति । कर्मवत्कर्मणा तुल्यक्रिय इति कर्मवद्भावः । अतिदेशोऽयम् । कर्मणा तुल्यक्रियः कर्ता कर्मवद्भवतीत्यर्थः । कर्माश्रयाणि कार्याणि प्रतिपद्यत इत्यर्थः ।

End

शतृ यथा—कुर्वन् तिष्ठति । करिष्यन् । शानच् यथा—करिष्यमाणः । लटः शतृशानचौ भवतः । तत्पसत्संज्ञकाभ्यां च समासो नैव सिध्यति । कोऽर्थः ? एताभ्यां समासो न भवति । ब्राह्मणस्य कर्तव्यः । ब्राह्मणस्य कुर्वन् । ब्राह्मणस्य कुर्वाणः । ब्राह्मणस्य करिष्यन् । ब्राह्मणस्य करिष्यमाणः । पूरणगुणसुहितार्थसदव्यय इति समासनिषेधः ।

ग्रन्थनाद्भयेनाहं श्लोकाना पदविज्ञानैः ।
पदार्थमार्गमुद्दिष्टं प्रमवेयं भवे भवे ॥

Colophon.

इति श्रीप्रयोगमुखो ग्रन्थः समाप्तः ।

The MS. described under No. 5758 of the Tanjore Libr. Des. Catalogue, reads the following Colophon attributing the authorship to Vararuci, the author of the text:

इति श्रीमन्महापण्डितमण्डलीविराजमानव्याकरणपरमाचार्यश्रीवररुचिमहाशयेन दुर्बुद्धिबालकाना बोधनार्थं विरचिते प्रयोगमुखे कृदन्तपटलः समाप्तः ।

The date of copying :

भाद्रपदे कृष्णपक्षे अष्टम्या रवौ कन्यास्थे लिखितोऽयं ग्रन्थः । संवत् १७४१ शाक १६०६= 1684 A.D.

The former owner of the MS.: अस्य प्रतिनिधिः लिखित्वा धर्मधरभट्टेभ्यो दत्तः । इदं पुस्तकं सुन्दरपन्तगणेशदशपुत्रस्य ।

532.　　　**28. J 12.**

प्रातिपदिकार्थसूत्रार्थविचारः

Palm-leaf. 5 Foll. $17\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches. 11 lines in a page. Grantha script. Old Slightly injured. Good writing.

A short treatise explaining the meaning of Pāṇini's Sūtra viz. प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा (2-3-46). The author's name is not known.

Incomplete.

Beginning :

प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा । प्रातिपदिकार्थश्च लिङ्गं चेत्यादिक्रमेण द्वन्द्वः । मात्रपदेन मयूरव्यंसकादित्वात्स्वपदविग्रहः । द्वन्द्वोत्तरं श्रूयमाणस्य

मात्रपदस्य प्रत्येकमभिसंबन्ध. । तथा च प्रातिपदिकार्थमात्रे इत्यादिवाक्यचतुष्टयम् । तत्र च प्रातिपदिकार्थमात्रे प्रथमेत्यस्यायमर्थः—प्रातिपदिकवृत्त्यधीनबोधविषयताव च्छेदकत्वाभिमतधर्मावच्छिन्नोऽर्थः । सप्तम्या बोधकत्व वाचकत्व वार्थः । तस्याश्रयतासंबन्धेनाक्षिप्तप्रातिपदि कड्याबन्तप्रातिपदिकेऽन्वयः । मात्रपदस्यान्ययोग व्यवच्छेदार्थकतयोक्तप्रातिपदिकार्थतावच्छेदकत्वाभिमतधर्मावच्छिन्नान्याविषयकता प्रातिपदिकार्थतावच्छेदकत्वाभिमतधर्मावच्छिन्नविषयकबोधजनकताश्रयङ्याब - न्तप्रातिपदिकान्यतमोक्तवृत्तिः स्वौजसन्यतमात्मिका प्रथमेति वाक्यार्थः सपद्यते ।

End

उत्सर्गत प्रातिपदिकजन्यशाब्दबुद्धित्वावच्छिन्न प्रति सुबन्तज्ञान कारणमित्यागतम् । विशेषतस्तु प्रातिपदिकार्थायन्यतमबोध प्रति द्वितीयाद्यन्तत्वज्ञानस्य कारणता स्यात् । एवं कर्मत्वादिविषयबोधकारणत्वं प्रथमान्तत्वादिज्ञानस्य स्यादिति विशेषत: कार्यकारणभाव आवश्यक इति । अत्र प्रथमान्तत्वज्ञानस्य कार्यतावच्छेदकवैलक्षण्यं दर्शयति—प्रातिपादिकार्थेत्यादिना ।

533 22 P 11

वालबोधः

Palm leaf 2 Foll $15\frac{1}{2} \times 1$ inches 7 lines in a page Grantha script Old. Slightly injured Good writing

Fol No 2 is missing and consequently verses 26 to 37 are wanting

A small metrical work explaining briefly some of the leading topics of Panini's grammar for the benefit of young students

Incomplete

Beginning

श्रीकृष्ण सर्वलोकेश नमस्कृत्य वितन्यते ।
काव्यव्युत्पित्सुबालाना सुखबोधकरी कृतिः ॥ १ ॥
भ्वादयो धातव. स्युस्त एकादशगणोदिताः ।
भ्वाद्यदादिजुहोत्यादिदिवादिस्वादयस्तथा ॥ २ ॥
तुदादिश्च रुधादिश्च तनादिः क्र्यादयस्तथा ।
चुरादिकण्ड्वादी चेति ते गणा गणिता. क्रमात् ॥३॥
सत्तादिकाः क्रिया अर्था भ्वादीना समुदीरिता. ।
एकादशगणोक्तास्त इमे द्वेधा हि धातवः ॥ ४ ॥
सकर्मकर्तृकाः केचित् केचिच्चाकर्मकर्तृकाः ।
सकर्मकेभ्यो धातुभ्यो लकाराः कर्तृकर्मणोः ॥ ५ ॥

End

अनादरे च षष्ठी स्यात्तिङ्गालादेशतृन्तृचाम् ।
नैव षष्ठी सप्तमी च विषयत्वे तथैव च ।
अभिव्याप्तौ च सा निर्धारणार्थेऽपि सा भवेत् ॥४८॥

Then three extra leaves are added and they contain some unimportant domestic documents in Tamil written in favour of one Venkatasubba S'astri As the writing is most illegible and confusive, the extracts of these documents are not given here

534 28 K 5

वालबोधिनी—वालसूरिकृता

Palm leaf 55 Foll $17\frac{3}{4} \times 1$ inches 8 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Good writing

A primer in Sanskrit grammar explaining the fundamental principles in easy method for the benefit of young students In certain instances the grammatical terms

are explained in Tamil also. The author Bālasūri was the son of S'eṣabhaṭṭa.

Contains the following chapters:

(१) अन्वयप्रकरणम् (२) शब्दप्रकरणम् (३) अव्ययप्रकरणम् (४) विभक्त्यर्थप्रकरणम् (५) धातुप्रकरणम् (६) समासादिपञ्चवृत्तिप्रकरणम् (७) संधिप्रकरणम् (८) वृत्तिप्रकरणम् (incomplete).

Beginning:

नत्वा श्रीशेषभट्टाख्यं पितरं बालसूरिणा ।
लीलया बालबोधाय तन्यते बालबोधिनी ॥

आदौ द्राविडभाषया विभक्त्यर्था उच्यन्ते । அவனிவன் அவளிவள் அவரிவர் அதுயிது அதுகளிதுகள் ஆக ப்ரதமை. வாராய் வாரீர் வாரும் வாருங்கள் ஸம்போதனப்ரதமை. அவற்றை இவற்றை அவனே இவனே அவளே இவளே அத்தை இத்தை ஆக த்விதீயை. ஆல் ஒடே த்ருதீயை. பொருட்டு சதுர்த்தி. நின்றும் காட்டில் நிமித்தம் ஆலே பஞ்சமி. க்கு, உடைய, ஷஷ்டி. இல் இலே ஸப்தமி. என்று எழுதிபக்கிக்கும் அர்த்தம். अकारान्तः पुंलिङ्गो रामशब्दः । रामः रामौ रामाः । हे राम हे रामौ हे रामाः ।

Colophon:

इति बालबोधिन्या संक्षेपेण विभक्त्यर्थाकाङ्क्षान्वयकथनं नाम प्रथमं प्रकरणम् ।

End:

नित्यं लोपः पदान्तस्य हल्पूर्वस्य यस्य तु । अवर्णपूर्वस्य पदान्तस्य यकारस्य नित्यं लोपः स्यात् हलि परे । देवा य नम्या इति स्थिते नित्यं यलोपे कृते देवा नम्याः । एतत्तदोश्च सोर्यः स्यात्तस्य लोपो हलि स्मृतः । स्पष्टोऽर्थः । एष स् विष्णुः एष विष्णुः । स शंभुः । इति स्वादिसंधिः ।

Colophon:

इति सप्तमं संधिप्रकरणम् ।

परार्थाभिधानं वृत्तिः । अस्यार्थः—नीलघट इत्यादौ नीलपदघटपदवाच्यार्थाभ्यां भिन्नः नीलघटपदार्थयोः परस्परसामानाधिकरण्यसंबन्धरूपोऽर्थ इति यावत् । स एव वृत्तिशब्दार्थः । विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसंप्रश्नप्रार्थनेषु लिङ् । लोट् च । आशिषि लिङ्लोटौ । विधिः नियोगकरणम् । निमन्त्रणम् आवश्यके श्राद्धभोजनादौ दौहित्रादेः प्रवर्तनम् । आमन्त्रणं कामचारानुज्ञा । अधीष्टः सत्कारः । आमन्त्रणे—इहासीत भवान् । अधीष्टे—पुत्रमध्यापयेत् । संप्रश्ने—किं भो वेदमधीयीयोत तर्कम् । प्रार्थने—भो भोजयेय अहम् । एवं लोट् ।

अवीतन्त्रीतरीलक्ष्मीधीश्रीह्रीणामुणादितः ।
सप्तानामेव शब्दानां सुलोपो न कदाचन ॥

The date of copying and the name of the scribe:

क्रोधननामसंवत्सरं तुलामासम् 1 ௳ கல்லடையிலிருக்கும் ஸாம்பமூர்த்தி ஸ்வஹஸ்த லிகிதம்.

535. 28. K. 15.

बालबोधिनी—बालसूरिकृता

Palm-leaf. 8 Foll. 12¾ × 1 inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Foll. 3 and 4 are missing.

Contains the fourth Prakaraṇa *i.e.*, Kārakaprakaraṇa only incomplete.

536 39 F 14

मुखभूषणम्

Paper 83 Foll $7\frac{1}{2} \times 5\frac{3}{4}$ inches 12 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

Justifies the correctness of some of the words found in standard works and criticized as grammatically incorrect by some later critics The author s name is not known

Incomplete

Beginning

नित्या ज्योतिर्मयीमेका त्रिग्रहत्रयशालिनीम् ।
परब्रह्मस्वरूपा ता परा वाचमुपास्महे ॥

इह खलु द्विविधा शब्दा लौकिका वैदिकाश्चेति । वेदे भवा वैदिका । यद्यपि लौकिकाना वेदेऽपि वृत्तिस्तथाप्यसाधारणवैदिकापेक्षया ते लौकिका इत्युच्यन्ते । लोक्यते शब्दार्थ पुरुषार्थौ वानेति लोको वृद्धव्यवहार । द्विविधा वृद्धा इति हासज्ञा काव्यज्ञाश्चेति । तेषा व्यवहारो वृद्धव्यवहारः । तत्र विदिता लौकिका । तत्र तावत् कविव्यवहारगोचरा केचन शब्दा प्रक्रियाणा दुर्लक्षत्वात् अपशब्दाभासतां प्रतिपन्ना. प्रतीतिस्खलन सहृदयानामुत्पादयन्ति । किं च,

पुरुषस्य स्वविद्यायामर्थ वर्णयत मत ।
पद प्रयनभिज्ञत्व नैव शोभावह भवेत् ॥

तस्मात्तेषा व्युत्पत्ति किंचिन्निरूप्यते । यथा—

'सोढु न तत्पूर्वमवर्णमीशे'
आत्मानित स्थाणुमिव द्विपेन्द्र ' ।

अत्रायादिसध्यभावदर्शनादपशब्दप्रतीतिर्न कार्या । कथम् ? संहितायामित्यस्मिन् सूत्रे विवक्षितायामिति संबध्यते । तेन विवक्षितस्तु सधिर्भवतीत्यर्थः सेत्स्यति । सहितैव सधि. । तेन तत्कार्यभूतो गुणादिरुच्यते । तत एचोऽयवायाव इति । अस्यायमर्थ — सहितायामिति वर्तते । एच. स्थाने यथासख्यम् अय् अव् आय् आव् इत्येते आदेशा भवन्ति अचि परत सहिताया विवक्षितायामिति । एतदनुसारेणात्र सधिर्न विवक्षित । तेनायादेशो न भवति ।

Colophon

इति मुखभूषणे सधिविमर्शो नाम प्रथम-परिच्छेद ।

End

तथा च भट्टिकाव्ये—आश्वासथ निशाचरा इति । तस्मादाश्वसन्न्य इति नुमागमसहित पाठो युक्त इति केचित् । तन्न युक्तम् । अन्यथापि रूपसिद्धे । यत्र हि गणकार्यस्यानित्यत्वमपेक्ष्यैव रूपसिद्धिर्भवति तत्रैव तदाश्रयणस्य युक्तत्वात् ।

537 27 I 11

यङ्लुक्संग्रहश्लोकव्याख्या

Palm leaf 7 Foll $14\frac{1}{2} \times 1$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Much injured Illegible writing

This is a metrical work on grammar showing the frequentative forms (यङ्लुगन्त रूपाणि) of some of the roots From the colophon it is understood that this work is a metrical explanation by an unknown author on a work called Yanluksangraha śloka by an unidentified author known as Āhitagnigrha See for another copy of the work R No 4373*a* of the Catalogue of the Madras Government MSS Library

Complete

Beginning

प्रणिपत्य जगन्नाथं रामं राजीवलोचनम् ।
प्रक्रिया यङ्लुकः कैश्चित्पद्यैः किमपि गद्यते ॥
धातोर्हलादेरेकाचो यङ्प्रत्यय इह स्मृतः ।
क्रियासमभिहारेऽर्थे गत्यर्थेभ्यस्तथा पुनः ॥
कौटिल्ये भावगर्हायां लुपादेश्च यङः पुनः ।
यङोऽचि चेति तस्यास्य लुगचि प्रत्यये स्मृतः ॥
बहुलं छन्दसीति प्राक्प्रकृतं यत्पदद्वयम् ।
एतद्यङोऽचि चेत्यत्र चशब्देनानुकृष्यते ॥
इत्येके तत्र भाषायां प्रयोगो नैव यङ्लुकः ।
तथाच हुश्नुग्रहणं वाक्यकारैर्निराकृतम् ॥
हुश्नुवोरिति सूत्रेऽस्य छान्दसत्वेन यङ्लुकः ।
अपरे तु चकारेण केवलो बहुलग्रहः ॥
अनुकृष्टः पुनश्छन्दोग्रहो नेति जगुस्ततः ।
छन्दस्यपि च भाषायां प्रयोगस्तस्य संमतः ॥
तथा च भाष्यकारेण हुश्नुग्रहणमेव तत् ।
भाषायां यङ्लुगस्तीति लिङ्गत्वेन समर्थितम् ॥
वृत्तिकारादयोऽप्यत्र तदेव मतमास्थिताः ।
अस्माभिरपि तन्नीत्या प्रक्रियात्र प्रदर्श्यते ॥
प्रथमं तत्र भूधातु प्रकृत्य प्रयतामहे ।
धातोरित्यादिना धातोर्भवतेर्यङि तस्य तु ॥
यङोऽचि चेति लुक्तत्र लुगसौ बहुलग्रहात् ।
उपाधिव्यभिचारार्थादनच्यप्यनिमित्तकः ॥

End

आम्राहिर्षीष्ट्यादि स्याद्विण्वत्त्वे सीयुडादिषु ।
एवं यङ्लुकि सर्वत्र कार्या सूक्ष्मेक्षिका बुधैः ॥
यो वेद यङ्लुकं सम्यक्स वैयाकरणाग्रणीः ।
इत्येतद्भाष्यकारेण प्रशसार्थं प्रदर्शितम् ॥
किरति चर्करीतान्तं पचतीत्यत्र यो नयेत् ।
प्राप्तिज्ञं तमहं मन्ये प्रारब्धस्तेन संग्रहः ॥
तत्परत्वान्न कुरुते किरतौ यो रुगादिकम् ।
संग्रहो जानता प्राप्ति तेन साधुगिरा कृतः ॥

Colophon

आहिताग्निगृहाख्येन शाब्दसिंहेन ये कृताः ।
यङ्लुकः संग्रहश्लोकास्तद्व्याख्यैषा मया कृता ॥
अक्षरं यत्परिभ्रष्टं मात्राहीनं तु यद्भवेत् ।
क्षन्तुमर्हन्ति विद्वांसः कस्य नास्ति व्यतिक्रमः ॥

Then reads the following

प्रहासे च मन्योपपदे मन्यतेरुत्तम एकवच्च । अस्य योगस्य श्लोकरूपेणोदाहरणानि—

प्रेरितो दशकण्ठेन सेनायां जानकीपतेः ।
शुकसारणशार्दूलानुवाचेदं विभीषणः ॥
शार्दूल किं त्वं मन्येऽन्यैरदृष्टः संचराम्यहम् ।
अस्मिन् कपिबले बद्धस्तल्लाङ्गूलैर्विकृष्यसे ॥
निलीयेथे परेभ्योऽत्र मायया वा द्विषद्बले ।
किन्तु मन्ये वृथैवेयं मयि वा शुकसारणौ ॥
मायया मोहयिष्याव आवां प्रत्यर्थिसैनिकान् ।
मन्यते किं भवन्तौ क बाधते भास्करं तमः ॥
युवामिदानीं मन्येथे निग्रहीष्यावहे परैः ।
रामाय धर्मविज्ञाय दूतहत्या न रोचते ॥
द्विष्टोऽप्यस्य परार्थत्वात् गुणेषु व्यतिरिच्यते ।
तत्राभिधीयमानः सन् प्रधानेऽप्युपयुज्यते ॥
पद्यर्थकारिका ॥
प्रसज्यप्रतिषेधोऽयं क्रियया सह यत्र नञ् ।
पर्युदासः स विज्ञेयो यत्रोत्तरपदेन नञ् ॥

The following lines are written at the end

"श्रीमन्निखिलगुणमणिगणालंकृतेषु निष्ठानिष्ठिताखिलकपिलवसिष्ठादिमुनिवरिष्ठेषु शमधनमूर्धन्येषु सुह-

जनमनःकमलकमलबान्धवेषु सहोदराधिकसौभ्रात्रभरितेषु अस्मदाप्ततमेषु प्रणामा विलसन्तु ।"

538. 21. S. 5.

यङ्लुक्संग्रहश्लोकव्याख्या

Palm-leaf. 12 Foll. 7 × 1⅛ inches. 8 lines in a page. Malayālam script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

Complete

539. 9. D. 6.

यथोद्देशकार्यकालपरिभाषार्थविचारः

Paper. 5 Foll. 9¾ × 5 inches. 12 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

A treatise on the Paribhāsās यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् and कार्यकालं सज्ञापरिभाषम् well-known in Pānini's grammar The author's name is not known.

Complete.

Beginning :

यथोद्देशं संज्ञापरिभाषम् । कार्यकाल संज्ञापरिभाषम् । तत्राद्ये प्रकारद्वयम् । तत्राद्यमाह—उद्दिश्यते उच्चार्यते यस्मिन् काले स उद्देशः । तमनतिक्रम्य यथोद्देशम् । यस्मिन् काले परिभाषा संज्ञा चोच्चारिता तत्रैव वाक्यार्थबोधेन गृहीतपरिभाषार्थेन गृहीतसज्ञापदशक्त्या च अष्टाध्याय्या सर्वत्र व्यवहारः । ननु कार्यार्थत्वात्संज्ञापरिभाषाणा कार्यदेशवृत्तित्वं न्याय्यम । किं च तदानीं विधिवाक्यार्थज्ञानेन किमस्य फलमित्याकाङ्क्षाशान्त्यभावेन साकाङ्क्षत्वात् अय पक्षोऽसङ्गत इति चेत, अत्र कैयटः—यदा अनुदिश्य प्रयोजनविशेष प्रयोजनमात्रमभिसधाय भविष्यति किंचिदनेन प्रयोजनमिति ज्ञानमात्रेण संतुष्यद्यथाश्रुतग्राहिप्रतिपत्त्रपेक्षः पक्ष इति ।

End :

किं च भपदसंज्ञेति विरोधिप्रतिद्वंद्विनिर्देशेन यत्रोभयोः प्राप्तिस्तत्रैवागत्या यथोद्देशपक्षाश्रयणेऽप्यन्यत्र कार्यकालपक्ष एवेत्याशय इति केषाचित्समाधानमपि न समञ्जसम् । तत्रापि कार्यकालपक्षे गतेरुक्तत्वेनागत्या मुख्यपक्षत्याग इत्यस्यायुक्तत्वादित्यलम् । एवं च ष्यङः संप्रसारणमिति सूत्रभाष्यमप्यनुगृहीतं भवतीति सुधीभिराकलनीयम् ।

540 9. D. 6.

रप्रत्याहारमण्डनम्—(पाठक)रामचन्द्रकृतम्

Paper. 6 Foll. 9¾ × 5 inches. 12 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good-writing.

Nāgesa refuted रप्रत्याहार accepted by Bhattojidiksita. Pathaka Rāmacandra son of Murāri and elder brother of Lakṣmana, condemns herein Nāgesa's view and upholds Diksita's view on रप्रत्याहार.

Complete

Beginning

सचिन्त्य वादिप्रवरं जेतारं श्रीपतञ्जलिम् ।

कुर्वे वादिविलासार्थं रप्रत्याहारमण्डनम् ॥

लण् । अत्र लकाराकारोऽनुनासिकः प्रतिज्ञायते । तेन लण्सूत्रस्थावर्णेन सहोच्चार्यमाणो रेफो रलयोः संज्ञेति सिद्धमिति कैयटमाधवहरदत्तदीक्षितादयः । अत्र वदन्ति—अस्यानुनासिकत्वे अतो लोपेति पाणिनिः लकारं नोच्चारयेत् । प्रत्याहारेणैव निर्वाहात् । किं चास्मि-

त्संज्ञकत्वे यण्वटितसूत्रेषु बहुषु - अर्धमात्रालाघवानुरोधेन यप्रत्याहारेणैव व्यवहरेत् । किं चानुबन्धानामच्-प्रत्याहारे ग्रहणाभावे आचारादप्रधानत्वाल्लोपश्च बलवत्तर इति भाष्योक्तस्य तृतीयहेतोरव्यापकतापत्तिः ।

End:

एतेन वस्तुतो रप्रत्याहाराभावेन रपर इत्यस्य स्थाने लपर इति पठनीयमिति लपरत्वं वक्ष्यामीति तुल्यास्य-सूत्रभाष्याल्लभ्यत इति उरण्रपरसूत्रस्थः शब्देन्दुशेखरः परास्तः । एवं हि भाष्यादिसर्वग्रन्थस्वारस्ये दृढतर-युक्तेरभावे च महासाहसमवलम्ब्य कथमेतद् दूषयां-चक्रुरिति त एव प्रष्टव्याः । मात्सर्यमुत्सार्य निपुणतरै-र्विभावनीयं सुहृद्भिर्विद्वद्भिः ।

Colophon:

रामचन्द्रविरचितं रप्रत्याहारमण्डनं समाप्तिमगमत् ॥

Then reads the following stanza:

"बिन्दा विन्दति यत्र पात्रपदवीं सन्तो लघुत्वं गताः
पुंभिश्चेदवलम्ब्यते रतिकथाः क्षोणीदशामादरः ।
विश्रान्ता यदि धाकरीषु कविता सत्सूरिणा का कथा
भूपाले यवने समस्तभुवने वैदग्ध्यमस्तं गतम् ॥"

541. 9. D. 91.

रप्रत्याहारमण्डनम्—(पाठक)रामचन्द्रकृतम्

Paper. 5 Foll. 9 × 5¼ inches. 18 lines in a page. Telugu script. Old Good. Good writing.

Fol. 3*b* is left blank. Complete.

Colophon

इति श्रीमत्पाठकमुरारिसूनुपाठकलक्ष्मणात्मजपाठक-रामचन्द्रविरचितं रप्रत्याहारखण्डनं संपूर्णम् ।

The reading रप्रत्याहारखण्डनं found in the above-mentioned colophon is apparently wrong. It should be रप्रत्याहारमण्डनम्. The remark written in the margin as रप्रत्याहार-स्थापनं strengthens the reading as मण्डनम्.

542. 9. F. 49.

रप्रत्याहारमण्डनम्—(पाठक)रामचन्द्रकृतम्

Paper. 5 Foll. 9¾ × 8 inches. 17 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

Complete.

543. *22*. P. 13.

रप्रत्याहारमण्डनम्—(पाठक)रामचन्द्रकृतम्

Palm-leaf. 6 Foll. 15¾ × 1½ inches. 9 lines in a page. Grantha script., Old. Injured. Good writing.

Complete.

Reads the following colophon:

इति विद्वत्केसरिमिश्रविरचितं रप्रत्याहारमण्डनं संपूर्णम् ।

544. *27*. E. 3.

लघुमञ्जूषा

Palm-leaf. *32* Foll. 18 × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

This is a valuable work on the philosophy of grammar and speech written by Nāgeśa, son of Satī and Śivabhaṭṭa and protege of the prince Rāmavarman ruler of S'rngabera near Allahabad. The work deals also with the general topics relating to S'ābdabodha like Gadādhara's.

Vyutpattivāda discussing the structure, import and power of the words The main sections of the subjects dealt with are—the theory of Sphoṭa, Dhatvartha, Nipātārtha, Tinartha and Subartha In explaining the theory of Sphota, the author says that the theory is derived from the grammarian called Sphotāyana who was anterior to Panini The work is available in print together with two commentaries called Kalā and Kuñcika written by the author's pupil Pāyagunda Vaidyanatha and Durbala Krṣnamitra respectively. From the stanzas found at the end of the work it is known that Nāgeśa was the pupil of Harīdīkṣita in Vyākarana and of Ramarāma in Nyāya He describes his two important works *namely* Śabdenduśekhara and Mañjusā as his son and daughter *respectively*. *The author may* be assigned to the end of the 17th Century and the beginning of the 18th Century A D as he was invited to attend to a religious rite *aśvamedhayāga* by Jayasimha, the ruler of Jeypur (1688 to 1728 A D) This work is an abridgement of the author's bigger work called Mañjūṣā The Paramalaghumanjūsa described under No. 469 *ante* is another work of the author being a further abridgement of this work.

The MS contains the Dhātvarthavicāra and Nipātarthavicara (incomplete)

Beginning

अथ सकलशब्दमूलभूतत्वाद्धात्वर्थो निर्णीयते । तत्र फलानुकूलो यत्नसहितव्यापारो धात्वर्थ इति सिद्धान्त' । यत्तु फल धात्वर्थ., व्यापार: प्रत्ययार्थ इति; तन्न, ल. कर्मणि चेत्यादिविरोधात् । न हि तेन व्यापारस्य प्रत्ययार्थता लभ्यते । किं च पचसि, पक्ष्यसि 'पक्ववानित्यादौ फूत्कारादीनां प्रतीतये तत्रानेकप्रत्ययानां शक्तिकल्पनापेक्षया एकस्य धातोरेव शक्तिकल्पनोचिता । किंच फूत्कारादे: प्रत्ययार्थत्वे गच्छतीत्यादावपि तत्प्रतीतिवारणाय तद्बोधे पचिसमभिव्याहारस्यापि कारणत्वकल्पने गौरवम् ।

End

'पञ्च पञ्चनखा भक्ष्या:' इत्यादाववधारणविषयबुद्धिस्थवृत्तिपञ्चत्वसङ्ख्यावति पञ्चपदस्य लक्षणा । अवधारणं चात्र पञ्चातिरिक्तसंख्या . . . णसम्बन्धिसमभिव्याहृतप्रकारकज्ञानरूपम् । तेनान्ये अभक्ष्या इति फलति । एवकारस्य तदर्थलक्षणया वा । फलं तु प्रापकप्रमाणबोधितस्य तदतिरिक्तविषयत्वाभावकल्पनमितीष्टसिद्धि: । यत्तु एवकारार्थो . . . ।

545 20 E. 1.

वर्णविभाग:

Palm leaf 2 Foll 14½ × 1¼ inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

A work on Sanskrit alphabets specifying their total number and other aspects in each group.

Incomplete.

Beginning ·

वर्णास्तावदेकपञ्चाशत् । ते द्विविधा:—अचो हलश्चेति । तत्राच एकाधिकपञ्चदश वर्णा: । हल: पञ्चत्रिंशद्वर्णा: । तत्र पञ्च वर्गा: । प्रतिवर्गं पञ्च वर्णा. । कादयो मावसाना: स्पर्शा. । यरलवा अन्त:स्था. ।

End .

ध्रुव औन्नत्यं गत: । रामोऽभिराम: ।

546 40 A 22

वाक्यपदीयम् —भर्तृहरिकृतम्

Paper 24 Foll $10\frac{3}{4} \times 4\frac{1}{8}$ inches 8 lines in a page Devanagarī script Old Good Good writing

This is the well-known treatise on the philosophy of grammar by Bhartihari, pupil of Vasurata The work is also known by the name Harikarikas after the author's name It is divided into three Kandas, *namely* 1 Āgamakānda, 2 Vakya kānda and 3 Padakaṇda dealing with the Sphota, vakya and pada respectively

In the first Kanḍa the author expounds from all possible standpoints the theory of Sphota as the most essential truth of verbal sounds Perhaps, Bhartrhari was the first author who was responsible for separating the doctrine of Sphoṭa from the ordinary functions of grammar and treating it elaborately with an advanced philosophical idea so as to identify the grammatical Sphoṭa with the Vedantic Brahman in pure advaitic principles of Vivartavada Hence this chapter has been given also the title Brahmakanda He also insists herein the necessity of Agamapramanya or S'abdapramanya, probably in opposition to the view held by Vaisesikas Hence it is also called Āgamakanda

In the second Kanḍa the author deals with the vakya giving its characteristics and putting forth the arguments in favour of the theory that a sentence is distinct from the group of words and it has been endowed with a separate power of import At the end of this Kānda he gives the following historical information on Panini s grammar —After Panini and Katyayana, the author Vyādi wrote a bulky treatise on grammar called Samgraha in a lakh of granthas But in course of time the *work suffered much owing to the want of* students and almost perished At that time Patanjali came and wrote the Mahabhāsya summarizing the Samgraha Again the scarcity of capable teachers in the Mahabhāsya gave opportunity to rival grammarians such as Baiji, Saubhava and Haryaksa for destroying the work as they were already the opponents to the Samgraha and consequently to the Mahabhasya also Thus the Mahabhasya was not in vogue and remained only in a manuscript for a long time in the south Then Candracarya, Vasurata and some others succeeded in their attempts to get back the work from the south and popularised it Our author Bhartrhari studied the Mahabhāsya and learnt the secrets of grammatical science from Vasurāta

In the third Kānḍa he deals with the word explaining the structure import and power in it and treating some miscellaneous topics relating to it Hence this *Kanḍa* is also known as Prakirnakanda or miscellaneous chapter Mammata and Nages'a quote a few prose passages under the name of this work Therefore it is understood that the work must have been in the form of prose and verses But this MS contains the verses only

As regards the date of the author modern scholars relying upon the accounts given by the famous Chinese traveller Itsing, fix it between 600 and 650 A D But as Vasurata, the author s preceptor, is said to have been a contemporary and opponent of Vasubandhu (337 to 437 A D) the author of the Abhidharmakos'a, our author may be fixed in the period still early i e, 400 A D (Vide page 14 of the Introduction to the Abhidarmakos'a written by Rahula Sankrtyayana, Benares, 1931) Bhartrhari was also the author of a commentary on the Mahabhāsya called Pradipika (*Vide* No. 110 *ante*) The work has been completely printed and published in the Benares Sanskrit Series The colophon found at the end of the third Kanda describes the author as the king of Avanti

Contains the Kandas 1st complete and 2nd incomplete

Beginning

अनादिनिधन ब्रह्म शब्दतत्त्व यदक्षरम् ।
विवर्ततेऽर्थभावेन प्रक्रिया जगतो यत॰ ॥
एकमेव यदाम्नात भिन्न शक्तिव्यपाश्रयात् ।
अपृथक्त्वेऽपि शक्तिभ्य पृथक्त्वेन च वर्तते ॥
अध्याहतकला यस्य कालशक्तिमुपाश्रिता. ।
जन्मादयो विकारा. षड् भावभेदस्य योनय ॥
एकस्य सर्वबीजस्य यस्य चेयमनेकधा ।
भोक्तृभोक्तव्यरूपेण भोगरूपेण च स्थिति॰ ॥
प्राप्त्युपायोऽनुकारश्च तस्य वेदो महर्षिभिः ।
एकोऽप्यनेकवर्त्मेव समाम्नातः पृथक्पृथक् ॥

Colophon

इति भगवद्भर्तृहरिकृते वाक्यपदीये आगमसमुच्चयं प्रथम. काण्डः ।

End

क्रियान्तरेण चैतेषा भवन्ति न हि शक्तय. ।
रूपादेव तु तादर्थ्यं नियमेन प्रतीयते ॥
तथैव रूपशक्तिभ्यामुत्पत्त्या समवस्थित. ।
शब्दो नियत . . . . ॥

547 38 I 3

वाक्यपदीयम् —भर्तृहरिकृतम्

Paper 223 Foll $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a *page* Devanagarī script New Good Good writing

Transcribed from a MS available in the Govt Oriental MSS Library, Madras

As said in the last number, the work herein contains the verses and prose representing the text and Vrtti on it by Bhartrhari The first Kanda of this work has been printed and published by the Society of Ram Lal Kapur Trust Lahore under the editorship of Caru deva S'astri in 1934 The shorter vrtti published in the Benares Sanskrit Series for the first Kanda with the authorship of *Harivrsabha seems to be a condensed* version of this Vrtti

This MS contains the Kanda 1 complete and the 2 incomplete

Beginning

अनादिनिधन ब्रह्म शब्दतत्त्व यदक्षरम् ।
विवर्ततेऽर्थभावेन प्रक्रिया जगतो यत॰ ॥

सर्वपरिकल्पनातीतत्व भेदससर्गसमतिक्रमेण स . . . . विद्याविद्याप्रविभागरूपमप्रविभाग काल-भेददर्शनाभ्यासेन मूर्तिविभागभावनया च व्यवहारानु-

पातिभिर्धर्मैः सर्वास्ववस्थास्वनाश्रितादिनिधन ब्रह्मेति प्रतिज्ञायते । न हि कार्यकारणा . . . . विभक्तस्यैकस्य ब्रह्मण, सर्वप्रवादेष्वपूर्वापरे प्रवृत्तिनिवृत्तिकोटी संपरिसंख्यायेते । न चास्योर्ध्वमधस्तिर्यग्वा मूर्तिपरिवर्तप्रसङ्गाना क्वचित्क्वचिदवच्छेदोऽभ्युपगम्यते । तच्च भिन्नरूपाभिमताना विकाराणा प्रकृत्यन्वयित्वाच्छब्दोपग्राहिता चावतिष्ठते शब्दतत्त्वमित्यभिधीयते । स्थितिप्रवृत्तिनिवृत्तिप्रविभागा हि शब्देनाक्रियन्ते । तच्चाक्षरनिमित्तत्वादक्षरमित्युच्यते । प्रत्यक्चैतन्येऽन्तः संनिवेशितस्य बोधनार्था व्यक्तिरभिनिष्यन्दते ।

Colophon. –

इति श्रीहरिवृषभमहावैयाकरणोपरचिते वाक्यपदीये आगमसमुच्चयो नाम प्रथमकाण्डं समाप्तम् ।

2 Kanda begins

शब्दस्य न विभागोऽस्ति कुतोऽर्थस्य भविष्यति ।
विभागैः प्रक्रियाभेदमविद्वान्प्रतिपद्यते ॥

यस्तावन्निमित्तरूपफलभेदादप्रसिद्धभेदक्रमवद्भिरयुगपद्भावैरवयवैर्युक्त इत्येव प्रतीतः शब्दः तस्यैव नित्यत्वपक्षे योग परिकल्पितो व्यवहारविषयो द्रव्यशक्तिनिमित्तानुपाती शब्देषु प्रत्यस्तरूपो विभागः स नास्ति ।

End

तथा द्विवचनेऽचीति तन्त्रोपायादिलक्षणः ।
एकशेषेण निर्देशो भाष्य एवोपवर्णितः ॥

सहविवक्षाविषयलक्षणानुपातिनमेकशेषमन्तरेणापि भाष्ये द्विवचनेऽचीत्यत्र द्विवचन च द्विवचन चेति तन्त्रोच्चारणविषय एकशेषविकल्प एवोपन्यस्त ।

प्रायेण सक्षेपरुचीनल्पविद्यापरिग्रहान् ।
सप्राप्य वैयाकरणान् संग्रहेऽस्तमुपागते ॥
कृतेऽथ पतञ्जलिना गुरुणा तीर्थदर्शिना ।
सर्वेषा न्यायबीजाना महाभाष्ये निबन्धने ॥
अलब्धगाधे गाम्भीर्यादुत्तान इव सौष्ठवात् ।
तस्मिन्नकृतबुद्धीना नैवावास्थित निश्चयः ॥
वैजिसौभवहर्यक्षैः शुष्कतर्कानुसारिभिः ।
आर्षे विप्लाविते ग्रन्थे सग्रहप्रतिकञ्चुके ॥
यः पतञ्जलिशिष्येभ्यो भ्रष्टो व्याकरणागमः ।
कालेऽथ दाक्षिणात्येषु ग्रन्थमात्रे व्यवस्थितः ॥
पर्वतादागमं लब्ध्वा भाष्यबीजानुसारिभिः ।
स नीतो बहुशाखत्वं चन्द्राचार्यादिभिः पुनः ॥
न्यायप्रस्थानमार्गास्तानभ्यस्य स्वं च दर्शनम् ।
प्रणीतो गुरुणास्माकमयमागमसंग्रहः ॥

548 — 38 I 20

वाक्यपदीयव्याख्या पद्धतिः—वृषभदेवकृता

Paper 291 Foll $8\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in 1 page Devanāgari script New. Good Good writing

This is a commentary called Paddhati on the Vākyapadiya which is in the form of verses and prose as described under the last number The author Vṛsabhadeva was the son of Devayasas and protege of the king Visnugupta who still remains unidentified This commentary has been condensed and included in the book of Vākyapadiya published by the society of Ram Lal Kapur Trust, Lahore in 1934. The author Vrṣabhadeva admits that there were already many commentaries on the Vakyapadiya before his

The first Kanda only complete.

Beginning

सर्वप्रपञ्चरूपं विगताशेषप्रपञ्चजालमलम् ।

जयति जगतां निमित्तं भवबन्धच्छिदे परं ब्रह्म ॥
विमलचरितस्य राज्ञो विदुषः श्रीविष्णुगुप्तदेवस्य ।
भृत्येन तदनुभावाच्छ्रीदेवयशस्तनूजेन ॥
बन्धेन विनोदार्थं श्रीवृषभेण स्फुटाक्षरं नाम ।
क्रियते पद्धतिरेषा वाक्यपदीयोदधेः सुगमा ॥
यद्यपि टीका बह्वयः पूर्वाचार्यैः सुनिर्मला रचिताः ।
मन्तः परिश्रमज्ञास्तथापि चैना प्रहीष्यन्ति ॥

'द्वावुपादानशब्देषु' इत्यतः प्रभृति प्रकरणं प्रवर्तिष्यते । तस्य त्वनाख्यातसंबन्धाभिधेयप्रयोजनस्य प्रेक्षापूर्वकारिणामनुपादेयत्वैव स्यादिति ते कथयितव्याः । तत्र संबन्धः प्रमाणप्रयोजनयोः हेतुहेतुमद्भावलक्षणस्तदन्तर्गतत्वान्न पृथगुक्तः । प्रकरणं हि शब्दादिपदार्थानुगमकम् । तस्य तत्फलम् । मोक्षस्तु पारम्पर्येण । ताभ्या च सहास्य हेतुहेतुमद्भाव इति । यस्त्वस्य प्रकरणस्य व्याकरणेन सह संबन्धः तमयं 'नित्याः शब्दार्थसंबन्धास्तत्राम्नाता महर्षिभिः' इत्युपोद्घातकारिकाया स्वयमेव कथयिष्यति यतो मुनिभिर्व्याकरणे नित्याः शब्दादयः कथितास्ते चानेन प्रकरणेन समनुगम्यन्त इति । गुरूपक्रमं द्वितीयकाण्डान्ते स्वयमेव ग्रन्थकारो दर्शयिष्यति 'प्रायेण संक्षेपरुचीन्' इत्यादिभिः श्लोकैः । अभिधेयदर्शनाय तु 'अपोद्धारपदार्था ये' इत्यादिकारिकाद्वयम् । यतोऽष्टौ पदार्था निरूप्यन्तेऽस्मिन्प्रकरणे । द्विविधोऽर्थः अपोद्धारितः स्थितलक्षणश्च । शब्दो द्विविधः प्रतिपादकोऽन्वाख्येयश्च । संबन्धो द्विविधः कार्यकारणभावलक्षणः योग्यतालक्षणश्च । फलं द्विविधम् । अर्थप्रतिपादन धर्मश्चेति । स्मृत्यर्थमनुगम्यन्त इति प्रकरणप्रयोजनम् । यतो व्याकरणाङ्गभूताष्टपदार्थस्मरणं प्रयोजनमस्य प्रकरणस्य । विशिष्टेष्टदेवतानमस्कारस्तु ब्रह्मणः शास्त्रादौ सकीर्तनान्न कृतः, यतो देवताः सर्वाः तस्यैव विवर्ता इति । सति व्याकरणस्य प्रयोजनवत्त्वे तदङ्गभूतपदार्थानुगमो युक्त इति नित्याः शब्दार्थसंबन्धा इत्यतः पूर्वाः कारिकाः सर्वा एव व्याकरणप्रयोजनान्वाख्यानाय ।

End:

तदेवं श्रुतिस्मृतीना स्वरूपमाख्याय व्याकरणस्मृतेरन्याभिः स्मृतिभिस्तुल्यतामाह—कायवाग्बुद्धीति । ते हि यथावस्थितपदार्थपरिच्छेदविरोधिनो बुद्धेः कालुष्यहेतव उपप्लवाः । तदुपघातेति । रागाद्युपघातहेतुभूतं वैराग्यादि । तस्य ये उपायास्तेषा लक्षणभूतान्यध्यात्मशास्त्राणि पातञ्जलादीनि ।

* * * * *
* * * * *

सूक्तकरणिकालकाविनाविद्यापयो विद्वद्भिः संज्ञेया भवति । विप्रयबन्धुपदानाम् ।

Colophon:

इति श्रीवृषभदेवविरचिताया वाक्यपदीयपद्धतौ प्रथमं काण्डं समाप्तम् ।

549. 23 L. 2.

वाक्यपदीयव्याख्या पद्धतिः—वृषभदेवकृता

Palm leaf. 110 Foll. 19 × 1½ 8 lines in a page. Malayālam script. Old Injured Illegible writing.

Contains the first Kānda only complete.

This is the original of the transcript described in the last No.

550. 39. F. 3.

वाक्यपदीयव्याख्या पद्धतिः—वृषभदेवकृता

Paper. 160 Foll. 7½ × 6¾. 18 lines in a page Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

Transcribed from a MS. of the Government. Oriental MS. Library Madras

Breaks off in the 82nd stanza of the 1st Kānda.

The following colophon which mentions the work as complete is apparently wrong.

Colophon

इति देवयशस्तनूजेन वृषभदेवेन विरचिता वाक्यपदीयटीका सपूर्णा ।

551. 40 B 29

वाक्यपदीयव्याख्या प्रकाशः—हेलाराजकृतः

Paper 79 Foll $8\frac{3}{4} \times 5$ inches 12 lines in a page Devanāgarī script Old. Injured Good writing The folios are given the serial numbers 1 to 251 of which 2 to 173 are missing

This is a valuable commentary called Prakāsa on the third kānda *i e* Pada kānda *alias* Prakirnakānda of Bhartthari's Vākyapadiya The author Helārāja was the son of Bhūtiraja a descendant of Laksmana, the minister of the King Muktapida Ksemendra in his Aucitya-*vicaracarcā* quotes a stanza under the authorship of Rājaputra Muktapida while the same stanza is quoted in Vallabha deva's Subhasitavali under the authorship of Bhartsu From this it is presumed that Muktapīda had another pet name Bhartsu According to Kalhana's Rājatarangini Muktāpida was the son of Tārāpīda and a contemporary of King Yasovarman and the poet Vakpatirāja of the 8th Century A D But this information will not help us in fixing the exact date of Helārāja, as he was only a remote descendant of Muktāpīda's minister As the author quotes Kaiyata's Pradipa he must be later than the 11th century A D. in which Kaiyata is supposed to have lived Helārāja states that he has also written a commentary on the first two Kāndas of the work by the name S'abdaprabhā But this is not available anywhere The author divides the third kānda into the following 14 sections, *viz*—1. Jāti, 2. Dravya, 3 Sambandha, 4 Bhūyodravya, 5 Guna, 6 Dik, 7. Sādhana, 8 Kriyā, 9 Kāla, 10 Purusa, 11 Samkhyā, 12 Upagraha, 13 Linga and 14 Vrtti The manuscript and the printed edition of this commentary, contain gaps in two places in the 7th section and make up for the omission by supplying the commentary of Punyarājā for the corresponding portions From this we may presume that Punyaraja has written commentary on the third Kānda also

The MS contains one leaf in the beginning of the 1st section and then begins in the 82nd stanza of the 7th section and goes on up to the end of the 8th section

यस्मिन्समुखता प्रयाति रुचिर कोऽप्यन्तरुज्जृम्भते
नेदीयान्महिमा मनस्यभिनव: पुसः प्रकाशात्मनः ।
तृप्ति यत्परमा तनोति विषयास्वाद विना शाश्वतीं
धामानन्दसुधामयोर्जितवपुस्तत्प्रातिभ सस्तुम. ॥
काण्डद्वये यथावृत्ति सिद्धान्तार्थस्तु तत्वतः ।
प्रबन्धो विहितोऽस्माभिरागमार्थानुसारिभि ॥

तच्छेषभूते काण्डेऽस्मिन् सप्रपञ्चे स्वरूपत ।
श्लोकार्थद्योतनपर प्रकाशोऽय विधीयते ॥

इह पदार्थाष्टकविचारपरत्वाद्वाक्यपदीयस्य प्रथमकाण्डेन प्रयोजनादिपदार्थे निर्णीतेऽनन्तरकाण्डोपपादितापपत्तिभिर्वाक्यतदर्थयारन्वाख्येयस्थितलक्षणयो प दार्थयार्निर्णीतत्वात्तदपोद्धारकोपोद्धाररूप पदविचार प्रक्रम्यते । तत्र नियतविकल्पो यथाभिप्रायमपोद्धार इति यथासभव पदभेदानुद्दिशति—

द्विधा कैश्चित्पद भिन्न चतुर्धा पञ्चधापि वा ।
अपाद्धृत्यैव वाक्येभ्य प्रकृतिप्रत्ययादिवत् ॥

वाक्यस्यैव निरशस्य वाचकत्वादन्तरा पदप्रवृत्ति विभ्रम इति किमसत्यपदव्युत्पादनेनेत्याशङ्क्यापोद्धृत्यैव वाक्येभ्य इत्याह । अपोद्धृत्य कल्पनाबुद्ध्या पृथक्पद निष्कृष्य । अखण्डवाक्यव्युत्पत्तावुपाय पदव्युत्पत्ति र्वाक्यवादिनाम् , अखण्डपदव्युत्पत्ताविव परिकल्पित रूपप्रकृतिप्रत्ययागमादेशादिव्युत्पत्ति पदवादिनाम् , आनन्त्याद्धि वाक्याना स्वालक्ष्येनाशक्या व्युत्पत्ति कर्तुमिति सदृशापन्द्वारकम् ।

End

यथाहि नापाभ्यायरूपादन्यन्मातुलत्व तथा न भावादन्यत्पचिरूपम । सामान्यविशेषयोरत्यन्तभेदाभावात् सकलविशेषपरिहारेण समान्यरूपानुपपत्तेरिति सर्वत्र सिद्धि ।

Colophon

इति श्रीभूतिराजतनयहेलाराजकृते प्रकीर्णप्रकाशे क्रियासमुद्देशाऽष्टम । ग्रन्थ २९८९ ।

552 39 G 13

वाक्यपदीयव्याख्या प्रकाशः—हेलाराजकृत

Paper 128 Foll $8\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

Transcribed from a MS of the Government Oriental MSS Library Madras

Contains the 3rd Kānda sections 9 to 13 only

Fol 123 is left blank but there is no gap in the matter

Beginning

क्रियानन्तर काल समुद्दिष्ट । स हि क्रियाया परिच्छेदक । तत्र दर्शनान्तरलक्षित तावत् तत्स्वरूपमाह—

व्यापारव्यतिरेकेण कालमेके प्रचक्षते ।
नित्यमेक विभु द्रव्य परिमाण क्रियावताम् ॥

परावरादिप्रत्ययलिङ्गो व्यापक एको मूर्तोऽत एवाकृतत्त्वान्नित्य काल क्रियाव्यतिरिक्तो जन्मादिक्रिया द्वारेण भावपरिच्छेदको वैशेषिकैराम्नात । तस्य परिच्छेदकान्तरेभ्य परिच्छेद्यभेदेन भेदमाह—

दिष्टिप्रस्थसुवर्णादि मूर्तिभेदाय कल्पते ।
क्रियाभेदाय कालस्तु सख्या सर्वस्य भेदिका ॥

मूर्तिरसर्वगतद्रव्यपरिमाणम् । तत परिच्छिद्यते दिष्टयायाममानेन । तथा च मूर्तिमद्वस्तुगतमेव दिष्टि वितस्तिरित्यादि । एकदिग्विभागावच्छेदेन चानेन वस्तु परिच्छेदे प्रमाणम । प्रस्थादिना तु सर्वतोऽवच्छेदेना राहपरिणाहाभ्या व्रीह्यादे परिच्छेद । प्रस्थ द्रोण आढकमित्येतत् परिमाणम । परि सर्वता भावे । सुवर्णादिरुन्मान तु तत्तद्विशेषेण द्रव्य परिच्छिनत्ति सुवर्ण निष्क पलमित्यादि । एभ्यो व्यतिरिक्त कालोऽ मूर्तक्रियापरिच्छेदहेतु । सूर्यसचारा हि कालेन मीयत मास सवत्सर इत्यादि । मूर्ता मूर्तस्य सर्वस्य सख्या परिच्छेदमादधाति प्रमाणादश । द्वौ घटौ, बहव आ

27

रमान:, द्वे क्रिपे, एका वितस्ति:, द्वौ हस्तौ, चत्वार: प्रस्था:, पञ्च पलानि । संख्यापि च संख्यया मीयते ; द्वे विंशती, पञ्च पञ्चाशत इति । कालेन तथा क्रिया: परिच्छेद्यन्त इत्याह—

उत्पत्तौ च स्थितौ चापि विनाशे चापि तद्वताम् ।
निमित्तं कालमेवाहुर्विभक्तेनात्मना स्थितम् ॥

जन्मस्थितिविनाशा: समस्ता: क्रिया: कालान्तर्भवनहेतव इति तद्द्वारेण जन्मादिमता पदार्थाना निमित्तकारणं कालमाहु: ।

Colophon :

इति भूतिराजतनयेन हेलाराजेन कृते प्रकीर्णप्रकाशे कालसमुद्देशो नवम: ।

End :

अभावे शशविषाणादीनामपि वस्तुभूतोत्तरपदाश्रयं लिङ्गम् । न चान्यथाभावोपाश्रयत्वादभावो व्यवह्रियत इति व्यापकमिदं संस्त्यानप्रसवौ स्थितिश्चेति लिङ्गत्रयं सिद्धान्तितमवगन्तव्यमित्यसमस्तपदसंस्कारनिमित्तभूता: पदार्था: पर्यवसितविचारा: ।

Colophon :

इति भूतिराजतनयहेलाराजकृते प्रकीर्णप्रकाशे लिङ्गसमुद्देशस्त्रयोदश: ।

553. 39. C. 7.

वाक्यपदीयव्याख्या प्रकाश:—हेलाराजकृत:

Paper. 437 Foll. 8¼ × 6½ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

Transcribed from a MS. of the Govt. Oriental MSS. Library, Madras.

Contains the 14th section *viz.* वृत्तिसमुद्देश of the 3rd Kāṇḍa.

Beginning :

असमस्तपदगतानर्थान् विचार्य समस्तपदविषयान् विचारयितुं पञ्चप्रकारवृत्तिपदविचार: प्रस्तूयते । तत्र प्रथमं समानाधिकरणतद्धितविचार: । तथाहि—कुत्सितादीनामर्थे चेल्लिङ्गवचनानुपपत्ति:, कुत्सितादिसमानाधिकरणादिति चेदतिप्रसङ्गो यथा टाबादिष्विति प्रत्ययार्थपक्षं समानाधिकरणपक्षं च दोषवन्तमुद्भाव्य सिद्धं तु येन कुत्सितादिवचनं तद्युक्तात् स्वार्थे प्रत्ययविधानादिति प्रकृत्यर्थविशेषणपक्षोऽवस्थापित: । येन धर्मेण कुत्सादय: प्रतिपद्यन्ते तद्धर्मयुक्तार्थाभिधायिन: प्रातिपदिकात् तेनैव कुत्सादेरुपादानात् तद्द्योतनाय स्वार्थे कनादय: प्रत्यया विधेया इति वार्तिकार्थ: । एवं च प्रकृत्यर्थविशिष्ट: प्रत्ययार्थ:, न तु कुत्सादिधर्ममात्रमिति लिङ्गवचनोपपत्ति: । उपात्तकुत्सादेरेव च शब्दात् प्रत्यय इति तत्समानाधिकरणादिदमादे: स्वयमनुपात्तकुत्सादेस्तदभाव: । एवं स्थिते केन धर्मेण कुत्सादय इत्युक्तम्—स्वार्थमभिधाय शब्दो निरपेक्ष इत्यादि । स्वार्थादिपञ्चकाभिधायिन: प्रातिपदिकात् स्वार्थादिनिमित्तकुत्सनादिद्योतनाय कनादय: प्रत्यया इति प्रकृत्यर्थविशेषणपक्ष: । प्रियकुत्सनादिषु पुन: प्रवर्ततेऽसौ विभक्त्यन्त इति च । न सुबन्तात् प्रत्ययविधानपरमेतद्वचनम् । अपि तु पञ्चकार्थनिमित्तत्वात् कुत्सनादे: देवदत्त इत्यादौ कुत्सादिमात्रे प्रत्ययेन द्योतिते प्रकरणादे: तद्धेतुर्लिङ्गादीनामन्यतमोऽवधार्यते । स च सुबन्तेन द्योतित इति विशिष्टकुत्साद्यर्थप्रतिपादनाय विभक्त्यन्त: प्रवर्तत इत्युच्यते । तदेतत् व्याचष्टे—

कुत्साप्रशंसातिशयै: समासार्थं तु युज्यते ।
पदं स्वार्थादय: सर्वे यस्मात् कुत्सादिहेतव: ॥

स्वार्थद्रव्यलिङ्गसंख्याकर्मादिलक्षणेनार्थेन परिपूर्णाभिधेयं पदं स्वार्थादिनिमित्तेन विशिष्टेन कुत्साद्यर्थेन

युक्तमवधार्यते। स्वार्थादयश्चान्यत्र व्याख्याता नेह प्रपञ्चयते। तदत्र प्रातिपदिकार्थनिमित्तत्वात् कुत्सादेस्तद्विशिष्टाभिधायिनः प्रातिपदिकादेवाधिकारात् प्रत्ययः। प्रत्ययान्तात् विभक्तिपराच्च कुत्सादिहेतोर्विशिष्टस्याभिव्यक्तिरिति समासार्थे तेन संबन्ध्यत इत्युच्यते।

End:

द्रव्यवाचिनामपि गवादीनां वाहीकादौ गुणनिमित्तसादृश्यवशेन प्रवृत्तेः प्रकारे गुणवचनत्वमस्त्येवेति किं विशेषणेन व्यावर्त्यत। तस्मात् गुणवचनग्रहण सामर्थ्यात् गुणवचनो यः शब्दो निर्ज्ञातस्तस्य प्रकारे सादृश्ये द्योत्ये द्विर्वचनमिति नास्त्यतिप्रसङ्ग इति। गुणोपसर्जनद्रव्यवाचिनः शुक्लादेरेव द्विर्वचनं गुणवाचिनश्चेति शुक्लशुक्लः पटः, शुक्लशुक्लं रूपं, पटुपटुरितीष्टं सिद्धम्। तदेवं संसर्गावस्थः पदार्थो वाक्यार्थादपोद्धृत्य पदविभागपूर्वकं समीक्षितपरिसमाप्तोऽर्थद्वारकः पदविचार इति।

Colophon:

इति भूतिराजतनयहेलाराजकृते प्रकीर्णप्रकाशे वृत्तिसमुद्देशश्चतुर्दशः। समाप्तं चेदं पदकाण्डम्।

मुक्तापीड इति प्रसिद्धिमगमत् काश्मीरदेशे नृप.
श्रीमान् ख्यातयशा बभूव नृपतेस्तस्य प्रभावानुगः।
मन्त्री लक्ष्मण इत्युदारचरितस्तस्यान्ववाये भवो
हेलाराज इमं प्रकाशमकरोच्छ्रीभूतिराजात्मजः॥
तमोध्वंसः सूर्यादिभिरिह कृतो यद्यपि भुवि
प्रदीपः साफल्यं क्वचिदपि तथाप्यत्र विषये।
प्रयात्येव प्रायो जगति खलु भावाः कृतधिया
न शक्या निह्नोतुं स्फुरदभिनवास्फाररुचिराः॥
निराकाङ्क्षेण वपुषा गता सर्वजनीनताम्।
तृतीया वागवस्थेयं प्रतिष्ठामुपयात्वतः॥
त्रैलोक्यगामिनी येन त्रिकाण्डी त्रिपदी कृता।
तस्मै समस्तविद्याश्रीकान्ताय हरये नमः॥
सूक्तिश्रियः स्फुटा एता जयन्ति जगतां गुरोः।
हेरम्बाङ्घ्रिपीयूषच्छटाच्छुरितविग्रहाः॥

समाप्तोऽयं प्रकीर्णप्रकाशः।

The scribe of the original MS. from which the MS. under notice was copied, adds:

"विचित्रगुणनानार्थदर्शनैकनिबन्धनम्।
निर्मलानन्तबोधात्मचक्षुः सारस्वतं नुमः॥
परगुणपरदानप्रस्तुताशेषकृत्या
निजगुणकलिकाभिर्लोकमामोदयन्तः।
अविदितपरदोषा ज्ञानपीयूषपूर्णाः
करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हन्ति सन्तः॥
कदम्बमूले कदलीवनान्तरे
विचित्ररङ्गे वसती सखीभिः।
विनोदयन्ती कलनादवीणया
सरस्वती मद्वदनेऽस्तु तुष्टा॥"

554 26. C. 37.

वाक्यपदीयव्याख्या प्रकाशः—हेलाराजकृतः

Palm-leaf. 203 Foll. 19 × 1¾ inches. 12 lines in a page. Malayālam script. Very old. Very much injured. Illegible writing.

Contains the third Kāṇḍa only.

This is the original MS. from which the transcript described under the next number was made. The leaves are much broken and placed in disorder.

555. 39. H. 25.

वाक्यपदीयव्याख्या प्रकाशः—हेलाराजकृतः

Paper. 1108 Foll. 8¼ × 6½ inches. 14

lines in a page Devanāgarī script New Good. Good writing Bound in four volumes.

Transcribed from the palm-leaf MS described under the last number

Contains the third Kānda only

556 29. A 15.

विद्वन्मुखभूषणम्—(प्रयाग) वेङ्कटाद्रिभट्टकृतम्

Palm-leaf. 89 Foll 16½ × 1½ inches 5 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

A small metrical work giving the conclusions arrived at after long discussions as found in the Mahabhāṣya on each of the sūtras of Pāṇini with suitable similes. Each verse is followed by an explanation in prose by the same author The work is also called Mahabhasyavidvanmukhabhuṣaṇa Nothing is known about the author's lineage, date etc except that he was probably an inhabitant of a place called S'ubhagiri or S'obhanadri as he salutes the Lord S'rī Rāma enshrined at that place

Contains the 1st pāda of the 1st adhyaya

Beginning

दासायते यद्दासस्य स्वयमेव चतुर्मुखः ।
श्रीराम तमनाद्यन्त वन्दे शुभगिरीश्वरम् ॥
शिष्टा एव न किंतु प्राह्य क्षुधितार्थिमात्रमिह दात्रा ।
अन्नस्यादैज्मात्रमिवादैच्छब्देन वृद्धिसंज्ञायाम् ॥

अत्र भगवता भाष्यकृता तद्भावितानामादैचा ग्रहणम्, उतादैज्मात्रस्येति संशय प्रदर्श्य पक्षद्वयेऽपि दूषणमुक्त्वा आदैज्मात्रपक्षे दूषणोद्धारपूर्वक स एव पक्षः सिद्धान्तित. । तथा च यथा वृद्धिसंज्ञाया वृद्धिसंज्ञाविधायके वृद्धिरादैजिति सूत्र इत्यर्थः । आदिज्ग्रहणेन आदच्छब्देन आदैज्मात्र गृह्यते । न तु शिष्टाः विहिता. तद्भाविता एवादैचो गृह्यन्त इति ; आदैज्मात्रपक्षस्यैव सिद्धान्तितत्वादिति भावः ।

Colophon

इति श्रीमहाभाष्यविद्वन्मुखभूषणे प्रथमे पादे तृतीयमाह्निकम् ।

End.

तमिम भाष्यकारसिद्धान्त निबध्नाति—

प्राचामाचार्याणा पदमेङादि व्यवस्थित यद्वत् ।
तद्वदनुभवति कश्चिद्वृद्धत्व सदसि न स्वभार्यायाम् ॥

प्राचा प्राचीनानामाचार्याणा मत इति शेषः । एङादि एङ आदिर्यस्य तत् एङादि । एङादि पदं यद्वत् यथा वृद्धत्व वृद्धसंज्ञा व्यवस्थितमनुभवति क्वचित्प्राप्नोति क्वचिन्न प्राप्नोतीत्यर्थ' । व्यवस्थितविभाषाश्रयणादिति भावः । तद्वत् तथा कश्चिद्धूर्त इति शेष', सदसि सभाया वृद्धत्व स्थविरभावमनुभवति । क्वचिदुद्ग्राहः कर्तव्य इति सभ्यैरनुयुक्तो बाल्ये मम सामर्थ्यमुद्ग्राहे स्थितम्, इदानीमह वृद्धो जात , उद्ग्राह कर्तु न शक्नोमीति स्वस्मिन् वृद्धत्वमारोपयतीत्यर्थः । न तु स्वभार्यायाम्, तस्या तु युववदेव व्यवहरतीति भावः । अत एव तस्यापि वृद्धत्व व्यवस्थितम् । उद्ग्राहादौ विषये वृद्धत्वमस्ति भार्याया विषये नास्तीति दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोस्तुल्यता ।

आह्निकसमाप्ति च कथयति ।

Colophon

इति श्रीप्रयागवेङ्कटाद्रिभट्टविरचिते महाभाष्यविद्वन्मुखभूषणे प्रथमाध्याये प्रथमे पादे नवममाह्निकम् ।

557. 24. L. 13.

विभक्त्यर्थकारिका:

Palm-leaf. 3 Foll. 13½ × 1¼ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

A small metrical work explaining the meaning of the Kārakas or case-affixes applied to nouns, with suitable illustrations. The author's name is not known.

Complete.

Beginning.

अथ कारकविभक्तीनामुपपदविभक्तीना चोदाहरणान्युच्यन्ते—

तत्रोक्ते कर्तरि यथा रामो जयति वैरिण: ।
रणे रामौ च रामाश्च जयतश्च जयन्ति च ॥ १ ॥
संबोधने तु प्रथमाविभक्तिर्भवति ध्रुवम् ।
यथा हे राम हे रामौ हे रामा इत्यनुक्रमात् ॥ २ ॥
हेशब्देन विनापि स्यात्क्वचिदन्तेऽपि हे भवेत् ।
यथा राम प्रसीद त्व राम हे त्वा भजाम्यहम ॥३॥
इत्युदाहरणं दत्तमुक्ते कर्तरि केवलम् ।
अथोदाहरण किंचिदुक्ते कर्मणि दीयते ॥ ४ ॥
न जीयते न जियेते न जीयन्ते रणाङ्गणे ।
रामो रामौ च रामाश्च शत्रुभिश्चेति निश्चितम् ॥५॥

End.

क्रिया चेत्क्रियया लक्ष्या तत्र स्यात्सप्तमी तथा ।
मयि खादति रामोऽगान्मध्याचामत्युपागत: ॥
एव सर्वेषु शब्देषु विभक्तिवचनेषु च ।
उक्तानुसारि विज्ञेयमुदाहरणमुत्तमम् ॥

Colophon:

इति विभक्त्यर्थप्रकरणम् ।

558. 19. L. 49

वृत्तिदीपिका—(मौनि)श्रीकृष्णभट्टविरचिता

Palm-leaf. 27 Foll 15 × 1 inches 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing

Deals with various Vrttis or power of words according to the principles accepted by the philosophers of grammar. The author is Mauni S'ri-Krsnabhatta son of Raghunāthabhatta and grandson of Govardhanabhatta of the Mauni family. The author was younger brother of Jayakrsna, the author of the Siddhāntakaumudivyākhyā Subodhini He salutes Mādhavendrasarasvatī as his preceptor.

Complete.

Beginning

हरि: ओम् । वृत्तिदीपिका ।
सजलजलदकालं सर्वलोकैकपाल
व्रजयुवतिरसालं चन्दनाभ्यक्तफालम् ।
विहतदुरितजाल फुल्लराजीवनाल
विलसितवनमाल नौमि गोपालबालम् ॥
ध्यात्वा व्यास गुरु नत्वा माधवेन्द्रसरस्वतीम् ।
मौनिश्रीकृष्णभट्टेन तन्यते वृत्तिदीपिका ॥

इह सकलजनाभिलषितमोक्षमुख्योपायात्मतत्त्वज्ञानस्य तत्त्वमस्यादिमहावाक्यार्थबोधजन्यत्वात् शाब्दबोधे च वृत्तिग्रहजन्योपस्थितेर्हेतुत्वाद्वृत्तिर्निरूप्यते ।

End

इत्थं निरूपिता: पञ्च व्यक्तिस्फोटा: । बोपदेवेन तु शक्ततावच्छेदिका जातिरेव वाचिकेत्युक्तम् । जातिश्चाभिव्यञ्जको धर्मविशेष: । तथाच वर्णजातिस्फोट: पद-

जातिस्फोटः वाक्यजातिस्फोट इति तन्मते स्फोटत्रय सिद्धम् ।

Colophon :

इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमानगोवर्धनभट्टात्मज-रघुनाथभट्टसुतश्रीकृष्णभट्टविरचिता वृत्तिदीपिका समाप्ता ।

559. 26. L 28.

वृत्तिदीपिका—(मौनि)श्रीकृष्णभट्टकृता

Palm leaf. 6 Foll $13\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Injured Good writing.

Incomplete.

560 24. B. 3.

वैयाकरणभूषणम्—कोण्डुभट्टकृतम्

Palm leaf 151 Foll. $14\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ inches 12 lines in a page. Malayalam script Old Slightly injured Illegible writing

Wooden boards are added to both sides

In the shape of a commentary on the Vaiyākaraṇamatonmajjana of Bhaṭṭojidikṣita, the work enters lengthy discussions on the philosophy of grammar and establishes the principles of grammarians after refuting the views of the opposite schools of Nyāya and Mīmāmsa on the subject. The author Koṇḍubhaṭṭa was the son of Rangojibhaṭṭa, the brother of famous Bhaṭṭojidiksita Rangoji is said to have defeated one Vidyādhisayati of the Dvaita school of philosophy in a philosophical contest and received honours in the court of Keladi Venkaṭappa Rangoji is also said to have written a work on Vedanta (probably the Advaitacintamani) and a work called Mādhvasiddhāntabhanga. The work is divided into the following chapters: 1 Dhātvarthanirṇaya, 2. Lakarārthanirnaya, 3. Subarthanirṇaya, 4. Namārthanirnaya, 5. Samāsasaktinirṇaya, 6. S'aktinirnaya, 7 Nañarthanirnaya, 8 Nipātārthanirṇaya, 9. Bhāvapratyayārthanirnaya, 10 Devatāpratyayarthanirnaya, 11. Abhedaikatvasamkhyānirnaya, 12 Ktvādyarthanirnaya and 13 Sphoṭanirnaya

The author quotes a work called Vedāntabhūsaṇa.

Complete.

Beginning .

श्रीलक्ष्मीरमण नौमि गौरीरमणरूपिणम् ।
स्फोटरूप यतः सर्व जगदेतद्विवर्तते ॥ १ ॥
अशेषफलदातारं भवाब्धितरणे तरिम् ।
शेषाशेषार्थलाभार्थ प्रार्थये शेषभूषणम् ॥ २ ॥
वाग्देवी यस्य जिह्वाग्रे नरीनर्ति सदा मुदा ।
भट्टोजिदीक्षितमह पितृव्यं नौमि सिद्धये ॥ ३ ॥
पाणिन्यादिमुनीन्प्रणम्य पितर रङ्गोजिभट्टाभिध
द्वैतध्वान्तनिवारणैकफलिका पुमावयाग्देवताम् ।
ढुण्ढि गौतमजैमिनीयवचनव्याख्यातृभिर्दूषितान्
सिद्धान्तानुपपत्तिभि. प्रकटये तेषा वचो दूषये॥४॥
नत्वा गणेशपादाब्ज गुरूनथ सरस्वतीम् ।
श्रीकोण्डुभट्टः कुर्वेऽह वैयाकरणभूषणम् ॥ ५ ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकप्रत्यूहव्यूहोपशमनाय विरचित श्रीपतञ्जलिस्मरणरूपं मङ्गल शिष्यशिक्षार्थ निबध्नन् चिकीर्षित प्रतिजानीते—

फणिभाषितभाष्याब्धेः शब्दकौस्तुभ उद्धृत ।
तत्र निर्णीत एवार्थः सक्षेपेणेह कथ्यते ॥

इति । देवतान्तर त्यक्त्वा फणिन एव स्मरण तु तस्य प्रकृतशास्त्रनिर्मातृतयाभ्यर्हिततरत्वेनेष्टतरत्वादित्याहु' । उद्धृत इत्यत्रास्माभिरिति शेष' । भाष्याब्धे शब्दकौस्तुभ उद्धृत इत्युपादान च तत्रत्यकथनस्याधुनिककल्पितत्वेना पाणिनीयत्वाश्रद्धेयत्वपर्युदासाय । तस्याश्रद्धेयत्वे च तन्मूलकत्वादेतस्याप्यश्रद्धेयत्व स्यादिति भाव' । तत्र निर्णीत इत्याद्युपादान चेतोऽव्यविकजिज्ञासुभिरस्म त्कृतशब्दकौस्तुभादाववधेयमिति ध्वनयितुम् ।

Colophon

इति वैयाकरणभूषणे धात्वाख्यातसामान्यार्थयोर्निरूपण समाप्तम् ।

End

उक्त हि वाक्यपदीये—

अजन्मनि यथा नित्ये पौर्वापर्यविवर्जिते ।
तत्त्वे जन्मादिरूपत्व विरुद्धमुपलभ्यते ॥

इति । तस्मादविद्यादशायामुक्तरीत्या जातिरेव स्फोट । निष्कर्षे तु ब्रह्मैव स्फोट इति भाव । पर त्वविद्याद-शायामपि वर्णाना वाचकत्वमभ्युपेत्य स्फोटखण्डनम युक्तमिति ध्येयम । ब्रह्मैवेत्यनेन "अत्राय पुरुष. स्वय ज्योति " "तमेव भान्तमनुभाति सर्व तस्य भासा सर्वमिद विभाति" इति श्रुतिसिद्ध स्वपरप्रकाशत्व सूच यन् स्फुटत्यर्थोऽस्मादिति स्फोट इति यौगिक स्फोट-शब्दाभिधेयत्व सूचयतीति सिद्धम् ।

विद्याधीशवरेण्यसद्गुरुकृपा श्रीमाध्वभट्टारक
जित्वा केल्दिवेङ्कटप्पसविधे ह्यान्दोलिका प्राप्तवान्।
यश्चक्रे मुनिवर्यसूत्रविवृति सिद्धान्तभङ्ग तथा
माध्वाना तमह गुरूपमगुरु रङ्गोजिभट्ट भजे ॥

पाणिनीयवचसा खलु मूल चन्द्रशेखर भवानिति रूढम्।
तेन भूषणमिद हि तवैव प्रीतये भवतु साम्बशिवस्य ॥

Colophon.

इति श्रीपदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरीणरङ्गोजि भट्टात्मजकोण्डुभट्टकृते वैयाकरणभूषणे चरम. स्फोट-वाद: समाप्त: ।

561. 20 I 5

वैयाकरणभूषणम्—कोण्डुभट्टकृतम्

Palm leaf 105 Foll 18 × 1¼ inches 5 lines in a page Telugu script Old Good Good writing

Contains up to the end of Subarthanirnaya.

Date of copying

"सर्वजिद्वत्सरे शुक्रे दशम्या चैत्रके तथा ।
लिखित मन्दवारे च वैयाकरणभूषणम् ॥"

562 20 I 7

वैयाकरणभूषणम्—कोण्डुभट्टकृतम्

Palm leaf 61 Foll 17½ × 2½ inches 10 lines in a page Telugu and Grantha scripts Old Much injured Clear writing

Wooden boards are added to both sides

Wants beginning in the Lakārārthanirnaya and goes on up to the end of the work

563 20 I 10

वैयाकरणभूषणम्—कोण्डुभट्टकृतम्

Palm leaf. 137 Foll 15 × 1½ inches

7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Begins in the Samāsasaktinirnaya and goes on up to the end of the work

The scribe adds

"इति स्वय साम्बमूर्तिश्रीनिवासद्वयेन च ।
स्वामिरामानुजाभ्या च नरसिंहद्वयेन च ॥
अलेख्यय ग्रन्थवरो वैयाकरणभूषणम् ।
चोलियाप्पाख्यविदुषो ह्यनायासाद्विशेषत ॥"

Date of copying

चतुर्विंशतिपरिवृत्तिगतसाधारणवर्षे लिखितम् ।

564 20 I 11

वैयाकरणभूषणम् —कोण्डुभट्टकृतम्

Palm leaf 143 Foll 15 × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Contains from the Dhātvarthanirnaya to Samāsaśaktinirnaya

The following verses are found at the end

"धात्वाख्यातार्थवादश्च लकारार्थस्तथैव च ।
सुबर्थवादो नामार्थ इति वादचतुष्टयम् ।
समाप्तिमगमत्पूर्वखण्ड साधु विवेचित ॥"

565 20 I 15

वैयाकरणभूषणम् —कोण्डुभट्टकृतम्

Palm leaf 48 Foll 17¾ × 1½ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Illegible writing

Breaks off in the Lakārarthanirnaya

566 28 G 15.

वैयाकरणभूषणम्—कोण्डुभट्टकृतम्

Palm leaf 10 Foll 16 × 1⅜ inches 5 lines in a page Grantha script, Old Much injured Clear writing

Contains a small portion in the beginning

567 11 C 3

वैयाकरणभूषणसारः—कोण्डुभट्टकृतः

Paper 39 Foll 12 × 6½ inches 13 lines in a page Devanagiri script Old Good Good writing

This is a summary of the bigger work called Vaiyākaranabhūsana described under previous numbers, by the same author

Complete

Beginning

श्रीलक्ष्मीरमण नौमि गौरीरमणरूपिणम् ।
स्फोटरूप यत सर्व जगदेतद्विवर्तते ॥ १ ॥
अशेषफलदातार भवाब्धितरणे तरिम ।
शेषाशेषार्थलाभार्थ प्रार्थये शेषभूषणम् ॥ २ ॥
पाणिन्यादिमुनीन्प्रणम्य पितर रङ्गोजिभट्टाभिध
द्वैतध्वान्तनिवारणादिफलिका पुमावचाग्देवताम् ।
ढुण्ढि गौतमजैमिनीयवचनव्याख्यातृभिर्दूषितान्
सिद्धान्तानुपपत्तिभि प्रकटये तेषा वचो दूषये ॥

प्रारिप्सितप्रतिबन्धकोपशमनाय कृत श्रीफणिस्मरणरूप मङ्गल शिष्यशिक्षार्थ निबध्नन् चिकीर्षित प्रतिजानीते—

फणिभाषितभाष्याब्धे शब्दकौस्तुभ उद्धृत ।
तत्र निर्णीत एवार्थ सक्षेपेणेह कथ्यते ॥

उद्धृत इत्यस्माभिरिति शेषः। भाष्याब्धेः शब्दकौस्तुभ उद्धृत इत्युक्तिस्तु शब्दकौस्तुभोद्धृतानामाधुनिकोत्प्रेक्षितत्वनिरासाय। अन्यथा तन्मूलकस्यास्य ग्रन्थस्याप्याधुनिकोत्प्रेक्षितत्वेनासारत्वापत्तौ पाणिनीयानामनुपादेयतापत्ते.। तत्र निर्णीत इत्युक्तिरितोऽप्यधिकजिज्ञासुभिः शब्दकौस्तुभे द्रष्टव्यमिति ध्वनयितुम्।

End:

उक्तं च वाक्यपदीये—

शास्त्रेषु प्रक्रियाभेदैरविद्यैवोपवर्ण्यते।

समारम्भस्तु भावानामनादि ब्रह्म शाश्वतम्॥ इति॥

ब्रह्मेत्यनेन 'अत्रायं पुरुषः स्वयं ज्योतिः' 'तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति' इति श्रुतिसिद्धं स्वपरप्रकाशत्वं सूचयन् स्फुटत्यर्थोऽस्मादिति स्फोट इति यौगिकं स्फोटशब्दाभिधेयत्व सूचयति। निर्विघ्नप्रचयायान्ते मङ्गलं स्तुतिनतिरूपमाह—पूर्णात्मन इत्यादिना।

568. 11. C. 3.

वैयाकरणभूषणसारः—कोण्डुभट्टकृतः

Paper. 91 Foll 11 × 5½ inches 10 lines in a page. Telugu script Old. Slightly injured Illegible writing

Wants beginning, otherwise complete

569 20 I 13

वैयाकरणभूषणसारः—कोण्डुभट्टकृतः

Palm-leaf 49 Foll 16 × 1¼ inches 9 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

Complete

After the colophon at the end the following remark is added: विद्वन्मतोन्मज्जन्या टिप्पणं समाप्तम्। ग्रन्थसंख्या 1460. From this it is presumed that the Kārikās on which the Bhūsanasāra is a commentary are also called Vidvanmatonmajjanī.

570. 22. P. 12.

वैयाकरणभूषणसारः—कोण्डुभट्टकृतः

Palm-leaf. 42 Foll. 16 × 1⅝ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing

Complete.

The colophon herein reads thus: -

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणरङ्गोजिभट्टात्मजकोण्डुभट्टकृते वैयाकरणभूषणसारे स्फोटवादः समाप्तः।

The scribe adds:

प्रमोदूताख्यके वर्षे सिंहमासे तु शुक्के।
पक्षे वारे च जीवस्य तारे ज्येष्ठाख्यके वरे॥
श्रीवत्सकुलजातेन वेंकटेशाख्यसूरिणा।
ग्रन्थो भूषणसाराख्यः सपूर्णो लिखितो वरः॥

571. 24. K. 25.

वैयाकरणभूषणसारः—कोण्डुभट्टकृतः

Palm-leaf. 54 Foll. 12¾ × 1 inches. 6 lines in a page Grantha script. Old Slightly injured Good writing.

Complete.

572 28. I 36

वैयाकरणभूषणसारः—कोण्डुभट्टकृतः

Palm-leaf 22 Foll 18 × 1 inches 6

lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Foll. bearing the numbers 1 to 5, 8 to 11, 15, 19, 25, 28 and 29 are missing.

Wants the beginning and end with many gaps in the middle.

573. 35. C. 16.

वैयाकरणभूषणसारः—कोण्डुभट्टकृतः

Paper. 29 Foll. 10½ × 5½ inches. 10 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing.

Breaks off in the S'aktinirnaya.

574. 9. D. 23.

वैयाकरणभूषणसारव्याख्या दर्पणः—हरिवल्लभकृतः

Paper. 55 Foll. 10 × 6¼ inches. 16 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

A commentary on the Vaiyākarana-bhūsanasāra of Kondubhatta by Harivallabha son of Vallabha of Kūrmācala. The author's father Vallabha is said to have been known with surname Utprabhātiya and to have written a work called Vinodamañjarī on Vedānta.

Breaks off in the सुबर्थनिर्णय.

Beginning:

रमाप्रेमामत्रं जगदवनदक्षं मधुहत-
श्रुतिस्तोमाहत्या परिजनितवेदाननमुदम् ।
अखण्डानन्दाढ्यं निखिलजनहृत्कञ्जनिलयं
हयग्रीवं वन्दे प्रकृतकृतिविघ्नक्षतिकृते ॥

सत्येकस्मिन्नपि बाधके समवहितसाधकसहस्रादपि कार्योत्पत्तेरदर्शनादपेक्षितप्रारिप्सितप्रत्यूहापोहायानुष्ठितं भगवत्स्तुतिरूपं मङ्गलं ग्रन्थकृच्छिष्यशिक्षार्थमादौ निबध्नाति—श्रीलक्ष्मीरमणमिति । अधिकरणव्युत्पन्नल्युडन्तरमणशब्देन कर्तृषष्ठ्यन्तलक्ष्मीपदस्य समासः । तेन च श्रीसहितशब्दस्य मध्यमपदलोपी समासः, शाकपार्थिवादेराकृतिगणत्वात् । तदुपादानं च सशक्तिकस्यैव भगवतो जगन्निर्माणे कारणत्वमिति ध्वनयितुम् । नौमीति । णु स्तुताविति धातोरस्मच्छब्दाप्रयोगेऽपि गम्यमानतदर्थसामानाधिकरण्यस्य लकारार्थकर्तरि सत्त्वात् वर्तमानक्रियाद्योतकलडुत्तमपुरुषः, अस्मद्युत्तम इत्यत्र पूर्वसूत्रात् स्यानिनीत्यस्यानुवृत्तेः । स्तुतिश्चोत्कृष्टगुणवत्त्वप्रकारकबोधानुकूलो व्यापारः । स एव च प्रकृतधात्वर्थः । बोधरूपधात्वर्थफलाश्रयत्वाल्लक्ष्मीरमणस्य कर्मता । एवं च वैयाकरणमते प्रकृते श्रीसहितलक्ष्मीरमणाश्रयकोत्कृष्टगुणवत्त्वप्रकारकबोधानुकूलो मदभिन्नाश्रयको वर्तमानशब्दप्रयोगरूपो व्यापार इति वाक्यार्थः ।

Colophon:

इति भूषणसारदर्पणे धात्वर्थाख्यातार्थनिरूपणम् ।

End:

अपरे तु खदिराङ्गारसवर्णे इति विशेषणोपादानात् तत्र कुण्डलयोः प्रकृतित्वं गम्यते । सिद्धाया विकृतेः पाकानपेक्षणात् । पुनरपराकृत्या युक्त इति विशेषणेन तु सुवर्णपिण्डस्य विकृतित्वम् । आकृत्यन्तरयोगस्य प्रकृतित्वाप्रयोजकत्वात् । युज्यते चैतत् । मृत्तिकेत्येव सत्यमितिवत् संहतिमुखेन पुनरावृत्त इति विशेषणेनापि सुवर्णपिण्डस्य विकृतित्वं गम्यते । तथा सति पूर्वोपक्रान्तकृतिपरंपरायास्तत्पर्यवसायित्वेन सिषाधयिषितसुवर्णनित्यत्वस्य सिद्धेः ।

575 11 D 142

वैयाकरणमतोन्मज्जनम्—भट्टोजिदीक्षितकृतम्

Paper 3 Foll 9½ X 5½ inches 13 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

This is a metrical work by Bhattoji dikṣita summarizing the essence of the philosophical doctrine of grammarians in 74 verses These verses have been commented upon by Kondubhatta in his *Vaiyakaranabhuṣana and Sara thereof* Pavagunda Vaidyanatha mentions this work by the name Vaiyakaranamatonmajjana in his commentary on the Laghumanjusa Vide also No 4229 of the Des Cat of the MSS in the Asiatic Society of Bengal Vol I 1931

Complete

Beginning

फणिभाषितभाष्याब्धे शब्दकौस्तुभ उद्धृत ।
तत्र निर्णीत एवार्थ सक्षेपेणेह कथ्यते ॥
फलव्यापारयोर्धातुराश्रये तु तिड स्मृता ।
फले प्रधान व्यापारस्तिडर्थस्तु विशेषणम् ॥
फलव्यापारयोस्तत्र फले तड्यक्चिणादय ।
व्यापारे शप्श्नमाद्यास्तु द्योतयन्त्याश्रयान्वयम् ॥

End

सत्यासत्यौ च यौ भागौ प्रतिभाव व्यवस्थितौ ।
सत्य यत्तत्र सा जातिरसत्या व्यक्तयो मता ॥
इत्थ निरूप्यमाण यच्छब्दतत्त्व निरञ्जनम् ।
ब्रह्मैवेत्यक्षर प्राहुस्तस्मै पूर्णात्मने नम ।

Colophon

इति शब्दकौस्तुभसक्षेपार्थ ।

After this some stray stanzas from the Vakyapadiya are written

576 8 F 24

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Paper 2 Foll 7¼ X 6 inches 20 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

An explanatory commentary with discussion on Panini Sutras 1 1 9 and 1 1 10 As the MS contains a collection of works by M M Ganapati Sastri of Pannanadu *it may be presumed that this work also* might have been written by him

Beginning

येर्णो पाणिनिमाचार्य कात्यायनमुनिं तथा ।
कृताञ्जलिनमस्यामि भगवन्त पतञ्जलिम् ॥
योगेन चित्तस्य पदेन वाचा मल शरीरस्य च वैद्यकेन ।
योऽपाकरोत्त प्रवर मुनीना पतञ्जलिं प्राञ्जलिरानतोऽस्मि।

ओं नम पाणिनिकात्यायनपतञ्जलिभ्य शब्दविद्या सप्रदायकर्तृभ्य परमऋषिभ्या गुरुभ्य ।

तुल्यास्यप्रयत्न सवर्णम् । नाज्झलौ । अनयारय अनुगम । स्वजनकास्यभवत्वव्याप्यजातिविशेषावच्छि न्नप्रयत्नत्वव्याप्यजातिविशेषावच्छिन्नोभयप्रयोज्यसादृश्यवत्वस्ववृत्तिवर्णत्वव्याप्यजातिमत्वाभयसबन्धेन स्वविशिष्टत्वम् ।

End

द्वौ नञौ आवश्यकत्व बोधयत —अनास्थेय गेष्ठाधा दधरथ न सादृश्याभावरूपाभावात् । लापे यासति। वाक्यसस्कारपक्ष , पदसस्कारपक्ष । सस्कृत्य सस्कृत्य पदान्युत्सृज्यन्ते । तेषा यथेष्टमभिसबन्धो भवति । वाक्यादपाहृत्य पदानि सस्क्रियन्ते ।

577. 19. F. 12.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf. 5 Foll. $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 10 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Incomplete.

Beginning :

लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः। कर्तरि कृदित्यतः कर्तरीत्यनुवर्तते । धातोरित्यधिक्रियते । सकर्मकेभ्य इत्यनेन धातोरित्येतद्विशेष्यते । तथा च लकाराः सकर्मकेभ्यः कर्मणि कर्तरि च भवन्तीत्येकं वाक्यम् । ततो भावे चाकर्मकेभ्य इति अपरं वाक्यम् । तत्र कर्तरि च धातोरिति च वर्तते । अकर्मकेभ्य इत्येतत् धातोरित्यस्य विशेषणम् । तथा चाकर्मकेभ्यो धातुभ्यो भावे कर्तरि च लकारा भवन्तीत्युत्तरवाक्यार्थः । अत्र प्रथमस्योदाहरणम् । पचति तण्डुलं देवदत्तः, पच्यते देवदत्तेन तण्डुल इत्यादि । उत्तरस्य च भवति देवदत्तः भूयते देवदत्तेनेत्यादि । अत्र सकर्मकत्वं फलव्यधिकरणव्यापारवाचकत्वम् । प्रथमोदाहरणे पचिः विक्लेदनानुकूलव्यापारवाचकः । तत्र विक्लेदनस्य फलस्य तण्डुलनिष्ठतया व्यापारस्य देवदत्तनिष्ठतया च एतद्व्यधिकरणत्वाल्लक्षणसंगतिः ।

End :

अनुकूलत्व विवरणवाक्ये द्वितीयार्थतया व्यापारश्च धात्वर्थतया विक्लेदश्च घञन्तवाच्यतया च भासत इति धातोरेव पचेः विक्लेदनानुकूलव्यापारपर्यन्तमुपस्थापकतापा निरङ्कुशत्वात् । किं च पचतीत्यस्य विवरणस्यापादनमपि न संभवयुक्तिकम् । न केवला प्रकृतिरिति न्यायेन केवलस्य तिङ्न्तस्य प्रयोगासमवायित्वेन किं करोतीति प्रश्ने पचतीत्युत्तरात् आख्यातस्य व्यापारार्थकत्वं निश्चीयत इति वाच्यम् । पचतीत्युत्तरवत् पाकं करोतीत्युत्तरस्यापि संभवात् । एतयोश्च समानार्थकत्वस्य पूर्वमेव प्रतिपादितत्वात् तदनुरोधेन किं करोतीति प्रश्नवाक्यघटक . . . . ।

578. 19. F. 23.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf. 7 Foll. $15 \times 1\frac{1}{8}$ inches 5 lines in a page. Telugu script. Old Much injured. Legible writing

Contains critical notes on some of the selected topics on Pāṇini's grammar.

Beginning :

करोति क्रियां जनयतीति कारकम् । अधिकारो नाम उत्तरसूत्रावयवत्वेन स्वार्थबोधकत्वम् । चादयोऽसत्त्वे । अद्रव्यार्थाः चादयो निपातसंज्ञाः स्युः । विषवृक्षोऽपीत्यत्र अपिशब्दो निपातः ।

End :

लक्षणेत्थंभूतेत्यादिना सिद्धे पुनर्विधानसामर्थ्यादित्यत्र लक्षणेत्थंभूतेत्यादिनानोः कर्मप्रवचनीयत्वे सिद्धे अनुर्लक्षणे इति पुनर्विधानसामर्थ्यात्परापि हेतौ तृतीयानेन बाध्यते ।

579 20 M 38.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf. 2 Foll. $18\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 11 lines in a page. Grantha script. Old Good. Good writing

A discussion on the Sūtra—सरूपाणा etc.

Incomplete.

Beginning:

सरूपाणाम् । स्यादेतत् । सूत्रे एकग्रहण सुपगिति क्विबन्तस्य तृतीयैकवचने पचाद्यजन्तमुपचशब्द प्रकृतिकटाबन्तप्रथमैकवचने च सारूप्यमाश्रित्य प्राप्तस्यैकशेषस्य वारणाय । विभक्तिग्रहणं तु विशेष्यं समर्पयितुम् । एवं स्थिते सरूपविभक्तिनिरूपितसारूप्यवतामेकशेष इत्यर्थलाभेन मातृमात्रोः परमसर्वसर्वशब्दयोश्च दोषः स्यादत आह—अपकर्षणादिति । न च यत्किंचिद्विभक्तिमादाय विभक्तौ सारूप्यवत् यत्किंचिद्विभक्तिमादाय विभक्तौ वैरूप्याभावस्याप्युपपादयितुं शक्यतया तदपकर्षणेऽपि दोषो दुरुद्धर इति वाच्यम् । गेहैकदेशे घटसत्तामात्रेण गेहे घटोऽस्तीति व्यवहारवत् गेहैकदेशे तदभावमात्रेण घटवति गेहे घटो नास्तीत्यप्रयोगेण पर्याप्तिसंबन्धावच्छिन्नाभावसंबन्धस्यैवाभावीयाधिकरणतावच्छेदकत्वस्वीकारात् ।

End:

अत्रेदं चिन्त्यम् । आभ्यन्तरकार्यभेदेन यत्नस्य भेदो वाच्यः । तत्राभ्यन्तरकार्यस्य प्रयासरूपा वर्णोत्पत्त्यव्यवहितस्यैव वाय्वभिघातस्य ग्रहणे तस्यैकत्वेन भेदानुपपत्ति. । न च संबन्धिभेदेन संबन्धभेदवत् अभिहन्यमानताल्वादिप्रदेशभेदेनाभिघातभेदस्य वक्तुं शक्यतया तदुपपत्तिरिति वाच्यम् । एवं सत्यष्टौ स्थानानीति स्थानसंख्यानुगुण्येन प्रयत्नानामप्यष्टत्वंस्य ।

The fly leaf contains the name of the former owner of the MS —Visvesvara son of Venkaṭācalavādhyār of Roṭṭikāramaṭam of Tiruvottiyur.

580 21 A 5

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm leaf 19 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches 8 lines in a page Grantha script. Old Slightly injured. Good writing

Contains critical notes on certain grammatical Sūtras of Pāṇini.

Incomplete

Beginning.

मृजेर्वृद्धिः । मृजेर्वृद्धिः स्यादित्युक्ते अलोऽन्त्यस्येति परिभाषया षष्ठीनिर्दिष्टस्य यत् कार्यमुच्यते तदन्त्यस्य स्यादिति मृजेर्जकारस्य स्थाने वृद्धौ प्राप्तायां वृद्धिशब्देन यत्र वृद्धिर्विधीयते तत्रेक इति षष्ठ्यन्त पदमुपतिष्ठत इत्युक्तत्वात् मृजेर्वृद्धिरिति सूत्रेण वृद्धिशब्देन वृद्धेर्विधीयमानत्वात् इक इति षष्ठ्यन्तपदस्योपस्थित्या मृजेरिको वृद्धिर्भवतीति वाक्यार्थः संपद्यते ।

End:

तस्मात् यान्तु पान्तु इत्यत्र लुप्तप्रवृत्त्या षष्ठ्यन्तात् वतिप्रत्ययस्वीकारे न दोष इति चेत् अगुरित्यत्र दोषः । तथाहि इण् गतावित्यस्माद्धातोर्लुङि बहुवचने झिप्रत्यये इणो गा लुङीति गादेशे च्लि लुङि, च्लेः सिजिति सिचि, गातिस्थाघुपाभूभ्य इति सिचो लुकि अगा झि इति स्थिते सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च ।

The last page contains the following verse

विष्णो पादद्वयी ते भवसलिलनिधेस्तारिका कापि नौका राकाचन्द्रप्रभावात्सकलजनदृशां नन्दना कापि लक्ष्मीः । कीर्तिस्ते सर्वपापप्रशमनपटुका वाक् शक्ता चित्तचौर्ये त्वत्सेवाकारकः स्या तव हि बहुपरिव्राजकाया नगर्याम् ॥

581. 21. F. 23.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf 7 Foll $14\frac{3}{4} \times 1$ inches 6

lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

Contains critical notes one some selected topics on Pāṇini's Grammar.

Incomplete.

Beginning.

. . . मुपादाय यदा 'पूर्वपदात्संज्ञायाम्' इति नियमार्थमिति पक्षः तदेतदुच्यते—समानपदेति । समानेति निमित्तनिमित्तिनोः . . . . त्वं नियम्यते । यदा तु समानग्रहणात् समानमेव यन्निमित्तं तदाश्रीयते तदा पूर्वपदादित्यस्य विष्यर्थत्वात् असमासेऽपीति ग्रहणस्य ज्ञापकत्वानुपपत्तिरिति ।

End:

उक्तमेतत् । उत्तरपदत्वे चापदादिविधौ लुमता-लुप्ते प्रत्ययलक्षणं न भवतीति भाष्यम् । अत्र विवरणम्—सिद्धान्त्येकदेश्युक्त ।

One extra leaf at the beginning contains a few lines of the S'abdendus'ekharavyākhyā Jyotsnā

582. 21. Q 15.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf. 11 Foll $7\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 7 lines in a page. Malayālam script. Old Good. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

Contains discussions on the Sūtras: आर्धधातुकस्येड्वलादेः, (७-२-३५) सुप्तिङन्तं पदम् (१-४-१४) च्लेः सिच् (३-१-४४)।

Beginning.

आर्धधातुकस्येड्वलादेः । वलादेरार्धधातुकस्य इडागमः स्यात् । भविता, भवितव्यमित्यादिकमुदाहरणम् । वलादेरित्युक्तेः तनोतीत्यादौ उप्रत्ययस्यार्धधातुकस्य नेडागमः । आर्धधातुकस्येत्युक्तेः आस्ते, शेते इत्यादौ वलादेः सार्वधातुकस्य नेडागमः । नन्वार्धधातुकग्रहणं न कर्तव्यम् । न च आस्ते, शेते इत्यादौ वलादेः सार्वधातुकस्येट्प्रसङ्ग इति वाच्यम् । रुदादिभ्यः सार्वधातुके इत्येतन्नियमार्थं भविष्यति । सार्वधातुकस्येडागमो यदि, तदा रुदादिभ्यः परस्यैव, नान्येभ्यः परस्येति । तेन आस्ते शेते इत्यत्रेडागमस्याप्राप्तेर्व्यर्थमार्धधातुकग्रहणमिति चेन्न । विपरीतोऽपि नियमः संभाव्येत ।

End:

अत्र वदामः । सिच इकार उच्चारणार्थ एव । न च अमंस्त इत्यत्रोपधालोपप्रसङ्गः । सिजन्तस्यानिदितामिति इकारलोपो न भवति । हलः सिजिति सिचः कित्त्वविधानाल्लिङ्गात् । तथाहि—आङ्पूर्वाद्धन्तेरकर्मकादस्वाङ्गकर्मकाच्च भूते लुङि आङो यमहन इत्यात्मनेपदे च्लौ सिचि अडागमे अहन्-स् त इति स्थिते अनुदात्तोपदेशेति नकारलोपार्थं हनः सिजिति कित्त्वं विधीयते । यदि च सिजन्तस्यानिदितामित्युपधालोपः स्यात् सिचः कित्त्वमनर्थकं स्यात् । कृतं तु ज्ञापयति सिजन्तस्यानिदितामित्युपधालोपो न भवतीति । तेन अमंस्तेत्यादिसिद्धिरिति सुष्ठूक्तं सिच इकार उच्चारणार्थ इति ।

After this 20 extra leaves containing a portion of the Aṣṭādhyāyī and Vārtikas of the 7th and 8th adhyāyas, are added.

583. 22. L. 49.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf. 11 Foll. $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 7 lines in a page. Grantha script Old. Injured. Good writing.

Contains footnotes on selected passages of the Siddhāntakaumudī of Bhaṭṭojidīkṣita.

Incomplete.

Beginning:

समो वा लोपमेक इति भाष्यम्। लोपस्यापि रुप्रकरणस्थत्वात् अनुस्वारानुनासिकाभ्यामेकमकारकं रूपद्वयम्। द्विसकारकं तूक्तमेव। अणोऽनुनासिकत्वे अष्टोत्तरशतम्। समो वेति। एकेषा मते संसंवन्धिमकारस्य लोपो वा न तु रुः इति भाष्यार्थः। नन्वेकेषा मते सम इत्यभावे अत्रानुनासिकस्येति अनुनासिकः अनुनासिकादित्यनुस्वारश्च न स्यात्। तथा च एकसकारात्मकं रूपद्वयं न सिध्येदित्यत आह—लोपस्यापीति। अत्रानुनासिकेत्यत्र विधित्वपक्षे अत्रेत्यस्य रुप्रकरण इत्यर्थकत्वेन रुप्रकरणे पूर्वस्यानुनासिको भवतीत्युक्ते अत्रध्याकाङ्क्षायामवधित्वेन तत्प्रकरणविधेयस्य कस्यचिदन्वयादिति भावः।

End

बहुल तणि। बहुलं तणीति वक्तव्यम्। किमिदं तणीति? संज्ञाछन्दसोरिति गृहाण। अत्रशब्दे जग्ध्यभावः। वधक इति ण्वुलि वधादेशः। गात्रमिति इण औणादिके त्रनि गादेशः। विचक्षणे ख्यात्रभावः। अजिरे अजेर्विभाषाभावः। इतीमानि बहुलग्रहणस्य प्रयोजनानीति मनसि निधाय किं प्रयोजनमिति प्रश्नपूर्वकम् अन्नमधक्षणाज्विचक्षणाजिराद्यर्थमित्युक्तम्।

Three blank leaves are added at the end.

584 22 P. 13.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf 2 Foll 15¾ × 1½ inches. 8 lines in a page Grantha script. Old Good Good writing.

Incomplete.

Beginning:

विकरणेभ्यो नियमो बलीयान्। शबादिविकरणात् अनुदात्तङित इत्यादिनियमशास्त्राणि तावत्प्रवर्तन्ते। तेन एध वृद्धावित्यस्माद्धातोः लटि लस्येत्यधिकृत्य तिप्तस्झि-इत्यादिना अष्टादशसु तिबादिषु प्राप्तेषु कर्तरि शबिति शप् प्राप्तः। अनुदात्तङित इति नियमोऽपि प्राप्तः। तत्र परत्वाद्विकरणे प्राप्ते अनया परिभाषया नियमः प्रवर्तते।

End:

अतश्च अङ्गस्य विधीयमानत्वात् अडागमोऽनित्यः। विकरणस्तु शब्दान्तराद्विधीयमानत्वादनित्यः। तदेवमडागमं बाधित्वा विकरणः प्रसक्तः। तं बाधित्वा प्रकृतया परिभाषया नियमः। तमपि परत्वान्नित्यत्वाच्चाडागमः। तं नित्यत्वात् विकरण इत्यादिक्रमेण चक्रकापत्तिः।

585 27 A. 26

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf. 1 Foll. 14 × 1½ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured. Illegible writing.

Incomplete

Beginning

जनिकर्तुः प्रकृतिः। कर्ता आश्रयः; जायमान इत्यर्थः। तस्य प्रकृतिः कारणमपादानसंज्ञकमिति सूत्रार्थः। उदाहरणानि— ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायन्ते इत्यादीनि। अत्र च प्रकृतिशब्दस्य कारणमामान्यपरत्वं वा उपादानकारणपरत्व वेति विप्रतिपत्तिः। पुत्रात्प्रमोदो जायते इत्यादिप्रयोगदर्शनात् कारणसामान्यपरत्वं निश्चिनुमः।

अवद्धं निबद्धं भवेद्यन्मयेह
    क्षमध्वं कृपासिन्धवः साधवस्तत् ॥
महाकालनामा महादेव ईदृक्
    समक्षं हि मे चापलं चक्षमे सः ॥

शिष्यप्रवृत्तयेऽभिधेयं प्रतिजानीते—श्रीशमिति। अहं शब्दागारे यावद्बोधं दीपं कुर्वे। कुर्वे इति संबन्धादहमिति कर्ता लभ्यते, अस्मद्युत्तम इत्युक्तेः। यावान् बोध इति यावद्बोधम्। अव्ययीभावसमासः। यथामतीत्यर्थः। शब्दानामगारं गृहं शाब्दागारं व्याकरणम्। शब्दागारमिति वदता शब्दा एव प्रतिपाद्यत्वेनाभिधेया इत्युक्तम्। दीपं प्रकाशं विरचयामीत्यर्थः।

Colophon (page 58.)

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्चिद्रूपाश्रमचरणसरोजरजःप्रसादावाप्तबुद्धिना निसर्गनिर्बुद्धिना श्रीरामचन्द्रचरणोपासिना अम्बिट्ट्वालग्रामवासिना गङ्गाधरेण विरचितायां श्रीमच्चिद्रूपाश्रमविरचितव्याकरणदीपप्रभायां पञ्चसंधिप्रकाशः।

Page 294.

वेदस्वरस्त्विन्दुमितेऽत्र वर्षे
    वत्कर्षपक्षे मधुमासि षष्ठ्याम्।
चिद्रूपयोगीश्वरसंप्रदिष्ट-
    दीपप्रभाया लिखितः सुबन्तः।

End

तथा च श्रीराघवागारे राघवभक्तैः स्नेहेन दीपो ज्वाल्यते, तद्वदयमपि तैरुज्ज्वाल्य इति ममाभीप्सत्युत्थापितोऽयमया श्रीराघवागारदीपतोदीपिना। न केवलमैहिकफलिकनवृत्त्यादिमात्रफलिका, किं त्वामुष्मिकफलदीपिकेयं शब्दागारदीपोद्दीपिनार्थीति वस्तुध्वनिः।

Colophon:

इति श्रीविश्वनाथसूरिवरतनयरामचन्द्रानुजबालकृष्णाङ्गजश्रीगङ्गाधरदीक्षितविरचितायां श्रीमच्चिद्रूपाश्रमविरचितव्याकरणदीपप्रभायां कृदन्तप्रकाशः समाप्तः।

प्रभेयं चिद्रूपप्रणयकृतदीपस्य रुचिरा
    चिरात्संसर्पन्ती प्रतिबुधमिहाशासु दशसु।
गुरूणामस्माकं कुमुदनिकुरुम्बद्युतिजय-
    स्फुरन्तीं सत्कीर्तिं प्रथयतुतरामुन्नतिपराम्॥
चिद्रूपचारुचरणाम्बुजयोः पुरस्ता-
    न्न्यस्ता समस्तजडजाड्यतमोऽपहन्त्री।
तत्कल्पतशब्दसदनोज्ज्वलदीपदीप्ति-
    रर्थान्प्रकाशयति तोषकृतेऽर्भकाणाम्॥

590. 21. Q. 13.

व्याकरणप्रवेशकः

Palm-leaf. 31 Foll. 12 × 1¾ inches. 8 lines in a page. Malayālam script. Old. Good. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

An elementary grammar in Sanskrit according to Pānini written in verse. The work is the same as that described under No. 809 of the Des. Cat. of Sanskrit MSS. in the Palace Library, Trivandrum wherein the authorship is attributed to Acyutapisharati, preceptor of the famous Malabar poet Nārāyanabhattadri. This work differs from that published with the same title, in the Cochin Sanskrit Series No. 2.

Breaks off in the 15th section

Beginning:

गण्डस्थलस्फारदृदारमदाम्बुधारा-
    गण्डूषमत्तमधुपस्फुरितस्तकर्णम्।

स्वर्णादिकूटकषणादतितीक्ष्णदन्तं
दन्तावलाननमुपैमि दुरिष्टशान्त्यै ॥
विनायकमहं वन्दे जगत्यामेकनायकम् ।
गङ्गाप्रवाहतुल्या मे वाग्विभूतिं करोतु सः ॥
महर्षिं पाणिनिं नत्वा मन्दमध्यममेधसाम् ।
महाशास्त्रप्रवेशार्थमार्गं वक्ष्ये प्रवेशकम् ॥
इक्षुं खादन्ति नादन्ता रसं शर्करया विदुः ।
प्रवेशकेन जानन्ति शब्दान् व्याकरणाक्षमाः ॥
दर्पणे पणमात्रेऽपि दन्ती प्रतिफलेद्यथा ।
तथाल्पेऽपि प्रकरणे महद्व्याकरणं स्फुरेत् ॥
वर्णागमो वर्णविपर्ययश्च
द्वौ चापरौ वर्णविकारलोपौ ।
धातोस्तदर्थातिशयेन योगो
यत्रास्ति तद्व्याकरणं निरुक्तम् ॥
पाठक्रमः प्रसिद्धोऽत्र पञ्चाशद्वर्णसंततेः ।
स्वराः षोडश तत्राद्या अच इत्यपि संज्ञिताः ॥
कादयोऽन्ये हलाख्याश्च व्यञ्जनाख्याः प्रकीर्तिताः ।
पञ्चाशैः सूत्रकाप्राप्ताः प्रयुञ्ज्यात्प्रक्रियाक्रमम् ॥

Colophon Foll 2b:

इति वर्णागमो नाम प्रथमोऽध्यायः ।

End:

पदयोरुभयोर्वृद्धिः समासेऽन्यासिमाहृतम् ।
इत्येवमन्ये निर्दिष्टाः ... ॥
आग्नेयोऽपमात्रेयो गाङ्गेयो वैनतेयवत् ।
पैतृष्वसेयश्चाप्येवं पैतृष्वस्रीय इत्यपि ॥
स्वस्रीय एव भ्रात्रीयो न वृद्धिः कानुबन्धतः ।
क्षत्रियकीयः क्वचिन्नीयः प्रत्ययोऽयं प्रयुज्यते ॥
वत्सीयः कलभीयश्च गोधुग्वत्सीयश्चेष्टितः ।
यन्दीर्घीय . . . . ॥

591. 39. F. 9.

व्याकरणप्रवेशकः

Paper. 28 Foll. 9¾ × 7½ inches. 16 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing

This also is an elementary grammar in Sanskrit written in verse. The printed edition of this work published in the Cochin Sanskrit Series No 2, attributes the authorship to Acyutapisharati, the preceptor of famous Malabar poet Nārāyaṇabhaṭṭādri.

Incomplete.

Beginning:

अशेषागमतात्पर्यकैरवोद्बोधचन्द्रिकाम् ।
उपास्महे ज्ञानमुद्रां रामचन्द्रकरोदिताम् ॥
लक्ष्म्या प्रकाशविषयं रक्षयन्निजया निजम् ।
नित्यमुदन्विजयते मुकुन्दालम्बनं रविः ॥
प्रवेशकः संक्रियते शब्दशास्त्रप्रवेशकः ।
सुगमोऽपमृजुमार्गो बालानां मन्दचेतसाम् ॥
प्रवेशकेन जानन्ति शब्दान् व्याकरणाक्षमाः ।
इक्षुन्खादन्ति नादन्ता रसं शर्करया विदुः ॥
दर्पणे पणमात्रेऽपि दन्ती प्रतिफलेद्यथा ।
तथाल्पेऽपि प्रकरणे महद्व्याकरणं स्फुरेत् ॥

End:

... ।
अहः पदत्वे नो रः स्याद्विसर्गो नस्य वै सुपि ॥
अहन्याह्नी अह्नी अहोभ्यां स्यादहःसु च ।
पदे यानि स्थितिमिमे स्यादडोऽम् अमूनि च ॥

Colophon:

इति हलन्तनपुंसकलिङ्गप्रकरणम् ।
पूर्वभागः समाप्तः ।

End :

चतुर्थस्तु हेताविल्यादौ गौणमुख्यन्यायाभावेन सर्वहेतुवाचकेभ्यस्तृतीयासिद्धिवत् प्रकृतेऽपि तदभावेन तदर्थं प्रकृतिग्रहणस्यानावश्यकतया तद्ग्रहणेनोपादानस्यैव ग्रहणमिति । पञ्चमस्तु . . ।

586. 28. G. 3.

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm-leaf. 2 Foll. 12¼ × 1¼ inches. 10 lines in a page. Grantha script. old. Injured. Good writing.

Wooden board is added in the beginning.

Incomplete.

Beginning :

अणुदित्सवर्णस्य चाप्रत्ययः । अत्राप्रत्यय इति उदिर्देशेनान्वेति । विधेये उदित्करणाल्लिङ्गादिति राद्धान्तः । ननु यदि उदिर्देशेनान्वेति तर्हि कुहोश्चुः स्तोश्चुना श्चुः ष्टुना ष्टुः इत्यादौ यथा विधेयेनोदिता सवर्णानां ग्रहणम्, तथा स्वजसमौडित्यत्र सोरुदित्वेन स्वसवर्णस्य प्लुतलृकारस्यापि ग्रहणे सोऽपि प्रातिपदिकात्प्रसज्येतेति चेत्-नैतद्युज्यते । तथा हि सत्यां भित्यामालेख्यो लेख इति सति सवर्णत्वे स त गृह्यात् ।

End :

यदि प्रत्याहारेष्विता ग्रहणं स्यात् तर्हि एचः प्रत्याहारे ऋकारप्रवेशेन अणुदित्सूत्रेणाण्प्रत्याहारान्तर्गतैचूप्रत्याहारमध्यप्रविष्टऋकारेण स्वसवर्णककारस्यापि ग्रहणेन तस्यापि एच्त्वादयायापत्तिरिति सार्वजनीनतया वक्तुं शक्यत्वात् ।

587. 33. L. 30.

व्याकरणक्रोडपत्रम्—तारकब्रह्मानन्दसरस्वतीकृतम्

Palm-leaf. 48 Foll. 18 × 1½ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

A discussion on the Sūtra of Pāṇini इतोऽत्सर्वनामस्थाने (7-1-86) by Tārakabrahmānandasarasvatī.

Complete.

Beginning :

इतोऽत् सर्वनामस्थाने । अत् इत्यत्र तकार उच्चारणार्थः, तस्य विधेयत्वेन दीर्घाद्यनापत्तेः । इत इत्यत्रापि तकार उच्चारणार्थः, तस्योद्देश्यत्वेऽपि तपरकरणस्य कुत्रचित् व्यावृत्त्यसंभवादिति हरदत्तः । अत्रोच्यते—व्यावृत्त्यसंभवादित्यसंगतम्, पथीयतेः क्विपि अल्लोपयलोपयोरेकदेशन्यायेन पथिशब्दस्याक्षतत्वेन पथिनयावित्यादावत्ववारणार्थत्वेन तपरकरणस्य साफल्यमिति व्यावर्त्यस्य सुलभत्वात् । न च परत्वादेरनेकाच इति यणि पथिनयावित्यसंगतमिति वाच्यम्, नित्यत्वात् यणं बाधित्वा पूर्वं न्ये संयोगपूर्वत्वस्याक्षतत्वेन एरनेकाच इत्यस्याप्रसक्तौ पन्थियावित्यस्यासंगतत्वानापत्तेः ।

End :

अर्थाश्रयेति भाष्यस्य लौकिकार्थवत्त्वयोरयपदाश्रय इत्यर्थकल्पने प्रमाणाभावः; शक्यार्थे संभवति लाक्षणिकार्थकल्पनस्यान्याय्यत्वं चेति चेत्—अस्त्वेवम्, एवमपि इतोत्सर्वनामस्थान इत्यस्य शब्दाश्रयत्वात् पन्थियावित्यत्र परिभाषाप्रवृत्तेर्दुर्निरूपत्वं वरीवर्तितराम् । तस्मात् पन्थियावित्यादौ कौ लुप्तं न स्थानिवदिति निषेधेनाप्यत्रहितसर्वनामस्थान-

परकत्वात् अत्वप्रसक्तौ तद्वारणार्थं तपरकरणमावश्यकमेवेत्यलं विस्तरेण ।

Colophon :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीतारकब्रह्मानन्दसरस्वतीकृतकौस्तुभविवरणकोटिरत्नमहोदधिः समाप्तः ।

One extra leaf at the end contains the errata of the work.

588. 22. L. 49.

व्याकरणक्रोडपत्रम्—तारकब्रह्मानन्दसरस्वतीकृतम्

Palm-leaf. 20 Foll. 15⅝ × 1¼ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old Much Injured. Good writing.

Same as the last.

Incomplete.

589. 10. I. 32.

व्याकरणदीपव्याख्या प्रभा—गङ्गाधरदीक्षितकृता

Paper. 293 Foll. 8 × 6¼ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good *Good writing*

This is a commentary on Cidrūpāsrama's Vyākaranadīpa which is an independent *representation of Pānini's grammar* with slight modifications done with a view to make its study simple for beginners. The commentator Gangādhara was the son of Bālakrsna and grandson of Visvanāthasūri He salutes his paternal uncle Rāmachandra and one Gadādharaguru The colophon found at the end of Sandhiprakarana says that he was the pupil of Cidrūpāsrama and a resident of the village Ambilālagrāma. The stanza found at the end of Subantaprakarana gives the date Saṁ. 1674 = 1617 A.D. which may be taken as the date of composition of the work. Contains the following Chapters: 1. Sandhiprakaraṇa, 2. *S'abdādhikāra*, 3. Strīpratyaya, 4. Kāraka, 5. Samāsa, 6. Taddhita, 7. Padavyavasthā, 8 Ākhyāta and 9. Krtprakarana.

The text and commentary are available in the Tanjore Palace Library—Nos 5853 and 5854, Vol. X.

Beginning :

प्रणम्य पदपङ्कजं जनकजापतेर्मञ्जुलं
विरिञ्चिभवपूजितं सकलसिद्धसंसेवितम् ।
तनोमि परमादरात्परमहंसचिद्रूपहृ-
त्प्रकाशितमहार्मतिप्रसृतिहेतुदीपप्रभाम् ॥
गदाधरगुरोर्गुरोरपि जगद्गुरोरर्चितं
प्रणम्य चरणाम्बुज चरिकरीमि गङ्गाधरः ।
यतिप्रवरसत्कृतेर्विवृतिमुत्तमा यत्नतः
कुतः स खलु संभवेदिह ममान्तरायोऽन्तरा ॥
फणीश्वरवचोऽर्णवं निजधिया य्यात्तीर्णवान्
सुवर्णमृगतृष्णयाकुलमना मनाङ् नापि यः ।
पितृव्यमतिरामचन्द्रमिह रामचन्द्राभिधं
बुधप्रवरवन्दिताङ्घ्रियुगमीड्यमीडेऽनिशम् ॥
श्रीहरेश्चरणपङ्कज भजे
यत्परागमनुरागतो वहन् ।
मन्दधीरपि गुरुं धियाधरी-
चकरीति न तुलास्य तस्य यत् ॥
प्रमेयं चिद्रूपप्रणयकृतदीपस्य रचिरा
चिरात्संसर्पन्ती प्रतिबुधमिहाशासु दशसु ।
गुरूणामस्माकं कुमुदनिकुरम्बद्युतिजय-
स्फुरन्ती सत्कीर्ति प्रथयतुतरामुन्नतिपराम ॥

592. 11. C. 3.

शक्तिस्फुटम्—कलाधरकृतम्

Paper. 22 Foll. 11½ × 5. 9 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

This is a work dealing with the S'akti of the Kārakavibhaktis according to the grammarians of Pāṇini school. From the introductory stanzas the author is known to be one Kalādhara

Incomplete.

Beginning ·

नामं नाममुमापतेः पदयुगं भट्टोजिभट्टैः कृतान्
प्राहं प्राहमनेकभाष्यविलसत्सिद्धान्तसंस्थापकान् ।
राद्धान्तान्कृतिना मुदे हि तनुते शक्तिस्फुटं कौस्तुभे
गूढार्थं च कलाधरो हरपदद्वन्द्वार्चनप्राप्तधीः ॥
कलाधरकरोत्कराक्षरसुगन्धवृद्धिं गतं
सुधीजनमनोमधुव्रतनिकायलब्धास्पदम् ।
मुकुन्दचरणेऽर्पितं वसतु चारु शक्तिस्फुटं
चिरं विकचकैरव व सुपदार्थधीकारकम् ॥

विघ्नविघाताय श्रीमद्भगवत्फणिभाषितशास्त्रसिद्धान्तस्थापकवितत्दुरवगाहदुर्ज्ञेयकौस्तुभप्रणेतृश्रीमद्भट्टोजिभट्टसिद्धान्तरूपं मङ्गलं स्मरन् प्रतिजानीते ।

कर्तुरीप्सिततमं कर्म । कर्ता धातुपात्तव्यापाराश्रयः । स च केनाप्नुमिच्छतीति करणाकाङ्क्षाया विशेषणीभूतेन व्यापारेणेत्यर्थाल्लभ्यते । तण्डुलं पचति, ग्रामं गच्छति इत्याद्युदाहरणम् ।

Colophon

इति द्वितीयाविभक्तिनिरूपणम् ।

End ·

संख्या प्रथमार्थः । तथाहि—एकः द्वौ बहव इति । न चात्रापि प्रातिपदिकार्थमात्रे प्रथमा स्यादिति वाच्यम् । एकादिशब्दैः संख्याया उक्तत्वेनोक्तार्थानामप्रयोग इत्यनेन प्रथमाया अप्रवृत्तेः । न चापदं न प्रयुञ्जीतेति भाष्योक्तत्वात् विभक्तिः स्यादेवेति वाच्यम्, द्विशब्दादेकवचनप्रसङ्गेन उच्चैरुद्घोषस्य सुस्थत्वात् ।

Colophon ·

इति शक्तिस्फुटे प्रथमाविभक्त्यर्थनिरूपणम् ।

593 20. K. 20.

शब्दताण्डवम्

Palm-leaf. 3 Foll. 16 × 1 inches 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured Good writing

An explanatory discussion on certain topics selected from the Siddhāntakaumudī and other grammatical works The topics dealt with herein are, अनुनासिकनिर्देश, अदर्शनं लोपः, तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम्, विश्वपाभिः, अणुदित्सवर्णस्य चाप्रत्ययः. A MS. of the work containing 292 pages dealing with more topics is available in the Govt. Oriental MSS. Library, Madras (see D. No. 1492).

Incomplete.

Beginning

नत्वा गुरुचरणाम्बुजमम्बां वागीश्वरीं च वाक्सिद्धयै ।
अतुलकलाधरशेखरसंतुष्ट्यै शब्दताण्डवं रचये ॥

प्रत्याहारेष्वितां न ग्रहणम् । अनुनासिक इत्यादिनिर्देशसामर्थ्यात् । न ह्यत्र ककारे परेऽचकार्यं दृश्यत इति यत्कौमुद्यामुक्तं तत्र विचार्यते । अत्र यदि णसधातोर्वुलि नासिकाशब्दो व्युत्पाद्यते तदा अच्कार्यशब्देन

यदि यण् विवक्षित तर्हि प्रत्ययस्यादितीत्वविधिसामर्थ्यादेव यण् परिहर्तुं शक्यः । यस्येति चेतीकारलोपस्तु न शङ्कितुं योग्यः । ककारस्याचत्वेऽपि प्रत्ययस्य तदादित्वाभावेन स्वादित्वाभावेन च भत्वस्यैवाभावात् । यदि तु णासुव्रातोः गुरोश्च हल इत्प्रत्यये टापि कप्रत्यये च केण इति ह्रस्वे टापि च नासिकाशब्दो व्युत्पाद्यते तदा यद्यप्यच्कार्यशब्देन यस्येति चेति लोपो विवक्षितः, प्रत्ययस्थादितीत्वं तु कारिका सर्विकेत्यादौ चरितार्थमिति वक्तुं शक्यम्, तथापि प्रत्याहारेष्विता ग्रहणपक्षे ककारस्याप्यच्त्वेन केऽण इत्यस्य येन नाप्राप्तन्यायेन यस्येति चेत्येतदपवादतया नासिकाशब्दे केऽण इत्यनेनापवादेन यस्येति चेत्युत्सर्गस्य बाधः स्पष्ट एव ।

End.

अत एव ऋदुपधादिति सूत्रे तपरकरणेन णिचोऽनित्यत्व ज्ञाप्यत इति पदमञ्जर्याम् । यद्वा ग्रो यङि इति ऋकारस्याचि परे यणादेशकरणमेवात्र ज्ञापकम् । अन्यथा ऋकारस्य इत्त्वाभावेन यण् न स्यादिति ॥ ९ ॥

अप्रत्यय इत्यत्र कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमस्यैव ग्रहणमिति न्यायेन इत्रित्यादौ . . . ।

Then the following 2 stanzas are written

भूवादौ शबदादिकेषु लुगपि श्लुः स्याज्जुहोत्यादिषु
श्यन्दैवादिकधातुषु श्नुरपि च स्वादौ तुदादौ च शः ।
रुध्यादौ श्नमथो तनादिषु भवेदुप्रत्ययः क्र्यादिषु
श्ना स्यात्स्वार्थिकणिचुरादिषु पुनस्तत्रापि शब्जायते ॥
अन्योन्याश्रयवारणाय बहुधा व्याख्यातृभिर्वर्णिता
युक्तिर्व्याकरणे हलन्त्यविषये स्यात्कार्यसिद्धिर्यथा ॥
भो स्वामिस्तव युष्मदीयविदुषा चान्योन्यभावोऽधुना
कार्यप्रापकतामुपैति बहुशः श्रुत्वा मयेयागतम् ॥

594. 20 K. 10.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 31 Foll. 13 × 1½ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Gives the declension of some nouns for the convenience of beginners.

Contains up to the end of हलन्तनपुंसकलिङ्गशब्द

Beginning:

वागर्थाविव संपृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये ।
जगतः पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

अथाजन्ताः पुलिङ्गा उच्यन्ते—रामः रामौ रामाः + रामेषु ।

End

अदः अमू अमूनि + अमुना अमूभ्याम् अमीभि, इत्यादि पुंलिङ्गवत् । इति हलन्ता नपुसकलिङ्गा. ।

The former owner of the MS.—Rāmacandra.

595 20 K 6

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 8 Foll. 12¾ × 1¼ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Clear writing

Incomplete.

596 20 K. 7.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf 20 Foll 11 × 1½ inches 10 lines in a page. Malayalam script Old Slightly injured Good writing.

Incomplete.

One extra leaf at the end contains some conjugational forms of the roots भू and एध्.

597. 20. K. 8

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 16 Foll. 17 × 1⅔ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured Clear writing

Incomplete.

The last two leaves contain some conjugational forms of the roots भू and एध्. Name of the scribe—Kavisvara Subrahmanya.

598 20. K. 9.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 12 Foll 11¾ × 1½ inches. 9 lines in a page Grantha script Old. Slightly injured Good writing.

Incomplete

The former owner of the MS—Aiyyāvayyangar son of Vānamāmalaiayyangar and younger brother of S'rīnivāsayyangar.

One extra leaf at the end contains some conjugational forms of the roots भू and एध्.

599. 20. K. 40

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 10 Foll. 15¼ × 1⅛ inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Illegible writing.

Incomplete.

600. 20. N. 9.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 5 Foll 15¼ × 1¼ inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old Good. Good writing.

Incomplete.

601. 23. A. 17.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 42 Foll. 16¾ × 1¼ inches 6 lines in a page. Telugu script. Old Slightly injured Good writing.

Complete.

602. 25. I. 25.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. Foll. 16 × 1½ inches 11 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Illegible writing.

Contains up to the end of हलन्तनपुंसकशब्द.

The names of the owners—Veṅkaṭācāri and S'rīnivāsācāri.

Four extra Foll. are added at the beginning. Fol 1 contains two horoscopes of Velāṅkuppam S'rīnivāsaraṭātācarya's son, and Koḍiyālam Anantācārya's son. Fol. 2 contains a stanza

from Vedāntades'ika's Pādukāsahasra. स्थिरागसा etc. Foll. 3 and 4a repeat some forms of nouns found in S'abdamañjarī. Fol. 4b contains a list of MSS. probably owned by the owner of this MS.

603. 25. K. 18.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 4 Foll. 12 × 1 inches. 7 lines in a page Telugu script. Old Slightly injured. Good writing.
Incomplete.

604. 27. F. 30

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 3 Foll. 15½ × 1 inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing
Incomplete.

605. 27. F. 65.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 3 Foll 14¾ × 1 inches 6 lines in a page. Grantha script. Old Slightly injured. Good writing
Incomplete
The following stanzas are found in the beginning.

रामो हरि· करी भूभृद्भानुः कर्ता च चन्द्रमाः ।
तस्थिवान् भगवानात्मा दर्शिते पुंसि नायकाः ॥
रमा रुचिर्नदी धेनुश्रीर्वाक्सरिदनन्तगम ।
क्षुत्प्रावृट्शरदश्चैव दर्शिताः स्त्रीषु नायकाः ॥

ज्ञानं दधि पयो वर्म धनुर्वारि जगत्तथा ।
मधु नाम मनोहारि दर्शितानि नपुंसके ॥
सर्वे ब्रह्म वदिष्यन्ति संप्राप्ते तु कलौ युगे ।
नानुतिष्ठन्ति कौन्तेय शिश्नोदरपरायणाः ॥
छेदश्चम्पकचूतचन्दनवने रक्षा करीरद्रुमे
हिंसा हंसमयूरकोकिलकुले काकेषु लीलारतिः ।
मातङ्गेषु खरक्रिया समतुला कर्पूरकार्पासयो-
रेषां यत्र विभावना विजयते देशाय तस्मै नमः ॥

606. 27. I. 75.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 6 Foll. 12½ × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Illegible writing.
Incomplete.

607. 29. C. 20.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 14 Foll. 12 × 1 inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured Good writing.
Incomplete.
The following stanzas are found in the beginning

रामः सर्वं उभौ पूर्वो निर्जरो विश्वपा हरिः ।
पतिः सखा ग्रामणीश्च सूक्ष्मधीर्गुरुरात्मभूः ॥
पिता विधाता ग्लौरेते पुस्यजन्ताः प्रकीर्तिताः ।
पयोमुक्क्रतुभुक्सुधाद् सुगण् च भगवान्मरुत् ॥
सुपाद् एष सोऽहं त्वं राजा पन्थाः करी कृपी ।
कोऽयं सद्विद्विद् चापि चन्द्रमास्तस्थिवानमी ।
मधुलिट् च तुराषाडप्यनड्वांश्च हलन्तकाः ॥

608. 30. J. 36.

शब्दमञ्जरी

Palm-leaf. 60 Foll. 16½ × 1 inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Clear writing.

Contains up to the end of हलन्तनपुंसक-शब्द.

Pānini's rules are occasionally quoted to support the forms. Two extra leaves added at the end contain some Pānini's Sūtras and rules selected for the sake of young students.

609. 42. A. 135.

शब्दमञ्जरी

Paper. 21 Foll. 16¾ × 3¾ inches. 5 lines in a page. Bengali script. Old. Good. Good writing.

Incomplete.

610. 9 C. 122.

शब्दमाला—गणेशभिषक्कृता

Paper. 55 Foll. 6 × 4 inches. 7 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good Good writing

Foll. 32 to 35 are missing and consequently the 3rd adhikāra wants some

१. लिङ्गानुशासनाधिकारः ।
२. एकाक्षराव्ययाधिकारः ।
३. कारकाद्यधिकारः ।
४. अनेकार्थाधिकारः ।

The author Ganes'abhisak was the son of Haribhatta of Dvārakā and grandson of Srī-Krsna of the S'rīvatsa family.

Complete.

Beginning:

श्रीगजास्यं प्रणम्यादौ बालधीवृद्धिसिद्धये ।
शाब्दिकीं प्रक्रियां कुर्वे सुबोधां नातिविस्तराम् ॥ १ ॥
इन्द्रश्चन्द्रः काशकृत्स्नापिशली शाकटायनः ।
पाणिन्यमरजैनेन्द्रा जयन्त्यष्टादिशाब्दिकाः ॥ २ ॥
इन्द्रादयोऽपि यस्यान्तं न ययुः शब्दवारिधेः ।
प्रक्रियां तस्य कृत्स्नस्य क्षमो वक्तुं नरः कथम् ॥ ३ ॥
तथापि शब्दमालेयं यथामति विरच्यते ।
आगमेभ्योऽभिधानेभ्यो धातुभ्यः शब्दशासनात् ॥४॥
भूवादयो धातवः स्युः कृदाद्याः प्रत्यया स्मृताः ।
तत्संयोगोद्भवाः शब्दाः कथिता मुनिपुंगवैः ॥ ५ ॥
[illegible] निर्गमास्तथा ।
[illegible] ॥ ६ ॥
श्रीवत्स[illegible] ।
[illegible] ॥ ७ ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥ ८ ॥

मूले भग्ने राजवृक्षस्य नाश-
स्तस्माद्राजन् ब्राह्मणा रक्षणीयाः ॥ ८० ॥
उत्खातान् प्रतिरोपयन् कुसुमिताश्चिन्वल्लॅघून्वर्धय-
न्नत्युच्चान्नमयन्पृथून्विलवयन्विश्लेषितान् संघयन् ।
क्षुद्रान्कण्टकितान्बहिर्निरसयन्स्वारोपितान्पोषय-
न्मालाकार इव प्रयोगचतुरो राजा चिरं जीवति ॥
कल्याणभाजः सफला भवन्तु
लोका घनो वर्षतु तोयराशिम् ।
सन्तो लभन्तां सततं यशांसि
प्राप्नोतु धर्मो जयमत्र नित्यम् ॥ ८२ ॥
यावन्नीरनिधौ नीर दिवि भानुदिवाकरौ ।
क्षोणौ मेरु· कुल तावच्छ्रीगणेशः स भावतात् ॥८३॥

Colophon

इति श्रीवत्सान्वयाब्धीन्दुश्रीकृष्णात्मजश्रीमद्द्वार-केशहरिभट्टतनयगणेशभिषग्विरचिताया शब्दमालाया-मनेकार्थाधिकारश्चतुर्थः समाप्तः ।

611 25 I. 8.

शब्दसंस्कारः

Palm-leaf 20 Foll 16½ × 1 inches. 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

An elementary work on Sanskrit grammar briefly summarizing the Siddhānta kaumudi of Bhattojidiksita The author whose name is not known, salutes the famous Appayadiksita in the beginning of the work

Incomplete

Beginning

अप्पय्यदीक्षितेन्द्रानशेषविद्यागुरूनहं वन्दे ।
यत्कृतिबोधाबोधौ विद्वदविद्वद्विभाजकोपाधी ॥
अल्पायासेन जिज्ञासूनधिकृत्येह बालकान् ।
प्रसिद्धशब्दसंस्कारो दिङ्मात्रेण प्रदर्श्यते ॥

अइउण् । ऋलृक् । एओङ् । ऐऔच् । हयवरट् । लण् । ञमङणनम् । झभञ् । घढधष् । जबगडदश् । खफछठथचटतव् । कपय् । शषसर् । हल् । इति प्रत्याहारार्थानि माहेश्वराणि चतुर्दश सूत्राणि । हकारादिष्वकार उच्चारणार्थः । लकारे त्वित्संज्ञकः । उपदेशेऽजनुनासिक इत् । अजिति प्रत्याहारः । उपदेशेऽनुनासिकोऽजित्संज्ञः स्यात् । अनुनासिकत्वं व्याख्यातृवचनगम्यम् ।

धातुसूत्रगणोणादिवाक्यलिङ्गानुशासनम् ।
आगमप्रत्ययादेशा उपदेशाः प्रकीर्तिताः ॥

तस्य लोपः । तस्येतो लोपः स्यात् । हलन्त्यम् । उपदेशेऽन्त्यं हलित्संज्ञं स्यात् ।

End

यस्य च भावेन भावलक्षणम् । भावः क्रिया । यस्य क्रियया क्रियान्तर लक्ष्यते तत्र सप्तमी । गोषु दुह्यमानासु गत । षष्ठी चानादरे । अनादराधिके भावलक्षणे भाववत· ।

Four extra leaves are added at the end Leaf 1 contains some conjugational forms of certain roots

Leaves 2 and 3 contain a portion of the Lingānusasanavrtti of Bhattojidiksita

Leaf 4 contains the following stanza.

क· खे चरति का रम्या का जप्या किं विभूषणम् ।
को वन्द्य· कीदृशी लङ्का वीरमर्कटकम्पिता ॥
हनूमता हते रामे सीता संहर्षनिर्भरा ।
रुदन्ति राक्षसाः सर्वे हा हा रामो हतो हतः ॥

वटवृक्षो महारण्ये मार्गमावृत्य तिष्ठति ।
अत्र संबोधनं वक्तुं देवैरपि न शक्यते ॥
संध्यावन्दनवेलायां तटाकान्ते द्विजोत्तमः ।
अत्र क्रियापदं वक्तुमवधिर्ब्रह्मणो वयः ॥
केशवं पतितं दृष्ट्वा पाण्डवा हर्षनिर्भराः ।
रुदन्ति कौरवाः सर्वे हाहा केशव केशव ॥
केचिद्वदन्त्यमृतमस्ति पुरे सुराणां
केचिद्वदन्ति वनिताधरपल्लवेषु ।
ब्रूमो वयं सकललोकमतानुसारा-
ज्जम्बीरनीरपरिपूरितमत्स्यखण्डे ॥
पथि तिष्ठसि किं मूर्ख व्याघ्रो मां भक्षयेदिति ।
तेन किं वद मातङ्गः पथिकान्भक्षयेदिति ॥
दुन्दुभिस्तु सुतरामचेतन-
स्तन्मुखादपि धनं धनं धनम् ।
एवमेव निनदः प्रदृश्यते
किं पुनर्यदि जनः सचेतनः ॥
तत्र हरिः पुनाबेलो लोकाना चक्रवर्तिनो ।
सर्वराजन्यमार्गी देवो यत्र कान्दः ॥
कश्चिद्राजा नगरमति प्रेषयन्ती करण्ड
गा तन्मुखे निस्तनविलनाडमन्यं परिज्ञान ।
गोपिनाथ पवनतनयं पावकं नात्र भानं

612. 24. C. 23.

शाब्दसिद्धान्तः

Paper. 23 Foll. 10½ × 2½. 11 lines in a page. Malayālam script. Old. Slightly injured. Clumsy writing.

A brief work giving the principles of grammar as expounded by Patañjali, Kaiyata and other commentators on Pāṇini. Incomplete.

Beginning:

सृष्टिविघ्नसृजोऽप्यादौ पुरा यस्तिष्ठविका ।
हेरम्बो मे स कुरुतान्निष्प्रत्यूहं समीहितम् ॥
सज्जनाहतवाग्योगभाष्यादपरंपराम् ।
वाग्देवी मम पुष्णातु निष्णाता भक्तपोषणे ॥
वन्दे मुनीन् पाणिनिकात्यायना-
पतञ्जलीनञ्जिमादधानः ।
यच्छास्त्रिरोध्यन्यवचः प्रमाणं
नान्यस्य इत्याहगिरः प्रथन्ते ॥
सिद्धान्ताद्योच्य मतान्यत्र मया शुद्धसंग्रहशानि ।
बालस्फुरणाय क्रियते संक्षिप्य शाब्दसिद्धान्तः ॥
तत्रादौ प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यर्थं विषयप्रयोजनादि स्पष्ट-

सोऽनन्तमाप्नोति जयं परत्र
वाग्योगविद् दुष्यति चापशब्दैः ॥

इति स्मृत्या श्रुत्या च सिद्धमध्येयं व्याकरणमिति । इदमत्र विचार्यते—सर्वाण्यपि व्याकरणानि सर्वदा प्रमाणानि, उत नेति । तत्र पूर्व पूर्वमुपजीव्य उत्तरस्य साध्यं प्रामाण्यमिति सर्वाण्यपि व्याकरणानि सर्वदा प्रमाणानीति प्राप्ते ब्रूमः । स्मृतीना नियतकालतया व्यवस्थाहेतुत्वात् अद्यत्वे च त्रिमुनिस्मृतेरेव वेदाङ्गतया महाजनपरिग्रहात्सैव प्रमाणम् । तद्विरुद्ध तु नेदानीं प्रमाणम् । एतच्च शताच्च ठन्यताविल्यादौ कैयटादौ स्पष्टम् ।

End :

अत्र छन्दोऽधिकारात् ऋक्पादस्य ग्रहणम् । सौषधीरनु रुध्यसे । लोपे चेत् किम् । स एव व्यासो भवति । छन्दोऽनुवृत्तिर्नेति पक्षे श्लोकपादोऽपि ।

Colophon :

इति स्वादिसन्धिः । संहितापरिच्छेदः संपूर्णः ।

613 *29. M. 29*

समासकुसुमावलिः—मङ्गलेश्वरकृता

Palm-leaf. 5 Foll. 16¾ × 1 inches. 6 lines in a page, Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

A primer on elementary grammar written in verse dealing with the compounds or Samāsa by Mangalesvara of the Madhyamandira family.

Complete.

Beginning :

भूनायकं वा धननायकं वा
भजन् भुवं वा धनमेति लोके ।
तद्विघ्नार्थं न भजामि किं तु
सहस्रशस्तं प्रणमामि नित्यम् ॥ १ ॥
श्रीमत्पाणिनिसूत्राणि समालोच्य यथामति ।
बालव्युत्पत्तये कुर्मः समासकुसुमावलिम् ॥ २ ॥
तत्पुरुषोऽष्टविधोऽभूत्प्रथमाविभक्तिनञ्कृतैर्भेदैः ।
उत्तरपदजनितार्थो मुख्यस्तत्रेति पण्डितैः ख्यातः ॥३॥

प्रथमातत्पुरुषो यथा—

अमृतं योऽपिबद्दैत्यस्तं वैकुण्ठो द्विधाच्छिनत् ।
राहुरुत्तरकायोऽस्य पूर्वकायोऽभवद्ग्रहः ॥ ४ ॥

पूर्वः कायः पूर्वकायः । उत्तरः काय उत्तरकाय इत्येवमादयः ॥ ४ ॥

द्वितीयातत्पुरुषो यथा—

दुःखातीतो भवत्येव यदि कृष्णाश्रितो जनः ।
अथ वान्नबुभुक्षुः सन् मुहूर्तसुखमश्नुते ॥ ५ ॥

दुःखमतीतो दुःखातीतः । कृष्णं श्रितः कृष्णश्रितः । मुहूर्तं सुख मुहूर्तसुखम् ॥ ५ ॥

End .

सनाद्यन्तधातुवृत्तिर्यथा—

यः पास्पर्धीति वा लोकान् देवैर्वैरायते सदा ।
राक्षसस्य विनाशाय तस्य पुत्रीयतु प्रभुः ॥ ५१ ॥

पुत्रमात्मन इच्छतु पुत्रीयतु ॥ ९१ ॥

एकशेषवृत्तिर्यथा—

सर्वेषामपि लोकानां पितरौ यौ सनातनौ ।
विदितौ पालनाच्चित्ते शिवौ तौ सततं भजे ॥९२॥

माता च पिता च पितरौ । सनातना च सनातनश्च सनातनौ । विदिता च विदितश्च विदितौ । या च यश्च यौ । सा च स च तौ । शिवा च शिवश्च शिवौ ॥ ९२ ॥

समासवृत्ति सर्वेषु समासेषु निरूपिता ।
परार्थस्याभिधानं हि वृत्तिरित्यभिधीयते ॥ ५३ ॥
दूरान्मात्सर्यमुत्सार्य वात्सल्यान्मत्कृतामिमाम् ।
पश्यन्तु विबुधा सर्वे समासकुसुमावलिम् ॥५४॥
श्रीमध्यमन्दिरकुलाम्बुधिपूर्णचन्द्र-
श्रीसर्वमङ्गलमनीषिकृता सलीलम् ।
एषा समासकुसुमावलिराञ्जतार
जीयात्कृपानिधिसदाशिवसत्प्रसादात् ॥ ५५ ॥

Colophon

इति श्रीमङ्गलेश्वरकृतौ समासकुसुमावलि समाप्ता ।

In the fly leaf it is said that the MS was copied by one Vavilala Subrahmanya somayajulu and given to Ramalingasastri on Sunday the 9th day of the Jyestha month in the year Rudhirodgari

614 30 L 25

समासकुसुमावलिः—मङ्गलेश्वरकृता

Palm leaf 7 Foll 15 × 1½ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Complete

615 30 L 25

समासकुसुमावलिः—मङ्गलेश्वरकृता

Palm leaf 5 Foll 15 × 1½ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

This is another copy of the work contained in the MS described above

Begins in the Bahuvrihisamasa and goes on up to the end of the work The *following 2 stanzas are inserted between* the stanzas 53 and 54 thus making the total number of stanzas as 57

अथ प्रसङ्गात्प्रयोगानाह—

रामो भूमण्डलममाद्रामचन्द्रो बभौ भुवि ।
रामेणामारि दैतेयो रामचन्द्रेण भूयते ॥
रामचन्द्रयशोगङ्गा गा निनायति शुभ्रताम् ।
पञ्चानामपि चैतेषा प्रयोगाणा च पद्धति ॥

The last stanza is slightly different

श्रीमध्यमन्दिरकुलाम्बुधिपूर्णचन्द्र-
श्रीमङ्गलेश्वरमनीषिकृता सलीलम् ।
एषा समासकुसुमावलिराञ्जतार
जीयात्कृपानिधिसदाशिवसत्प्रसादात् ॥

Then five extra leaves are added Leaves 1 and 2 contain some conjugational forms of the roots भू and एध Leaves 3 and 4 contain Avyayapatha as found in the Siddhantakaumudi Leaf 5 reads a few verses from the Vrttaratnakara

616 19 D 74

समासचक्रम्

Palm leaf 6 Foll 13⅜ × 1⅛ inches 6 lines in a page Telugu script Old Good Good writing

Three stanzas dealing with Samasa are taken from the Prayogasangraha of Vararuci and explained herein with suitable illustrations The author's name is not known

Complete

Beginning

पाढा समासा सक्षेपादष्टाविंशतिधा पुन ।
नित्यानित्यत्वयोगेन लुगलुक्त्वेन च द्विधा ॥
तत्राष्टधा तत्पुरुष सप्तधा कर्मधारय ।
सप्तधा च बहुव्रीहिर्द्विगुराभाषितो द्विधा ॥
द्वन्द्वश्चतुर्विधो ज्ञेयाऽव्ययीभावा द्विधा मत ।
तेषा पुन समासाना प्राधान्य स्याच्चतुष्टयम् ॥

समासास्तत्पुरुष कर्मधारया बहुव्रीहिर्द्विगुर्द्वन्द्वाऽव्ययीभावश्चेति षड्विधा । अष्टविधस्तत्पुरुष यथा—प्रथमातत्पुरुषो द्वितीयातत्पुरुषस्तृतीयातत्पुरुषश्चतुर्थी तत्पुरुष पञ्चमातत्पुरुष षष्ठीतत्पुरुष सप्तमीतत्पुरुषा नञ्तत्पुरुषश्चेति। तत्र प्रथमातत्पुरुषो यथा पूर्व कायस्य पूर्वकाय । अपर कायस्यापरकाय । पूर्वापराधरोत्तरमेकदेशिनैकाधिकरणे इति समास । अर्ध पिप्पल्या अर्धपिप्पली । अर्ध काशातक्या अर्धकाशातकी । द्वितीय भिक्षाया द्वितीयभिक्षा । तृतीय भिक्षायास्तृतीयभिक्षा । एव चतुर्थभिक्षा । द्वितीयतृतीयचतुर्थतुर्याण्यन्यतरस्यामिति समास । प्राप्तापन्ने च द्विती येति समास । यथा—प्राप्तो जीविका प्राप्तजीविक । एवमापन्नजीविक । द्वितीयातत्पुरुषा यथा—कृष्ण श्रित कृष्णश्रित । कान्तारमतीत कान्तारातीत । नरक प्राप्तो नरकप्राप्त । ग्राम गता ग्रामगत । द्वितीयाश्रितातीतपतितगतात्यस्तप्राप्तापन्नैरिति समास ।

End

तेषा पुन समासाना प्राधान्य स्याच्चतुष्टयम् । कथम् ? पूर्वपदार्थप्रधानोऽव्ययीभाव । उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरुष । अन्यपदार्थप्रधानो बहुव्रीहि । उभयपदार्थप्रधाना द्वन्द्व । नित्यसमासो यथा—कुरुषु चरतीति कुरुचर । कुम्भ करोतीति कुम्भकार । अनित्यसमासा यथा—कृष्ण श्रित कृष्णश्रित । लुक्समासो यथा—राज्ञ पुरुषा राजपुरुष । अलुक्समासा यथा—वने चरतीति वनेचर । उरसि जायत इति उरसिज । कण्ठे कलङ्को यस्य स कण्ठेकलङ्क ॥

पूर्वकायस्तत्पुरुष श्वेताश्व कर्मधारय ।
बहुग्रामो बहुव्रीहिर्द्वन्द्व स्यादामल्क्ष्मणौ ॥

Colophon

समासचक्र संपूर्णम् ।

The owner of the MS —Sivapuram Mukkulingam.

The MS is said to have been copied from the original belonging to Evatūri Mallikarjunam

617 19 D 75

समासचक्रम्

Palm leaf 8 Foll 17 × 1⅜ inches 6 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

With slightly different readings It ends thus

अवयवव्युत्पत्तिर्यथा—व्याप्नातीति विष्णु । रमयतीति राम । करोतीति कर्ता । रूढव्युत्पत्तिर्यथा—निशा करातीति निशाकर । प्रभा करोतीति प्रभाकर । मूलव्युत्पत्तिर्यथा—रथस्याङ्गमिवाङ्ग यस्य स रथाङ्ग । चक्रस्याङ्गमिवाङ्ग यस्य स चक्राङ्ग ॥

Colophon

समासचक्र समाप्तम् ।

Name of the Scribe —Kavisvara Subrahmanya

618 19 D 76.

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{5}{8}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Clear writing

With slightly different readings

It ends thus

पद्ममिवाक्षिणी यस्य स पद्माक्षः। पद्म नाभौ यस्य स पद्मनाभः। इति समासान्तप्रत्ययाः।

Two extra leaves are added at the end. First leaf contains some conjugational forms of the roots भू and एध and gives illustrations for कर्तरि प्रयोग, कर्मणि प्रयोग and भावे प्रयोग. The second leaf reads a few verses from the work Citraratnākara.

619 19 D 77.

समासचक्रम्

Palm-leaf 4 Foll $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches 4 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

With slightly different readings and without the introductory stanzas

It ends thus

अकरदा करदाः सपद्यमानाः कृताः करदीकृताः। अकुण्डल कुण्डल सपद्यमानं कृतं कुण्डलीकृतम्।

Colophon.

समासचक्र संपूर्णम्।

620. 19 D. 78.

समासचक्रम्

Palm-leaf. 3 Foll 15 × $1\frac{1}{2}$ inches 12 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

It ends like the MS 19 D 75. described above under No 617

Two extra leaves added at the end give some conjugational forms of the roots भू, एध्, and व्रज्.

621 19 D. 79

समासचक्रम्

Palm leaf 8 Foll $15\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

With slightly different reading

It ends thus

दम्भेन वर्तत इति दाम्भिकः। साहसिकः। द्वयो सख्यापूरको द्वितीयः। तृतीय इत्यादि। गन्तुमिच्छुः जिगमिषुः। कर्तुमिच्छुः चिकीर्षुः।

622 19 D 81

समासचक्रम्

Palm-leaf. 11 Foll 17 × $\frac{7}{8}$ inches 5 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

Incomplete

The fly leaf reads समासचक्रम् सपूर्णम्.

The former owner of the MS —Rangaswami

623. 20 N. 9.

समासचक्रम्

Palm-leaf. 9 Foll $14\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 5

lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

With slightly different readings and with the following end :

मन्दुरायां जातः मन्दुरजः । संस्काराज्जातः संस्कारजः । अदृष्टाज्जातः अदृष्टजः । इति कृत्प्रत्ययान्ताः ।

Incomplete.

624. 23. A 17.

समासचक्रम्

Palm-leaf. 3 Foll. 16¾ × 1¼ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old Much injured. Good writing.

Incomplete.

Fol. 3b repeats the first 3 stanzas of the work.

625. 24. D. 29.

समासचक्रम्

Palm-leaf. 7 Foll. 15¼ × 1¼ inches. 6 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Good writing

Incomplete.

With slightly different readings.

After this one extra leaf is added and it contains a few stray forms of the root भू.

626 26. C 35.

समासचक्रम्

Palm-leaf 4 Foll 17¾ × 1½ inches. 8 lines in a page Grantha script Old. Much injured. Good writing.

Wants the beginning and end.

The fly leaf at the beginning contains the 1st stanza of the Mēghasandesa of *Kālidāsa.*

627. 24. M. 11.

समासचक्रम्

Palm-leaf. 10 Foll. 14½ × 1 inches. 6 lines in a page, Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Without the beginning and with different end as given below :

End :

अतिशयेन लघुः लघीयान्, लघिष्ठः । स्त्री लघीयसी । अतिशयेन पापः पापीयान् पापिष्ठः । स्त्री पापीयसी । अतिशयेन वृद्धो ज्यायान् ज्येष्ठः । द्वयोः संख्यापूरको द्वितीयः । तृतीयः । एकादशः । द्वादशः इत्येवमादयस्तद्धितप्रत्ययाः ज्ञातव्याः ।

628 25 I. 25.

समासचक्रम्

Palm-leaf 2 Foll. 16 × 1½ inches. 11 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Illegible writing.

Incomplete.

After this one extra leaf is added and it repeats a small portion of the work.

629. 26. E. 35.

समासचक्रम्

Palm-leaf. 5 Foll 16 × 1½ inches 6' lines in a page. Grantha script Old. Much injured. Good writing

Incomplete.

The former owner of the MS —Purisai Nadadūr Raghavāchariar

630 27 F 62

समासचक्रम्

Palm leaf 8 Foll 14½ × 1 inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

With slightly different readings

Incomplete

It ends thus

शुक्ल घन पट यस्य तत शुक्लघनपटम् । शुक्लौ घनौ पटौ ययोस्ते शुक्लघनपटे । शुक्ला घना. पटा येषा तानि शुक्लघनपटानि । इति नपुसके । सख्योत्तर पदो यथा ।

अस्मिन् समासचक्रे षोढा समासा सक्षेपादि त्यादि प्रथमातत्पुरुषो यथेत्यन्त सख्योत्तरपदो यथेत्या समासेश्च पुस्तकान्तरे द्रष्टव्यम् ।

After this three leaves give Tamil meaning of some simple Sanskrit sentences in active and passive voices for the use of beginners

631 29 C 20

समासचक्रम्

Palm leaf 7 Foll 12 × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Much injured Good writing

Incomplete

The following remark on the date of copying is found at the end

ईश्वरवर्षभाद्रपदबहुल शुक्रवार आर्द्रा नक्षत्रम् ।

632 29 M 29

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll 16¾ × 1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Illegible writing

Complete

End

अयमनयोरतिशयेन पटु पटुतर । अयमनयोरतिशयेन वृद्ध ज्यायान् । इमनिच् प्रत्ययो यथा— गुरोर्भावा गरिमा । लघोर्भावो लघिमा । अणोर्भाव अणिमा । महतो भावा महिमा ।

Colophon

इति समास समाप्त ।

633 30 J 36

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll 16½ × 1 inches 5 lines in a page Telugu script Old Much injured Clear writing

Incomplete

Four extra leaves added at the end contain the Avyaya portion of the Siddhāntakaumudi

634 30 L 25

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll 15 × 1½ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Incomplete

635 30 L 25

समासचक्रम्

Palm leaf 3 Foll 15 × 1½ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Wants the beginning and end

This is another copy of the work found in the same MS as described in last No

636 28 K 5

समासचक्रम्

Palm leaf 5 Foll 17¼ × 1⅛ inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

With slightly different readings

It ends thus

समाहारयागा यथा—शङ्खश्च पटहश्च शङ्खपटहम् । मुख च हस्तौ च पादौ च कर्णौ च नेत्रे च वक्षश्च ग्रीवा च नासिके च असौ च नाभिश्च मुखहस्त पादकर्णनेत्रवक्षाग्रीवासनाभि। प्राण्यङ्गत्वादेकवद्भाव । रथाश्च गजाश्च तुरगाश्च पत्तयश्च रथगजतुरगपत्ति ।

Two extra leaves are added at the end The first leaf contains the name of the former owner of the MS as—Sâmbamurti Ramu *The second leaf repeats a few* lines of the work

637 29 B 25

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll 15¾ × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

With slightly different readings

Complete

The colophon reads thus

समासचूडामणि समाप्त ।

638 29 H 12

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll 15 × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Incomplete

639 30 M 15

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll 19 × 1 inches 4 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Incomplete

640 33 D 9

समासचक्रम्

Palm leaf 4 Foll 7¼ × 2 inches 10 lines in a page Malayalam script Old Injured Good writing

With slightly different readings

Complete

Followings stanzas are added after the *colophon*

द्वौ शब्दौ प्रथमौ कृत्वा परलिङ्गप्रधानत ।
तता विशेष्यलिङ्ग स्याद्बहुव्रीहिस्तु यस्य स ॥
तद्वचनारसहितौ कृत्वा तत्परलिङ्गत ।
मध्येऽसौ वा च तच्छन्द कमधारय ईरित ॥

द्वौ शब्दौ बहवो वापि विभक्ताश्च समुच्चये ।
प्रथमान्तौ चकारान्तौ तत्तल्लिङ्गानुसारतः ॥

समासान्तेऽन्त्यलिङ्गत्वाद् द्वन्द्वस्तु परिकीर्तितः ।
अव्ययीभावसमासलक्षणं यथा—

उपसर्गाणामव्ययाना . . पूर्वतः प्रयोगः । अव्ययीभावविग्रहसमासलक्षणं यथा—

पूर्वं पदं द्वितीयान्तमुत्तरं चेत् क्रियापदम् ।
इति समासलक्षणं मया लिखितम् ।

641. 33. M. 3.

समासचक्रम्

Palm-leaf. 3 Foll. 17 × 1½ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Complete

With slightly different readings.

The colophon reads thus:

समासचूडामणिः समाप्तः ।

After the colophon one extra leaf contains a few froms of the roots भू and एधृ ।

642 24. M. 11.

समासचक्रम्

Palm leaf 3 Foll. 14¾ × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old Injured. Good writing.

The last leaf is half-broken.

A short metrical work explaining the Samasas according to Pāṇini's grammar.

Complete.

Beginning:

वक्ष्ये तत्पुरुषं कर्मधारयं बालबुद्धये ।
बहुव्रीहिं द्विगुं द्वन्द्वमव्ययीभावमाशु पद् ॥
समासाः षड् तु संक्षिप्ता द्वाविंशतिधा पुनः ।
तत्राष्टधा तत्पुरुषः सप्तधा कर्मधारयः ॥
सप्तधा च बहुव्रीहिर्द्विगुर्द्वन्द्वो द्विधा द्विधा ।
द्विविधश्चाव्ययीभावो द्वाविंशतिधेति ते ॥
तत्र तत्पुरुषस्याष्टौ प्रकारान् प्रब्रवीम्यहम् ।
प्रथमाद्यास्तत्पुरुषाः सप्त ते स्युर्नञष्टमः ॥

End:

खे गच्छति च यः प्राणी स खगः परिकीर्तितः ।
वने चरति यः प्राणी स वनेचर ईरितः ॥
पङ्के रोहति यत्पुष्पं तत्पङ्केरुहमिष्यते ।
शाकप्रियः पार्थिवश्च स तु यः शाकपार्थिवः ॥
छायाप्रधानास्तरवो ये छायातरवो वने ।
. . . . नीयं यथोक्तं बालबुद्धये ॥
समासचक्रं विद्वद्भिर्यद् मान्यमस्ति च तत् ।

Colophon:

इति समासचक्रं समाप्तम् ।

643 20. N. 9.

समासचक्रम्

Palm-leaf 3 Foll 14¾ × 1¼ inches. 5 lines in a page Telugu script. Old. Good. Good writing

Another copy of the work described under last number.

The following stanza is read at the end

एवं सर्वसमासानां संक्षेपेण प्रदर्शनम् ।
कृतं बालप्रबोधार्थं पुनस्त्रिविक्रमं मुनेः ॥

644. 19. D. 80.

समासनिरूपणम्

Palm-leaf. 4 Foll. $14\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Clear writing.

Explains briefly the nature of Samāsas with suitable illustrations.

Incomplete.

Beginning:

समासः पञ्चविधः—सुप्सुपेति समासः। अव्ययीभावः। तत्पुरुषः। बहुव्रीहिः। द्वन्द्वश्चेति। तत्र सुप्सुपेति समासो द्विविधः—नामपूर्वपदः अव्ययपूर्वपदश्चेति। तत्र नामपूर्वपदो यथा—पूर्वं भूतो भूतपूर्वः। अव्ययपूर्वपदो यथा—न एकः नैकः। अव्ययीभावो द्विविधः—नामपूर्वपदः अव्ययपूर्वपदश्चेति। तत्र नामपूर्वपदो यथा—सूपस्य मात्रा सूपप्रति। समुद्रस्य मध्ये मध्येसमुद्रम्।

End:

सनाद्यन्तवृत्तिर्यथा—पठितुमिच्छति पिपठिषति। पुत्रमात्मन इच्छति पुत्रकाम्यति। विद्वानिव आचरति विद्वायते। राम इव आचरति रामति। भृशं भवति बोभूयते बोभवीति। भृशं भिनत्ति बोभिद्यते बेभिदीति। भृशं भवति बोभूयते बोभवीति।

645. 21. O. 2.

समासनिरूपणम्

Palm-leaf 3 Foll. $16\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

This is another work similar to the above.

Incomplete.

Beginning:

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे संनिधत्तां सदा हृदि॥
ज्ञानाकारं हयग्रीवं प्रणम्य शिरसा मुहुः।
विरच्यते समासोऽयं बालानां ज्ञानसिद्धये॥

समासः षड्धा—अव्ययीभावः, तत्पुरुषः, कर्मधारयः, द्विगुः, बहुव्रीहिः, द्वन्द्वश्चेति। अव्ययीभावो द्विधा नञ्पूर्वपदः अव्ययपूर्वपदश्चेति। नामपूर्वपदोऽव्ययीभावसमासः-शाकस्य लेशः शाकप्रति। अक्ष्णे विपरीतं वृत्तमक्षपरि। अव्ययपूर्वपदाव्ययीभावसमासः-दिशयोर्मध्यमपदिशम्। हरौ अधिहरि। कृष्णस्य समीपमुपकृष्णम्।

End:

उपमानपूर्वपदकर्मधारयसमासः। घन इव श्यामो घनश्यामः। संभावनापूर्वपदकर्मधारयसमासः—मुखमिति पद्मं मुखपद्मम्। नर इति मणिः नरमणिः। अवधारणापूर्वपदकर्मधारयसमासः—मान एव धनं मानधनम्। शास्त्रमेव मित्रं शास्त्रमित्रम्। द्विगुर्द्विधा—

646. 11. D. 29.

समासपटलः—वररुचिकृतः

Paper. 3 Foll. $9 \times 3\frac{1}{4}$ inches. 8 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing.

In the form of a gloss on Samāsa portion of his Prayogasangraha Vararuci explains various kinds of Samāsas with suitable illustrations.

Wants the beginning.

Beginning :

. . . . . स्य कम्बलो ब्राह्मणकम्बलः, ब्राह्मणस्य कम्बल इति वा । लुगलुक्त्वेन च द्विधेति । लुक्समासोऽलुक्समासश्चेति । लुक्समासो यथा—कष्टं श्रितः कष्टश्रितः । अलुक्समासो यथा—कण्ठे स्थितः कालो यस्यासौ कण्ठेकालः । उरसि लोमानि यस्येत्युरसिलोमा । तत्राद्यधा तत्पुरुष इति ।

End :

अव्ययीभावस्त्रिप्रधानः—पूर्वपदार्थप्रधानः, उत्तरपदार्थप्रधानः, अन्यपदार्थप्रधानश्चेति । प्रथमो यथा—उपकुम्भम् । द्वितीयो यथा—शाकप्रति । तृतीयो यथा—उन्मत्ता गङ्गा यस्मिन्देशे स उन्मत्तगङ्गं देशः ।

Colophon .

इति वररुचिकृत समासपटलं समाप्तम् ।

The scribe adds :

द्विवेदिना करुणाशंकरेण लिखितमस्ति स्वोपकारार्थम् ॥

647. 29. F. 16.

समाससंघः

Palm-leaf. 4 Foll. 15½ × 1¾ inches. 9 lines in a page Grantha script Old. Slightly injured. Good writing.

An elementary grammar dealing with Samāsas with illustrations.

Complete.

Beginning

पदसंघः समासः स्यादेकपद्यमुपाश्रितः ।
पदार्थबोधकं वाक्यं विग्रहः स द्विधा मतः ॥
लौकिकोऽलौकिकश्चेति प्रयोगार्हस्तु लौकिकः ।
समासः पञ्चधा ज्ञेयः सामान्यादिप्रभेदतः ॥

सामान्योऽव्ययीभावस्तत्पुरुषो बहुव्रीहिर्द्वन्द्वश्चेति । तत्र सामान्यसमासश्चतुर्विधः—इवसमासः, इवार्थसमासः, गुणसमासः, क्रियाविशेषणसमासश्चेति । इवसमासो यथा—वागर्थसदृशौ वागर्थाविव । इवार्थसमासो यथा—काकागमनमिव तालपतनमिव काकतालम्; काकतालमिव काकतालीयम् । गुणसमासो यथा—विस्पष्टं पटुः विस्पष्टपटुः । क्रियाविशेषणसमासो यथा—पूर्वं भूतो भूतपूर्वः ।

End

उन्मत्तगङ्गम्; अतिमालः; पञ्चधाः; पाणिपादमित्यादिषु तत्तल्लक्षणाभावात् समासान्तरलक्षणसत्वाच्च । तदेवं पञ्चविधः समासो सपरिकरो निरूपितः ।

Colophon .

समाससंघः समाप्तः ।

648 29. H. 12.

समाससंघः

Palm-leaf. 5 Foll. 15 × 1½ inches. 7 lines in a page Grantha script Old. Good. Good writing.

Incomplete

Another copy of the work described above.

649 33 J. 10

साधुत्वादिनिर्वचनम्

Palm-leaf. 3 Foll. 15 × 1 inches 6 lines in a page Grantha script Old. Injured. Good writing.

Gives definitions of some of the technical terms used in grammatical works and

incidentally answer the objections raised by other schools of philosophy against the school of grammar For instance Mimamsakas do not want to attach much importance to Vyakaranasastra and hence argue against the *Sadhutva* or correctness of words which is the main purpose of the grammar This work gives correct definition of the term *Sadhutva* and maintains the importance of the Vyakaranasastra

Incomplete

Beginning

साधुत्व च व्याकरणव्याख्येयत्वम् । पुण्यजनकतावच्छेदकधर्मवत्त्व वा . . . निष्ठशक्तिव्यञ्जकत्वम् । उच्चारितप्रध्वंसित्वम् उच्चारणाधिकरणकालोत्तरकालवृत्तिध्वंसप्रतियोगित्वम् । एकपदार्थज्ञानतदर्थान्वयया न्यार्थस्य यज्ज्ञान तद्विषयेच्छा आकाङ्क्षा योग्यता च परस्परान्वयप्रयोजकधर्मवत्त्वम् ।

End

क्रियाजनकत्वसमानाधिकरणकर्त्रादिषट्कान्यतमार्थवत्त्व कारकविभक्तित्वम् । स्वघटितसमुदायावधिकस्वेतरसमुदायव्यावृत्तधर्मकरणपूर्वकरणत्व निर्धारणत्वम् । विशेषणविशेष्यभावावगाह्युपस्थितिजनकत्व समासे सामर्थ्यम् ।

650 8 J 44.

सुलोपचर्चा—कृष्णमाचार्यकृतः

Paper 15 Foll 8 × 6½ inches 15 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

A discussion on the meaning of the Sūtra of Panini अदस औ सुलोपश्च (7 2 107) by Krsnamācarya of S'rivatsa family

Complete

Beginning

सुलोपचर्चा ।

अदस औ सुलोपश्च । अदस औ सुलोप च इति पदचतुष्टयम् । अदस इति षष्ठी । औ इत्यविभक्तिको निर्देश । *अद शब्दस्य औकार स्यादिति सूत्रार्थ* । स च अलोऽन्त्यपरिभाषया अन्त्यस्य भवति । तथा चान्त्यस्य सकारस्य औत्वे कृत हल परत्वाभावात् सुलोपाप्राप्तौ सुलोपविधिः । वस्तुतस्तु सु लोप *इति भिन्न पदम्* । सु इति *षष्ठ्याः सौत्रो लुगिति* व्याख्येयम् । समासघटकपदयो परस्परमुद्देश्यविधेयभावेनान्वयाबोधकत्वमिति व्युत्पत्ते । तच्छरीर तु समासघटकपदार्थनिष्ठविधेयतानिरूपितोद्देश्यतासम्बन्धेन शाब्दबुद्धि प्रति *समासघटकपदजन्योपस्थिति* प्रति बन्धिकेति । अत एव देवदत्त पण्डित जानीहि इति वाक्यादिव देवदत्तपण्डित जानीहि इति समासान्नो द्देश्यविधेयभावप्रतीति । अत एव च वषट्कर्तु प्रथम भक्ष *इत्यत्र ऋत्विजो हवि शेषान् भक्षयन्तीति* विहितभक्षणमनूद्य न प्राथम्यविधि । अपितु प्राथम्यविशिष्टभक्षणस्यैव विधानम् ।

End

वस्तुतस्तु अदस आ णिच्चेति न्यस्यताम् । अदस परस्य सोरोकारादेश स्यात् , स च णिदिति तस्यार्थ । एव च *णित्वसामर्थ्यात् पूर्व वृद्धौ अदन्तत्वाभावन* टापोऽप्रवृत्त्या न असकौ स्त्री इत्यत्रैत्वापत्ति । अत एव च ह असावित्यत्र सबुद्धिलोपादिकमपि सुशकवारणमिति सर्व रमणीयमित्यष्टादर्शा ।

Colophon

इति वात्स्यकृष्णमाचार्यकृता सुलोपचर्चा ।

651. 9. D. 6.

स्थानिवत्सूत्रविचारः

Paper. 4 Foll. 9¾ × 5 inches 14 lines in a page Telugu script. Old Good. Good writing.

A discussion on the meaning of the Sūtra स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ (1-1-56) of Pānini.

Complete.

Beginning

स्थानिवदादेशोऽनल्विधौ । आदेशः स्थानिवत्कार्यं लभते । तत्र स्थानिवदित्यत्र तृतीयान्ताद्वतिः । स्थानिशब्दस्य स्थानिकर्तृकसत्तायां लक्षणा । वत्यर्थः सादृश्यम् । तृतीयार्थः प्रतियोगित्वम । एवंच स्थानिकर्तृकसत्ताप्रतियोगिकसादृश्यवदादेशकर्तृका सत्तेति बोधः । अनल्विधाविति किमयं पर्युदासः ? प्रसज्यप्रतिषेधो वा । नाद्यः ; स्थान्यल्भिन्नाश्रयविधौ स्थानिवदित्यर्थे तन्वन्तीत्यादौ स्थान्यल्भिन्नाल् वकारः, तदाश्रयविधौ स्थानिवत्त्वापत्तेः । स्थान्यलाश्रितविध्यन्यविधावित्यर्थे तु बभूविवेत्याद्यसिद्ध्यापत्तेः । इष्टः स्थान्यलाश्रितविधेः सत्त्वात् । नान्त्यः, दोषस्य प्रसिद्धत्वादिति चेन्न । असमर्थसमासस्यापि व्याख्यानतो ऽङ्गीकारेणादोषात् ।

End.

न च प्रविगणय्येति भाष्योदाहरणात् पञ्चमीसमासानियत्त्वेनैव सिद्धे पूर्वोक्तवचन व्यर्थमेवेति वाच्यम् , अनियत्त्वे तत्र तत्र लक्ष्यानुरोधापेक्षया वचनस्यैव युक्तत्वात् । गौरित्यादौ तु अव्यवहितत्वाशैनैव निर्वाहः । नन्वेवं मात्रपदनिवेशे धिन्वन्तीत्यस्यासिद्धिः । स्वरीत्या पञ्चमीसमासेन अपरविधाविति वक्तव्यमिति न्यासेन वा स्थानिवद्भावस्य वक्तुमशक्यत्वादिति चेन्न, अन्तरङ्गपरिभाषया निर्वाहस्य सुकरत्वात् । हे राम तवेत्यत्र ते इत्यादेशापत्तिश्च दूषणम् । संबुद्ध्यव्यवहितो लोपविधानादामन्त्रितत्वानापत्तिः ।

652. 9. B. 5.

स्फोटचन्द्रिका —(मौनि)श्रीकृष्णभट्टकृता

Paper. 5 Foll. 8⅝ × 5¼ inches. 21 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

Fol. 3 is missing.

A treatise on the theory of Sphoṭa of grammarians by Mauni S'rī-Kṛsnabhaṭṭa son of Jānakī and Raghunāthabhaṭṭa and grandson of Govardhanabhaṭṭa of the Mauni family. He was also the author of Tarkacandrikā and Vṛttidīpikā.

Complete; but with gap in the middle.

Beginning.

पित्रोः पादयुगं नत्वा जानकीरघुनाथयोः ।
मौनिश्रीकृष्णभट्टेन तन्यते स्फोटचन्द्रिका ॥

शाब्दिकानां वाच्यलक्ष्यव्यङ्ग्यार्थप्रतिपादकानां वाचकलक्षकव्यञ्जकानां शब्दानां तन्निष्ठजातेर्वा स्फोट इति व्यवहारः । स्फुटत्यर्थो यस्मादिति व्युत्पत्त्या पङ्कजादिवत् योगरूढः स्फोटशब्दः । केवलयोगस्वीकारे वाच्यलक्ष्यव्यङ्ग्यानां चेष्टायाश्च व्यङ्ग्यार्थप्रतिपादकत्वात् अतिव्याप्तिः । न वा वाचकादिपर्यायः स्फोटशब्दः प्रसिद्धः । अक्षराणामकारस्त्वं स्फोटस्त्वं वर्णसंश्रयः इति हरिवंशे दृष्टत्वात् । तेचवर्णपदवाक्याखण्डपदाखण्डवाक्येति पञ्च व्यक्तिस्फोटाः । शक्यतावच्छेदिकाया जातेर्वाच्यत्ववत् शक्ततावच्छेदिकाया जातेर्वाचकत्वमिति मते वर्णपदवाक्यभेदेन त्रिविधो जातिस्फोटः । एवं चाष्टौ स्फोटाः ।

End ·

किं च कामः संकल्पो विचिकित्सा श्रद्धाश्रद्धा धीर्ह्रीर्भीरित्येतत् सर्वं मन एवेति श्रुत्या कामादीनां मनोधर्मत्वे प्रतिपादितेऽपि तार्किकैरात्मधर्मत्वमुक्तम् । तच्च सर्वैरप्यङ्गीकृतम । तत्तु भ्रामात्मकम् । तद्बीजं तु यथा जपाकुसुमसन्निधाने स्फटिको लोहित इति ज्ञानम् । प्रकृते तु मन.सान्निध्यमात्मधर्मभ्रमे बीजम् । श्रुतिबाधाच्च । स्फोटे तु न तथा । तस्मादेकवर्णात्मको-ऽखण्डवाक्यस्फोटो वाचक इति सिद्धम् ।

Colophon

इति श्रीमन्मौनिकुलतिलकायमानगोवर्धनभट्टात्मज जानकीजानिरघुनाथभट्टात्मजश्रीकृष्णकृतस्फोटचन्द्रिका संपूर्णा ।

653. 10 D. 39.

स्फोटवादः—नागेशभट्टकृतः

Paper. 18 Foll 8 × 3 inches 13 lines in a page Telugu script. Old. Good. Illegible writing

An elaborate and excellent treatise dealing with the characteristics of the theory of Sphota of grammarians This is a separate work of Nāgesa and does not constitute a part of his any main works Nāgesa herein states that he was the pupil of Haridiksita in Vyakarana and of Rāmarāma in Nyāya The views of different schools of philosophy in respect of the Sphota are dealt with here

The work has been edited by Pandit V Krishnamāchārya together with his own commentary called Subodhini and puplished in the Adyar Library Bulletin in 1945 46

Complete

Beginning :

ननु कः स्फोटो नामेति चेत् ; शृणु । वर्णस्फोटः पदस्फोटः वाक्यस्फोटः अखण्डपदवाक्यस्फोटः वर्ण-पदवाक्येन त्रयो जातिस्फोटा इति वैयाकरणसिद्धान्तः । तत्र स्फुटत्यर्थोऽस्मादिति स्फोटः । वाचक इति यावत् । *एवं च वर्णस्फोटादिपदानां वर्णादयो वाचका इत्यर्थः ।* तत्र रामो भवति इत्यादौ तत्तदानुपूर्व्यवच्छिन्नवर्ण समुदायरूपाः प्रकृतिप्रत्ययभागाः प्रयुज्यमानपदवा-क्यादौ श्रूयमाणा वाचकाः ; न तु तैः स्मृता आदेशिन इति वर्णस्फोटपक्षः । सः रसः इत्यादावविशेष-वारणाय तत्तदानुपूर्व्यवच्छिन्नेति । प्रयुज्यमानपदा-नन्तर्गता वर्णा वाचका न वेति विप्रतिपत्तिशरीरम् । अत्र विधिकोटिः परेषाम् । निषेधकोटिरस्माकम ।

End

तदुक्तं हरिणा—

सम्बन्धिभेदात्सत्तैव भिद्यमाना गवादिषु ।
जातिरित्युच्यते तस्यां सर्वे शब्दा व्यवस्थिताः ॥
सा नित्या सा महानात्मा तामाहुस्त्वतलादयः ।
तां प्रातिपदिकार्थं च धात्वर्थं च प्रचक्षते ॥

इति । एवं च वाच्यं वाचकं च ब्रह्मैवेति ध्येयम् । शास्त्रीयप्रक्रिया तु जातिव्यञ्जकबोधार्था प्रायदेवेति सर्वेष्टसिद्धिः ।

अधीत्य फणिभाष्याब्धि सुधीन्द्रहरिदीक्षितात् ।
न्यायतन्त्रं रामरामाद्वादिरक्षोघ्नरामत ॥
वैयाकरणनागेशः स्फोटायनऋषेर्मतम् ।
परिष्कृत्योक्तवांस्तेन प्रीयतां जगदीश्वरः ॥
दृष्टस्तर्कोऽस्य नाम्यास इति चिन्त्यं न धीयुतैः ।
दृषदोऽपि हि सतीर्णाः पयोधौ रामयोगत. ॥

इति जातिस्फोटतत्त्वम् ।

एते च सर्वे पक्षा स्थानिवत्सूत्रपस्पशाह्निकअइ-इणुसूत्रप्रत्याहाराह्निकान्तादिस्थभाष्यकैयटादिषु तत्र तत्रा करग्रन्थे सूक्ष्मदृशा स्फुटा एव ।

Colophon

इति श्रीमदुपाध्यायोपनामकशिवभट्टसुतनागेशविरचित स्फोटवाद ।

654 54 C 1

स्फोटवादः—नागेशकृतः

Paper 37 Foll 8½ × 6½ inches 14 lines in a page Devanāgari script New Good Good writing

This was transcribed from a MS available in the Govt Oriental MSS Library, Madras

Complete

Eight extra leaves added at the end contain the Ākanksāvada of the Laghumanjūsa

655 21 P 24

स्फोटसिद्धिः

Palm leaf 3 Foll 7 × 1 inches 7 lines in a page Old Malayālam script Good Good writing

A small work written in Ārya meter dealing with the theory of Sphota of grammarians The author s name is not known This work is different from those of Mandanamisra and Bharatamisra

Beginning

यद्विवर्त प्रपञ्चोऽय वाच्यवाचकलक्षण ।
नित्य निगमवेद्य तच्छब्दतत्त्वमुपास्महे ॥
गजानन गिरा देवीं गुरून् गुरुकृपानपि ।
प्रणम्य प्रोच्यतेऽस्माभि स्फोटसिद्धिः प्रयत्नतः ॥
अस्ति हि गौरित्यादिषु पदमेकमिति प्रतीतिरखिलानाम् ।
पदबुद्ध्यवलम्ब कस्तत्रेतीद विचिन्त्यमभियुक्तैः ॥
पदबुद्ध्याश्रयता नो वर्णाना सभवेदनेकत्वात् ।
न च तत्समुदायस्य क्रमिकत्वात्तस्य सभवाभावात् ॥
एकश्रुत्यारोपात्समुदाय सभवीति नो वाच्यम् ।
क्रमबुद्धाना तेषा युगपत्स्मृतिसभवाभावात् ॥

End

मतभेदानामेषामुपसहारे न भेदलेशोऽपि ।
वर्णव्यतिरिक्त यद्वाचकमेतत्पद हि सकलमते ॥
यस्तु विविच्य विवेक्ति स्फुटमेतच्छब्दतत्त्वमतिगूढम् ।
ऐहिकमामुत्रिकमपि लभते सुखमञ्जसा पुमानेष ॥

Colophon

इति स्फोटसिद्धि समाप्ता ।

656 19 J 21.

हयवरट्सूत्रविचारः

Palm leaf 4 Foll 16 × 1¾ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

A discussion on the Pratyāhāra Sūtra— हयवरट्.

Beginning

हयवरट् । अत्र विचार्यते । हयवरट् इति यकारमारभ्य शषसरिति रेफेण साकम् आदिरन्त्येनेति प्रत्याहारे यत्प्रत्याहारघटितत्वात् रेफस्य यरुद्देशेन विधीयमानमचो रहाभ्यामिति द्वित्व यथा हर्य्यनुभवः न ह्यस्ति इत्यत्र यकारस्य प्राप्नोति त था मद्रह्दो भद्रह्द इत्यत्र रेफस्यापि प्रसज्येत । तथा सति द्विरेफश्रवणमेव दोष । न च रोगीति लोपे कृत द्विरेफो न

श्रूयेतेति वाच्यम् । रोरीति लोपं प्रति द्वित्वस्यासिद्धत्वात् । न च हलो यमामिति लोपेन निर्वाहः, तस्य पाक्षिकत्वेन पक्षे द्विरेफश्रवणात् ।

End :

यद्यपि मूर्धस्थानिकस्य रेफस्य तत्स्थानिकानुनासिको णकार एव, तथापि अन्तरतमशब्देन स्थानप्रयत्नाभ्यामन्तरतमत्वमपेक्ष्यते । तथाच रेफणकारयोः स्थानसाम्येऽपि रेफस्येषत्स्पृष्टप्रयत्नत्वेन णकारस्य स्पृष्टप्रयत्नत्वेनोभयोः प्रयत्नभेदात् रेफनिरूपितान्तरतमत्वाभावात् णकारो न प्रवर्तते । अन्योऽनुनासिकोऽप्रसिद्ध एवेति न दोषः । न द्वितीयः . . . ।

657. 9. D. 6.

हलन्त्यसूत्रार्थविचारः—नारायणकृतः

Paper 6 Foll. 9⅜ × 5 inches. 14 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

A discussion on Pāṇini's sūtra हलन्त्यम् explaining the views of Patañjali, Kaiyaṭa, Haradatta and other commentators on it.

Complete

Beginning.

शेषीभूय विशेषीकृतवन्तं पाणिनीयसर्वस्वम् ।
सर्वस्वामिनमीशं तं गौरीशं मुदे वन्दे ॥
श्रीगुरोरुपदेशेन मुनित्रयनिरूपितः ।
हलन्त्यसूत्रसिद्धान्तः सिद्धान्तं गम्यते पुनः ॥

हलन्त्यम् । पूर्वसूत्रेऽनुपसंजातविरोधित्वेनानुनासिकपदसामानाधिकरण्यात् अवधृतपुंस्त्वकम् इदिति तावदत्रानुवर्तते । तत्र वैलिङ्ग्येऽपि विधेयत्वात्प्रातिपदिकमित्यादिवत्सर्वबध्यते । उपदेश इत्यपि वर्तते । तस्य च उपदिश्यते अज्ञातमुपज्ञाप्यतेऽनेनेति बाहुलकात्करणे घञ्; शास्त्रमर्थ इति भाष्ये स्थितम् । ये तु बाहुलकत्वमगतिकगतिरित्यादि जल्पन्तो नैतत्क्षमन्ते । ते हि समाहारादिषु स्पष्टं मतुब्लोपोऽत्र द्रष्टव्य इत्यादि भाष्यम्, तौ समाहीयेते यस्मिन्नचीति वृत्तिग्रन्थोपमर्देन कृल्युट्तुमुन्खलर्थेषु वासरूपविधिर्नास्तीति ल्युटा बाधात् अर्थकथनमात्रमेतत् । सामानाधिकरण्यं तु अर्शआद्यचा समर्थनीयमिति हरदत्तादिभिः कृतं व्याख्यानमप्यनादृत्याधिकरणे घञं दर्शयन्तः केनापि मन्ये व्याहतं न जानते तत्त्वम् ।

End :

*प्रत्युत प्रकृतसूत्रस्थभाष्यग्रन्थविरोधादन्त्यनिवृत्तेर्*यथासिद्धान्तं सुवचत्वात् आदिरन्त्येनेति सूत्रवैयर्थ्यानभ्युपगमाच्चेति दिक् ।

तदेवमुक्ता बहवोऽपि पक्षाः
साक्षात्तु ये भाष्यकृतोपदिष्टाः ।
तेष्वेव कश्चिद्बुधुरत्र विज्ञैः
पक्षोऽभ्युपेयः सकलेष्टसिद्धयै ॥

इतरैस्तु किमेभिरश्रद्धेयकल्पैरिति पूर्वोक्तमेव दर्शनं भगवतो मुनित्रयस्य सिद्धम् ।

Colophon :

श्रीविष्णुभट्टतनयेन गुरुप्रसादा-
न्नारायणेन कृतिना रचितक्रमश्रीः ।
श्रीमन्मुनित्रयनिरुक्तहलन्त्यसूत्र-
सिद्धान्त एष शिवयोरधिकं मुदेऽस्तु ॥

658 21. A. 22.

हल्ङ्याप्सूत्रार्थविचारः

Palm-leaf. 6 Foll. 16⅝ × 1 inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old Slightly injured. Good writing.

A discussion on the meaning of the Sūtra of Pāṇini हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल् (6-1-68).

Incomplete.

Beginning:

हल्ङ्याब्भ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल्। अस्यार्थः—हलन्तात्परं दीर्घौ यौ ङ्यापौ तदन्ताच्च परं सुतिसीत्येतदपृक्तं हल् लुप्यत इति। तथाहि—लोपो व्योर्वलीत्यस्मात् पूर्वसूत्रात् लोप इत्यनुवर्तते। पूर्वसूत्रे भावसाधनप्रत्ययान्तत्वेऽप्यस्मिन् सूत्रे हलिति प्रथमान्तपदस्य श्रूयमाणत्वात् तत्सामानाधिकरण्याय कर्मसाधनकृत्प्रत्ययान्तो लोपशब्द आश्रीयते। हल् च ङी च आप् च हल्ङ्यापः, तेभ्यः। हल्ङ्याब्भ्य इति समस्तपदत्वेऽपि दीर्घादित्येतत् ङ्यापोरेव विशेषणम्। न तु हलः, असंभवात्। सुतिसीत्यत्र उकारे इकारे च लुप्तेऽपि स् त् स् इत्येतेषामेकदेशविकृतस्यानन्यत्वात् सुतिसीति व्यवहारः।

End:

अत्र अचः परस्मिन् पूर्वविधाविति सूत्रेण अमालादित्यादौ पञ्चमीसमासपक्षमाश्रित्य परनिमित्तोऽजादेशः सवर्णदीर्घः स्थानिवत् स्यात्, स्थानिभूतादचः पूर्वस्मादमालेत्यस्मात परत्वेन दृष्टस्य तिस्योरपृक्तस्य लोपे कर्तव्य इति स्थानिवद्भावे शपा व्यवधानस्य सिद्धत्वात आबन्तादपि तिस्योरसंभव इति सत्यमेव। तस्मात् ङ्यन्तादाबन्तात् तिस्योः परत्वं न संभवतीति ङ्यन्तात्परत्वं यद्यप्यसंभवि, तथाप्याबन्तात् परत्वं संभवत्येवेति प्रौढमनोरमाकृद्वचनमसंगतमिति पूर्वः पक्षः।

Then reads the following lines:

नञिवयुक्तमन्यसदृशाधिकरणे तथा ह्यर्थगतिः।
उक्तानुक्तदुरुक्तादिचिन्ता यत्र प्रवर्तते।
तं ग्रन्थं वार्तिकं प्राहुर्वार्तिकज्ञा मनीषिणः॥
पदच्छेदः पदार्थोक्तिर्विग्रहो वाक्ययोजनम्।
आक्षेपोऽथ समाधानं व्याख्यानं षड्विधं मतम्॥
धातुसूत्रगणोणादिवाक्यलिङ्गानुशासनम्।
आगमप्रत्ययादेशा उपदेशाः प्रकीर्तिताः॥
संयोगान्तस्य लोपे हि नलोपादिर्न सिध्यति।
रात्तु तेनैव लोपः स्याद्धलस्तस्माद्विधीयते॥

The fly-leaf at the beginning contains the following Stanza:

सुधासिन्धौ बन्धौ सरसिजदृशामीश विषये-
विंयुक्तानां शंभो शशिनि शिशुभावे तव मुदे।
किरीटत्वं प्राप्ते तदनु शिवयाश्लिष्टसुतनु-
र्मुदं भुङ्क्षे नास्मान्न दिवि मनुपे प्रेक्षतु भवान्॥

659. 19. J. 56.

ह्रस्वनद्याप इति सूत्रार्थविचारः

Palm-leaf. 7 Foll. 11½ × 1⅓ inches. 11 lines in a page. Grantha script. Slightly injured. Good writing.

An explanatory treatise discussing the meaning of the Sūtra of Pāṇini (7-1-54) ह्रस्वनद्यापो नुट् as explained by *Bhaṭṭoji in* his works

Complete.

Beginning

भुजङ्गभोगपर्यङ्कशायिनं पङ्कजेक्षणम्।
प्रणम्य ह्रस्वनद्यापोनुट्पत्रं तन्यते मया॥

ह्रस्वनद्यापो नुट्। ह्रस्वनद्यापः नुट् इति पदद्वयघटितमिदं सूत्रम्। ह्रस्वश्च नदी च अप् च तेषां

समाहारद्वन्द्वः । ततः पञ्चमी । ह्रस्वनद्यापः । अङ्गस्येत्यनुवर्तते । तच्च ह्रस्वनद्याप इत्यनेन विशेष्यते । पञ्चम्या विपरिणम्यते । विशेषणेन तदन्तविधिः । आमि सर्वनाम्नः सुडित्यतो आमीत्यनुवर्तते । तत्र आमीति सप्तमीश्रुत्या ह्रस्वनद्याप इति पञ्चमीश्रुत्या च तस्मिन्निति तस्मादिति परिभाषयोरुपस्थितौ ङः सि धुडिति न्यायेनोभयनिर्देशे परविप्रतिषेधेन पञ्चमीनिर्देशस्य प्राबल्यात् आम एव नुडुद्देश्यत्वं लभ्यते । तथा च ह्रस्वान्तान्नद्यन्तादाबन्ताच्चाङ्गात्परस्य आमो नुड् भवतीति सूत्रार्थः । उदाहरणम्—रामाणाम्, नदीनाम्, गौरीणाम्, रमाणामित्यादि । न च—ह्रस्वनद्याप इति पञ्चम्यन्तत्वे किं बीजम् । त्रेस्त्रय इत्यादाविव षष्ठ्यन्तत्वमेवास्तु । तथाचोभयनिर्देशाभावेन ङः सि धुडिति न्यायाप्रवृत्त्या कथमामो नुडुद्देश्यत्वमिति शङ्कनीयम् । आमि सर्वनाम्न इत्यत्रैव सर्वनाम्न इति पञ्चमीश्रुत्या उभयनिर्देशस्य विद्यमानत्वेन ङः सि धुडिति न्यायप्रवृत्त्या पञ्चमीनिर्देशस्य प्राबल्यात् आमः सुडुद्देश्यत्वसिद्धौ इहानुवर्तमानस्य आमीत्यस्य नुडुद्देश्यत्वस्य सिद्धत्वात् ।

End :

परंतु कण्ठतः प्रतिपादनेऽपि यत्र तारतम्यं तत्राधिकशब्दघटितं परित्यज्य लघुशब्दघटितं लक्षणं प्रणेतव्यम् । यथा अकः सवर्णे दीर्घ इत्यत्र अकोऽकीत्येव सुवचमिति । इह तु ह्रस्वग्रहणाभावे अनेकक्लिष्टकल्पनापत्तौ गौरवं स्वरसार्थाङ्गीकारे च लक्ष्यासिद्धिरिति ह्रस्वग्रहणमेवास्थेयमिति सर्वं रमणीयम् ।

गुरुपादाम्बुजद्वन्द्वषट्पदायितचेतसा ।
मया ह्रस्वनदीसूत्रदशकोटी व्यरच्यत ॥

(b) NON PĀNINĪYA

In order to meet the requirements of ordinary students who were unable to read and understand the entire rules of Panini with the Commentaries many authors of later periods have written many works in simpler and easier methods The following works are among them

1 *Katantravyakarana* The work is so called because it is a short work It is also called Kaumaravyakarana and Kalapa vyakarana from the fact that it was revealed by Kumara *alias* Subrahmanya and his pea cock (Kalāpin) Mahamahopadhyaya Haraprasadasastri gives the following information on the origin of the work in his preface to the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in the collection of Asiatic Society of Bengal Vol I One of the kings of the Satavahana dynasty in the 1st Century A D took a wife from Northern India. She spoke Sanskrit which the king did not know He often made curious and ludicrous mistakes in trying to talk Sanskrit At last unable to bear the jeerings of his wife he made up his mind to study Sanskrit and asked his Pandit Sarvavarman to write an easy work on grammar Sarvavarman produced a grammar in six months and gave the king what he wanted

2 *Candravyakarana* It was written by Candragomin in the 5th Century A D

3 *Jainendravyakarana* It was written by a Jaina author in the 5th Century A D

4 *Sabdanusasana* It was written by Sakaṭayana in the 9th Century A D

5 *Sabdanusasana* It was written by Hemacandra in the 12th Century A D

6 *Samksiptasara* It was written by Kramadisvara in the 11th Century A D The author is said to have borne the title Vadindra Cakra cuḍamani The work is also called Jumaravyakarana as it was revised by Jumaranandin

7 *Bhojavyakarana* by King Bhoja of Dhara, 11th Century A D

8 *Sarasvatavyakarana* attributed to Goddess Sarasvati It was subsequently expounded by Anubhutisvarupacarya in the 13th Century A D

9 *Mugdhabodhavyākarana* by Vopadeva 13th Century A D

10 *Supadmavyākarana* It was written by Padmanābha in the 14th Century A D

Sarasvatavyakarana

660 8 G 51

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 238 Foll 11 X 6 inches 10 lines in a page Devanāgari script Old Much injured Good writing

The leaves are arranged and grouped into 3 sets each containing separate pagination The first set contains 105 leaves the second 90 and the third 43

The work Sarasvataprakriya belongs to the Sarasvata school as the title itself implies It is in the form of a text and commentary the text being in Sutra from and the commentary in ordinary prose The total number of Sutras comes to above 1000 of which 700 are said to be original and the rest additions made by the commentator As the tradition goes the original Sutras have the devine authorship of the Goddess Sarasvati after whom the Sutras get their name as Sarasvatasutras just as the 14 Sutras in Panini s grammar have their authorship of Siva and are called Mahesvarasutras Consequently this school also gets its title as Sarasvata school This assertion is further supported by the colophons found in the MSS of the work deposited in the Library of the Asiatic Society of Bengal *viz*

"इति वाणीप्रणीतसूत्राणामष्टाध्यायी समाप्ता ।"
"इति सरस्वतीप्रोक्तसूत्रसप्तशतं समाप्तम् ॥"

(Vide Nos 4419 and 4421 of the Descriptive Catalogue of the Sanskrit MSS of the Society Vol VI) and by the introductory verse of the commentary called *Siddhāntacandrika* No 680 of this volume The gloss contained in the *Sārasvataprakriyā* has been ascribed to Anubhutisvarūpacārya to whom the original Sūtras are said to have been revealed by the Goddess Sarasvati The author Anubhutisvarupacarya is said to have been an ascetic and a resident of Benares The work is divided into two parts namely the Purvardha and the Uttarardha the first dealing with Subanta an the second Tinanta and Krdanta The author Govindacarya in his *Sarasvatabhasyatika Padacandrika* divides the work into five adhyayas each containing four padas and gives the contents of each of the 20 padas thus 1 Samjna 2 to 5 Sandhi 6 to 8 Subvibhakti and Stripratyaya 9 Karaka 10 Samasa, 11 Taddhita 12 to 19 Akhyāta and 20 Krt (*Vide No 4443 of the Descriptive Catalogue of* the Sanskrit MSS in the collection of the Asiatic Society of Bengal, Vol VI)

T M Tripathi in his introduction to the *Tarkasamgraha of Ānandajnana* (No 3 Gaekwad s Oriental Series) says about our author Anubhutisvarūpacarya

—that he was the same as the preceptor of Anandajnana the author of the *Tarkasamgraha*

—that he had besides Ānandajnana another disciple called Narendrapuri *alias* Narendranagari a commentator on the *Sarasvataprakriya*

—that he was the author of some more works namely—1 *Gauḍapādakārikabhasyatikā* 2 *Nyāyamakarandasamgraha* 3 *Nyayadipāvalivyakhyā Candrikā* and 4 *Pramanamalānibandhana*

—that he was a contemporary of Vopadeva (1260 A D)

As regards *Narendrapuri mentioned*

above, he is said to be the author of the *Sārasvataprakriyā* in No 793 of the I O Catalogue, Part I (Page 211) But this statement has been refuted by T M. Tripāṭhi in the introduction to the *Tarka samgraha*

Besides the works mentioned above one more work namely *Bhagavadgītābhāṣya ṭippaṇi* goes by Anubhūtisvarūpa's name, copy of which is available in the Adyar Library

Complete

Beginning

प्रणम्य परमात्मान बालधीवृद्धिसिद्धये ।
सारस्वतीमृजुं कुर्वे प्रक्रिया नातिविस्तराम् ॥
इन्द्रादयोऽपि यस्यान्त न ययुः शब्दवारिधेः ।
प्रक्रिया तस्य कृत्स्नस्य क्षमो वक्तु नर. कथम् ॥

तत्र तावत्संज्ञा सव्यवहाराय संगृह्यते । अ इ उ ऋ ऌ समाना. । अनेन प्रत्याहारग्रहणाय वर्णाः परिगण्यन्ते । तेषा समानसज्ञा च विधीयते । नैतेषु सूत्रेषु सन्धिरनुसन्धेयोऽविवक्षितत्वात् ; विवक्षितस्तु सन्धिर्भवतीति नियमात् ; लौकिकप्रयोगनिष्पत्तये समयमात्रत्वाच । ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः सवर्णाः । एतेषा ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः परस्पर सवर्णा भण्यन्ते । लोकाच्छेषस्य सिद्धिरिति वक्ष्यति । ततो लोकत एव ह्रस्वादिसज्ञा ज्ञातव्याः । एकमात्रो ह्रस्वः । द्विमात्रो दीर्घः । त्रिमात्र. प्लुतः । व्यञ्जन चार्धमात्रकम् ।

एकमात्रो भवेद्ध्रस्वो द्विमात्रो दीर्घ उच्यते ।
त्रिमात्रस्तु प्लुतो ज्ञेयो व्यञ्जनं चार्धमात्रकम् ॥
चापस्त्वेका वदेन्मात्रा द्विमात्रं वायसो वदेत् ।
त्रिमात्र तु शिखी ब्रूयान्नकुलश्चार्धमात्रकम् ॥

As the last portion of the MS is very much injured the extract from the end could not be given from this MS It will be given in the next number from another MS

661. 11. D 11

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 53 Foll 10 × 4½ inches 7 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing.

The leaves are arranged into two sets with separate pagination The first set contains 37 leaves and the second 16

Contains the Uttarārdha dealing with Ākhyata and Kṛt

Beginning

आख्यातप्रक्रिया निरूप्यते । धातो. । वक्ष्यमाणाः प्रत्यया धातोर्ज्ञेयाः । भ्वादिः । भू सत्तायामित्यादिशब्दो धातुसंज्ञो भवति । स च त्रिविध.—आत्मनेपदी परस्मैपदी उभयपदी चेति । आदनुदात्तङितः । अनुदात्तेतो ङितश्च धातोरादित्यात्मनेपदं भवति । ञिस्स्वरितेत उभे । ञितः स्वरितेतश्च धातोरुभे आत्मनेपदपरस्मैपदे भवतः । आत्मगामि चेत्फल मात्मनेपदम् । परगामि चेत्फल परस्मैपदं वेदितव्यम, अन्वर्थात् । परतोऽन्यत् । पूर्वोक्तनिमित्तविधुरादन्यस्माद्धातोः परस्मैपद भवति ।

End

वर्णात्कारः । रादिफो वा । र इति वर्ण· रेफ· । रकारः ।

रकारादीनि नामानि श्रृण्वतो मम पार्वति ।
मनः प्रसन्नतामेति रामनामाभिशङ्कया ।

लोकाच्छेषस्य सिद्धि· यथा मात्रादेः । इति कृत्प्रक्रिया ।

स्वरूपान्तोऽनुभूत्यादिः शब्दोऽभूयत्र सार्थक' ।
स मस्करी शुभा चक्रे प्रक्रिया चतुरोचिताम् ॥
अवताद्वो हयग्रीवः कमलाकर ईश्वरः ।
सुरासुरनराकारमधुपापीतपत्कजः ॥

Colophon

इत्यनुभूतिस्वरूपाचार्यविरचिता सारस्वतप्रक्रिया समाप्ता ।

The scribe adds सवत् १८४६ वर्षे शके १७२० प्रवर्तमाने दक्षिणान्यगते श्रीवरसारतुमहा माङ्गल्यप्रदे मासोत्तममासे आषाढ,।

662 8 D 51

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 71 Foll $9\frac{1}{2} \times 5$ inches 8 lines in a page Devanāgarī script Old Injured Good writing

Contains the Uttarārdha dealing with Ākhyata and Krt

663 *8 D 62*

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 11 Foll 6×5 inches 12 lines in a page Devanāgarī script Old Good *Good writing*

Contains the Sandhi portion of the Purvārdha

664. 8. F 64

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 91 Foll 10×5 inches 10 lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

Contains the Pūrvardha only

665 *11. B. 42*

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper *29 Foll* 8×4 inches *10 lines* in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

Contains the Ākhyata portion only without the beginning in the Uttarardha

666 11 B 45

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 40 Foll 8×4 *inches 11 lines* in a page Devanāgari script Old Slightly injured Good writing

Contains the Ākhyāta portion only in the Uttarārdha

Date of Copying S'aka 1675 S'rimukha year 6th day of the bright fortnight of the Phālguna month

667 11 C 15

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 39 Foll $10 \times 4\frac{1}{2}$ inches 9 lines in a page *Devanagarī script Old Injured* Good writing Fol 6 is missing

Contains the Krt portion only of the Uttarardha

Beginning

निजजनैर्विधिना निखिलापदो.
झटिति यो विनिवर्तयति स्मृत. ।
जलधिजापरिरम्भणलालसो
नरहरिः कुरुता जगता शिवम् ॥

अथ कृदन्तप्रक्रिया निरूप्यते । कृत् कर्तरि च । वक्ष्यमाणप्रत्ययः कृत्सञ्ज्ञकः स च कर्तरि भवति । भावकर्मणोरपि । तृवुणौ । धातोस्तृवुणौ प्रत्ययौ भवतः । डुपचष् पाके । पच् तृ इति स्थिते चोः कु पक्तृ इति स्थिते कृत्तद्धितसमासाश्च प्रातिपदिकसंज्ञा इति नामत्वम् । नामसंज्ञाया स्यादिर्विभक्तिः । पचतीति पक्ता पक्तारौ पक्तार इत्यादि ।

End

वर्णात्कारः । वर्णमात्रात्कारप्रत्ययो भवति । क इति वर्णः, ककार इत्यादि । अ इति वर्णः, अकारः । वर्णसमुदायादपि कारो दृश्यते । अहंकारः । ओंकारः । टकारः । पकारः । तकारः । मकारः । इत्यादि । रादिफो वा । र इति वर्णः रेफः रकारः ।

रकारादीनि नामानि श्रुत्वा तत्रास रावण. ।
रत्नानि च रमण्यश्च संत्रास जनयन्ति मे ॥
रकारादीनि नामानि शृण्वतो मम पार्वति ।
मन· प्रसन्नतामेति रामनामाभिशङ्कया ॥

लोकाच्छेषस्य सिद्धिर्यथा मातरादेः । अस्य सारस्वतव्याकरणस्य शेषप्रयोग लोकात् अन्यव्याकरणप्रयोगसिद्धिः यथा मातरादेः । इत्यादिप्रयोगानुसारेण बोद्धव्यम् ।

स्वरूपतोऽनुभूत्यादिः शब्दोऽभूद्यत्र सार्थक. ।
स मस्करी शुभा चक्रे प्रक्रिया चतुरोचिताम् ॥
अवताद्वो हयग्रीवः कमलाकर ईश्वर. ।
सुरासुरनराकारमधुपापीतपत्कज. ॥

Colophon

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यानुभूतिस्वरूपाचार्यविरचिताया सारस्वतप्रक्रियाया कृदन्तप्रक्रिया सपूर्णा ।

The Scribe adds

सवत् १८४२ वर्षे भाद्रपदमासे कृष्णपक्षे अमावास्याया रविसयुक्ताया वटपत्तने कृतनिवासश्रीगौडजाति जोशिनारणजीसुत-रघुनाथजीसुतमाइजी कृतमिद पुस्तकमात्मपठनार्थं पर तु आताना पठनार्थं तथा अन्येषा सज्जनानामवलोकनार्थम् ।

अदृष्टदोषान्मतिविभ्रमाद्व
यदर्थहीनं लिखित मयात्र ।
तन्मार्जयित्वा परिशोधनीय
कोप न कुर्यात्खलु लेखकस्य ॥
उद्दिश्य य कृतवती गिरिजा तपस्या
यत्पादपङ्कजरजो विबुधा नमन्ति ।
आशास्यते भुजगभूतिविभूषिताङ्ग
त चन्द्रचूडमनिश मनसा स्मरामि ॥

668 11. C. 16

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 56 Foll 11 × 4½ inches 11 lines in a page Devanāgari script Old Injured Illegible writing

Breaks off in the Ākhyāta portion of the Uttarārdha

Foot notes on a few selected passages are found

669 11 C 18

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 38 Foll 11 × 5½ inches 16 lines in a page Devanāgari script Old Injured Good writing

Contains the Pūrvārdha without the beginning and end

Foot notes on some selected passages are added As each page contains in the margin the letters महीदा it is presumed that the foot notes must have been taken from the gloss of Mahīdāsa on the work

Beginning of the foot note

` लौकिकेति । अनादिवृद्धप्रयोगव्युत्पादनाय समय मात्रत्व समयसिद्धान्तत्वम् । तस्मादत्रापि सधिर्न विव क्षित । यथा पाणिनीये अ इ उ ण् इत्यादौ, कुमार कारैरपि ए ऐकारे चेत्यादौ सधिर्न विवक्षित ।

End of the foot note

ननु सकारस्य आदीत्वाभावात्मयागावस्तु पुस् अत्र शिरसि मकार एव सयोगादि । तस्मादादिस्व द्विविधम् । मुख्यमापेक्षिक च । तत्र सस्यादित्वमापे क्षिकम् । पुसू इयत्र ककारापेक्षया सकार आदि । सकारापेक्षया मकार आदि । तत सकारस्यैव लोपो वक्तव्य ।

670 11 C 26

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 70 Foll 11 × 4¼ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Injured Good writing

Leaf No 1 is missing

Contains the Uttarārdha without the *beginning*

Date of copying Sam 1841 ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे अष्टमीबुधवासरे ।

The Scribe adds

"रूपान्तरण देशान्ते विचरन्ति महातले ।
ये व्याकरणसंस्कारपवित्रितमुखा नरा ॥"

The last page contains the following

"तस्मात् पदपदार्थयो सबन्धान्तरमेव शक्ति ।
तद्भिन्नत्वे सति तद्गतभूयोधर्मवत्व सादृश्यम् ॥"

671 11 C 35

सारस्वतप्रक्रिया—अनुभूतिस्वरूपाचार्यकृता

Paper 13 Foll 11 × 5½ inches 16 lines in a page Devanāgari script Old Much injured Illegible writing

Contains the Ākhyāta portion incomplete in the Uttarardha with footnotes attributed to Mahidasa

The following stanza is found in the *beginning*

लक्ष्मीनृसिंह प्रणिपत्य काश्या
बुधाश्च पद्माकरभट्टमुख्यान् ।
सारस्वतीया च तिङन्तवृत्ति
क्रमाल्लिखेय गणपप्रसादात् ॥

Beginning of the foot note

आख्यायते कर्तृकर्मायर्थौ यैस्त आख्याता । आख्यातानां प्रक्रिया ।

पदभावोत्तरीभूतपरशब्दात्मभाषया ।
भ्वादयदादिजुहोत्यादिदिवादिस्वादयस्तथा ॥
रुधादिश्च तनादिश्च तुदादि क्र्यादयस्तथा ।
वैयाकरणभाषाया चतुर्थी नेत्र लुप्यते ॥

अनुदात्तश्च ङ च अनुदात्तङौ । तौ इतौ यस्य स अनुदात्तङित् । तस्मात् अनुदात्तङित ।

End

स्यादिद । आदन्तानां यमिरमाति इट् सक् । इरिता वा । स्र अट् । नृत स्यप ।

(No 121) being lost in the middle.

This is a commentary on the Sārasvataprakriyā of Anubhūtisvarūpācārya. The commentator's name is not ascertainable from this MS However attempt may be made to find out the same with the aid of the MS. of Sārasvatamandana found on page 204 of the 3rd report on the Sanskrit MSS. in the Bombay circle by Prof. Peterson, 1887. The MS. is said to have been deposited in the Temple of Śānti nāth, Cambay The following extract from the MS. has been given in the Report

Beginning

"ते नः पान्तु चलत्कलिन्दतनयाकल्लोललीलाभृतः
कालोत्तालभुजगदग्धजनताजीवैकजीवातवः ।
उन्मीलत्कवितालताङ्कुरकिरत्कादम्बिनीकेलयो
मातर्मातृपुराधिवासिनि तव स्मेराः कटाक्षोत्कराः ॥

* * *

शान्तः संततचित्तप्रचुरतरनरस्वान्तविश्रान्तकान्त-
ध्वान्तध्वस्तिप्रशस्तप्रकटपटुतरगाजिह्मवाग्ब्रह्मग्राहः ।
कर्मन्दी कोऽपि मन्दीकृतमुकुन्दकृतोदञ्चितानन्दकन्दा-
मन्दस्वानन्दसान्द्रः स्फुरतु मम हृदि श्रीनरेन्द्रो
मुनीन्द्रः ॥

वाणीमुखशृङ्गारः सौजन्यसुधारसैकभृङ्गारः ।
दुरितौघतृणाङ्गारः स्फुरतु श्रीभट्टतुङ्गार. ॥
यः पक्ष पक्षिलस्य क्षपयति नियतैर्लक्षणाक्षेपदक्ष.
काणादं निष्प्रणाद तृणयति सरलं कापिलं चाप्य-
लङ्घ्यम् ।
चञ्चच्चार्वाककेलि कलितमसकृतोत्तालसतापसंप-
त्सन्त तौतातित न नयति न नयति व्यक्ततां युक्तिसूक्तैः ॥
तस्य प्रसादादधिगम्य सम्यक्
पदादिविद्यापरिपाकपूरम् ।
श्रीमण्डनाचार्य(?)कुतूहलार्थं
निर्मामि सारस्वतमण्डन स तत् ॥"

इह खलु विविधवैयाकरणवर्यविप्रतिपत्तिव्रात . . . सारस्वतप्रक्रियाया आजर्वं प्रतिजानीते—प्रणम्य पर-मात्मानमिति ।

From the extract given above it is understood that the work Sārasvatamandara is a commentary on the Sārasvataprakriyā and its author was Mandana pupil of Narendramuni probably the same as Narendrapurī, the disciple of Anubhūtisvarūpa as said above The reading श्रीमण्डनाचार्यकुतूहलार्थं has some corruption.

Wants the beginning and end

Beginning :

. . . . . चन्तपरत्वमिति । ऐकपद्यस्य प्रयोजनान्तरमाह—समासे क्वचिदेकपद्य णत्वहेतु. । यथा—शराणा वन शरवणम् । आम्राणा वन आम्रवणमित्यादौ । अत्र एकपदत्वात् ष्रोर्नो णोऽनन्ते इति णत्वम् । त्रिनयन. । त्रिणयन इति वा । पानस्य वा णत्वम् । सुरापाणम् । सुरापानम् । क्वचिदिति शिष्टप्रयोगानुसारेणान्येऽपि प्रयोक्तव्या इति ।

* * *

Colophon

इति श्रीमण्डनाख्यभाष्ये समासप्रक्रिया समाप्ता ।

End ·

कुहोश्चुः । पूर्वसंबन्धिनोः कवर्गहकारयोश्चुत्व चवर्गो भवति । इति हकारस्य घोषवत्त्वादिगुणत. वर्गचतुर्थो घकारः । गव्रकपाना जव्रचपाः ।

678. 40 E. 60

सारस्वतधातुपाठः—हर्षकीर्तिकृतः

Paper. 27 Foll 10 × 4 inches 9 lines in a page Devanagari script. Old Good Good writing.

This is a metrical treatise on Sanskrit roots according to the Sārasvata school of grammar. The author Harsakīrti was the pupil of Candrakīrti and also his successor in the Tapoguccha of Nāgapurī. The work is said to have been written on the request of Hemasimha of Ṣandelavala family. The author's preceptor Candrakīrti was as Belvalkar says, the 15th in succession from Devasūri the founder of the Tapoguccha (Sam 1174=1117 A D) and was honoured by Sāhu Sālem, the emperor of Delhi (1545 to 1553 A.D.). Therefore Harsakīrti should have flourished in the second half of the 16th century A D According to Aufrecht's *Catalogus* Catalogorum, Harṣakīrti was also the author of the Jyotisasāroddhāra, Yogacintāmani S'āradiyanāmamālā and S'rutabodhavrtti, a MS. of the last work is dated Sam 1680 – 1624 A.D. (Vide I.O Cat. No 1086)

Complete

Beginning

श्रीमद्वीरं जिनं नत्वा स्मृत्वा सारस्वतं महः ।
सारस्वते धातुपाठं वक्ष्ये संक्षेपतः स्फुटम् ॥ १ ॥
स्वरान्ताश्च हसन्ताश्च प्रकाश्यन्ते क्रमादिह ।
दशस्वपि गणेष्वेवं त्रिधा धातवो बुधैः ॥ २ ॥
उदात्तेतः स्मृता यत्र परस्मैपदिनो हि ते ।
अनुदात्तेतो ङितोऽप्येवमात्मनेपदिनः पुनः ॥ ३ ॥
स्वरितेतो ञितो ये च ते स्युरुभयपादिनः ।
उदात्ताः सेट एष्टव्या अनुदात्तास्तथानिटः ॥ ४ ॥
इड्विकल्पस्तु केषाचित्केषाचित्पदबाहुलम् ।
ऊचे कैश्चिद्विपश्चिद्भिर्ज्ञेयं शास्त्रान्तराच्च तत् ॥ ५ ॥
धातवोऽकर्मकाः केचित्तथा केचित्सकर्मकाः ।
द्विकर्मकास्तथा चान्ये केचित्केचिद्विवक्षया ॥ ६ ॥
भ्वादयोऽदादयश्चैव ह्वादयश्च दिवादयः ।
स्वादयश्च ततो ज्ञेया रुधादयस्तनादयः ॥ ७ ॥
तुदादयः क्र्यादयश्च स्वार्थे ण्यन्ताश्चुरादयः ।
एव विकरणे भिन्ना धातवो दशधा मताः ॥ ८ ॥
अनन्ता धातवः सन्ति नानार्था धातुसंग्रहे ।
तथाप्यत्र प्रवक्ष्यन्ते प्रसिद्धा एव केचन ॥ ९ ॥

तत्र प्रथमं अप्विकरणा भ्वादयः । प्रायोऽकारान्तो धातुर्न दृश्यते । अतः प्रथममाकारान्ताः । पा पाने । घ्रा गन्धोपादाने । ध्मा शब्दाग्निसंयोगयोः । ष्ठा गतिनिवृत्तौ । म्ना अभ्यासे । दाण् दाने । अनुदात्ता अनिटः । उदात्तेतः परस्मैपदिनः ।

End

उपसर्गवशात्केचित् परस्मैपदिनोऽपि हि ।
आत्मनेपदिता यान्ति यथा च निविशादयः ॥ १ ॥
आत्मनेपदिनोऽप्येवमुपसर्गादियोगतः ।
परस्मैपदिता यान्ति विरमत्यादयो यथा ॥ २ ॥
कर्मोक्तौ चापि भावे चातिशाये यदि प्रत्यये ।
हिंसार्दान्विना कर्मव्यतिहारेऽप्यात्मनेपदम् ॥ ३ ॥
सर्वेऽपि धातवः प्रायः प्रागुपसर्गपूर्वकाः ।
अर्थान्तरं भजन्त्येव प्रभवत्यादयो यथा ॥ ४ ॥
उपसर्गेण धात्वर्थो बलादन्यत्र नीयते ।
विहाराहारसंहारप्रतीहारप्रहारवत् ॥ ५ ॥
तथा चोपसर्गाश्चतुर्धा । यथा—
धात्वर्थं बाधते कश्चित् कश्चित्तमनुवर्तते ।
तमेव विशिनष्ट्यन्योऽनर्थकोऽन्यः प्रयुज्यते ॥
उपसर्गस्य संयोगाद्भिन्नार्थानि ता ।

धातूनां यामवत्सा तु विज्ञेया कविभिर्दितः ॥ ७ ॥
वर्तमाना स्मृता पूर्वं विधिर्मभावना पुन. ।
तत आशीः प्रेरणा तु तुर्यानद्यतनी भवेत् ॥ ८ ॥
परोक्षार्थे णबादिः स्यात् षष्ठी त्वाशीरिति स्मृता ।
श्वस्तनी च भविष्यन्ती तथा क्रियातिपत्यपि ॥ ९ ॥
भूतार्था दशमी चेत्याख्याते दश विभक्तयः ।
सर्वेषामपि धातूना पुरा योज्या मनीषिभिः ॥ १० ॥
यङन्ता यङ्लुगन्ता ये सान्ता ण्यन्ताश्च धातवः ।
तेषामपि पुरस्तद्वत् योज्या दश विभक्तयः ॥ ११ ॥
कर्तृक्तौ स्युर्यथा तेषामेता दश विभक्तयः ।
कर्मोक्तौ चापि भावोक्तौ स्युस्तथैव पृथक्पृथक् ॥१२॥
श्रीमन्नागपुरीयाह्वतपोगच्छकजाग्रणाः ।
श्रीचन्द्रकीर्तिसूरीन्द्राश्चन्द्रवच्छुभ्रकीर्तयः ॥ १३ ॥
तच्छिष्या हर्षकीर्त्याह्वसूरयो व्यदधुः स्फुटम् ।
धातुपाठमिमं रम्यं सारस्वतमतानुगम् ॥ १४ ॥
षण्डेलवालसद्वंशो हेमसिंहाभिधः सुधीः ।
तस्याभ्यर्थनया ह्येष निर्मितो नन्दताच्चिरम् ॥ १५ ॥

Colophon:

इति श्रीमन्नागपुरीयतपोगच्छीयश्रीहर्षकीर्तिसूरिकृतः सारस्वतीयो धातुपाठः संपूर्णः ।

Then a table of the roots dealt with in this work is added

679. 11. D. 12.

सारस्वतसूत्रपाठः

Paper 9 Foll. $9\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{4}$ inches. 12 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

The grammatical Sūtras belonging to the S'ārasvata school. It is traditionally believed that Goddess Sarasvatī revealed these Sūtras to Anubhūtisvarūpācārya. Vide the following verse found among *the introductory verses of the work and* quoted by Puñjarāja in his commentary on the Sārasvataprakriyā:

"सूत्रसप्तशतीं यस्मै ददौ साक्षात् सरस्वती ।
अनुभूतिस्वरूपाय तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥"

(Page 136 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS. in Asiatic Society of Bengal, vol. VI).

Complete.

Beginning:

संज्ञासंधिर्विभक्तिश्च युष्मदस्मत्त्व कारकः ।
तद्धितः स्त्री समासश्च दशधाख्यातमिष्यते ॥ १ ॥
कृतश्च प्रत्यया धातोर्विभक्त्यन्तं पदं स्मृतम् ।
वाक्यं तत्समुदायश्च सा वाक्यमधुगुच्यते ॥ २ ॥
सूत्रसप्तशतीं यस्मै ददौ साक्षात्सरस्वती ।
अनुभूतिस्वरूपाय तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ ३ ॥

अइउऋलृसमानाः । ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः सवर्णाः । ए ऐ ओ औ संध्यक्षराणि । उभये स्वराः । अवर्जा नामिन ।

End:

पूर्वकाले क्त्वा । समासे क्यप् । पौनःपुन्ये णं पदं द्विश्च । तदव्ययम् । दूराद्धा नेदेः प्लुतः । विचार्य *लोकाच्छेषस्य सिद्धिः । इति सूत्राणि ।*

Colophon:

इति सूत्रपाठः ।

The codex then contains also the *Upasargapātha* as given below:

Beginning:

आदिकर्मणि दीर्घे च सामर्थ्यमृगसंभवे ।

वियोगे शुद्धिशक्तीच्छा शान्तिपूजाप्रदर्शने ॥
प्रकर्षे गमने तृप्तौ तत्परे च प्र उच्यते ।
वैपरीत्ये पराभूतौ दूरे च विमुखे परा ॥

अप इति असत्यविकारवर्जनस्तैन्यकर्पणपूजानिह्नवादिषु । समिति संभवसम्यक्प्रकारमेलनसमवायादिषु ।

End :

श्रत् इति श्रद्धादिषु । अन्तरिति मध्यान्तर्धानादिषु । आदिस्प्रादुस् इत्युभौ प्राकट्ये ।

इत्युपसर्गपाठः ।

Then reads Nipātapāṭha as given below :

Beginning .

चादिर्निपातः न च वा अह एव एव एवं नूनं पृथक् शश्वत् युगपत् भूयस् ।

End .

मुक अनुके संवद् दिष्ट्या चटु चाटु हुम् इव अद्य त्वे इत्यादि । इति श्रीअव्ययपाठः समाप्तिमगमत् । अथाव्ययार्थं प्रारभ्यते—चेति समुच्चयान्वाचयेतरेतरयोगसमाहारेषु । वा स्याद्विकल्पोपमयोरेवार्थेऽपि समुच्चये । हेति प्रसिद्धौ । अहेति पूजायाम् । एवेत्यवधारणे अनवक्लृप्तौ च ।

* * *

चटु चाटुप्रियवाक्यार्थे । हुमिति भर्त्सने । इवेति सादृश्ये । अद्यत्वे इति इदानीमित्यर्थे । इत्यव्ययपाठः समाप्तिमगमत् ।

१८७३ का० व १४ चन्द्रे

680 41. B 33

सारस्वतसूत्रव्याख्या सिद्धान्तचन्द्रिका—

रामचन्द्राश्रमकृता

Paper. 131 Foll. 11 × 4½ inches. 8 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

This is an independent commentary on the Sārasvatasūtras by Rāmacandrāśrama. The exact date of the author is not known. However, as the commentary called Tattvadīpikā by Lokeśakara on this work is dated 1685 A.D. and as this MS. is dated Sam. 1711 =1655 A.D., this commentary is believed to have been composed at least about the end of the 16th Century A.D.

Complete.

Beginning :

नमस्कृत्य महेशानं मतं बुद्ध्वा पतञ्जलेः ।
वाणीप्रणीतसूत्राणां कुर्वे सिद्धान्तचन्द्रिकाम् ॥

अइउऋऌ समानाः । अनेन क्रमेणैते वर्णा ज्ञेयाः । ते च समानसंज्ञा स्युः । ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः सवर्णाः । एतेषां ह्रस्वदीर्घप्लुताः सजातीयाः परस्परं सवर्णा भण्यन्ते । ऋवर्णऌवर्णौ च । एकमात्रो ह्रस्वः । द्विमात्रो दीर्घः । त्रिमात्रः प्लुतः । ए ऐ ओ औ संध्यक्षराणि । उभये स्वराः । ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदा अकारादयः एकारादयश्च स्वरा उच्यन्ते । अवर्जा नामिनः । अवर्णवर्जाः स्वरा नामिन उच्यन्ते । हयवरल । ञणनङम । झढधघभ । जडदगब । खफछठथ । चटतकप । शषस । आद्यन्ताभ्याम् । आद्यन्तौ वर्णौ मध्यगानामाभ्यां सहितानां संज्ञा भवति ।

End :

वर्णात्कारः । अकारः ककारः । रादिफो वा । रफः रकारः । लोकाच्छेषस्य सिद्धिः । यथा मातरादेः ।

Colophon :

इति श्रीरामचन्द्राश्रमविरचिता सिद्धान्तचन्द्रिका समाप्ता ।

The scribe adds :

सवत् १७११ (1655 A.D.) श्रावणशुद्ध ।

चन्द्रिकात्र पठनाय लेखिना व्यासकानजिसुतेन धीमता ।
सोमनारयुताष्टमीदिने सिद्धिरस्तु पठता च शाब्दिकाः ॥

The former owner of the MS :

भास्करसूनुगोविन्ददशपुत्र ।

681. 11. C. 36.

सारस्वतसूत्रव्याख्या सिद्धान्तचन्द्रिका — रामचन्द्राश्रमकृता

Paper. 86 Foll. 9¾ × 5½ inches. 13 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Slightly injured Good writing. Foll 1 to 11 and 61 are missing

Wants the beginning in the first Chapter and goes on up to the end of 2nd Chapter.

682. 33. A. 3.

सारस्वतसूत्रव्याख्या सिद्धान्तचन्द्रिका— रामचन्द्राश्रमकृता

Palm-leaf. 82 Foll. 11½ × 1⅛ inches. 3 lines in a page. Oriya Script Old Good Good writing

Contains up to the end of Dvirukti-prakriyā.

683 40 E. 47.

कातन्त्रसूत्राणि—शर्ववर्मकृतानि

Paper 12 Foll 8 × 4 inches 10 lines in a page. Devanāgarī script. *Old.* Injured Clear writing.

As said above, the Kātantrasūtras belong to one of the grammatical schools of the post-pāninian period. The author of these sūtras was S'arvavarman. The work is also called as Kaumāravyākarana, and Kālāpavyākarana According to the Garudapurāna, Chapters 205 and 206, these sūtras were taught by Kumāra *alias* Subrahmanya to Kātyāyana. Hence the school is styled as Kaumāra. It is also said in the Kātantravrttiprakās'a of Karmadhara (Vide the next number) that the work was written for the benefit of the King S'alivāhana (the first century A.D) by S'arvavarman who got it from Kumāra, and systematized into the shape of sūtras. This is another reason for the title Kaumāra. S'arvavarman was Kālāpa by Carana or S'ākhā Hence the work is also called as Kālāpa. But *Gaudas call the work as Kalāpavyākarana* The reason is said thus S'arvavarman after finishing the work approached Kumāra with a feather of peacock (Kalāpa) in his hand and requested him for his advise as to what name should be given to the work Kumāra said the work should be called Kalāpa because the author came to him with a feather of peacock in his hand Kātantra means 'a short work' It is said that the Kātantrasūtras have two different recensions one being prevalent in Eastern Bengal and the other in Kashmir. *The* present work represents the former The work *consists of four chapters, the first* containing 5 pādas, the second 7 pādas,

the third 8 pādas and the fourth 6 pādas As tradition goes S'arvavarman did not write rules on Krt portion but they were added by Kātyayana or Vararuci According to the Calcutta edition the first chapter contains 79 Sūtras the second 337 Sūtras the third 439 Sutras Thus the first three chapters contain 855 Sūtras in all The fourth chapter which is said to have been added by Vararuci contains 546 Sūtras Thus there are 1401 Sutras in the work Some of the Sūtras are readable as verses when they are joined together

The MS breaks off in the 4 the pada of the 3rd chapter

Beginning

सिद्धो वर्णसमाम्नाय । तत्र चतुर्दशादौ स्वरा' । दशसमाना । तेषा द्वौ द्वावन्योन्यसवर्णौ । पूर्वो ह्रस्व । परो दीघ । स्वरोऽवर्णवर्जो नामा । एकारादीनि सन्ध्यक्षराणि । कादीनि व्यञ्जनानि । ते वर्गा पञ्च पञ्च पञ्च । वर्गाणा प्रथमद्वितीया शष साश्चाघाषा । घोषवन्तोऽन्ये ।

End

सनि मिमीमादारभलभशकपतपदामिम् स्वरस्य । आप्नोतेरी । दम्भेरिच । दिगिदयत परोक्षायाम् ।

Colophon

इत्याख्याते सूत्रतस्तृतीय पाद समाप्त ।
अथ चतुर्थ पाद ।

सपरस्वराया सम्प्रसारणमन्त स्थाया । ग्रहिज्या वयिव्यधिवष्टिव्यचिप्रच्छिव्रश्चिभ्रस्जीनामगुणे ।

*   *   *   *

अणुव्यञ्जनयो । हन्तेर्जहौ । दास्त्योभ्यास ।

Then a stray leaf with No 22 begins thus

इति कृत्सूत्रतस्तृतीयः पाद समाप्त' ।

and ends thus

स्वदिषमा मग्क्र । मिदिमासि ।

684   39 D 5

कातन्त्रसूत्राणि—शर्ववर्मकृतानि

Paper 14 Foll $7\frac{3}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a page Devanāgari script New Good Good writing

This is a transcript made from the MS described in the last number

Incomplete

685   40 B 23

कातन्त्रवृत्तिप्रकाशः—कर्मधरकृतः

Paper 360 Foll $10\frac{3}{4} \times 4\frac{3}{4}$ inches 11 lines in a page Devanagari script Old Slightly injured Good writing

Foll are numbered 1 to 406 of which Foll 113 to 156 263 264 and 353 are wanting Fol 282 is marked as 281

About the eighth century A D Durga simha wrote a brief commentary on the Katantrasutras of S'arvavarman The commentary is called Katantravrtti Katantravrttiprakasa as the title itself signifies is a commentary on Durgasimha s Vrtti The author is called Karma dhara son of Laksmidhara and grandson of Yas'odhara Rudrasimha, the king of Mithila, was the patron of Yasodhara and is known to have written a work called

Vijñānataraṅgiṇi in the year 1411 A D (Vide M Krishnamachari's History of classical Sanskrit Literature page 433) Karmadhara says that he wrote this work under the instance of Devanatha who was the minister of Husen Shah He also traces the genealogy of Devanatha from a person called Megha Trilocana was the son of Megha and Gadadhara was the son of Trilocana Gadādhara's son was Bhūdhara whose son was Bhava natha Devanātha was the son of Bhava nātha and Sumitra Again Devanātha had six sons called 1 S'ivanatha 2 Raghu natha 3 Somanatha 4 Viranātha 5 Vadinatha and 6 Ādinātha Karmadhara mentions many authors among whom the following may be mentioned—Vardhamana Trilocana Vidyānanda Pṛthvidhara Sripati and Susenamisra all being the authors of commentaries and subcommentaries on this grammar Though the colophons read the name of the commentary as Kātantramantra prakasa apparently it should be Katan travrttiprakāsa The work is very rare and is not mentioned in any of the Catalogues

Breaks off in the 5th pada of the 2nd Chapter

शपाशपकणामणिव्यतिकरे कान्ताकृति बिभ्रता
पश्यन्ती रहसि स्थितापि परिषद्भान्त्या पिपासुर्मुहु ।
या प्रौढापि नव समागमरमं भाति समानन्वता
श्रिया पादयुग स्मरन्नरिणा लक्ष्मी प्रिय मान्तु व ॥
त्रिलोचनव्याख्यानभिन्नदुर्गं शर्व नमस्कृत्य विरूपविघ्नम् ।
कातन्त्रसूत्रार्थविनिश्चयार्थमय प्रयत्न क्रियते शिशूनाम् ॥
दुर्गत्वमुन्नीय स पञ्जिकाया वृत्तेर्विवेके विजय प्रवृत्त ।
विवेचयस्तद्वचनानि वाग्मी स्वय पुनर्दुर्गतमो बभूव ॥
येत म ता युक्तिभिरुक्तिमुक्ता
विविक्तपङ्क्ति क्वचिदप्यमुष्य ।
प्रयोजयिष्ये निजगीर्गुणेन
सता हृदि श्रीमति सश्रयाय ॥ ४ ॥
त्रिलोचनाचार्यवच प्रमादाद्
दुर्गस्य वृत्ति सुगमा यदीयम् ।
यच्चित्क्वचिन्मे वचसाऽवकाश
शिष्येच्छया धत्ते तथापि ॥ ५ ॥
अभूत्किलाम्भोरुहभूप्रभूते कायस्थवंशे धरणीवतसे ।
विश्वोपकारव्रतरक्षणेन श्रीमेघनामा धृतमेघनामा ॥ ६ ॥
महोपकारोऽत्र महोदयश्च यशश्च भूवल्लभवल्लभत्वम् ।
इत्यादतामी निजवेद्यविद्यामनेकविद्याधिगमे कृतेऽपि ॥
जातस्ततनयस्त्रिलोचन इति ख्यातस्त्रिवेदीविदा
माचारो . . त्रिभुवनप्रख्यातकीर्तिव्रज ।
वैराग्यं समुपासनामभिदधच्चित्त त्रिणेत्रे दधद्
य शास्त्रेण दशा द्वयादपि स्यास्य नामसार्थं व्यधात् ॥
तस्यात्मज समभवत्कुलशीलशाली
विद्याविवादविविधाद्भुतदानदाक्ष ।
यस्या गदाधरपदाधरवनिमूर्धा
नाम्ना गदाधर इति प्रथितप्रसर्प ॥ ९ ॥
यनानुरतगदहाददधगयता सपदि विपमगजानम् ।
निजनाभान्वितमूढ वेदमभूद प्रगीतमयशसा ॥ १० ॥
पुत्रस्तस्याजनि जनिपुषामायुषा सम्प्राता
धातव्याख्या पृथगपि वहन् भूधर धारयेर्व ।
या भूस्थैर्य व्यधित जनितानापवन मविधानाद्
धर्मोद्रेक स्वपि घ जनदप्रभय नाम नित्ये ॥
अमुष्माद्दूरतो नय इव यथुन्मान्निदमिमान्
सुधामानगव्येवंगनि भवनाथ स्तुतस्य ।

34

ततोऽपि यो व्यञ्जितवान् मवीन:
सख्यं न नाम्ना शुचिकर्मणापि ॥ ३१ ॥
पुत्रपौत्रीणमावेऽपि योऽम्यमित्रीणतां रणे।
दधद्विद्यासु पारीणोऽप्यभूदध्ययनप्रियः ॥ ३२ ॥
कलापके व्याकरणे गभीरे संदेहसंदोहमपोहयिष्यन्।
निबन्धमेतं बहुयुक्त्युपेतं सोऽचीकरत्कर्मधरेण तेन ॥
पाशोधरायणो योऽसौ लक्ष्मीधरसुतः स्तुतः।
यः कृती याज्ञरूपेयः श्रोत्रपेयवचोऽमृतः ॥ ३४ ॥
यशोधरलक्ष्मीधरयोश्च निजकीर्तिपद्यान्यद्यापि श्रूयन्ते—
श्रीरुद्रसिंहस्य निदेशवर्ती
यशोधरः शाब्दिकचक्रवर्ती।
कवित्ववक्तृत्वकलानिवासो
जागर्ति भूमौ नवकालिदासः ॥ ३५ ॥
द्राक्षा दक्षा न कक्षामनुभवितुमलं का कथा काकलीनां
कौमल्ये कोकिलाना विधुरुचि न रुचिर्द्राङ्मुधा-
भूत्सुधापि।
वीणा प्राचीण्यहीना मधुरिमधुरयाहायि हैयङ्गवीनं
यस्या पाशोधरी सा जगति विजयते भारती भारति-
भ्याम् ॥ ३६ ॥
मधुरिमगुणगर्भवैदर्भसंदर्भसर्वस्वगीः
कलितसकलशब्दमर्मागमः शर्मवर्मा न किम्।
रसमयमृदुगद्यपद्यानवद्यः सं लक्ष्मीधरः
प्रभवति वरवैरिवर्गाविसर्गान्निसर्गार्चितः ॥ ३७ ॥
वाररुचं परिशिष्टं टीकामपि वार्धमानिकोपेताम्।
विद्यानन्दप्रभृतीन् समीक्ष्य चिरमेष यत्नो मे ॥
हे धीराः श्रृणुतावधाय विदधे नत्वाञ्जलिं मूर्धनि
त्यक्त्वालस्यमपास्य हास्यमिह संधेयं निबन्धे मनः।
किं वा किं विनयोत्करेण यदि वः कातन्त्रमेतच्छ्रुतं
तत्संश्यो भवितायमेव यदि वा स्वार्थोऽयमारभ्यते ॥
इयमेतदसंबद्धं खलता सुमनस्विता।
किं तु संभाव्यते क्वापि खलतासु मनस्विता ॥ ४० ॥

तत्र प्रथमं तावत् शिष्टजनमनःपरितुष्टये अभीष्टतमकर्मनिर्वाहकादृष्टसृष्टये चेष्टदेवतां वाचनिकशास्त्रप्रस्तावादृचनेन पूर्वार्धे नमस्त्विपरार्धे च प्रेक्षापूर्वकारिप्रवृत्त्यङ्गभूतं संबन्धं प्रयोजनं चाभिधित्सुर्भगवान् वृत्तिकारोऽन्यदीयमपि दृष्टानुभावतया पद्यमिदमलेखीत्—देवदेवमित्यादि।

*   *   *   *   *

अत्र किल मिलितनिखिलविद्वज्जनायां मीमांसितसकलशास्त्रार्थतत्त्वायां परिषदि शालवाहनाभिधानमवनीश्वरं बोधयितुं कृतप्रतिज्ञेन शर्ववर्मणाचार्येणाराधितः प्रसादीकृतात्मदर्शनो भगवान् कुमारो निजव्याकरणज्ञानमाविर्भावयितुं श्लोकपादरूपमिदमुद्देशसूत्रमवोचत्—सिद्धो वर्णसमाम्नाय इति।

Colophon on fol. 33.

इति करणकुलालंकरणश्रीदेवनाथसमादिष्टकर्मधरविरचिते कातन्त्रमन्त्रप्रकाशे प्रथमः संधिः समाप्तः।

End:

जातिसंज्ञकयोस्तु निवृत्तिमेव। कर्तृत्व गार्ग्यत्वं देवदत्तत्वं रुक्मिणीत्वम्। तत्त्वयोरिति किम्। पट्वीमयम्। अनूङिति किम्। पङ्गुत्व पङ्गुता। करभोरूत्वं करभोरू.।

686. 33. B. 6.

प्रक्रियासारः

Palm-leaf. 129 Foll 15¼ × 1⅛ inches 4 lines in a page. Oriya script. Old. Much injured. Clear writing. Some leaves are broken in the middle.

This also is a treatise on grammar belonging to the Kātantra school. The author's name is not known. It is said that the work was written in

Colophon on fol. 19 (*b*)

इति सप्तमीप्रकरणम् । इति श्रीकृष्णमिश्रविरचिते वर्धमानसंग्रहे कारकप्रकरणं समाप्तम् ।

End :

चक्रबन्ध बध्नाति चक्रबन्धः । कुशस्थः । कूटस्थः । पर्वतस्थः । परमेष्ठी इत्यादिकः ।

Colophon :

इति समासप्रक्रिया समाप्ता ।

The Scribe adds :

श्रीप्रसन्नपुरुषोत्तमोद्भवश्रीगोरक्षेश्वरदेवषष्ठ्यङ्के वैशाखकृष्णषष्ठीबृहस्पतिवासरे समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

689 *38. H. 19.*

शब्दानुशासनम्—शाकटायनकृतम्

Paper. 1242 Foll. $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a page. Devanāgarī script New. Good. Good writing Bound in four volumes. The manuscript contains also *the commentary called Amoghavṛtti on* this work written side by side of each Sūtra. The commentary will be described separately in the next number

The S'abdānusāsana of S'akaṭayana is a work on grammar written in later *period S'akaṭāyana belonged to the S've*tāmbara sect of Jainism and is mentioned in the colophons with the title S'rutakevalidesīya. Mahāmahopādhyāya Haraprasādas'āstri explains the title S'rutakevalin to mean the direct disciples of the Tīrthamkaras and says that by adding *the suffix desīya to the word it would mean* little less than a S'rutakevalin *i.e.*, he must have been a generation or two *younger than the last Tīrthamkara called* Vardhamāna. As the commentary called Amoghavṛtti on the work was written in the reign of Amoghavarsa, the famous Rāstrakūta King (815—878 A.D.) this work must have been written before the 9th century A.D. But Belvalkar says *that the Amoghavṛtti also was written by* Sākaṭāyana and the date of the text and commentary must be the 9th Century A.D. The work is divided into four adhyāyas of four pādas each and contains 3236 sūtras in all.

Complete in four adhyayas.

One extra leaf found at the end gives the number of sūtras contained in each *pāda of each adhyāya.*

Beginning :

नमः श्रीवर्धमानाय प्रबुद्धाशेषवस्तवे ।
येन शब्दार्थसंबन्धाः सर्वेण सुनिरूपिताः ॥
धर्मार्थकाममोक्षेषु तत्त्वार्थावगतिर्यतः ।
शब्दार्थज्ञानपूर्वेति वेद्यं व्याकरणं बुधैः ॥

अइउण् । ऋक् । एओङ् । ऐऔच् । हयवरलञ् । जमङणनम् । जबगडदश् । झभघढधष् । खफछठथट् । चटतव् । कपय । शषसअंअः≍क≍पर् । हल् ।

सात्मेतेत् । उता स्वः । तैयान् । भाव्योऽग्र् । अप्रयोगीत् । स्व स्थानाख्यैक्ये । आसन्नः । संबन्धिन्या संबन्धे । घइति संख्या । बहुगणं भेदे ।

End .

समर्थास्त्यर्थपृषञ्ज्ञाशरूलावटसहाहाटमलभक्तेतुम् । क्रियाया तदर्थाया तुण् लृट् च । कर्मगोऽण् । लेड्तुमिच्छार्थे तुल्यकर्तृके ।

Colophon :

इति श्रुतकेवलिदेशीयाचार्यशाकटायनकृतौ शब्दानुशासने वृत्तौ चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः । समाप्तश्च चतुर्थोऽध्यायः ।

690. 38. H. 19.

शब्दानुशासनव्याख्या अमोघवृत्तिः

Paper. 1242 Foll. 8¼ × 6½ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing. Bound in four volumes. The MS. contains also the text of the S'abdānus'āsana as described in the last number.

The Amoghavṛtti is a commentary on S'ākaṭāyana's S'abdānus'āsana. The name of the commentator is not found in the MS. Yet it is believed that the commentary was written during the reign of Amoghavarṣa, a Raṣṭrakūta King (815—878 A.D.). Belvalkar says that the Amoghavṛtti also must have been written by S'ākaṭāyana himself, the author of the text. Therefore, according to Belvalkar the date of the Sabdānus'āsana and its commentary Amoghavṛtti must be the 9th Century A.D.

Some foot-notes are added occasionally. Complete in four adhyāyas.

Beginning :

श्रीवीरममृतं ज्योतिर्नत्वादि सर्ववेदिनम् ।
शब्दानुशासनस्येयममोघा वृत्तिरुच्यते ॥

अविघ्नेष्टप्रसिद्ध्यर्थं मङ्गलमारभ्यते—

नमः श्रीवर्धमानाय प्रबुद्धाशेषवस्तवे ।
येन शब्दार्थसंबन्धाः सर्वेण सुनिरूपिताः ॥

शब्दो वाचकः । अर्थो वाच्यः । तयोः सम्बन्धो योग्यता । अथवा शब्द आगमः । अर्थः प्रयोजनम् अभ्युदयो निःश्रेयसं च । तयोः संबन्ध उपायोपेयभावः । तेन सर्वसत्त्वहितेन सता तत्त्वतः प्रज्ञापिताः तस्मै परमार्हन्त्यमहिम्ना विराजमानाय भगवते वर्धमानाय षडपि द्रव्याणि अशेषाणि अनन्तपर्यायरूपाणि साकल्येन साक्षात्कुर्वते - नमस्कुर्वे इत्युपस्कारः । एवं कृतमङ्गलरक्षाविधानः परिपूर्णमल्पग्रन्थ लघूपायं शब्दानुशासनं शास्त्रमिदं महाश्रमणसंघाधिपतिर्भगवानाचार्यः शाकटायनः प्रारभते—अइउण् । ऋक् । एओङ् । ऐऔच् । हयवरलञ् । जमङणनम । जबगडदश् । झभघढधष् । खफछठथट् । चटतव । कपय् । शषसअंअःक×पर् । हल् । इति वर्णसमाम्नायः क्रमानुबन्धोपादानः प्रत्याहारयन् शास्त्रस्य लाघवार्थः । सामान्याश्रयणात् दीर्घप्लुतानुनासिकाना ग्रहणम् । तथाच भाव्यतकारोपलक्षितयोरतत्काल व्युदासे यतिष्यते । लृक इत्येव लृवर्णस्य ग्रहणम् । तयोरेकत्वं गुरुर्वैकोऽऌनृत इति लृग्रहणात् प्रतिज्ञायते । तथाच ऋल्यक इत्यादि लृकारेऽपि सिद्धं भवति । अनुबन्धकार्य पृथगनुबन्धासङ्गनात् व्यवतिष्ठते । अन्यथा अन्यतर एवानुबध्येत, तावतार्थसिद्धेः । हकारस्य द्विरुपदेशोऽपादौ वढादौ च ग्रहणार्थः । हकारादिष्वकारादय उच्चारणार्थः । मकाराद्यनुबन्धाना जमङणनमित्यादावुपदिष्टाना परार्थमुच्चारणमिति तत्तत्प्रत्याहारेष्वग्रहणम् ।

End :

लेङ्तुमिच्छार्थे तुल्यकर्तृके । धातोर्लेङ्तुमौ प्रत्ययौ भवतस्तदर्थाया क्रियाया वर्तमाने इच्छार्थे तुल्यकर्तृके उपपदे यस्माद्धातोर्लेङ्तुमावुत्पद्येते तदर्थस्य चेत् कर्ता

इच्छार्थस्यापि कर्ता भवति । भुञ्जीयेतीच्छति । भुञ्जीयेति वाञ्छति । भोक्तुमिच्छति भोक्तुं वाञ्छति । भोक्तु वष्टि । भोक्तुमभिलषति । भोक्तुं कामयते । लेङ् तुम बाधेतेति तुल्यकर्तृके नियमार्थं च तुमग्रहणम् । इच्छार्थे इति किम् । भोजको गच्छति । तुल्यकर्तृक इति किम् । इच्छामि भुङ्क्तां भवान् । क्रियाया तदर्थायामिति किम । इच्छन् भुङ्क्ते ।

Colophon :

इति श्रुतकेवलिदेशीयाचार्यशाकटायनकृतौ शब्दानुशासने वृत्तौ चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः । समाप्तश्च चतुर्थोध्यायः ।

691. 39. I. 12.

प्रक्रियासंग्रहः—अभयचन्द्रसूरिकृतः

Paper 651 Foll. $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{4}$ inches. 14 lines in a page. Grantha script. New. Good. Good writing. Bound in two volumes.

This is a recast of the S'abdānusāsana of S'ākaṭāyana. The author has omitted such sūtras as found unnecessary in a work intended for beginners His arrangement of Sūtras is the same as that found in the works like the Prakriyākaumudī and Siddhāntakaumudī on Panini Though the MS does not give the author's name, it is understood from the colophon found in the MS. described under D. No 1534 of the Madras Govt. MSS Library Catalogue, and the reference found on page 25 of the Indian Antiquary XVI—1887, that the author was Abhayacandrasiddhāntasūri or Abhayacandrasūri in short The author is believed to have lived in the beginning of the 14th Century A. D. as one of his disciples, called Kes'avavarnin wrote a commentary on Gomathasāra in the S'aka year 1281=1359 A.D. (Vide Belvalkar's Systems of Sanskrit Grammar, 1915, page 72) The following subjects are dealt with in the work · Samjñā, Sandhi, Subanta, Strīpratyaya, Kāraka, Samāsa Taddhita, Tinanta and Krt.

Complete.

Beginning :

मुनीन्द्रमभिवन्द्याहं पाल्यकीर्ति जिनेश्वरम् ।
मन्दबुद्ध्यनुरोधेन प्रक्रियासंग्रहं ब्रुवे ॥

तत्रादौ शास्त्रे संव्यवहारार्थं संज्ञासंग्रह. कथ्यते । तद्यथा—अइउण् । ऋक् । एओङ् । ऐऔच् । हयवरलट् । ञमङणनम् । जबगडदश् । झभघढधष् । खफछठथट् । चटतव् । कपय् । शषसअ:अःःकःपःर् । हल् । इति वर्णसमाम्नायः, अणादिप्रत्याहारार्थः । तत्राणित्येतत्प्रत्याहारविधिरुच्यते । अप्रयोगीत् । इहोपदिष्टो वर्णः समुदायो वा यो लौकिकप्रयोगे न दृश्यते स इत्संज्ञो भवति । अइउणित्यत्र णकारस्येत्संज्ञायाम् । सात्मेतेत् । इता सहोपदिष्टो वर्णः समुदायो वा आत्मनः प्रभृति आ तस्मादिता व्यवस्थितानामात्मनश्च संज्ञा भवति । इति अणित्यकारेकारोकारा उच्यन्ते ।

End

क्रियाया तदर्थाया तुम् लृट् च । धातोस्तुम्लृटौ सुम् च भवति तदर्थाया क्रियाया प्रयुज्यमानायाम । भोजको व्रजति । भोक्ष्ये इति व्रजति । भोक्तु व्रजति । लेङ तुमिच्छार्थे तुल्यकर्तृके । इच्छार्थे तुल्यकर्तृके तदर्थे क्रियान्तरे उपपदे धातोर्लिङ्तुमौ भवतः । भुञ्जी-

Karikavali and the Siddhantamuktāvali in Nyaya (Vide page lxxxiii of the Preface to the Des Catalogue of Sanskrit MSS in *the collections of the Asiatic Society of* Bengal by MM Haraprasada Sastri Vol VI 1931) The work deals with the following subjects in 27 chapters in the same order as found in Bhattoji s Siddhantakaumudi

1 सञ्ज्ञा, 2 सन्धि 3 शब्दाधिकार, 4 स्त्रीप्रत्यय, 5 कारक, 6 समास, 7 तद्धित, 8 to 17 तिङन्त, 18 हेतुमति णि, 19 सन्नन्त, 20 यङन्त, 21 नामधातु 22 परस्मैपद, 23 आत्मनेपद, 24 कर्मकर्तृप्रक्रिया, 25 लकारार्थ, 26 कृत्

The MS is complete in the above mentioned 26 chapters

Beginning

अथ त्यादिरुच्यते । तिप् तस् अन्ति । सिप् तस् थ । मिप् वस् मस । ते आते अन्ते । से आथे ध्वे । ए वहे महे । यात् याताम् युस् । यास् यातम् यात । याम् याव याम । ईत ईयाताम् ईरन् । ईथास् ईयाथाम् ईध्वम् । ईय ईवहि ईमहि । तुप् ताम् अन्तु । हि तम् त । आनिप् आवप आमप् । ताम् आताम् अन्ताम् । स्व आथाम् ध्वम् । ऐप् आवहैप आमहैप् ।

End

चण वाभाक्ष्ण्ये पूर्वकाले । धा पूर्वकाले चण वा स्यात् । पौन पुन्ये । *स्मृत्वा स्मृत्वा नमामि* । स्मारं स्मारं नमामि ।

कृतो ये यत्र विहितास्तत्र नून भवन्ति ते ।
कृद्वा कमाव इत्युक्तेरन्यत्रापि प्रयोगत ॥

तथाच—

कृत्तद्धितसमासानामभिधान नियामकम् ।
लक्षण त्वनभिज्ञाना तदभिज्ञानसूचकम् ॥

बहुल ब्रह्मणि ॥ यदिद लौकिकप्रयोगव्युत्पत्तौ लक्षणमुक्त तद्वैदिकप्रयोगव्युत्पत्तौ बहुल ज्ञेयम् । क्वचिद्विहित स्यात् क्वचिन्निषिद्ध स्यात् क्वचिद्वा स्यात् क्वचित्ततोऽन्यत्रापि स्यादित्यर्थ । पूर्वेभि । ब्राह्मणास इत्यादिवेदपदसिद्धये ।

इति ष्ल्वादिपाद । कृदध्याय । इति मुग्धबोधव्याकरण समाप्तम् ।

गीर्वाणवाणीवदन मुकुन्दसकीर्तन चेत्युभय हि लोके ।
सुदुर्लभ तच्च न मुग्धबोधान्न लभ्यतेऽत पठनीयमेतत् ॥
विद्वद्धनेश्वरच्छात्रो भिषक्केशवनन्दन ।
वोपदेवश्चकारेद विप्रो वेदपदास्पदम् ॥
यौर्वाचस्पतिनेव पन्नगपुरी शेषाहिनेवाभवत्
येनैकेन विदुष्मती वसुमती मुख्येन सख्यायताम् ।
साऽय व्याकरणार्णवैकतरणिश्चातुर्यचिन्तामणि
जीयात्काविदगवपर्वतपवि श्रीवोपदेव कवि ॥
यस्य व्याकरणे वरेण्यघटना स्फीता प्रबन्धा दश
प्रख्याता नव वैद्यकेऽपि तिथिनिर्धारार्थमेकोऽद्भुत ।
साहित्ये त्रय एव भागवततत्त्वोक्तौ त्रयस्तस्य भुव्य
न्तर्वाणिशिरोमणेरिह गुणा के के न लोकोत्तरा ॥

Colophon

इत्याचार्यचूडामणिश्रीवोपदेवपण्डितविरचित मुग्ध*बोधव्याकरण समाप्तम्* ।

695 42 B 23

मुग्धबोधः—वोपदेवकृतः

Paper 14 *Foll* *17 × 3* inches *8*

have flourished in the 11th Century A D Inscriptions of the king Bhoja are found dated 1062 A D The work is quoted by Vardhamana in his Ganaratnamahodadhi Bhojadeva says in his Rājamrganka that the work was composed in S'aka 964 corresponding to 1042 A D The work is divided into eight adhyayas each containing *four padas on the model of the* Astadhyayi of Pānini On the whole it contains *more than 6000 sutras* The statement made by the editor of the work in the Trivandrum Sanskrit Series *No 117* as the work contains only seven chapters is not acceptable as *this MS* contains the 8th chapter also

Bhoja incorporates the Vartikas Unādi sutras Paribhasas into the body of the *work with the intention of making the* study easier than that of Panini s rules.

Complete in 8 adhyayas

प्रणम्यैकात्मता यातौ प्रकृतिप्रत्ययाविव ।
श्रेय पदमुमेशानौ पदलक्ष्म प्रचक्ष्महे ॥

अइउण् । ऋलृक् । एओङ् । ऐऔच् । हयवरट् । लण् । ञमङणनम् । झभञ् । घढधष् । जबगडदश् । खफछठथचटतव् । कपय् । शषसर् । हल् । सिद्धि क्रियादेर्लोकात् । भूवादि क्रियावचना धातु । सुचुलिम्पादिश्च । सनाद्यन्तश्चाणिङ । अर्थवदधातुरप्रत्यय प्रातिपदिकम् । कृत्तद्धितङ्कङ्चाप्त्यूङ । समासानुकरणे निपाताश्च ।

End

असूयासमतिकोपकुत्सनक्षियाशी । प्रैषसाख्यानेषु स्वरित । उदात्तादनुदात्त । उदात्तस्वरितपरश्च वा यण । एकादे अपादादौ पादादिके वाक्ये । स्वरितस्यैकश्रुतौ सिद्धि ।

Colophon

इति श्रीमहाराजाधिराजपरमेश्वरभोजदेवविरचिते सरस्वतीकण्ठाभरणनाम्नि व्याकरणे अष्टमोऽध्याय ।

698 39 I 8

सरस्वतीकण्ठाभरणव्याख्या हृदयहारिणी—दण्डनाथनारायणभट्टकृता

Paper *1247 Foll* *8 × 6½* inches *14* lines in a page Devanagari script New Good Good writing

Bound in 7 volumes or 8 parts on the whole the volume 3 containing *2* parts The pagination in parts 1 to 3 is continuous as 1 to *1043* and in parts *4* to 8 as 1 to 1449

This is a good commentary on Bhojadeva s Sarasvatikanthabharana described *under the last number The commentary* was written by Narayanabhatta who is mentioned with the title Dandanatha Generally this title would mean a Minister or a Commander in Chief of a King It is not clear under whom he was a Dandanātha The text and commentary have been published in the Trivandrum Sanskrit Series No 117 wherein the editor of the work infers that the Commentator Nārayanabhatta as the title indicates might have been the Commander in Chief or other officer in the Court of King *Bhojadeva 11th Century A D But the* inference merely based on the title is

lines in a page. Bengali script. Old. Injured. Legible writing.

Contains the Kidanta portion only incomplete.

696. 42. B. 21.

कारकोल्लासः—भरतसेनकृतः

Paper. 11 Foll. 12 × 3 inches. 6 lines in a page Bengali script. Old. Injured. Good writing.

This is a primer dealing with the case affixes in Sanskrit by Bharatasena, *alias* Bharatamallika He was the son of Gaurāngamallika, a descendant of the family of Haribarakhān of the Vaidya caste which is mentioned by the term Ambaṣṭha. Bharatasena is known to have been the author of about 16 works inculding the commentaries on the five Mahākāvyas In his Upasargavṛtti the date of its composition is given as S'aka 1758 corresponding to 1836 A D. (Vide No. 3177 of the Notices of Sanskrit MSS. by Rajendralala Mitra. Vol. IX. 1888) In his Nāmalingānuśāsanavyākhyā Mugdhabodhinī, Bharatasena *says that the commentary* was written according to the Mugdhabodha school of Vopadeva. Therefore it is presumed that Bharatasena must have belonged to the Mugdhabodha school and that the Kārakollāsa also must belong to that school M. M. Haraprasada S'āstri (1930 A.D.) says that he had seen the author's great-grand-son Lokanāthamallika.

Complete.

Beginning ·

त्रैलोक्यत्राणकर्तारौ नत्वा गौरीमहेश्वरौ ।
करोति कारकोल्लासं पद्येन भरतो भिषक् ॥
कारक स्यात् क्रियामूलं क्रिया धात्वर्थ उच्यते ।
धातवस्त्रिविधा धीरैरुक्ताः केचिदकर्मकाः ॥
सकर्मकाश्च कतिचित् कतिचिच्च द्विकर्मकाः ।
न साधयितुमीशा ये वस्त्वन्तरमकर्मकाः ॥
सत्तामात्रार्थकास्ते भूादय उदीरिताः ।
त्राता भवति गोविन्दः सदा भाति महेश्वरः ॥
चित्ते तिष्ठतु मे शम्भुरेवमन्येऽप्यकर्मकाः ।
वस्त्वन्तरं साधयितुं समर्था ये सकर्मकाः ॥

End :

कारकोक्तविधिः स्वल्पं मयात्र परिकीर्तितः ।
विस्तरेणैव विज्ञेयस्तन्त्रान्तरविलोकनात् ॥

Colophon ·

इति सद्वैद्यमालेश्चीयश्रीहरिहरखानवंशोद्भवगौराङ्गमल्लिकात्मजश्रीभरतसेनकृत· कारकोल्लासः समाप्तः ।

697 38. I. 7.

सरस्वतीकण्ठाभरणम्—भोजदेवकृतम्

Paper 170 Foll $8\frac{1}{2} \times 6\frac{5}{8}$ inches 14 *lines in the page. Devanāgarī script*. New. Good Good writing.

As said before this also is a work on grammar of the later period written by Bhōjadeva, king of Dhārā. It is well known that the King Bhoja was a patron of Sanskrit and about twenty works have been ascribed to him. Bhoja was one of the Paramāra rulers of Mālwa and was the son of Sindhurāja (997 A.D.). Therefore Bhoja generally believed to

Beginning·

शिवं प्रणम्य सर्वेशं सर्वभाषासुलक्षणम् ।
संक्षिप्तसारमाचष्टे पण्डितः क्रमदीश्वरः ॥

वृद्धिरादैजाराल्यैचोऽङः । अङ· स्थाने आत् ऐच्
आर् आल् ऐच् इत्येते आदेशाः क्रमः क्रमवतामङ्ग-
मिति यथाक्रमं वृद्धिः परिभाष्यत इत्यध्याहारः ।
संज्ञापरिभाषादेः सूत्रलक्षणम् ।

End

संरेषा प्रयोक्त्या भाषा वृद्धानुसारतः ।
बालव्युत्पत्तिदिङ्मात्रदर्शनार्थं तु लक्षणम् ॥

Colophon

इति वादीन्द्रचक्रचूडामणिमहापण्डितश्रीक्रमदीश्व-
राचार्यकृतौ संक्षिप्तसारे महाराजाधिराजश्रीमज्जुमर-
नन्दिपरिशोधितायां वृत्तौ रसवत्यां सप्तमः समासपादः
समाप्तः । समाप्तोऽयं व्याकरणाख्यो ग्रन्थः ।

The former owner of the MS

श्रीगुरुप्रसाददेवशर्मणः पुस्तकमिदम् ।

Date of copying

वैशाखस्य दशमदिवसे समाप्तोऽयं समासः ।

The name of the scribe

श्रीगुरुप्रसाददेवशर्मणः स्वाक्षरमिदम् ॥

700 33 C. 15

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Palm leaf 22 Foll $15\frac{3}{4} \times 1\frac{5}{8}$ inches 5 lines in a page Oriya script Old Injured Good writing

Contain the Karakapāda only

701 42. A. 100

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper 42 Foll $17\frac{1}{2} \times 3\frac{3}{4}$ inches 6 lines in a page Bengali script Old. Injured Good writing

Contains the Krdantapāda only

702 42 A 107.

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper 25 Foll $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches 6 lines in a page Bengali script Old Injured Illegible writing

Contains the Subantapada only

703 42 B 17

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper. 19 Foll $17 \times 3\frac{1}{2}$ inches 5 *lines in a page Bengali script. Old* Injured Legible writing

Contains the Tinantapada only in complete

704. 42 B 20

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper 38 Foll $16\frac{1}{2} \times 3$ inches 5 lines in a page Bengali script Old Injured Illegible writing

Contains the *Samāsapada only in* complete

705 *42 B. 40*

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper 22 Foll $16\frac{1}{2} \times 3$ inches 6

faulty as the title Dandanātha is seen to have been born even by the persons of the later period For instance Saluva Timma the commentator on the Bala bhārata, is said to have born the title Dandanatha Sāluva Timma was the famous minister of Krsnadevarāya, king of Vijayanagara (1569—1530 A D) Thus there is no satisfactory evidence to fix our commentator definitely to certain period The codex reads the textual sūtras also

Wants beginning in the first pāda of the first adhyāya and goes on up to the end of the seventh adhyāya

Beginning

मकारमित करोति प्रत्याहारार्थम् । तस्योच्चारण चतुर्भि । चयः शश्छोऽमि इत्यकारेण । शावयम इति यकारेण । यरो अमि अम् वा इति अकारेण । ङमो ह्रस्वाद्रा इति टकारेण । शभन् । शम इति वर्णानुपदिश्य पूर्वोक्षान्ते अकारमित करोति प्रत्याहारार्थम् । तस्योच्चारणेमेकेन । अत आद् यञि इति यकारेण ।

End

उक्तस्य प्राक्षु यथादर्शनमुपदेशदर्शनादिष्टसिद्धि । यद्गुल छन्दसीत्यत आरभ्य यदित ऊर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्तस्य सञ्ज्ञाप्रत्ययविधानादेः पूर्वे वा मध्ये पूर्वोपदिष्टसञ्ज्ञानुदेशानतिक्रमेणोपदेशोऽत्र द्रष्टव्य । ते विप्रति षेधे पर कार्यमिति समानाश्रये पूर्वत्रासिद्ध प्राग्जितादगियादेः प्रत्याहाराविकारादेश्च समस्तस्याभीष्टस्य विधिः सिद्धिर्भवति ।

Colophon

इति श्रीदण्डनाथनारायणभट्टविरचितायां सप्तमी-कण्ठाभरणस्य वृत्तौ हृदयहारिण्यां सप्तमोऽध्याय समाप्त. ।

699 10 C 19

सक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper 259 Foll 15 × 3$\frac{3}{4}$ inches 6 lines in a page Bengali script Old Injured , Illegible writing

Samksiptasara is one of the grammatical works of the later period, by Kramadisvara It is in the form of Sūtras and Vrtti called Rasavati The author Kramadisvara is mentioned in the colophons with the title Vādīndracakracūḍāmaṇi It is said that the Vrtti of Kramadisvara was revised by Mahārājādhirāja Jumaranandin Hence the work is also called *Jumaravyākarana* It is not possible to specify which portion of the Vrtti was Kramadisvara's and which was Jumaranandin's as both are mingled together As the Vrtti quotes Kālidāsa, Māgha, Bhāravi, Murāri Jayāditya (850 A D) and Kaiyata (1050 A D), it may be assigned to the period later than the 11th Century A D The work is divided into the following 8 pādas—1 Samjñā sandhipāda, 2 Tiñantapāda, 3 Krdantapāda, 4 Taddhitapāda, 5 Kārakapāda, 6 Subantapāda, 7 Samāsapāda and 8 Prākrtapāda

Contains pādas 1 to 7 only. Foll 19 to 26 give the sūtras alone contained in the 1st pāda

End

अयमपि यागो मान . . . विभागोऽभूत् । तथाहि लाके यस्य . . ।

710 42 A 50

संक्षिप्तसारटीका—गोयीचन्द्रकृता

Paper 48 Foll 16 × 3½ inches 6 lines in a page Bengali script Old Injured. Illegible writing

Contains the Subantapada

Reads the following colophon

इत्यौत्थामनिकगोयीचन्द्रविरचिता सुबन्तटीका समाप्ता ।

711 42 A 90

संक्षिप्तसारटीका—गोयीचन्द्रकृता

Paper 99 Foll 15 × 3 inches 7 lines in a page Bengali script Old Injured, Good writing

Contains the Samasapada only

Reads the following colophon

इत्यौत्थासनिकश्रीगायीचन्द्रविरचिताया महाराजाधिराजजुमरनन्दिपरिशोधिताया वृत्तिटीकाया सप्तम समासपाद समाप्त ।

712 42 B 99

संक्षिप्तसारटीका—गोयीचन्द्रकृता

Paper 27 Foll 12 × 3 inches 7 lines *in a page Bengali script Old Much* injured Illegible writing

From the introductory stanza given below it is understood that Jumaranandin did not revise the portion of the Taddhita chapter of Kramadis'vara's Samksiptasara and Goyicandra wrote a commentary on the same to fill up the omission

Contains the Taddhita portion

Beginning

जुमरनन्दिशोधितभागात्परिशिष्टमस्ति यत्किंचित् ।
तत्सपूर्णं कुरुते गोयीचन्द्र प्रकीर्णया वृत्त्या ॥

स्त्रीपुसाभ्या नण् तद्वृन्दादयौ । तद्वृन्दादयो या वन्त एवार्था प्रयुक्तास्तेषु वाच्येषु स्त्रीपुस् इत्येताभ्यामुत्तरे नण् भवति । स्त्रैण पौंस्नम् ।

End

अधात्विति किम् । मुनयिका । सुपाकिका । खट्टिका । खट्टका । अखट्टिका ।

Colophon

इत्यौत्थासनिकश्रीगोयीचन्द्रविरचितजुमरनन्दिपरिशोधितपरिशिष्ट समाप्तम् ।

713 42 B 110.

संक्षिप्तसारटीका—गोयीचन्द्रकृता

Paper 49 Foll 15½ × 3 inches 6 lines in a page Bengali script Old Injured Good writing

Contains the Subanta portion incomplete

714 42 A 83

संक्षिप्तसारटीकाव्याख्या कौमुदी—अभिरामविद्यालंकारकृता

Paper 32 Foll 13½ × 3 inches 7 lines in a page Bengali script Old Injured Illegible writing

lines in a page. Bengali script. Old. Injured. Legible writing.

Contains a fragment of the Subantapāda.

706. 42. B. 98.

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper. 221 Foll. 13 X 3 inches. 10 lines in a page. Bengali script. Old. Injured. Illegible writing.

Contains the pādas Sandhi, Tinanta, Krdanta, Taddhita and Samāsa only.

707. 42. B. 111.

संक्षिप्तसारः वृत्तिसहितः—क्रमदीश्वरकृतः

Paper. 100 Foll. 16¾ X 2¾ inches. 4 lines in a page. Bengali script. Old. Injured Illegible writing.

Contains a fragment of Tinantapāda and Krdantapāda only.

708 42. A. 2.

संक्षिप्तसारटीका—गोयीचन्द्रकृता

Paper. 76 Foll 16 X 3 inches. 6 lines in a page. Bengali script. Old. Injured. Good writing.

A commentary on Kramadisvara's Samksiptasāra by Goyicandra who is mentioned with the title *Auttlasanika* which M. M Haraprasādaśāstri explains to mean 'one to whom the king stands up and offers a seat in his court.' Goyicandra is believed to have lived in the 12th Century A D.

Contains the Subantapāda.

Beginning :

वृक् । नियाना पदानां प्रतिपत्त्यर्थं प्रकृतिप्रत्ययविभागपरिकल्पनं शास्त्रेण क्रियते ।

End :

प्रियात्राः प्रियात्रौ प्रियात्राः । प्रियात्रान , प्रियात्रौ, प्रियात्रान् । प्रियात्रा, प्रियात्राभ्या, प्रियात्राभिः । प्रियात्रे प्रियात्राभ्या, प्रियात्राभ्य , प्रियात्रः, प्रियात्राभ्यान् , प्रियात्राभ्यः । प्रियात्रः, प्रियात्रो, प्रियात्रान् । प्रियात्रि, प्रियात्रो, प्रियात्रानु ।

Colophon :

इति महापण्डितौत्थानिकगोईचन्द्रविरचितायां वृत्तौ सुबन्तटीका समाप्ता ।

Date of copying S'aka : 1730

709. 42. A. 4.

संक्षिप्तसारटीका—गोयीचन्द्रकृता

Paper. 16 Foll 13¼ X 3 inches 6 lines in a page. Bengali script. Old. Injured. Legible writing.

Contains the Kārakapāda only incomplete.

Beginning

क्रिया । नाम्न इत्यधिकारात् कर्मादिसंज्ञा नाम्न एव । अतः परं सूत्रे धात्वर्थाद्यौ कर्मसंज्ञेयपेक्षादिना कर्मादिसंज्ञा नाम्नानैव । कथितायां क्रियाया नाम मुख्यार्थं न ज्ञायते; अत आह—क्रिया सैव धात्वर्थ इति । स धात्वर्थः कोऽपि परिस्पन्दनमात्रस्वरूपः ।

आक्रम्य टिप्पणासारं विज्ञाय गौरव मतम् ।
गोपालस्तनुते सूग्मुदे सारार्थदीपिकाम् ॥

* * * *

वृन्दारकवृन्दपरिचरितपदारविन्दद्वन्द्व श्रीमत्त्रिपुरहरनमस्कार एव परममङ्गलमिति श्रीशिवप्रणामरूप मङ्गल ग्रन्थकृदाचरति—शिवमित्यादि ।

Colophon

इति विविधविद्याविशारदश्रीकविचन्द्रचरणारविन्द द्वन्द्वमिलिन्दवन्द्यघटीकुलोद्भवश्रीगोपालचक्रवर्तिविरचिताया सारार्थदीपिकाया प्रथम सञ्ज्ञासन्धिपाद समाप्त ।

716 42 B 77

संक्षिप्तसारव्याख्या सारार्थदीपिका—गोपालचक्रवर्तिकृता

Paper 59 Foll $14\frac{3}{4} \times 3\frac{1}{2}$ inches 6 lines in a page Bengali script Old Injured Legible writing

Contains the Samasapada only

Reads the following Colophon

इति विविधविद्याविशारदश्रीकविचन्द्रचरणारविन्द द्वन्द्वमिलिन्दवन्द्यघटाकुलोद्भवश्रीगोपालचक्रवर्तिविरचिताया सारार्थदीपिकाया सप्तम समासपाद समाप्त ।

717 42 B 98

उणादिपरिशिष्टम्—क्रमदीश्वरकृतम्

Paper 7 Foll 13×3 inches 10 lines in a page Bengali script Old Injured Illegible writing

This is a supplement to the Krtpada of the Samksiptasara containing rules on the Unâdi affixes together with a vrtti by Kramadisvara

Complete

Beginning

वादेरुणादिवातादौ । वातादौ वाच्य वादरुत्तरे उणादिर्भवति । आदेशागमगुणवृद्धिह्रस्वादया यथागमम परिकल्पनीया । वा—वायु पवन ।

End

इति वादीन्द्रचक्रचूडामणिमहापण्डितश्रीक्रमदीश्वर कृताया वृत्तौ कृच्छेषे उणादिपाद समाप्त ।

718 42 A 12

उणादिपरिशिष्टम्, वृत्तिसहितम्—क्रमदीश्वरकृतम्

Paper 5 Foll 13×3 inches 6 lines in a page Bengali script Old Injured Illegible writing

Wants the beginning otherwise complete

719 39 E 24

उणादिसूत्रवृत्तिः—शिवदासचक्रवर्तिकृता

Paper 57 Foll $8 \times 6\frac{1}{4}$ inches 14 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

This is a commentary on the Unadi portion of the Samksiptasara described above The commentator s name is Siva dasacakravartin J Eggeling describes the work among the works belonging to the Katantra school (Vide No 771 of the India Office Library Catalogue part II)

This is an exposition of Goyicandra s Samksiptasāratika, by Abhiramavidya lamkara of Vandhyagatiya gayaghata family The MS does not give the names of the work and the author However they are made out from Nos 831 and 832, (page 222) of the India Office Library Catalogue part II

No 831 reads the following colophon

इति वन्द्यघटीयगयघटकुलोद्भवश्रीयुताभिरामविद्यालङ्कारभट्टाचार्यकृतौ संक्षिप्तसारटीकाव्याख्याने कौमुद्या गोयीचन्द्रिकाया तिङन्तपाद समाप्त ।

Foll Nos 25 to 29 are missing

Contains the Karaka portion incomplete

Beginning

विहिततद्धितादपि नाम्न कर्त्रादिसञ्ज्ञाविधानपूर्वक प्रथमादिविभक्तिविधानार्थ तद्धितपादानन्तर कारकपाद मारभमाण कारकेषु मुख्यत्वात् कर्तुर्लक्षण प्रथम मभिदधाति क्रियेति । प्रकृतिप्रत्ययविभागपरिकल्पनया शब्दसाधुत्वप्रतिपादकशास्त्रस्य व्याकरणत्वे सञ्ज्ञासूत्रस्य कथ व्याकरणत्वम् । कर्त्रादिसञ्ज्ञाविधानेन सुप्रत्ययान्तस्य प्रकृतिप्रत्ययविभाग एवात्र क्रियत इत्यदोष ।

End

कर्मत्वे सिद्धे कर्मवत्त्वमनर्थकम् । सामान्यधर्मस्य विशेषकथने धात्वर्थेनोपसङ्ग्रहेऽपि विशेषकर्मसबन्धे सकर्मकत्वसभवे . . ।

715 42 B 81

संक्षिप्तसारव्याख्या सारार्थदीपिका— गोपालचक्रवर्तिकृता

Paper, 49 Foll 14 × 2½ inches 8 lines in a page Bengali script Old Injured Good writing

This is a commentary on Kramadisvara s Samksiptasāra by Gopalacakravartin, disciple of Kavicandra and a descendant of Vandyaghati family Kavicandra is also called Vamsivadana in his Samksiptasāratippani Vyakaranadarsa (Vide Nos 823 to 829 of the India Office Library Catalogue part II) Gopalacakravartin was also the author of the Jyotiratna wherein it is stated that the work was composed in the year S'aka 1594=1672 A D (Vide No 75 of the Notices of Sanskrit MSS Second Series By MM Haraprasada S'astri 1904) The author therefore, must have belonged to the middle of the 17th Century A D For another copy of the work see No 232 of the Notices of Sanskrit MSS by Haraptrasada Sastri mentioned above

Contains the 18th pada only

Beginning

य सर्वेषा मतमनुसरन् भाति तत्तत्स्वरूपो
दूरे वाचामपि च मनसा योऽन्तिकस्थोऽपि नित्यम् ।
यस्माद्विश्व जगदपि च सत्सच्चिदानन्दमूर्ति
विश्वग्ज्योतिर्जयति नितरा सर्वदा माधव स ॥
शम्भोर्वद्वपुर्गिरिश्चिजननी वक्ष स्थलस्था हरे
र्या सर्वैरपि वन्दिताङ्घ्रियुगला सूते त्वशेष जगत् ।
वाणी वाङ्मयदेवताखिलमयी सर्वैरगम्यापि या
ता वन्दे निजभक्तकल्पलतिका सच्चिन्मयीमम्बिकाम् ॥
अवाङ्मनसगम्य . . . . . . ।
अमोघानन्दरूपग त वन्द श्रीगुरुमीश्वरम् ॥

(c) PRĀKRTA

722 9 F 30

प्राकृतप्रकाशः—वररुचिकृतः

Paper 3 Foll $9\frac{3}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 32 lines in a page Grantha script Old Much injured Clear writing

This is the well known work on Prākrta grammar written in Sutra style The author is named Vararuci who is, however, identified by some of the commentators with the famous author of the vartikas on Panini s grammar and also referred to by his synonymous name Katyāyana in later works According to this MS the work is complete in eight chapters dealing with the first variety of the six kinds generally known in Prakrta dialects namely 1 Maharastri, 2 S'auraseni, 3 Magadhi, 4 Paisacī, 5 Culikapaisaci and 6 Apabhramsa The metrical commentary on this work called Prakrtamanjari also is complete in eight chapters dealing with the first of the six varieties said above. But the printed book edited by E B Cowell consists of 12 chapters of which 1 to 9 correspond to 1 to 8 of this MS and 10 to 12 deal with Paisaci, Magadhi and S'auraseni

Complete in 8 chapters

Beginning

आदेरत । आ समृद्ध्यादिषु वा । इदीषत्पक्वस्वप्नवेतसव्यजनमृदङ्गाङ्गारेषु । लोपोऽरण्ये । ए शय्यादिषु । ओ बदरे देन । मयूरमयूखयोर्व्वा । चतुर्थीचतुर्दश्योस्तु ना । अदातो यथादिषु वा ।

End

आ कुत्सायाम् । रे अरे हरे सभाषणरतिकलहाक्षेपेषु । विवमिवविआ इवार्थे । शेष संस्कृतात् । निपाता विंशति ।

Colophon

इति प्राकृतव्याकरणसूत्रे अष्टम परिच्छेद ।

723 35 C 18

प्राकृतप्रकाशवृत्तिः मनोरमा—भामहकृता

Paper 17 Foll $10\frac{3}{4} \times 4\frac{1}{2}$ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Slightly injured Good writing

A commentary on Vararuci's Prakrta prakasa by Bhamaha The commentary is called Manorama Though this MS does not give the commentator s name, another MS of the same work described under the next number mentions it as Bhāmaha Cowell s edition of this work divides it into 12 chapters while this MS

Complete.

Beginning:

वादेरुणादिर्वातादौ । वातादौ वाच्ये वादेरुत्तर उणादिर्भवति । आदेशागमगुणवृद्धिह्रस्वादयो यथासंभवं परिकल्पनीयाः । वा-वायुः वातः । बन्ध-बन्धुर्ज्ञातिः सुहृच्च । पा-पायुरपानम् । कृञ्-कारुः शिल्पी ।

End:

लीङ् शिगादेशः शिग्रुः शोभाञ्जनः । कदि नुम्लोपः । कद्रूर्नागमाता । इति शिवम् ।

Colophon.

शिवदासचक्रवर्तिकृता उणादिसूत्रवृत्तिः समाप्ता ।

720. 33. C. 15.

जुमरकौमुदी—यदुनन्दनकृता

Paper. 113 Foll. 15⅛ × 1⅜ inches. 6 lines in a page. Oriya script. Old. Much injured. Legible writing.

A treatise on the Samksiptasāra school of grammar dealing with the formation of words according to that school by Yadunandana.

Contains the Kṛdanta and Kāraka portions.

Beginning.

योगीन्द्रमानसतडागविकासमान-
गङ्गाच्छलेन विगलन्मकरन्दधारी ।
तद्भक्तवृन्दनयनभ्रमरैर्निपीतं
वन्दे हरेः सकलकामदुघं पदाब्जम् ॥

कृत्सु शतृशानौ । अविशेषात् त्रिषु लिङ्गेषु कृत शतृशानौ भवतः ।

End:

Colophon:

इति श्रीगोविन्दचरणैकशरणशाब्दिकयदुनन्दनविरचितायां जुमरकौमुद्यां प्रक्रियायां तृतीयः कृदन्तपादः समाप्तः ।

Colophon:

इति श्रीगोविन्दचरणैकशरणशाब्दिकयदुनन्दनप्रणीतायां जुमरकौमुद्यां प्रक्रियायां कारकपादः समाप्तः ।

721. 33. C. 15.

प्रक्रियादीपः—प्रद्युम्नाचार्यकृतः

Palm-leaf. 171 Foll. 15⅛ × 1⅜ inches. *6 lines in a page. Oriya script. Old.* Much injured. Good writing.

A treatise dealing with the formation of words according to the Samksiptasāra school of grammar by Pradyumnācārya who is said to have born the title Vidyābhūṣaṇa.

Contains up to the end of Tiṅantaprakaraṇa

Beginning:

लम्बोदरपदयुगलं वृन्दारकवृन्दवन्दितं वन्दे ।
भक्तजनकल्पवल्लीं जगदम्बामम्बिका च गुरुम् ॥

अइउण् । ऋलृक् । एओङ् । ऐऔच् । इति सूत्रचतुष्टी । एकादश प्रत्याहारा गृह्यन्ते । आदिवर्णोऽन्त्येन सह प्रत्याहारः । हलः अचः उक्तौ ।

End:

एवं सुमनायते । दुर्मनायते । देहायते । सखायते ॥

Colophon:

इति प्रद्युम्नविद्याभूषणाचार्यविरचिते प्रक्रियादीपे दशगणतिङन्तपादः समाप्तः । समाप्तश्चायं ग्रन्थः ।

The following stanza is read at the end

पठतामपि वदतामपि
चिन्तयता चापि शृण्वतामपि वा ।
वररुचिविरचितवेद्या
विद्या विद्याद्य तनुताम् ॥

725 37 B 10

प्राकृतप्रकाशवृत्तिः— रामपाणिवादकृता

Paper 87 Foll 13 × 8½ inches 19 lines in a page Devanagari script New Good Good writing Written on one side of paper Transcribed from a MS available in the curator's office Library Trivandrum

This is a commentary on Vararuci's Prākṛtaprakasa by Ramapanivada who lived in the 18th Century A D The author is believed to have written a good number of other works such as Kṛṣnavilāsavyākhya Kamsavaho Usa niruddho Raghaviya Visnuvilāsa etc and is said to have been the disciple of Nārāyanabhatta the famous Kerala author The work has been printed and published by the Adyar Library under the editorship of Dr C Kunhan Raja and Pandit K Ramachandra Sarma The MS is complete in eight paricchedas

Beginning

मुक्तिभिरेव गृहीता बहुविधरूपावतारगम्भीरः ।
जयति स भगवान् स विष्णु प्राकृतशास्त्रप्रपञ्च इव ॥
प्रणिपत्य विद्वराज श्रीगुरुपाद मुनिवरं वाणीम् ।
प्राकृतमहिमुना च प्राकृतवृत्तिमया क्रियते ॥

तत्रादौ लिपिविन्यासः समस्तः क्रियते—

विन्दुर्विधीयते योऽत्र यश्च स्वाभाविकस्तया ।
विन्यासो लिपुषु ज्ञेयस्ताभ्या पूर्वस्य मूर्धनि ॥

ताभ्यां विधीयमानस्वाभाविकाभ्यां पूर्वो यो वर्णः तस्य मूर्धनि तयोर्विन्द्वोर्विन्यासः । यथा विधीयमान दसइ फसो । स्वाभाविका यथा— कसा हसा ।

अनुस्वारस्त्वशास्त्रीयः परस्य द्वित्वसूचकः ।
वर्णयोः पूर्वपरयोरन्तराले विलिख्यते ॥

अस्मिन् शास्त्रे तावदविहितत्वादशास्त्रीयः । प०खइ मि०खइ । अथ सूत्राण्युदाह्रियन्ते—

आदेरतः । अधिकारोऽयम् । आदेरित्येतत्परिच्छेदसमाप्तेरधिक्रियते । अत इति तु 'अदातो यथादिषु' इति सूत्रात्प्राक्तनेष्वधिकारः । इत ऊर्ध्वं ये ऽनुक्रमिष्यन्ते ते विधयः आदेरकारस्य वेदितव्याः । वक्ष्यति 'लोपोऽरण्ये' । अरण्यं रण्णं ।

End

रडयोर्ळ । कामा णव्वा । अहमिन्यत्र अहके । अहके लोशपळिता । इत्येतावानेव विशेषः । तद्वत् मेवेदमपि । तद्वदस्य सम्भवात् पो वः, नो णः, टो डः, इत्याद्यक्षरविकारमात्रमेव । पैशाचऽपि शषसा शः, रडलाना ळः इत्येतावन्मात्रमेव विशेष इति तावदत्रैवान्तभूतोऽयमपि विशेषः ॥

प्राकृतलक्षणमेतत्प्रायेणाकं प्रयोगाननुसृत्य ।
अपरमपभ्रंशादेर्लक्षणमन्यत्र विज्ञेयम् ॥

Colophon

इति रामपाणिवादविरचितायां प्राकृतवृत्तौ अष्टमः परिच्छेदः । समाप्तेयं प्राकृतवृत्तिः ।

726 9 F 30

प्राकृतप्रकाशव्याख्या प्राकृतमञ्जरी

Paper 21 Foll 6¾ × 9¾ inches 32

into 10 chapters The chapters 10 to 12 found in Cowell's edition are combined into one i e the 10th chapter in the MS The last part of the last chapter dealing with S'auraseni has no commentary like the printed edition

Complete in 10 chapters

Beginning

जयति मदमुदितमधुकरमधुररुताकलनकूणितापाङ्ग ।
करविहितगण्डकण्डूविनोदसुखितो गणाधिपति ॥

आदेरत । अधिकारोऽयम । यदित ऊर्ध्वमनुक्रमिष्या मस्तदादेरत. स्थाने भवतीत्येव वेदितव्यम् । आदेरेतत् आपरिच्छेदसमाप्तेरत इति च आ अकारविधानात् । वा समृद्ध्यादिषु । समृद्धि इत्येवमादिषु आदेरकारस्या कारो भवति वा, समिद्धी । सामिद्धी । पअड । पाअड । आहिआई । माणसिणी । पाडिवआ । सारिच्छ । पाडिसिद्धी । पासुत्त । आसासो । पक्षे अहिआई इत्यादि । समृद्धिप्रकटाभिजातिमनस्विनी प्रतिपत्सदृशप्रतिस्पर्धिप्रसुप्ताश्व । आकृतिगणोऽयम् ।

End

अनन्य एव । मिपा लोटि च । आश्चर्यस्याच्छरिअ । दालादण्डदशनेषु । शेष महाराष्ट्रीवत् । "महाराष्ट्राद्भवा भाषा विशुद्ध प्राकृत विदु " इत्युक्ते ।

Colophon

इति वररुचिविरचिताया प्राकृतमनोरमाया वृत्तौ भाषाविभागो दशम परिच्छेद ।

The reading of the above colophon is apparently wrong in respect of the authorship of the commentary as Vararuci

The front page of the fol 1 reads the following stanza

" गुणायन्ते दोषा सुजनवदने दुर्जनमुखे
गुणा दोषायन्ते तदपि खलु नो विस्मयपदम् ।
तथाय जीमूतो लवणजलधेर्वारि मधुर
फणी क्षीर पीत्वा वमति गरल तु सहतरम ॥ "

The scribe adds

" खखाङ्कचन्द्रवत्सरेऽगस्त्यनागसयुते
पौषमासि कृष्णपक्षके विलेखित हि पुस्तकम् ॥ "

724 11 D 10+

प्राकृतप्रकाशवृत्तिः मनोरमा—भामहकृता

Paper 24 Foll 8 × 3¾ inches 11 lines in a page Devanagari script Old Slightly injured Good writing

Contains 1 to 11 chapters, and the text only of the 12th chapter

The following additional stanza is read in the beginning

वररुचिरचितप्राकृतलक्षणसूत्राणि लक्ष्यमार्गेण ।
बुद्धया चकार वृत्ति सक्षिप्ता भामह स्पष्टाम् ॥

End

प्रकृत्या दाढण्डदशनेषु । शेष महाराष्ट्रीवत् ।

Colophon

इति वररुचिकृते प्राकृतप्रकाशे मनोरमाया वृत्तौ द्वादश परिच्छेद समाप्त ।

Date of copying

सवत १८३(?) भाद्रपदशुक्लद्वादशी रवौ अमृ पुरस्थेन आशारामेण लिखिता प्राकृतमनोरमा आत्म पठनार्थ परोपकारार्थ च ।

lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Complete in 8 chapters

Three extra leaves are added at the end containing an errata of the MS

729 24 L 4

प्राकृतप्रकाशव्याख्या—प्राकृतमञ्जरी

Palm leaf 24 Foll 17¾ × 1½ inches 8 *lines in a page* Grantha script *Old* Injured Good writing

Complete in 8 paricchedas

730 25 E 13

प्राकृतप्रकाशव्याख्या

Palm leaf 13 Foll 12½ × 1 inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

An anonymous commentary on Vararuci s Prakrtaprakasa (Vide for complete copy R No 4389 of the Madras *Govt Oriental MSS Library Catalogue*)

Contains the Paricchedas 1 and 2 only

Beginning

अखिलात्मगुणावासमज्ञानतिमिरापहम् ।
आश्रितानां सुशरणं वन्देऽनन्तं ॥
श्रियेऽस्तु व श्रीजलदादराभे
भुजान्तरे या भुवनैकभर्तु ।
निष्टापनिर्णिक्तसुवर्णवर्णा
जम्बूनदीवाम्बुनिधौ विभाति ॥
भव स भवत पायादपायादस्य जाह्नवी ।
भाति मूर्ध्नि जटा चूडाबद्धसूत्रमिव स्थिता ॥
प्राकृतसूत्रगणानां वाररुचानां मयाधुना क्रियते ।
वृत्ति सरूपसिद्धि साक्षपाडम्बरेणेयम् ॥

आदेरत । आदेरित्या परिच्छेदसमाप्तेरधिकार । अत इति चाकारविधानात् । यदित ऊर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्त देरत स्थाने भवतीति वेदितव्यम् । आ समृद्ध्यादिषु वा । समृद्ध्यादिषु शब्देषु आदेरत स्थाने वा आकारादेशो भवति । समृद्धि —समिद्धी सामिद्धी वा । व्युत्पत्ति । समृद्ध स् इति स्थिते आ समृद्ध्यादिषु वेत्यनेन विकल्पेनाकारादेश । इडृष्यादिष्विति ऋत इत्वम् । सुभि सुप्सु दीर्घ इति दीर्घ । अन्त्यहल इति सुलोप ।

End

स्नुषाया ह्न । स्नुषाशब्दे स्न् इत्यस्य ह्न इत्यय मादेशो भवति । स्नुषा ह्नुसा ।

Colophon

इति प्राकृतप्रकाशे द्वितीय परिच्छेद ।
युक्तस्योपरि लोप ।

731 9 J 20

प्राकृतरूपावतार:—सिंहराजकृत:

Paper 88 Foll 8½ × 6½ inches 14 lines in a page Devanagari script New *Good Good writing*

A work on Prakrta grammar based on Valmiki s Prakrtasutras some of which are also quoted and explained herein The author Simharaja was the son of Samudrabandhayajvan the auther of the Alamkarasarvasvavyakhya published in the Trivandrum Sanskrit Series No 40 Samudrabandha is said to have flourished in the court of Ramavarman (1265 A D) The author Simharāja was also the *author of the Karpūramanjarivyakhya*

lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

This is a metrical Commentary on Vararuci's Prākrtaprakāsa described in No. 722. The author's name is not known. He refers to the author Vararuci by his synonymous name Kātyāyana. This work is complete in 8 chapters dealing with the first variety of the 6 kinds of Prākrta language spoken in different localities. This work has been printed and published in Nirnayasāgara Press, Bombay. The editor of the publication says that Vararuci was the author of the text and commentary.

Complete in 8 chapters.

Beginning:

बाह्यान्तरं तमो भित्वा यज्ज्योतिर्भासते परम् ।
नमो भगवते तस्मै सूर्याय परमात्मने ॥
उदेतु भगवान्भानुरुदयाद्रेरिवात्मनः ।
येन वाचो यथार्था नः स्फुरन्ति सगुणाः स्वयम् ॥
प्रसीदन्तु च वाचस्ता यासां माधुर्यमुज्झितम् ।
प्राकृतच्छद्मना चक्रे कात्यायनमहाकविः ॥
वन्दे वररुचिं तं च यत्प्रज्ञामञ्जरीमधु ।
अद्याप्यास्वादयन्त्येव हृद्य विद्वन्मधुव्रताः ॥
व्याकर्तुं प्राकृतत्वेन गिरः परिणतिं गताः ।
कोऽन्यः शक्तो भवेत्तस्मात्कवे. कात्यायनादृते ॥
अहो तत्प्राकृतं हारि प्रियावक्त्रेन्दुसुन्दरम् ।
सूक्तयो यत्र राजन्ते सुधानिष्यन्दनिर्भराः ॥
यावत्प्राकृतसूत्राणि व्याख्यास्यामो वय पुनः ।
न विद्यादर्पकण्डूत्या केवल तद्विवित्सया ॥
कात्यायनप्रणीतेऽस्मिन्प्राकृताब्धौ तितीर्षया ।
अप्रज्ञापोततन्त्राय नमो मह्यं निमज्जते ॥
'आदेरत. ।

आदेरित्यधिकारोऽयमा परिच्छेदपूरणात् ।
अत इत्यपि तस्मात्प्रागात इत्यपि यो विधिः ॥
एकस्मिन्नेव शब्दे स्यादेक एवादनेकशः ।
आदेरिति तदादेः स्यान्न पदादेरिति स्मृतिः ॥

End:

'शेषः संस्कृतात् ।
कृत्तद्धितसमासादिः शेषो गम्येत संस्कृतात् ।
उक्तलक्षणवृत्त्यैव तत्सर्वं परिकल्प्यताम् ॥

Colophon:

इति प्राकृतमञ्जर्यामष्टमः परिच्छेदः । प्राकृत व्याकरणव्याख्या समाप्ता ॥

The Scribe adds:

क्रोधने वत्सरे मासि कुम्भे विंशतिवासरे ।
पुस्तकोऽयं समाप्तोऽभूदम्बिकानुग्रहाद् दृढम् ॥

727. 19. P. 11.

प्राकृतप्रकाशव्याख्या—प्राकृतमञ्जरी

Palm-leaf. 39 Foll. $17\frac{1}{8} \times 1$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Breaks off in the 8th pariccheda.

Reads the following additional stanza in the beginning:

अश्रान्तमुत्पुलकजालमजस्रमाविः-
स्वेदाम्बुबिन्दु सततार्धनिमीलिताक्षम् ।
नित्य दरोच्छ्वसितनीवि सदासकम्पं
श्यामारुणं मिथुनमस्तु शिवंकर नः ॥

728. 24. L. 2.

प्राकृतप्रकाशव्याख्या—प्राकृतमञ्जरी

Palm-leaf. 31 Foll. 16×1 inches. 5

As Trivikrama the commentator has been assigned to the 14th century A D our author *Valmiki should have lived earlier* than the 14th century A D The work is divided into three adhyayas each containing four pādas The first adhyaya consists of 364 sutras the second 361 and the last 461 Thus the total number of sūtras according to this MS is 1186 There is an edition of the work printed *in Telugu* character According to that edition the total number of sutras is 1086

The MS contains also the following works written in English script

1 Alphabetical Index of the Prakrta sūtras of Vararuci (pp 1 18)

2 *Alphabetical Index of the Prakrta* sutras of Hemacandra (pp 1 3)

3 Prākrtasūtras of Hemacandra (the 8th chapter of his S'abdanusasana pp 1 61)

4 Alphabetical Index of the Prākrta sutras of Vālmiki (styled as Trivikrama sūtras pp 1 10)

5 Vocabulary for Prakṛta words with their corresponding Sanskrit words (pp 1 39)

Complete

Beginning

सिद्धिर्लोकाच्च । अनुक्तमन्यशब्दानुशासनवत् । सज्ञान्त्याहारमयी वा । सुप्स्वादिरन्त्यहला । ह्रा ह्रस्व । दि दीर्घ । शषसा शु । स समास । आदि खु । गा गणवर ।

End

गाली वेद्यामानायां च । कण्णा त्रिभाचर्चो अव तसे च । अलग्घिअडगदेजलाग्या च । ओमारो नदीमध्यद्वीपे कमठे च । उब्भोभीतो सद्भावे च ॥२०६॥

Colophon

इति तृतीयाध्याये चतुर्थ पाद । समाप्तश्चाध्याय ।

733 8 J 46²

प्राकृतसूत्रम्—वाल्मीकिकृतम्

Paper 33 Foll 8½ × 6½ inches 21 lines in a page Devanagari script Old Good Good *writing*

Complete

Two extra leaves added at the beginning read a portion of the work in duplicate Tirivikramasūtra is the title of the work given in each page

734 8 J 56

प्राकृतसूत्रम्—वाल्मीकिकृतम्

Paper 56 Foll 7¾ × 6 inches 25 lines in a page Devanāgarī script Old *Injured* Good *writing*

Contains the sūtras arranged in alphabetical order Trivikramasūtra is the title of the work given in each page

Complete

735 8 J 46²

प्राकृतसूत्रवृत्तिः—त्रिविक्रमकृता

Paper 76 Foll 8½ × 6½ inches 20 lines in a page *Devanāgarī script Old* Injured Good writing

This is a commentary on Vālmīki's Prākṛtasūtra by Trivikramadeva son of

(Vide Pandit V. Krishnamacharya's Notes on the MS. of the Karpūramañjarī-vyākhyā, published in the Adyar Library Bulletin 1945, for further remarks)

Complete.

Beginning.

अन्तरायान्धतमसविध्वंसनविभाकरम् ।
दैत्यपक्षोपमर्देन्दु वन्दे करिमुख महः ॥
उत्तराभिमुखा भक्ता यस्य वाचस्पतावपि ।
भजामि भागधेय त प्रसन्न दक्षिणामुखम् ॥
सेतु व्याख्यानरूपं गहनमकृत य· शास्त्रसाहित्यसिन्धो-
र्बुद्‌ध्या बुद्धा यथार्थं व्यरचयत निजा सिन्धुबन्धेति महाम् ।
नत्वा य यायजूक निगमविधिविद तातमस्य प्रसादाद्धक्त
रूपावतार विरचयति मित सिंहराद् प्राकृतीयम ॥

इह प्राकृतशब्दास्त्रिधा । संस्कृतसमा संस्कृतभवा देश्याश्चेति । संस्कृतभवाश्च द्विधा । साध्यमानसंस्कृतभवाः सिद्धसंस्कृतभवाश्चेति । तत्र देश्यवर्जितत्रिविधप्राकृतशब्दविषय प्राकृतव्याकरणमारभ्यम । भाषान्तरविषयत्वे सत्यपि प्रायिकत्वात् सकलनलक्षणप्रकृतिसम्बन्धित्वस्य भाषान्तरेष्वपि विद्यमानत्वाद्वा प्राकृत व्याकरणमिति व्यवहार । प्रक्रियाशस्य शास्त्रे व्याकीर्णत्वात्तत्सुखज्ञानार्थमस्माभिरय प्राकृतरूपावतारः प्रस्तूयते । तत्रादौ शास्त्रीयसंव्यवहारज्ञापनार्थं सज्ञा परिभाषे वर्ण्येते—सुप्स्वादिरन्त्यहला । स्वादिषु विभक्तिष्वादिवर्णो वचन वा अन्त्यहला सह संज्ञा स्यात् ।

End

अन्यादृशस्य अन्नाइराबराइसो । अन्यादृशस्य अन्नाइरा, वराइसो इति भवत । अन्नाइरा, वराइसो । पस्सगृही दशिमहो । पस्सदि गृहदि ।

Colophon

इति सकलविद्याविशारदस्य समुद्रबन्धयज्वन' सूनुना सिंहराजनामधेयेन विरचिते प्राकृतरूपावतरे विद्याशौरसेन्यादिविभागः समाप्तः ।

732 8. J. 46½

प्राकृतसूत्रम्—वाल्मीकिकृतम्

Paper. 160 Foll. $7\frac{3}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 15 lines in a page. Devanāgarī script Old Good Good writing Written on one side of paper Each page contains the title of the work as *Trivikramavrttisiddhasūtrapāṭhaḥ* which would mean "the reading of the Sūtras determined according to Trivikrama's vrtti'

The work is written in the sūtra form and gives the rules on grammar of Prākrta language which is generally held to be a corruption of Sanskrit. It deals with the 6 kinds of Prākrta language known as Maharāstrī, S'aurasenī, Māgadhī, Paisācī, Cūlika and Apabhramsa The authorship is attributed to a certain Vālmiki However commentators on the work identify him with the famous author of the Rāmāyaṇa The work is also known by the title *Vālmikisūtra* after the author's name Some critics opine that the work was written originally in verse and then the verses were split up into various sūtras by the commentator Trivikrama for adding his vrtti to them But this assertion does not seem to receive full support as some of the sūtras are not readable as verse when combined together.

737 8 J 20

प्राकृतसूत्रवृत्तिः—त्रिविक्रमकृता

Paper 57 Foll 8 × 6½ inches 20 lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

The leaves are bound in disorder

The codex contains only the variation of readings in Trivikrama's vrtti found in comparison with the MS belonging to one Visvesvarasastrin of Bangalore

738 8 H 25

प्राकृतसूत्रवृत्तिः—त्रिविक्रमकृता

Paper 84 Foll 15 × 6½ inches 13 lines in a page Telugu script Old Much injured Legible writing

Complete in 3 adhyāyas

Reads the following end and colophon

End

सुरा इत्यादय शब्दास्तद्भवतत्समवर्तमाना प्रयोग पदवीमासादयन्ति । सिद्ध इति पद मङ्गलार्थम् ।

Colophon

इति श्रीमदर्हनन्दित्रैविद्यदेवश्रुतवरश्रीपादप्रसादासादितसमस्तविद्याप्रभावश्रीमत्त्रिविक्रमदेवविरचितप्राकृतव्याकरणवृत्तौ तृतीयस्याध्यायस्य चतुर्थ पाद ।

Then reads the following stanzas

सप्रत्ययप्रकृतिसिद्धमदीयसूत्र
सत्कारक बहुविधक्रियमौपदश्यम् ।
शब्दानुशासनमिद प्रगुणप्रयाग
त्रैविक्रम भजत मन्त्रमिवा ऽसिध्यै ॥
विशन्तन्त श्रात्र पदमधुरिमा मेदुरयति
प्रणिता नूतार्थ प्रतिपदमहा साधुवचनम् ।
रस पात्रीकुर्यात्भुवनमनुभावादिव कृते
यदि श्राव्य काव्य मम रसिकवर्यैर्बुधजनै ॥
वक्तार सन्तु सर्वऽपि स्वाभिप्रायप्रकाशने ।
स पराशयसवादी कथास्वेकस्त्रिविक्रम ॥

739 8 J 46[1]

प्राकृतसूत्रम्—हेमचन्द्राचार्यकृतम्

Paper 61 Foll 7¾ × 6½ inches 20 lines in a page English script Old Good Good writing

This is the 8th chapter of the Sabdānusasana of Hemacandracārya dealing with the grammar on Prakrta Language The author is said to be the pupil of Devacandra and teacher of Kumārapala He is said to have born in 1088 A D and died in 1175 A D

Complete

Beginning

अथ प्राकृतम् । बहुलम् । आर्षम् । दीर्घह्रस्वौ मिथो वृत्तौ । पदयो सन्धिर्वा । न युवर्णस्यास्वे । एदोता स्वरे । स्वरस्योद्वृत्ते । त्यादे । लुक् । अन्त्यव्यञ्जनस्य । न श्रुदुदो । निर्दुरोर्वा ।

End

लिङ्गमतन्त्रम् । शौरसेनीवत् । अव्ययश्च । शेष सस्कृतवत्सिद्धम् ।

Colophon

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञशब्दानुशासनलघुवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थ पाद । अष्टमोऽध्याय समाप्त ।

This MS contains also an alphabetical index of the sūtras

Mallinātha and Laksmī and grandson of Ādityavarman of Bāna family Trivikrama's brother Bhāma was also known with the title Vrttavidyut. The author states that he collected the Prākrta words from the works of Jinasena, Hemacandra and others and gave them as examples for the rules He salutes S'rīvīra and describes himself as a disciple of Arhanandin About the authorship of Trivikrama attention may be invited to the article by Prof A N. Upadhya, published in the journal of the Bhāratīya-Vidya-Bhavan, Bombay in May 1941

Breaks off in the 1st pāda of the 3rd adhyāya

Beginning

श्रीवीरं प्राच्याचलसमुदितमखिलप्रकाशनं वन्दे ।
दिव्यध्वनिपटुदीधितिमहमक्षरपद्धतिप्राप्त्यै ॥ १ ॥
श्रुतभर्तुरर्हंनन्दित्रैविद्यमुने: पदाम्बुजभ्रमर: ।
श्रीबाणमुकुलकमलद्युमणेरादित्यवर्मण: पौत्र: ॥ २ ॥
श्रीमल्लिनाथपुत्रो लक्ष्मीगर्भामृताम्बुधिसुधांशु. ।
भामस्य वृत्तविद्युन्नाम्नो भ्राता त्रिविक्रम: सुकवि. ॥३॥
श्रीवीरजिनसेनार्यादिवच.पयोनिधे: कतिचित् ।
प्राकृतपदरत्नानि प्रकृतिकृतीमकृतिभूषणाय चिनोति ॥ ४
अनल्पार्थ: सुखोच्चार: शब्द: साहित्यजीवितम् ।
वच: प्राकृतमेवेति मत सूत्रानुवर्तिनाम् ॥ ५ ॥
प्राकृत तत्सम देश्य तद्भव चेत्यदस्त्रिधा ।
तत्समं संस्कृतसम ज्ञेयं संस्कृतलक्षणात् ॥ ६ ॥
देश्यमार्ष च रूढत्वात्स्वतन्त्रत्वाच्च भूयसा ।
लक्ष्म नापेक्ष्यते तस्य सम्प्रदायो हि बोधक: ॥ ७ ॥
प्रकृते. संस्कृतात्साध्यमानात्सिद्धाच्च यद्भवेत् ।
प्राकृतस्यास्य लक्ष्यानुरोधि लक्ष्म प्रचक्ष्महे ॥ ८ ॥
प्राकृतपदार्थसार्थप्राप्त्यै निजसूत्रमार्गमनुगमिता ।
वृत्तिर्यथार्थसिद्ध्यै त्रिविक्रमेणागमात्क्रियते ॥ ९ ॥
तद्भवतत्समदेश्यप्राकृतरूपाणि पश्यता विदुषाम् ।
दर्पणतयेयमवनौ वृत्तिस्त्रैविक्रमी जयति ॥ १० ॥
प्राकृतरूपाणि यथा प्राच्यैरा हेमचन्द्राचार्यात् ।
विवृतानि यथा तानि प्रतिबिम्बन्तीह सर्वाणि ॥ ११ ॥

सिद्धिर्लोकाच्च । सिद्धिरिह प्रस्तुतप्राकृतशब्दसबन्धिनी परिगृह्यते । सा च लोकाद्भवति । यस्मात् ऋलृवर्णाभ्यामैकारौकाराभ्यामसंयुक्तङञकाराभ्या द्विवचनाक्षरेण विरहित: शब्दोच्चारो लोकव्यवहारादेव लभ्यते, तस्मात् सिद्धिर्लोकादिति वेदतव्यम् । चकाराद्वक्ष्यमाणादनेकान्ताच्च ॥ १ ॥ अनुक्तमन्यशब्दानुशासनवत् । यदिह स्वरादिसंज्ञात्वेन सधिप्रभृतिकार्यत्वेन चानुक्त तदन्यशब्दानुशासवत् कौमारजैनेन्द्रपाणिनीय प्रभृतिषु यथोक्तं तथैव वेदितव्यम ।

End ·

डिप्पणिड्डुहौ विगले. । *विपूर्वस्य गलते: डिप्प,* णिड्डुह इत्यादेशौ तु भवत: । डिप्पइ । णिड्डुहइ । विगलइ ॥ १०१ ॥

736 54. A. 13

प्राकृतसूत्रवृत्ति:—त्रिविक्रमकृता

Paper 21 Foll 8 × 6½ inches 14 lines in a page Devanāgari script Old. New Good writing

Contains the first pāda of the first adhyāya

Reads the following colophon

इति श्रीमदर्हंनन्दित्रैविद्यश्रुतवरमुनिचन्द्रप्रसादासादितसमस्तविद्याप्रभावत्रिविक्रमदेवविरचितप्राकृतव्याकरणवृत्तौ प्रथमाध्यायस्य प्रथमपाद: समाप्त: ।

सिद्धिर्लोकाच्च । सिद्धिरिह प्रस्तुता प्राकृतशास्त्र सवन्धिनी गृह्यते । सा च लोकाद्भवति । यस्मात् ऋलृवर्णाभ्यां शषाभ्यामैकारौकाराभ्याममयुक्तङञकाराभ्यां द्विवचनाच्च विरहितं प्रयोगा लोके दृश्यन्ते तस्मात्सिद्धिर्लोकादिति ज्ञेयम् । चकारादृक्ष्यमाणलक्षणाच्च ।

End

तक्षेश्छोल्लः । 'तक्षू तनूकरणे' इत्यस्य चाल्ल इत्यादेशः स्यात् । चाल्लइ, चाल्लदि । शेषाश्च धात्वादेशा भावकर्मणोर्धात्वादेशाः प्रत्ययाश्च सर्वे प्राकृतवदवगन्तव्याः ।

नवाक्षरीमहामन्त्रगणादिश्लोकगर्भितम् ।
इमं प्रबन्धं विबुधः पठन् वाक्सिद्धिमाप्नुयात् ॥

Colophon

इति श्रीमदखिलविद्यापरिवादक्षिणामूर्तिमहादेवप्रसादलब्धविद्याप्रौतस्मीमांसाशास्त्रतर्कसाहित्यसार्वभौमचक्रवर्तियज्ञेश्वरभट्टोपाध्यायतनयकामकृष्णभट्टोपाध्यायशिष्येण सत्कविकर्गर्भशुक्तिमुक्तामणिना सर्वविद्वत्कविसमतन दक्षिणामूर्तिमहादेवकिङ्करेण लक्ष्मीधरेण विरचितायां षड्भाषाचन्द्रिकायामपभ्रंशविभागः । समाप्तो ग्रन्थः ।

741 **8 H 37**

षड्भाषाचन्द्रिका—लक्ष्मीधरकृता

Paper 32 Foll 8 × 6½ inches 17 lines *in a page Devanāgarī script Old Good* Good writing

Contains the Subanta and Tinanta portions incomplete

742 **39 C 2**

षड्भाषाविवरणम्—बालसरस्वतीकृतम्

Paper 74 Foll 8¾ × 8½ inches 14 lines in a page Devanāgarī script Old Good Good writing

This is a treatise on grammar of Prākrta dialect of six kinds as dealt with in the Prākrtasūtras of Valmīki The author Bālasarasvati was the son of Krsna and grandson of Bhairava of Yelakūci family The following Telugu works also are known to have been written by the author (1) Bālasarasvatīyamu (2) Kaumudī natakamu, (3) Bāhatamu (4) Candrikaparinayamu (5) Vāmanapurāṇamu (6) Bhramaragītaprabandhamu and (7) Yādavaraghavapandavīyamu The first of these works is a commentary on the Andhraśabdacintāmani of Nannayabhatta The author states therein that his real name was Venkatakrsna and the name Bālasarasvatī was only the title borne by him He also states that he and his ancestors were inhabitants of the village Edappalli donated by Aliya Rāma rāya son of Tirumala Rāya of Vijayanagar (1550 A D) (Vide No 248 of the *Descriptive Catalogue of Telugu MSS in the Government Oriental MSS Library Madras) He mentions Trivik*rama and Hemacandra As he quotes *Rāmacandrāśrama s Siddhāntacandrikā* he must have belonged to a later period

Complete

Beginning

चतुर्मुखमुखाम्भोजमुखरीकृतगिरा ।
वाणी ददाति शान्त स्म सर्वं वाञ्छितं नः ॥१॥
कविमिश्रा पुरा दत्तमिदं जगत्त्रयं ।

740 9 E 75

षड्भाषाचन्द्रिका—लक्ष्मीधरकृता

Paper 117 Foll 12 × 3¾ inches 10 lines in a page Telugu script Old Much injured Clear writing

A treatise on Prākrta grammar dealing with the six varieties of Prākrta dialects namely Māharāstri, Māgadhi, S'auraseni Paisācī, Cūlikāpaisācī and Apabhramsa The author in the course of treatise incidentally comments upon Vālmīkisūtras and Trivikrama's Vrtti thereon The author Laksmīdhara was the son of Yajñesvarbhatta and Sarvāmbikā and grandson of Timmayasomayājin of Carakuri family He was the native of a village situated on the bank of Krsna river His elder brother and preceptor was Kondubhattopādhyāya Laksmīdhara is known to have written the following works 1 Prasannarāghavavyākhyā Timmabhūpālīya (1580 A D). 2 Gītagōvinda-vyākyā S'rutirañjanī (1580 A D), 3 Anargarāghavavyākhyā Istārthakalpavallī In the last work he states that he became samnyāsin with the name Rāmānanda under Krsnānandayati It is said that each of the 9 syllables of a mantra (Daksināmūrti mantra ?) is included in certain stanzas of the work The printed editions of this work read some extra stanzas in the beginning

Complete

Beginning

श्रीरामचन्द्र विज्ञानदायिने लोकसाक्षिणे ।
करुणामयवीक्षाय दक्षिणामूर्तये नमः ॥
वीसद्ध कुणिअसराइरहसाणीसासणुण्ण ठिरा
पुव्व दिट्ठमहोरखरण समिअसेअतु एक्क-यले ।
आलोलामळहारकुण्डळपहाकिम्मीरकुप्पा सअ
ळच्छीए थणमण्डळं हवउ दे इट्ठदाणु मुह ॥
विलम्बं कृतस्मराजिरमसनि श्वासतुन्न स्पृहा
पूर्वं दृष्टमधोक्षजेन शमितस्वेदाम्वेकस्थले ।
आलोलामलहारकुण्डलप्रभाकिम्मीरकूर्पासक
लक्ष्म्या स्तनमण्डलं भवतु ते इष्टार्थदानोन्मुखम् ॥
बेहिं बेहिं अ हत्थे हत्थेहिं गण्डजुअमज्जाए ।
घेत्तूण चुम्बमाणो अहरं णे पाउ कामओ देओ ॥
द्वाभ्यां द्वाभ्यां च स्तनौ हस्ताभ्यां गण्डयुगमर्यादया ।
गृहीत्वा चुम्बमान, अधर नः पातु कामदो देवः ॥
कुणिअहरधणुहभंगे जणअसुआसतकमलिणीमित्ते ।
चिट्ठउ विहरउ सते रहुणाहे मह मणो णिच ॥
कृतहरधनुर्भङ्गे जनकसुताक्रान्तकमलिनीमित्रे ।
तिष्ठतु विहरतु शान्ते रघुनाथे मम मनो नित्यम् ॥
लक्ष्मीधराख्यविदुषा षड्भाषाचन्द्रिकानया ।
विद्वत्कविचकोराणां प्रीतये क्रियतेऽधुना ॥
वाग्देवी जननी येषां वाल्मीकिर्मूलसूत्रकृत् ।
भाषाप्रयोगा ज्ञेयास्ते षड्भाषाचन्द्रिकाध्वना ॥

अथेदानीं परिभाषाणां स्वरूप विनियोगश्च कथ्यते—

भाषा द्विधा संस्कृता च प्राकृता चेति भेदतः ।
कौमारपाणिनीयादिसंस्कृता संस्कृता मता ॥
इयं तु देवतादीनां मुनीनां नायकस्य च ।
विप्रक्षत्रगिरद्भदमन्त्रिकञ्चुकिनामपि ॥
उद्दिष्टा च विटादीनामनीचानां प्रयुज्यते ।
प्रकृतेः संस्कृतायास्तु विकृतिः प्राकृती मता ॥
षड्विधा सा प्राकृती च शौरसेनी च मागधी ।
पैशाची चूलिका पैशाच्यपभ्रंश इति क्रमात् ॥
• • • •

(*d*) MISCELLANEOUS

743 22 A 36

अथर्वणकारिका:

Palm leaf 6 Foll 18 × 1½ inches 8 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

A brief work written in Sanskrit on Telugu grammar by an anonymous author It is written in verse The first page of the MS mentions the title of the work as Atharvanakarikalu The work is different from the Atharvanakarika also called Vikrtiviveka attributed to Atharvanacārya (*vide R No 405 of the Catalogue* of Telugu MSS in the Government Oriental MSS Library Madras) and from the Trilingasabdanusasana of the same author If the word Pujyapada in the last stanza of this work is taken to denote Akalankadeva the author of Karnatakasabdanusasana our author may be fixed in the last part of the 17th century A D (Vide Viresalingam Pantulu s Āndhrakavulacaritramu page 260, part I 1917)

Complete

Beginning

अध्यामहादसा मूर्ध्न सवस्यति निगद्यत ।
तदनुनस्य कावस्य वक्ता भवति पाणिनि ॥

वर्णलोपागमस्यैके सर्वस्मिस्तद्भवे पद ।
भिन्नत्वयुक्तवर्णस्य लोपादेशागमास्तथा ॥
तद्भव सस्कृती ये स्युरादेशायास्तदन्यत ।
वर्णस्य व्यत्ययश्च कुत्रचित्कविसमत ॥
प्राकृते तद्भवे चापि चजौ दन्तभवौ स्मृतौ ।
अहेयमन्यदेशीय यत्तदेव प्रयुज्यते ॥
स खण्ड. प्रथमान्ध्र स्याद्विक्रनेऽत्र कदापि च ।
तृतीये प्रथमे वर्ण पर एव हि दृश्यत ॥
बिन्दुर्वैकृतमध्येऽत्र नान्यवर्ण परे तु स ।
सयुक्ते सस्कृताद्ये स्यात्सर्वमान्ध्रपद लघु ॥
भवेदाद्यसमासेऽपि उभयोर्यत्पद तथा ।
परेऽपि च तथात्व स्यात्कचिन्नैव न रेफयो ॥

End

भाषेयममिता तत्र देश्या विप्रस्वभावयुक् ।
तद्विवृता तु द्रष्टव्या पूज्यपादसुभाषिते ॥

744 30 J 26

आन्ध्रशब्दचिन्तामणि –नन्नयभट्टकृत, सटीक:

Palm leaf 14 Foll 17 × 1⅓ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

The Āndhrasabdacintamani is a treatise on Telugu grammar The work is written in Sanskrit and contains 90 stanzas in āryā metre divided into 274

काव्यानि यदुपज्ञानि तस्मै वाल्मीकये नमः ॥२॥
वाल्मीकिं सूत्रकारं च वृत्तिकारं त्रिविक्रमम् ।
वन्दामहे महाचार्यान् हेमचन्द्रादिकानपि ॥ ३ ॥
तातपादं गुरुं देवं तान्महाकविनायकान् । -
कृष्णदेवान्नमस्यामि ब्रह्मविद्यागुरून्सताम् ॥ ४ ॥
यलकूचिकृष्णदेवप्रथमसुतो भैरवस्य यः पौत्रः ।
बालसरस्वत्यार्यः षड्भाषाविवरणं समातनुते ॥५॥
प्रागर्वाणुपरि प्रभूतंकविराड्बृन्दानुहार्यस्ववा-
ग्जालो बालसरस्वतीकविमहोपाध्यायभट्टारकः ।
सगृह्य प्रथमागमानमुगमार्कविक्रमादीनिदं
बालानुग्रहकाम्यया रचयति प्रख्याप्यता सज्जनैः ॥६॥

सिद्धिर्लोकाच्च । प्राकृतभाषासिद्धिः लोकव्यवहारात् ज्ञेया स्यात् । चकाराल्लक्षणाच्च । परस्मैपदात्मनेपदनियमाद्यभावादिर्लोकव्यवहारगम्यः । त्रिविधा प्राकृतभाषा—देश्या, तद्भवा, तत्समा चेति । ताम्रस्य तम्बरः, आम्रस्य अम्बर इत्यादयो देश्याः शब्दाः । तत्समा संस्कृतसमा—अहो हे हि अहहेत्यादयः । तद्भवा संस्कृतजा। सा च सकलभाषानिदानात् संस्कृतात् सिद्धावस्थया साध्यावस्थया च जायमानत्वात् सिद्धा साध्या चेति द्विविधा । तत्स्वरूपं यथास्थानं दर्शयिष्यामः । अनुक्तमन्यशब्दानुशासनवत् । अस्याकाङ्क्षणीयं । यदनुक्तमपि पाणिनीयशास्त्रानुसारेण ज्ञेयं स्यात् । अत एवात्रापि प्रत्याहारादिव्यवहारः । अत्र चत्वारिंशदक्षराण्येव व्यवहार्याणि । यथा—ऐकारौकारऋऋलृत्वर्णशषक्षकारा न स्युः ।

End :

प्राकृतं षड्विधं चापि भारत्या बालभाषितम् ।
भाषाणां प्राकृतादीनां वाल्मीकिर्मूलसूत्रकृत् ॥
विनाभिज्ञानमेतेषां दुर्ज्ञेयं नाटकादिकम् ।
अनुग्रहेण बालेषु सर्वं संकुचितं मया ॥

ननु प्राकृतभाषानुपादेया, अपभ्रंशत्वात् गावीगोण्यादिशब्दवत् । उपादाने म्लेच्छत्वप्रसङ्गः । शिष्टानिबद्धविरलदेशभाषात्वमपभ्रंशत्वम्, हम्मितिरम्मत्यादीनां विरलदेशभाषात्वेऽपिशिष्टनिबद्धत्वान्नापभ्रंशत्वम्। नाट्यविषयज्ञणा किणादिशब्दानां शिष्टानिबद्धत्वेऽपि नापभ्रंशत्वम्। प्राकृतं त्वपभ्रंश, अतो न ग्राह्यमिति चेन्न। भगवता वाल्मीकिना निबद्धलक्षणं सर्वदेशप्रसिद्धव्यामिश्रकोपकारि प्राकृतं नापभ्रंशः संस्कृततुल्यमेव । अन्यथा नाटकेऽप्यपभ्रंशस्यानुपादेयत्वप्रसङ्गः ।

Colophon

इति श्रीसकलसुकविमहोपाध्यायभट्टारकबालसरस्वतीकृते षड्भाषाविवरणे सर्वं सपूर्णम् ।

End:

सू० क्लीबसमा आमहद्वत् ॥

नपुसकसमाः क्लीबतुल्याः स्युः । अन्दमु । चन्दमु । गुरमु ।

सू० स्त्रीवत्स्युः स्त्रीसमा. ।

स्त्रीलिङ्गतुल्या भवन्ति । गोड । मेड । बावि । मोवि ॥

सू० समास्तु समाः ॥

समास्तु प्रकृतद्वयतुल्या भवन्ति । सीत । रघुकुल-मु । जयिडु । जडकारमु ॥

Colophon:

इत्यान्ध्रशब्दचिन्तामणिवृत्तौ तृतीयोऽजन्तपरिच्छेदः ॥

745 29. M 22.

आन्ध्रशब्दचिन्तामणिव्याख्या—अहोबल-पण्डितकृता

Palm-leaf 137 Foll 16 × 1¾ inches
7 lines in a page Telugu script Old
Very much injured Legible writing

This is a commentary on the Āndhra sabdacintāmani of Nannayabhaṭṭa, by Ahobalapaṇḍita disciple of Pōluri Madhavayajvan The author belonged to Prabhanjana *family and is said to have borne* the titles Abhinava Nannayabhaṭṭa and Abhinavasabdānusāsana The commentary is called Kavisirobhūṣaṇa in the colophon but generally known as Ahobalapaṇḍitīyamu

Wants beginning in the 1st pariccheda and breaks off in the 5th pariccheda with gaps in the middle

Beginning

. . . . . श्वेतनीलयोरेकत्वाङ्गीकारान्न दोष । ककारस्य क्षत्रियजाति, आचार्यस्य विप्रजातिरिति यद्यपि जात्यैक्यं न, तथापि पर्याययोगोऽपि न दोषा येत्याचार्याशयः । पर्याययोगो नातीव दोष इत्युक्तेः । नकारादिक्रमेण गणनाया वकारस्य साध्यसिद्धत्वेन अरिचक्रशोधनमपि कृतमाचार्येण । आचार्यताराया अनूराधाया अक्षरताराया रोहिण्याश्च गणविरोधः, आदित्यनरयोर्योगे गण मध्यममुच्यते इत्युक्तेः । तद्वदेवादित्यगणत्वं रोहिण्याः नृगणत्वमनूराधाया प्रसिद्धम् ।

* * * * *

Colophon

इति श्रीरामचरणारविन्दमिलिन्दान्त करणेन श्रीपोलूरिमाधवयज्वचन्द्रसमुज्ज्वलत्कृपाकटाक्षासादितसाधुपाण्डित्याभरणेन प्रभञ्जनवंशाम्बराकाशशाङ्केन निरन्तराराधितविचक्षणशशाङ्केन अभिनवनन्नयभट्टाचार्येण अहोबलपन्याचार्येण विरचितायामान्ध्रशब्दचिन्तामणिव्याकरणव्याख्याया कविशिरोभूषणाख्याया प्रथमसंज्ञापरिच्छेदः ।

End

शेषं तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगत इत्युक्त भाष्यादिष्वपि । लिङ्गमशिष्य लोकाश्रयत्वाल्लिङ्गस्येत्यादिना प्रयोगानुसारित्व बहुधा प्रतिपादितमिति सर्वमनीष शुभम् ।

हसीव वसतादन्तर्वाणिहसमुमानसे ।
सेयं कविशिरोभूषा दूषणारे. प्रमादत ॥

तुष्टो . . . . . यमतद्रूपाया-
नेतन्मदीयवचनैरपि दुष्टवार्यः ।
हृष्टो भवेद्धि मुनत्रा . . वासे
लोके पिता निजशिशोर्वचनैरपार्थैः ॥

sūtras or rules. The author Nannayabhatta is considered as the first among the Telugu authors and poets From the Āndhrakavulacaritramu by Rao Bahadur K. Viresalingam Pantulu, it is understood that the author belonged to Mudgala-Gotra and Venginātı family and was the court Pandit of the Cālukya King Rājarājendra (1022-1063 A.D.) He is also known to have written the following other works: (1) Āndhramahābhāratamu, (2) Rāghavābhyudayamu and (3) Candikāvilāsamu. The Āndhraśabdacintāmani has become so popular in the country as to attract many authors to write on it commentaries such as Bālasarasvatīyamu, Vāsudevavṛtti, Ahobalapanditīyamu, Nṛsimhapanditīyamu. In the MS. the rules are followed by a vrtti in Sanskrit by an anonymous author. The work is divided into five chapters, *namely*: (1) Samjñāpariccheda, (2) Sandhipariccheda, (3) Ajantapariccheda, (4) Halantapariccheda and (5) Kriyāpariccheda. The author opines that the Telugu language is originated form Prākrta which is derived from Sanskrit and designates Sanskrit as Ādiprakrti. The work has been described in No. 1238 of the Descriptive Catalogue of Telugu MSS. in the Government Oriental MSS. Library, Madras and the Telugu note added therein states that the authorship of Nannayabhatta is not fully believable as the rules found herein are inconsistent with those of the Bhāratabhāsāvyākaranamu of the same author. Bālasarasvati, in his commentary on the work, mentions the author with the title *Bhāsāvāganuśāsanācārya*.

Contains paricchedas 1—3 only.

Beginning:

नत्वा सरस्वतीं देवीं ग्रन्थानालोक्य भूरिशः ।
आन्ध्रलक्षणसूत्राणां वृत्तिरेषा विरच्यते ॥

सू० विश्वश्रेयः काव्यम् ॥

कवयने वर्णयतीति कविः । तस्य कर्म काव्यम् । पङ्कजादिवत् योगरूढत्वात् । रसोल्लसितशब्दार्थघटनार्थकमेव, न कर्ममात्रम् । तत्काव्यं कीर्त्यादिसमस्तश्रेय साधनं भवति । साध्योपलक्षणया अव्यभिचारेण कार्यनिष्पादकत्वं ध्वनितम् ॥

सू० तददोषौ परिष्कृतौ च वार्थौ ॥

दोषरहितौ गुणालंकारसामग्रीसहितौ च शब्दार्थौ तत्काव्यम् ॥

सू० सा वाग्वा रसवृत्तिः ॥

चर्व्यमाणता प्राप्तस्य शृङ्गारादेः व्यापाररूपा या सैव काव्योचिता वाग्भवति ॥

सू० साध्यो हि रसो यथातथ कविभिः ॥

कविभिर्यथास्वभावं यथात्मीयं वा शृङ्गारादिरसः साध्यो हि । हीति प्रसिद्धौ ॥

सू०

स्वस्थानवेषभाषाभिमताः सन्तो रसप्रलुब्धधियः ।
लोके बहुमन्यन्ते वैकृतकाव्यानि चान्यदपहाय ॥

रससाधनैकप्रवणाः कवयः स्वदेशीये ये वेषभाषे तयोरभिमानिनः सन्तः अन्यदेशभाषामयं काव्यं परित्यज्य लोके वैकृतकाव्यानि च बहुमन्यन्ते । चकारात् संस्कृतकाव्यानि बहुकरणपूर्वकं कुर्वन्त्येव ।

747. 23. G. 45.

नृसिंहवृत्तमाला—विरूपाक्षयज्वकृता

Palm-leaf. 41 Foll. 15¾ × 1¼ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. *Good writing.*

The last leaf is much broken.

A work on prosody giving the characteristics with illustrations of various metres in Sanskrit. The illustrations are written in praise of God Nṛsiṃha and hence the work seems to have been called Nṛsiṃhavṛttamālā. The author Virūpākṣayajvan was the son of Rāmacandrādhvarin of Maudgalyagotra of Caṅgama village. He is the same as the author of the Candrālokavyākhyā S'āradaśarvarī (Vide No. 5221 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS. in the Tanjore Palace Library, Vol. IX). The author mentions herein S'rīnātha's Vṛttaratnākaravyākhyā and Dāmodara's Vāṇībhūṣaṇa (written earlier than 1676 A.D.). The work deals with the following subjects Samavṛtta, Viṣamavṛtta, Mātrāchandas, Āndhrabhāṣāchandas, Prastāra and Varṇaphalādi in 600 verses.

Complete

Beginning:

वन्दे वन्दारूणां मन्दारं शैलनन्दिनीसूनुम् ।
निःसंदेहश्छन्दोवृन्दे यद्वन्दनेन मन्दोऽपि ॥
मतौ मन्दाक्रान्ता सितदशनपङ्क्तौ शिखरिणी
नितम्बे पृथ्वी सा नयनरुचि हृग्युग्मविपुला ।
कचे स्रग्विण्यच्छस्फटिकमणिमाला करतले
महेन्द्राद्याराध्या मम वसतु वक्त्रे विधिवधूः ॥
मयरसतजभनगणा भूजलशुचिपवनखेनशशिनाकाः ।
गुरुलघुभेदोनयुतो भावाद्यन्तमक्षरं जयति ॥
मौद्गल्यगोत्रः पुरि चंगमाख्ये श्रीरामचन्द्रोऽभवदध्वरीन्द्रः ।
तस्यात्मजः श्रीनरसिंहवृत्तमालां विरूपाक्षसुधीर्विधत्ते ॥
उक्तात्युक्ता मध्या ततः प्रतिष्ठा च सुप्रतिष्ठा च ।
गायत्र्युष्णिगनुष्टुप् बृहती पङ्क्ती ततस्त्रिष्टुप् ॥
जगती ततोऽतिजगती शक्वर्यतिशक्वरी तथाष्टिश्च ।
अत्यष्टिर्धृत्यतिधृती प्रकृतिस्तथा कृतिर्विकृतिः ॥

• • • • • •

उक्ताया श्रीवृत्तं गौरी रवा श्रीरिति श्रीमन् ।
गङ्गा कन्या लक्ष्मीः श्रीते इति श्रीर्द्वितीयायाम् ।
नारी मृगी च मध्यच्छन्दसि रमणं च नरहरे वच्मि ।
कन्या सह तरणिजया मन्मथनामप्रतिष्ठायाम् ॥

Colophon:

इति श्रीमौद्गल्यरामचन्द्राध्वरीन्द्रनन्दनविरूपाक्ष-
यज्वकृतायां नरसिंहवृत्तमालायां समवृत्ताधिकारः ।

मत्प्राणबन्धौ करुणैकसिन्धौ
श्रीरामचन्द्रे प्रहितार्चचन्द्रे ।
लग्ना कृतिः सेयमशेषकाल
लोके वरिष्ठा लभता प्रतिष्ठाम् ॥
श्रीरामाय समस्तदैवतशिखारत्नाय ते मङ्गलं
वैरावौघच्छिदापटिष्ठमहिताख्याकाय ते मङ्गलम् ।
पापातीनसमस्तसद्गुणगणाधाराय ते मङ्गलं
श्रीरामोद्धृतचन्द्रशेखरधनुःसाराय ते मङ्गलम् ॥
दुष्टेन्द्रारिसमूहनीरदमहा . . . . लं
पुष्टास्यनुजन्मपङ्कजसुहृज्जाताय ते मङ्गलम् ।
इष्टार्थप्रदचातुरी . . . . . सीताय ते मङ्गल
शिष्टानुग्रहकाम्यया द . . . . मङ्गलम् ॥
* * * * * *

Colophon :

इति . . . . . . श्रीमत्पोलूरिमानवयज्वपण्डिताखण्डलसमुज्ज्वलत्कृपासारसंधुक्षितकटाक्षासादित . . . राकाशशाङ्केन निरन्तराराधितविचक्षणशशाङ्केन अभिनवशब्दानुशासननिरुदाभिधानवता अहोबलपति . . . . व्याख्याया कविशिरोभूषणाख्याया पञ्चमः क्रियापरिच्छेदः समाप्त. ।

746. 26. G. 28.

त्रिलिङ्गशब्दानुशासनम् — अथर्वणाचार्यकृतम्

Palm leaf 4 Foll. 17¾ × 1½ inches 8 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured Good writing

This is a metrical work in Sanskrit on Telugu grammar by Atharvaṇācārya who is said to have borne the title Catussaṣṭi-kalādhurya The title S'abdānusāsana seems to have been borrowed by this author from ancient writers like Patañjali S'ākaṭāyana, Hemacandra, Akalankadeva and others This work is generally spoken as one of the two works on grammar written by Atharvaṇācārya, the other being the Vikṛtiviveka or Atharvaṇakārikā But Rao Bahadur K. Vireśalingam Pantulu denies the authorship of Atharvaṇācārya in respect of the Vikṛtiviveka. As the author mentions Hemachandra, the work may be assigned to a period later than the 12th century A.D. The work is divided into ten chapters

Complete.

Beginning .

. . . . . विख्यातश्रोभयोः ।
. . . . चतुर्वेदविदां वर. ॥
करोमि शब्दं शब्दाना त्रिलिङ्गाना सल . . ।
नानाविधप्रयोगाश्च ज्ञात्वा विविधकक्रिकान् ॥
आन्ध्रसंस्कृतमर्यादाभिज्ञैः साधु विचारितान् ।
करोम्याथर्वणं शब्दं सर्वलक्षणलक्षितम् ॥
ज्ञात्वा बहूनि बहुच . . . . ।
. . . न्द्रादिमुनिभिः कथितं सान्ध्रलक्षणम् ॥
अथ वक्ष्यामि सूत्राणि प्रयोगानुसरेण वै ।
रामादि प्रातिपदिक नामेति च निगद्यते ॥
कनिविन्याद्यः सर्वे धातवश्च . . ।
. . . क्रिया. स्युः संज्ञा ज्ञेया बुधेश्वरैः ।
अकारादिस्वराः प्राणाः कादयः प्राणिनो हलः ।
प्राणाः सप्त स्वरूपेण विश्रुता. प्राणिनः परे ॥

End .

बालानामृजुबोधार्थं सग्रहः कृतमेव हि ।
एवं धातोः प्रत्ययस्तु कर्तव्यः सानुपन्धकः ॥

Colophon :

इति चतु षष्टिकलाधुर्याथर्वणाचार्यविरचिते त्रिलिङ्गशब्दानुशासने दशमः पादः ।

Colophon

सत्प्रीत्यै श्रीनिवासेन कृते प्रस्तारशेखरे ।
वर्णप्रस्तारकथनादध्याय प्रथमोऽभवत् ॥

End

आद्यात्स्वरादेकसख्या सप्तभिर्वर्धयेत्क्रमात् ।
स्वरोपान्त्यान्त्यया वृद्धा सैका चादिममादिशत् ॥१२॥
सप्तस्वेको विविक्तश्चेद्यथार्हं प्राकस्वरा भवेत् ।
छिन्नश्चेत्सप्तभागाख्यौ ॥ १४ ॥
तस्मिन्विविक्ते तद्रीत्या छिन्ने स्याच्छेद ईरित ।
नाङ्कै उन्दोऽर्ध एक स्यादित नष्ट समुद्धरेत् ॥१५॥
सप्त छन्द स्वैव न लक्षाण्युदमनन्त्वरभिदा ।
तदुपरि षष्टिसहस्राण्यपि सप्त शतानि नवतिरपि नव च ॥
केवल विनिमयेन निश्चिता

स्थूलदृष्टिपथगाचरा स्वरा ।
कालतो विनिमयेन निर्णयेत्

कालकण्ठधिषणापि विभ्रमेत् ॥ १७ ॥

Colophon

सत्प्रीत्यै श्रीनिवासेन कृते प्रस्तारशेखरे ।
स्वरप्रस्तारनामाय यत्राऽध्यायश्च सङ्गत ॥ १८ ॥
श्रीनिवास प्रतस्तार ग्रन्थ प्रस्तारशेखरम् ।
पश्यन्त्वाचन्द्रमस्तार सविस्तार बुधोत्तमा ॥ १९ ॥

749 9 J 13

प्राकृतछन्द सूत्रम्

Paper 138 Foll 8 × 5⅞ inches 12 lines in a page Devanagari script Old Slightly injured Good writing

This is a metrical exposition of Prākṛta metres written in Prākṛta language The author s name is not known The verses given in illustrations are mostly the author s own The work strictly follows the rules of Pingala *alias* Pingalanāga who is said to have written first works on prosody His Chandassūtra on Sanskrit metres has been described in the Vol I—Vedic of the Des Catalogue of Sanskrit MSS in the Adyar Library *1942* and was printed and published with Halāyudha s commentary by the Asiatic Society of Bengal in 1874 But his Sūtras on Prākṛta metres are not available anywhere Pingala has nothing *to do with the work under description* except that his rules are followed by the author Though the work is written in verse it is designated as Prakrtachandas sūtra in literary works because it *occupies the place of original* sūtras of Pingala As regards the date of the work the *following* facts may be taken in to consideration The name of Hammir the great Rajaput king is mentioned in the work His reign commenced in 1302 A D and extended over 60 years *The name of Caṇḍesvara the minister of* Harasimhadeva is mentioned in the work Caṇḍesvara is known to have written many works on Dharmasastra and in one of them *namely* Vivādaratnākara he gives the date of composition as Saka year 1236 corresponding to 1314 A D *(Vide No. 1390 of the India Office* Library Catalogue) Therefore the work *may be assigned to the last part of the 14th* Century A D as earliest The work is divided into two parts the first dealing with Mātrāvṛtta and the second Varna

End :

वाक् तस्य भवति वश्या फलति च सर्वकामधेनुरिव ।
नरसिंहवृत्तमाला कण्ठे यस्य . . . कटाक्षाणाम् ॥
श्रीहरिचरणयोगादादरणीया कृतिर्ममेयं स्यात् ।
न खलु गुण . . . . ॥
षड्भिः शतैर्विरचिता श्लोकाना वृत्तमालिका हि मया ।
आचन्द्रतारकमियं . . . . . . ॥

Colophon :

इति श्रीमौद्गल्यरामचन्द्राध्वरीन्द्रनन्दनश्रीविरूपाक्षयज्वकृता नृसिंहवृत्तमालि . . . ।

श्रीनृसिंहवृत्तमालिकासंपूर्णा ।

748. 19. L. 50.

प्रस्तारशेखरः— श्रीनिवासकृतः

Palm-leaf. 10 Foll $15 \times 1\frac{1}{8}$ inches. 6 lines in a page Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

This is a metrical treatise on Sanskrit metres by S'rinivāsa son of Lakṣmī and Venkata. The author belonged to Kaus'ikagotra and Vājasaneyasākha of the S'uklayajus. He is also known to have written the following other works—(1) Sumanorañjana, (2) S'rinivāsacampū, (3) Vaijayantī, (4) Vrttamanikos'a, (5) Saprakāratārāvali, (6) Hariharastuti and (7) Lokoktis'atakadvaya Of these Nos. 1 to 4 are described under Nos 3856, 4161, 5048 and 5088 respectively in the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in the Tanjore Library; Nos. 4 to 6 are printed and published in the Vāni Vilāsa Press, Srirangam and No. 7 is kept in MS. by Pandit K. Ramachandra Sarma of the Adyar Library. The Prastāras'ekhara specially deals with the science of prosody explaining its development by the way of calculation of mātrās and varnas by permutation and combination. This kind of calculation is technically called Prastāra in the science of Sanskritic prosody. The work is divided into following six chapters—(1) Varnaprastāra, (2) Mātrāprastāra, (3) Anuṣṭupprastāra, (4) Āryāprastāra, (5) S'abdaprastāra and (6) Svaraprastāra.

The MS. contains chapters 1 to 6 complete.

Beginning :

ऋषयो हि त्रिकालज्ञाः प्रस्तारास्तपसा न्यधुः ।
अल्पधीः किं विधास्येऽहं हृदिस्थो वक्ति मे हरिः ॥१॥
अमृतं सिन्धुमथनजं दत्तं येनैव भुञ्जते देवाः ।
प्रस्ताराब्धिमथनजं स मम हृदिस्थो ददातु विद्वद्भ्यः ॥
लक्ष्मीवेङ्कटनाम्नोस्तनयः सन् श्रीनिवासाख्यः ।
विप्रो वाजसनेयी ग्रन्थं प्रस्तारशेखरं कुरुते ॥ ३ ॥
अयं ग्रन्थो विजयतां नाम्ना प्रस्तारशेखरः ।
प्रस्तारकौशलं सर्वं यदतो नातिरिच्यते ॥ ४ ॥
वर्णानां मात्राणां छन्दः प्रस्तारये तदीयगणैः ।
विषमानुष्टुभमार्यां शब्दान् प्रस्तारये स्वरांश्चापि ॥ ५ ॥
उक्तात्युक्ता मध्या तथा प्रतिष्ठा च सुप्रतिष्ठा च ।
गायत्र्युष्णिगनुष्टुब् बृहती पङ्क्तिस्तथा त्रिष्टुप् ॥ ६ ॥
जगती पुनरतिजगती शक्वर्यतिशक्वरी तथैवाष्टिः ।
अत्यष्टिर्धृतिरधृतिरथ च कृति प्रकृतिराकृतिर्विकृति ॥
संस्कृतिरतिकृतिरुत्कृतिरिति षड्विंशतिविधं स्मृतं छन्दः ।
तावत्कं छन्दः स्यात्पादो यावद्भिरक्षरैर्घटितः ॥ ८ ॥

End

फुल्ल कमलवन पवन समीरणो लघु मन्द वहति । भ्रमरकुल दिक्षु विदिक्षु भ्रमति । किंच वने झङ्कार पतति । यत कोकिलगण पिकनिकरो विरहिगणाना मुखे समुखे अतिविरस यथा स्यात् तथा गीति कूजतील ऽ । यत्र च आनन्दिता युवजना । उल्लसित रससान्मना यस्मिन्नेवविध सरसनलिनीदलकृतशयन कुसुमसमय आगतो वने सिसिरिउ शिशिरर्तु पल्लव प्रत्यावृत्त । अत एव वसन्तसमयारम्भदिवसा दार्घा जाता इति ॥ २१० ॥

751 11 D 23

वाणीभूषणम्—दामोदरमिश्रकृतम्

Paper 18 Foll $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches 11 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

A metrical treatise dealing with Prakrta metres by Damodaramisra of Dirghayosa family The work is written in Sanskrit and gives Sanskrit illustrations for the metres dealt with As Haribhaskara mentions this work in his Vrttaratnakara vyakhya which is dated Sam 1733 1676 A D it is presumed that the author Damodaramisra must have lived before 1676 A D (Vide India Office Library Catalogue No 1091 page 303 part II) The work has been printed in the Nirnaya sagar Press Bombay in 1895 and the edition contains the following colophon इति मैथिलदीर्घघोषकुलोद्भूतदामोदरमिश्रविरचितवाणी भूषण समाप्तम् । From this it is understood that the author belonged to Mithila country The work is divided into two adhyāyas *namely* Mātravrtta and Varna vrtta

The MS is almost complete

Beginning

राजत्कुञ्जरराजकृत्ति विमलोदञ्चद्दुकूलावलि
भ्राजद्भोगिफणामणि प्रविलसन्मुक्तामणिग्रामणि ।
पादाम्भोजभुजङ्गफूत्कृति रणन्मञ्जीरमञ्जुश्रुति
श्रेयो व शिवशैलराजसुतयोर्द्वैयादभिन्न वपु ॥
दीर्घघोषकुलोद्भूतो दामोदर इति श्रुत ।
छन्दसा लक्षण तेन सोदाहरणमुच्यते ॥ २ ॥
सन्तीह यद्यपि महाकविसप्रणीत
ग्रन्थास्तथापि मम बालिशताविलास
सपूर्णशारदविधावुदय प्रपन्ने
किं नाम नाभ्युदयमञ्चति तारकापि ॥ ३ ॥
अल्पधिय प्राक्तनधि सुधिय केचिद्भवन्तीह ।
कृतिरेषा मम तेषामातनुतामीषदपि तोषम् ॥ ४ ॥
सयोगपूर्व सविसर्गक च दीर्घस्वरे सगतमन्तग वा ।
विद्यादनुस्वारसमन्वित च गुर्वक्षर वक्रमिह द्विमात्रम् ॥५॥
सयुक्तपूर्वोऽपि लघु क्वचित्स्या
द्वर्णस्तु प्रह्रादिगता विभाषा ।
ए ओ क्वचित्प्राकृतके लघू स्त
ईही तथा बिन्दुयुते पदान्ते वा ॥ ६ ॥
टठडढणेति गणा स्यु षट्पञ्चचतुस्त्रियुग्ममात्राणाम् ।
तेषा त्रयादशाष्टकपञ्चत्रिद्विप्रभेदा स्यु ॥ ७ ॥
प्रथमगुरारधो लघु दत्वा शेष समानमितरेण ।
उद्वृत्त गुरु लघु वा प्रस्तार सर्वलघु यावत् ॥ ८ ॥

Colophon

इति श्रीदामोदरविरचिते वाणीभूषणे मात्रावृत्त नाम प्रथमोऽध्याय ।

End

ऽ ॥ ऽ ॥ ॥ ऽ ॥ ऽ ॥ ऽ ॥ ऽ । ॥ ऽ ॥

vitta. There are two different editions of this work. The first edition was printed in the Nirnayasāgar Press, Bombay in 1894 with the title Prākrtapingalasūtra with the commentary by Lakṣmīnāthabhatta. The second edition was published by the Asiatic Society, of Bengal in 1902 with the title Prākrtapingalam with the commentaries by Visvanātha, Vamsīdhara, Krsna, and Yādavendra. The MS. contains also a commentary on the work in each page up and down the text

The MS. breaks off in the 210th verse of the 2nd chapter.

Beginning

जो विविहमत्तसाअरपार पत्तो वि विमळमइहेळं ।
पढम भासतरंडो णाओसो पिंगळो जअइ ॥
दीहो संजुत्तपरो बिंदुजुओ पाडिओअचळणं ते ।
स गुरुवकदुमत्तो अण्णो ळहु होइ सुद्ध एकमळो ॥

जहा—

माईरुएहेओ हिण्णो जिण्णो अ बुड्ढओ देओ ।
समु कामती सा गोरी गहिळत्तण कुणइ ॥

End

जहा–

जं फुल्लकमलवण वहइ लहु पवण भमइ भमरकुल दिसि विदिस ।
झंकार पलइ वण रवइ कोइलगण विरहिगणमुह- अइविरस ।
आणदिअजुअजणउलसु रहसमण सरसणलिणीदलकि- अमअणा ।
पलइ मिसिरिउ दिवसदिहर भउ कुसुमसमअ अव- अरिअगणा ॥ २१० ॥

750. 9. J. 13.

प्राकृतछन्दःसूत्रव्याख्या

Paper. 138 Foll 8 × 5⅜ inches 12 lines in page. Devanāgarī script. Old Slightly injured. Good writing

This is a commentry on the Prākrtachandassūtra described under last number. The author's name is not mentioned. This commentary is different from those of Visvanātha, Vamsidhara, Krsna, Yadava and Lakshmīnātha which are available in print.

Breaks off in the 210th verse in the 2nd chapter.

Beginning.

गरुडवचनारूपगुरुबुद्धिमाहात्म्यान्तरेण स पिङ्गलो जयति । स कः ? यो णाओ ज्ञातः अर्थात् गरुडेन । णाओ इति ज्ञो ण इति णः । पिङ्गलनाम्ना शेषनागोऽय ब्राह्मणरूपस्तिष्ठतीति ज्ञातः । कीदृशः ? विविधमात्रासागरं प्राप्त । प्रथमं भाषातरण्डः प्रस्तारं कर्तुं देहीति वाणी नौर्यस्य । पारालिन्दी तरण्डो नौरिति हारावली । संस्कृते आदिकविर्वाल्मीकिः । प्राकृते शालिवाहन । भाषाकाव्ये पिङ्गल । अत एव प्रथमपदोपादानम् । विः पक्षी । प्रकरणात् गरुडः । तस्य विमला या मतिस्तस्या हेला अनादरो यथा भवतीति मदनः । मन्या हेला यथा भवतीति रविकरः । विविधा मात्रा धन यस्य सागरस्येत्यन्ये । प्रसिद्ध च लोके— यथा किल गरुडेन पिङ्गलनागो भोक्तुं धृतः । स च ब्राह्मणवेषधारी अहं कविः, मम कवित्वकौशलं पश्येति यदेकत्र लिखामि न तदन्यत्रेति यथेकाकारमङ्क पश्यसि तदा मा खादिष्यसीत्युक्तम् । तेनानुमतः षड्विंशत्यक्षरप्रस्तारं कृत्वा समुद्रतीरपर्यन्त वञ्चयित्वा जल प्रविवेशेति । आर्या छन्दः ।

prakarana, (4) Padmāvatīprakarana, (5) Savayāprakarana and (6) Galitaprakaraṇa. It is also said that the number of Mātrā vṛttas is 78 with 288 subdivisions. The second pariccheda was written by his father *Laksmīnātha*. *The date of composition* of the first pariccheda as given by the author is Sam 1675=1619 A.D A complete copy containing the two paricchedas is available in the Library of the Asiatic Society of Bengal and it is described under No 4752 of the Descriptive Catalogue of the Library Vol VI, 1931. From the concluding verses of the 2nd pariccheda as given below, it is understood that Candras'ekhara *left* the work incomplete and his father completed it by complementing the 2nd pariccheda in his son's name in Sam 1676=1620 A D *viz.*

याते दिवं सुतनये विनयोपपन्ने
  श्रीचन्द्रशेखरकवौ किल तत्प्रबन्धः ।
विच्छेदमाप भुवि तद्वचसैव सार्धं
  पूर्णीकृतश्च स हि जीवनहेतवेऽस्य ॥
श्रीवृत्तमौक्तिकमिदं लक्ष्मीनाथेन पूरित यत्नात् ।
जीयादाचन्द्रार्कं जीवातुर्जीवलोकस्य ॥
रसमुनिरसचन्द्रैर्भाविते वैक्रमेऽब्दे
  सितदलकलितेऽस्मिन् कार्तिके पौर्णमास्याम् ।
अतिविमलमति· श्रीचन्द्रमौलिर्वितेने
  रुचिरतरमपूर्वं मौक्तिकं वृत्तपूर्वम् ॥

The author Candrasekhara refers to a work called Udāharaṇamañjarī written by his father Lakṣmīnātha, who may be identified with the author of the commentary on the Prākṛtachandassūtra described under No 1780 of the Des Cat of the Govt Oriental MSS. Library, Madras and printed and published in the Nirnayasagar Press, Bombay, in 1894. It is stated therein that Laksmīnātha wrote the commentary in Sam. 1657=1600 A D.

The author calls the work as Vārtika to Pingala's Prākṛtachandassutra Candresekhara is known to have written another work on prosody called Pingalabhāvoddyota, a commentary on Pingalachandassūtra on Sanskrit metres (vide No. 1537 of the Descriptive Catalogue of the Asiatic Society of Bengal, Vol. II, 1923). He mentions therein a work called Pingalārthapradīpa written by his father Laksmīnāthabhaṭṭa in 1600 A.D. which gives the following geneology of the author: (1) Rāmacandrabhaṭṭa, (2) his son Nārāyanabhaṭṭa, (3) his son Rāyaṇabhaṭṭa, (4) his son Lakshmīnathabhaṭṭa, (5) his son Candras'ekharabhaṭṭa (vide No 5073 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in the Tanjore Palace Library, Vol IX)

Contains the 1st pariccheda only

Beginning

युष्मान्पातु चिरन्तनं किमपि तत्सत्य चिदेकात्मकं
  प्रोत यत्र चराचरात्मकमिद वाक्चेतसोर्यत्परम् ।
यस्माद्विश्वमुदेति भाति च यतो यस्मिन्पुनर्लीयते
  यद्वित्त श्रुतिशान्तदान्तमनसामानन्दकन्दं महः ॥
अमुष्मिन्मे दर्वीकरकलितदुर्बोधविषमे
  मतिश्छन्दःशास्त्रे यदपि चरितुं नास्ति विपुला ।
तथाप्याराध्यश्रीपितृचरणसेवासुमतिना
  तदीयाभिर्गीर्भिर्विरचितपथे गम्यत इह ॥ २ ॥
श्रीलक्ष्मीनाथभट्टस्य पितुर्नत्वा पदाम्बुजम् ।

कर्णद्विजवरगणत्रितयनगणमिह रचय ललितमधि कुसुमगणं नारीगणनगणकलितशरकुसुमसुकनककुसुमवरकृतरसनम । नागाधिपनिगदितमिति च परिसुखितसकलकविनृकुलमतिरुचिर शाङ्कमममलमिह कलय कमलमुखि सुखितविबुधजनहृदयम् ॥

यथा—

गोवर्धनगिरिधरमुपचितदितिसुतपरमहृदयमदशमनकरं . . . . ।

752. 20 F. 28.

वृत्तद्युमणिः—यशवन्तकृतः

Palm leaf, 2 Foll. 14½ × 1½ inches 8 lines in a page. Grantha script. Old Injured. Good writing.

A brief work on Sanskrit metres written in verse by Yasavanta son of Gangādhara of Visnuvrddha family.

Contains a very small portion in the beginning.

Beginning

स्वीयजनप्रत्यूहध्वान्तद्युमणिर्दयोदयपरिपूर्णः ।
रिपुचयखण्डनचण्ड' करितुण्डो भवतु भक्तभव्याय ॥
शिवयोः सुधाहरिद्राटीसिमतो' सारभृङ्गगतिपत्रोः ।
त्रिभुवनविघ्नध्वंसी करिकल्प' कश्चिदरुणिमा जयति ॥
अधरस्त्वमेव वा सुनदी हासः कलिन्दजा दृष्टि. ।
तव स स्मेरकटाक्ष' स्नपयतु मामम्ब तीर्थराजोऽन्य ॥

* * * *

छन्दःपारावाराद्विचिन्वतो वृत्तमौक्तिकश्रेणीः ।
श्रीमत्पिङ्गलनागप्रमुखाचार्यान् मुदा हृदा वन्दे ॥
यद्यपि सन्ति बुधाग्रयग्रथितग्रन्था. सहस्रशो जगति ।
मद्वालिशताळीला तथापि काचिच्चिरंतनी स्फुरति ॥
पार्वणपीयूषांशावुदिते नो याति किं भमम्युदयम् ।
कीरः कि वा ताक्ष्यभ्रमिमुद्वीक्ष्य स्वका गतिं त्यजति ॥
विविधग्रन्थविचारापटवः सन्तीह सालसाः केचित् ।
सचमत्कृतिकृतितस्त एव सन्तः सदा मुदं यान्तु ॥
श्रीविष्णुवृद्धमुनिकुलावतंसो जगत्युदारयशाः ।
अपरार्धचन्द्रचूडो नाम्ना गङ्गाधरः क्षितौ ख्यातः ॥
तत्तनुजो यशवन्तः श्रीपतिपादाम्बुजन्मलोलम्बः ।
वृत्तद्युमणिस्तेन क्रियतेऽसौ लक्ष्यलक्ष्मयुतः ॥
अच्छन्दः सच्छन्दो वाङ्मयमखिलं द्विधा विधातव्यम् ।
गद्यादिकमच्छन्द' सच्छन्दः स्पष्टयितेऽत्र यथा ॥

End ·

घातकरस्तु थकारो निखिलविनाशो नकारतो ज्ञेयः ।
धनधान्यक्षयकर्ता धकार इह रो रुजा तति तनुते ॥
तनुसक्षयं षकारः कुरुते भो राजतो महाभीतिम् ।
तस्मादनिष्टफलदानष्टौ वर्णास्त्यजेद्धकारादीन् ॥

753. 40 E. 39.

वृत्तमौक्तिकम्—चन्द्रशेखरकृतम्

Paper 31 Foll 8½ × 5 inches 12 lines in a page Devanāgarī script. Old. Slightly injured Good writing.

This is a Sanskrit work on prosody dealing with Prākrta metres by Candrasekhara son of Laksmīnātha. The work is based on the Prākrtachandassūtra of Pingala The illustrations for the metres are given in Sanskrit The work is divided into two parts, *namely* Mātrāpariccheda and Varnapariccheda Candrasekhara's work represents only the first part which is again subdivided into six prakaranas, *namely* (1) Gāthāprakarana, (2) Satpadaprakarana, (3) Raddā-

754 20 I 25

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm leaf 5 Foll 18 × 1¾ inches 8 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

This is the well known manual of prosody in 6 adhyāyas by Kedārabhatta son of Pabbeka of Kāśyapa family Pabbeka s name is variously spelt as Pabveka Prabveka, Prabbheka etc in various MSS He is also described as well versed in S'aiva Siddhanta and Vedic texts The author gives the following names connected with the tradition of the science of prosody S'iva, Subrahmanya Sanatkumāra, Bṛhaspati, Indra, Adiseṣa, Pingala and his disciples The topics dealt with in 6 adhyāyas are as follow (1) Paribhāṣā, (2) Mātrāvṛtta, (3) Sama vṛtta (4) Ardhasamavṛtta (5) Viṣamavṛtta and Ṣaṭpratyaya The total number of metres dealt with in this work is said 136 As the work has been quoted by Mallinātha who is believed to have lived in the early part of the 15th century Kedārabhaṭṭā must have flourished before that date

Complete

Beginning

वृत्तरत्नाकर नाम बालाना सुखसिद्धये ॥
पिङ्गलादिभिराचार्यैर्यदुक्त लौकिक द्विधा ।
मात्रावर्णविभेदेन छन्दस्तदिह कथ्यते ॥
षडध्यायनिबद्धस्य छन्दसोऽस्य परिस्फुटम् ।
प्रमाणमपि विज्ञेय षट्त्रिंशदधिक शतम ॥
म्यरस्तजभ्नगैर्लान्तैरेभिर्दशभिरक्षरै ।
समस्त वाङ्मय व्याप्त त्रैलोक्यमिव विष्णुना ॥

End

सर्व्यत्र द्विगुणीकृता सद्भिरध्या प्रकीर्तित ।
वृत्तस्याङ्गुलिकी व्याप्तिरेव कुर्यात्तथाऽङ्गुलम् ॥
प्रस्तारो नष्टमुद्दिष्टमेकद्व्यादिलगक्रिया ।
सख्यानमध्वयोगश्च षडेते प्रत्यया स्मृता ॥
शास्त्राक्षिशीतांशुलन्दुलाचनाख्यनिलेन्दव ।
षड्विंशतिर्वृत्तसख्या छन्दसामभिधीयते ॥
ग्रस्तभज्या गणा ह्रस्वा मयनभा शुभा ।
सस्तजैर्जस्तथैवोक्त सोऽतरोऽशुभप्रद ॥

Colophon

इति श्रीमद्वृत्तरत्नाकरे षष्ठोऽध्याय ।

The two extra leaves are added at the end and they enumerate the metres dealt with in the 2nd adhyāya of the work

755 19 V 6

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

श्रीचन्द्रशेखरकविस्तनुते वृत्तमौक्तिकम् ॥ ३ ॥
श्रीमत्पिङ्गलनागोक्तच्छन्दःशास्त्रमहोदधिः ।
पितृप्रसादादभवन्मम गोष्पदसन्निभः ॥ ४ ॥
अलसाः प्राकृते केचिद्भवन्ति सुधियः क्वचित् ।
तत्संतोषाय भवतु वार्तिकं वृत्तमौक्तिकम् ॥ ५ ॥
यो नानाविधमात्राप्रस्तारात्सागरं प्राप्य ।
गरुडमवञ्चयदतुलः स हि नागः पिङ्गलो जयति ॥
दीर्घः संयुक्तपरः पादान्तो वा विसर्गबिन्दुयुतः ।
स गुरुर्वक्रो द्विकलो लघुरन्यः शुद्ध एककलः ॥

यथा—

गौरीवरं भस्मविभूषिताङ्गमिन्दुप्रभाभासितभालदेशम् ।
गङ्गातरङ्गावलिभासमानमूर्धानमानन्दितमानमामि ॥
रेफहकारव्यञ्जनसंयोगात्पूर्वसंस्थितस्य भवेत् ।
वैकल्पिकं लघुत्वं वर्णस्योदाहरन्ति विद्वांसः ॥

यथा—

जयति प्रदीपितकामो मम मानसहृदनिमज्जनान्नियमः ।
यस्य गलगरलदम्भान्मालिन्य मेऽन्तरस्थितं लग्नम् ॥
यदपि दीर्घं वर्णं जिह्वा लघुं पठति सोऽपि लघुः ।
वर्णोस्त्वरितं पठितान् द्वित्रानेकं विजानीत ॥ ११ ॥
अरे रे कथय वार्ता दूति तस्यातिचित्रा
मम सविधमुपेष्यत्येव कृष्णः कदा नु ।
इति चटु कथयन्त्या राधिकाया तदानी-
मतिगडगडदेहः केशवोऽप्याविरासीत् ॥
कनकतुला यद्वत् हि सहते परमाणुवैषम्यम् ।
श्रवणतुला न हि तद्वच्छन्दोभङ्गेन वैषम्यम् ॥ १३ ॥
लक्षणविकलं काव्यं पण्डितसंसत्सु योऽबुधः पठति ।
हस्ताग्रग्रवद्गोः कृत्तं शीर्षं न जानाति ॥ १४ ॥
रसप्राणवेददहनैः पक्षाभ्यां चैव संमिता मात्राः ।
येषां ते प्रस्तारादष्टदगणेष्वेव संज्ञकाः प्रोक्ताः ॥१५॥
अथोदश टभेदाः स्युष्ठौ भेदाष्टकारजाः ।
डस्य भेदाः पञ्च ढस्य त्रयं णस्य द्वयं स्मृतम् ॥१६॥

End :

अथोद्गलितकम् । मुखपूर्वकमेव डगणयुगलेन रहितपदमुद्गलितकम् ॥ २८ ॥

उदाहरणमाकराद्बोद्धव्यम् । ऊह्यं वा ॥ २९ ॥
एवं गलितकादीनि वृत्तान्युक्तानि कानिचित् ।
लक्ष्माणि लक्ष्यमालक्ष्य शेषाणि निजबुद्धितः ॥

निजबुद्धित इत्यनेनैतदुक्तं भवति । श्रीकालिदासादिमहाकविप्रतिबद्धसेतुबन्धादिमहाकाव्येषु निबद्धानि गलितकोद्गलितकादीनि लक्ष्यमालक्ष्यैव यथास्मत्तातचरणैरुदाहरणमञ्जर्यां स्वबुद्ध्या लक्षितानि, तथैव शेषाण्यपि लक्षयितव्यानि सुबुद्धिभिरित्यास्तां विस्तरेणेत्युपरम्यत इति शिवम् ॥

इति गलितकप्रकरणं षष्ठम् ॥

रन्ध्रसूर्याश्वसंख्यात मात्राच्छन्द इहोदितम् ।
सप्रभेदवमुद्दिश्य शतद्वयमुदीरितम् ॥ ३१ ॥
सोदाहरणमेतावदस्मिन्खण्डे मयोदितम् ।
प्रस्तारसंख्यया तेषां भाषणे पिङ्गलः क्षमः ॥३२॥
श्रीचन्द्रशेखरकृते रुचिरतरे वृत्तिमौक्तिकेऽमुष्मिन् ।
मात्रावृत्तविधायकखण्डः संपूर्णतामगमत् ॥ ३३ ॥
बाणमुनितर्कचन्द्रैर्गणितेऽब्दे वृत्तमौक्तिक रुचिरम् ।
माघे वलक्षपक्षे पञ्चम्यां चन्द्रशेखरश्चक्रे ॥ ३४ ॥

Colophon :

इत्यलंकारचक्रचूडामणिच्छन्दःशास्त्रपरमाचार्यसकलोपनिषद्रहस्यार्णवकर्णधारश्रीलक्ष्मीनाथभट्टात्मजकविशेखरचन्द्रशेखरभट्टविरचिते श्रीवृत्तमौक्तिके पिङ्गलवार्तिके मात्रावृत्ताख्यः प्रथमः परिच्छेदः ।

समाप्तश्चायं वार्तिके पूर्वखण्डः ।

760 24 A. 15.

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm-leaf. 12 Foll. 7 × 1½ inches 10 lines in a page Grantha script. Old Slightly injured Good writing

Complete.

The Name of the former owner of the MS —*Balarāmaśāstri.*

761. 29. A: 8.

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm leaf 11 Foll (1-11). 16 × 1⅓ inches. 4 lines in a page Telugu script. Old *Much injured Good writing.*

Wooden boards are added to both sides.

Complete

The name of the author's father is spelt as Prabbheka

762 29. A. 8

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm leaf 7 Foll (89-95), 16 × 1⅛ inches 7 lines in a page Telugu script. Old Injured Good writing

Wooden boards are added to both sides.

Complete

The name of the author's father is spelt as Pabbeka

763 30 L 9

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm-leaf 5 Foll (20 to 24). 17 × 1½ inches 9 lines in a page. Telugu script. *Old Slightly* injured. Good writing.

Complete.

764. 20. I. 30.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या चन्द्रिका—प्रभावल्लभकृता

Palm-leaf 38 Foll 12¾ × 1½ inches. 8 lines in a page Grantha script. Old, Injured. Good writing

A commentary on the Vrttaratnākara of Kedārabhaṭṭa by Prabhāvallaba son of Vināyaka who is mentioned with the title *Vādīndra. The commentary is called* Candrikā The author belonged to Bhāradvājagotra and was a devotee of Sūrya. The commentary begins each adhyaya with a stanza in praise of Sūrya

Wants the beginning, otherwise complete.

Beginning

. . . . सामानाधिकरण्यायोगात् लक्ष्य च तल्लक्षणमिति सामानाधिकरण्यविवक्षया स्वग्रन्थे लक्षणवाक्यस्यैव लक्ष्यरूपत्वकथने शिष्यबुद्धिसौकर्यं कृतम् । पूर्वग्रन्थवैलक्षण्यमपि सूचितम् । वृत्तरत्नाकर इति ग्रन्थनामधेयम् । वृत्तानां रत्नाकर इति स्वग्रन्थस्य रत्नाकरत्वनिरूपणेन तद्गतवृत्तानां रत्नत्वनिरूपणादेकदेशविवर्तिरूपकम् । यद्वा वृत्तरत्नानां वृत्तश्रेष्ठानामाकर इत्यर्थः । ततश्च तत्तच्छन्दोवृत्तेषु कानिचिदेव वृत्तानि श्रुतिसुखानि प्रदर्श्यन्त इति सूचितम् । नामपदं च प्रसिद्धावप्य . . . संप्रदायाभिज्ञत्वेऽपि सम्प्रदायातिरिक्तनूतनयत्किंचिदर्थकल्पनाशङ्का स्वग्रन्थानादरणहेतु परिहर्तुं विषयादिप्रतिपादनाय च पिङ्गलादिभिरिति चतुर्थश्लोकः ।

ning gives the following list of authors and works on lexicography: Vyālinighaṇṭu. Vis'vaprakās'a, Anuktamu. Sarana, Inanighaṇṭu, Dhanapālanighaṇṭu, Haima, Tārāpālinī, Vis'va, Vaijayantī, Halāyudha, Dhanañjaya, Nānārtharatnamālā, Trikāṇḍas'eṣa, Amaras'eṣa, Ratnamālā, Ratnakos'a, Rabhasa, Subhūtiṭikā, Abhidhānaratnamālā, Rudranighaṇṭu, Cūḍāmani, Bhallajanighaṇṭu, Nāmamālikā, Kes'ava, S'ās'vata, Bhōjanighaṇṭu. Gopālanighaṇṭu, Yādava, Ajaya, Bhāguri, S'ubhāṅga, Jaya, Dharaṇī, Utpalinī, Sajjananighaṇṭu. After the list it reads the following verses:

अमरो वैजयन्ती च विश्वश्चाथ धनंजयः ।
विश्वप्रकाशिका व्यालिरनुक्तः सरणोऽजयः ॥
इनो हैमस्तारपालो धनपालो हलायुधः ।
नानार्थरत्नमाला स्याद्रत्नकोशः सुभूतिकः ॥
त्रिकाण्डशेषोऽप्यमरशेषः स्याद्रत्नमालिका ।
भागुरिश्च शुभाङ्गश्च धरण्युत्पलिनी जयः ॥
केशवः शाश्वतो भोजो गोपालो यादवः स्मृतः ।
अभिधानरत्नमाला रुद्रश्चूडामणिस्तथा ।
नाममाला भल्लजस्तु रभसो वैजयन्तिका ॥

756. 20. I. 26.

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm-leaf. 5 Foll. 17½ × 1½ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Complete.

The date of copying: Friday, the first day of the bright fortnight of Māgha month in Saumya year.

757. 20. I. 27.

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm-leaf. 5 Foll. 15 × 1⅝ inches. 9 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Complete.

Name of the copyist—Bāvanārya.

758. 20. I. 30.

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm-leaf. 7 Foll. 12¾ × 1½ inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Legible writing.

Complete.

The following stanza is added at the end:

"आलानं जयकुञ्जरस्य दृषदां सेतुर्विपद्वारिधेः
पूर्वाद्रिः करवालचण्डमहसो लीलोपधानं श्रियः ।
संग्रामामृतसागरप्रमथनक्रीडाविधौ मन्दरो
राजन् राजति विश्ववैरिवनितावैधव्यदस्ते भुजः ॥"

759. 23. B. 11.

वृत्तरत्नाकरः—केदारभट्टकृतः

Palm-leaf. 10 Foll. 13¾ × 1¼ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Good. Good writing.

Complete.

The following stanza is added at the beginning:

"ज्ञानानन्दमयं देवं निर्मलस्फटिकाकृतिम् ।
आधारं सर्वविद्यानां हयग्रीवमुपास्महे ॥"

inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Complete

The following additional stanza is found in the beginning

" नखराग्रविनिर्भिन्नदनुजेन्द्रभुजान्तराम् ।
अथश्चार्थ्यं च कण्ठस्य नरकण्ठीरव भजे ॥ "

769 29 A 8

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Palm leaf 55 Foll (17 71) 16 × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Much injured Illegible writing

Wooden boards are added to both sides

Complete

The following additional stanza is found in the beginning

नखराग्रविनिर्भिन्न + नरकण्ठीरव भजे ॥

770 30 L 9

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Palm leaf 19 Foll 17 × 1¼ inches 9 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Complete

771 33 I 27

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी —श्रीनाथकृता

Palm leaf 50 Foll 15½ × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

Complete

The following additional stanza is found in the beginning

नखराग्रविनिर्भिन्न + नरकण्ठीरव भजे ॥

772 24 N 45

वृत्तरत्नाकरव्याख्या मणिनिधिः—नारायण पुरोहितकृतः

Palm leaf 18 Foll 14¾ × 1¾ inches 11 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

A commentary on Kedarabhatta's *Vrttaratnakara* by *Narayanapurohita son of Nrsimhayajvan* The commentary is called Manimidhi in this MS and printed editions But some MSS call it Mani manjari (Vide the next No and the Trivandrum MS described under No 1323 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in the Palace Library Vol VI) This is also called *Matimanjari* in the Madras Govt Oriental Library MS (Vide 1792 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in that Library Vol III)

Breaks off in the 3rd adhyāya

Beginning

सुवमतानसिद्धयर्थं नौमि ब्रह्माच्युतार्चितम् ।
गौरीविनायकापत्त शङ्कर लाङ्गशङ्करम् ॥
मणिनिधिव्याख्यानप्रारम्भ ।
श्रेनाम्भोजिस्थित देव शुद्धस्फटिकविग्रहम् ।
वाचि भूतिप्रद साक्षाद्वन्दे गन्धर्वकन्धरम् ॥
नृसिंहयज्वन पुत्रो नारायणपुरोहित ।
वृत्तरत्नाकरस्य व्या व्याकरोति यथामति ॥

End:

एवमार्यावृत्ते प्रस्तारो दर्शितः। एवमन्येष्वपि मात्रावृत्तेषु तत्तल्लक्षणाविरोधेन प्रस्तारक्रम ऊहनीयः। एषु तु मात्रावृत्तेषु पदान्तिकाचारुहासिनीवक्त्रविपुलाप्रभेदमात्रासमकादिपूर्वादिवर्णच्छन्दःस्विव चत्वारोऽपि पादास्तुल्यलक्षणाः। तेष्वेकैकपादमात्मप्रस्तारेणैव प्रधानभेदान् समवत उन्नीय पश्चात्तेषामन्योन्यमिश्रणेनान्येऽपि प्रकारभेदा उन्नेतुं शक्यन्त इति बोध्यम्। पाद इति।

भारद्वाजकुलाब्धिकौस्तुभमणेरद्वैतविद्यागुरो-
र्वदीन्द्रस्य विनायकार्यसुमतेः सूनुः प्रभावल्लभः।
नत्वा नाथमनूहसारथिमिति श्रीवृत्तरत्नाकर-
व्याख्या बुद्धिविशुद्धये व्यरचयत्संक्षेपतश्चन्द्रिकाम्॥

765 24. A. 15.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Palm-leaf. 115 Foll. $7 \times 1\frac{1}{2}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

This is a good commentary on Kedārabhatta's Vrttaratnākara by S'rīnātha son of Govindabhaṭṭa. The commentary is called Dhīs'odhinī.

Complete.

Beginning:

प्रणम्याखिललोकेशं पूर्वाचार्यानुसारिणा।
गोविन्दभट्टविदुषः श्रीनाथाख्येन सूनुना॥
मिताक्षरं प्रभूतार्थं छन्दःशास्त्रं प्रशस्तिमत्।
व्याख्यायते स्वधीशुद्ध्यै वृत्तरत्नाकराभिधम्॥

तत्रादौ श्लोकैस्त्रिभिराचार्यः प्रारिप्सितग्रन्थाविघ्नपरिसमाप्तिहेतुभूतानेकसंपत्सिद्धयेऽभिमता देवता प्रणम्य विशिष्टजनपरिग्रहाय स्वाभिजात्यवृत्ती: संकीर्त्य श्रोतृजनसमाधानायाभिधेयं प्रयोजनपुरःसरं प्रतिजानीते—सुखेति।

End:

अर्थस्तावदयम्—एते पूर्वोक्ताः षड् विषयः प्रस्तारादयः प्रत्ययाः प्रमाणानि मताः संमताः पिङ्गलादीनामाचार्याणामिति।

Colophon:

इति श्रीमता कविशार्दूलेन श्रीनाथेन विरचितायां धीशोधिन्याख्यायां वृत्तरत्नाकरव्याख्यायां षष्ठोऽध्यायः।

Then 5 extra leaves are added and they contain a few lines of the Sūryas'atakavyākhyā which will be described in the Stotra Vol. of the Catalogue.

766. 8. F. 58.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Paper. *26* Foll. $8 \times 6\frac{1}{2}$ *inches.* 25 lines in a page. Telugu script. Old. *Slightly injured. Good writing.*

Breaks off in the 5th adhyāya.

767. 9. F. 82.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Paper. 6 Foll. $8\frac{1}{4} \times 6\frac{3}{4}$ inches. 31 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Legible writing.

Bound in book form.

Breaks off in the 2nd adhyāya.

768 28. A. 1.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Palm-leaf. *35* Foll. *(30-64).* $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$

inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Complete

The following additional stanza is found in the beginning

" नखराग्रविनिर्भिन्नदनुजेन्द्रभुजान्तरम् ।
अपश्चार्धं च कण्ठस्य नरकण्ठीरव भजे ॥ "

769 — 29 A 8

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Palm leaf 55 Foll (17 71) 16 × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Much injured Illegible writing

Wooden boards are added to both sides

Complete

The following additional stanza is found in the beginning

नखराग्रविनिर्भिन्न + नरकण्ठीरव भजे ॥

770 — 30 L 9

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Palm leaf 19 Foll 17 × 1¼ inches 9 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Complete

771 — 33 I 27

वृत्तरत्नाकरव्याख्या धीशोधिनी—श्रीनाथकृता

Palm leaf 50 Foll 15¼ × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

Complete

The following additional stanza is found in the beginning

नखराग्रविनिर्भिन्न + नरकण्ठीरव भजे ॥

772 — 24 N 45

वृत्तरत्नाकरव्याख्या मणिनिधिः—नारायण पुरोहितकृतः

Palm leaf 18 Foll 14¾ × 1¾ inches 11 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

A *commentary on Kedarabhatta's Vrttaratnakara by Narayanapurohita son of Nrsimhayajvan* The commentary is called Manimidhi in this MS and printed editions But some MSS call it Manimanjari (Vide the next No and the Trivandrum MS described under No 1323 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in the Palace Library Vol VI) This is also called Matimanjari in the Madras Govt Oriental Library MS (Vide *1792 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in that Library* Vol III)

Breaks off in the 3rd adhyāya

Beginning

सुखमतानसिद्धयै नौमि ब्रह्माच्युतार्चितम् ।
गौरीविनायकोपेतं शङ्करं लोकशङ्करम् ॥
मणिनिधिव्याख्यानप्रारम्भः ।
श्वेताम्भोधिनिकेतं देवं शुद्धस्फटिकविग्रहम् ।
वाचि भूतिप्रदं साक्षाद्वन्दे गन्धर्वरूपिणम् ॥
नृसिंहयज्वनः पुत्रो नारायणपुरोहितः ।
वृत्तरत्नाकरव्याख्यां व्याकरोति यथामति ॥

अत्र प्रारिप्सितस्य ग्रन्थस्याविघ्नपरिसमाप्तिप्रच यगमनाय मिष्टदेवतानमस्कार करोति—सुखसतानेति । सुखस्य सौख्यस्य सतान अविच्छेद । यद्वा शोभन सतान प्रचयगमनम्, अविच्छेदेन लोकेऽस्य ग्रन्थस्य प्रचार इति यावत् । तस्य सिद्धये ब्रह्माच्युतार्चित कमलजकमलाकान्तपूजितम् । गौरीविनायकोपेत गिरिजा गजास्यसनाथ लाकशकर लोकस्य भुवनस्य शकर सुखकर शकर शमु नौमि स्तौमि । गौरीमास्य गुहोपेतमिति पाठे अगजागजाननषडानन समेतमित्यर्थ ॥ १ ॥

End

स्वरशरविरतिर्ननौ रौ प्रभा ॥ १२ ॥ २० ॥

अभिनवतामरस नजजाय ॥ १२ ॥ २१ ॥

नयुगरयुगयुक् च गौरी मता ॥ १२ ॥ २२ ॥

भवति मनसि मे भराङ्गाद्दता ।

हिमगिरितनया शरीरप्रभा ॥ १२ ॥ २० ॥

प्रचलितहसकुल स्फुटमीन

मलयभुवा मरुता परिधूतम् ।

मधुसमये स तदा नरराज

स्त्वभिनवतामरस सर आयात् ॥ १२ ॥ २१ ॥

वलभिदुपलनीलदेहप्रभा

श्रुतिगणमुखरद्विजेन्द्रस्तुता ।

गजमुखशिखिवाहनाभ्या नता

वितरतु भवता तु गौरी सुखम् ॥ १२ ॥ २२ ॥

An extra leaf at the beginning contains the Narayanastaksaramantra

773 26 L 32

वृत्तरत्नाकरव्याख्या मणिमञ्जरी —नारायण-पुरोहितः

Palm leaf 5 Foll 17 × 1 inches 5 lines in a page Grantha script Old Injured Legible writing

Same work as the Manınidhi described in the last number The colophon found in this MS calls the commentary Manimanjari, but it is the same as that called Manınidhi in the previous No and printed books

Contains the 6th adhyaya only

End

प्रस्तारभूमया यद्यष्टौ तर्हि तदन्तराले सप्ताघ्रभूमय इत्यर्थः । तत्कल्पन परस्परमसमेलनम् । वृत्तस्था ङ्गुलिकीं वृत्तिमध कुर्यात्त ग्राङ्गुलम् । वृत्तस्य विन्यासे गुरोर्लघोश्चान्तराले आङ्गुलिकीं वृत्तिममेलनार्थं कुर्यात् । तदङ्गुलीनाममेद । तथा अध्वदेकोन इत्यर्थ. ।

प्रस्तारो नष्टमुद्दिष्टमेकद्व्यादिलगक्रिया ।

सख्यानमध्वयोगश्च षडेते प्रत्यया मता. ॥

मध्यान्ताद्यखिलस्थगा जसभमा सूर्यानिलेन्दुक्षमा

देवा स्फीतरुगान्यदेशगमनप्रख्यातिकीर्तिप्रदा ।

मध्यान्ताद्यखिलस्थला रतनना वह्न्यम्बुजाम्भोदिवो

वृत्तादौ मृतिशून्यतोत्तमसमृध्द्यायूषि त तन्वते ॥

मौ भूमित्रिगुरु शुभ वितनुत भ पूर्वगुश्चन्द्रमा

कीर्ति योऽभ्युदय पय प्रथमलो न स्वर्थिरायुस्त्रिल ।

वायु सोऽन्तगुरुर्विदेशगमन शून्य नमस्तोऽन्तलो

राऽग्निर्मध्यलघुर्मृति दिनमणिर्मध्येगुरुर्जो रुजम् ॥

Colophon

इति वृत्तरत्नाकरव्याख्याया मणिमञ्जर्या षष्ठोऽध्याय ।

Then reads the following stanzas

यदीया मन्दिरापन्ना भव किमबलाबलम् ।

वञ्चिता कर्त्रपादानकर्माधिकरणक्रिया ॥

रावणेन रणे शक्ति क्रुद्धेनाशीविषोपमा ।

मुक्ताशूरस्यभीतस्य लक्ष्मणस्य ममज्ज सा ॥

पत्रीभूतपयोदकाशिहविषो कौ गक्षणीयच्छिर
पद्दूरे शमभीतिरहविषणा वागफगयत्पदे ।
यत्स्मराक्षिशिखिप्रदग्धवपुषौ पूर्वजभूसोदरौ
गासूतायितगोपतीरचितयुर्योगोपट त भजे ॥
चक्रे तच्छत्रुमित्रे त्रिपुरविजयिन स्यन्दनस्तत्पदाङ्क
द्वैतीयाक्राम्बुजाक्षी शरधिरपि स गौस्तद्द्विजाताधिनाथ ।
काण्डास्तज्ञातजातानतुहरचग ज्या च तन्मस्तचक्री
यस्यासीत्सोऽवनान्न शिशिरकरकरोज्ञासिमौग्मिहेश ॥

774 10 B 7

वृत्तरत्नाकरव्याख्या मृतसंजीविनी—भास्कर रायकृता

Paper 72 Foll $10\frac{3}{4} \times 5$ inches 8 lines in a page Devanagari script Old Injured Good writing

A critical commentary on Kedara bhatta s *Vrttaratnākara by Bhaskararava*, the well known writer on Tantric religion From his Nityasodasikarnavavyakhya called Setubandha it is understood that he *was also called Bhasurānandanatha and the* son of Konamamba ard Gambhirarāja diksita He was the pupil of Nrsimha guru and S'ivadatta He gives herein the date of composition of the work as 1627 S'aka = 1705 A D His other work Pingalacchandassutravyakhya Bhasvarāja is said to have been completed in Sam 1793—1737 A D The India Office Library has among its collection, a MS of the Bhāsvaraja which is said to have been copied in the same year 1737 A D (Vide Nos 565 and 566 of the India Office Library Catalogue part I) He refers to his other two works on prosody *named* Chandahkaustubha and Chando bhaskara Though this work is meant to be a commentary on the Vrttaratnakara it often gives interpretations to many of the sutras of the Pingalachandas The author *incidentally mentions two other com* mentators on the Vrttaratnākara *namely* Sulhana and Haribhāskara and in disputable points he maintains Sulhana's view *after condemning Haribhaskara s* criticism on Sulhana Thus among the three commentators on the Vrttaratnakāra the chronological order is thus (1) Sul *hana (2) Haribhāskara (3) Bhaskararaja* Haribhaskara gives the date of his work Vrttaratnakaravyakhya Setu as Sam 1733—1676 A D The author is said to *have borne the surname Bharati*

Complete

Beginning

यामपराऽन्तरासी लघुरपि दाव सदा गुरुत्वाम ।
यदनुग्रहजमहिम्ना पिङ्गलनागा मङ्गल ददताम् ॥
वृत्तरत्नाकरव्याख्या सम्यग्जनतापणाम ।
मृतसंजीविनाख्या प्रख्यापयति भास्कर ॥
वृत्तरत्नाकरव्याख्या भूयस्य सन्ति यद्यपि
तथापि मृतजीविन्या कला नाहन्ति षोडशीम् ॥

प्रारिप्सितस्य ग्रन्थस्याविघ्नसमाप्त्यै स्वग्रन्थना प्रणमन् स्वग्रन्थनामान्कीतयति—सुखेत्यादिपद्यद्वयेन । सुख ब्रह्मानन्द , मतान पुत्रपौत्रादि, तथा सिद्धिनाम , तद्यमिति कश्चित । तन्मन, शास्त्रे तस्या कामनाया अनुपयोगात् । अत सुखमतानयोरुत्तरत्वया सिद्धिर्थौ यस्मात त शास्त्रमित्यस्य । क्रियाविशेषण

मिति परे । सुष्ठु खमाकाशो येभ्यस्तेषा वर्णानां संतानं समूहो ग्रन्थः, तत्समाप्त्या इत्यपरे । निर्विघ्नपरिसमाप्तिजं सुखं तस्य संतानः परंपरेत्येके ।

End :

अत एव एकोनत्वमुक्तं, प्रथमभेदे लघ्वभावेनोद्दिष्टाभावात् । भूयागं विनैव लेखनं तु विसंध्यध्वयोग उच्यते । वंशोऽभूदिति छन्दःप्रतिपादक्रम ।

छन्दस्येवं परिक्लिष्टो बुधो भुवि न लभ्यते ।
अन्ततो मत्कृतेरस्या मार्गज्ञोऽप्यतिदुर्लभः ॥
श्रमेण यावता तीर्णो वृत्तरत्नाकरो मया ।
तावतोऽपि परिज्ञाता भगवान् परमेश्वरः ॥
कौस्तुभे खण्डितोऽप्येष मित्रशाकरगौरवात् ।
पुन संजीवितस्तस्मान्मृतसंजीविनी कृतिः ॥
छादयन्तु खलाः कामं मृतसंजीविनीमिमाम् ।
तथाप्युपायतः कोऽपि गृह्णीयान्माहृतिर्यथा ॥
सिते सहस्यजदिने मुनिपक्षर्तुभूमिते ।
शकेऽब्दे पार्थिवे पूर्णा काशीराट् तेन तुष्यतु ॥

Colophon .

इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणपारावारपारीणधुरंधरच्छन्दोऽद्वैतसाम्राज्यधुरीणसकलतन्त्रार्णवबद्धसेतुश्रीमद्गम्भीर -रायभारतीदीक्षितात्मजभारत्युपाख्यभास्कररायप्रणीता -या वृत्तरत्नाकरव्याख्याया मृतसंजीविन्याख्याया प्रत्ययाभिधानोऽध्याय. षष्ठः । समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

775. 20 I. 29.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या ललिता—कनकसभापतिकृता

Palm-leaf. 14 Foll. 18 × 1½ inches. 8 lines in a page. Telugu script Old. Injured. Good writing.

A brief commentary on Kedārabhatta's Vittaratnākara by Kanakasabhapati son of Timmanāyaka.

Complete :

Beginning :

यदाज्ञावशतो विश्वं वृद्धिमेति च याति च ।
तं महः परमं वन्दे विघ्नविध्वंसकारणम् ॥
हेमसंसदधीशेन तिम्मनायकसूनुना ।
वृत्तरत्नाकरव्याख्या क्रियते ललिताह्वया ॥

सुखसंतानेत्यादिना सुखबुद्धयइत्यन्तेन श्लोकत्रयेण एतत्प्रकरणकारणेष्टदेवतानमस्कारं कृत्वा पव्वेकसूनुना केदारनाम्ना मया वृत्तरत्नाकरं नामैतत्प्रकरणं विरच्यत इति निर्दिशति ।

End :

अनेन द्विगुणीकरणेन किं प्रयोजनमित्याशङ्क्याह-वृत्तस्येति । विन्यस्यमानवृत्तस्याधोऽङ्गुलिप्रमाणा व्याप्ति कुर्यात् । अत्राङ्गुलिप्रमाणव्याप्त्याद्यौ वृत्तानि विन्यस्यान्तरेऽन्तरालेष्वङ्गुलिप्रमाणविषयः सप्त विन्यस्यन्ते । तत्र एवं द्विगुणीकरणेन प्रयोजनमस्त्येवेत्यर्थः ।

Colophon ·

इति श्रीकनकसभापतिविरचिताया वृत्तरत्नाकरव्याख्याया ललिताह्वयाया षष्ठोऽध्यायः ॥

The date of copying Monday, the 30th day of Phālguna month in the year Saumya.

776. 29. A 8.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या ललिता—कनकसभापतिकृता

Palm-leaf. 17 Foll. 16 × 1¼ inches. 7

lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Illegible writing.

Complete.

777. 40. A. 43.

वृत्तरत्नाकरव्याख्या सुकविहृदयानन्दिनी—सुल्हणकृता

Paper. 28 Foll 9¾ × 4¼ inches. 13 lines in a page Devanāgarī script. Old Injured. Good writing.

A commentary on Kedārabhatta's Vṛttaratnākara by Sulhaṇa son of Bhāskara and grandson of Bālāditya of Ātreya family. As the cemmentary is said to have been criticised by Haribhāskara in his Vṛttaratnākaravyākhyā Setu, 1676 A.D. the date of this commentary must be earlier than 1650 A.D. He states that he has written certain work on prosody besides this; but does not mention its name. He also quotes a stanza for example wherein a king named Vindhyavarman is mentioned. The commentary is called Sukavihrdayānandinī.

Complete.

Beginning:

श्रीकण्ठप्रभया युतं रुचिरया प्रोद्भासितं गङ्गया
नानावक्त्रविराजितं शशिकलापीडोच्छ्रयाऽऽकुलम्।
आर्योपेतमुपस्थिताखिलगणश्लाघ्याजितं सर्वदा
छन्दःशास्त्रमिवेश्वरस्य जयति त्रैलोक्यवन्द्यं वपुः॥
कृष्णात्रेयस्य गोत्रे समजनि तु पुरा दाक्षिणात्याग्रणीर्यो
बालादित्याभिधानो ननु सुकविभूद्भास्करस्तस्य सूनुः।
तत्पुत्रः सुल्हणाख्यः सुखकलितपदं वृत्तरत्नाकरस्य-
च्छन्दोवृत्तिं स चक्रे कविवरहृदयानन्दिनीनामधेयाम्॥

शास्त्रारम्भे शास्त्रकार इष्टदेवतानमस्कारपूर्वकं छन्दःशास्त्रसंबन्धप्रयोजनं श्लोकत्रयेणाह—सुखमंतानमिद्वयर्थे + सुखबुद्धये। वेदानामर्थाः वेदार्थाः। शिवो देवता येषां तानि शैवानि, तानि च तानि शास्त्राणि। वेदार्थाश्च शैवशास्त्राणि च जानातीति वेदार्थशैवशास्त्रज्ञः यः पव्वेको नाम द्विजोऽभूत्, तस्य केदारनामा शिवचरणाराधनपरः पुत्रोऽस्ति। तेन केदारेणेदं वक्ष्यमाणलक्षणं छन्दः क्रियते।

End:

सोमं कश्यं पिबतीति कश्यपः, तस्य वंशे पव्वेकनामा विप्रोऽभूत्। यद्यपि कश्यशब्देन सुरोच्यते, तथाप्यत्र सोम उच्यते। सुरापानस्य ब्राह्मणानधिकृतत्वात्। अन्वयार्थेन क्रतुयाजित्वमुक्तं स्यात्। शिवस्यैते शैवाः, तेषां सिद्धान्तानां वेत्ता। विद विचारणे इत्येतस्य रूपम्। विद ज्ञाने इत्यस्य तु सेट्कत्वात्। यो हि विचारयति सोऽवश्यं वेत्ति। न ह्यविदितं विचारयितुं शक्यते। विशेषेण प्रपश्यति स्वर्गापवर्गादिकमिति विप्रः। विमलमतिः अतिस्वच्छमतिः। शैवस्य शैवशास्त्रस्यावबोधे। तस्य पुत्रः केदारनामा शिवस्य चरणयुगाराधने एकाग्रं तल्लीनं चित्तं यस्य स तथा, तेन। अभिराम प्रकारेण विस्तृतं वृत्तरत्नाकराख्यं छन्दः।

Colophon:

इति सुल्हणविरचितायां सुकविहृदयानन्दिन्यां वृत्तरत्नाकरच्छन्दोवृत्तावध्यायः षष्ठः।

778. 8 D. 70

वृत्तरत्नाकरव्याख्या—नारायणभट्टकृता

Paper. 59 Foll. 9¾ × 5; inches 13 lines in a page. Devanāgarī script. Old Good. Good writing

Bound in book form

A commentary on Kedarabhaṭṭa's Vṛtta ratnakara by Narayanabhaṭṭa, son of Ramesvarabhaṭṭa son of Govindabhaṭṭa son of Caṅgadevabhaṭṭa son of Nagana thabhaṭṭa of Visvamitra family There are reasons to think that the famous writers—Kamalakarabhaṭṭa and Nila kanthabhatta also belonged to the family of this author In the last stanza read before the last colophon the work is said to have been composed in Vikrama S'aka 1616=1559 A D at Kasi But according to the reading of the same stanza found in the India Office Library Catalogue No 1094 and in the printed edition the work was composed in Vikrama S'aka 1602=1545 A D

Complete but wants the introductory stanzas in the beginning

Beginning

विशिष्टशिष्टाचारमूलभूत 'स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवा' इत्यादिवदिकलिङ्गकल्पितश्रुतिप्रमाणकनिशिष्टदेवतानमस्कारजनितनिर्विघ्नास्वनामकीर्तनपूर्वक स्वग्रन्थस्य ग्रन्थान्तरेगतातां सूचयन् सप्रयोजन कृतप्रसामान्यज्ञानपूर्वक विशेषजिज्ञासुप्रवृत्तिसिद्ध्यर्थ सामान्यत· प्रतिजानीते सुखेत्यादिश्लोकत्रयेण । ब्रह्माच्युताभ्या विधातृविष्णुभ्यामर्चित पूजितम् ।

End

केचित्तु तृजन्तेन समास इत्याहु , तन्न । तृनो योगे न लोकाव्ययेति षष्ठीनिषेधादिति सर्व मनोहरम् ।

भट्टश्रीनागनाथात्समजनि विबुधश्चाङ्गदेवाख्यभट्ट
प्रासाद्यासौ तनूज रघुपतिनिरत भट्टगोविन्दसङ्गम् ।
विश्वामित्रान्ववायाम्बुधिविधुरधिक वर्धत तत्तनूजा
विद्याब्धौ लब्धपार प्रथितपृथुयशा भट्टरामेश्वराख्य ॥

नारायणेन सुधिया काश्या निवसता सता ।
वृत्तरत्नाकरे टीका तद्भुना रचिताश्रिता ॥
ग्रन्थेऽस्मिन्गुणगणसत्त्वमुच्यते चेत्
स्व कृत्य गुणगणतत्त्व मन्यत क ।
तत्सन्त शिरसि कृताञ्जलिस्तु याचे
शोध्य तत्सदसदिहोदित मया यत् ॥
वेदभूयुतशाके द्विखषड्भू (१६१६)
समिते सितकार्तिकरुद्रे ।
ग्रन्थपूर्तिसुकृत किल कुर्मो
जानकीरमणपूजनपुष्पम ॥

Colophon

इति वृत्तरत्नाकरटीका समाप्तम् ।

The Scribe adds

संवत् १७४० श्रावणशुद्धदि १४ शुक्रे अद्येह नवानगमध्ये वास्तव्यश्रीगिरिनारायणज्ञातीयभट्टश्रीविद्याधरसुतभाणजीसञ्ज्ञकेन लिखितेय स्वार्थं वा परोपकारार्थमिति । पुत्रमाधवजी तथा रामचन्द्र तथा हरिराम् तथा श्रीनाथ तथा श्रीकृष्णसञ्ज्ञकाना पठनार्थम् ।
यादृश पुस्तके दृष्ट तादृश लिखित मया ।
यदि शुद्धमशुद्ध वा मम दोषो न जायते ॥

779 20 I 28

वृत्तरत्नाकरव्याख्या

Palm leaf 14 Foll $14\frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$ inches 7 lines in a page Grantha script Old Much injured Good writing

This is an anonymous commentary on Kedarabhaṭṭa s Vṛttaratnakara

Breaks off in the third adhyaya

Beginning

भासञ्चितपापौघविध्वसनविचक्षणम् ।

त्रिगान्यकारभास्वन्तं विष्वक्सेनमहं भजे ॥

प्रारिप्सितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थमिष्टदेवतानमस्कारात्मकं मङ्गलमाचरता पव्वैकसूनुना केदारनाम्ना मया वृत्तरत्नाकरं नामैतत्प्रकरणं विरच्यते इति मुखसंतानमित्यादिना मुखबुद्बुद इत्यन्तेन श्लोकत्रयेणाह । तृतीयश्लोके लक्ष्यलक्षणमयुतमित्युक्तम । अस्यार्थः—पूर्वशास्त्रेषु लक्षणमात्रमुक्तम् । लक्ष्यं तु ग्रन्थान्तरे द्रष्टव्यम् ।

End :

नगणौ भगणौ भगणरगणौ द्रुतविलम्बितम् । नगणद्वयमगणद्वयगणाः । स्फुटम् । सप्तमे पादावसाने यतिः । नगणद्वयरगणद्वय प्रमुदितवदना । नगणयगणनगणयगणाः कुसुमविचित्रा । जगणसगणजगणसगणाः जलोद्धतगतिः । षष्ठे यति. । जगणसगणत्रयैर्जगती । षष्ठे यतिः ।

780 33 1. 27.

वृत्तरत्नार्णवः—नृसिंहभागवतकृतः

Palm leaf. 29 Foll (6 34) $15\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ inches 6 lines in a page. *Telugu script* Old. Much injured. Good writing

This is a treatise on Sanskrit metres by Nrsimhabhāgavata of Vepattur village He was the son of Virama and Cena Venkatasuri and a disciple of Rāmānanda yogin. *The author states that he summarizes herein the science of prosody in 6 adhyāyas which was taught by Pingala and other authors in 12,000 granthas* The work is divided into six adhyāyas *namely* 1 Samjñādhikāra, 2 Mātrāvṛtta, 3 Samavṛtta, 4 and 5 Ardhasamavṛtta, and 6 Satpratyaya

Complete; but with lacunae in the middle

Beginning :

श्रीरामानन्दयोगीन्द्रचरणाम्बुरुहद्वयम् ।
वन्दे यच्छिष्यवृन्देभ्यः पुरुषार्थप्रदायकम् ॥
यथा सुधाम्बुधिर्नित्यं भवति श्रीहरेर्मुदे ।
तथा नृसिंहरचितवृत्तरत्नार्णवोऽप्ययम् ॥
मात्रावर्णविभागेन यदुक्तं लौकिकं द्विधा ।
पिङ्गलादिभिराचार्यैश्छन्दस्तदिह कथ्यते ॥
द्वादशसहस्रपरिमितग्रन्थोक्तं पिङ्गलादिमुनिभिर्यत् ।
छन्द शास्त्र वक्ष्ये सुखबोधायेह तत् षडध्यायैः ॥
एतैर्मयरसमनैस्तभजनसंज्ञैर्गणैश्च लघुना च ।
गुरुणा च वाङ्मयमिदं व्याप्तं श्रीविष्णुनेव जगदखिलम् ॥

तदुक्तं वृत्तरत्नाकरे—

म्यरस्तजभ्नगैर्लान्तैरेभिर्दशभिरक्षरैः ।
समस्तं वाङ्मयं व्याप्तं त्रैलोक्यमिव विष्णुना ॥
त्रिगुरुर्मगणः प्रोक्तो यगणस्त्वेकलः स्मृतः ।
मध्यलो रगणश्चान्त्यगुरु सगण उच्यते ॥

End

तत्तच्छन्दोजातवृत्तसंख्या द्विगुणिता यदि ।
एकोना भूमय इति प्रोक्ताः प्रस्तारकर्मणि ॥
संख्यैव द्विगुणैकोना सद्भिरध्वा प्रकीर्तिताः ।
वृत्तस्याङ्गुलिकीं व्याप्तिमध कुर्यात्ततो गुरु. ॥
प्रस्तारो नष्टमुद्दिष्टमेकद्व्यादिलगक्रिया ।
संख्या चैवाध्वयोगश्च प्रत्ययाः षडुदीरिता ॥

इति ।

श्रीहरिप्रीतिकामेन वृत्तरत्नार्णवो मया ।
कृतः सोऽयं हरेर्भूयान्मुदे क्षीराम्बुधिर्यथा ॥

इति श्रीरामानन्दपूज्यपादशिष्यचेन्नवेङ्कटसूरिवीरमसतीगर्भाब्धिराकोडुराट्वेप्पत्तूरश्रीनृसिंहभागवतविरचिते वृत्तरत्नार्णवे षट्प्रत्ययो नाम षष्ठोऽध्याय ।

षण्णेत्राचलशैलाब्जनेत्रवेदाग्निभाधिपे ।
षड्विंशच्छन्दसो जातवृत्तसङ्ख्या मया कृता ॥

781 9 D 51

वृत्तरत्नावलिः—कालिदासकृता

Paper 10 Foll 8 × 4¾ inches 9 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

This is a work on prosody containing 71 stanzas written in praise of Sarasvati each stanza being composed in different metre so as to illustrate various metres in Sanskrit and containing the name of that metre illustrated Besides this the work does not give any rules or characteristics of the metres Therefore, the work appropriately deserves to be mentioned among the stotra works However, as the intention of the author was mainly to deal with the metres by the way of giving illustrations it is mentioned among the prosodic works As regards the authorship of the work all the MSS assign the work to one Kalidasa But some of the Tanjore MSS ascribe the work to *Venkatesa son of Avadhanasarasvati of* Atreya family while others to Kalidasa The Vrttaratnavalivyākhya by an anonymous author (vide No 787) also states that the author of the text was Venkatesa In order to harmonize these two conflicting statements we may presume that the natural and real name of the author was Venkatesa and his title name was Kālidāsa There are two editions of the work one published at Madras and the other at Mysore In both the editions the author s name is mentioned as Kalidasa

Beginning

पङ्क्तिच्छन्दसि मत्तावृत्तम्—

मा भूत्सङ्गो जननि जनैस्तैर्मत्ता येषा मतिरिह वित्तैः ।
भाग्योदारैर्भवतु विहारो भक्त्या सार्धं तव कृपया मे ॥१॥

चम्पकमाला—

भूमसगर्वानातनुपे त्व देवि कनिष्ठानप्यतिभक्त्या ।
भावयतस्ते मूर्तिमुदारा चम्पकमालानिन्दकबाहाम् ॥

त्रिष्टुप् श्रीवृत्तम् -

भाति नगाग्रप्रतिनिविशाभे हारश्री ते जननि कुचाग्रे ।
श्रीवैदनेन्दौ हसति सरोजे कान्तिमुपेता सततविकासा ॥

यति —

वञ्चितमक्षे कपटरसैर्मा वामदृशा च क्षुभितविवेकम् ।
निर्मलभाव कलयतु नित्य देवि कटाक्षस्तव कमलश्री ॥

End

आर्या—

आर्याकृतिस्त्रिजगता गुरुणैकेन सदाधिकेन सहिताया ।
वाग्देवि जयसि सा त्व या साम्ना भवति सत्तमार्यागीति ॥

दण्डकवृत्तम् —

ननिनरकरहगर्गो भवेत्तस्य
सर्वजनो वश्यता सतत गाहते ।
समधिकनरूपशोभोज्ज्वला सन्ति
वामालका सपदक्षातिपक्षेश्वरा ॥ ७२ ॥

Colophon

इति श्रीकालिदासविरचिता वृत्तरत्नावलि सपूर्णा ॥

782 19. N. 13.

वृत्तरत्नावलिः—कालिदासकृता

Palm-leaf. 12 Foll. $7\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{8}$ inches 6 lines in a page, Grantha script. Old. Injured. Good writing

Complete; without colophon.

783 22. K. 17.

वृत्तरत्नावलिः —कालिदासकृता

Palm-leaf 3 Foll 15 × 1 inches 4 lines in a page. Telugu script Old Injured Good writing

Breaks off in the 17th stanza

784 39. B. 4.

वृत्तरत्नावलिः—कालिदासकृता

Paper 31 Foll $13\frac{1}{8} \times 8\frac{1}{4}$ inches 14 lines in a page English script. Old Good Good writing

Complete with colophon attributing the authorship to Kalidāsa

This seems to be a transcript made from the MS described above under No 781

785 40 A 36.

वृत्तरत्नावलिः—कालिदासकृता

Paper 11 Foll $8\frac{3}{4} \times 4\frac{1}{4}$ inches 8 lines in a page Devanāgari script Old Injured Good writing

Complete with colophon attributing the authorship to Kālidasa

786 40 B. 71.

वृत्तरत्नावलिः—कालिदासकृता

Paper 10 Foll. 8 × 4 inches 7 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Complete with colophon attributing the authorship to Kālidāsa

787. 54. A. 33.

वृत्तरत्नावलिव्याख्या

Paper. 40 Foll $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches. 14 lines in a page Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

This is a transcript made in 1942 from a MS available in the Tanjore Palace Library

A commentary on the Vrttaratnāvali of Kālidāsa, described under the previous Nos The commentator's name is not known

Beginning

श्रेय·प्राप्तिनिमित्तानि सेवितानि मनीषिभिः ।
श्रीरामगुरुपादाब्जरजांसि कलयामहे ॥
गुरोरपि च देवस्य नान्तर प्राहुरागमाः ।
तस्मात्तयोश्च चरण शरणं सततं वृणे ॥
देवता विष्णुरुद्राद्या नास्माकं दृष्टिगोचरा· ।
सर्वदेवमयः साक्षाच्छ्रीगुरुः श्रेयसेऽस्तु मे ॥
श्रीमान् दन्तिमुखो देव· श्रेयांसि विदधातु वः ।
यत्प्रसादेन निर्विघ्न सिध्यन्ति कृतिना क्रियाः ॥

इह खलु कविकुलतिलकः पण्डितवर्यो वेंकटेश. प्रारिप्सितानन्तसप्रदायाविच्छेदलक्षणफलहेतुभूतस्य मङ्गलस्य शिष्टाचारपरिप्राप्तत्वान् आशीर्नमस्क्रिया वस्तुनिर्देशो वापि तन्मुखमित्युक्तस्य ग्रन्थारम्भलक्षणत्वात्

समस्तमङ्गलात्मकं श्रीशब्दमादौ प्रयुञ्जानः प्राथमिकमाशीर्वादरूपं मङ्गलं निबध्नाति—श्रीमानिति ! दन्तिमुखो गजाननः । देवः क्रीडायनेकपुष्कलः । श्रीमान् अणिमाद्यैश्वर्यसंपन्नः । वो युष्माकं श्रेयांसि विदधातु । यत्प्रसादेन कृतिना क्रियाः निर्विघ्नं निष्प्रत्यूहं सिध्यन्ति फलन्ति स देवः श्रेयांसि विदधात्विति ।

अवधानसरस्वत्याः सूनुनाचिकुलेन्दुना ।
क्रियते वेंकटेशेन वृत्तरत्नावलिर्नवा ॥

* * * *

मा भूत्सङ्गो जननि जनैस्तैर्मत्ता येषा मतिरिह वित्तैः ।
भाग्योदारैर्भवतु विहारो भक्तैः सार्धं तव कृपया मे ॥

हे जननि जनयित्रि येषा मतिः शेमुषी वित्तैर्धनैः मत्ता भ्रान्तेति यावत्, तैः संगमो मा भूत ।

End :

युगान्तजाम्भसि जगतीं निमज्जतीं
यथोत्तरेत्सकुतुकमादिसूकरः ।
त्वमुद्धराधिकरुचिराकृतिस्तथा
भवाम्बुधौ निमग्नमम्ब माम् ॥

हे अम्ब आदिसूकरः आदिवराहमूर्तिर्भगवान् युगान्ते प्रलये निमज्जतीं जगतीं भुवं यथा सकुतुकमुद्धरेत उद्धृत्य यथास्थानं निवेशयेत् तथा अधिकरुचिराकृतिः सुन्दरमूर्तिरित्यर्थः, त्वमिदं भवाम्बुधौ मग्नं मामुद्धर । संसाराब्धेरुद्धृत्य तद्वासनाविद्यामुच्छिद्य नित्यशुद्धबुद्धमुक्तस्वरूपं प्रापयेत्यर्थः । रुचिरा वृत्तम् । जभौ सजौ ..... लक्षणम् । अमीषां त्रयाणां समवृत्तत्वेऽपि मत्तादिवृत्तवदाद्यपादादौ गणानामनुक्तत्वात् पृथगत्र कथनमिति ज्ञेयम् ।

.... मुक्ता जनतामुक्तबुद्धयः ।
वाचि भूतिसमृद्ध्यर्थं स्तोत्रं पठत सादराः ।
संक्षेपतः कृता व्याख्या वृत्तरत्नावलेर्मया ।

इयं शुभा हि मनोहरा
मरकतराजिभासुरा ।
कराम्बुजा कदम्बकोरका
कलावती कलयतु काङ्क्षितानि नः ॥

Colophon :

इति वृत्तरत्नावलीव्याख्या समाप्ता ।

मो भूमिस्त्रिगुरुः श्रियं वितनुते भः पूर्वगुश्चन्द्रमाः
कीर्तिं योऽभ्युदयं पयः प्रथमलो नः स्वस्तिरत्युज्ज्वलः ।
वायुः सोऽन्त्यगुरुर्विदेशगमनं शून्यं नभस्तोऽन्त्यलो
रोऽग्निर्मध्यलघुर्मृतिं दिनमणिर्मध्येगुरुर्जो रुजम् ॥
मो भूमिः श्रियमादधाति य जलं वृद्धिं र वह्निर्मृतिं
सो वायुश्चिरदूरदेशगमनं तं व्योम शून्यं फलम् ॥
जः सूर्यो रुजमादधाति विपुलां भेन्दुर्यशो निर्मलं
नो नाकः सुखमादधाति तदिदं प्राहुर्गणानां पृथक् ॥

788. 42. A. 127.

वृत्तलक्षणम्—श्रीनाथकृतम्

Palm-leaf, 3 Foll. 12 × 3¾ inches, 8 lines in a page. Bengali script. Old, Slightly injured. Illegible writing.

An independent work on Sanskrit metres by S'rīnātha. The exact title of the work is not mentioned in the MS. The work is different from S'rīnātha's commentary on the Vṛttaratnākara

Incomplete

Beginning

श्रीनाथनामा धरणीसुरोऽहं
श्रीनाथपादाब्जयुगं स्मरामि ।
श्रीमन्मुरुच्छैत्रलिनी यतोऽभूत्
श्रीदं मुनीन्द्रैः परिवन्दनीयम् ॥

यद्यपि धीरवृन्दाना छन्दोग्रन्था अनेकधा ।
सन्ति तथापि हर्षाय सतामेक करोम्यहम् ॥
अयुक्त चेद्वदिष्यामि प्रमादेनेह वा भ्रमात् ।
वचने तद्यावन्त सशाधयन्तु तद् बुधा ॥
दीर्घ विसर्गसमिश्र सयुक्ताद्य तथाक्षरम् ।
बिन्दुयुत गुरु ज्ञेय विकल्पेन पदान्तगम् ॥

End

सूर्याश्वै कविभिस्तु तन्निगदित शार्दूलविक्रीडितम् ।

789 30 E 40

श्रुतबोधः—कालिदासकृतः

Palm leaf 4 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

The MS contains also another copy of the work which will be described separately in No 792

This is an elementary work on prosody The work is attributed to one Kālidasa who is mentioned in the colophon with the title Kavicakravartin

Complete

Beginning

छन्दसा लक्षण येन श्रुतमात्रेण बुध्यते ।
तमह सप्रवक्ष्यामि श्रुतबोधमविस्तरम् ॥ १ ॥
सयुक्ताद्य दीर्घ सानुस्वार विसर्गसमिश्रम् ।
विज्ञेयमक्षर गुरु पादान्तस्थ विकल्पेन ॥ २ ॥
यस्या पादे प्रथमे द्वादश मात्रास्तृतीयेऽपि ।
अष्टादश द्वितीये चतुर्थके पञ्चदश सार्या ॥ ३ ॥
आर्यापूर्वार्धसम द्वितीयमपि भवति यत्र हसगते ।
छन्दोविदस्तदानीं गीतिंताममृतवाणि भाषन्ते ॥ ४ ॥

End

चत्वारो यत्र वर्णा प्रथममलघव षष्ठक सप्तमोऽपि
द्वौ तद्वत् षोडशाद्यौ मृगमदतिलकेषोडशान्त्यौ तथान्त्यौ।
रम्भास्तम्भोरुकान्ते मुनिमुनिमुनिभिर्दश्यते चेद्विरामो
बाले वन्द्य कवीन्द्रै सुतनुनिगदिता स्रग्धरा सा प्रसिद्धा॥
मो भूमिस्त्रिगुरु श्रिय य उदक पुत्र ददात्यादिलो
रो मध्ये लघुरग्निरन्तमनिला देशाटन सोऽन्त्यगु ।
तो व्योमान्तलघुर्धनापहरण जोऽर्को रुज मध्यगु
भैश्चन्द्रो यश उज्वल मुखगुरुर्नो नाकमायुस्त्रिल ॥

Colophon

इति कविचक्रवर्तिकालिदासविरचित श्रुतबोध सपूर्ण ।

790 19 C 61

श्रुतबोधः—कालिदासकृतः

Palm leaf 3 Foll $15\frac{7}{8} \times 1\frac{1}{2}$ inches 8 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Complete

The following stanza is read at the end instead of मो भूमि etc as given in the last No

मध्यान्ताद्यखिलस्वगा जसभमा सूर्यानिलेन्दुक्षमा-
देवास्ते तु रुगन्यदेशगमनप्रख्यातकीर्तिश्रिय ।
तद्वत्स्युर्लघवो गणा रतयना वाय्वम्बरापोदिवो
वृत्तादौ मृतिशून्यकोत्तमसमृद्ध्यायूषि त तन्वत ॥

Colophon

श्रुतबोध सपूर्ण ।

791. 19 N 13

श्रुतबोधः—कालिदासकृतः

Palm leaf 3 Foll $7\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{8}$ inches

6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Wants the beginning and end.

792. 30. E. 40.

श्रुतबोधः—कालिदासकृतः

Palm-leaf. 4 Foll. 16½ × 1¾ inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Breaks off in the 24th stanza.

793. 33. I. 27.

श्रुतबोधः—कालिदासकृतः

Palm-leaf. 3 Foll. 15½ × 1¼ inches. 6 lines in a page. Telugu script. *Old.* Injured. Good writing.

Wants the beginning; otherwise complete.

794 35. B. 152

श्रुतबोधव्याख्या ज्योत्स्ना—माधवकृता

Paper. 9 Foll 7⅝ × 3½ inches. 14 lines in a page Devanāgari script. *Old.* Injured. Good writing.

This is a short commentary on Kālidāsa's S'rutabodha The commentary is called Jyotsnā in the introductory verse *while Jñānatarangini in the colophon* The author Mādhava was the son of Govinda The author is said to have been an expert in mathematics

Complete.

Beginning.

लम्बोदरपदद्वन्द्वं गीर्वाणगणपूजितम् ।
श्रीसिद्धिबुद्धिदं वन्दे प्रत्यूहध्वान्तभास्करम् ॥
गोविन्दतातपदपद्मयुगं प्रणम्य
श्रीमाधवो गणितशास्त्रविचारदक्षः ।
ज्योत्स्नाभिधा लघुपदा श्रुतबोधटीकां
छन्दोऽनभिज्ञशिशुसंघहिता तनोति ॥

तत्र तावत्कविः कालिदासाख्योऽभीष्टदेवतास्मरणरूपं मङ्गलं मनस्येव कृत्वा छन्दोग्रन्थान्तरापेक्षयास्मिन्ग्रन्थे विशेषं सूचयन् कर्तव्यं छन्दोग्रन्थमनुष्टुभा प्रतिजानीते—छन्दसामिति । स्पष्टार्थमपि पद्यं व्याख्यायते । अहं श्रुतबोधं श्रुतबोधाख्यं छन्दोग्रन्थं संप्रवक्ष्यामि ग्रन्थयिष्यामि । अविस्तरं विस्तररहितमतिसंक्षिप्तमित्यर्थः ।

End:

अथ विंशत्यक्षराकृतिजातेर्लोकप्रसिद्ध्यभावात् तामुपेक्ष्यैव एकविंशत्यक्षरायाः प्रकृतेः समवृत्तीयं लक्षणमाह—चत्वार इति । हे मृगमदमुदिते यत्र छन्दोजातौ प्रथमपादादौ चत्वारो वर्णा अलघवो गुरव एव स्युः । तथा षट्सु सप्तस्वपि द्वौ षष्ठे षष्ठो वर्णः, सप्तमे सप्तमो वर्ण इत्यर्थः । तद्वत् तथा *षोडशस्याद्यौ प्रथमौ द्वौ वर्णौ चतुर्दशपञ्चदशौ, तथा* षोडशान्त्यौ सप्तदशाष्टादशौ वर्णौ, तथान्त्यौ पादान्तभवौ द्वौ विंशैकविंशौ एते द्वादशवर्णा अलघवो गुरवश्चेत् प्रयुज्यन्ते, अर्थादन्ये वर्णा लघव एव प्रयोक्तव्याः, तदा हे रम्भास्तम्भोरुकान्ते मुनिमुनिमुनिभिस्त्रिवारं सप्तभिश्चाक्षरैर्विरामो यतिश्च दृश्यते तदा हे बाले सुदति सेयं छन्दोजातिः वन्द्यैः कवीन्द्रैर्नाम्ना स्रग्धरेति प्रसिद्धा निगदिता कथितेत्यर्थः । मृगमदमुदिते मृगमदः कस्तूरिका तदङ्गरागेण मुदिते

सतुष्टे । रम्भा कदली तस्याः स्तम्भौ तद्वदूरू यस्याः सा चासौ कान्ता सुन्दरीति सम्बोधनम् ।

Colophon.

इति श्रीकालिदासकविरचिते श्रुतबोधे ज्ञानतरङ्गिणी टीका समाप्ता ।

The scribe adds :

संवत् अष्टादशवर्षे पूर्ण वर्षे मधुमाससितपूर्णिमाया वरपत्तनवासिपुरोहितोपनामकरामनाथात्मजविश्वनाथेनेयं लिखिता ज्ञानतरङ्गिणी स्वार्थं परोपकारार्थं च । लेखकपाटकयोरविघ्नमस्तु । श्रीभवानीशंकरप्रसादादस्मद्-गृहे चिरं तिष्ठतु ।

Fol 1 contains some miscellaneous verses on prosody taken from various works such as Vṛttaratnākara, Vṛttaratnāvali.

Then the following lines are written on Gomūtrikābandha.

गोमूत्रिकाबन्धोऽयम्,

वर्णानामेकरूपत्वं यत्रैकान्तरमर्धयोः ।
गोमूत्रिकेति तं प्राहुर्दुष्करं तद्विदो विदुः ॥

इति लक्षणात् ।

ना	सु	रो	यं	न	वा	ना	गो	ध	रा	स	स्थो	हि	रा	क्ष	स
ना	सु	रो	य	न	वा	ना	गो	ध	रा	सं	स्थो	हि	रा	क्ष	सः

नासुरोऽय न वा नागो धरासस्थो हि राक्षस ।
नासुरोऽय न वा नागो धरासस्थो हि राक्षसः ॥

6 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Wants the beginning and end

792 30 E 40

श्रुतबोधः—कालिदासकृतः

Palm leaf 4 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 5 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Breaks off in the 24th stanza

793 33 I 27

श्रुतबोधः—कालिदासकृतः

Palm leaf 3 Foll $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Wants the beginning otherwise complete

794 35 B 152

श्रुतबोधव्याख्या ज्योत्स्ना—माधवकृता

Paper 9 Foll $7\frac{3}{4} \times 3\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a page Devanagari script Old Injured Good writing

This is a short commentary on Kalidasa s Srutabodha The commentary is called Jyotsna in the introductory verse while Jnanatarangini in the colophon The author Madhava was the son of Govinda The author is said to have been an expert in mathematics

Complete

Beginning

लम्बोदरपदद्वन्द्व गीर्वाणगणपूजितम् ।
श्रीसिद्धिबुद्धिद वन्दे प्रत्यूहध्वान्तभास्करम् ॥
गोविन्दतातपदपद्मयुग प्रणम्य
श्रीमाधवो गणितशास्त्रविचारदक्ष ।
ज्योत्स्नाभिधा लघुपदा श्रुतबोधटीका
छन्दाऽनभिज्ञशिशुसत्वहिता तनोति ॥

तत्र तावत्कवि कालिदासाख्याऽभीष्टदेवतास्मरणारूप मङ्गल मनस्येव कृत्वा छन्दाग्रन्थान्तरापेक्षयास्मिन्ग्रन्थे विशेष सूचयन् कर्तव्य छन्दोग्रन्थमनुष्टुभा प्रतिजानीते—छन्दसामिति । स्पष्टार्थमपि पद्य व्याख्यायते । अह श्रुतबाध श्रुतबोधाख्य छन्दोग्रन्थ सप्रवक्ष्यामि ग्रन्थयिष्यामि । अविस्तर विस्तररहितमतिसक्षिप्तमित्यर्थ ।

End

अथ विंशत्यक्षराकृतिजातेर्लोकप्रसिद्धत्वभावात् तामुपेक्ष्यैव एकविंशत्यक्षराया प्रकृते समवृत्तीय लक्षणमाह—चत्वार इति । हे मृगमदमुदिते यत्र छन्दोजातौ प्रथमपादादौ चत्वारो वर्णा अलघवा गुरव एव स्यु । तथा षट्सु सप्तस्वपि द्वौ षष्ठे षष्ठो वर्ण, सप्तमे सप्तमो वण इत्यर्थ । तद्वत् तथा षाडशस्याद्यौ प्रथमौ द्वौ वर्णौ चतुर्दशपञ्चदशौ, तथा षाडशान्त्यौ सप्तदशाष्टादशौ वर्णा, तथान्त्यौ पादान्तभवौ द्वौ विंशैकविंशौ एत द्वादशवर्णा अलघवा गुरवश्चेत् प्रयुज्यन्ते, अर्थादन्ये वर्णा लघव एव प्रयोक्तव्या, तदा हे रम्भास्तम्भारुकान्ते मुनिमुनिमुनिभिस्त्रिवार सप्तभिश्चाक्षरैर्विरामा यतिश्च दृश्यते तदा हे बाले सुदति सेय छन्दाजाति वन्द्यै कवीन्द्रै र्नाम्ना स्रग्धरेति प्रसिद्धा निगदिता कथितेत्यर्थ । मृगमदमुदिते मृगमद कस्तूरिका तदङ्गरागेण मुदिते

सतुष्टे। रम्भा कदली तस्याः स्तम्भौ तद्वदूरू यस्याः सा चासौ कान्ता सुन्दरीति सम्बोधनम्।

Colophon

इति श्रीकालिदासकविरचिते श्रुतबोधे ज्ञानतरङ्गिणी टीका समाप्ता।

The scribe adds :

संवत् अष्टादशशते पूर्ण वर्षे मधुमाससितपूर्णिमायां वरपत्तनवासिपुरोहितोपनामकरामनाथात्मजविश्वनाथेनेयं लिखिता ज्ञानतरङ्गिणी स्वार्थं परोपकारार्थं च। लेखकपाठकयोरविघ्नमस्तु। श्रीभवानीशङ्करप्रसादादस्मद्गृहे चिरं तिष्ठतु।

Fol 1 contains some miscellaneous verses on prosody taken from various works such as Vṛttaratnākara, Vṛttaratnāvalī.

Then the following lines are written on Gomūtrikābandha

गोमूत्रिकाबन्धोऽयम्,

वर्णानामेकरूपत्वं यद्येकान्तरमर्धयोः।
गोमूत्रिकेति तं प्राहुर्दुष्करं तद्विदो विदुः॥

इति लक्षणात्।

ना	मु	रो	य	न	वा	ना	गो	ध	रा	स	स्थो	हि	रा	क्ष	सः
ना	मु	रो	य	न	वा	ना	गो	ध	रा	सं	स्थो	हि	रा	क्ष	सः

नामुरोऽय न वा नागो धरासस्थो हि राक्षसः।
नामुरोऽय न वा नागो धरासस्थो हि राक्षसः॥

3 LEXICOGRAPHY

795 8 D 34

अभिधानचिन्तामणिः—हेमचन्द्राचार्यकृतः.

Paper 6 Foll $9\frac{5}{8} \times 4\frac{3}{8}$ inches 11 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Bound in book form

This is a vocabulary of synonyms written by the famous Jaina author Hemacandracarya, pupil of Devacandra He flourished in the court of Kamapāla Caulukva of Anhilvara between 1143 and 1172 A D (Vide page 202 of An Advanced History of India by R C Majumdar, 1946) He is said to have born in 1088 and lived till 1175 A D The work is also called Namamāla Hemacandra was the author of several works on lexicography including the Anekarthasamgraha, Nighantusesa and Desināmamāla His life has been fully described in the Prabhāvakacarita The work is divided into the following six Kandas 1. Devādhidevakāṇḍa, 2 Devakaṇḍa, 3 Martya kāṇḍa, 4 Bhūmikanda, 5 Narakikāṇḍa and 6 Sāmānyakāṇḍa The work has been published with the author's own commentary in the Yasovijaya Jaina granthamālā, Bhavnagar and another critical edition of the text alone was published at St. Petersburg, in 1847

The MS contains the first kānda complete and the second kanda incomplete

Beginning

प्रणिपत्यार्हत सिद्धसाङ्गशब्दानुशासन. ।
रूढियौगिकमिश्राणा नाम्ना माला तनोम्यहम् ॥
व्युत्पत्तिरहिता· शब्दा रूढा आखण्डलादय ।
योगोऽन्वयः स तु गुणक्रियासबन्धसभवः ॥ २ ॥
गुणतो नीलकण्ठाद्या क्रियात. स्रष्टृसनिभा ।
स्वस्वामित्यादिसबन्धस्तत्राहुर्नामतद्वताम् ॥ ३ ॥
स्वात्पालधनभुङ्नेतृपतिमत्वर्थकादय· ।
भूपालो भूधनो भूभुग्भूनेता भूपतिस्तथा ॥ ४ ॥
भूमाश्चेति कविरूढ्या ज्ञेयोदाहरणावली ।
जन्यात् कृत्कर्तृसद्दस्रष्टृविधातृकरसूसमा ॥ ५ ॥

End

समाधिस्तु तदेवार्थमात्राभासनरूपकम् ।
एव योगो यमाद्यङ्गैरष्टभि समतोऽष्टधा ॥ ८९ ॥
श्व श्रेयस शुभशिवे कल्याण श्वोवसीयस श्रेयः ।
क्षेम भावुकभविककुशलमङ्गलभद्रमद्रशस्तानि ॥ ८६ ॥

Colophon

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायामभिधानचिन्तामणौ नाममालाया देवाधिदेवकाण्ड. प्रथमः ।
स्वर्गस्त्रिविष्टपं द्योदिवौ भुविस्तविष्टपाविपौ नाकः ।

* * * *

तेषा यान विमानोऽन्धः पीयूषममृत सुधा ॥ ३ ॥

असुरा नागास्तडित सुपर्णका वह्न्योऽनिला स्तनिता ।
उदधिद्वीपदिशो दश भवनावी . . . . . ॥

796 24 L 29

अभिधानरत्नमाला—हलायुधभट्टकृतः

Palm leaf, 37 Foll 17 × 1⅞ inches 6 lines in a page Grantha script Old Much injured Illegible writing

This is a vocabulary of synonyms and homonyms written by Halayudhabhatta *The work is divided into 5 chapters, viz* 1 Svargakanda, 2 Bhūmikānda, 3 Patalakanda 4 Samanyakanda and 5 Anekarthakanda The author is believed to be identical with those of the Pingala vyakhya and the *Kavirahasya* He is said to have lived in the 10th century A D There are two printed editions of the work one was printed in 1861 at Leipzig under the editorship of TH Aufrecht and the other in 1940 at Madras in the Madras University Kannada Series No 6 under the editorship of H Sesha Ayyangar together with a Kannada commentary

Wants two lines in the beginning otherwise complete

Beginning

मागुरिगापालितादिशास्त्रेभ्य ।
अभिधानरत्नमाला कविकुलभूषणा प्रमुद्रियते ॥
स्व स्वर्ग सुरसदन त्रिदशावासस्त्रिविष्टप त्रिदिवम् ।
द्यौर्गोरमत्र्यभवन नाक स्यादूर्ध्वलोकश्च ॥

End

अथानन्तरकल्याणसप्रश्नादिषु कथ्यते ।
अथो इति तथा प्रोक्तो नामाम्युपगमादिषु ॥
सदा सना च नित्यत्वे स्वस्ति स्यान्मङ्गलादिषु ।
इति हेतुप्रकाशादिसमाप्तिषु निगद्यते ॥

Colophon

इति हलायुधविरचिताभिधानरत्नमालायामनेकार्थकाण्ड समाप्त ॥

797 22 C 37

अमरखण्डनम्—श्रीहर्षकृतम्

Palm leaf 5 folios 17¾ × 1¼ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

The Foll are numbered 85 to 89 The folio No 88 is broken into two pieces

The author attempts to find fault with the Namalinganusasana of Amarasimha stating that it fails to mention many words and even errs in certain respects The author is mentioned in the colophon as one Sriharsa apparently different from the famous author of the *Naisadhiyacarita* The author quotes in support of his criticism the following works and authors Paryaya ratnamala by Mahesvaramisra Paryayar nava by Nilakanthamisra Sabdasabdar thamanjusa by Hamviramisra Manjari by Sudarsanabhattacarya Mucukundabhā syavivarana by Mahendracarya Sarada tilakabhāsyavivarana by Sanghabhattācarya who is mentioned as the teacher of the author Sabarabhāsyavyākhya by Gada dhara Balabhagavata by Mahesvaradik sita Sabdacintamani by Parthasarathi misra who is mentioned as the father of

the author, S'abdaratna by Vajrakhadga bhattācārya, S'abdarūpamīmāmsā, Nānārthacandrikā and Nānārthasikhāmani It is also interesting to note that almost all of the above mentioned works and authors are referred to in the S'abdalingārthacandrikavyākhyā Drstāntasiddhāñjana and its commentary S'arad, which will be noticed further in this volume In the Drstāntasiddhāñjana, its author Kallolabhattācārya mentions one S'rīharsa as the author of a poem called Naisadha and a pupil of his grandfather Sujanabhattācārya Perhaps our author may be identical with the same S'rīharsa The work may be assigned to the 18th century A D

Complete

Beginning

अतिचित्रमिद हि चिन्त्यता विबुधैरप्यबुधादिजल्पितम ।
रसवन्ति भवन्ति तद्यथामरसिंहस्य कृतिप्रदर्शनम् ॥
तदिहैव विविच्यतेऽखिलं शतशस्त्वेवमिति प्रबोधयेत् ।
रसिकाः सरवास्तमालसद्हृदय ते सदयं पिबन्तु भोः ॥

यथा—समाहृत्येत्याद्यावयमाशय' । विपुलसंकुल प्राचीनग्रन्थशब्दवर्गं रूपभेदादिपूर्वक बहुलनामयावलिङ्गविशिष्टत्वेन ग्रन्थरचना क्रियत इति । एतन्नीयात्र न प्रतिपादितमितीदं न सम्यक् । यथा वा—हय उच्चैःश्रवा. सूतो मातलिर्नन्दनं वनमित्यत्र 'हय उच्चैःश्रवा नीला शुभ्राङ्गी चक्रवाहनः । सूतोऽस्य मातलिश्चित्रो देवसारथिरित्यपि । वनं च चन्दनं देवकाननं नन्दनात्मकम् । देवोद्यानमित्यादिपर्यायरत्नमालारचितमस्ति नामबाहुल्य हयादीनाम् । किच मातलिर्गोकलिस्तीव्रः सारथिस्तु हर्यकपः इति रभसः । एवमेव तत्र तत्र कोशेषु वर्तते । तत्वेकमेव नाम रचितमिति बहुलपावन्नामता नास्तीत्यस्य निबन्धस्य भङ्गः । न च संक्षिप्तपदेन तद्दोषपरिहार इति वाच्यम्, तदपेक्षया विशेषपरिष्कारामावादश्रद्धेयत्वप्रसक्तेः ।

End

अत एव शब्दशब्दार्थमञ्जूषाया च हेम जाम्बूनदपदे पुसि चाहुर्विशेषका इति । एवमश्मसारमधुचषकादीना यथायोग योजनीयं सूक्ष्मधीभिरित्युपरम्यते । एवममरनिबन्धनस्याशास्त्रीयत्वमिति सिद्धान्तितम् ।

Colophon

इत्थं विपक्षविबुधमस्तकन्यस्तसत्पदा ।
श्रीहर्षेण कृतं सन्तः पठन्त्वमरखण्डनम् ॥

798 (24. E. 42

अमरशेषः

Palm-leaf. 2 Foll. (1 2) $13\frac{1}{8} \times 1\frac{1}{8}$ inches 12 lines in a page Telugu script Old Good condition Good writing

As the name itself indicates, the Amarasesa *is a supplement to the Nāmalingānusāsana* of Amarasimha The author's name is not known This work may not be confounded with the Trikandas'esa of Purusottama. The second stanza as given below has been quoted by Govindarāja in his commentary on the Rāmāyana

Apparently wants the beginning, otherwise complete

Beginning

व्याघ्राद्यो वनमृगाः श्वापदा. परिकीर्तिताः ।
गन्धर्वनगरं प्रोक्तमिन्द्रजाल महर्षिभिः ॥ १ ॥

राकामध्यगतश्चन्द्र सूर्य इत्यभिधीयते ।
परीत तु दिवा प्रोक्त विपरीत तु शर्वरी ॥ २ ॥
भोजन परिविष्टि' स्यात्कल्माष कृष्णपाण्डरः ।
यायावरास्तप सिद्धा वानप्रस्थाः प्रकीर्तिता ॥३॥
कृत्तिका बहुला प्रोक्ता पक्षस्तु वहुलेऽसित' ।
शुको मधुरभाषी स्याद्रोहिणस्तु कटु. स्मृत ॥४॥
वदन्ति श्वेतकाकीयमनुवृत्त्या मेत्रादिनम् ।
अपुमान् षण्डक' षण्ड आशीर्दृष्टिभिधीयते ॥५॥
अमत्ता मत्तवद्भाति या स्त्री सा मत्तकाशिनी ।
समेति पूज्यते सद्भिरास्थान मण्डप तथा ॥ ६ ॥
भष्मिः साहसिक प्रोक्तो भष्मो दुष्करकर्मकृत ॥
प्रस्कन्न पातितो ज्ञेयो जितकाशी जयावह ॥७॥

End

बहुलपानो यो देश' स ज्ञेयाऽगस्तिदक्षिण ।
गह्वर गिरिकुञ्जेषु दम्भेऽपि च निगद्यते ॥ ४६ ॥
अरण्याना सचरण ते वन पादचारणम् ॥ ४६½ ॥

Colophon

इत्यमरशेष' समाप्त ।

799 28 J 4

आख्यातचन्द्रिका—भट्टमल्लकृता

Palm leaf 7 Foll $12\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

This is a lexicon enumerating verbs in different groups of synonyms The author was one Bhattamalla about whom nothing is known definitely As Mallina tha of the 14th century A D quotes him, he *must be placed before the 14th century* A D The work has been printed and published in the Chowkhamba Sanskrit Series No 82

It consists of three Kandas each kanda being divided into several vargas or chapters The first kanda contains 5 vargas, viz 1 Bhāvavikāravarga *2 Buddhivarga, 3 Antahkaranavarga,* 4 Vacanakriyavarga and 5 Dhvanikriya varga The second kānda also contains 5 vargas, viz—1 Manusyavarga 2 Brāhmaṇavarga 3 Ksatriyavarga, 4 Vais'ya varga and 5 S'ūdravarga The third kānda contains 4 vargas, viz 1 Prakirnaka-varga, 2 Sanadivarga 3 Nanarthavarga and 4 Ātmanepadaparasmaipadavarga *The work is the same as that described* under Nos, 4587 and 4588 of the Des Cat of Sanskrit MSS in the collections of the Asiatic Society of Bengal Vol VI It is said that the work consists of 700 verses

The MS contains the first kanda only

Beginning

य शिवो नामरूपाभ्या या देवी सर्वमङ्गला ।
तयो सस्मरणात्पुसा सर्वतो जयमङ्गलम् ॥
आलम्बे निखिलालम्ब लम्बोदरपदाम्बुजम्
पद्मालम्बावलम्बेन लभतेऽल बुध श्रियम् ॥
वाणि कल्याणि कल्याणश्रेणिनिश्रेणिसस्तवे ।
मदीयरसनावेद्या विहरेष्टार्थदायिनी ॥
भूवार्थादिप्रकृतये पुरुषत्रयमूर्तये ।
सदाख्यातपदावाप्त्यै परस्मा आत्मने नम ॥
सपूज्य गुरुपादाब्जे भट्टमल्लेन तन्यते ।
व्युत्पित्सूना प्रचारार्थमेकार्थाख्यातपद्धति ॥
सत्तायामस्ति भवति विद्यते चाथ जन्मनि ।
उत्पद्यते जायते च प्ररोहत्युद्भवत्यपि ॥
विवर्तते सभवति सिद्ध्यति सिध्यति राध्यति ।
निष्पद्यते च राध्नाति साध्नोति फलताति षट् ॥

End

द्वे आत्मनोऽपि भूषादे शिङ्क्ते गीते तु गायति ।
उपवीणयतीत्येतदुपगाने हि वीणया ॥

इति ध्वनिक्रियावर्ग ।

अत्र भावविकाराणा धियामिच्छादिकर्मणाम् ।
वाचा तत्सगताना च पर्याया प्राय ईरिता ॥

Colophon

इत्याख्यातचन्द्रिकाया प्रथम. काण्ड• ।

After the colophon the following verse is written

"सहस्याधिपति सूर्य कर्कटस्य निशाकर ।
मेषवृश्चिकयोर्भौम: कन्यामिथुनयोर्बुध ॥"

The former owner of the MS —Venkatarāyasāstri Two extra leaves added at the end contain a few lines from the Trikāndasesa

800 39 E 6

उणादिकोश:—महादेवकृत:

Paper 55 Foll $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a page Devanāgari script New Good Good writing

Transcribed from a MS available in the Bhandarkar Orientat Institute, Poona

The work recites the words formed by adding the Unādi affixes as per Unādi rules of Panini school and gives the meaning of those words The author was Mahādeva who had the surname Vedāntin and is generally mentioned as Vedanti Mahādeva. Though the present work *does not give any more information about the author his other work namely* Samkhyasūtravrttisāra describes the author as the pupil of Svayamprakasa tirtha (Vide the colophon of the work इति स्वयप्रकाशतीर्थाङ्घ्रिलब्धवेदान्तिसत्पदेन महादेवेनोन्नीते साख्यवृत्तिसारे प्रथमोऽध्याय —See Sāmkhyasutravrtti, edited by Dr R Garbe and published for the Bibliotheca Indica, Calcutta, 1888) The author in his another work *namely* Visnusahasranāmatika states that it was composed in Sam 1750=1664 A D (Vide the catalogue of the Sanskrit MSS in the Ragnunath Temple Library, Jammu, by M A Stein, page 197) But R Garbe in his introduction to the edition of the Samkhyasūtravrtti *mentioned above fixes the author in 1600* A D approximately

Complete in 5 pādas

Beginning

विश्वकर्मणि ना कारुस्त्रिषु कारकशिल्पिनो ।
वायुर्वाते गुदे पायु रक्षके जायुरौषधे ॥
स्यात्पित्तशब्दयोर्मायु स्वादु रुच्येऽथ सज्जने ।
साधुर्द्वौ त्रिषु शीघ्रे स्यादाशु तद्वति च त्रिषु ॥
ना व्रीहौ पाटले हालुर्दन्ते राहुर्विधुतुदे ।
वल्कसाया स्त्रिया स्नायु कायु स्त्री विकृतौ ध्वने ॥
वासुर्हरावथायुर्नायुषि काष्ठे तु दारु वा ।
सानु श्रृङ्गे बुधे मार्गे वात्याया वल्लभे धने ॥
पार्वते समभूभागे स्त्रिया जानूरुपर्वणि ।
शोभने त्रिषु चारु स्यात्प्रियोक्तौ चाटुरस्त्रियाम् ॥

End

सिंह कण्ठीरवे राशौ सत्तमे चोत्तर स्थित ।
सिंही क्षुद्रबृहत्यो. स्याद्वासके राहुमातरि ।

व्याघ्रः स्यात्पुंसि शार्दूले रक्तौ एण्डकरञ्जयोः ॥
श्रेष्ठे नराद्युत्तरस्थः कण्टकार्यां च योषिति ।
घोरे हरेऽन्यवद्भीमे क्ष्मा पृथिव्यामथ त्रयः ॥
आद्ये बहुत्वे ग्रहणिग्रहण्यौ तु रुगन्तरे ।
आद्ये प्रधाने प्रथमश्चरमः पश्चिमेऽन्तिमे ॥
मङ्गला सितदूर्वायामुमायां पुंसि भूमिजे ।
नपुंसकं तु कल्याणे सेवार्थे रक्षणेऽपि च ॥

Colophon

इत्युणादिकोशे निजविनोदाभिधे वेदान्तिमहादेव-विरचिते पञ्चमः पदः संपूर्णः ।

801. 23. I. 14.

एकाक्षररत्नमाला—माधवकृता

Palm-leaf. 6 Foll. 16 × 1⅜ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Gives various meanings of each of letters of the alphabet in Sanskrit. The work is attributed to Mādhava, son of Māyana of Bhāradvājagotra and the famous minister of king Harihara II of the *Vijayanagar Empire in the 14th* century A.D. The work is the same as described under R. No *2280 (a)* of the Triennial Catalogue of Sanskrit MSS in the Government Oriental MSS. Library, Madras.

Contains the Svarakānda and Vyañjanakānda

Beginning

वेदविष्णुमहेशानकमठेष्वम्बिकेज्ययोः ।
अन्तःपुरे भूषणे च चरणे कारणे रणे ॥
अकारः कथितो धीरैरजिरे गौरवेऽपि च ।
आकारः सर्वगे भावे परितापे विधौ घटे ॥
ईषदर्थे विस्मये च संतोषामर्षयोरपि ।
सुखे नया तथा सीम्नि चिरविस्मृतसंस्मृतौ ॥
लघुवस्तुनि च प्रोक्तः सलिलाक्षेपयोरपि ।
इकारः कुसुमास्त्रे च हारे चन्द्रमसः करे ॥
तथा करेणुकक्ष्यान्ते महीभृत्कुहरेऽपि च ।
भुजङ्गफणरत्नार्चिष्यप्रतोऽर्थे निरूप्यते ॥
ईकारः सायके सर्पे सरसीरुहकेसरे ।
शक्रचापे हरौ वाणीकमलारचनास्वपि ॥
क्षोणीभृत्कुहरे पद्मदले निगदितो बुधैः ।
उकारः क्षत्रिये शंभौ परमौलौ हरौ शुचौ ॥

Colophon :

इति हरिहररायामात्यस्य कृतौ नानार्थरत्नमालायामेका-क्षरकाण्डे स्वरकाण्डं संपूर्णम् ।

End :

. . . . . . आ हा संबोधने व्ययम् ।
अहहेत्यद्भुते खेदे कथ्यते नामशासने ।
क्षमे दुर्विषहे रोधे विशेषे च निगद्यते ॥
क्षो स्त्रिया च . . . या क्षं स्याद्क्षे नपुंसके ।
क्षेत्रे निर्भर्त्सने चैव क्षोऽव्यय मङ्कुवाचकम् ॥

Colophon

इति हरिहररायामात्यस्य माधवस्य कृतौ एकाक्षररत्न मालाया व्यञ्जनकाण्डं संपूर्णम् ।

802 33 I. 9.

एकाक्षररत्नमाला —हरिहररायकृता

Palm-leaf. 5 Foll. 17 × 1¼ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old Injured. Legible writing. The leaves are half-broken.

Same work as the above with different colophon and slightly different readings The authorship herein is attributed to King Harihara II (14th century A.D) under whom Madhava was the minister

Contains the Svarakānda and Vyañjanakānda

Beginning

अकारो ब्रह्मणि शिवे वासुदेवे च कन्चुके ।
अग्निकाया च योगे च कारणे भरणे रणे ॥
अन्त.पुरे भूषणे च चरणे चाङ्कणेऽव्ययो. ।
अकारः.कथितो धीरै कमठे गौरवेऽपि च ॥
आकार सर्वगे भागे शरे तुङ्गे मदे घटे ।
ईषदर्थेऽपि सतोषे विस्मयामर्षयोर्विधौ ॥

Colophon of the Svarakānda

इति हरिहररायमहारायचक्रेश्वरकृतनिघण्टौ स्वरकाण्ड: प्रथम: ।

End

अहहेत्यद्भुते खेदे कथ्यते नामशासने ।
क्षमे दुर्विषहे रोधे विशेषे च निगद्यते ॥

*   *   *   *

क्षेत्रे च निर्भरे चैव दिवि क्ष वाचक भवेत् ॥

No colophon is found for this chapter (व्यञ्जनकाण्ड).

The last page reads the following verses

. . . . . स्कृत्वानामाजपतिरभूजेतुमहितान्
प्रतस्थे स्वात् सैन्यैर्द्विरदरथमुख्यैर्भुवि चिरात् ।
निहत्यारीन् सर्वा . . . . .
. . . . रो जनविनुतकीर्तिर्निववृते ॥
अमोघैर्. कुर्वन्नहितनिवहाना कणहता-
नसप्रासश्चित्र सपदि नृपति प्रस . . . ।

. . . . धरणितलादेत्यमुदित
शशास क्ष्मामेक सकलभुवनख्यातमहिमा ॥
अयमासृष्ट्यासृष्टस्वयमेवासृष्टशोभनास्थाङ्ग. ।
शय . . . . वने ॥
आमामधिगम्यासारा कृत्वा त्व गतो महाराज ।
आभिर्युद्धेऽरातीन्हत्वादात् पक्षिणा यथेष्टं त्वाम् ॥
इनिमतनु . . . .
. . स्थितो विभाति ।
इसदशवसनो विलासहासै-
रिपतिफणामणिभूषणैर्गिहोऽर्थान् ॥
अयमीभिर्निहतारि' स्वयमी . . . . . . ।
. . . . जनानामीभिर्विनुतयशा भाति हीसमो नृपति: ॥
. . ऋड्मन्त्रतन्त्रैर्विहितैकहोमामेमेचमेभाविताभक्षि . . ।
. . . स्वान्ते सदानन्दपद लभन्ते ॥

803   36 A 2

कल्पद्रु:—केशवदैवज्ञकृत:

Paper 433 Foll 8 × 6½ inches 14 lines in a page Grantha script New Good Clear writing

Bound in 2 Volumes

This is a lexicon of synonymous nouns in three main kandas *namely* Bhumi, Bhuvah and Svah each kanda containing different sub kandas The 1st contains 18 sub kandas 2nd five and 3rd four From the internal evidence the work is known to have been written in Kali year 4762 corresponding to 1660 A D (Vide stanza 83, page 414 of the printed edition) The work has been printed and published in the Gaekwad s Oriental Series No 42 The author mentions the following authors

whose works were consulted in writing this work. They are Katya, Vācaspati, Vyadi, Bhāguri, Amara, Mangala Sahasānka, Mahesa, and Hemacandra. In the Tanjore Library MSS the author is called Kesavadaivajña and the work is named Nāma kalpadru. (Vide No 4739 to 4741, Vol. IX).

Complete

Beginning

गुरुं श्रीदक्षिणामूर्ति विभु विश्वेश्वर परम् ।
सर्वज्ञ तमनाद्यन्त रात्रिंदिवमुपास्महे ॥
कात्यवाचस्पतिव्याडिभागुर्यमरमङ्गला: ।
साहसाङ्कमहेशाद्या विजयन्ते जिनान्तिमा. ॥
समालोक्य मतान्येषा कल्पद्रुरखिलार्थद: ।
क्रियते केशवेनायं नामप्रकृतिबोधन· ॥

* * * *

विनायक: पृश्निशृङ्गो गणाधिपश्च तुन्दिल: ।
द्वैमातुर: स्याद्धेरम्बो विघ्नो लम्बोदरार्थक: ॥

End

वचन खलतिकादि बहुर्योत्पत्तिपूर्वकम् ।
स्त्रीपुंनपुसकाना तु सहोक्तौ परलिङ्गता ॥
कृत: कर्तर्यसज्ञाया कृत्या: कर्तरि कर्मणि ।
अणाद्यन्तास्तेन रक्तार्थे नानार्थभेदका: ॥
षट्सञ्ज्ञकास्त्रिषु समा युष्मदस्मत्तिङव्ययम् ।
परं विरोधे शेषे तु ज्ञेय शिष्टप्रयोगत: ।
कल्पद्रौ केशवकृते फलिते नामसत्फलै: ।
स्वयादीना सर्वलिङ्गाना प्रकाण्ड: सिद्धिमागत: ॥
इतीह शब्दकल्पद्रुम(?)सिकेशवनिर्मित: ।
भूर्भुव:स्वस्त्रिभि. काण्डै: सप्राप्त: सिद्धिमुत्तमाम् ॥

Colophon .

इति स्वयादिसर्वलिङ्गकाण्ड. ।

इति केशवकृतौ भूर्भुव:स्वराख्यपर्यायस्कन्धा: संपूर्णा: ।

The scribe of the original MS. adds.

शार्वर्यब्दे तुलामासे प्रथमाया खेर्दिने ।

The name of the scribe of the present MS Tiru Tātadesikatātāchariar of Villiyambakam, Chingleput Dt., Madras

804. 21. A 1

क्रियानिघण्टु:—वीरपाण्ड्यकृत:

Palm-leaf 4 Foll $13\frac{1}{4} \times 1\frac{3}{4}$ inches 9 lines in a page. Telugu script. Old Good Good writing

Enumerates in 101 stanzas Sanskrit verbs of synonymous nature. The authorship is attributed to the King Virapāṇdya, one of the Pandya Kings of South India in the 14th century A.D. The work has been printed in Telugu character and published by Dharmādhikāri Chakravarti Ayyangar of Mysore

Complete.

Beginning

धातुप्रयोगपर्याया: शब्दशास्त्रनिरूपिता. ।
केचित्पाण्ड्यक्षितीशेन वक्ष्यन्ते शिक्षितु शिशून् ॥
विद्यतेऽस्ति भवत्यत्र स्यादस्तु स्ताद्भवेदपि ।
भूयाद्भवतु भवताद्भवितात्र अभिधीयते ॥ २ ॥

End

धूत्वा जरित्वा वृश्चित्वा क्षुत्वा वृत्वा निवृत्य च ।
तर्णित्वाथ क्षणित्वा च प्रक्षित्येत्यादि चोह्यताम् ॥

Colophon .

इति श्रीवीरपाण्ड्यविरचिते क्रियापदपर्याय: क्रियानिघण्टुरयं समाप्त: ।

805. 21. A. 3.

क्रियानिघण्टुः—वीरपाण्ड्यकृतः

Palm-leaf. 4 Foll. $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Clear writing.

Complete.

The name of the scribe: Bucci Vāmana son of Kolācala Ānandasūri.

806. 29. H. 11.

क्रियानिघण्टुः—वीरपाण्ड्यकृतः

Palm-leaf. 6 Foll. $14\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Complete.

An extra leaf added at the end gives an index of the sūtras beginning with the word उत्तर in the Gṛhyasūtras of Āpastamba.

807. 28 A. 25

क्रियानिघण्टुः

Palm leaf. 5 Foll $14\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 8 lines in a page Telugu script. Old Slightly injured. Good writing.

This is a lexicon of Sanskrit verbs arranged into different groups according to their meaning. The author's name is not known. This work also has been printed and published by Dharmādhikāri Chakravarti Ayyangar of Mysore in Telugu character, 1905.

Complete without colophon.

Beginning:

भवत्यर्थे भवत्यस्ति जायते विद्यते तथा ।
संपद्यते निष्पतति निष्पद्यत उदञ्चति ॥
उत्पद्यतेऽप्युदयति उदेत्युद्यतीति च ।
अङ्कूरत्यङ्कुरति चोद्भिद्यते कन्दलत्यपि ॥
एधते वर्धते नन्दत्यप्युत्तिष्ठति बुध्यते ।
ब्रवीति वक्ति वदति भणत्याख्याति शंसति ॥
आचष्टे वष्टि गदति ब्रूते लपति भाषते ।
व्याहरत्यभिधत्तेऽभिदधातीरयतीत्यपि ॥
उच्चारयत्यामनति कथयत्याह जल्पति ।
ईड्वर्णयति स्तौति स्तुते स्तौति प्रशंसति ॥

End:

कर्पत्यास्फालयति घट्टयत्यथ सीव्यति ।
वयति व्यञ्चते दोग्धि जुहोति जुषते मुदा ॥

808. 24. M. 11.

क्रियानिघण्टुः

Palm-leaf. 6 Foll. $14\frac{1}{2} \times 1$ inches 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing

The first leaf is broken in the left half.

Same work as the above.

Complete without colophon.

The following additional stanza is found at the end.

एवं क्रियास्वरूपाणि लिखितानि ततस्ततः ।
आलोक्य तानि सर्वाणि लिखितानि ततस्ततः ॥

809 21. K. 22.

त्रिकाण्डशेषः—पुरुषोत्तमदेवकृतः

Palm-leaf. 73. Foll. $16\frac{8}{10} \times \frac{8}{10}$ inches.

7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

As the name itself implies the work is a supplement to the Namalinganusasana of Amarasimha by Purusottamadeva The author seems to have been identical with that of the Bhasavrtti He is said to have flourished in the court of Laksmanasena, 1119 A D The author says that some words were omitted in the Namalinganusasana as they were not in use in Amarasimha s time and he included those words in this work as he found them in common use in his time The arrangement of the chapters and sub divisions of them is the same as found in the Namalinganusasana The work is also called rarely as Amarasesa and Sesamara

Beginning

जयन्ति सन्त कुशल प्रजाना
नमा मुनीन्द्राय सुरा स्मृता स्थ ।
स्तुतासि वाग्देवि दयस्व मात
विधेहि विघ्नाधिपमङ्गलानि ॥ १ ॥
अलौकिकत्वादमर स्वकोश
न यानि नामानि समुल्लिलेख ।
विलोक्य तैरप्यधुना प्रचार
मय प्रयत्न पुरुषोत्तमस्य ॥ २ ॥
वर्गक्रमस्तथा नामलिङ्गयोस्तूपदेशता ।
परिभाषादिक सर्वमत्राप्यमरकोशवत् ॥ ३ ॥
स्वर्लोका देवलोक स्यादवरोह फलोदय ।
मन्दर सैरिभ शक्रभवन ख दिव नभ ॥ ४ ॥
स्वाहाभुजस्तु वसुला पूजिताश्च चिरायुष ।
शौभा निलिम्पा ऋुसद स्वर्गिणश्च नभ सद ॥ ५ ॥

End

मण्डल शलभ भल्लातक कलशकन्दलौ ।
मृणालामलकौ दाडिमश्च डयन्ता स्त्रियामिमे ॥
करणे ल्युद् त्रिपु यथा तस्य व्याख्यानमित्यद ।
सूत्रकृद्भाष्यकृत्काशावनुमान इतीच्छति ॥
इति लिङ्गादिसग्रहवर्ग ॥
दृष्टप्रयागा ये शब्दा प्रायस्त इह कीर्तिता ।
अप्रयुक्तास्तु पाणिन्यादिभिर्दृष्टाप्युपेक्षिता ॥

Colophon

इति श्रीपुरुषोत्तमदेवविरचितत्रिकाण्डशेषाभिधान कोश समाप्त ।

The scribe adds

यादृश पुस्तक दृष्ट तादृश लिखित मया ।
अबद्ध वा सुबद्ध वा मम दोषो न विद्यते ॥

The name of the scribe

मातृभूतेश्वरेण लिखित अमरत्रिकाण्डशेष कोश । अमरशेष ।

A fly leaf at the end contains the first 4 stanzas of the Haravali

810 21 K 16

त्रिकाण्डशेष:—पुरुषोत्तमदेवकृत:

Palm leaf 11 foll (77 87) 13¼ × 1$\frac{4}{10}$ inches 8 lines in a page Grantha script old *Much injured Good writing*

Breaks off in the 2nd Kanda

811 29 A 30

त्रिकाण्डशेष:—पुरुषोत्तमदेवकृत:

Palm leaf 44 Foll 16½ × 1¾ inches 6 lines in a page Telugu script Old

Much injured Good writing Many leaves are broken

The work is called S'esāmara in the colophons

Breaks off in the last chapter

The former owner of the MS —Vatsam Vasudevaparabrahmasastri

812 20 K 41

दृष्टान्तसिद्धाञ्जनव्याख्या शरत्—चकोरभट्टाचार्यकृता

Palm leaf 12 Foll 17 × 1½ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

The Foll are numbered 145 to 156

This is a commentary on Kallola bhatta s Drstantasiddhāñjana which itself is a commentary on Sujanakhatta s S'abdalingarthacandrikā The commentary was written by Cakorabhattacarya son of Mukundanarāyanabhattacarya and grandson of Kallolabhattacārya son of Kesaribhattacarya Numerous names of authors and works which are mentioned in Amarakhandana are cited in this work A work called Visesapadavaridhi is said to have been written by his father Mukundanarāyana Hamviramisra, the author of the Sabdasabdarthamanjusā is mentioned as the pupil of S'itikantha Sujanabhatta the author of the S'abdalingârthacandrika is mentioned as the pupil of Divākaribhatta who wrote Sarvārthasikhāmani

Complete in three Kandas

श्रीजगज्जननीं गौरीमम्बामम्बुजलोचनाम् ।
चन्द्रार्धशेखरा बाला नमामि गुरुपूजिताम् ॥
सर्वसहाया गी.सर्वसहकूटस्थमार्यकम् ।
सुजन सुजनाधार वन्दे वन्दारुनन्दकम् ॥
श्रीमत्पण्डितकेसरीश्वरमतिप्राबल्यपाण्डित्यक
तत्पुत्र सकलागमान्तगमिताम्बामन्त्रमाहात्म्यकम् ।
श्रीसाम्बापरमूर्तिमन्तमधुना विद्वत्कल्लोलाख्यक
वन्दे मत्प्रपितामह कुलधन मद्विद्यया तोषितम् ॥
पुन पुनस्त पितर सुपूजित
समस्तविद्याखिलसारसग्रहम ।
कविप्रकाश करुणारसाकर
मुकुन्दनारायणभट्टमीडे ॥
विद्वच्चकोरवरनाम विधाय मोदा
द्विद्यानिधि सकलसुन्दरवाक्यजालम् ।
दृष्ट्वैव मा मुदमवाप पितामहो यो
वन्दे तमेव पुनरेव महानुभावम् ॥
तेनैव चोदित इह प्रकट करिष्ये
सिद्धाञ्जनार्चितपदावलिमूलकन्दे ।
मूले समस्तवरनाममतानुसार
कुर्वे शरत्सकलकोशपदाभिरामम् ॥
उभयानन्दसधानशारदानन्दभाग्भवेत् ।
कश्चकोरकवीन्द्रेण विना भूखण्डमण्डले ॥
पितामहेन ये शब्दा लीलया परिशीलिता ।
तत्तदन्यपदाकाश कुर्वेऽह तदनुज्ञया ॥

ननु शक्र इत्यत्र प्रथमतोऽर्थप्रकटन किमिति न कृतमिति शङ्कयमिति चेन्न । उत्तरकोशविवरणात्तदर्थस्फूर्तेर्द्वितीयार्थप्रतिपादनाभावाच्चेति भाव । मेघे पुष्कलाव्यपुत्रे । तदुक्तम्—

पुष्कलावर्तको नाम विद्येते मेघनायकौ ।
तत्र पुष्कलमेघस्य सारस्वतविरोचनौ ॥
पुष्कराक्षश्च धर्मश्च बलाहकनिमर्दनौ ।

आवर्तकस्य च तथा चत्वारो लोकविश्रुताः ॥
जीमूतश्चण्डवेगश्च वारुणश्च जगद्धन ॥

इत्यादि ।

End

तदुक्तं भागवतपुराणे नदीगणनाप्रस्तावे—चर्मण्वती च वैदेही कोकिला जम्बुकन्यका । इत्यादिना । पिप्पलो नाम नद्यां स्याद्वैदेही शम्बरा पुरा । इति पर्यायार्णवे । लिङ्गादीन्यादिशब्देन शब्दविकारादय इति यथायोग मन्तव्यम् । इत्येव प्रकारेणेति सबन्ध ।

Colophon

इति श्रीमदनन्तशान्तसरस्वतीसारविलासपरशिवावतारमरसाग्रेसरसर्वाखर्वदुर्गर्वपूरितसूरिवरप्रणतिभासमान चरणयुगलविराजितसमस्तविद्याप्रविलसच्चतुरवचनमनोहरश्रीमद्विद्वत्कल्लोलभट्टाचार्यपौत्रेण श्रीमन्मुकुन्दनारायणभट्टाचार्यपुत्रेण विद्वच्चकोरभट्टाचार्येण विरचिताया शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाव्याख्यानदृष्टान्तसिद्धाञ्जनव्याख्याया शरदाख्याया तृतीय काण्ड. सपूर्ण ।

813 54 A 38

दृष्टान्तसिद्धाञ्जनव्याख्या शरत्—चकोरभट्टाचार्यकृता

Paper 28 Foll $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 15 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

This is a transcript of the palm leaf MS mentioned in the last number

Complete in three Kandas

814 21 M 25

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm leaf 19 Foll $13\frac{1}{8} \times 1\frac{1}{2}$ inches 5 lines in a page Grantha script Old. Good Good writing

The fly leaf at the beginning gives the name of the work as Dvirūpakos'a

A lexicon of selected synonymous words with two or more forms, by S'riharsa son of Srihira The author is believed to be identical with that of the Naisadhiyacarita Though the title is mentioned as *Dvirūpakosa the work actually* deals with the words having three or more alternative forms The work has been printed in Telugu character at Mysore with slightly different readings This is different from the Dvirupakos'a of Purusottamadeva printed in Bombay and Benares The work consists of *222* verses

Complete

Beginning

प्रबोधमाधातुमशाब्दिकाना
कृपामवाप्तु च कवीश्वराणाम् ।
द्विरूपकोशो रचितो विचार्य
बहुप्रबन्धस्थितशब्दभेदान् ॥ १ ॥
ज्ञात्वा च पूर्वप्रचुरप्रयोगान्
प्रामाणिकोदाहरणानि मत्वा ।
रूपादिभेदेषु विलक्षणेषु
विचक्षणो निश्चिनुयात्सुशब्दान् ॥ २ ॥
द्विलिङ्गना प्रत्ययहल्जभेदान्
सपक्षकद्विनिचतु प्रकारान् ।
भूम्न्येकवाचित्वमपीह वाचा
श्रीहर्षसूरिर्वितनोति कोशे ॥ ३ ॥
कचिन्मात्राकृतो भेदः कचिद्वर्णकृतोऽपि च ।
कचिद्विभक्तिभेदैश्च शब्दाना रूढिन कचित् ॥ ४ ॥

Much injured. Good writing. Many leaves are broken.

The work is called S'esāmara in the colophons

Breaks off in the last chapter.

The former owner of the MS —Vatsam Vāsudevaparabrahmas'āstri

812. 20 K. 41.

दृष्टान्तसिद्धाञ्जनव्याख्या शरत्—चकोरभट्टाचार्यकृता

Palm-leaf. 12 Foll. 17 × 1½ inches. 7 lines in a page Telugu script. Old. Injured Good writing

The Foll are numbered 145 to 156.

This is a commentary on Kallolabhatta's Distāntasiddhāñjana which itself is a commentary on Sujanabhatta's S'abdalingārthacandrikā. The commentary was written by Cakorabhattācārya, son of Mukundanārāyanabhattācarya and grandson of Kallolabhattacārya, son of Kesaribhattacārya Numerous names of authors and works which are mentioned in Amarakhandana are cited in this work A work called Visesapadavāridhi is said to have been written by his father Mukundanārāyana. Hamvīramisra, the author of the Sabdas'abdārthamañjūsā is mentioned as the pupil of S'itikantha Sujanabhatta, the author of the S'abdalingārthacandrikā is mentioned as the pupil of Divākarabhatta who wrote Sarvārthasikhamani

Complete in three Kāndas

श्रीजगज्जननीं गौरीमम्बामम्बुजलोचनाम् ।
चन्द्रार्धशेखरा बाला नमामि गुरुपूजिताम् ॥
सर्वसहाया गीःसर्वसहकूटस्थमार्यकम् ।
सुजनं सुजनाधारं वन्दे वन्दारुनन्दकम् ॥
श्रीमत्पण्डितकेसरीश्वरमतिप्राबल्यणाण्डित्यकं
तत्पुत्रं सकलागमान्तगमिताम्बामन्त्रमाहात्म्यकम् ।
श्रीसाम्बापरमूर्तिमन्तमधुना विद्वत्कल्लोलाख्यकं
वन्दे मत्प्रपितामहं कुलधनं मद्विद्यया तोषितम् ॥
पुनः पुनस्तं पितरं सुपूजितं
समस्तविद्याखिलसारसंग्रहम ।
कविप्रकाश करुणारसाकरं
मुकुन्दनारायणभट्टमीडे ॥
विद्वच्चकोरवरनाम विधाय मोदा-
द्वियानिधिं सकलसुन्दरवाक्यजालम् ।
दृष्ट्वैव मा मुदमवाप पितामहो यो
वन्दे तमेव पुनरेव महानुभावम् ॥
तैनैव चोदित इह प्रकटं करिष्ये
सिद्धाञ्जनार्चितपदावलिमूलकन्दे ।
मूले समस्तवरनाममतानुसार
कुर्वे शरत्सकलकोशपदाभिरामम् ॥
उभयानन्दसधानशरदानन्दमाग्भवेत् ।
कश्चकोरकवीन्द्रेण विना भूखण्डमण्डले ॥
पितामहेन ये शब्दा लीलया परिशीलिताः ।
तत्तदन्यपदाकाश कुर्वेऽह तदनुज्ञया ॥

ननु शंकर इत्यत्र प्रथमतोऽर्थप्रकटन किमिति न कृतवानिति शङ्क्यमिति चेन्न । उत्तरकोशविवरणात्तदर्थस्फूर्तेर्द्वितीयार्थप्रतिपादनामात्राच्चेति भाव. । मेघे पुष्कलाख्यपुत्रे । तदुक्तम्—

पुष्कलावर्तकौ नाम विद्येते मेघनायकौ ।
तत्र पुष्कलमेघस्य सारस्वतविरोचनौ ॥
पुष्कलाक्षश्च धर्मश्च बलाहकनिमर्दनौ ।

आवर्तकस्य च तथा चत्वारो लोकविश्रुताः ॥
जीमूतश्चण्डवेगश्च वारणश्च जगद्गुनः ॥

इत्यादि ।

End

तदुक्तं भागवतपुराणे नदीगणनाप्रस्तावे—चर्मण्वती च वैदेही कोकिला जम्बुकन्यका । इत्यादिना । पिप्पलो नाम नद्यां स्याद्वैदेही शम्बरा पुरा । इति पर्यायार्णवे । लिङ्गादीत्यादिशब्देन शब्दविकारादय इति यथायोग मन्तव्यम् । इत्येव प्रकारेणेति संबन्धः ।

Colophon

इति श्रीमदनन्तनान्तसरस्वतीसागरविलासपरिशिवावतारमरसाप्रसरसर्वांगवंदुर्गगंभूरितसूरिवरप्रणतिभाममानचरणयुगलश्रीराजितसमस्तविद्याप्रविलमचतुरवचनमनोहरश्रीमद्विद्वत्कल्लोलभट्टाचार्यपौत्रेण श्रीमन्मुकुन्दनारायणभट्टाचार्यपुत्रेण विद्वच्चकोरभट्टाचार्येण विरचितायां शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाव्याख्यानदृष्टान्तसिद्धाञ्जनव्याख्यायां शरदाख्यायां तृतीयः काण्डः सम्पूर्णः ।

813 54 A 38

दृष्टान्तसिद्धाञ्जनव्याख्या शरत्—चकोरभट्टाचार्यकृता

Paper 28 Foll $8\frac{3}{4} \times 6\frac{1}{2}$ inches 15 lines in a page Devanāgari script New Good Good writing

This is a transcript of the palm leaf MS mentioned in the last number

Complete in three Kāndas

814 21 M 25

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm leaf 19 Foll $13\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches 5 lines in a page Grantha script. Old. Good Good writing.

The fly leaf at the beginning gives the *name of the work as Dvirūpakōsa*

A lexicon of selected synonymous words with two or more forms, by S'rīharsa son of Srīhīra The author is believed to be identical with that of the Naisadhīyacarita Though the title is mentioned as Dvirūpakosa the work actually deals with the words having three or more alternative forms The work has been printed in Telugu character at Mysore with slightly different readings This is different from the Dvirūpakosa of Purusottamadeva printed in Bombay and Benares The work consists of *222* verses

Complete

Beginning

प्रणेनमामातुमशारदिकाना
कृपामवाप्य च कवीश्वराणाम् ।
द्विरूपकोशो रचितो विचार्य
बहुप्रबन्धस्थितशब्दभेदान् ॥ १ ॥
ज्ञात्वा च पूर्वप्रचुरप्रयोगान्
प्रामाणिकोदाहरणानि मत्वा ।
रूपादिभेदेषु विलक्षणेषु
विचक्षणो निश्चिनुयात्सुशब्दान् ॥ २ ॥
द्विलिङ्गता प्रत्ययहल्जभेदान्
सवर्णक्लृप्तिश्चितु प्रशागन् ।
भूम्नैकवाचित्वमपीह वाचा
श्रीहर्षसूरिर्विननेनि कोशे ॥ ३ ॥
क्वचिन्मात्राकृतो भेदः क्वचिद्वर्णकृतोऽपि च ।
क्वचिद्विभक्तिभेदैश्च शब्दानां स्यादि क्वचित् ॥ ४ ॥

विद्यादगारमागारमपगामापगामपि ।
अरातिमारातिमथ श्रमः श्रामः प्रकीर्तितः ॥ ५ ॥
भवेदमर्ष आमर्षः अङ्कुरोऽङ्कूर एव च ।
अन्तरिक्षं चान्तरीक्षमगस्त्योऽगस्तिरित्यपि ॥ ६ ॥

End:

शैवालं शैवलं चापि शैवालः शैवलस्तथा ।
शिवालं चेति रूपाणि पञ्चधा परिकथ्यते ॥२२२॥
इत्थं सत्कविराजराजिमकुटालंकारहीरायित-
श्रीहर्षा(हीरा)त्मभवेन नैषधमहाकाव्योज्वलन्मूर्तिना ।
उद्दहस्तप्रतिवादिमस्तकतटीविन्यस्तवामाङ्घ्रिणा
श्रीहर्षेण कृतो द्विरूपविलसत्कोशः सता श्रेयसे ॥

Colophon:

इति द्विरूपकोशः समाप्तः ।

815. 20. O. 22.

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm-leaf. 10 Foll. $13\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{8}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Complete.

Reads the following colophon:

इति श्रीहर्षद्विरूपकोशः समाप्तः ।

816 21. M. 26.

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm-leaf. 14 Foll. 14×1 inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured.

Complete.

श्रीहीरात्मभवेन is the reading found in the last stanza here. The four introductory verses are written in the last page of the MS.

817. 21. M. 31.

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm-leaf. 7 Foll. $12 \times 1\frac{1}{10}$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Breaks off in the 80th verse.

The fly-leaf at the beginning repeats the first 3 verses in Telugu script.

818 24. K. 31.

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm-leaf. 12 Foll. $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Complete.

The *fly-leaf at the end gives some* selected nouns with their declension.

819. 29. J. 34.

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm-leaf. 3 Foll. (48-50) $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Clear writing.

Breaks off in the 41st verse.

820. 29. M. 9.

द्विरूपकोशः—श्रीहर्षकृतः

Palm-leaf. 6 Foll. $18 \times 1\frac{1}{8}$ inches. 8 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Complete.

821 28 B. 8

नानार्थनिघण्टुसंग्रहः

Palm leaf 17 Foll $17\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing

This is a collection of verses found in various lexicons of homonyms At the end of each verse some letters are given to indicate the works from which the verses were taken, viz वि for विश्वप्रकाश, के for केशवनिघण्टु, ह for हलायुधकोश and so on The author's name is not given

Wants the beginning and end

Beginning

फटक चउषे सानौ राजवार्तानितम्बयो ।
सामुद्रउरणे दन्तमण्डने दन्तिनामपि ॥ वि ॥
तिमिरे कृष्णवर्णे तु मेचक वाच्यवद्भवेत् ।
लम्पाको लम्पटे देशे किपाक फलमूर्खयो ॥ वि ॥
विपाक वीर्यते स्वादौ परिणामे च दुर्गतौ ॥ वि ॥
विपाक पचने स्वेदेऽप्यमत्कर्मफलेऽपि च ॥ क ॥

End

स्वम सुसम्य विज्ञान अशनि परिविशुनो ॥ ह ॥
ननु प्रश्नानुनयये स्वर्क सर्वथनेऽपि च ॥ श ॥
नियन्वन तु समर्गे हलौ सयमनेऽपि च ।
कौतुके चानुरागे च हर्षेऽभिज्ञानमुच्यत ॥ ह ॥
मानमूर्ति . . . ।

822 24 E 42

नानार्थनिघण्टुसमयः

Palm-leaf 1 1 el $13\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 12 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Similar to the above (anonymous)

Incomplete

Beginning

राजा धनपती चन्द्रे यक्षे क्षत्रियशक्रयो ॥ वि ॥
अज पितामह विष्णौ कन्दर्पे शङ्करे हरे ॥ ज ॥
अजा विधिर्जो विष्णुरज शम्भुरजस्तु म ।
अजस्त्रिगार्पिरो ब्रीहिरजो गमपितामह ॥ घ ॥

End

अङ्क स्थानेऽन्तिके मन्त्री रूपकान्मरद्भुतम् ।
सूत्र तु सूचने ग्रन्थभेदे तन्तु यजन्ययो ।
यात्रा तु याचनोपायगतौ दवार्चनोत्सव ।
उद्र जठर युद्ध . . . ।

823 28 A 77

नानार्थमञ्जरी—राघवकृता

Palm leaf 54 Foll $15 \times 1\frac{1}{4}$ inches 7 lines in a page Grantha script New Good Good writing

A lexicon of homonyms by Rāghava about whom nothing is known The author refers to various authors and works on lexicography which were consulted in writing the work It is curious to note that the two names viz Vaijayantī and Yādava are distinctly mentioned as if they were two distinct works while the Vaijayantī is generally held to have been written by Yādava *alias* Yādavaprakāśa

Complete

विश्वादीनि समाहृत्य बालानां ज्ञानसिद्धये ।
कविना राघवेणात्र कृता नानार्थमञ्जरी ॥
विश्वप्रकाशो गोपालः शेषकारो धनंजयः ।
शब्दार्णवो वैजयन्ती सूर्यो रुद्रश्च यादवः ॥
प्रतापो भागुरिर्दण्डी रासभश्च हलायुधः ।
सुभूतिर्हरिविष्णू च वररुच्यमरोत्पलाः ॥
अजयः शाश्वतश्चैत उच्यन्ते पण्डितैः पुरा ।
ओं प्रश्नेऽङ्गीकृते रोषे प्रौढे ब्रह्मणि चाव्ययम् ॥
अः स्याद्ब्रह्मणि विष्ण्वीशकूर्माङ्कणरणेषु च ।
गौरवेऽन्तः पुरे हेतौ भूषणेऽङ्घ्रावुमेज्ययोः ॥
आः प्रगृह्यः स्मृतौ वाक्ये परितापे पितामहे ।
घटे भावे च आस्तु स्यादव्ययं कोपपीडयोः ॥
आङीषदर्थेऽभिव्याप्तौ सीमार्थे धातुयोगजे ।
इर्वितर्के स्मरे हारे फणरत्नयुतौ पुमान् ॥
अग्रे करेणुकक्ष्यान्ते गुहाया शशितेजसि ।

End :

प्रत्यक्षेऽधिकृतेऽध्यक्षो गवाक्षे जालके कपौ ।
रक्ताक्षी स्याद्वृषभेदे ताम्रनेत्रस्त्रियामपि ॥
इति त्र्यक्षरक्षान्ताः ।
छायावृक्षो नमेरौ स्यान्महिषाक्षस्तु गुग्गुलौ ।
दिव्यचक्षुर्ज्योतिषिके पार्थात्मज्ञानिनोरपि ॥
कमलाक्षः पद्मबीजे विष्णावपि पुमान् भवेत् ।
मल्लिकाक्षः पक्षिभेदे नीलाक्षेन्द्रायुधे पुमान् ॥
इति चतुरक्षरक्षान्ताः ॥ ९८७ ॥

Colophon :

इति राघवीये नानार्थमञ्जर्यामेवं वर्गाः परिसमाप्ताः ॥
या राघवकृता श्रेष्ठमातृकामार्गसंयुता ।
सैकाक्षरादिसंयुक्ता पूर्णा नानार्थमञ्जरी ॥

There are 2 fly leaves added at the beginning. The first leaf gives some astronomical accounts on the lunar eclipse occurred in the year S'ukla. The second leaf contains a stanza from the Saundaryalaharī.

824. 33. I. 24.

नानार्थमञ्जरी—राघवकृता

Palm-leaf. 38 Foll. $16\frac{1}{10} \times 1\frac{3}{10}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wants two Stanzas at the end; otherwise complete.

The fly-leaf in the beginning contains the following stray stanzas:

श्रीमत्प्रस्तरसद्मसौधकलशाकूपारगर्भोद्भवो
भूक्षिन्मान्यबलाधिराण्निजममापूर्वाद्रिमस्तस्थितः ।
कुर्वन्कूटकलोकराण्मुखनिशारम्भे स्वयं भूषितां
कारुण्याकरचन्द्रमाः सुमनसः प्रह्लादयन्नेधते ॥
श्रीमन्न्यायविधायिसद्गणवृतः प्राक्कूटकारीश्वर-
स्वर्भानुप्रथनात्तमञ्जुलयशःश्लाघ्यप्रसादोत्करैः ।
सत्ताभावुकवागिमचित्तकुमुदान्यामोदयन्भ्राजते
कारुण्याकरपूर्णिमेन्दुरपरः क्षोणीतलाभ्राङ्गणे ॥

825. 28. A. 76.

नानार्थरत्नमाला—इरुगप्पदण्डनाथकृता

Palm-leaf. 70 Foll. $14\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

This is a lexicon on homonyms in six kāṇḍas namely: 1. Ekākṣarakāṇḍa, 2. Dvyakṣarakāṇḍa, 3. Tryakṣarakāṇḍa, 4. Caturakṣarakāṇḍa, 5. Saṁkīrṇakāṇḍa and 6. Avyayakāṇḍa. The author Irugappa was the Daṇḍanātha or minister of Harihara II

of *Vijayanagar (1377 to 1404 A.D.)* The author is believed to have been a Jaina and a pupil of Puṣpasena. From inscriptional evidences it is known that Irugappa erected a pillar in a Jaina temple at Vijayanagar in 1385 A.D It is also said that Irugappa built a mantapa in the Vardhamāna-temple at Tirupparuttikunram and in one of the pillars of the manṭapa the figure of Irugappa is carved. Therefore it is clear that our author lived in the latter half of the 14th Century A.D. Some of the MSS. of this work ascribe the authorship to Bhāskara Perhaps it may be held that Bhāskara actually wrote the work and dedicated it to the minister Irugappa. Irugappa's name is variously mentioned in the MSS. as Nirupamadanḍanātha or Nigamadandanātha. The work is also called Jagadupakāriṇī in the colophons.

Complete.

Beginning :

यत्पादाम्बुरुहच्छाया देवचूडामणीयते ।
यस्य ज्ञानादयोऽनन्ताः स देवः श्रेयसेऽस्तु नः ॥
विविधग्रन्थसदर्भविमर्दविमर्शीकृतम् ।
यस्य चेतः सरस्वत्या विलासमुकुरायते ॥
सोऽयं प्रभाति नानार्थरत्नमाला गुणोज्ज्वलाम् ।
श्रीमन्निगमदण्डेशो नात्यल्पां नातिविस्तराम् ॥
काण्डैश्चतुर्भिरेकद्वित्रिचतुर्वर्णवर्णितैः ।
संकीर्णाव्ययकाण्डाभ्यामिति षड्भिरनुक्रमात् ॥
कथ्यन्ते केऽपि नानार्थाः शब्दा . . .
धर्मी सलिङ्गनिर्लिङ्गभेदाद् द्वेधा भवन्ति हि ।
सलिङ्गास्तु तथा त्रया स्त्रियां पुंसि नपुंसके ॥
स्त्रीपुंसयोः क्लीबपुंसोः स्त्रीनपुंसकयोस्त्रिषु ।
शब्दान्पुंसः स्त्रियः क्लीबान्नामलिङ्गांस्त्रिलिङ्गकान् ॥
प्रायः क्रमात्प्रवक्ष्यामि कान्तादीन् वृक्षरादिषु ।
रूपभेदात्साहचर्यात्कण्ठोक्त्या वापि भावयेत् ॥
लिङ्गान्यथा . . . . पदं पूर्वेण नान्वयि ।
त्रिष्विति त्रिषु लिङ्गेषु ज्ञेयं द्वन्द्वे द्वयोरिति ॥
लिङ्गान्तरनिषेधोऽत्र शेषलिङ्गविधायकः ।

Colophon :

इति जगदुपकारिण्यामिरुगप्पदण्डाधिनाथरचितायाम् ।
द्व्यक्षरपदकाण्डोऽयं पूर्णो नानार्थरत्नमालायाम् ॥
द्व्यक्षरकाण्डः समाप्तः ।

End.

अन्तरेणाथ सद्बुद्धिः कृपाभेदेष्वहो बत ।
समन्ततः सर्वतोऽर्थे शोचनान्तसुखान्तयोः ॥
स्याद्वा विकल्पोपमयोरेवार्थे च समुच्चये ।

Colophon :

इत्यव्ययनानार्थोऽयं सपूर्णः ।
इति श्रीमन्निगमदण्डेशकृता नानार्थरत्नमाला संपूर्णा ॥

826 22. H. 14.

नानार्थरत्नमाला—इरुगप्पदण्डनाथकृता

Palm-leaf. 5 Foll 12¾ × 1⅜ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Very old. Much injured. Clear writing

Contains the 1st Kāṇḍa only without the preliminary stanzas.

827. 22. H. 15.

नानार्थरत्नमाला—इरुगप्पदण्डनाथकृता

Palm-leaf. 6 Foll. 13¾ × 1 inches.

4 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

Contains the 1st Kanda only without the preliminary stanzas The author s name is mentioned as Nirupapadadanda dhinatha in the colophon

828 24 L 19

नानार्थरत्नमाला—इरुगप्पदण्डनाथकृता

Palm leaf 58 Foll $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Breaks off in the 5th Kanda

829 28 B 14

नानार्थरत्नमाला—इरुगप्पदण्डनाथकृता

Palm leaf 44 Foll $14\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Incomplete

830 24 D 28

नानार्थरत्नमाला—भास्करकृता

Palm leaf 12 Foll $14\frac{1}{8} \times 1$ inches 5 lines in a page Grantha script Old Injured Clear writing

Same work as that of Irugappadanda natha described in previous numbers But the author s name is mentioned here as Bhaskara (Vide the remarks on No 825)

Breaks off in the 2nd Kanda

831 26 C 4

नानार्थरत्नमाला—भास्करकृता

Palm leaf 4 Foll $13\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Good writing

Contains the first Kanda only

832 26 E 27

नानार्थरत्नमाला—भास्करकृता

Palm leaf 61 Foll $14\frac{3}{4} \times 1\frac{3}{8}$ inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing Wooden boards are added to both sides

Complete

833 28 B 15

नानार्थरत्नमाला—भास्करकृता

Palm leaf 21 Foll $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Contains the third Kanda only

The former owner of the MS —Sri dhara Venkata Nrsimha

834 28 B 16

नानार्थरत्नमाला—भास्करकृता

Palm leaf 37 Foll $17 \times 1\frac{1}{8}$ inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Clear writing

Contains the fir t two Kanḍas

835 28 B 25

नानार्थरत्नमाला—भास्करकृता

Palm leaf 4 Foll $12\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains a portion of the द्व्यक्षरकाण्ड.

836 39 B 5

ननार्थशब्दरत्नम् —कालिदासकृतम्

Paper 62 Foll 12¼ × 8¼ inches 20 lines in a page English script Old Good Good writing

This is a lexicon of hononyms by an author named Kalidasa The work consists of three chapters, the first containing 254 verses the second 183 verses and the third 166 verses On the whole the work contains 603 verses

Complete in 3 chapters

Beginning

तमेव शिरसा वन्दे पुण्येतरफलादिके ।
कीर्त्यं स्वमोक्षबन्धादौ सत्यवामसितासितम् ॥
अधुना पाणिने शक्तिचन्द्रसूर्येन्द्रनिर्मित ।
शास्त्रे निर्णीतशब्दाना प्रकृत्यर्थौ विवर्ण्यते ॥
तत्राप्येकादिधात्वर्थवाचकत्वे नियन्त्रिते ।
महाभाष्यादिवल्लाक महातु न हि शस्यते ॥
अतो येनैतदखिलमायासातिशय विना ।
ज्ञायते सुष्ठु सर्वार्थशब्दरत्न प्रदर्श्यते ॥
वर्गान्तस्यादिवर्णान्तपदगुम्भनसुन्दरम् ।
निबन्धनत्रयाङ्क तत कण्ठे कुर्वन्तु पण्डिता ॥
प्रकृतेरेव सर्वत्र सर्वलिङ्गत्वमुन्नयेत् ।
नोद्वेगस्तत्र कर्तव्यस्तुधौ भूमिकदर्शनात् ॥
ओं ब्रह्मशम्भुविष्ण्विन्द्रसूर्यचन्द्रादिक तथा ।
अनन्तगजवाय्वग्निमहादभ्यादिके मतम् ॥

End

पक्ष पाश्वप्रियधाम्बिशुकाङ्गाराक्षिमूर्तिषु ।
पक्ष सुपर्ण . . . साह्यपक्षशाठिन्यकान्तिषु ॥
आचक्षा विस्तरेऽनूरौ परमात्मनि वाचके ।
विरागिणि गणे नेयपरिचारप्रभाकरे ॥

Colophon

इति श्रीकालिदासमहाकविविरचिते नानार्थशब्दरत्ने कादिक्षान्तवर्णाद्यन्तवच्छब्दप्रकरणे एकैकधात्वर्थरमणीये तृतीयनिबन्धन संपूर्णम् ॥

837. 39 B 6

नानार्थशब्दरत्नव्याख्या तरला—निचुलकविकृता

Paper 37 Foll 12¼ × 8¼ inches 20 lines in a page English script Old Good Good writing

This is a commentary on the Nanārtha sabdaratna of Kalidasakavi mentioned in last number The commentary is called Tarala The commentator Nicula is said to have been as a friend of the author of the text It is also said that the commentary was written under the instance of the King Bhōja It is curious to note that *the three names viz King Bhoja,* Kalidasa and Niculakavi are mentioned in respect of this work However, it is not certain how far the reference of these three names will help in attributing *the authorship to the famous Kālidāsa for the text and Niculakavi for the commentary Perhaps these names may be* taken as to have been mentioned on mere fancy

Complete

Beginning

कल्पे कल्पितटपटल निटिलाक्ष निगमपटलपटुभ्रान्तर ।

कटक कटकीकृतविषतटक विकटाभिरामजटिल तम् ॥
स्वमित्रकालिदासोक्तशब्दरत्नार्थजृम्भिताम् ।
तरलाख्या लसद्व्याख्यामाख्यास्ये तन्मतानुगाम् ॥

अथ कविरादौ जगदीश्वराभिवन्दनलक्षणमङ्गल माचरति—तमिति । त प्रसिद्धम् । एवकारेणा नन्यशरण्यत्व व्यज्यते । अत एव प्रकृतघटनमिति सर्वत्र प्रमाणम् । शिर शब्देन लौल्यता चाल्यते । सव्यवाममागसितासितमित्यर्थ । एव चैकाङ्गीभूत पार्वतीपरमेश्वरात्मकपरमशिवमूर्ति वन्दत इति योजना। अधुना प्रकृते । अयमर्थ —पाणिन्यादिमहात्मपञ्च कनिर्मितवैयाकरणशास्त्रनिर्णीतशब्दस्वतन्त्रादिप्रकृत्यर्थ मात्रविवरण क्रियत इति । तदुक्त रहस्ये—

स्वतन्त्रधातुतद्द्वन्द्वसगतासगतात्मिका ।
प्रकृतिस्तत्र विज्ञेया स कौमारे त्वय विधि ॥ इति॥

End

वस निवासे । ह्रञ् हरणे । एभ्य अदा इचि राहि प्रहि अहि रह वह । गै शब्दे निपूर्वादूहप्रत्यय । निगूह । सिड शातने सिह । पा पाने उकारलोप । क्ष पक्ष । वृड् वरणे वक्ष । चड याचने । आङ् पूर्वात् आचक्षा ।

Colophon

इति श्रीमन्महाराजशिरोमणिश्रीभोजमहाराजप्रबाधि तनिचुलकवियोगिचन्द्रनिर्मिताया महाकविकालिदास कृतनानार्थशब्दरत्नकाशरत्नदीपिकाया तरलाख्याया सव तृतीय निबन्धनम् ।

838 39 I 16

नानार्थसग्रहः—अजयपालकृतः

Paper 50 Foll 8 × 6½ inches 15 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

This is an old lexicon of homonyms by Ajayapala As the work is quoted by Vardhamana in his Ganaratnamahodadhi (about 1140 A D) the author Ajayapala must be earlier than 1140 A D The work has been publ shed in the Madras University Sanskrit Series No 10 in 1937 In that edition the editor has fixed the work between 1075 and 1140 A D The work consists of about 750 verses

Complete

Beginning

जयन्ति शास्तु पदपङ्कजाङ्कुरा
नखा शरच्चन्द्रमरीचिकामला ।
विनम्रदेवासुरमौलिषु श्रिय
वहन्ति ये प्रस्फुटमालतीस्रज ॥
वीक्ष्य पूर्वकविग्रन्थानकारादादिभि पदै ।
क्रमादजयपालेन कृतो नानार्थसग्रह ॥
सर्वत्रादावनेकार्थ प्रथमान्तोऽत्र दर्शित ।
वर्तमान सप्तम्यन्ते सप्तम्यन्तैरभेदित ॥
त्रिष्वेव बहुवचन कृत न चतुरादिषु ।
विना लिङ्ग विशेषेण नेवात्र पुनरुक्तता ॥

End

क्षत्ता शूद्रात् क्षत्रियाजे प्रतीहारे च सारथौ ।
क्षणस्तु व्यापृते ज्ञेये मुहूर्तोत्सवपर्वसु ॥
क्षेत्र देहे कलत्रे च केदारे सिद्धधामनि ।
क्षयोऽपचये रागार्तगेहेषु राजयक्ष्मणि ॥
क्षेमस्तु कुशले दष्ट तथा लब्धार्थरक्षणे ।
क्षुलक क्षत्रजे काले कण्टकण्डूयने क्षुति ॥

इति क्षकार ।

Colophon

इत्यजयपालकृतो नानार्थसग्रह समाप्त ।

839. 21. C 69

नानार्थार्णवसंक्षेपः—केशवस्वामिकृतः

Palm-leaf 141 Foll $14\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ inches 9 lines in a page. Malayālam script Old Good. Clear writing

The work gives homonymous words with their different meanings and genders in six kāndas, the first kānda dealing with the words of one syllable, the second with those of two syllables and so on Each kānda is again divided into five adhyāyas *namely*, (1) Strīlingādhyāya, (2) Pumlingādhyāya, (3) Napumsakalingadhyāya, (4) Vācyalingādhyāya and (5) Nānālingādhyāya. For the sake of convenience of reference, the words are arranged in each adhyāya in alphabetical order. The MS. contains only a fragment of the work But it has been completely printed and published *in the Trivandrum Sanskrit Series No 23* From the introductory verses it is known *that the author Kes'avasvāmin belonged* to S'rīvatsagotra and was a Sāmavedin He *was an inhabitant of a village* Rājendracola His patron was Rajarāja *cola son of Kulottunga Cola who is said* to have been a staunch S'aivite and patron *of Pāsupata religion It is well known* that S'ri Ramanuja (1017 to 1137 A D) was *summoned* by Kulottunga to appear before his court to accept *S'iva's supremacy over Visnu which was* denied by him This Kulottunga was no other than Kulottunga I (1070 to 1120 A D) His son Rajaraja was the Viceroy in Vengi from 1084 to 1089 (Vide *The Cholas* by K. A. Nilakantasastri, page 31 *Vol II, part 1)* It is said that Kulottunga's son invited Sri-Rāmānuja to Srirangam when the Ācārya was living at Melkote in his old age Therefore, there are ample evidences to place our author in the beginning of the 12th Century A.D. Kesavasvamin's father was Krsna puradeva who is mentioned as Drāvida and Vātsyāyana Bhavaskanda was his preceptor The work is also called Rājarājīya after the patron's name

Contains the Kāndas 4 complete and 5 and 6 incomplete copied in disorder.

Beginning

अथ प्रस्तूयते काण्ड नाम्ना चतुरचामिदम् ।
तत्रापि तावत्स्त्रीलिङ्गशब्दाध्याय: प्रदर्श्यते ॥
अक्षमाला स्त्रिया विद्यादरुन्धत्या तथापि च ।
जपसंख्यापरिच्छित्यै रुद्राक्षस्फटिकादिभि· ॥
सूत्रस्यूतैः कृते चापि वलयेऽथ निम्नोन्नत ।
अजमोदा यवानीति प्रसिद्धे भेषजान्तरे ॥
शल्मलेरपि निर्यासेऽप्यन्तशय्या श्मशानके ।
तथैव भूमिशय्यायामथो अपचितिः क्षये ॥

End ·

हिरण्यकशिपु· पुंसि प्रह्लादपितरि स्मृत ।
हिरण्यचित्रितकुथे पुनः स्यात्पुनपुमकम् ॥
हिरण्मय तु यत्किंचित्कशिप्व र्तया स्मृतम् ।
सत्राप्यष्टौ चाध्याय. काण्ड चापि ह्यपूर्यत ॥

Colophon

इति षडक्षरकाण्डे नानालिङ्गाध्याय. ।
समाप्तं चैतत् षडक्षरकाण्डम् ।
समाप्तश्चाय नानार्थार्णवसंक्षेप ।

44

इति द्रमिडवात्स्यायनभट्टकृष्णपुरदेवसूनोर्मन्त्रस्कन्दशिष्यस्य केशवस्वामिनः कृतौ नानार्थार्णवसंक्षेपे राजराजीयमते षडक्षरकाण्ड, समाप्तः ।

The scribe adds·

"रक्षन्तु वः शिक्षितपाशुपाल्या
बाल्यादृता बर्हिशिखावतंसाः ।
प्राणाः श्रिय प्रस्तुतवेणुगीता
गीतादृताः शीलितगोपकन्याः ॥"

840. 10. K. 14.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Paper. 320 Foll. 14 × 6 inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script Old. Good. Good writing.

The folios are arranged into three groups each group containing one Kānda. The first group contains 79 Foll. the second 160 Foll. and the third 81 Foll. The MS. contains also Bhānuji's Sudhā copied up and down the text in each page

This is the well known lexicon containing synonyms and homonyms in three kāṇḍas by Amarasimha Each kāṇḍa is divided into different vargas. The first kāṇḍa contains 12 vargas, the second 10 vargas and the third 5 vargas The whole work consists of about 1550 verses. The author states in the preamble that he has summarized several lexicons in this work. Amarasimha is generally believed to have been a Buddhist. (Vide page 413 of the *History of Sanskrit Literature* by A. B. Keith, 1928.) Kṣīrasvāmin and Sarvānanda definitely mention Amarasimha as a Buddhist. It is said that the work Nāmalingānusāsana was translated into Chinese language before the 6th century A.D. The exact date of Amarasimha still remains uncertain. But most of scholars fix him in the 5th century A.D as a contemporary of Kālidāsa

The MS. contains the work complete

Beginning

यस्य ज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघा गुणाः ।
सेव्यतामक्षयो धीराः स श्रिये चामृताय च ॥
समाहृत्यान्यतन्त्राणि संक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतैः ।
संपूर्णमुच्यते वर्गैर्नामलिङ्गानुशासनम् ॥
प्रायशो रूपभेदेन साहचर्याच्च कुत्रचित् ।
स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं तद्विशेषविधेः क्वचित् ॥
भेदाख्यानाय न द्वन्द्वो नैकशेषो न संकरः ।
कृतोऽत्र भिन्नलिङ्गानामनुक्तानां क्रमादृते ॥
त्रिलिङ्ग्या त्रिष्विति पदं मिथुने तु द्वयोरिति ।
निषिद्धलिङ्गं शेषार्थं त्वन्ताथादि न पूर्वभाक् ॥
स्वरव्ययं स्वर्गनाकत्रिदिवत्रिदशालयाः ।
सुरलोको द्योदिवौ द्वे स्त्रियां क्लीबे त्रिविष्टपम् ॥

End·

कृतः कर्तृसंज्ञाया कृत्याः कर्तरि कर्मणि ।
अणाद्यन्तास्तेन रक्ताद्यर्थे नानार्थभेदकाः ॥
षट्संज्ञकास्त्रिषु समा युष्मदस्मत्तिङव्ययम् ।
परं विरोधे शेषं तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगतः ॥

Colophon

इति लिङ्गादिसंग्रहः ।

इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने ।
काण्डस्तृतीयः सामान्य साङ्ग एव समर्थितः ॥

Date of copying :

शके. १७३६ भवनामसंवत्सरे पौषकृष्णप्रतिपत्.

841. 10. K. 15.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Paper. 177 Foll. $11\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script. Old Good. Good writing.

The folios are arranged in three sets and in each set they have been given separate numbers

Complete.

842. 20. D. 30.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 8 Foll. (2-9) $17\frac{1}{2} \times 1$ inches. 5 lines in a page Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Svargavarga only in the first kāṇḍa without beginning.

The fly-leaf gives the name of Kumāratātāchārya son of Kṛṣṇatātācārya probably the former owner of the MS.

843. 20. D. 31.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm-leaf. 8 Foll. $16 \times 1\frac{1}{2}$ inches 8 lines in a page Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Accompanied by Telugu meaning (anonymous)

Contains portions of the 1st and 2nd Vargas of the 3rd Kānda.

Two extra leaves are added at the end and they contain a few lines of the Puruṣasūktabhāṣya (anonymous.)

844. 20. D. 41.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 8 Foll. $17 \times 1\frac{1}{4}$ inches 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Illegible writing.

Contains the 3rd Kāndā only breaking off in the 2nd Varga.

The fly-leaf at the beginning reads the following verse in praise of Sri-Vedāntadesika:

" नौमि श्रीमन्तमन्तर्मुखमुखरहयग्रीवहेषोर्मिघोष-
प्रक्षुभ्यद्वैरिविद्वत्प्रणमितमकुटीराजिनीराजिताङ्घ्रिम् ।
प्रातस्याम्भोजपालीगलितमधुझरीमाधुरीधुर्यवाणी-
श्रेणीभव्यप्रचारं फणिधरगिधरावीशघण्टावतारम् ॥ "

845 21 R. 10

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 84 Foll. $13\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{16}$ inches 8 lines in a page. Grantha script. Old Injured. Good writing.

Breaks off in the S'ūdravarga in the second Kāṇḍa.

846. 22. L. 26

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (द्राविडटीकासहितम्)

Palm-leaf 36 Foll. $18\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{8}$ inches.

8 lines in a page Grantha and Tamil Old Injured Good writing

Accompanied by Tamil meaning (anonymous)

Contains the 1st Kanda only

The fly leaf gives the name of the former owner of the MS —Vijayarāghava chariar son of Ramaswami Ayyangar of Parasur

847. 22 L 47

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 20 Foll $16\frac{1}{4} \times 1\frac{3}{8}$ inches 7 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains the 1st Kanda almost complete

The fly leaf at the beginning contains the name Rāmanuja probably of the former owner of the MS and reads the following verse

ज्ञानानन्दमय देव निर्मलस्फटिकाकृतिम् ।
आधार सर्वविद्याना हयग्रीवमुपास्महे ॥

848. 22 M 12

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 16 Foll $17\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches 5 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

The leaves are numbered 1 to 20 but leaves Nos 4 7 12 and 13 are missing

Contains the 1st Kanda only with gaps in the middle

849 23 A 7

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm leaf 24 Foll $16 \times 1\frac{3}{4}$ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Accompanied by a Telugu gloss From the following stanza found at the end the Telugu gloss seems to have been added by Narayana, son of Buccana of Timmaya family in Gautamagotra The gloss is called Narāyaniyamu

Contains the Avyayavarga only in the third Kanda

The following stanza is found at the end

" श्रीमत्तिम्मय्यवंशोदधिरजनिपतिर्नन्दपुर्यन्ववाय
श्रीमद्बुच्चनधीमद्विबुधवरगुणावासभूम्यात्मजोऽयम् ।
श्रीमान्नारायणाख्यो गुणमणिवसतिर्गौतमादात्तगोत्र'
सम्यग्बुद्धा विशिष्यामरहरिवचन स्वीयनामाङ्कमैच्छत् ॥

850 24 E 19

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm leaf 127 Foll $14\frac{1}{2} \times 1\frac{7}{8}$ inches 5 lines in a page Telugu script Old Good Good writing

Wooden boards are added to both sides Some blank leaves are added at the beginning and end

Accompanied by Telugu meaning (anonymous)

Contains the third Kānda only

The date of copying and the name of the scribe: The third day of the dark fortnight of the Kārtika month in the year *Nandana. Copied by Nāranappa* son of Gunturu S'vanambhāga Subbanna.

The scribe adds the following stanzas at the end·

सरभसकरवेगभ्रष्टवर्णादिदोषो
  यदि भवति न वाच्यः पुस्तके हस्तदोषः ।
सकलमनुमतं स्यात् सद्गुणग्राहकाणां
  करकृतमपराधं क्षन्तुमर्हन्ति सन्तः ॥
बिन्दुदुर्लिपिविसर्गवीथिका-
  शृङ्गपङ्क्तिपदभेददूषणम् ।
हस्तवेगजमबुद्धिपूर्वकं
  क्षन्तुमर्हथ समीक्ष्य सज्जनाः ॥
उदकानलचोरेभ्यो मूषकेभ्यस्तथैव च ।
कष्टेन लिखितं ग्रन्थ यत्नेन परिपालयेत् ॥
यादृशं पुस्तकं दृष्टं तादृशं लिखितं मया ।
अबद्धं वा सुबद्धं वा मम दोषो न विद्यते ॥

851. 24 E 22.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm-leaf 63 Foll. $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old *Slightly injured Good writing*

Wooden boards are added to both sides

Accompanied by Telugu meaning (anonymous)

Contains the first Kānda only.

Two blank leaves are added at the end

852 24. E. 31

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm-leaf. 154 Foll $15\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches 5 lines in a page Telugu script Old Good. Good writing

Wooden boards are added to both sides

Accompanied by Telugu meaning (anonymous).

Contains the second Kānda only

The date of copying Sunday, the 10th of black fortnight of Āsādha month of the year Nandana

The name of the scribe Nāranappa son of Gunṭūru S'vanambhāga Subbanna

The scribe adds at the end the same stanzas as given in No 850 above.

Eight blank leaves are added at the end

853. *24 E 32*

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम

Palm-leaf *55 Foll.* $15 \times 1\frac{3}{4}$ inches 6 lines in a page Telugu script Old Good Good writing

Wooden boards are added to both sides.

Contains the second *Kānda complete* and the third Kanda incomplete breaking off in the Nānārthavarga

854 24 E 40

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 21 Foll 15 × 1½ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Contains the 1st Kanda only complete

The following verses are added at the end

"कवेरमरसिंहस्य कृतिरेषा सुनिर्मला ।
आचन्द्रतारक नाम नामलिङ्गानुशासनम् ॥
अमरे प्रथमे काण्डे वर्गा द्वादशसख्यका ।
अर्धोनाशीतिसहितद्विशतश्लोकसख्यका ॥"

Four blank leaves are added at the end

855 24 N 22

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 8 Foll $11\frac{1}{10}$ × 1½ inches 6 lines in a page Grantha script Old Good Good writing

Breaks off in the Digvarga of the first Kānda

856 25 B 23

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्
(द्राविडटीकासहितम्)

Palm leaf 13 Foll 17⅛ × 1⅛ inches 9 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Good writing

Accompanied by Tamil meaning (anonymous)

Contains the Avyayavarga only in the third Kānda

Two extra leaves are added at the beginning and they contain the following stanzas

वदन्ति विश्व कवय. स्म नश्वर
पश्यन्ति चाध्यात्मविदो विपश्चित ।
तथापि मुह्यन्ति तवाज मायया
सुविस्मित कृत्यमिद नतोऽस्मि तम् ॥
य स्वानुभावमखिलश्रुतिसारमेक
मध्यात्मदीपमतितीर्षयता तमोऽन्धम् ।
ससारिणा करुणयाह पुरातिगुह्य
त व्याससूनुमुपयामि गुरु मुनीनाम् ॥
जैनौ यादवभास्करौ प्रविदितौ बौद्धाग्रणी शकरा
वेदान्तार्थकदर्थनेन जगतो जाग्रत्यमी वञ्चने ।
त्रीनेतान् शिरसि प्रहर्तुमनिश दण्डास्त्रयो वैणवा
हस्ते यस्य समिन्धते स जयति श्रीमान् यतीना पति ॥
ताराविष्णू रथविद्खगहृदयरमास्कन्दसद्व्रय क
क स्याद्धातुत्रय छुगिनकरणपठित कुत्र तत्त्वावबोध ।
चत्वारस्तद्धितान्ता क नु खलु विगतैकैकवर्णस्वभावा
सूत्र किं पाणिनीय विलसति न सहस्रोऽपि मिर्भास्करेऽपि ॥
ज्ञाते तत्पुरुषेऽपि तत्पुरुषति त्व नाम शैवाग्रणी
रन्य कोपि समाश्रयेदिह बहुव्रीही बहुव्रीहिभाग् ।
श्रीरामेश्वर कर्मधारयमुरीकुर्वन्कविर्भास्कर-
स्तस्मादेनमपि कर्मे धारयति न द्वन्द्वेऽपि न द्वन्द्वति ॥

The fly leaf at the end reads the following

यमज्ञानमतानां भक्तिप्रपत्त्योर्या साधनत्व शास्त्र सिद्ध तात्पर्याविरुद्ध च । साधनानुष्ठानयाथ प्रवर्ति यजन्म । अजन्मनिस्त्वजन्म . . . द्वारा जन्मान्तरे साधनानुष्ठानयाज्यजन्मप्रसिद्धया सार नानुष्ठान यमतिप्रसिद्धिरिति शास्त्रीयमरणि । सात्प येनिष्ठानां पदप्रयार्थनिष्ठाल्पाशास्त्रज्ञानमुखेन येच्य

लक्षणस्वरूपाविर्भावतत्तत्कृपाप्रतिप्राप्ति: सिद्धोपायनि-
ष्ठा । आश्रितवर्णधर्मानुष्ठानप्रकारा वैराग्यजन्मना
स्वरूपादिगोचर . . . . त्वं गृहस्थाना ब्राह्मं
सन्यासिना स्मृतमित्यादिप्रमाणानुसारेण स्वार्थप्रवृत्ति-
फलीभूतपुरुषार्थोकादिप्राप्तिरूपाप्रगनिप्राप्तिरेव संभा-
विता । तेषामेव वर्णोत्कर्षां . . . श्रममोक्षेच्छूनां
महाचार्यकटाक्षपात्रभूताना स्वरूपप्रयायात्म्यभूतवाग-
तन्त्यानुगुणं स्वाचरादिपर्यन्तमत्रैवर्णिकं जन्मैवापे
क्षितम् । न स्वर्गकारहेतुभूतं मावनानुष्ठान . .
. . प्रयन्तनिष्णातानां तात्पर्यनिष्ठाना निष्कर्ष: ।

त्वं यादृशोऽसि कमलामपि तादृशीं ते
दारान्वदन्ति युवयोर्न तु भेदगन्धः ।
मायाविभक्तयुवतीतनुमेकमेव
त्वा मातरं च पितरं च युवानमाहुः ॥
अनन्याधीनस्त्याणमन्यमङ्गलकारणम् ।
जगन्निदानमद्वन्द्वं द्वन्द्वं वन्दामहे महः ॥

Contains the first Kāṇḍa only.

The fly-leaf at the beginning states that the MS. was made gift by Annāśāstri to Chinna Subbu on Wednesday the 23rd of the month of Āḍı in the year Khara.

The Date of the MS. is given as the 16th day of the month of Āvani in the year Pramāthi.

The fly-leaf at the end reads the following verses:

कुशासने दरिद्रः स्यात्पाषाणे व्याधिरेव च ।
धरण्या दुःखसंभूतिः पल्लवे चित्तविभ्रमः ॥
तृणासने यशोहानिः सौभाग्यं दारुकासने ।
वस्त्रासने व्याधिनाशः कम्बले दुःखमोचनम् ॥
कृष्णासने ज्ञानसिद्धिर्मोक्षश्रीर्व्याघ्रचर्मणि ।
प्राच्यां दिशि मुखे वश्यमाग्नेय्या व्याधिरेव च ॥
दक्षिणे . . . नैरृते मरणं ध्रुवम् ।
पश्चिमे स्वर्णलाभः स्याद्वायव्यां कर्षणं तथा ।
उत्तरे शान्तिरं चैव ऐशान्ये मोक्षसंभवः ॥

857. 25. C. 27.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 20 Foll. 12 × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script Old Slightly injured Illegible writing.

Breaks off in the Simhādivarga in the 2nd Kānda

858 25. C 43.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (द्राविडटीकासहितम्)

Palm-leaf. 22 Foll. 17 × 1¼ inches. 9 lines in a page. Grantha and Tamil scripts Old Injured Clear writing.

Accompanied by Tamil meaning (anonymous)

859 25 D 5

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 30 Foll. 19¾ × 1¼ inches 6 lines in a page Grantha script. Old Very much injured Clear writing

Breaks off in the Vanausadhivarga in the second Kānda

860 25 D. 25

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 54 Foll 14¾ × 1⅛ inches 8 lines in a page. Old Injured Good writing.

Contains the second Kānda complete and third Kāṇda incomplete.

The former owner of the MS. and the date of copying: Rangaswami, son of Seṣadri Ayyangar of Malayaṁkulam Village. 25th day of the Vaikāsi month in the year Pramoda.

One extra leaf added at the end reads a few stanzas from Srīharṣa's Naiṣadhīya-carita.

861. *25. E. 10.*

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 12 Foll. $15\frac{1}{2} \times 1$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains a fragment of the 1st Kāṇda.

862. 25. I. 11.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (द्राविडटीकासहितम्)

Palm-leaf. 21 Foll. $14 \times 1\frac{1}{2}$ inches. 6 lines in a page. Grantha and Tamil. Old. Injured. Good writing.

Accompanied by Tamil meaning (anonymous).

Contains the first Kāṇḍa incomplete.

863. 25. L. 12.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 69 Foll. $13\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Breaks off in the second Kānda.

The former owners of the MS.: Ranga-nātha and Rāmasvami.

864. 26. C. 10.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 51 Foll. $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{3}$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

Contains the second Kāṇda only.

865. *26. G. 1.*

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 31 Foll. $15\frac{1}{4} \times 1$ inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the first Kāṇda complete.

The fly-leaf at the beginning mentions the names of Kṛṣṇayyar and Vijaya-rāghavāchāriar probably as the former owners of the MS.

866. 26. I. 18.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 11 Foll. $16\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the first Kāṇḍa incomplete.

Six extra leaves added at the end read the following verses from various lexicons.

. . दूरान्यमुख्येऽपि परोऽरिपरमात्मनोः ।
धान्यादेर्वीबधमाप्तिरा . . . . . . ॥
तन्त्रं स्वराष्ट्रचिन्तायामावापः परचिन्तनम् ।

शास्त्रौषधान्तमुख्येषु . . . . ॥
मन्त्रजिह्वः सप्तजिह्वः स्रुतजिह्वो हव्यवाहन. ।
चपल: पारदे शैघ्र्ये दुर्विनीतेऽनवस्थिते ॥
पक्षः पार्श्वतरौ साध्यसहायबलिभित्तिषु ।
विश्वावसोस्तु बृहती तुम्बुरोस्तु कलावती ॥
महती नारदस्य स्यात् सरस्वत्यास्तु कच्छपी ।
स्थापत्येऽधिपतौ तक्ष्णि धनपतिः सचिवेऽपि च ॥
कलाशिल्पे वित्तवृद्धौ चन्द्रांशे कलशे कलौ ।
गणस्त्वावृत्तिशब्दादिज्यास . . तन्तुषु ॥
क्लीबे तु मध्योऽवकाशे तादर्थ्येऽवसरेऽवधौ ।
छाया त्वनातपे कान्तौ प्रतिबिम्बार्कजाययोः ॥
वणिङ्मूलधने पा . . . भाण्ड भूषावभूषयोः ।
इलावृत सौमेरवं सुमेरो परतो हि तत् ॥
प्रियको रोमभिर्युक्तो मृदुश्च मसृणोघनै ।
रल्लकः कम्बलमृगे कम्बलेऽपि प्रकीर्तितः ॥
द्वन्द्व युग्म हिमोष्णादि मिथुन कलहेऽपि च ।
कण्ठजो रोचमानस्तु स्वामिसौभाग्यवर्धने ॥
पङ्क्तीकृतानामाधान नमिनोर्नमनाकृति ।
अतिवेगसमायुक्ता गतिरूर्मिरुदाहृता ॥
अपरः पश्चिम पाद (इति गजप्रकरणे ।)
श्रीवृक्षको वक्षसि चेद्रोमावर्तं मुखेऽपि च ॥
वेणौ द्रुमाङ्गे रोमाञ्चे क्षुद्रशत्रौ च कण्टकः ।
दरोऽस्त्री शङ्खभीगर्तेष्वल्पार्थे त्वव्ययेऽपि च ॥
त्रिवक्षो श्रीवृक्षो हार पर्याहारश्च कथ्यते ।
तीर्थं जलावतारे च मन्त्राद्यष्टादशस्वपि ॥
समयानिकषाशब्दौ सामीप्येऽप्यव्यये मतौ ।
ऊर्मिरुत्कलिकोल्लोलकल्लोलौ लहरी तथा ॥
तिर्यग्दन्तप्रहारस्तु गज. परिणतो मतः ।
पादकर्मयुत प्रोक्त यानमङ्कुशवारणम् ॥
पर्यासमुपसपन्नवृत्ति सौहित्यमुच्यते ।
पश्यतो यो हरत्यर्थं स चोर. पश्यतोहरः ॥

आवेशिकः प्राघुणिक आगन्तुरतिथिस्तु सः ।
गणस्त्वावृत्तिशब्दादिज्यासन्ध्याक्षततन्तुषु ॥
प्रकृतिः पञ्चभूतेषु प्रधाने मूलकारणे ।
. दिष्टं वर्तुलाकारं करिका नखरेखिका ॥
सारसो मैथुनी कामी गोवर्धः पुष्कराह्वये ।
अजातशत्रुः शल्यारिर्धर्मपुत्रो युधिष्ठिरे ॥
केवलः कृत्स्नसाकल्ये केवलं चावधारणे ।
भूमिका रचनायां स्यान्मूर्त्यन्तरपरिग्रहे ॥
स्वेच्छायदृच्छास्वच्छन्दस्वैरिताश्चेरिताः समाः ।
अङ्क समीप उत्सङ्गे चिह्ने स्थानापराधयो ॥

867 *27 F 46*

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 27 Foll $1\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 5 lines in a page Grantha script Old Injured. Illegible writing

Contains a fragment of the first and second Kāndas

Reads the following stanzas in the beginning

"शुक्लाम्बरधरं विष्णु + सर्वविघ्नोपशान्तये ।
वागर्थाविव संपृक्तौ + पार्वतीपरमेश्वरौ ॥
ज्ञातस्तेन समस्तशास्त्रविषयस्तस्याप्यनन्या मति
शब्दज्ञानमहोदधेरुपलट तेनैव दृष्ट पुनः ।
काव्य कर्तुमल मनोहरमसौ शब्दैर्जनाना प्रियं
येनैतामरकोश एष पठित शास्त्रादिसारो वरः ॥"

The fly-leaf at the end reads the following stanza

"हारो भाति कुचद्वय तव शिवे मध्य वपुस्ते वच
केशा नासिकमौक्तिक च वदन रोमावली लोचन ।
गङ्गावद्गजकुम्भवद्गगनवद्भाङ्गेयवद्वैयव-
जम्बूवज्जलबिन्दुवज्जलजवज्जम्बालवज्जालवत् ॥"

868. 28. B. 9.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 85 Foll. 17⅞ × 1½ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Foll. Nos. 1, 27 and 65 are missing.

Wants the beginning in the first Kāṇḍa and goes on up to the end of the third Kāṇḍa with some gaps in the middle.

869. 28. B. 10.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 106 Foll. 14¾ × 1 inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Illegible writing. Each stanza is written in a separate line.

Breaks off in the third Kāṇḍa.

Contains the following stanza in the beginning:

"वागर्थाविव संपृक्तौ + पार्वतीपरमेश्वरौ ॥"

870. 28. B. 11.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 76 Foll. 17 × 1½ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Clear writing.

Foll. Nos. 1, 2, 68 and 69 are missing.

Wants beginning in the first Kāṇḍa and breaks off in the third Kāṇḍa.

871. 28. B. 12.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 98 Foll. 17 × 1¾ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Illegible writing.

Wooden boards are added to both sides. Complete.

872. 28. B. 13.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 100 Foll. 16 × 1¾ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Complete.

The following stanzas are added in the beginning:

"शुक्लाम्बरधरं विष्णुं + सर्वविघ्नोपशान्तये ॥
वागर्थाविव संपृक्तौ + पार्वतीपरमेश्वरौ ॥
ज्ञानानन्दमयं देवं + हयग्रीवमुपास्महे ॥"

The last-leaf gives the total number of verses of the work thus:

1st	Kāṇḍa	=	313
2nd	,,	=	760
3rd	,,	=	492
	Total		1565

The former owner of the MS.—Chellam son of Subrahmanya.

The name of the scribe: Rāmacandra.

The date of copying: Uttarāṣāḍha. 25th day of Tai month in the year Nala.

Reads the following stanza at the end:

"मणिग्रीवपुरेशाय साम्रातटनिवासिने ।
आर्याम्बाप्राणनाथाय महादेवाय ते नमः ॥"

873 28. B 18

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 50 Foll 15½ × 1 inches 5 lines in a page Telugu script Old *Slightly injured Good writing*

Wants the beginning in the first Kanda and breaks off in the Ksatriyavarga in *the second Kānda*

874 28 B 19

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 47 Foll 14¾ × 1½ inches 5 lines in a page Telugu script *Old* Slightly injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

Breaks off in the Manusyavarga in the second Kānda

875 *28 B 20*

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 74 Foll 15½ × 1⅝ inches 5 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Contains the second Kanda complete

Two extra leaves at the end repeat a few stanzas of the second Kāṇḍa

876. 28 B 21

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 54 Foll 19 × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Much injured Good writing

The first leaf is half-broken

Almost complete

The former owner of the MS —Rāja gopālacārya

The fly leaf at the end reads the following stanzas

"श्रीमत्पराङ्कुशयतीन्द्ररमानिवास-
श्रीरङ्गनाथशठकोपमुखैर्मुनीन्द्रै ।
रप्रेक्षित करुणया परिपूर्णबोध
श्रीमत्पराङ्कुशयतीन्द्रगुरुं भजाम. ॥
श्रीरङ्गनाथशठकोपयतीन्द्रपाद-
पङ्केरुहप्रवणचित्तमुदारबोधम् ।
श्रीवीरराघवयतीन्द्रदयावलम्ब
श्रीमच्छठारियतिवर्यगुरु भजाम ॥"

877 28 B 22

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 68 Foll 16 × 1¾ inches 6 lines in a page *Telugu script Old* Injured Good writing

Contains the Kandas 1 and 2 complete

The following stanza is added in the beginning

"वागर्थाविव सपृक्तौ + पार्वतीपरमेश्वरौ ॥"

878 28 B 26

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 55 Foll 14½ × 1⅜ inches 6 lines in a page Grantha script Old Injured *Good writing*

Wants beginning in the Vanausadhi-varga and breaks off in the Manusyavarga in the second Kanda

879. 28 B. 27.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 44 Foll. $17\frac{1}{2} \times 1\frac{5}{8}$ inches 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Contains the first Kānda complete.

880. 28. B. 28.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 145 Foll. $7\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches 8 lines in a page Malayālam script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Kāndas 1 to 3 complete

881. 28. B 30

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 17 Foll. $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 6 lines in a page Grantha script. Old. Slightly injured. Good. Good writing.

Breaks off in the Simhādivarga in the second Kānda.

882 28 B 31

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 20 Foll $17 \times 1\frac{1}{3}$ inches. 10 lines in a page. Telugu script. Old Injured Good writing

Wants beginning in the Nāṭyavarga in the first Kānda and goes on up to the end of the third Kānda

883. 28 B 32.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 33 Foll $17\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 7 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Illegible writing.

Contains the third Kānda complete

The last leaf contains the following stanzas.

" निक्षिप्तदुष्टकटुपाठतृणादितुच्छै
व्याख्यातृसूक्तिपरिशोधितमात्तहर्षम् ।
आस्वादयन्त्वमरसिंहवचोऽभिधान-
हैयङ्गवीनमनघा रसिका यथेष्टम् ॥
प्रबोधिनी दीक्षितीया टीका वेङ्कलिङ्गिनी ।
बालप्रबोधिनी वन्द्यघटी क्षीरतरङ्गिणी ॥
टीकाषट्कविनिष्णातास्तेऽत्र जानन्ति मे श्रमम् ।
कवेरमरसिंहस्य कृतिरेषातिनिर्मला ।
आचन्द्रतारकस्थात्र नामलिङ्गानुशासनम् ॥
ज्ञातस्तेन समस्तशास्त्रविषयस्तस्याप्यनल्पा मतिः
शब्दज्ञानमहोदधेरुपगतं तेनापि दृष्टं पुनः ।
काव्यं कर्तुमलं मनोहरमसौ शक्तो जनाना प्रियो
येनैवामरकोश एष पठितः शास्त्रातिसारो वरः ॥
या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या शुभ्रवस्त्रावृता
या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।
या ब्रह्माच्युतशंकरप्रभृतिभिर्देवैः सदा पूजिता
सा मा पातु सरस्वती भगवती निःशेषजाड्यापहा॥ "

884. 28. B. 33.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 23 Foll. $17\frac{3}{8} \times 1\frac{1}{4}$ inches. 6 lines in a page. Telugu script Old. Injured. Good writing.

Contains the third Kānda complete except the last three lines.

885 28. B 34.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 21 Foll. $18 \times 1\frac{1}{2}$ inches.

7 lines in a page Grantha script Old
Slightly injured Good writing

Contains the third Kanda incomplete An extra leaf at the end repeats a portion of the Avyayavarga

886 28 B 35

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 12 Foll $15\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches
7 lines in a page Grantha script Old
Slightly injured Good writing

Contains the vargas Vyoma to Dhi Naraka to Vari in the first Kanda, Bhumi to S'aila and Brahma (incomplete) in the Second Kaṇḍa

887 28 B 37

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 150 Foll $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches
5 lines in a page Grantha script Old
Injured Good writing

Complete

The former owner of the MS —Nāgu who allowed one Subrahmanyadiksita to read the MS

The date of copying 13th day of Vaikasi month in the year Vikrti

888 28 B 38

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 18 Foll $12\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches
13 lines in a page Grantha script Old
Injured Good writing

Contains the third Kanda complete

889 28 B 40

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 23 Foll $15\frac{3}{8} \times 1\frac{1}{8}$ inches
5 lines in a page Telugu script Old
Injured Good writing

Contains the third Kanda only incomplete

The name of the former owner of the MS —Visvesvarudu

890 28 B 42

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 24 Foll $17\frac{1}{2} \times 1$ inches
6 lines in a page Telugu script Old
Good Good writing

Contains the second Kaṇḍa incomplete

The names of the former owners of the MS —Narayanacharya and S'rinivasa

891 28 B 43

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 25 Foll $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{8}$ inches
5 lines in a page Telugu script Old
Injured Clear writing

Contains the first Kanda incomplete

892 28 B 44

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 27 Foll 12×1 inches
5 lines in a page Telugu script Old
Injured Good writing

Contains the first Kanda complete

A fly-leaf at the beginning mentions the name of the former owner of the MS: Vis'ves'varudu. Another leaf at the end contains a domestic private account of the owner.

893. 28. B. 45.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 19 Foll. 17 × 1⅓ inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Contains the first Kāṇḍa incomplete.

The name of the former owner of the MS.—S'rīnivāsa.

894 28. B. 47.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 24 Foll. 15 × 1 inches. 5 lines in a page. Grantha script. Old. Much injured. Good writing.

Contains the first Kānda complete.

The fly-leaf at the beginning contains the following stanzas:

"शुक्लाम्बरधरं विष्णुं + सर्वविघ्नोपशान्तये ॥
ज्ञातस्तेन समस्तशास्त्रविषयस्तस्याप्यनल्पा मतिः
शब्दज्ञानमहोदधेरुपगतं तेनैव दृष्टं पुनः ।
काव्यं कर्तुमलं मनोहरमसौ शब्दैर्जनानां प्रिये-
र्येनैवामरकोश एष पठितः शास्त्रातिसारो वरः ॥
वागर्थाविव संपृक्तौ + पार्वतीपरमेश्वरौ ॥"

895. 28. B. 48.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 33 Foll. 12 × 1 inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Clear writing.

Contains the second Kāṇḍa incomplete.

The fly-leaf at the end contains a stanza from the Sivānandalaharī.

The name of the former owner of the MS: Vis'ves'varūdu.

896. 28. B. 50.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 33 Foll. 16½ × 1 inches. 4 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Breaks off in the first Kāṇda.

The name of the former owner of the MS.—Parames'varan.

897. 28. C. 1.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm-leaf. 14 Foll. 16½ × 1½ inches. 9 lines in a page. Telugu script. Old. Slightly injured. Good writing.

Accompanied by Telugu meaning (anonymous).

Contains the second Kāṇḍa incomplete.

898. 28. C. 2.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm-leaf. 46 Foll. 13 × 1¾ inches. 9 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Accompanied by Telugu gloss called Amarapancikā written by Venkatesopādhyaya

Contains the first Kanda complete

Adds the following stanza in the beginning

"वागर्थाविव सपृक्तौ + पार्वतीपरमेश्वरौ ॥"

899 28 C 3

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (द्राविडटीकासहितम्)

Palm leaf 48 Foll $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 *lines in a page Grantha and Tamil* scripts Old Injured Good writing

Accompanied by Tamil gloss written by Vaidyanatha which begins with the following stanzas in Sanskrit

बालव्युत्पादनार्थाय वैद्यनाथेन यज्वना ।
क्रियतेऽमरकोशस्य व्याख्या द्राविडभाषया ॥
पदवाक्यप्रमाणानां पारगैः पूर्वसूरिभिः ।
निर्णीय लिख्यते योऽर्थः स एवात्र विलिख्यते ॥

Breaks off in the Bhogivarga in the first Kanda

The fly leaf at the beginning reads the *following stanza*

"ज्ञातम्तेन समस्तशास्त्र + शास्त्रातिसारा वर ॥"

900 28 C 4

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (द्राविडटीकासहितम्)

Palm leaf 40 Foll $16\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Clear writing

Accompanied by Tamil meaning (anonymous)

Wants the beginning otherwise the first Kanda is complete

The name of the scribe *Vedantacarlu* of Vajapeyapuram

The date of copying 3rd day of Āni month in the year Vikrti

901 28 C 5

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (द्राविडटीकासहितम्)

Palm leaf 79 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Much injured Clear writing

Accompanied by Tamil meaning (anonymous)

Contains the third Kanda almost complete

902 28 C 7

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm leaf 126 Foll $14\frac{1}{2} \times 1$ inches 5 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

Accompanied by Telugu meaning *(anonymous)*

Breaks off in the Vaisyavarga in the second Kanda

The name of the scribe Naranappayya

903 28 C 8

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम् (बालप्रबोधिकाटीकासहितम्)

Palm leaf 7 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches 9 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Accompanied by the Telugu gloss called Balaprobodhika written by Tiruvenkatapa son of Cina Timmadiksita and grandson of Tirumalaguru who was the son of Venkatesvara *alias* Annamacarya of Talappakka family The author belonged to Bharadvajagotra and Rgveda sakha Cina Tamma the author s father is said to have lived in the village Nandivara The author seems to have written another gloss in Telugu and Sanskrit by the name Gurubalaprobodhika which will be noticed in further No 934

Contains the first varga of the first Kanda incomplete

Begins with the following verses

शुक्लाम्बरधर विष्णु शशिवर्ण चतुर्भुजम् ।
प्रसन्नवदन ध्यायेत्सर्वविघ्नोपशान्तये ॥
श्रीवेङ्कटेशेन सरोजजाता
सेय सरोजालयलालनीया ।
इतीव नित्य हृदयारविन्दे
निवेशिता मा कमलालया यात् ॥
आसीदासेतुनीहारगिरिविख्याततनामवान् ।
तालपाकान्नमाचार्यो वेङ्कटेशवरश्रित ॥
ततोऽभवत्तिरुमलगुरुर्गुरुसमानधी ।
भारद्वाजान्वयपय पारावारकलानिधि ॥
तस्मादभून्नन्दिवरवरहारहारिन्मणि ।
दीक्षितश्चिन्नतिम्माख्या मुक्ताच्छत्रद्वयाङ्कित ।
तदात्मजन्मा तिरुवेङ्कटपाख्या बुधाग्रणी ।
ऋग्वेदसरसीहसो हसा मित्रसरोरुहाम् ॥
आलोक्य दीक्षितायादिटीका बालप्रबोधिकाम् ।
टीकाममरसिंहस्य रचयत्यान्ध्रभाषया ॥

904 28 C 9

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm leaf 14 Foll $16\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches 9 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Accompanied by Telugu meaning (anonymous)

Breaks off in the Kalavarga in the first Kanda

905 28 C 13

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम् (द्राविडटीकासहितम्)

Palm leaf 43 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 7 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Clear writing

Accompanied by Tamil meaning (anonymous)

Wants the beginning and end in the first Kanda

906 29 A 12

नामलिङ्गानुशासनम् —अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 17 Foll 17×1 inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Contains the first Kāṇda only.

Six blank leaves are added at the end.

Then a leaf is added and it contains a few stanzas from the Meghadūta of Kālidāsa.

The fly-leaf at the end reads the following stanza.

"रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं
भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ।
इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेफे
हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥"

907. 29. B. 10.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 36 Foll. 14¾ × 1⅝ inches. 5 lines in a page. Telugu script. Old Injured. Good writing

Foll. 11. 22 and 23 are missing.

Breaks off in the Vanausadhivarga in the second Kānda with gaps in the middle.

908 29. B. 28.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 51 Foll 13¾ × 1¼ inches. 6 lines in a page Telugu script. Old. Injured Good writing

Contains up to the end of Brahmavarga in the second Kānda

909 29. B. 30.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 19 Foll 15½ × 1 inches. 4 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Contains a fragment of the 1st and 2nd Kāndas

910. 29. D. 14.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 95 Foll. 18 × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured Good writing.

Complete.

The fly-leaf at the end contains a few stanzas from the Samkseparāmāyana.

911. 29. F. 13.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 59 Foll. 14 × 1½ inches 9 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

Complete

Date of copying etc विजयनामस-श्रावणमास-कृष्णदशमीशुक्रवारार्द्रानक्षत्रे वेङ्कटार्येण लिखितम् ।

912. 29. I 27

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf 39 Foll. 17 × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script. Old Slightly injured. Clear writing.

Contains the second Kānda only.

913. 29. K. 2.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm-leaf. 117 Foll 12 × 1 inches.

6 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

Wooden boards are added to both sides

Complete

The date of copying Margasirsa month of the year S'ukla

The name of the scribe Mokṣakuṇḍa Subbavadhani

914 29 N 21

नामलिङ्गानुशासनम् — अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 88 Foll $15\frac{3}{4} \times 1$ inches 6 lines in a page *Grantha script Old* Much injured Good Writing

Complete

915 30 L 7

नामलिङ्गानुशासनम् — अमरसिंहकृतम् (आन्ध्रटीकासहितम्)

Palm leaf 56 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page *Telugu script* Old Slightly injured Good writing

Accompanied by Telugu meaning (anonymous)

The MS reads many additional verses in the text

Contains the second and the third Kaṇḍas incomplete

The date of copying Sunday the 10th of Phalguna month in the year Prajotpatti

The name of the scribe Koḍūri Lingayya

916 30 M 8

नामलिङ्गानुशासनम् — अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 24 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{8}$ inches 5 lines in a page *Grantha script Old* Slightly injured Good writing

Each verse is written in a separate line

Contains the first Kanda incomplete

The fly leaf at the beginning reads the following stanzas

"जिनस्य लोकत्रयवन्दितस्य
प्रक्षालयत्पादसरोजयुग्मम् ।
नखप्रभादिव्यसरित्प्रवाहे
ससारपङ्क मयि गाढलग्नम् ॥
नम श्रीशान्तिनाथाय कर्मारातिविनाशिने ।
पञ्चमश्चक्रिणा यस्तु कामस्तस्मै जिनेशिने ॥"

The name of the former owner of the MS Ayyanappan, the first son of Bhupalanayinar

917 33 A 5

नामलिङ्गानुशासनम् — अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 93 Foll $15 \times 1\frac{1}{2}$ inches 6 lines in a page Oriya script Old Good Good writing

Wooden boards are added to both sides

Complete

918 40 D 33

नामलिङ्गानुशासनम् — अमरसिंहकृतम्

Paper 91 Foll $10\frac{1}{2} \times 5$ inches 9 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Complete

919. 42. B. 34.

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Paper. 40 Foll. 17 × 3½ inches. 5 lines in a page. Bengāli script. Old. Injured. Good writing.

Wants the first leaf in the beginning and breaks off in the *Manuṣyavarga* in the second Kāṇḍa.

920. 24. D. 10.

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड) —वेंकटेश्वरकृता

Palm-leaf. 157 Foll. 13½ × 1½ inches. 8 lines in a page. Grantha and Tamil scripts. Old. Injured. Good writing.

This is a brief gloss in Tamil on Amarasimha's Nāmaliṅgānuśāsana by *Venkaṭeśvara of Ātreyagotra son of* Lingappasūri. The author first divides the verses into separate words and then gives the Tamil meaning of them in prose order. He also occasionally adds Sanskrit explanation for certain words. The gloss is called Amarapañcikā. The work has been described in Nos. 1707 and 1708 of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS. in the Madras Government Oriental MSS Library, Vol. III, wherein the extract of Tamil meaning is given.

Complete in three Kāṇḍas.

Beginning.

श्रीशैलवेंकटेशानावानम्य शिवकेशवौ ।
बालकानन्दजननीं करोम्यमरपञ्चिकाम् ॥

यस्य, ज्ञानदयासिन्धोः, अगाधस्य, अनघाः, गुणाः, सेव्यताम्, अक्षयः, धीराः, सः, श्रियै, च, अमृताय, च । हे धीराः युष्माभिः ज्ञानदयासिन्धोः अगाधस्य यस्यानघाः गुणाः सन्ति अक्षयः सः श्रियै च अमृताय च सेव्यताम् । Then Tamil meaning is given. समाहृत्य, अन्यतन्त्राणि, संक्षिप्तैः, प्रतिसंस्कृतैः, संपूर्णम्, उच्यते, वर्गैः, नामलिङ्गानुशासनम् । मया अन्यतन्त्राणि समाहृत्य संपूर्णं संक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतैः वर्गैः उपलक्षितं नामलिङ्गानुशासनम् उच्यते । *Then Tamil meaning is given.*

End:

षट्संज्ञकाः षकारनकारान्तसंख्याशब्दाः डतिप्रत्ययान्ताश्च त्रिषु लिङ्गेषु समाः तुल्याः । *यथा*-षट् स्त्रियः, षट् जनाः, षट् कुलानि । पञ्च स्त्रियः, पञ्च जनाः, पञ्च कुलानि । कति स्त्रियः, कति जनाः, कति कुलानि । युष्मदस्मत्तिङव्ययम् । युष्मद्, अस्मद्, तिङ्, अव्यय त्रिषु समम् । यथा त्वं प्रिया, त्वं नाथ, त्वं मित्रम् । अहं प्रिया, अहं नाथः, अहं मित्रम् । इयं पचति, अयं पचति, इदं पचति । उच्चैः शाला, उच्चैर्गिरिः, उच्चैर्गृहम् । परं विरोधे । लिङ्गलक्षणयोर्विरोधे सति पर लक्षणं प्रवर्तते । *यथा—मानुषः, मानुषी; भ्रमरः,* भ्रमरी इत्यत्र कषणभसरोपान्ता यथदन्ता अमी इति पुंस्त्वे प्राप्ते द्विचतुःषट्पदोरगा इति स्त्रीपुंसलिङ्गतैव भवति । शेषं तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगतः । शिष्टप्रयोगादवसेयम् । यथा निलिम्पा द्युसदो देवा इति गङ्गाधरादयः । द्योर्भीडः, कथं त्रिषु दृश्यते ।

Colophon:

इति श्रीमदात्रेयवेङ्कटेश्वरभट्टारकविरचितायाममरकोशपञ्चिकाया लिङ्गादिसंग्रहवर्गः समाप्तः ॥

अमरसिंहकृतौ अमरसिंहकविप्रबन्धे नामलिङ्गानुशासने नामलिङ्गशास्त्रे तृतीयकाण्डः सामान्यः पूर्वकाण्डसाधारणः साङ्गः विशेष्यनिघ्नवर्गाद्यवयवसहितः एवं समर्थितः समाख्यातः ।

इयममरपञ्चिका मे
भाषारूपापि तोषयेद्विदुषः ।
मूकत्वनोदिनी वा
वाणी बालस्य सवितारम् ॥

Complete.

इति श्रीलिङ्गप्पसूरितनूजश्रीमदात्रेयवेङ्कटेश्वरभट्टारकविरचिता अमरपञ्चिका समाप्ता ।

The Date of copying—28th day of Mārgasīrsa month in the year Raudri.

The name of the scribe—Rāmaṇṇa.

921. 20. P 4.

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड) —वेंकटेश्वरकृता

Palm-leaf. 122 Foll 18 × 1¼ inches. 8 lines in a page. Grantha and Tamil scripts. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the Kāndas 1 to 3 complete

The colophons found at the end of the second Kānda and of the first three vargas of the third Kānda attribute the authorship for the gloss to Rāmacandrasāstrin of Ātreyagotra while the gloss is the same as that of Venkatesvara

The date of copying—Caitra month in the year Plavanga

The name of the former owner of the MS.—Vaidyalingamudali.

The last leaf reads the following verses:

"वैद्यं पानरतं नट कुपठितं स्वाध्यायहीनं द्विजं
युद्धे कापुरुषं हयं गतरयं मूर्खं परिव्राजकम् ।
राजानं च कुमन्त्रिभिः परिवृत देशं च सोपद्रवं
भार्या यौवनगर्विता पररता मुञ्चन्ति शीघ्रं बुधाः ॥
निर्विद्याना ब्राह्मणाना गुरूक्ति-
निर्वीर्याणा क्षत्रियाणा प्रतापः ।
नीरूपाणा कामिनीना विलासो
हास्यारम्भं कस्य वा नो विधत्ते ॥"

922. 24. L. 34.

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड) —वेंकटेश्वरकृता

Palm-leaf 132 Foll. 17 × 1¾ inches. 9 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Slightly injured Good writing

Complete

Reads the following verses at the end:

इयममरपञ्चिका मे भाषारूपापि तोषयेद्विदुषः ।
मूकत्वनोदिनी वागाद्या बालस्य पितरं वा ॥
प्रौढैराद्रियतामल्पा कृतिर्बालप्रबोधिका ।
कण्टकाविद्ध . . . प्रासिकैरिव सूचिका ॥
आनन्दवल्ली मे नन्दादन्यत्पदसंग्रहे: ।
स्वयतजैरिवालापैः शुकस्य शुकबालिका ॥

The name of the scribe. Tattai Srīnivāsa son of Rangācārya.

923 24. M. 3.

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड) —वेंकटेश्वरकृता

Palm-leaf 120 Foll 16¾ × 1¼ inches

8 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Good writing

Complete in three Kandas

The last 30 leaves are much broken

The fly leaf at the beginning reads the following stanza

" मित्र स्वच्छतया रिपु नयबलेर्लुब्ध धनैराश्वर
कार्येण द्विजमादरेण युवति प्रेम्णा प्रकुर्याद्वशम् ।
अत्युग्र स्तुतिभिर्गुरु प्रणतिभिर्मूर्ख कथाभिर्बुध
विद्याभी रसिक रसेन सकल शीलेन कुर्याद्वशम् ॥ "

924 27 C 32

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड)
—वेंकटेश्वरकृता

Palm leaf 190 Foll $16\frac{1}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches 5 lines in a page Grantha and Tamil *scripts Old Good Good writing*

Complete in three Kandas

This seems to be a transcript made *from the MS described under the next* number

The scribe salutes one Masilamani *Lokaprakasa Devasikhamaniguru*

925. 27 C 33

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड)
—वेंकटेश्वरकृता

Palm leaf 133 Foll 15×1 inches 8 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Good writing

Wooden boards are added *to both* sides

Complete in three Kandas

The scribe salutes one Masilamani Lokaprakas'a Devasikhamaniguru

This MS seems to be the original of the transcript described in last number

926 28 B 41

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड)
—वेंकटेश्वरकृता

Palm leaf 51 Foll $17\frac{1}{4} \times 1$ inches 5 lines in a page Grantha and Tamil *scripts Old Injured Clear writing*

Contains the first Kanda only complete

The date of copying 12th day of the month of Kumbha in the year Krodhana

The name of the scribe—Sambamurti of Nalladai

927 28 C 10

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड)
—वेंकटेश्वरकृता

Palm leaf 41 Foll $17\frac{1}{8} \times 1\frac{1}{2}$ inches 10 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Slightly injured Good writing

Folios 1, 5, 11 and 18 are missing

Breaks off in the second Kanda

928 34 A 15

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड)
—वेंकटेश्वरकृता

Palm leaf 136 Foll $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches 8 lines *in a page* Grantha and Tamil scripts Old Slightly injured Good writing

From the following colophon, the author is known to have belonged to Āśvalāyanasūtra of the Ṛgveda.

Reads the following colophon:

इति श्रीमदात्रेयाश्वलायनसूत्रिलिङ्गार्यतनूजश्रीवेंकटेश्वरभट्टारककविरचितामरपञ्चिका संपूर्णा ।

इयममरपञ्चिका मे भाषारूपापि तोषयेद्विदुषः ।
मूकत्वनोदिनी वागाद्या बालस्य पितरौ वा ॥

929. 28. C. 6.

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड) —सीतारामकृता

Palm-leaf. 66 Foll. 16½ × 1½ inches. 9 lines in a page Grantha and Tamil scripts. Old. Slightly injured. Good writing.

A gloss in Tamil written by Sītārāma of Bhāradvājagotra This is different from the Amarapañcikā of Venkaṭeśvara.

Begins in the course of the Vanauṣadhivarga and goes on up to the end of the third Kānda

Reads the following colophon·

इति श्रीमद्भारद्वाजसीतारामरचितायाममरपञ्चिकाया लिङ्गादिसंग्रहवर्गः ।

Copied in 1895

930. 22 T. 7.

नामलिङ्गानुशासनटीका (द्राविड)

Palm-leaf. 118 Foll. 18 × 2 inches 10 lines in a page. Grantha and Tamil script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

The gloss is anonymous and different from those of Venkaṭeśvara and Sītārāma described above.

Complete.

931. 28 B. 7.

नामलिङ्गानुशासनटीका (द्राविड)

Palm-leaf. *100 Foll. 12 × 1½* inches. *9* lines in a page. Grantha and Tamil scripts. Old. Injured. Good writing. Wooden boards are added to both sides.

Foll. bearing the numbers 1, 4, 42 to 48 are missing.

The gloss is anonymous.

Contains the second Kānda without the beginning and end.

The fly-leaf at the end states that the former owner of the MS was one Krsnamācārya

932. *28. B. 23.*

नामलिङ्गानुशासनटीका (द्राविड)

Palm-leaf. 13 Foll. 16 × 1⅛ inches. 6 lines in a page. Grantha and Tamil scripts. Old. Good. Good writing.

Tamil meaning by an unknown author.

Contains a small portion of the first varga in the first Kāṇḍa.

The following 2 stanzas are added at the beginning .

" वागर्थाविव संपृक्तौ + पार्वतीपरमेश्वरौ ।
ज्ञानानन्दमयं देवं + हयग्रीवमुपास्महे ॥ "

933 28 C 12

नामलिङ्गानुशासनटीका (द्राविड)

Palm leaf 24 Foll 16 × 1⅛ inches 6 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Much injured Good writing

Anonymous gloss in Tamil

Contains the third Kanda incomplete

934 28 B 49

नामलिङ्गानुशासनटीका गुरुबालप्रबोधिका (आन्ध्र)—तिरुवेंकटपकृता •

Palm leaf 143 Foll 15 × 1¼ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

This is a Telugu gloss on the Nama linganusasana of Amarasimha The gloss *is called Gurubalaprabodhika evidently to* distinguish it from the author s other work called Balaprabodhika mentioned in No 903 *ante* The author Tiruvenkatapa belonged to Bharadvājagotra and was the son of Cina Timmadiksita and grandson of Tirumalaguru who was the son of Venkaṭesvara also known by the name Talappâkkam Annamacarya This gloss occasionally gives the meaning in Sanskrit also for the words while the Balapra bodhika gives the same in Telugu only *The author summarizes herein the other* commentaries on the Nāmalingānusasana such as Sudha Amarapadavivrti Tikā sarvasva etc There are two editions of the work printed in the Sarasvatimudra kṣaraśāla Nellore in 1895 and in the Girvanabhāsaratnakara Press Bhuvana giri in 1884

Contains the first Kanda complete

Begins with the following stanza in Sanskrit

श्रीवक्षोविनिलय कमलाकामुक पुमान् ।
अमङ्गरविभूतिस्ते तरङ्गयतु मङ्गलम् ॥

The scribe adds The MS of the Gurubālaprabodhika was copied by Janga Lingayya for Nrsimhopadhyaya on Wed nesday of the month of Mārgasira in the year *Bhava*

935 23 A, 3

नामलिङ्गानुशासनटीका गुरुबालप्रबोधिका (आन्ध्र)—तिरुवेंकटपकृता

Palm leaf 77 Foll 15½ × 1⅛ inches 8 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

Wants the first line in the beginning and breaks off in the Sabdadivarga in the 1st Kanda

936 28 B 46

नामलिङ्गानुशासनटीका गुरुबालप्रबोधिका (आन्ध्र)—तिरुवेंकटपकृता

Palm leaf 238 Foll *15½ × 1¼ inches* 5 lines in a page Telugu script Old Injured Illegible writing

Wants the first *leaf in the beginning of* the first Kāṇḍa and breaks off in the Manuṣyavarga in the second Kāṇḍa

937. 28. B. 36.

नामलिङ्गानुशासनटीका (आन्ध्र)

Palm-leaf. 48 Foll. 15 × 1½ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Good writing.

This is an anonymous gloss in Telugu.

Contains the first Kānda.

The former owner of the MS.: Visvanāthan to whom the MS. was presented by one Ponnusvāmi-Vādhyār and Pañjukuṭṭi.

The fly-leaf at the end reads the following stanza:

"सप्ताकारविभक्तिरम्यतनुमान् सप्तस्वरद्वीपवान्
नानारूपमवाप्य रत्ननिलयो देवर्ष्यनेकाश्रयः।
कल्पेन्दूदयवर्धमानविभवश्छन्दोनदीपूरितः
स्तोभोत्तुङ्गतरङ्गवानवतु वः सामागमाम्भोनिधिः॥"

938. 21. Q. 7.

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (केरल) —वासुदेवकृता

Palm-leaf. 107 Foll. 12¼ × 1⅝ inches. 11 lines in a page. Malayālam script. Old Good. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

This is a Malayālam gloss on the Nāmalingānusāsana of Amarasimha The introductory verses of the text have been commented upon in Sanskrit while the rest in Malayālam. The gloss has been described in Nos. 2053 to 2057 in the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS. in the Trivandrum Palace Library without specifying the author's name. In the India Office Library Catalogue (Nos. 5153 and 5154. Vol. II, 1935) the author of the gloss is mentioned as Nārāyana, probably on the strength of the stanza 3 found in the beginning. But the stanza found after the last colophon says that the work was written by Vāsudeva on the 1695581st day of the Kaliyuga corresponding to about 1541 A.D. The word व्यलिखत् found in the stanza would mean only the authorship. It may be mentioned here that Mr. K. Madhavakrishna Sarma agrees with me on the intrepretation of the word व्यलिखत् (vide his notes on MSS. page 27 of the Brahmavidyā, Vol. V, Part 1, 1941). This gloss is said to have been printed at Kottayam in 1856.

Beginning:

क्लेशादयो यं न परामृशन्ति
यो वा बिभर्तीश्वरशब्दमेकः।
पुरातनानां गुरवे गुरूणा
तस्मै नमो नागविभूषणाय ॥ १ ॥
आयुर्धनुर्वेदनिघण्टुसागरं
वास्तुग्रहाश्वादिगजादिशासनम्।
स्मृतीः पुराणान्यखिलाः सहस्रशः
समीक्ष्य वक्ष्येऽमरकोशपञ्चिकाम् ॥ २ ॥
को मर्त्योऽमरकोशं तु विवरीतुं क्षमो भुवि।
को वाब्धिमथनं कर्तुं शक्तो नारायणादृते ॥ ३ ॥
तत्र ये स्वेन विवृता ये च व्यक्तार्थवाचिनः।
तेषां निरर्थका व्याख्या व्याक्रियन्तेऽत्र दुर्गमाः॥ ४ ॥
शास्त्रारम्भे गुरुमभिष्टौति—

यस्य ज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघा गुणाः।
सेव्यतामक्षयो धीराः स श्रियै चामृताय च ॥

गुरुत्वाद्देवतानाम्नोक्तवान् । यस्येति । वासुदेवस्यस्य यकारस्यादौ निर्देशः शीघ्रसमाप्त्यर्थः । यस्य ह्वेति । भूमिगणस्य गुरुत्रयात्मकस्य चादौ निर्देशः स्थैर्यादिसिद्ध्यर्थः । ज्ञानदयासिन्ध्वोरिति विशेषणद्वयं फलद्वयविवक्षया । अयमर्थः—मोक्षे धीर्ज्ञानमन्यत्र विज्ञानं शिल्पशास्त्रयोः इति वक्ष्यति । वररुचिश्च—प्रवृत्तमपवर्गाय ज्ञानमित्युच्यते बुधैः । विज्ञानमन्यच्छास्त्रेषु कलासु च परिश्रमः ॥ इति । ज्ञानसिन्धुत्वात् अमृताय सेव्यताम् । दयासिन्धुत्वाच्च श्रिये मुक्तये सेव्यतामिति ।

End.

परं विरोधे पूर्वापरविरोधे . . . . शिष्टप्रयोगतः ।

Colophon

इति विशेष्यनिघ्नलिङ्गप्रकरणम् ।

. . . तौ नामलिङ्गानुशासने तृतीयकाण्ड . . . कोशपञ्जिका ।

शशधरवसुत्राणप्राणरन्ध्रक्ष्मेशैः
परिमितिमुपयाते वासराणां समूहे ।
इह कलियुगभाजा वासुदेवो द्विजन्मा
व्यलिखदमरकोशग्रन्थतात्पर्यमारम् ॥
लोकोपकाराय कृता महात्मना
केनापि सैषामरकोशपञ्जिका ।
आचन्द्रतारार्कगणं सुपूजिता
स्थेया धरण्यां सुमनोहरा सताम् ॥
भुवनपालनकर्मठकर्मणि
क्षपितदानवनायकशर्मणि ।
मम हरौ विमला वृषपर्मणि
स्थितिमियादखिलोदयनर्मणि ॥

939. *26. G. 3.*

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्जिका (केरल) —वासुदेवकृता

Palm-leaf. 187 Foll. $11\frac{1}{8} \times 1\frac{3}{4}$ inches 8 lines in a page. Malayālam script. Old. Slightly injured. Good writing.

Wooden boards are added to both sides.

Breaks off towards the end of the third Kānda.

940. *21. R 9*

नामलिङ्गानुशासनटीका (कर्नाटक)— विट्ठलकृता

Palm-leaf. 136 Foll. $12\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Illegible writing.

Gives Kannada meaning of the words found in the Nāmalingānuśāsana of Amarasimha The author's name is Vitthala who is mentioned with the title Vidagdhacūdāmani

Begins in the Brahmavarga of the second Kānda and breaks off in the third Kānda

Reads the following colophon at the end of the second Kānda

विदग्धचूडामणिना विट्ठलेन विनिर्मिते ।
व्याख्यानेऽमरकोशस्य द्वितीयः काण्ड उम्भितः ॥

941 *11. D. 122*

नामलिङ्गानुशासनटीका (कर्नाटक)

Paper. 25 Foll. $8\frac{3}{4} \times 6$ inches. 16

47

lines in a page Devanagari script Old Injured Good writing

Another gloss giving Kannada meaning of the words found in the Namalinganu sâsana of Amarasimha The author s name is not known

Contains the first varga of the third Kanda

942 28 N 5

नामलिङ्गानुशासनटीका अमरपञ्चिका (द्राविड) —वेङ्कटेश्वरकृता

Palm leaf 75 Foll 18 × 1¾ inches 10 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Good writing

Same gloss as that described above under No 920

Breaks off in the 3rd Kanda

The name of the former owner of the MS Subrahmanya

943 11 D 120

नामलिङ्गानुशासनटीका (मराठी)

Paper 23 Foll 9 × 4½ inches 10 lines in a page Devanagari script Old Injured Good writing

Gives Marathi meaning of the words found in the Namalinganusasana of Amarasimha The author s name is not known

Contains the first Kanda only complete

944 38 E 1

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या त्रिकाण्डविवेकः—रामनाथविद्यावाचस्पतिकृता

Paper 915 Foll 8¾ × 6½ inches 15 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

Transcribed in 1935 from the MS of the India Office Library London described in No 962 of the Catalogue of Sanskrit MSS of that Library Part II London 1889

Bound in four parts

This is a commentary on the Namalinganusâsana of Amarasimha by Ramanatha Vidyavacaspati who seems to have been a recent author

The MS is imperfect and does not contain the introductory verses of the 1st Kanda and breaks off in the third Kanda The India Office Library possesses another MS with the introductory verses as given below

"व्रजशिशुच्छ(बृ)न्दवयस्य सततमुपास्य विरिञ्चादे ।
वेदाविदितरहस्य गिरिशनमस्य नमस्याम ॥
नि शेषतन्त्रसार वारवार विचाय चिन्वान ।
अमरटीका विद्यावाचस्पतिर्विदधे ॥
भाषावृत्तिमनुन्यास रक्षित भागवृत्तिकाम् ।
भाष्य धातुप्रदीप च तट्टीका वर्णदेशनाम् ॥
उपाध्यायस्य सवस्व सुभूतिं देवनन्दिनम् ।
कलिङ्गहट्टचन्द्रादीन् सवीक्ष्याधुनिकास्तथा ॥
जुमरीय सुपद्म च वोपदेवायमेव च ।
कातन्त्र तस्य टीका च पञ्चिका परिशिष्टकम ॥
सारस्वत तद्विस्तार वधमानस्य तद्धितम् ।

दुर्गोत्त्वलार्जुणादि च पुरुषोत्तमदेशनाम् ॥
उत्पलिनीशब्दार्णवसंसारावर्तनाममालाख्यान् ।
भागुरिवररुचिशाश्वतवोपालितरन्तिदेवहरकोशान् ॥
अमरहलायुधगोवर्धनरभसपालकृतकोशान् ।
रुद्रामरदत्ताजयगङ्गाधरधरणिकोशांश्च ॥
हारावल्याभिधानं त्रिकाण्डशेषं च रत्नमाला च ।
अपि विश्वरूपरत्नकोशविक्रमादित्यनामलिङ्गानि ॥
मेदिनिकरकृतकोशं विश्वप्रकाशकोशं च ।
वाग्भटमाधववाचस्पतिवर्मव्याडितारपालाख्यान् ॥
कात्यायनरामचन्द्रगोमिरचितानि लिङ्गशास्त्राणि ।
भारतपुराणशास्त्राण्यासांकाशाख्याञ्चेच ? ॥"

(*Vide Catalogue No 963 of the India Office Library*). From the above verses it is known that the author has consulted a good *number of lexicons in writing this work.*

The colophon at the end of the Manuṣyavarga calls the work Trikāndarahasyaprakāsa while another colophon at the end of the second Kāṇḍa calls it Trikāndarahasya.

Beginning as found in this MS

यस्येत्यादि । हे धीराः पण्डिताः यस्य गुणा ऐश्वर्यादयोऽनन्ता निष्पापाः स विष्णुः श्रिये त्रिवर्गसंपत्त्यै च अमृताय मोक्षाय च सेव्यतामाराध्यताम् । युष्माभिरिति प्रकरणात् । धैर्यशालिन एव सेवितुं शक्नुवन्तीति तानेव संबोधयति । गुण्यन्तेऽभ्यस्यन्ते इति गुणाः । गुण आमन्त्रणे घञ् । लेऽनन्ते च इति कर्मणि घञ् । अथवा यस्य किं भूतस्य ? ज्ञानदयासिन्धोः ; ज्ञानं यथार्थबोधः, दया कारुण्यम्, ज्ञानं च दया च ताभ्यां तयोर्वा सिन्धुरिव समुद्र इव । सिन्धुशब्दोऽत्र विपुलावारत्वादुपचरित. । पुनः किंभूतस्य ? अगाधस्य अपरिच्छिन्नमहत्वस्य ।

Colophon .

इति रामनाथविद्यावाचस्पतिकृतौ त्रिकाण्डविवेके प्रथमकाण्डविवेकः ।

End :

सेवित इति । गोभिरेव श्रुतत्वात् ; गोष्पदो देशः ग्रामसंनिहितः । मान गोखुरश्वभ्रं, यथा गोष्पदपूरं वृष्टो देवः । पारस्करादित्वात् सुट् ; षत्वं च सुषमादित्वात् । गोष्पदं गोपदश्वभ्रे गवां च गतिगोचरे इति मे . । प्रतिप्रमुख स्थानमात्रं च कृत्यं कार्यम् । आस्पदं पदकृत्ययोः इति विश्वमेदिन्यौ । त्रिष्विति दान्तपर्यन्तम् ।

945. 21. Q. 6.

नामलिङ्गानुशासनबृहद्वृत्तिः सुबोधिनी—जातवेददीक्षितकृता

Palm-leaf. 139 Foll. 11 × 1½ inches. 7 lines in a page. Malayālam script. Old Injured. Good writing.

This is a commentary on the Nāmalingānusāsana of Amarasimha by Jātavedadīksita, son of Devanabhaṭṭopādhyāya who is said to have written a commentary by name *Vivarana on S'abarasvāmin's* Pūrvamimāmsāsūtrabhāṣya. Devanabhatta's Vivarana mentioned above is not available anywhere. But a work called Mīmāmsābhāṣyavivaranavyakhyā *is available in the Madras Govt.* Oriental MSS Library (Vide R. No. 3948a). Perhaps that work may be a commentary on Devanabhatta's Vivarana. Devanabhatta is well known as the son of Kesavabhatta *and the author of the*

Smrticandrika which according to Prof. Kane must have been composed before 1225 A D (Vide page 346, Vol I of the *History of Dharmaśāstra* by Prof Kane, Poona, 1930) Jātaveda mentions the names of Nācirāja, Vaijayanti and Ksīrasvāmin. Therefore our author Jātaveda may be fixed in the last part of the 12th century A.D

Contains from the Simhādivarga to the Brahmavarga in the second Kānda.

Beginning

अधुना स्थावरेतरवनवर्तिमृगकीटपक्षिपतङ्गोपाङ्गनाम्ना वर्गमुपक्रमते । अत्रादौ सर्वमृगश्रेष्ठस्य सिंहस्य नामान्याह—सिंहो मृगेन्द्रः पञ्चास्यो हर्यक्षः केसरी हरि. । इत्यादिकम् । हिनस्तीति सिंहः । मृगेषु श्रेष्ठबलत्वान्मृगेन्द्रः । विस्तृतास्यत्वात् पञ्चास्यः । ननु कथ पञ्चशब्दो विस्तृतार्थः? संख्याविशेषार्थत्वात् । उच्यते—पचि विस्तारवचन इति धातुः । तस्येदित्वान्नुमागमः । कर्मणि पक्षे घञो बाधकः कप्रत्ययो विहित. । तेन पञ्चशब्दो विस्तृतार्थोऽप्यस्ति । अतो विस्तृतास्यत्वात् पञ्चास्य इत्युक्तम् । हरिणी कपिले अक्षिणी यस्य स हर्यक्षः । हरिर्ना कपिले त्रिषु । हरत्याकर्षति विपक्षजातमिति हरिः । शार्दूलद्वीपिनौ व्याघ्रे । वर्तेते इति शेष । शृणाति हिनस्ति बलीवर्दादिकमिति शार्दूलः । शॄ हिंसायाम् । वायुपान्तवर्तितटात्मकद्वीपनिवासित्वात् द्वीपी । हननावसरे व्याजिघ्रतीति व्याघ्र । तरक्षुस्तु मृगादनः । एते वृकशब्दाभिलप्यस्यारण्यशुनो नामनी । वृकोऽपीति क्षीरस्वामिनात्र नामाभिधानात् ।

एक मृगं मृगी सूते पञ्च सूते वृकी वृकान् ।
अतारो विलय यान्ति हन्यमाना कथंचन ॥

इति पुराणे परेषु दुष्टप्राणिषु बहुविधेषु सत्स्वपि मृगाणा दृष्टान्ततयाभिधानान्मृगादन इति नाम्नो वृकार्थत्वमिति प्रसिद्धम् । तरं मार्ग क्षिणोति रुणद्धीति तरक्षुः । मार्गरोधकत्वं च वृकस्य दृष्टमिति वृकभेदस्तरक्षुरित्युच्यते । न तु व्याघ्रविशेषः ।

End

जन्याः स्निग्धा वरस्य ये । वरस्य ये स्निग्धा. विवाहोत्सवे वरेण सहागतास्ते जन्या इत्युच्यन्ते । जनीं वधू विवाहात्पूर्वं कन्यावरणेन वर प्रापयन्तीति जन्याः । सुहृदः समवेतान्मन्त्रवतो वरान् वृणुयादिति गृह्यकारैरुक्तम् । तत्र वरानिति पदं कन्यावरणकर्तृत्वेन तेषु प्रवृत्तमिति तद्भाष्यकारैरुक्तम् । तेन तेषा जनिप्रापकत्व प्रसिद्धम् । सज्ञाया जन्या इति सूत्रेण निपातनात् जन्या इति साधुः ।

Colophon.

इति मीमासाभाष्यविवरणकृद्याज्ञिकदेवणभट्टोपाध्यायात्मजजातवेददीक्षितकृताया सुबोधिन्याख्यायाम मरकोशबृहद्वृत्तौ ब्रह्मवर्गोक्तनामलिङ्गविवेचनम् ।

946 29. M 16

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या 'अमरपदविवृतिः—लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf 117 Foll $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 9 lines in a page Telugu script Old. Slightly injured Good writing

A commentary on the Nāmalingānuśāsana of Amarasimha by Lingayasūri son of Vangala Kāmayabhattopādhyāya. The commentary is called Amarapadavivrti or Amarakosapadavivrti The author

is also called by the name Lingābhatta and the commentary by the name Lingābhattīya. There is a Telugu version of this commentary which also is called Lingābhattīya. Lingayasūri seems to have been earlier than Mallinātha (1400 A.D.) as the work is quoted by the latter in his Vaisyavamsasudhākara noticed by Dr. V. Raghavan on page 446 of the New Indian Antiquary, Vol. II, 1939

Breaks off in the Vaisyavarga in the second Kānda.

Beginning.

शिवं गुरुं विधातारं तत्पत्नीस्तत्सुतान् गुरून् ।
नत्वा समस्तप्रत्यूहशान्तये मङ्गलाय च ॥
पदवाक्यप्रमाणज्ञैः क्षीरस्वाम्यादिसूरिभिः ।
कृतान् ग्रन्थान् समालोक्य बालानां सुखबुद्धये ॥
यत्कृतं सुरसिंहेन नामलिङ्गानुशासनम् ।
तत्रस्थायाः पदावल्या विवृतिर्वक्ष्यते मया ॥

यस्येति । हे धीराः विद्वांसः यस्य गुणा अनवा निर्मलाः स देवः श्रियै चामृताय च लक्ष्म्यै च मोक्षाय च सेव्यताम् आराध्यताम् । भुक्तिमुक्तिफलावाप्त्या इत्यर्थः । किंविशिष्टः सः ? ज्ञानं च दया च तयोः सिन्धुः तस्य, ज्ञानदयासिन्धोः । अगाधस्य विषयलिप्सारहितस्य । किंविध ? अक्षयः क्षयरहितः । श्लोकोऽयं समुद्रपक्षेऽप्यूहनीयः । अस्य विष्णोः क्षयो निवासः अक्षयः ॥ समाहृत्येति । अन्यतन्त्राणि नित्र पटून्तराणि समाहृत्य एकीकृत्य सङ्क्षिप्तैः संकुचितैः प्रतिसंस्कृतैः पर्यायपदैः वर्गैः सजातीयसमूहैः सजातीयानां पदानां साङ्गोपाङ्गशब्दसमूहैश्च नाम्ना वृक्षादिपर्यायाणां लिङ्गानां स्त्रीपुंनपुंसकलिङ्गानामनुशासन शिक्षा सम्पूर्ण पर्यायापरित्यागेनोच्यते ।

Colophon on Fol. 43

इति वङ्कलकामयभट्टोपाध्यायसूरिसुतलिङ्गयसूरिविरचितायाममरकोशपदविवृतौ वाग्वर्गः ।

End.

कङ्गुः । प्रियाण्यङ्गान्यस्य प्रियङ्गुः । प्रियङ्ग्वाख्यधान्यनामनी । न तस्यति न क्षीयते अतसिः । तसु उपक्षये ।

The date of copying · Wednesday, 12th day of the dark fortnight of Phālguna month in the year Prabhava.

947. 22. C. 31.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः— लिङ्गयसूरिकृता

Palm leaf. 169 Foll. 16 × 1⅓ inches 7 lines in a page Telugu script. Old. Much injured.. Clear writing.

Wooden boards are added to both sides.

Contains fragments of the first and second Kāndas

948 22 C. 32.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृति — लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf 119 Foll. 15¾ × ½ inches. 6 lines in a page. Telugu script Old Injured Good writing

Contains the third Kānda only complete

Reads the following end

लिङ्गादिसङ्ग्रहवर्गे शेषमनुक्तं लिङ्गशेषं शिष्टप्रयोगतो वृद्धव्यवहारतो ज्ञेयम् । यथा—अयं पतिः । इयं पत्नी । वेदाः प्रमाणमित्यादि । इति सर्वमनवद्यम् ।

Colophon :

इति श्रीवल्लभकायस्थमहोपाध्यायसूनुलिङ्गयसूरिविर-चितायाममरकोशपदविवृतौ लिङ्गादिसंग्रहवर्गोक्तलिङ्ग-विवेचनं समाप्तम् ।

कवेरमरसिंहस्य कृतिरेषा मुनिमता ।
आचन्द्रतारकं नाम्ना नामलिङ्गानुशासनम् ॥
वर्णश्लिष्टपदव्यत्ययमात्रा-
बिन्दुमध्यविसर्गानुना च ।
लिखितस्य कर्तोपजदोषा-
न्मात् क्षमन्तु वरशास्त्रविधिज्ञाः ॥
यादृशं पुस्तकं दृष्टं तादृशं लिखितं मया ।
अबद्धं वा सुबद्धं वा मम दोषो न विद्यते ॥

Then reads the following extra stanza :

" मापाटापमुवस्त्रशाणिम . . . त्रिनद्रीनंट
नेत्रं फाटुशिना निगृण निवर्ते दन्तावलिधारनम् ।
आपस्यन् प्रमदानं मकुरुकं मात्रिस्तुरागाजप-
भवच्छायोतम्लानिकापस्नतां धसे धरित्रीसुरः ॥"

949 22. C. 33.

8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the first Kāṇḍa breaking off in the Digvarga.

951. 22. C. 35.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः— लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 11 Foll. $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 10 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Contains the second Kāṇḍa incomplete.

The first-leaf contains a few lines from the beginning of the first Kāṇḍa.

952. 22. C. 36.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः— लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 8 Foll. $14\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 10 lines in a page. Grantha script. Old.

The fly-leaf at the beginning contains the following stanza:

" श्रीरामचन्द्रः श्रितपारिजातः
समस्तकल्याणगुणैकराशिः ।
सीतामुखाम्भोरुहचञ्चरीको
निरन्तरं मङ्गलमातनोतु ॥ "

954 24. L. 28

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः— लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 73 Foll. 16 × 1½ inches. 7 lines in a page Grantha script. Old Injured Good writing.

Contains the first Kānda complete

The scribe adds

सर्वजिन्नामसंवत्सरे मकरमासे षोडशदिने भानुवासरे दक्षिणद्वारकाया दक्षिणविशिखाया श्रीनिवासाचार्येण लिखितम् ।

The fly-leaf at the beginning reads the following verse

" नमश्चम्पकनाथाय नमश्चम्पकमालिने ।
नमश्चम्पकवासाय चम्पकेशाय ते नमः ॥ "

955. 26 B 7.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः— लिङ्गयसूरिकृता

Palm leaf 60 Foll. 12⅞ × 1¼ inches 9 lines in a page Telugu script. Old Injured *Good writing*

956. 29. C. 22.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः — लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 33 Foll. 18¾ × 1⅛ inches. 9 lines in a page Grantha script. Old Slightly injured.

Contains the first Kānda complete.

The *former owner of the MS : Ayyāsāstri.*

957. 29. D. 7.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः— लिङ्गयसूरिकृता

Palm leaf. 42 Foll. 16¾ × 1¾ inches 8 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

Contains the first Kānda complete

The name of the former owner of the MS. S'rinivāsan.

958 30 D 32.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः— लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf 156 Foll 17½ × 1¼ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured *Good writing*

Contains *the second and third Kāndas* complete

The former owner of the MS Phulla Sūryanārāyana

The scribe adds:

" पार्थिवाब्दे नभोमासासितकामदिने ददौ ।
सीतारामप्रभोर्लिङ्गाभट्टीय केशवद्विजः ॥ "

959. 30. J. 14.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः—लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 100 Foll. $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 6 lines in a page. Telugu scipt. Old. Injured. Good writing.

Contains the Kāndas second and third complete.

The date of copying. Monday, 13th day of the bright fortnight of the month of Pusya in the year Virodhikrt.

The former owner of the MS.: Vāvilola Appayaśāstrulu.

960. 30. L. 33.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः—लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 42 Foll $17\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Contains the first Kānda incomplete.

The fly-leaf at the beginning contains the following stanzas

“ वियद्गङ्गासिक्तमौलिः स देवः पातु नः सदा ।
यत्प्रसादानुसारेण यान्ति मुक्तिं तपोधनाः ॥
पार्वतीशसुतं वन्दे विघ्नारण्यसमुच्छिदम् ।
आखुवाहनविभ्रन्तं स्कन्दाग्रजगजाननम् ॥
पयोधिकन्याधिपतिं कोपभस्मीकृतासुरम् ।
ब्रह्मेन्द्रार्चितपादाब्जं तं वन्देऽहं कृपानिधिम् ॥
सरस्वती प्रसन्नास्तु मन्मुखे वरदा सदा ।
कुन्देन्दुधवला कान्त्या काशराशिनिभानना ॥
शुभ्राद्रिश्रीगुरुः पायान्मन्दाना ज्ञानकृच्छुभः ।
तर्कसागरधौतश्च विद्वान्मां शरणागतम् ॥
विष्णुपादसमुत्पन्ना सदा स्नानाय निर्मला ।
नमज्जनाघहारी च खेचरानन्दकारिणी ॥
नमस्करोमि पार्वत्यै सदाहं भूतिवृद्धये ।
शिवार्धभागहारिण्यै विद्यायै च फलाप्तये ॥ ”

961. 34. F. 31.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः—लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 134 Foll. $14 \times 1\frac{1}{4}$ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Much injured. Good writing.

Contains the second Kānda complete.

The date of copying: 5th day of the bright fortnight of Mārgaśira month in the year Raudrī.

The former owner of the MS.: Bhāratam Venktappa.

962. 33. K. 4.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदविवृतिः—लिङ्गयसूरिकृता

Palm-leaf. 62 Foll. $12 \times 1\frac{1}{8}$ inches. 9 lines in a page. Grantha script Old. Much injured. Good writing.

Contains the first Kānda complete.

963. 22. C. 40.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या अमरपदपारिजातः—मल्लिनाथकृतः

Palm-leaf. 170 Foll. $17\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{2}$ inches. 7 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

Wooden boards are added to both sides

A Commentary on the Namalıngānu sāsana of Amarasımha by Mallınātha of Srıvatsagotra In the ıntroductory verses 6 and 7 the author mentions himself as the son of Naganātha grandson of Trıpūrarı and greatgrandson of Nrsımha In stanza 8 he mentions with reverence two Nrharıs belonging to the Kutsa and Kausıka gotras In stanza 10 and in the colophon he mentions himself as the son of Bollabunni Nrsımhasūri The MS available in the Madras Govt Oriental MSS Library omits the introductory verses 6 and 7 which mention the author as the son of Naganatha and contains the verse 10 and the colophon which mention the author as the son of Nrsımha (Vide D No 1696 of the Des Cat of Sans MSS Vol III)

Complete ın three kandas

Beginnıng

वन्देऽह वन्दनीयाना वन्द्या वाचामधीश्वरीम् ।
कामिताशेषकल्याणकल्पनाकल्पवल्लिकाम् ॥
आकण्ठपौरुषमता वारणता विघ्नवारणेनैव ।
प्रथिता बिभ्रदशेषत्रिदशोपास्य पर मह सेवे ॥१॥
नवजलजविराजमानवक्त्रा
गगननयभत्र भासुराम् ।
मृगमदतिलकोज्ज्वलल्लुलाटा
कलये वागधिदेवता भवानीम् ॥ २ ॥
भ्रमद्भ्रमरविभ्रमभ्रमरिकावतु भ्रामरा
भयकरभवापगापतिनिमग्नसतारिका ।
कनत्कनककुण्डला सकलकामसन्दायिनी
सुधाकरकलाधरा धवलरूपिणी धेनुवाक् ॥३॥

चिकुरभरविराजत्कान्तिकासाररत्ने
विगतनहुषरेखातुङ्गभङ्गङ्म्निकाया ।
दरदलदरुणाम्भोजातमाकर्षयन् व
कलयतु करिराजो युग्मनेत्र करेण ॥ ४ ॥
क्वनत्कनककङ्कणारुणमणीविद्रूरावली
विलोकनसमुत्थितातुलकुतूहलत्रासकम् ।
शुक करसरोरुहोपरि गत हसन्ती मुहु
विलोक्य पदवैखरी दिशतु धेनुवागीश्वरी ॥ ५ ॥
त्रैविद्यविद्योपाध्यायो नृसिहो यत्पितामह ।
यत्पिता त्रिपुरारिस्तु षड्दर्शन्येकवल्लभ ॥ ६ ॥
तमेवेश्वरवास्तव्य विद्वद्भिर्बहुमानितम् ।
श्रीनागनाथसुधिय नमामि जनक मम ॥ ७ ॥
वन्दे श्रीनृहरी विश्वविख्यातौ कुत्सकौशिकौ ।
अवतीर्णौ दयापूर्णौ नरनारायणाविव ॥ ८ ॥
फणिमतविततपयोधावाविर्भूतसुधासदायाद ।
अमरपदपारिजाता वितरति सुमनामनोविनोदार्थान् ॥
नानाविद्यामृताम्भोनिधिगणगिलनादृष्टपूर्वोपमन्यु
प्रत्यर्थिप्रौढविद्वत्करिवरनिकरक्रीडदुद्यन्मृगेन्द्र ॥
।
(उक्तानुक्तदुरुक्तचिन्तनफला टीका) सुभूते परा
मालाख्यामरभाष्यवार्तिकमुखान् ग्रन्थान् बहूनादरात् ।
व्याचक्षेऽमरसिहनामकमह श्रीवत्सगोत्रोद्भवो
बोल्लाबुन्निनृसिहसूरितनय श्रीमल्लिनाथो मुदा ॥

इह खलु निखिलफणिपतिविततमतकमलनिलयकचलनकल्शततनय कविवरकरटिनिकरसिह सुरसिह प्रक्रममाननिबन्धनरत्नपरिपन्थिनिरन्तरान्तरायतिमिरपटलनियतमिहिरसमानामभिनवाविष्क्रतदेवतोपासनामनेन निबध्नाति—यस्येति ।

यस्य ज्ञानदयासिन्धो +स श्रियै चामृताय च ॥

तत्र देवताया परममहत्त्वख्यापनाय समुद्रत्वमारोपितम् । तत्कथम् ? यस्यागाधस्य मन्दरगिरिमूल

कषणेनाप्यकलुषितस्य ज्ञानदयासिन्धोः क्षीरसिन्धोरिति यावत्। ज्ञानदययोः सिन्धुः ज्ञानदयासिन्धुरित्याधाराधेयभावसंबन्धेन समस्तवस्तुविषयकानुभवस्य दुःखनिमग्नसकलजगदुद्धारकदयायाश्चाधारभूतसिन्धोः। गुणाः अलङ्घ्यत्वादिगुणाः अनघाः तद्दचरनिकर लङ्घितत्वादिदोषेणादूषिताः। अक्षयः कलशीसुतकरतलामलकितः सः। शैवानां शिवः। वैष्णवानां विष्णुः। जैनानां जिनः। बौद्धानां बुद्ध इति तत्तदधिदेवतापूर्वसिन्धुः। हे धीराः हे विद्वांसः श्रियै चामृताय च। नारायणनाकपालैकविषयसर्वजनविषयभूतश्रयमृतयोः भवद्भिः सेव्यताम्। त्रिवर्गसंपत्तेः मोक्षस्य चाराध्यतामित्यर्थः।

End :

विप्रतिषेधे परलिङ्गं ग्राह्यम्। द्व्यहः। त्र्यहः। अदन्तैर्द्विगुरेकार्थ इति स्त्रीलिङ्गं न भवति। पुण्याहम्। सुदिनाहम्। अह्नोह इति पुंलिङ्गं न भवति। शेषं तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगतः। उक्तशेषलिङ्गानि शिष्टप्रयोगात् बोद्धव्यानि। तथोक्तम्—

वक्ता वाचस्पतिर्यत्र श्रोता शक्रस्तथापि तौ।
शब्दपारायणस्यान्तं न गतौ तत्र के वयम्॥

Colophon.

इति श्रीवत्सनरसिंहसूरिसुतमल्लिनाथसुधीविरचितेऽमरपदपारिजाते लिङ्गादिसंग्रहवर्गः।

श्रीवत्सान्वयमान्येन मल्लिनाथेन निर्मिते।
व्याख्यानेऽमरसिंहस्य तृतीयः काण्ड उम्मितः॥
वामे वामाङ्कभूपामवरमधुसुधा पुष्टिराजे . . .
रत्नैरापूर्णकुम्भं मम दिशसि यदि त्वं गृहाणेत्यवादीत्।
नेत्येवं ता ब्रुवाणे जठरफणिपतेर्दर्शमात्रेण तस्मिन्
केशीभार्गं मयूर गतगति सदद्दौ सान्त्वयन्वः पुनातु॥
पद्मानि बोधयत्यर्कः काव्यानि कुरुते कविः।
सौरभ्यं नभस्वान्स्तु सन्तः स्वदत तद्गुणान्॥
कवेरमरसिंहस्य कृतिरेषा सुनिर्मला।
आचन्द्रतारकं स्थेयान्नामलिङ्गानुशासनम्॥
प्रागल्भ्यं प्रकटीकृतं पदकलाकूपारपारीणधी-
दर्पान्धैर्बुधसिन्धुरैरपरकृद्व्याख्यार्थजालान्धकैः।
तैः किं नो जगतीतले विविधचोलीलः सुधीर्विद्धि को
जानीते नितरां स एव तदनु श्रीमल्लिनाथः स्वयम्॥

Then 13 leaves are added and they give Telugu meaning of some Sanskrit words selected from the Nāmaliṅgānuśāsana. At the end 13 blank leaves are added.

964 30. H. 1.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या—बोम्मगण्टि आप्पयाचार्यकृता

Palm-leaf. 162 Foll. $16\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{8}$ inches. *5 lines in a page. Grantha script. Old.* Injured. Good writing.

A commentary on the Nāmaliṅgānuśāsana of Amarasiṃha by Appayācārya of Bommaganti family. He was a protege of the King Kumāra S'ingabhūpāla of Recarla family. Dr. M. Krishnamachariar identifies this King with S'ingabhūpāla II (1400 A.D.) the son of Ananta *alias* Anapota and grandson of S'ingabhūpāla I. (Vide page 770 of the *History of Classical Sanskrit Literature*, Madras, 1937.) The author says that the work was revised by his patron Kumāra S'ingabhūpāla. Two MSS. of the work in good condition are available in the Madras Government Oriental MSS. Library and they have been described in R.

Nos. 1170 and 4557 of the Catalogue of the MSS. in that Library.

Contains the third Kānda up to the end of the Nānārthavarga.

Beginning :

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम् ।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये ॥
सर्वज्ञं सर्वगतं भजत सदा शैलजार्धसंकीर्णम् ।
नानार्थप्रदमव्ययमनेकलिङ्गैः प्रकाशितस्फूर्तिम् ॥

एवं काण्डद्वयेन तत्तच्छ्लोकप्रतिनियतार्थान् नामान्यनुशिष्य संप्रति काण्डान्तरमारभमाणः प्रेक्षावत्प्रवृत्तिसिद्धये वक्ष्यमाणं संगृह्य दर्शयति—

विशेष्यनिघ्नैः संकीर्णैर्नानार्थैरव्ययैरपि ।
लिङ्गादिसंग्रहैर्वर्गैः सामान्ये वर्गसंश्रयाः ॥

सकललोकसाधारणार्थनिरूपणादस्य काण्डस्य सामान्यत्वम् । तथाहि—वक्ष्यमाणाः सुकृतिप्रभृतयः शब्दाः प्रागुक्तमनुष्यादिविशेषणतया साधारणाः, संकीर्णवर्गीयाः कर्मादयो नरसुरादिसाधारणा एव । नाकलोकादिशब्दाश्च तत्तदर्थवाचकत्वेन । आङादीन्यप्यव्ययानि प्रागुक्तार्थानामेवाव्ययधिमङ्गावादिप्रतिपादकत्वेन । त्रियामीदूदित्यादयस्तु पूर्वोक्तशब्दाना लिङ्गप्रतिपादकत्वेनेति द्रष्टव्यम् । तत्र गुणकर्मादिभिरवच्छेद्यं यद्वस्तु तद्विशेष्यम् । तल्लिङ्गवचनायत्ते लिङ्गवचने येषा पदाना तानि विशेष्यनिघ्नानि । इह सङ्कीर्णशब्देन यानि नामानि पूर्वस्मिन् काण्डेऽपि ये साक्षादसंगतानि नाप्यस्मिन् काण्डे विशेष्यनिघ्नत्वादितत्तदुपाधिविधुर्येण प्रथमतृतीयादिवर्गेष्वसगतानि विप्रकीर्णरूपाणि तान्युच्यन्ते । यानि पदान्यनेकार्थवाचकानि तानि नानार्थानि ।

End .

किंच नानार्थवर्गादावाचार्येण प्रतिज्ञातम् । केचिदनेकार्थाः कान्तादिवर्गेष्वेव कथ्यन्ते । भूरिप्रयोगास्तु पर्यायकाण्डे कान्तादिवर्गेषु चेति । न चाङादयः पर्यायेषु प्रतिपादिताः । नापि कान्तादिवर्गेषु क्रोडीकृत्य पठिताः । तथाचाव्ययवर्गान्तविषया एव नानार्थवर्गसमाप्तिस्तत्रैवेति सर्वं कल्याणम् ।

Colophon :

इति नानार्थवर्गः ।

व्याचष्टामरसिंहोक्ते नामलिङ्गानुशासने ।
बोम्मगण्ट्यप्पयाचार्यो वर्गं नानार्थगुम्भितम् ॥
इह यत्सक्रमज्ञानादालस्याद्यदुपेक्षितम् ।
प्रमादादन्यथोक्तं यत्तद्विद्वद्भिर्विशोध्यताम् ॥
व्याख्यातं गौतमीयं कणभुगभिमतं चापि शास्त्रं समस्तं
ये न व्याकारिभाष्यं फणिपतिगदितं कैयटीं वीक्ष्य टीकाम् ।
ज्ञात्वा यज्ञप्रयोगं शबरमुनिमतं व्याकृतं द्विप्रभेदं
व्याकर्ता व्यासवाचा स जयति भुवने बोम्मगण्ट्यप्पयार्यः ॥
उद्देशक्रमानुरोधेन पूर्वमगणितं एवोपक्षिप्तान्यव्ययान्याह ।

965 34. F. 34.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या—बोम्मगण्टि अप्पयाचार्यकृता

Palm leaf 156 Foll. $19\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ *inches. 7* lines in a page Telugu script Old. Much injured. Illegible writing

Wooden boards are added to both sides.

Wants the first leaf; otherwise the third Kānda is complete.

Reads the following end :

इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने ।
तृतीयकाण्डः सामान्यः साङ्ग एव समर्थितः ॥

निगदव्याख्यातमेतत् ।

. . . . कपिलव्यासादिरूप बुधो
जैमिन्यादिसमधिमूर्तिरवधि स्मार्तक्रियावेदिनाम् ।
व्याचष्टामरसिंहनारचित ग्रन्थ निघण्टूत्तम
कृत्स्न बालविबोधनार्थमप्ययसुधी . . . ॥
. . . . ।
. . . विद्वद्भिस्तद्विशोध्यताम् ॥
लिङ्गादिसग्रहे श्लोकाश्चत्वारिंशदिहाष्टका ।
जाग्रत्यमरसिंहीये नामलिङ्गानुशासने ॥
निघण्टुभि किमपरैः पर न क्लेशकारिभि ।
रेचर्लवशसभूत . . . . . ॥
. . . व्याख्येयमाज्ञया शिङ्गभूपतेः ।
आदृता त्यक्तमात्मर्यराकल्पमनुवर्तताम् ॥
कुमारशिङ्गभूपेन शब्दनिष्णातबुद्धिना ।
सशोधिताया व्याख्याया किमन्यै' शोधकान्तरै ॥
कुमारशिङ्गभू . . . . . ।
. . . . . . ॥
काव्यालकारसगीतनाट्यशब्दविशारद ।
कुमारशिङ्गभूपाल एक एवास्ति नापर ॥
अभिधानकोशजात सव्याख्यान सुशीलित यैर्नो ।
एते दुर्मानग्रस्ता नास्य ग्रन्थस्य शोधनेऽधिकृता ॥
ये शुष्कतर्क . . . . ।
ये शब्दलक्षणज्ञानमात्रगर्वितबुद्धय ॥
लक्ष्यान्वा कल्हायन्ते तेभ्यो विरचिताऽञ्जलि. ।
मानवाक्यपदाम्नायुस्मृतिप्रख्यातसविदा ॥
बोम्मगण्ट्यप्पयार्येण सदृश कोऽस्ति भूतले ।
. . . . मादतशुद्धपदाम् ॥
श्रीबोम्मगण्टघुपपदश्रुतमार्यमिष्टे
सभावित बुधवर द्विजराजमीडे ॥
कणभुक्पिलाहीशजैमिनिव्यासगौतमा ।
बोम्मगण्ट्यप्पया . . . . ॥
. . . . ।
. . . बाऊबोधार्थ व्याकुर्म स्वप्रतीतित ॥

Vide for the end without gaps R Nos 1170 and 4557 of the Triennial Catalogue of the Sanskrit MSS in the Madras Govt Oriental MSS Library

966 38 I 4

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या पदचन्द्रिका—बृहस्पतिकृता

Paper 960 Foll $8\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

Bound in four volumes

Transcribed in 1935 from a MS belonging to the Madras Government Oriental MSS Library

This is one of the valuable commentaries on the Namalinganusasana of Amarasimha by Brhaspati who is popularly known by the name Rāyamukuta which is only his title awarded by his patron The commentary is called Pada candrika Another MS of this work is available in the India Office Library and it reads some noteworthy verses in the introduction as given below

"श्रीवत्सलाञ्छनपदद्वयपद्मभृङ्गा-
द्गङ्गापयोऽन्वहविगाहनहीनपङ्कात् ।
मायाप्रतिग्रहनिवर्तनसत्प्रतिज्ञा
द्गोविन्दनामजनकाज्जनकानुकारात् ॥
भर्तृव्रतागणशिरोमणिता गताया'
सीमन्तिनीगणशतैरपि वन्दिताया ।
दानव्रतैर्विविधैरवितर्कीर्तिसीम्नो
मातुश्च शील्गुनर्नीलमुखायिदव्या ॥

योऽभूद्यस्य च योषिदद्भुतगुणा भूयो रमा निर्वृता
धत्ते य. कविचक्रवर्तिपदमप्याचार्यवर्यश्च यः ।
राढायामपि गाढनिर्मलकुलच्छत्रं कुलीनाग्रणी
र्यः प्रापत्प्रणतः परं हरिपदद्वन्द्वारविन्दे च यः ॥
ज्योतिर्भ्राम्यन्मणिपुञ्जरञ्जनरुचिं हारं ज्वलत्कुण्डले
रत्नौघच्छुरिता दशाङ्गुलिजुष. शोचिष्मतीरूर्मिका ।
यः प्राप्य द्विरदोपविष्टसकलस्नानैर्नरेन्द्रान्नृपा-
च्छत्रे तैस्तुरगैश्च रायमुकुटाभिख्यामभिख्यावतीम् ॥
यत्पुत्रा नृपमन्त्रिमूलमणयो विश्रामरामादयः
ख्याता दिग्जयिनामपीह जयिनो लोके कवीन्द्राश्च ये ।
ब्रह्माण्डामरपादपादिसहितं येऽदुस्तुलापूरुषं
तत्तद्ग्रन्थविशेषनिर्मितिकृतः कृत्स्नेषु शास्त्रेषु ते ॥
पुण्यां पण्डितसार्वभौमपदवीं गौडावनीवासवा
द्यः प्राप्त. प्रथितो बृहस्पतिरिति क्ष्मालोकवाचस्पतिः ।
कोशस्यामरनिर्मितस्य विविधव्याख्यानदीक्षागुरुः
सानन्दं पदचन्द्रिका स कुरुते टीकामिमां कीर्तये ॥
इयं षोडशटीकार्थसारमादाय निर्मिता ।
अतोऽभिलिखितोऽर्थोऽस्या न हेयः सहसा बुधैः ॥"

(Vide Nos 954 and 955 in the Catalogue of the India office Library. Vol II, London, 1889).

MM. Haraprasâdas'āstri on the evidence of the above mentioned verses and *tradition writes some remarks* on the author which are briefly given below.

Bṛhaspati was a *Brāhmaṇa belonging* to S'rīvatsagotra and a native of a village of Mahinta in Bengal and therefore he is also called Mahintāpaniya He was one of the prominent figures in Bengal in the beginning of the 15th century. He was patronized by one of the Sultāns of Bengal and wrote also a Smṛti work called Smṛtiratnahara He was given the titles of Kavicakravartin, Rājapaṇdita, Ācāryavarya, Paṇdita-Sārvabhauma, Kavipaṇdita cūdāmaṇi and Rāya mukuṭamaṇi. *His father was Govinda* and his mother was Nīlamukhāyi; his wife was Ramā who was dead at the time of writing the commentary. He had many sons two of whom were named Viśrāma and Rāma. In this commentary he has embodied the substance of 16 previous commentaries (Vide page 77 of the *Preface to the Des Cat. of Sans. MSS. in the collections of the Asiatic Society* of Bengal, Vol VI, Calcutta, 1931). It is said that the work was composed in S'aka 1353 corresponding to 1431 A D as stated by the author himself (Vide No 956 in the Catalogue of the India Office Library. Part II. London, 1889) *The author quotes the following authors* and works Trikāṇḍī, Utapalanı, Sabdārnava, *Ratnamalā, Kaumudi, Trikāṇḍaśeṣa*, Bhāgavṛtti, Samksiptabhārata, Ūsmaviveka, Amaramālā, *Unādivṛtti* by Govardhana, Rūparatnākara, Hariprabodha, Jāmbavatīvijaya, Kṣīrasvāmin, Subhūti, Rājadeva Maitreya, Vidyāsila, Dāmodara, Vopālita, Sarvānanda, Samsārāvarta, *Sarvadhara, Rantideva, Māṭhara, Rudra,* Sarvajna Nārārāyana, Bhima, Somānanda, Tārapāla, Kalinga and Yogesvara

Beginning .

अध्यास्ते यः सर्वं ध्रुव ईश्वर इत्यगोचरो वचसः ।
अहमिति सविद्विषयः पुरुषः स परः पुरातनो जयति॥

अभीष्टदेवतानमस्काराद्युपनतमदृष्टं हि विघ्नापरनामक-
साध्यप्रतिबन्धकाधर्मतिरोधानद्वारा प्रारिप्सितं परि-

समापयतीति प्रामाणिकं मतम्। अतो निष्प्रत्यूहप्रारिप्सितपरिसमाप्तिहेतुविशिष्टदेवतासंकीर्तनात् विशिष्टाद्दृष्टमुत्पिपादयिषुर्ग्रन्थकारः प्रथमं नमस्कारश्लोक निबबन्ध—यस्य ज्ञानदयासिन्धोरिति ।

यस्य ज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघा गुणाः ।
सेव्यतामक्षयो धीराः स श्रिये चामृताय च ॥

हे धीराः स भगवान् सेव्यतामाराध्यताम्। धैर्यशालिन एव सेवितुं शक्नुवन्तीति तानेव सबोधयति।, प्रकृतत्वात् सूक्ष्ममतिभिः हितेच्छुभि.। स कः; यस्य गुणा मैत्रीमर्यादादयः, - अणिमादयो वा अनवा निष्पापाः रागाद्यसंवलिता इति यावत्। यद्वा—अनवा हृद्या.। तथाच धरणिः—"अनघोऽपाप हृद्ययोः" इति। गुण्यन्ते भाव्यन्त इति गुणाः। गुण आमन्त्रणे। कर्मणि घञ्। यस्यैवभूतस्य। ज्ञानदयासिन्धोरिति ज्ञानं समस्तविषयावबोध.। दृष्ट स्वार्थमनपेक्ष्य परदुःखहानेच्छा दया। तयोरम्बुतुल्ययोः सिन्धोरिव सिन्धोरिति रूपकम्। ज्ञान च दया च ते ज्ञानदये। ताभ्या सिन्धुरिव सिन्धु। प्रकृत्यादित्वात्तृतीया। तृतीयेति योगविभागात्समास इति सर्वधरादयः। सिन्धुशब्दोऽत्र विपुलार्थत्वा दुपचरितः। सिन्धुसाम्यमाह—अगाधस्यानवच्छिन्न महिम्न अन्यैरनधिगतपारत्वादपरिच्छेदगाम्भीर्यस्य वा। स किंभूत। परहितापादनेषु नास्ति क्षयो विरामो यस्येत्यक्षयः। मरणादिराहित्याद्वा। फलादेर्विना नैव प्रेक्षावत्प्रवृत्तिरित्याह—श्रिये चेत्यादि। श्रीरत्र निसर्ग सपत्ति। तत्प्राप्तये। क्रियार्थोपपदस्य चेत्यादिना चतुर्थी।

Colophon of the first Kanda found on page 480

इति महन्तापनीयचक्रवर्तिराजपण्डितश्रीरायमुकुट मणिकृतायां टीकायाममरसिंहस्य प्रथमः काण्डः।

Colophon of the second Kānda found on page 1041

इति महन्तापनीयकविचक्रवर्तिराजपण्डितसार्वभौमकविपण्डितचूडामणिमहाचार्यरायमकुटमणिश्रीमद्बृहस्पतिकृतायाममरकोशपञ्जिकाया पदचन्द्रिकाया शूद्र प्रधानवर्गे भूम्यादिकाण्डो नाम द्वितीय काण्डः समाप्तः।

End

एव प्राप्तजीविक इत्यादि आपन्नजीविकेत्यादि लिङ्गत्रयमुदाहार्यम्। अल समर्थे जीविकायै। अर्थो जीविका। स्त्रीक्लीबयोरप्युदाहार्यम्। तद्धितार्थे द्विगुः। तद्धितार्थयोः द्विगु सोऽपि परोपगो वाच्यलिङ्ग इत्यर्थः। पञ्चसु कपालेषु सस्कृता पञ्चकपाला शष्कुली। पञ्चकपाल सूप.। पञ्चकपाल व्यञ्जनम्। तद्धितार्थे इत्यादिना समासे सस्कृत भक्षा इत्यण्। तस्य द्विगोर्लुगनपत्ये इति लुकि रूपभेदाभावात्। एक.। एका। एकम्। द्वे। द्वौ। त्रयः। तिस्रः। त्रीणि। चत्वारः। चतस्रः। चत्वारि। बहवः। बहूनि . . . । सख्यासर्वनामतदन्तकाः। अर्थो न्यासः। बहुव्रीहिरिह दिङ्मात्रमुन्नेय.।

गुणद्रव्यक्रियायोगोपाधिभिः परगामिनः।
कृताः कर्त्र्यसंज्ञाया कृत्याः कर्तरि कर्मणि॥
अणाद्यन्तास्तेन रक्ताद्यर्थे नानार्थभेदकाः।
षट्संज्ञकास्त्रिषु समा युष्मदस्मत्तिङव्ययम्।
परं विरोधे शेष तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगतः॥

Colophon

इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने लिङ्गादिसंग्रहवर्ग. समाप्तः।

967. 10 K 14.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या व्याख्यासुधा—भानुजिदीक्षितकृता

Paper. 320 Foll 14 × 6 inches 14 lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

The MS contains also the text copied *in the centre of the pages The folios in* each Kānda are given separate numbers

This commentary on Amarasimha's Namalingānusasana is by Bhanujidiksita, son of the famous grammarian Bhattoji diksita The commentary refers to a large number of authorities and criticizes Brhaspati s commentary in many places The author Bhanujidiksita is also called Rāmasrama *evidently in his later life as an* ascetic and was patronized by the King Kirtisimha of Vaghela family The author is believed to have lived at the end of the *16th and the beginning of the 17th centu* ries A D *The commentary has been print* ed and published by the Nirnayasagara Press, Bombay in 1905

Beginning

वल्लवीवल्लभ नत्वा गिर भट्टोजिदीक्षितम् ।
आमरे निदधे व्याख्या मुनित्रयमतानुगाम् ॥

प्रारिप्सितप्रत्यूहापनुत्तये कृत मङ्गल शिष्यशिक्षा- र्थमाह निबन्ध—यस्येति । हे अनघा भवद्भि स धीर: सेव्यताम । न अघ पाप येषा ते अनघा निष्पापा:, सुकृतिन इति यावत् । सुकृतिन एव त सेवितु प्रभवन्तीति त एव सबोध्यन्ते । 'धर्मेण पाप- मपनुदति, इति श्रुते । धिय राति ददाति । रा दाने अस्मात् क्विप् चेति क्विप् । धीरा ज्ञानप्रदो गुरु: । अनेन तद्विज्ञानार्थं स गुरुमेवाभिगच्छेत्, इति श्रुत्यर्थ उपदिष्ट. । प्रयोजनमनुद्दिश्य न मन्दोऽपि प्रवर्तते इति गुरुसेवाया: फलमाह—श्रिये चामृताय चेति । चद्वय मुभयो: प्राधान्यद्योतनाय । भुक्तिमुक्तिप्राप्तिर्गुरुसेवातो भवति ।

Colophon of the first Kanda.

इति श्रीवघेलवंशोद्भवश्रीमहीधरविषयाधिपश्रीकीर्ति- सिंहदेवाज्ञया श्रीभट्टोजिदीक्षितात्मजश्रीभानुजिदीक्षित विरचितायाममरटीकाया व्याख्यासुधाया प्रथमकाण्ड: सपूर्णतामगात् ।

Colophon of the second Kanda

इति श्रीवघेलवंशोद्भवश्रीमहीधरविषयाधिपश्रीमहा- राजकुमारश्रीकीर्तिसिंहदेवाज्ञया श्रीभट्टोजिदीक्षितात्मज श्रीभानुजिदीक्षितविरचितायाममरटीकाया व्याख्यासुधा- या द्वितीयकाण्ड: सपूर्णतामगात् ।

End

शेषमिहानुक्त शिष्टाना प्रयोगाज्ज्ञातव्यम् । यथा चालनी तितउ पुमान् इत्युक्तम् । इह तितउ परि- पवन भवति इति भाष्यप्रयोगात् नपुसकमपि बोध्यम् । तथा ताटङ्कस्ते इत्याचार्यप्रयोगात् ताटङ्कशब्दस्य पुम्स्त्वम् । यथा वा कलिका कोरक पुमान् इती होक्तम् । कोरकाणीति माघप्रयोगान्नपुमकत्वमपि । यत्तु गोधा पाटा इत्युदाहृतवान् मुकुट:, तन्न, इयाबुङन्तमित्युक्तत्वेन शेषत्वाभावात्

Colophon

इति तृतीयकाण्ड: सपूर्णतामगात् ।

The scribe adds

शके १७३६ भवनामसवत्सरे पौषकृष्णप्रति पद्यामिदं पुस्तक समाप्तम् ।

968. 29. M. 2

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या व्याख्यासुधा—भानुजिदीक्षितकृता

Palm-leaf 148 Foll. 16 × 1½ inches 11 lines in a page Telugu script. Old Good writing.

Contains the second and third Kāndas complete.

Reads the following colophon

इति पदवाक्यप्रमाणज्ञभट्टोजिदीक्षितात्मजभानुजिदीक्षितविरचितायाममरकोशव्याख्यायां सुधाख्यायां तृतीयकाण्डविवरणं संपूर्णम् ॥

969. 21. O 14.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Palm-leaf 261 Foll 16¾ × 1½ inches 8 lines in a page. Telugu script Old. Injured Good writing

Wooden boards are added to both sides

This is a commentary on the Nāmalingānusāsana of Amarasimha by Sarvānanda of Vandighaṭī family The commentary is called Tikāsarvasva MM. Haraprasāda S'āstri says that Sarvānanda belonging to the family of Vandighaṭī was connected with the family of Banerji of Bengal (Vide M. Seshagiris'āstri's Report on the search of MSS. for the Govt. of Madras in 1893-94, No 2, pages 24 and 335) The author has clearly said in commentary on the verse 21 of the Kālavarga that the commentary was composed in the S'aka year, 1082 corresponding to 1160 A.D (Vide also footnote 3, p 272, of the New Indian Antiquary No 5, Vol II, 1939.)

The author quotes a good number of authors and works and a list of them has been given in M Seshagiri Sastri's Report mentioned above.

Complete in three Kāndas

Beginning.

बर्हिणबर्हापीडः सुषिरपरो बालवल्लवो गोष्ठे ।
मेदुरमुदिरश्यामलरुचिरव्यादेष गोविन्द ॥
मुदेऽसौ धीराणा न गुणलवगर्वान्मम परि-
श्रमः किंच स्वार्थस्तदिह विबुधाः क्षन्तुमुचितम् ।
इतो ये सासूया अनृजुमतयो नूतनतया
खलास्तेऽमी हेया गुणिषु पुनरप्यञ्जलिरयम् ॥
अथ टीकासर्वस्वं दशटीकावित्करोत्यमरकोशे ।
श्रीमत्सर्वानन्दो वन्दिवटीयामार्तिहर पुत्रः ॥
यद्यपि सन्त्यतिगुणिनः श्रमस्तथाप्यत्र मम हि मौर्ख्यात् ।
ललितं रौति पिकश्चेद्राग्यामं यातु किं काकः ॥

तत्रादौ भगवत. सेवाया परोपदेशेन प्रारिप्सित-प्रत्यूहशमनाय धर्ममर्जयन्नाह—यस्येत्यादि । हे धीराः सेव्यतामित्यनेन धैर्यशालिन एव सेवितुं शक्नुवन्तीति तान् सम्बोधयति । यस्यानघा गुणाः रागादिपाप-रहिताः । तथाचाजयकोशः—अघशब्दो भवेत्पापे दुःखव्यसनयोरपीति ।

End

शेषं तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगतः । यदत्र ग्रन्थे लिङ्गं नोक्तं नाम च नोक्तं तत्पूर्वाचार्याणां महाकवीनां च प्रयोगादवसेयम् । यथा-'अनगन्ताग्र्यन्त गापत्रायं तथादन्तम्' इति स्त्रीत्वानुशासनमरणस्येत्यन्यत्रोद-

व्यम्। नामानुशासनं यथा निलिम्पा सुसदो देवा इत्यादि गङ्गाधरादीनाम्।

त्रीणि व्याकरणान्यधीत्य सकलं साहित्यमालोक्य च
प्रज्ञाव्यापकभाषितानि हृदये न्यस्याकृतेदं सह।
प्राज्ञेनानु सनातनेन बहुश: प्रयक्षरं शोधितं
जिज्ञासा यदि शब्दवर्त्मनि तदा चैतत्समालोच्यताम्॥

Colophon

इति वन्दिघटीयसर्वानन्दकृतौ टीकासर्वस्वे लिङ्गादिसंग्रहवर्गः। संपूर्णं च टीकासर्वस्वम्।

Then reads the following verses·

"सन्ति कूपाः स्फुरद्रूपाः परितः सरितः शुभाः।
तथापि चातकस्यैकः फलदो जलदोदयः॥
गतिश्चन्द्रश्चकोराणां चातकानां वलाहकः।
वासुदेवो भवार्तानामस्माकं तु भवान् गतिः॥
केशा हि यस्य काशाभा हुंकारादिविनाशिनः।
ललिता गतयो दद्युः श वोऽब्जाम्बुनगौकसः॥"

Three extra leaves added at the end contain in Nandināgarī script a fragment of the same commentary on the Avyaya-varga. The fly leaf at the beginning gives the name of the former owner of the MS. as Nañjayya.

970. 8 H. 18

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Paper. 120 Foll. 12½ × 8 inches. 30 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing

Foll 54 and 88 are left blank. Some folios are written on one side only

Bound in book form

Breaks off in the Manusyavarga of the second Kānda

Reads the following additional stanza in the beginning

प्रत्यूहपर्वततटीवप्रक्रीडाधुरंधरम्।
वन्देऽन्तरायकदलीभञ्जनं कुञ्जराननम्॥

971. 21. G. 1.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Palm-leaf 19 Foll. 14⅞ × 1½ inches 7 lines in a page Telugu script. Old Injured. Good writing

Contains the Vaisya and S'ūdra vargas in disorder.

972 21. G. 2.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Palm-leaf. 82 Foll 15⅞ × 2⅜ inches. 14 lines in a page Grantha script. Old Injured. Good writing

Contains the first Kānda incomplete

Reads the following additional stanza in the beginning

प्रत्यूहपर्वततटी + कुञ्जराननम्॥

973. 21. G. 3

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Palm-leaf. 171 Foll. 16¼ × 1⅞ inches. 8 lines in a page Telugu script Old Injured. Good writing

Wooden boards are added to both sides
Breaks off in the Manusyavarga of the second Kānda.

974. 24. K. 8.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Palm leaf 28 Foll 15 × 1¼ inches 5 lines in a page Grantha script. Old Much injured Illegible writing.

Wooden boards are added to both sides

Contains the first Kānda incomplete

975. 27. I. 12

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Palm-leaf. 15 Foll 16½ × 1¼ inches 7 lines in a page Grantha script Old. Injured Good writing

Contains a fragment of the 1st Kānda

976. 39 F. 5

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या टीकासर्वस्वम्—सर्वानन्दकृतम्

Paper 247 Foll. 8⅜ × 6¼ inches 15 lines in a page Devanāgari script New Good Good writing

This is a transcript made in 1927 from the MS described above under No 972

Contains the first Kānda incomplete

977 40. D. 34

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या शिशुबोधिनी—महेश्वरकृता

Paper 55 Foll. 9½ × 4¼ inches 10 lines in a page Devanāgarī script. Old Good Good writing

This is a commentary on the Nāmalingānusāsana of Amarasimha by Mahesvara, son of Rāmacandrabhaṭṭa with surname *Sukaṭhānekara of Visvāmitragotra* The commentary is called S'isubodhinī The author seems to have been a S'ākta Probably this Mahesvara may be identical with Mahesvara, the author of the Paryāyaratnamālā described under No 1735 in the Descriptive *Catalogue of Sanskrit MSS in the Government* Oriental MSS Library, Madras, Vol III, 1906 This commentary is said to have been revised and enlarged by Raghunāthasāstrin and printed with the title Amaraviveka in S'aka 1770=1848 A D at Poona and subsequently at Nirṇayasāgar Press, Bombay in 1886 A.D

Contains the third Kānda only.

Beginning

ब्रह्मश्रीशेशमौलिरत्नच्छविबृन्देन करम्बिताशुबृन्दम् ।
हृदि येनालंकृतं तमीडे शान्तादुर्गापदृखेन्दुबिम्बम् ॥

इत्यौपच्छन्दसिकेन वृत्तेन मङ्गलं विधाय तृतीयकाण्ड व्याख्यास्यामः । तत्रादावमरसिंहः सामान्यनामहेतुद्योतनाय वर्गसंकेतान् प्रतिजानीते विशेष्यनिघ्नेति । सामान्ये साधारणत्वात् सामान्यनाम्नि वक्ष्यमाणेऽत्र काण्डे पञ्च वर्गाः कथ्यन्त इति शेषः ।

कः कृत्वा । विशेष्यनिघ्नैः विशेष्याधीनैः विशेषणशब्दैः सुकृत्यादिभिः । यथा देवदत्तो विशेष्यं, सुकृती विशेषणम् । संकीर्णैः परस्परविजातीयार्थैः कर्मपारायणादिभिः । नानार्थैः नाकलोकादिभिः । नानार्थो यथा नाकशब्दोऽस्त्येकोऽपि त्रिदिवाकाशयोः प्रतीयते । अव्ययैराङादिभिः । लिङ्गादिसंग्रहैः स्त्रियामीदूद्विरामैकाजित्यादिभिः । आदिना नामसंग्रहैश्च लङ्का शेफालिकेत्यादिभिः । ते च वर्गाः स्वतन्त्रा नेत्याह—वर्गाः संश्रय आश्रयो येषां तादृशाः ।

End :

परमिति । विरोधे विप्रतिषेधे सति परं लिङ्गलक्षणं प्रवर्तते । यथा मानुषशब्दस्य कषणममरोपान्ता इत्यनेन प्रागुक्तेन पुंस्त्व एव प्राप्ते सति द्विचतुःषट्पदेत्यनेनोत्तरप्रोक्तेन स्त्रीत्वं पुंस्त्वं च प्राप्तम् । तेन मानुषी मानुष इति भवति । शेषमिति । शेषमत्रानुक्तम् अभिधानादिकं शिष्टाना शब्दशास्त्रनिपुणाना व्यासादीना प्रयोगतो ज्ञेयं बोद्धव्यमिति । इति वाच्यलिङ्गसंग्रहः । उक्तमुपसंहरति—इतीति । इत्येवंप्रकारेणामरसिंहस्य कृतौ नामलिङ्गप्रतिपादके शास्त्रे सामान्यनामा तृतीयोऽयं काण्डः प्रस्तावो वर्गसमूहो वा समर्थितः कृतः समाप्त इत्यर्थः ॥

आलस्यादत्र मौढ्याद्वा यदशुद्धं बभूव तत् ।
परोपकारशालित्वाच्छुद्धं कुर्वन्तु पण्डिताः ॥
यद्वक्त्रचन्द्रं प्रविवंश्वकोरव-
द्द्वौमोति नेत्रत्रिक ईश्वरस्य हि ।
यस्याः पदब्जे निलसन्ति निर्जराः
स्वान्तालया ता ललिता भजेमहि ॥
विश्वामित्रजवंशदुग्धजलधौ श्रीरामचन्द्राह्वय-
श्चन्द्रः प्रादुरभूत्ततः समुदभून्नाम्ना महादीश्वरः ।
तस्मादाविरभूदियं च शिशुबोधिन्याख्यटीकेत्यतो
मा भूद् दुर्घटमर्थमाधनमभूदेषा हि देवी मुदा ॥

टीका । महेत्यक्षरद्वयमादिर्यस्य; स चासावीश्वरश्चेति महेश्वर इत्यर्थः ।

Colophon :

इति श्रीशान्तादुर्गाख्यकुलदैवतपदपूजकमुकठानेकरोपनामकरामचन्द्रभट्टसुतमहेश्वरकृतायां शिशुबोधिन्याममरकोशटीकायां सामान्याख्यस्तृतीयः काण्डः समाप्तः ॥

The scribe adds :

शके १७३५ श्रीमुखनामसंवत्सरे चैत्रशुद्ध ८ तद्दिने गरुडोपनाम्ना त्र्यम्बकभटात्मजेन महिपतिना लिखितम् ।

978. 38. E. 2.

नामलिङ्गानुशासनव्याख्या कौमुदी—नयनानन्दशर्मकृता

Paper. 417 Foll. 8 × 6 inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script New Good. Good writing.

Transcribed in 1936 from a Bengali MS. of the India Office Library, London

The MS. has been carelessly copied.

The Kaumudī is a commentary on the Nāmalingānuśāsana of Amarasimha by Nayanānandaśarman T. Aufrecht says in his Catalogus Catalogorum, (p 26. Part I) that the commentary was commenced by Nayanānandaśarman and completed by his pupil Rāmacandraśarman The author quotes the following authors and works Subhūti, Sarvānanda, S'rīpatidatta, Vidyādhara, Ramānātha, Kṛṣṇadāsa, Gadāsiṃha, Vasantarāja, Sarvadhara, Saṁkṣiptabhārata, Hariprabodha,

Kapphanabhyudaya, Janakiharana Vaijayanti, Ascaryamanjari, etc

Breaks off in the 1st varga of the 3rd Kanda

Beginning

विचार्य सर्वशास्त्राणि नयनानन्दशर्मणा ।
यत्नादमरकोशस्य कौमुदी परितन्यते ॥

यस्येति । हे धीराः स्वे विष्णु संयताम् । स्वेकारो वासुदेवे स्यात् इति कोशः । यस्य सिन्धो गुणाः सत्वादय अनघा हृद्या । स्वेऽनघोऽपाप हृद्ययो इति विश्व । गुण्यन्ते स्वेऽभ्यस्यन्ते इति गुणाः । गुण आमन्त्रणे चुरादिस्वरान्तत्वात् कर्मणि । स्वेन यस्य किं भूतस्य सिन्धो ज्ञानदयोपलक्षितस्य विशेषणे तृतीया । ज्ञान ददातीति ज्ञानदा । कुर्लक्ष्मी ज्ञानदया सहिता इति समासे ज्ञानदे तत्तृतीयान्त पदम् । स्वेऽगाधस्य स्वेऽपरिमितमहिम्न स्वेऽस्त एवामरत्वात् स्वेऽक्षय विनाशशून्य । ननु प्रयोजनमनुद्दिश्य न मन्दोऽपि प्रवर्तते । सेयन किमर्थं तदुच्यतामित्याह । श्रिये अमृताय च । श्री त्रिवर्ग सपत्ति । स्वेस्य त मोक्ष । तथा च

लक्ष्मीसरस्वतीधीत्रिवर्गसम्पद्विभूतिशोभासु ।
उपकरणवेषरचनाविधासु च श्रीरिति प्रथिता ॥

इति व्याडि ।

End

नृगेति । एत जरायुजशब्दवाच्या । आदिना नराश्वादय । स्वेदति । एते स्वेदजशब्दवाच्या. । आदिना मशकादय । पक्षीति । एते अण्डजशब्दवाच्या । आदिना मत्स्यादय । प्राणीति । एते प्राय प्राणिन. कथ्यन्त इति सु० । अन्यत्र तु न दृश्यते । उद्भिद इति । एते उद्भिच्छब्दवाच्या । आदिना औषधादय । उद्भिरपवादमाह—उद्भिदिति । त्रय एतदादिषु कामचारात् क्लीबनिर्देशः । सुन्देति । पद्य मनोरमे । स्त्रिया सुन्दरी सुन्द . . . .

Colophon

इति श्रीनयनानन्दशर्मकृतायाममरकोशकौमुद्या प्राणिवर्गविवेक समाप्त· ।

979 30 N 33

नामलिङ्गानुशासनम्—अमरसिंहकृतम्

Palm leaf 23 Foll 17 × 1 inches 5 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Clear writing

Contains the first Kāṇḍa only complete

980 9 E 68

नामसंग्रहमाला—अप्पयदीक्षितकृता

Paper 34 Foll 11¼ × 4¾ inches 13 lines in a page Devanagari script Old Injured Illegible writing

The Namasamgrahamāla is a lexical work dealing with synonyms by the famous Appayadīkṣita of the 17th century A D In the introductory verse the author says that the work is intended to strengthen the statements made in his other work Nāmasamgraha In this connection he quotes many works and authors including the following Kesava (1120 A D), Yādavaprakāsa (1050 A D), Nāmamālā (1125 A D), S'abdaratnākara by Vāmanabhaṭṭa bāna (1450 A D) Visvaprakāsa (1111 A D) Cakravartin a commentator on

the Raghuvamsa, Rabhasa; Paryāyamañjarī by Hamvīramisra and Amaras'esa. Rāmāvatārasarman referring to the work S'abdaratnākara of Vāmanabhaṭṭabāṇa *in the introduction to the edition* of the Kalpadru in the Gaekwad's Oriental Series No. 42 observes thus. "It is probably the same as quoted by Appayadīksita in his Nāmasamgrahamālā. But Vāmanabhaṭṭabāna is perhaps a later author of the last century (*i.e.* 19*th century* A.D.)" Evidently he has failed to fix Vāmanabhaṭṭabāna in the 15th century A.D. The Nāmasamgrahamālā gives us many notable facts. It proves that the word Pallava is the name of the Kāñcī or Tondīramaṇḍala also and not only of the Kings known by that name. Kuṭilā is one of the names of the river Gaṅgā. In these connections he quotes passages from various Purānas. The MS. contains also the text of Nāmasamgraha in about 250 verses *mixed with the commentary. Total No* of granthas contained in the work is said to be 1200

Complete

Beginning.

व्यवहाराय बालाना रचिते नामसंग्रहे ।
नाम्ना नातिप्रसिद्धाना लिख्यते वृद्धसंमतिः ॥
यस्मिन्नर्थान्तरोक्त्या च तन्नामोक्त्या च संग्रहः ।
तं हित्वा संमतिश्लोकः सोऽन्यथापूर्य लिख्यते ॥

अयमाद्यो नामसंग्रहश्लोकः:—

अथ केषाचिदर्थाना व्यवहारोपयोगिनाम् ।
अभिधानानि कतिचित्संगृह्यन्ते यथाश्रुतम् ॥

कतिचित्—एकं द्वे त्रीणि चत्वारि वा क्वचित्क्वचिदधिकान्यपि ।

वसुन्धरा रत्नगर्भा मध्ये तस्याः सुवर्भुवः ।
जम्बूद्वीपः कुमारोऽसौ वेष्टितो लवणाब्धिना ॥

काश्यपी भूतधात्री च रत्नगर्भा वसुंधरेत्यभिधानरत्नमाला । जम्बूद्वीपः कुमारश्च यत्रैते भारतादयः । इति वैजयन्ती । द्वयोरपि कुमारः स्याद्बाले स्त्रीपुंसयोः पुमान् । जम्बूद्वीपे कुमारी तु कन्यायां सा त्रियामसौ । इति केशवकोशश्च । जम्बूद्वीपं समावृत्य लक्षयोजनविस्तृतः । मैत्रेय वलयाकारं स्थितः क्षारोदधिर्बहिः । इति श्रीविष्णुपुराणम् ।

यत्र प्रजाना स्थानानि वासस्य रमणस्य च ।
वर्षाणि भारतादीनि नवोक्तानि मनीषिभिः ॥

वर्षोऽस्त्री भारतायब्दवृष्टिषु प्रावृषि स्त्रियः । इति वैजयन्ती । वसन्त्युपन्त्यो वर्षेषु प्रजायेषु चतुर्विधाः । वृषिरित्येष रमणे वर्षत्वं तेषु तेषु तत् । इति मत्स्यपुराणम् । भारतम्, किंपुरुषम्, हरिवर्षम्, इलावृतम्, भद्राश्वम्, केतुमालम्, रम्यकम्, हिरण्मयम्, उत्तरकुरुवर्षं चेति नव वर्षाणि ।

End

अम्बुजस्याह्वयाः सर्वे निधिभेदे नृलिङ्गकाः ।
माक्षिके षण्डलिङ्गा. स्युस्त्रीलिङ्गास्ते मताः स्त्रियाम् ॥
अर्थास्तावदिहानन्ता. स्थावरा जङ्गमाश्च ये ।
एकैकस्याप्यभिख्यानामियत्ता नावधार्यते ॥
स एव देवस्ता वेत्ति यस्य निःश्वसितान्यमू. ।
केषाचित्त्वभिधाः काश्चिद्बालबोधाय दर्शिताः ॥
पद्ममन्दारपुष्पौघग्रथिता सगुणा सिता ।
नामसंग्रहमालेयं धार्या सौरभदायिनी ॥

Colophon·

इति श्रीमदप्पयदीक्षितविरचिता नामसंग्रहमाला समाप्ता । ग्रन्थसंख्या १२०० ॥

The last two additional folios contain some miscellaneous passages selected from various lexicons. The passages begin thus:

"घ्राणं घोणा विघूर्णिका । नर्क नकुटिकशिङ्घिनी ।
सृक्काधोभाग: असिक: । तदधश्चिबुकम् ।
कण्ठमणि: कालक: । दोर्मूलं भुजकोटर: ।
खण्डिक: कक्षा । प्रकोष्ठ: कलाचिका ।
नख: कामाङ्कुशो महाराजकरभू: भुजाकण्टक: ।
प्रसारिताङ्गुलौ पाणौ चपेट: प्रतलस्तर: ॥"

and end thus:

"अलका: स्यात्कर्कशर: खं खरश्चूर्णकुन्तल: ।
स तु काले भ्रमरक: कुरलो भ्रमसालक: ।

श्रोत्रं शब्दाधिष्ठानपैञ्जूषमहानादध्वनिग्रहा: । पालि-
स्तु कर्णलतिका । शङ्खो कालत्र . . . . रे ।"

The front page of the first folio contains the following lines:

"वापेय . . तिमञ्जरी नहि भुवो भागे तडिद्वल्लरी
न व्योम्नि स्फुरदिन्दुबिम्बकलिका न . . . ।
अद्योदितवररश्मि . . दरुणप्रख्यानिखातेव मे
मूर्तेव प्रतिबिम्बितेव हृदि सा . . संलक्ष्यते ॥
दातव्यं यदि भव्यं सव्यं वा सव्यमस्तु मे चरणम् ।
तव देव्यहं दवीयान् यदि तदिह स्यादपास्य किं शरणम् ॥
रघुनाथ कथं ते भुवि प्रथन्ते त्वदर्चनाविधुरा: ।
गीरपि रमयति तेषां कथमिव सहसा जगन्ति धीराणाम् ॥
दातव्यं यदि किं न देयमिह ते भूदेव विद्यावते
स्तोतव्यं यदि किं न वा स्तुतिपदं वस्तु स्वतो धीमताम् ।
प्राप्तव्यं यदि सर्वलोकविदितं शुद्धै: पदं यद्भितं
कर्तव्यं सुजना . . कृते किं वा न भूमौ सताम् ॥"

981. C.5.1.1.S;S;11.

नामसंग्रहमाला—अप्पयदीक्षितकृता

Paper. Foll. $8\frac{1}{4} \times 6\frac{3}{4}$ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Good writing.

This is a transcript made from the MS. described in the last number.

Complete.

982. 24. M. 8.

निघण्टुसमय:—धनंजयकृत:

Palm-leaf. 8 Foll. $16 \times 1\frac{1}{4}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Nighaṇṭusamaya is a lexicon of synonyms and homonyms by Dhanaṁjaya. The MS. contains two Paricchedas, the first containing 200 verses and the second 50 verses. The first Pariccheda alone has been printed at Benares in 1865 A.D. with the title Dhanaṁjayakosa. The work is also called Nāmamālā. The second half of the stanza प्रमाणमकलङ्कस्य etc. found at the end of the first chapter is read in the printed edition as द्विसंधानं कवे: काव्यं रत्नत्रयमपश्चिमम्. Thus it is evident that our author has also written the Dvisandhānakāvya, published in the Kāvyamālā Series No. 49, Bombay 1895. The author Dhanaṁjaya in that poem describes himself as the son of S'rīdevī and Vāsudeva and the pupil of Das'aratha as per commentary thereon. The author is belived to have lived between

750 and 800 A D (Vide page 181 Vol II of the Journal of Andhra Historical Society 1927) The author mentions three works *namely* Akalanka s Pramāna sāstra Pūjyapada s Sasanasastra (Vyaka rana) and his Kavya (Dvisandhana kāvya) as three gems among the leterary works According to the MS in the Tanjore Palace Library the work consists of three chapters *namely* Sabdasamkīrna (1 and 2) and Sabdavistirna (3rd)

Contains 2 chapters

Beginning of the first Pariccheda

नत्नमामि पर ज्यातिरवाङ्मनसगोचरम् ।
उन्मूलयत्यविद्या यत् सिद्धानुन्मीलयत्यपि ॥
द्वय द्वितयमुभय यमल युगल युगम ।
युग्म द्वन्द्व यम द्वैत पादयो पातु जैनयो ॥
ऋषिर्यतिर्मुनिर्भिक्षुस्तापस सशितो व्रती ।
तपस्वी सयमी योगी वर्णी साधुश्च पातु व ॥
दीक्षित माघशिष्य च तमन्तेवासिन विदु ।
कृतान्तागमसिद्धान्ता ग्रन्था शास्त्रमत परम ॥
भूमिर्भू पृथिवी पृथ्वी चावरी मेदिनी मही ।
धरा वसुधरा धात्री क्षमा विश्वभरावनि ॥

End of the first Pariccheda

वर्यं कल्याणमधुर वर श्रेष्ठ च पेशलम् ।
भावुक भविक भव्य सौभगेय शुभ तथा ॥
वक्ता वाचस्पतियत्र श्राता शक्रस्तथापि तौ ।
शब्दपारायणस्यान्त न गतौ तत्र के वयम ॥
तथापि किंचित्कस्मैचित् प्रतिबुद्धाय सूचितम ।
बाजयेत्कि पदुकर्ह्वैर्गगन सह याति किम् ॥
प्रमाणमकलङ्कस्य पूज्यपादस्य लक्षणम ।
धनजयकवे काव्य रत्नत्रयमपश्चिमम् ॥

Colophon

इति धनजये ममशब्दसकीर्णप्ररूपण प्रथम परिच्छेद समाप्त ।

Beginning of the second Pariccheda

गम्भीर रुचिर चित्र विस्तीर्णार्थप्रदायकम् ।
शब्द मनाक प्रवक्ष्यामि कवीना च हिताय वै ॥
अहरिपनाकिनौ शभू निनावर्हत्तपागतौ ।
देवसूर्यौ विवस्वन्तौ विष्णुरुद्रौ वृषाकपी ॥
वैकुण्ठाविन्द्रगाविन्दावनन्तौ शेषशार्ङ्गिणौ ।
जीमूतौ मेघकुत्कीलौ पर्जन्यौ दकवारिदौ ॥

End of the second Pariccheda

परमात्मा जिने सिद्धे परमेष्ठ्यहदादिषु ।
सिद्धिसिद्धे निषद्यायामहत्सिद्धिश्रियामपि ॥
जाते जगति वाल्मीकौ शब्द कविरिति स्थित ।
कवी इति तता व्यासे कवयश्चेति दण्डिनि ॥
कवय कवयश्चेति बहुत्व दूरमागतम् ।
विनिवृत्त चिरादेतत्कवौ जात धनजये ॥
प्रज्ञासिधारया(क्रम्य चिर नामाथधारिणि ।
शब्दा सुख वसन्त्वद्य यथा शेषे धनजये ॥)

Colophon

इति धनजये द्वितीय परिच्छेद ।
इति धनजयनिघण्टु समाप्त ।

The scribe adds

सरस्वतीपूजादिने समाप्तम् ॥

983 25 E 4

निघण्टुसमय.—धनजयकृत

Palm leaf 28 Foll $15\frac{3}{4} \times 1\frac{1}{8}$ inches 6 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Much injured Good writing

Tamil meaning is added to some selected words

Contains the first Pariccheda (without beginning) and a few lines in the second Pariccheda

984 28 C 43

निघण्टुसारः

Palm leaf. 9 Foll $13\frac{1}{2} \times 1\frac{3}{4}$ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Legible writing

The folios bear the numbers 20 to 28 From this it is presumed that these leaves have been separated from a MS containing more leaves Foll 25 and 27 are much injured

This is a fragment of the summary of the Pañcāśannighaṇṭusāra which is a compilation of about 50 lexicons by different authors (Vide the next number). Telugu meaning is given for selected words

Wants the beginning and end

Beginning

मारौ मन्मथशात्रवौ । विबुधौ सुरपण्डितौ । द्याया सूर्यप्रिया कान्ति. । रतिः क्रीडाकामपत्न्यौ । गुणेऽ प्रधाने रूपादौ मौर्व्यां सूदे वृकोदरे । क्षमा भूमितितिक्षयोः । सरलो रसिक समौ । महिषी राज्ञी । वृषो धर्मे मूषके च शुक्रे च वृषभे वृषः ।

End

मापर्पिः ससभारे. कल्पिता पर्पटी स्मृता ।
व्यचर्यः सर्पपाम्लादिमरीचिन्यर्ण कृत ॥
पूर्णो गुडादिसभारे सुधाकर इति स्मृत ।
गङ्गासागरमेय वारुणी यापिशायिनी ॥
चमा तु तृणशृङ्गिका ।

985 24 E 42.

पञ्चाशन्निघण्टुसारः—विदग्धचूडामणिकृतः

Palm leaf 17 Foll $13\frac{1}{8} \times 1\frac{3}{8}$ inches *10 lines in a page Telugu script Old* Good Good writing

This is a metrical compilation of about 50 works on lexicography written by different authors The colophon mentions the author by the name of Vidagdhacudāmani which, however, seems to be only a title and not the real name of the author The chapters of the work mostly correspond to those of the Nāmalinganusāsana of Amara simha The MS contains only the first two Kāndas, but the work is believed to consist of 3 Kāndas The subdivisions of the two chapters contained in the MS are as follow 1 Svargādhyāya, 2 Digadhyāya, 3 Kāladhyāya, 4 Manīsādhyāya, 5 S'abdadhyāya, 6 Nāṭyā dhyaya, 7 Sarpādhyāya, 8 Vāryadhyāya, (The 1st Kānda ends with these 8 adhyāyas) 9 Vasudhādhyāya, 10 Purādhyāya, 11 Acalādhyāya, 12. Vipinādhyāya, 13. Mṛgādhyāya, 14 Viprādhyāya, 15 S'ūdrādhyāya (The second Kāṇḍa breaks off in this adhyāya) To some words Telugu meaning also is added

Incomplete

Beginning

वन्दामहे महेन्द्रादिवृन्दारजनवन्दितम् ।
अनिदपूर्वगीर्वाणमाद्य दत्तगुरु वयम् ॥
मन्दिरः सरिक स्वर्गश्वारोह फलोदयः ।
निलिम्पाः स्वर्गिणः सेन्द्रा दिविजा सुसरो सुधाः ।

विश्वात्मा विश्वरेताश्च प्रणदः सर्वतोमुखः ।
प्रजासृडग्रजो नाभिज शंभुः कः सनातनः ।
मरीचिरङ्गिरा दक्षः पुलस्त्यः पुलहो भृगुः ।
क्रतुरत्रिर्वसिष्ठश्च नव ब्रह्माण इत्यमी ।
स्युः सभूतिः स्मृतिः प्रीतिः क्षमा च ख्यातिमन्मती ।
अनसूयारुन्धती च तेषा शक्तय ईरिताः ।
अनिर्दपूर्वगीर्वेद आगमोऽनुश्रवा अपि ।
ऋक् च साम च ऋक्सामं तथर्यजुरपमित्यपि ।
अरिष्टनेमिस्त्रिककुत् कालकण्ठः पुनर्वसु. ।
वासुश्चानन्तशयनो हरिः कमलोदरः ॥

Colophon ·

इति विदग्धचूडामणिकृतपञ्चाशन्निघण्टुसारे प्रथमकाण्डः ।

End .

सादोऽवसन्नता खेदः क्रीडन तु विनोदनम् ।
सहितं सहितं युक्त सवृत्त संयुतं युतम् ॥
संस्कारं समवेत च प्राहुरन्वितमन्वयम् ।
प्रार्थनाभङ्गवैमुख्यं दाक्षिण्यमिति कथ्यते ॥

An extra leaf added at the end contains the following verses in praise of S'iva

"उद्यम्योग्रस्य गम्यस्वमहिमनिसृतोद्भूतशीतांशुपोतो-
द्भिद्यत्सद्यःसमुद्यद्रसपृषतधुताशेषभूषाहिशोषम् ।
नित्यप्रस्तप्रमत्यद्भुतमुरगवरख्याप्रपादादियोगि
स्तुत्यश्च्यस्तनृत्यं जगति पशुपतेः सुन्दरेशस्य जीयात् ॥
दयादयानवद्या मुदमुरगफणारत्ननिर्यन्ननिय
त्प्रद्योतद्योतितद्योवलयविलयिताशेषदोषान्धकारम् ।
निस्तन्द्रस्तब्धविस्तारिततरपुटदक्सर्वगीर्वाणमेश
हस्तन्यस्तम्बहस्तप्रमथकृतहरावर्तन नर्तन न. ॥
भूभृद्भूभृत्प्रभूमृत्प्रमथकुलहताद्यौघभिद्यद्गुहान्त
नियद्भिर्येक्षत्वयेध्वनिचक्रितसुराम्रण्यनागोपवाह्यम् ।
अथ्यारकाद्यादहव्याशनमुनिजनहृत्पद्मजोद्यासभास्व-
द्वृत्तं नृत्तं प्रवृत्तं दिवसपरिणतौ धूर्जटेरूर्जितं नः ॥"

986 28 C 43

पञ्चाशन्निघण्टुसारः—विदग्धचूडामणिकृतः

Palm-leaf. 9 Foll. 13½ × 1¼ inches 7 lines in a page Telugu script Old Much injured. Good writing.

Breaks off in the 2nd Kānda.

Copied in disorder; beginning is found on *Fol 3b*

987. 28. F. 25

पञ्चाशन्निघण्टुसारः—विदग्धचूडामणिकृतः

Palm-leaf. 5 Foll. 13 × 1¾ inches. 13 lines in a page. Telugu script *Old*. Slightly injured. Good writing

Incomplete.

Begins with the following different verses

वन्दारुजनमन्दारमिन्दिरानन्दकन्दलम् ।
इन्दीवरदलश्याममिन्दुबिम्बमुख नुमः ॥
लक्ष्मीसरस्वतीधीत्रिवर्गसपद्विभूतिशोभासु ।
उपकरणवेषरचनाविधिषु च श्रीरिति प्रथिता ॥
अमृतं दितिजे मोक्षे यज्ञशेषेऽमराध्वने ।
मन्दिरः सैरिक स्वर्गश्चावरोह फलोदयः ॥

988 9 F. 49

पदसंग्रहः

Paper 2 Foll (36 and 37) 9 × 7¾ inches 19 lines in a page Telugu script *Old Good. Good writing*

50

Gives in verse some selected words arranged into several groups according to their final letters

Beginning

मधुलिड्गोदुहौ पृष्ठवादनुराषाट्सुरद्रुहः ।
अनड्वांश्च हकारान्ताः स्युर्द्वार्वारस्तदीरत.(?) ॥
कमलान्तश्चतू रेफान्तः प्रशान् किमिदं तथा ।
मान्ताः सुगण् सुगाण चेति णान्ता राजन् सुवृत्रहा ॥

End

अधिकरणे ल्युट्प्रत्ययो यथा—राजानोऽस्या धीयन्ते इति राजधानी । दश । पङ्क्ति । विंशति । त्रिंशत् । चत्वारिंशत् । पञ्चाशत् । षष्टि । सप्तति । अशीति । नवति । शतम् । एतानि सङ्ख्यावाचकानि नित्यबहुवचनान्तानि । शतशब्दः शतमात्रवाचित्वे नित्यैकवचनान्तः ।

Then the scribe adds

"यादृशं पुस्तकं चैव तादृशं लिखितं मया ।
अबद्धं वा सुबद्धं वा मम दोषो न विद्यते ॥"

989 27. F. 32

पदसंग्रहः

Palm Leaf 3 Foll 16¾ × 1¼ inches 7 lines in a page Grantha and Tamil scripts Old Injured Clear writing

Gives the Tamil meaning of some of the words selected from the Nāmalingānuśāsana and other lexicons The author's name is not known

Beginning

शर्वरी - *ராத்திரி*, पौर्णमासी - *பௌர்ணமாசை*, कुहूः *அமாவாசை*, उपराग - *கிரகண* *த்துக்குப்பெயர்*; मार्गशीर्षं - *மார்கழி மாதம்*, पौषः *தை மாதம்*; माघः - *மாசி*; फाल्गुनः *பங்குனி*; चैत्रम् - *சித்திரை*, वैशाखम् - *வைகாசி*; ज्येष्ठः - *ஆனி*; आषाढः *ஆடி*; श्रावणः - *ஆவணி*; भाद्रपद - *புரட்டாசி*; इषः - *ஐப்பசி*; ऊर्क *கார்த்திகை*.

End

दस्रौ *அசுவினி தேவர்கள்*, धनंजयः - *அக்னி*, वाडवः *படபாக்னி*; ज्वाल - *அக்னிஜ்வாலை*; भसितम् - *பஸ்மம்*; दव *காட்டுத்தீ*; समवर्ती *யமன்*

An extra leaf at the end contains a few verses found in the Naisadhīyacarita

990 28 G 6

पर्यायशब्दरत्नम्—धनंजयभट्टाचार्यकृतम्

Palm-leaf 32 Foll 16½ × 1¼ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Legible writing

The folios are numbered from 157 to 188 The folio No 166 is broken

This is a lexicon of synonyms by *Dhanamjayabhaṭṭācārya* The *work* consists of three sargas, viz Ūrdhvaloka, Madhyamaloka and *Pātālaloka* The author describes himself as well-versed in the Śabdenduśekhara probably the same work as written by Nāgeśabhatta Therefore the author must be later than Nāgeśa and different from the famous *Dhanamjaya, the author of the Nighantusamaya*

Complete

Beginning

कलासे शैलाभ करुणारसपूर्णचित्तकमनायम् ।
प्रणमामि मूलकन्द गौरीसुतनामभागमरुणाङ्कम् ॥
श्रीमद्धनजयकविर्विबुधाग्रगण्य
सस्तुत्यमानबुधपुगवमङ्गलार्थं ।
शब्देन्दुशेखरकृतिप्रविलासमान
कीर्तिर्विपक्षपरमस्तकदत्तपाद ॥
सोऽय समस्तजगदन्तरचिन्त्यमान
शब्दानुशासनविचित्रपदाभिरामम् ।
सर्गत्रयानुरचित सरसानुमाद्य
निर्माति दुर्मतिविमोहकशब्दरत्नम् ॥
यच्छब्दश्रवणादेव विद्वानपि विमुह्यति ।
तेनैव कुर्वे पर्यायशब्दरत्न मनोहरम् ॥
ना सन्त सर्वशब्दानुशासनैर्निर्विशेषकै ।
सुखेनैतच्छब्दरत्न कण्ठे कुर्वन्तु कामत ॥
ऊर्ध्वमध्यमपाताळवस्तुपर्यायभासुरा ।
प्राचुर्येणात्र भण्यन्ते त्रय सर्गा मितामिता ॥
ऊर्ध्व लखगमानन्दमनन्त सर्वग पृथु ।
पुष्कर दुष्कर निष्क नम ख नमस नभम् ॥
भग नित्य च नीरूप मूलस्थान च शाश्वतम् ।
ब्राह्मी रन्ध्र च सपूर्ण वियद्धि खगमङ्गणम् ॥
नाकाऽम्बर विष्णुतीथ निर्मोक काञ्चुकाऽपि च ।
कबुर नमम साम व्यामन पिञ्छमस्त्रियाम् ॥

End

रक्ते तु हल्लक रक्तसध्यक कमल तथा ।
एषा कन्दे तु शाळूर शालुर च प्रकीर्तितम ॥
कुम्भिका वारिपर्णी च कुम्भिका चापि तुम्बिका ।
नळिन्या निसिना प्राक्ता कुमुदिन्या कुमुद्वती ॥
पङ्के महोत्पल जात कमल नलिन तथा ।
सहस्रपत्र राजीव शतपत्र कुशेशयम् ॥
बिसप्रसूनतोयात्थ पुष्कर सरसीरुहम् ।
पद्ममूलदलादीना समूह षण्डमस्त्रियाम् ॥
पद्मपत्रे तु नि शङ्क ब्राह्मया वध च वर्तुलम् ।
इत्यादिजलनाथत्वाद्न्पतित्व समुन्नयेत् ।
वक्ष्यमाणे विशापाणामन्त कुत्र प्रदृश्यते ॥

Colophon

इति श्रीमज्जगदेकपण्डितसार्वभौमद्विषत्कविराजिशिरामणिसराजितपादपीठाग्रसमस्तविद्याधनजयेन धनजयभट्टाचार्येण विरचिते पर्यायशब्दरत्ने पाताललोकसर्गस्तृतीय समाप्त ।

991 54 A 37

पर्यायशब्दरत्नम्—धनजयभट्टाचार्यकृतम्

Paper 72 Foll 8 × 6½ inches 14 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

Transcribed from the MS noticed in the last number

Complete

992 9 F 63

प्राकृतपदकाश

Paper *115 Foll 8 × 6 inches 26* lines in a page Devanāgari script Old Good Good writing

This is a vocabulary giving Prākrta equivalent words to some of the selected Sanskrit words found in general use

Incomplete

Beginning

श्यामश्रवि वाससि । शिपम आतप विममआत्र वा । कविरीश्वर कइ ईसरा, कइसरा । यच्छाइ ।

मुद्राइ । रामं अमरं राममम्ळं, रामजमळं । कही । काहिइ । द्वितीयः-बीओ, विइओ ।

End :

क्रिये-किसु । वस्सइ वस्सदि । गण्हइ गण्हदि । णिहाइ णिहआइ । धेइ । चोळ्ळइ चोळ्ळदि ॥

993. 27. E. 6.

मणिप्रवालकोशः

Palm-leaf. 5 Foll. 12 × 1½ inches. 7 lines in a page. Grantha and Tamil scripts. Old. Injured. Good writing.

The folios are numbered 63 to 67. Two folios are added at the end and they repeat a few verses of the work found in the former leaves.

This is a fragment of a metrical work of interesting nature giving Tamil meanings of Sanskrit words.

Wants the beginning and end.

Beginning :

दीर्घ நீட்டுமனुस्वार

முடும் விட்டால विसर्गं மாம ।

द्वित्वं ரெண்டக்ஷரம் சொலலும்

இது லக்ஷணமிப்படி ॥

सोऽयमவன் यस्तु யாரொருத்தன்

இவனேய अय तथा ।

त्व நீயவன் त्वं तु நீயாகும்

अहं நானேयमास्मिவன் ॥

உடம்பு देहं தலை उत्तमाङ्गं

तथा शिखा स्यात् குடுமீ च நெத்தி ।

ललाटமாகும் புருவம் त्वय भ्रू:

கண் नेत्रமாம் காதபி श्रोत्र மாகும் ॥

கன்னம் कपोलस्त्वथ நாக்கு जिह्वा

वाक् சொல்லு மூக்காவது नासिका च ।

பல்லாகுமே दन्तमथोஉதடாகும்

ओष्ठं च வாய் आस्यमथाश्रु கண்ணீர் ॥

End :

மலையது गिरि யாகும் मक्षिक ஈயுமாகும்

கலையது मृगமாகும் कृत्पुமும் கடுக்கமாகும் ।

எலியும் मूषिकமுமாகும் இரவும் रात्रियाகும்

வலையது जालமாகும் मरणமும் சாவதாமே ॥

அலையது ऊर्मियாகும் अब्धियும் கடலாகும்

நுரையது फेन மாகும் सैकतं மணலுமாகும் ।

चल மது அசைவதாகும் समुद्रமும் கூட்டமாகும்

मुनियுமே தபசுசெய்வான் मौनि வாய்பேசமாட்டான் ॥

994. 23. N. 15.

मेदिनी—मेदिनीकरकृता

Palm-leaf. 90 Foll. 16 × 1½ inches. 10 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing.

This is a lexicon of homonyms written by Medinīkara son of Prāṇakara. The words are herein arranged into different groups according to their final letters and in each group they are again arranged according to the number of syllables contained. They are also arranged in the order of their initial letters. The author gives a vast list of works and authors consulted by him in writing the work. The author also describes himself as to have written another work called Ṣaṭs'ata-

gathakosa (a collection of 600 Gāthas) MM Haraprasadasastri places the author in the period between 1159 to 1350 A D He also opines that the author s father Pranakara was the ruler of the Northern provinces of the Udisya kings of the Ganga dynasty and that the author Medinikara founded a city after his name which city is still an important town in Bengal well known by the name Medini pura (Vide his preface to the Des Cat of Sans MSS in the collections of the Asiatic Society of Bengal page 138 Vol VI Calcutta 1931) The work is men tioned in the colophon by the name Anekarthakosa and in the body of the work as Nanarthasamgraha The author *remarks in the following passage the* Visvaprakasa of Mahesvara (1111 A D) *as a work full of defects viz* "अपि बहुदोष विश्वप्रकाशकोश च सुविचार्य". The *work has been printed at Benares*

Complete

Beginning

अभिनदनकर्म कुर्मो हयवदन सवदेवोत्तसम् ।
यत्पद्परागसङ्गादपरागाजनि जनावलिश्चित्रम् ॥
पूर्वाचार्यकृतीर्वीक्ष्य शब्दशास्त्र निरूप्य च ।
नानार्थशब्दकोशोऽय लिङ्गभेदेन कथ्यत ॥
प्रायशो रूपभेदेन विशेषणवशात्कचित् ।
स्त्रीपुनपुसक ज्ञेय विशेषोक्तेश्च कुत्रचित् ॥
त्रिलिङ्गया त्रिष्विति पद मिथुन तु द्वयोरिति ।
निषिद्धलिङ्ग शेषार्थ त्वन्ताथादि न पूर्वभाक् ॥
रूपाख्यत्त लिङ्गमुक्त लिपिभ्रान्तिच्छिदे कचित ।
विशेष्यनिघ्नेऽनुक्तेऽपि विज्ञेया वाच्यलिङ्गता ॥

गुणे शुक्लादिकट्वाद्या पुसि स्युस्तद्वति त्रिषु ।
तीक्ष्णाद्याश्च गुणे क्लीब गुणिलिङ्गास्तु तद्वति ॥
क्लीबपुसावपि स्त्रीत्व काप्यल्पत्वविवक्षया ।
जातिवाचकशब्दान मपि तत्स्त्रीविवक्षया ॥
उद्भिद प्रसवे क्लीबे हरीतक्यादय स्त्रियाम् ।
पुष्पे जातिप्रभृतय स्वलिङ्गा व्रीहय फले ॥
प्राड् नानार्थेन तल्लिङ्ग द्वयोर्द्वन्द्व न चैकता ।
शब्दावृत्तिर्न लिङ्गैक्ये सप्तमी न विशेषणे ॥
क्लीबे न पुसके पुसि स्त्रिया यापिति च द्वयो ।
त्रिषु चेत्यादि यद्रूप तल्लिङ्गस्यैव कारणम् ॥
नानार्थ प्रथमान्तोऽत्र सर्वत्रादौ प्रदर्शित ।
सप्तम्यन्ताभिधेयेषु वर्तमाना विनिश्चित. ॥
एकद्वित्रिचतु पञ्चषड्वर्णानुक्रमात्क्रमम् ।
स्वरकाद्यादिकाद्यन्तवर्गैर्नानार्थसग्रह ॥
नानार्थकोशपुस्तकभाराजैनदु खहानये कृतिन ।
मेदिनिकरकृतकोशो विशुद्धलिङ्गोऽभिलिख्यतामेक ॥

कैकम्—

को ब्रह्मणि समीरात्मयमदक्षेषु भास्करे ।
कामग्रन्थौ चक्रिणि च पतत्रे पार्थिवे तथा ॥

End

हत्रि —

अहहेत्यद्भुते खेदे परिक्लेशप्रकर्षया ।
सम्बोधनेऽपि चाताहा परिप्रश्नविचारयो ॥

इत्यव्ययानेकार्थसग्रहवर्ग ॥

उत्पलिनीशब्दार्णवससारावर्तनाममालाख्यान् ।
भागुरिवररुचिशाश्वतपाणिनिरन्तिदेवहरकोशान् ॥
अमरशुभाङ्कहलायुधगोवर्धनरभसपालकृतकोशान् ।
रुद्रामरदत्तानयगङ्गाधरधरणिकोशाश्च ॥
हारावल्यभिधान त्रिकाण्डशेष च रत्नमाला च ।
अपि बहुदोष विश्वप्रकाशकोश च सुविचार्य ॥

कात्यायनवामनचन्द्रगोमिरचितानि लिङ्गशास्त्राणि ।
पाणिनिपदानुशासनपुराणकाव्यादिक च सुनिरूप्य ॥
षट्शतगाथाकोशप्रणयनविख्यातकौशलेनायम् ।
मेदिनिकरेण कोश प्राणकरसूनुना रचित ॥

Colophon

मेदिनीकरकृतानेकार्थकोश समाप्त ।

995 30 K 10

विश्वकोश:—विश्वकविकृत:

Palm leaf 51 Foll 13½ × 1¼ inches 5 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

This is a lexicon of homonymous words by Visvakavi This is different from the Visvaprakasa of Mahesvara For the complete copy of the work see D No 1744 of the Madras Govt Oriental MSS Library Catalogue, Vol III

Wants 50 verses in the beginning, otherwise complete

Beginning

पुरभेदे च कारण्डे कान्तारस्य प्रवेशने ॥ ९१ ॥
विपाशा च नदीभेदे नागतुल्या विपश्चके ।
दीर्घयष्ट्यग्रनर्तकया तस्याश्चैव पदानुगे ॥ ९२ ॥
कुल्माषी च नदीभेदे योनिमूले गुदेऽपि च ।
अमेध्यपरिचारिण्या पिशाचप्रस्तवीरुधे ॥ ९३ ॥
पयोष्णी च नदीभेदे स्तनमूले पयोधरे ।
गजपुत्र्या च . . . प्रे च सरीसृपभुजान्तरे ॥९४॥

End

न बाणो न नाथा न विद्याविनाथो
न भट्टो न नागो न वा भानुमिश्र ।
मुहूर्त समर्था भवन्त्युग्रवार्या
प्रवक्तु ममाग्रे कुतोऽन्ये तु तुल्या ॥
नानार्थ प्रथमान्तोऽत्र सर्वत्रादौ प्रदर्शित ।
सप्तम्यन्तेषु सिद्ध्यर्थ व्याकरणपदवेदिना ॥
श्रीमद्विश्वकविर्विरिश्चिवदनश्रेष्ठासनाधिष्ठिता
वाणीवाणिजसर्वसूत्रजनित याकर्णमाकर्ण्य तम् ।
आलोड्यालोड्य कोश सकलबुधजनारञ्जनानन्दकन्द
चक्रे चक्रगदाधराङ्घ्रिकृपया विश्वकविश्वाभिधम् ॥

Colophon

विश्वकोश सपूर्ण ।

996 35 C 6

विश्वप्रकाश:—महेश्वरकृत:

Paper 87 Foll 10¾ × 4¾ inches 9 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Fol 60 is missing

This is a lexicon of synonyms and homonyms by Mahesvara The words are herein arranged into different groups according to the final letters and each group is subdivided according to the number of syllables contained The author gives a list of his ancestors thus Haricandra was the first He was the doctor of the King Sahasānka and wrote a commentary on the Carakasamhitā S'rīkrsna was born in this family who also was a famous doctor of the King of Gādhipura S'rīkrsna s son was Dāmodara well-versed in all sāstras including medical science His son was Malhana who was a great scholar His brother s son was Kes'ava who wrote many works

in various branches of literature. His son was S'rībrahman. Our author Mahesvara was the son of S'rībrahman. *In giving the genealogy as mentioned* above M. Seshagiri Sastri apparently takes the name Krsna found in stanza 10 in the introduction as a synonym to Kesava mentioned in stanza 9. (Vide his Report on Search for MSS in 1893 94 No 2 page 46) Mahes'vara says himself as the author of the Sāhasānkacarita evidently different from those of S'rīharsa and Padmagupta and as proficient in medicine He states that he consulted the works of the following authors in writing the work · Patañjali, Kātyāyana, Sāhasānka, Vācaspati, Vyādi, Visvarūpa, Amara, Mangala, S'ubhānga, Vopālita and Bhāguri According to the stanza found at the end, the work was written in S'aka 1033=1111 A D Medinīkara in his Medinīkosa remarks this work as full of defects (Vide, " अपि बहुदोष विश्वप्रकाशकोश च सुविचार्य । ")

The work consists of two paricchedas the first pariccheda dealing with synonymous words and the second with homonymous words

The MS Contains also his the Sabda bhedaprakāsa at the end

Complete in 2 paricchedas

Beginning

स्तुवीमहि महामोहक्लेशातङ्कभिषग्वरम् ।
त्रैगानुकनिदानज्ञ सर्वज्ञ दु खहानये ॥ १ ॥
कलाविलासमान्मकान्दबिन्दु
मुद्राविनिद्रे हृदयारविन्दे ।
या कल्पयन्तीरमते कवीना
देवीं नमस्यामि सरस्वतीं ताम् ॥ २ ॥
कवीन्द्रकुमुदानन्दकन्दोदयसुधाकरम् ।
वाचस्पतिमतिस्पर्धिशेमुषीचन्द्रिकोज्ज्वलम् ॥ ३ ॥
क्षुभ्यत्क्षीराब्धिकल्लोलमालोल्लासियशःश्रियम् ।
गुरुं वन्दे जगद्वन्द्यं गुणरत्नैकरोहणम् ॥ ४ ॥
श्रीसाहसाङ्कनृपतेरनवद्यविद्य-
वैद्यान्तरङ्गपदपद्वतिमेव बिभ्रत् ।
यश्चन्द्रचारुचरितो हरिचन्द्रनामा
स्वव्याख्यया चरकतन्त्रमलंचकार ॥ ५ ॥
आसीदसीमवसुधाधिपवन्दनीये
तस्यान्वये सकलवैद्यकुलावतंस. ।
शक्रस्य दस्र इव गाधिपुराधिपस्य
श्रीकृष्ण इत्यमलकीर्तिलतावितान· ॥ ६ ॥
सकल्पसमिल्दनल्पविकल्पजल्प-
कल्पानलाकुलितवादिसहस्रसिन्धुः ।
तर्कत्रयत्रिनयनस्तनयस्तदीयो
दामोदरः समभवद्भिषजा वरेण्यः ॥ ७ ॥
तस्याभवत्सूनुरुदारवाचो
वाचस्पतिः श्रीललनाविलासी ।
सद्वैद्यविद्यानलिनीदलेन
श्रीमल्हणः सत्कुमुदाकरेन्दुः ॥ ८ ॥
यद्भ्रातृजः सकलवैद्यकतन्त्ररत्न
रत्नाकरश्रियमवाप्य च केशवोऽभूत् ।
कीर्तेर्निकेतनमनिन्द्यपदप्रमाण
वाक्यप्रपञ्चरचनाचतुराननश्री. ॥ ९ ॥
कृष्णस्य तस्य च सुत. स्मितपुण्ड-
रीकषण्डानपत्रपरभागयश.पताक· ।
श्रीब्रह्म इत्यविकलात्ममुखारविन्द
मोल्लासमलासितरसार्द्रसरस्वतीकः ॥ १० ॥
तस्यात्मजः सरसकाव्यकान्तकीर्तिः
श्रीमान्महेश्वर इति प्रथित. कवीन्द्रः ।
निःशेषवाङ्मयमहार्णवपारदृश्वा
शब्दागमाम्बुरुहखण्डरविर्बभूव ॥ ११ ॥

यः साहसाङ्कचरितादिमहाप्रबन्ध-
निर्माणनैपुणगुणागणगौरवश्रीः ।
यो वैद्यकत्रयसरोजसरोजबन्धुः
बन्धुः सतां च कविकैरवकुड्मलेन्दुः ॥ १२ ॥
इयं कृतिस्तस्य महेश्वरस्य
वैदग्ध्यसिन्धोः पुरुषोत्तमानाम् ।
देदीप्यतां हृत्कमलेषु नित्य-
माकल्पमाकल्पितकौस्तुभश्रीः ॥ १३ ॥
लब्धः कथंचिदभिजातसुवर्णकार-
लीलेन कोशशतरत्नसुशब्दरत्नैः ।
विश्वप्रकाश इति काञ्चनबन्धशोभा
विभ्रन्मयात्र घटितो मुखमण्ड एषः ॥ १४ ॥
फणीश्वरोदीरितशब्दकोश-
रत्नाकरालोडनलालितानाम् ।
सेव्यः कथं नैष सुवर्णशैलो
विश्वप्रकाशो विबुधाधिपानाम् ॥ १५ ॥
भोगीन्द्रकात्यायनसाहसाङ्क-
वाचस्पतिव्याडिपुरःसराणाम् ।
सविश्वरूपामरमङ्गलानां
शुभाङ्गवोपालितभागुरीणाम् ॥ १६ ॥
कोशावकाशात्प्रकटप्रभाव-
सभावितानर्घगुणः स एषः ।
सपादयिष्यति वाञ्छितार्थान्
कथं न चिन्तामणितां कवीनाम् ॥ १७ ॥
आमित्रशैलचरमाचलमेखलाद्रि-
कैलासभूमिवलयावधिहास्ति किंचित् ।
एकत्रसंभृतमगोचरशब्दरत्न-
मालोकयन्तु तदखिलं सुधियः कवीन्द्राः ॥ १८ ॥
यद्यस्ति वाङ्मयमहार्णवमन्थनेच्छा
प्राप्तुं पदं फणिपतेर्यदि कौतुकं वः ।
विश्वप्रकाशमनिशं तमिमं निषेव्य
संभाव्यता परमशाब्दिकशेखरश्रीः ॥ १९ ॥
मता पुस्तकसंभारभारमोक्षः कृतो मया ।
नामानुशासनमिदं संपूर्ण तत्त्वताद्भुतम् ॥ २० ॥
एकद्वित्रिचतुःपञ्चषड्वर्णानुक्रमोज्ज्वलैः ।
कान्तादिवर्गैर्नानार्थसंग्रहोऽयं वितन्यते ॥ २१ ॥
नानार्थः प्रथमान्तोऽत्र सर्वत्रादौ प्रदर्शितः ।
सप्तम्यन्तेषु शब्देषु वर्तमानः सुनिश्चितः ॥ २२ ॥
दृष्टान्तेन सह क्वापि सप्तम्याधार एव च ।
स्पष्टानि लिङ्गभेदाय क्वाप्यत्र पुनरुक्तता ॥ २३ ॥
को ब्रह्मात्मानिलार्केषु शमने सर्वनाम्नि च ।
पावके च मयूरे च सुखशीर्षजलेषु कम् ॥ २४ ॥

End: (Foll. 87*a*.)

हो हौ चैवंविधौ ज्ञेयौ संबुद्ध्याह्वानयोरपि ।
सह साकल्यसादृश्ययौगपद्यसमृद्धिषु ॥
विद्यमाने च संबन्धे सहशब्दः प्रकीर्तितः ।
अहो धिगर्थे शोके च करुणार्थविषादयोः ॥
आहो उताहो द्वावेतौ परिप्रश्नविचारयोः ।
अहहेत्यद्भुते खेदे हीही विस्मयहास्ययोः ॥
अहह स्यादनुशये परिक्लेशप्रहर्षयोः ।
अहशब्दो नियोगार्थे क्षेपार्थेऽपि निबध्यते ।
॥ हः ॥
मङ्क्षु शीघ्रे भृशार्थेऽपि तत्त्वार्थेऽपि क्वचिन्मतम् ॥
इत्यव्ययानेकार्थवर्गः ।
यद्यपूर्वतया किंचिन्नाममात्र प्रतिभाति च ।
तत्तदन्विष्यतां सद्भिर्नामपारायणादिषु ॥
एतत्कवीन्द्रैरथ पण्डितेन्द्रैः
प्रयोगसंबोधफलद्वयाप्त्यै ।
येनाम कण्ठाभरणं कृतं तैः
सर्वज्ञता स्वप्रणयीकृतेव ॥

स्वैरप्रचारैः परिकल्पिताभिः
शब्दार्थसंबोधकृताप्रथाभिः ।
व्याख्याभिरप्रातमुदा प्रमोद-
माधातुमत्रैव परिश्रमो नः ॥
एता कृतिं कृतधियः कृतकृत्यभाव-
मापादयन्तु सदयं मदयन्तु चेतः ।
नित्यं महेश्वरकवेः परिभावयन्तः
सन्तः परोन्नतिरता हि भवन्ति लोके ॥
रामानलव्योमरूपैः शककालेऽभिलक्षिते ।
कोशं विश्वप्रकाशाख्यं निरमाच्छ्रीमहेश्वरः ॥

Colophon·

इति श्रीसकलवैद्यराजश्रीमन्महेश्वरकृतौ विश्वप्रकाशाभिधाने परिच्छेदो द्वितीयः समाप्तः ।

997. 9. F. 93

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 122 Foll 10 × 4⅜ inches. 10 lines in a page. Devanāgarī script. Old, Injured. Good writing.

Wants 20 verses in the beginning of the 1st pariccheda and breaks off in the last portion of the 2nd pariccheda

998. 11 D 31

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 14 Foll 10¾ × 4⅜ inches 10 lines in a page Devanāgarī script *Old* Good Clear writing

Breaks off in the 1st Chapter

999. 20 F 67.

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Palm leaf. 74 Foll. 16¾ × 1½ inches. 7 lines in a page Telugu script. Old. *Injured. Good* writing.

Wooden boards are added to both sides

Wants the first two leaves in the first pariccheda and breaks off in the last portion of the second pariccheda

A wooden board added in the front side gives the names of some lexicons

1000 20 G. 16

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Palm-leaf. 83 Foll. 15½ × 1¾ inches. 9 lines in a page Grantha script. New. Good Good writing.

Complete in two paricchedas

At the end of the Anekārthapariccheda the *following colophon is read* "इति सकलवैद्यराजचक्रमुक्ताशेखरस्य कविराजपरमेश्वरस्य गद्यः(?) समाप्तः।" *The author is called* Paramesvara in the colophon

Begins with *the following stanza*

विघ्नेश्वरं विघ्नशान्त्यै वाणीं वाचः प्रवृत्तये ।
गुरून् गूढार्थमानाय प्रणमामि निरन्तरम् ॥

and omits the first 18 stanzas quoted in the above No 996

After finishing the Avyaya portion some stanzas are added beginning with

इति विश्वप्रकाशाख्यः समाप्तः सद्भिरीरितः ।
सदसद्व्यक्तिकरणी शब्दानामनुशासिनी ॥
उपसर्गविशेषास्तु नानार्थेषूपयोगिनः ।
ते परस्परसंसर्गाद्धातुसंसर्गतः क्वचित् ॥

and ending with

इत्यन्योन्यस्य संसर्गाद्धातुसंसर्गतः क्वचित् ।

पृथग्यथा विशेषेऽर्थस्तथा कविभिरिष्यताम् ॥
इति विश्वप्रकाशः समाप्तः ।

The scribe adds:

प्रजोत्पत्तिसंवत्सरे कर्कटमासे चतुर्दश्यां भानुवासरे आर्द्रानक्षत्रे अस्मिन् शुभदिने विश्वप्रकाशाख्यो ग्रन्थः श्रीमुख्यरामेण लेखनं कृत्वा समाप्तिं कृतः ।

1001. 20. G. 69.

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Palm-leaf. 82 Foll. 16¾ × 1¾ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Clear writing.

Wants the beginning and breaks off in the Avyayavarga.

1002. 24. L. 32.

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Palm-leaf. 86 Foll. 15 × 1 inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Complete in 2 paricchedas.

This MS. reads दद्दात्मजः instead of मल्हात्मजः in stanza 9 quoted in No. 995 and describes *Kesava* as the brother of Malhana mentioned in stanza 8 instead of Malhana's nephew

Five blank leaves are added at the beginning.

1004. 35. B. 149.

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 65 Foll. (15-79). 10½ × 4¾ inches. 11 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Wants the first 14 leaves; otherwise complete.

1005. 41. A. 23.

विश्वप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 87 Foll. 11 × 5 inches. 13 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Slightly injured. Good writing.

Breaks off in the last portion of the 2nd chapter.

The owner of the MS.—Govindadasaputra.

1006. 24. C. 17.

वैजयन्ती—यादवप्रकाशकृता

may be divided into two main sections *namely* Paryāya or synonymous and Nanārtha or homonymous the former representing 1 to 5 Kāndas and the latter 6 to 8 Kāndas as mentioned above. The author is identified with the famous philosopher of the 11th century A.D. from whom Sri Rāmānuja is said to have learnt the principles of advaitism first. The author was a native of Kāñcī. Two more works are ascribed to him *namely* Yatidharmasamuccaya and Chandoviciti-bhāsya which are available in Libraries Bhagavadgītābhāsya and Brahmasūtra-bhāsya also are said to have been written by the author; but copies of these works are not available anywhere. The Vaijayantī has been quoted by many authors including the famous Appayadīksita in his Yādavābhyudayavyākhyā and Nāmasamgrahamālā. The work was printed and published by G. Oppert at Madras in 1893

The MS. wants the first three lines in the beginning; otherwise complete.

The first three lines are given below from the printed book

" ओंकारार्थाय तत्त्वाय वाच्यवाचकशक्तये ।
ब्रह्मसंज्ञाय पूर्वेषां गुरूणां गुरवे नमः ॥
प्रकाश्याष्टविधं लिङ्गं निर्लिङ्गं वचनानि च ! "

Beginning as found in the MS.

वैजयन्तीति विज्ञातं क्रियते नामशासनम् ।
स्त्रीपुंनपुंसकं लिङ्गं क्रियते तच्च पञ्चधा ॥
नृस्त्री नृषण्डः षण्डस्त्री त्रिलिङ्गं वाच्यलिङ्गकम् ॥
समासलिङ्गाद्विधितः साहचर्यात्पृथक्कृते ।
लिङ्गं विद्यात्प्रयोगाच्च त्रिन् सर्वत्रापि च स्त्रियाम् ॥
यत्प्रवृत्तं समासस्य लिङ्गं तत् स्यात् समासिनाम् ।
विशेषविधितः क्वापि लिङ्गं तत्राप्ययं क्रमः ॥

End:

संख्यार्थः स्याद्बहुव्रीहेर्यथानेका वधूरिति ।
विरोधे पूर्वदौर्बल्यं लोकतः शेषमुन्नयेत् ॥
सर्वे जनाः सहस्रास्या युगपद्बहुमुद्यताः ।
न कलामपि भारत्या ब्रूयुर्वर्षशतैरपि ॥
इति जनसंघपूजिताङ्घ्रिः
प्रथितयशा भुवि यादवप्रकाशः ।
व्यरचयदभिधानशास्त्रमेतत्
सह वचनैः सह लिङ्गसंग्रहेण ॥
एता कृतामष्टभिरुक्तकाण्डै-
र्भूतस्वरूपैरिव नाममालाम् ॥
धत्ता विशाला हृदये मुरारिः
स्वां वैजयन्तीमिव वैजयन्तीम् ।
एवं सूक्ष्मन्यायनिर्णीतशब्दैः
सर्वार्थानां व्यञ्जकोऽसौ निबद्धः ॥
संवित्तीनां भूषणं सत्कवीनां
प्राप्तः पारं वैजन्तीनिघण्टुः ॥

Colophon

इति भगवता विदितनिखिलनिगमनिचयरहस्य-विधेन दिनमणिसमतेजसा सकलतत्त्वप्रकाशेन यादवप्रकाशेन विरचितायां वैजयन्त्यां शेषकाण्डे लिङ्गसंग्रहाध्यायः ।

ग्रन्थसख्या पञ्चशताधिकानि त्रीणि सहस्राणि भाषा विना ।

अक्षरं यत्परिभ्रष्टं मात्राहीनं तु यद्भवेत् ।
क्षन्तुमर्हन्ति विद्वासः कस्य नास्ति व्यतिक्रमः ॥
बिन्दुसंलिपिविचित्रवीचिकाश्रृङ्गभङ्गपदहीनदूषणम् ।
हस्तवेगजमबुद्धिपूर्वजं क्षन्तुमर्हति समीक्ष्य सज्जनः ॥

1007. 26. C. 4.

वैजयन्ती—यादवप्रकाशकृता

Palm-leaf. 3 Foll. $13\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{8}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Dvyaksarakānda, incomplete.

1008. 28. C. 11.

वैजयन्ती—यादवप्रकाशकृता

Palm-leaf. 50 Foll. $18 \times 1\frac{1}{8}$ inches. 6 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Bhūmikāṇḍa and Dvyakṣarakānda in disorder.

1009. 33. I. 9.

वैजयन्ती—यादवप्रकाशकृता

Palm-leaf. 36 Foll. 16×1 inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Injured. Good writing.

Contains the Kāṇḍas 6 to 8 (Nānārtha portion) only.

The following stanza is found at the end.

" ग्रन्थाः स्युर्भौमकाण्डे निजगुणगणिता
मान्यभावा द्वितीये
स्तुः सा श्रीस्तृतीये नवसहिताः
स्युश्चतुर्थे च काण्डे ।
ख्याताः श्रीसुन्दराण्ये ततुनगगणिता
नाल्पधामा च षष्ठे
नामी भोगी परस्मिन् दमुरवर
इति स्यात्समस्तानि संख्या ॥"

1010. 33. J. 15.

वैजयन्ती—यादवप्रकाशकृता

Palm-leaf. 49 Foll. $13\frac{1}{2} \times 1\frac{1}{3}$ inches. 8 lines in a page. Grantha script. Old. Good. Good writing.

Contains the Kāndas 6 to 8 (Nānārtha portion) only.

The fly-leaf added at the end gives the contents of the work.

1011. 35. C. 6.

शब्दभेदप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 13 Foll. (87—99). $10\frac{3}{4} \times 4\frac{3}{4}$ inches. 9 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Like the Dvirūpakos'a of Srīharṣa, this work also deals with spelling of words. The work has two chapters. The first chapter enumerates the words spelt differently in respect of a, ā, i, ī etc. with the meaning unchanged. The second chapter points out what words should be pronounced with *Va*, what words with *ba*, what words with *S'a*, what words with Ṣa and what words with *sa* as there is confusion in pronouncing these words in Bengal. The work is a supplement to the Vis'vaprakās'a of the author. The MS. under notice reads first the Vis'vaprakās'a on Foll. 1 to 87, and the supplement on further folios (87-99). The colophon given below clearly shows that the work was written by Mahes'vara himself as a supplement to his Vis'vaprakās'a. The work is the same

as described in Nos. 5054 and 5055 of the Descriptive Catalogue of the Palace Library Tanjore, Vol. IX and in Nos. *1757* and *1758* of the Descriptive Catalogue of the Government Oriental MSS. Library Madras Vol. III. The attribution of the authorship to S'rīharsa and Bhattojidīksita respectively in the above mentioned catalogues is apparantly wrong. This is different from *Purusottamadeva's S'abdabhedaprakās'a* printed as a pamphlet in the Nirnayasagara Press, Bombay, though some of the verses found therein agree with those found in the first chapter of the work. That edition contains only *50* verses while the first chapter of this work contains 133 verses. As for the date of the author it is said that his Vis'vaprakāsa was *completed in 1033 S'aka* corresponding to 1111 A.D. Therefore, this work also must have been written about the same time. The author says that he was the author of the Sāhasānkacarita and a few works in prose and poetry.

Complete in two chapters

प्रबोधमाधातुमशाब्दिकाना
 कृपामुपेत्यापि सता कवीनाम् ।
कृतो मया रूपमवाप्य शब्द-
 भेदप्रकाशोऽखिलवाङ्मयाब्धेः ॥ १ ॥
प्रायो भवेद्यः प्रचुरप्रयोगः
 प्रामाणिकोदाहरणप्रतीतः ।
रूपादिभेदेषु विलक्षणेषु
 विचक्षणो निश्चिनुयात्तमेव ॥ २ ॥

क्वचिन्मात्राकृतो भेदः क्वचिद्वर्णकृतोऽपिच ।
क्वचिदर्थान्तगोल्लेखाच्छब्दाना रूढितः क्वचित् ॥ ३ ॥
जागर्ति यस्यैष मनःसरोजे
 स एव शब्दार्थविवर्तनेशः ।
निजप्रयोगार्पितकामचारः
 परप्रयोगप्रसरार्गलश्च ॥ ४ ॥
विद्यादगारमागारमपगामापगामपि ।
अरातिमारातिमथो श्रमः श्रामश्च कीर्तितः ॥ ५ ॥
भवेदमर्ष आमार्षोऽप्यङ्कुरोऽङ्कूर एव च ।
अन्तरीक्षमन्तरिक्षमगस्त्योऽगस्तिरित्यपि ॥ ६ ॥
अटरूष आटरुषोऽवश्योऽवश्याय इत्यपि ।
प्रतिश्यायः प्रतिश्यावो भाल्लूको भाल्लुकोऽपि च ॥ ७ ॥
जम्बूकं जम्बुकं प्राहुः शम्बूकमपि शम्बुकम् ।
जातुका स्याज्जतूकापि मसुरः स्यान्मसूरवत् ॥ ८ ॥
वास्तुकं चापि वास्तूकं देवकी दैवकीति च ।
ज्योतिषं ज्यौतिषं चापि ष्ठीवनं ष्ठेवनं तथा ॥ ९ ॥

End of the first chapter.

किंनराश्वमुखौ भिन्नाभिन्नौ दैत्यासुरादिवत् ।
रिष्टारिष्टे अप्यभिन्नार्थे भिन्नार्थे च क्वचिन्मते ॥ १३० ॥
वाल्मी वाल्मीकिमित्रोक्ता सत्रच्छत्रपतत्रिणः ।
संस्कर्तैत्यादिसंयोगिशब्देष्वनुपयोगिषु ॥ १३१ ॥
इदं तुल्याक्षरद्वन्द्वं स्यात्किंचिद्भेदकं क्वचित् ।
यमकादावपीत्येषा चिन्तास्माभिरुपेक्षिता ॥ १३२ ॥
तथा ह्यपश्यदद्राक्षीदित्यत्राथ क्रियापदम् ।
अपः पयस्तनूकुर्वंदित्यत्र च पदद्वयम् ॥ १३३ ॥

Colophon.

इति शब्दभेदनिर्देशः समाप्तः ।

Beginning of the second chapter :

Foll 92.

अथोष्ठ्यदन्त्यौष्ठ्यवकारभेदः ।

वृन्दारकव्रजवराटकवन्दिवृन्दा
वन्दारुवैरिविदरी विटपान्विटं च ।
विद्रद्व्रणे वरणवृंहणवोधवेध-
वन्धूकवन्धुवधिराश्च ववन्ध वृद्धान् ॥
वेलावली वहुलवाहुलकान्वलीकं
वोल विलं वलनवालकवालुकाश्च ।
वेहद्वृहद्वहलवाहनवाहुवभ्रु
वस्तं वलिं वनवलाहकवङ्कवीथी ॥

End :

वडिशं ताडिकं ताडं क्रोड नीडं च पाटलम् ।
तल्वं वाणिज्यमधुरं रसनं विश्वमर्गलम् ॥
नपुंसकत्वेऽप्येतच्च मालावत्परिकीर्तितम् ।
पद्यया: परा सुरा शाला सेना च्छाया निशापि च ॥
स्त्रीत्वेऽपि वनवच्चैतत्स्यान्नदीवदथोच्यते ।
आस्थानं नगरं स्थानं स्थलं च पटलं पुरम् ॥
इति लिङ्गरूपभेदः ।
श्रीसाहसाङ्कचरितप्रमुखासु गद्य-
पद्यप्रबन्धरचनासु वितन्वतैव ।
व्युत्पत्तिमुज्ज्वलतमा परमा च शक्ति-
मुल्लासिता जगति येन सरस्वतीयम् ॥
निःशेषवैद्यकमताम्बुधिपारदृश्वा
शब्दागमाम्बुरुहखण्डरविः कवीन्द्रः ।
यत्नान्महेश्वर इमा निरमात्प्रकाम-
मालोच्यता सुकृतिनस्तदसावनर्घा ॥
नामपारायणोणादिनिरुक्तैर्विकल्पितः ।
शब्दैर्वर्णविधिश्रान्तः सदर्भो ह्येष साधुभिः ॥
कर्तुं चेतश्चमत्कारं सता हर्तुं विपर्ययम् ।
संशयं च निराकर्तुमयमस्मत्परिश्रमः ॥
छन्दोऽनुप्रासयमकश्लेषचित्रेषु निर्णयः ।
एवेवास्योपयोगश्च कवितुर्ज्ञातुरेव च ॥

Colophon :

इति श्रीसकलवैद्यराजचक्रमुक्ताशेखरस्य गद्यपद्यविद्यानिधेः श्रीमहेश्वरस्य कृतौ विश्वप्रकाशे शब्दभेदप्रकाशः परिसमाप्तः ।

लिखितं विश्वानन्दजनेनेदम् ।

1012. 9. E. 75.

शब्दभेदप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 6 Foll. $12\frac{3}{4} \times 4$ inches. 10 lines in a page. Devanāgarī script. Old. Injured. Good writing.

Contains the first chapter only.

1013. 9. F. 49.

शब्दभेदप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 4 Foll. $9 \times 7\frac{3}{4}$ inches. 19 lines in a page. Telugu script Old. Good. Good writing.

Contains the first chapter only.

1014. 35. B. 4.

शब्दभेदप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 5 Foll. $11 \times 5\frac{1}{2}$ inches 16 lines in a page Devanāgarī script. Old. Good. Good writing.

Contains the first chapter only with the following colophon.

इति शब्दप्रभेदकः ।

1015. 35 B 149.

शब्दभेदप्रकाशः—महेश्वरकृतः

Paper. 12 Foll. (79 to 90). $10\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{4}$

inches 11 lines in a page Devanagari script Old Good Good writing

Complete in two paricchedas

1016 54 A 42

शब्दभेदप्रकाश—महेश्वरकृत

Paper 11 Foll $8\frac{1}{2} \times 6\frac{1}{2}$ inches 14 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

This is a transcript made from the MS described above in No 1012

Contains the first chapter only

1017 20 K 41

शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिका—सुजनभट्टकृता

Palm leaf 23 Foll $17 \times 1\frac{1}{2}$ inches 7 lines in a page Telugu script Old Injured Good writing

The Folios are numbered 90 to 112

This is a lexicon of Nanartha words or homonyms by Sujanabhatta The work consists of three Kāndas the first dealing with the words having only one gender the second with two genders and the third with all the three genders The author mentions in one of the introductory verses his other work *namely* Nanartha padapeṭikā copy of which is available in the Madras Government Oriental MS Library (Vide D No 1716 Vol III) In the colophon the author states in a bombastic style that he was honoured by all the Pandits and unrivalled in literary debates and the work is an epitome of various lexicons The work has been mentioned in the Sabdārtha kalpataru by Mamidi Venkata dated 1821 (*Vide D No 1767 Vol III of the Madras Government Oriental MSS Library Catalogue*) *The work has a commentary* called Drstantasiddhanjana by Kallola bhatta the grandson of Sujanabhaṭṭa (Vide the number 1019) From the *references found therein it may be* believed that the work under notice must have been written in the 18th century A D In one of the references Sujanabhaṭṭa is mentioned as the pupil of Divakarabhatta

Complete in three Kandas

Beginning

देदीप्यमानौ देव्यास्तु देयास्ता चरणौ शुभम् ।
कञ्जकिञ्जल्कपुञ्जाभमञ्जुमञ्जीररञ्जितौ ॥
सरस्वतीरसे तृप्त साऽह सम्यग्विचार्य च ।
सरस्वतीविलासाय ससृजत्सुमानसम् ॥
सोऽय श्रीसुजनस्तस्या लास्यमभ्यास इष्यते ।
पश्यन्तु लास्यसर्वस्वसारसग्रहणे भर ॥
साऽय करोति सद्ग्रन्थानागोचरासु प्रचेतसाम ।
अज्ञानग्रन्थिभेदार्थं शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाम् ॥
एकलिङ्गैर्द्विलिङ्गैश्च त्रिलिङ्गैश्च करोत्ययम् ।
शब्दै काण्डैस्त्रिभि पूर्णा शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाम ॥
केचिन्नानार्थरत्नाढ्य कचिल्लिङ्गविनिश्चितान् ।
साऽयमारभतऽताऽय शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाम् ॥
यद्यप्युक्ता विचित्रोक्ति सकलानामपि प्रिया ।
तेनैव लीलया चात्रा नानार्थपदपेटिका ॥
तथापि शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिका शब्दवारिधौ ।
मग्नलिङ्गार्थमत्स्यार्थ मज्जता महता मुदे ॥
शङ्कुस्तु शस्त्रे चैव भेदे जलचरान्तरे ।
शूले पत्रशिराजाले सख्याभेदे च कीलके ॥
कीलक पशुबन्धार्थ दारुदि . . . ।

End

तुम्बीभेदे गवाक्षी स्याद्गवाक्षा तु स्त्रिया स्मृता ॥
वातायने गवाक्षोऽस्त्री वानरे पुंसि कथ्यते ।
वैदेही पिप्पली सीता विदेहीयस्त्रिलिङ्गक: ॥

Colophon:

इति श्रीमदनवद्यविद्याहृद्याखण्डपाण्डित्यमण्डितपण्डितमण्डलविकटपटुतरकिरीटपटलतटपटुघटितमरकतमुखमणिगणघटनसंदीप्यमानारुणचरणनखेन शश्वदमन्दानन्दसंदोहकन्दलीकृतहृदयारविन्दसभेन समस्तविपक्षपक्षदक्षप्रशस्तमस्तकविन्यस्तवामपादेन सकलदर्शनाप्रतिद्वन्द्ववादेन सर्वदानन्दितस्वजनेन श्रीसुजनेन विरचिताया निखिलकोशसाररूपविरचितायामखिलरसससान्दिताया शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाया सर्वलिङ्गकाण्डः सपूर्णः ।

सुजनेन कृतः श्रीमत्तृतीयः काण्ड ईदृशः ।
समर्पितः शंकराय भक्तहृत्पद्मभानवे ॥

1018 54. A 38

शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिका—सुजनभट्टकृता

Paper. 54 Foll 8½ × 6½ inches 15 lines in a page Devanāgarī script New. Good Good writing

This is a transcript made from the palm leaf MS described in the last number

Complete in three Kāṇḍas

1019 20 K 41

शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाव्याख्या दृष्टान्तसिद्धाञ्जनम्—कल्लोलभट्टाचार्यकृतम्

Palm leaf 32 Foll 17 × 1½ inches 7 lines in a page. Telugu script Old Injured Good writing

The folios are numbered 113 to 144

This is a commentary on Sujanabhatta's S'abdalingārthacandrikā mentioned in the last number. The commentator *Kallolabhattācārya* was the son of Kesaribhattācārya and grandson and pupil of Sujanabhatta the author of the text The commentary is called Drṣṭāntasiddhāñjana He quotes a good number of authors and works He quotes a verse as to have been taken from a work called Naisadha written by one Srīharsa, a pupil of Sujanabhatta The verse quoted is not tracable in the well known Naisadhīyacarita of S'rīharsa Therefore S'rī harsa quoted by our author must be different from the well known author and most probably he must be the same as the author of the Amarakhandana (No 797) of this volume), who also quotes the same works and authors as quoted in this work.

Complete in three Kāṇḍas

Beginning

श्रीसर्वमङ्गला देवीं श्रितपालनतत्पराम् ।
आश्रये वाक्सहायार्थमस्मा कुलदेवताम् ॥
समस्तविद्यासारज्ञं साधुपण्डितपूजितम् ।
संनम्रशिरसा वन्दे सुजनं मत्पितामहम् ॥
सर्वविद्यासु सारस्य ज्ञात्वा तन्मुखपङ्कजात् ।
तदाज्ञाकल्लोलेनाहं सम्यक्पश्यामि चन्द्रिकाम् ॥
करिष्ये शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकातत्त्वशोधनम् ।
दृष्टान्तसिद्धाञ्जन मद्व्याख्यान विशदार्थकम् ॥
येऽत्राचुर्शान्न विज्ञाताः शब्दार्थाः ततश्चित्स्वद ।
तेषामेव करिष्यामि शोधन विदुषा मुदे ॥

पुराणादिस्दृष्टान्तपूर्वकं रचयाम्यहम् ।
तत्रैव तत्कवेर्ग्रन्थे ग्रन्थनाद्विदुषा पते ॥

अथ भगवान् श्रीमत्सुजनभट्टकवि मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि मङ्गलान्तानि शास्त्राणि प्रथन्ते इति शासनानुसारादिष्टदेवतानमस्कारूपमङ्गलमादौ निबध्नाति—देदीप्यमानाविति । देव्या महाशक्ते पार्वत्या रञ्जितौ प्रकाशितौ सरस्वत्यादिषु नद्यादिकमालोचनीयम् ।

End

तदुक्तं तीर्थयात्रायाम्—वराह नाम तीर्थं तु निर्मितं विश्वकर्मणा । इति । वृक्षे दैत्ये तत्सामान्ये तुम्बीभेदे कम्बूक्ष्यामित्यर्थः । कम्बूक्ष्या तु गवाक्षा च गागवागा च कथ्यते । इति पर्यायार्णवे । श्रीमातृलिङ्गादिवैचित्र्येण चमत्कारकारिणीति यावत् ।

Colophon

इति श्रीमच्छरदिन्दुसुन्दरेन्दुशेखरारविन्दासनमुकुन्दपुरदरादिवृन्दारकवृन्दवन्दितचरणारविन्दामन्दस्यन्दमानमरन्दबिन्दुसन्दोहपरिपूर्णहृदयारविन्देन सकलविद्यानिदानजगदेकपण्डितश्रीमत्सुजनभट्टाचार्यपौत्रेण विद्वत्कल्लोलभट्टाचार्येण विरचितायां शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाव्याख्यायां दृष्टान्तसिद्धाञ्जनाख्यायां तृतीयकाण्डं समाप्तं ।

1020 54 A 38

शब्दलिङ्गार्थचन्द्रिकाव्याख्या दृष्टान्तसिद्धाञ्जनम्—कल्लोलभट्टाचार्यकृतम्

Paper 78 Foll $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{2}$ *inches* 15 lines in a page Devanagari script New Good Good writing

This is a transcript made from the palm leaf MS mentioned in the last number

Complete in three Kandas

1021 30 L 43

शब्दशब्दार्थमञ्जूषा—हवीरमिश्रकृता

Palm leaf 29 Foll $15 \times 1\frac{1}{4}$ inches 6 lines in a page *Telugu script* Old Slightly injured Good writing

This is a lexicon in three chapters written by Hamviramisra The colophons describe the author as a Virasaiva and do not say anything more about the author As the work has been mentioned in the Amarakhandana of Sriharsa and the *Drstantasiddhanjanavyakhya Sarat of* Cakorabhatta it should be a recent work The work deals with the names of Devas Manusyas and Tiryagjantus in three chapters respectively A copy of the work is also available in the Madras Govt Oriental MSS Library and has been described in D No of the Vol III of the Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS of that Library

Complete in three chapters

Beginning

यन्मायामहिमाभासादिदं जगदाभास्यम् ।
तमादिपुरुषं वन्दे सर्वातीतं मनोहरम् ॥
अधुना देवमानुष्यतिर्यक्शब्दार्थजृम्भिताम् ।
रम्यापवर्कप्राप्तत्रितयानिमनोहराम् ॥
नानार्थमविकारां पर्यायपदभासुराम् ।
शब्दशब्दार्थमञ्जूषामपूर्वां रचयाम्यहम् ॥
अनन्तशब्दजन्धिप्रवीणकविमतने ।

विना हंवीरमिश्रोक्तिप्लवं किं तारकं भवेत् ॥
तस्मादनन्तशब्दाब्धिविचित्रार्थपदाण्डजान् ।
प्रतिभाजालभेदेन गृह्णामीहातिलीलया ॥
प्रथमं पुरुषाज्जाता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ।
यक्षरक्षोविभेदेन देवा द्वेधा बभूवतुः (?) ॥
तत्र यक्षा बहुविधा विद्याधरमुखा यथा।
विद्याधरो यक्ष इति प्रथमं द्विविधास्ततः ॥
सिद्धः साध्यः किंनरश्च गन्धर्वो गुह्यकस्तथा ।
अप्सराः पन्नगाद्याश्च बहुभेदा इतीरिताः ॥
तत्र विद्याधरो नाम प्रधानपुरुषः स्मृतः ।
तत्प्रधाना वृन्ददेवा आदित्यप्रमुखा यथा ॥

End :

पारावते परिक्षीणे माणिक्याधारकेऽपि च ।
अनन्तत्वात्पदार्थानां पर्यायाणामसंख्यया ॥
उक्ता एवालमित्यूह्याः शाम्यते शब्दवारिधौ ।

Colophon :

इति श्रीमदनेकाखण्डजगदण्डमण्डलपीठहृदयप्रदेशविशेषाशेषमहिममहानुभावविलाससमानप्रभावविकासकैलासनिलासपरशिवमकलयोगिशरण्यचरणकमलसंस्मरणमात्रसंजातजगदेकनिरङ्कुशनिःसहायसमस्तविद्याविलासनिवासमाननसभासमानकविहंवीरमिश्रविरचितायां शब्दशब्दार्थमञ्जूषायां तिर्यग्जन्तुविचारो नाम सर्व तृतीयापवर्गः समाप्तः ।

1022 30. K. 22.

शब्दशब्दार्थमञ्जूषाव्याख्या टीका— मुरारिमिश्रकृता

Palm leaf. 16 Foll. 13½ × 1½ inches. 6 lines in a page. Telugu script. Old. Injured. Good writing.

This is a commentary on the S'abdas'abdārthamañjūsā of Hamvīramis'ra described in last number. The author Murārimis'ra, was the pupil of Manimis'ra. The commentary is called Dhaukā. The author mentions many authors and works on lexicography and the following few may be mentioned among them : Cakorabhatta, Phālāksa; Gadibhatta, Pulakāksabhatta, *Mahendra, Bādarāyani, Haradatta,* Gobhila, Govardhana. Āgamālaya, Ratnakosa, S'abdaratna, Paryāyapadavāridhi, S'abdacintāmani, Nānārthacintāmani, Dhvanimañjarī and Paryāyacintāmani.

Complete in three chapters.

Beginning:

भजे भगवतीभावभावुकाम्लानभावकम् ।
शृङ्गारपीठकं मौनि दक्षिणामूर्तिमुल्वणम् ॥
अचिन्त्यविभवानन्दकल्लोलायत्तविभ्रमम् ।
मद्गुरुं मणिमिश्राख्यं प्रणमामि जगद्गुरुम् ॥
यः समस्तकलाराशिमन्थनामृतविभ्रमः ।
मुरारिमिश्रनामायं कविराडद्य लीलया ॥
शब्दशब्दार्थमञ्जूषां बन्धितार्थमलन्तिकाम् ।
टीकाभिधानव्याख्यानाद्विशदार्थां करोति ह ॥

अथ कविराडो मङ्गलमाचरति—भज इति । यस्य जगदाभासस्य मायामहिमाभासात् अविद्याप्रज्ञाविशेषप्रतिभानादिदं परिदृश्यमानं जगदवभासाति । एवं च यदनुग्रहादिदं विभातीति निर्गलितार्थः । अत एव सर्वानीतं व्यापकं मनोहरमादिपुरुषं वन्द इति योजना । प्रस्तुतं नवगति-अपुनेति । निबन्धस्यास्य निर्दिनितार्थमञ्जूषावदवयवेन तत्तदर्थादिनिरूपितवर्गोक्तपद्यवदवागुणनिरूपयद्वार इति स्वशक्तिं प्रकटयति अनन्त इति ।

End

विद ज्ञाने । बुद्धियागात् । जितमिन्द्रिय यस्य । जयतीति । रम्य भा कान्ति । हरतीति । वायारभि मुखत्वात् । कन दल्यत इति दल विशरणे । सपति प्रसर्पतीति । विषस्य धर । व्यालति व्याप्नातीति । कुण्टत्वच्छेन इति । फणसाहित्यात् । दर्वी मूति करातीति । दर्वी पात्रान्तरे चित्ते मृतौ मत्स्यान्तोऽपि च इति शाश्वत । जिम कुटिल गच्छतीति वक्रतया वा । पन्ने गत्रौ गच्छताति । महानस मणिखले रात्रौ पन्न इत्यपत इति विश्वमेदिना । बिले शेत इति । अनन्तत्वान्निगदति । अनुक्तत्वादिति । उपरमत इति ।

Colophon

इति श्रीमज्जगदाश्वरमहाप्रभावसभावितसमस्तविद्या विनादप्रवीणप्रणताशषविद्वद्ककविप्रचारसर्वतन्त्रनि स हायसाहिताविहारमुरारिमिश्रविरचिताया शब्दशब्दार्थम ञ्जूषाप्रकाशिकाया टीकाख्याया सर्ग तृतीयापवरक-निरूपणम् ॥

The scribe adds

अक्षयनामसवत्सर आषाढ ब ३ गु जकवाले तिरुवरङ्गय्यगारिखुमारुडु वुचिरामुडुराजु श्रीकाटगिरि वेंकय्यगारिकि शब्दशब्दार्थमञ्जूषाव्याख्यान व्रासेनु ।

The former owner of the MS Vavilola Venkatesvarasastri

1023 30 L 43

शब्दशब्दार्थमञ्जूषाव्याख्या टीका—मुरारिमिश्रकृता

Palm leaf Foll 15 X 1¾ inches 6 lines in a page Telugu script Old Slightly injured Good writing

Complete in three chapters

1024 19 E 4

सरस्वतीविलास'—सरिद्वल्लभमिश्रकृतः

Palm leaf 6 Foll 17 X 1¾ inches 6 lines in a page Telugu script Old Injured Clear writing

The last leaf is broken

This is a lexicon called Sarasvatīvilasa written by Saridvallabha misra It gives different alternative forms of some selected words Its scope is directed not only in giving two alternative forms but also in giving three or four forms of certain words The work is divided into three chapters *namely* Antadikathana Dirghadikathana and Galitagalitadikathana In a stanza found at the end of the work the author describes himself as a descendant of Samkaramisra s family

A MS *in good condition has been* described under No 1776 of the Des Cat of Sanskrit MSS in the Government Oriental MSS Library Madras Vol III

Complete in three Chapters

Beginning

नत्वा लाकेशान मत्वा महता मत सबहुमानम् ।
धृत्वा हृदि गौरीश हृत्वा वरशब्दजालमधुनेशम् ॥
शर्वेशमानसाह्लासमसर्वज्जितमानसम् ।
सरस्वतीविलास सत्कुर्वे सारसमानसम् ॥
केचिदमेदनिबन्धान् केचित्केचिद्वदन्ति निर्ज्ञा ।
अन्तादिभिरयमुच्चैरेकानेकार्थशब्दयास्तुल्यम् ॥
अन्तादिरयमाद्य दीर्घादिविचित्रित तु परमुच्चै ।
तदनन्तरमतिरम्य गलितागलितादिकथनान्तम् ॥
अध्यायत्रयस मग्रस्त्वव पूज्यस्त्वय तनु ।
तथैव कलानाथ पूज्यते विबुधोत्तमै ॥

विरिञ्चिर्विरिञ्चो मरीचिर्मरीचो
बलारिर्बलारो बिडौजो बिडौजाः ।
अगस्तिस्त्वगस्त्यः सृगाली सृगालः
स्वयंभुः स्वयंभूर्जलौको जलौकाः ॥
नगरी नगरं रचना रचनं
जतुका जतुकं युगली युगलम् ।
नलिनी नलिनं खुरली खुरलं
शलली शललं कलशी कलशम् ॥

Colophon of the 1st adhyaya:

इति श्रीमदनवद्यविद्याहृद्याद्भुतचर्यवर्यधुर्येण सकलकलाकलापकलितकलाधरकुलाचार्येण सरिद्वल्लभमिश्रेण विरचिते सकलमनोविलासके सरस्वतीविलासे अन्तादिकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥

Colophon of the 2nd adhyāya:

इति श्रीमदनवद्य + दीर्घादिकथनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ।

End:

पट्टणं पत्तनं चैव पाट्टणं पात्तनं तथा ।
विदूरजं विदुरजं वैदूर्यं च विडूरजम् ॥
इत्थं शंकरमिश्रविश्रुतलसद्वंशार्यवारा (निधौ
श्रीसोदर्यवरेण्यचन्द्रसदृशः) सोऽयं सरिद्वल्लभः ।
चक्रे शक्रगुरूरुशब्दरचनाचक्रक्रमानुक्रमाद्
व्याकर्णाखिलसारभारभरितं ग्रन्थं बुधाना मुदे ॥

Colophon.

इति श्रीमदनवद्यविद्याहृद्याद्भुतचर्यवर्यधुर्येण सकल(कलाकलापकलितकलाधरकुलाचार्येण) सरिद्वल्लभमिश्रेण विरचिते सकलमनोविलासके सरस्वतीविलासे गलितागलितादिकथनं नाम तृतीयोऽध्यायः समाप्तः ।

The scribe adds:

भाद्रपदबहुलद्वितीयाबुधवारम् ।

1025. 19. I. 37.

हारावलिः—पुरुषोत्तमदेवकृता

Palm-leaf. 22 Foll. 12¼ × ¾ inches. 5 *lines in a page. Grantha script. New.* Slightly injured. Clear writing.

This is a lexical work in 270 verses dealing with synonymous and homonymous words by Puruṣottamadeva. The work contains 2 parts. The first part deals with synonymous words and the *second homonymous words. The king* Dhṛtisiṁha is mentioned as the patron of the author. It is said that one Janamejaya was his assistant in writing the work. It is also mentioned that the author consulted Utpalinī, Sabdārnava, Saṃsārāvarta written by Vyādi, Vācaspati and Vikramāditya. The work is said to have been composed in 12 years. The author may fixed in the end of the 12th century A.D. The work has been printed in *Benares and Bombay.*

Complete.

Beginning:

भुजगपतिविमुक्तस्वच्छनिर्मोकवल्ली-
विलसितमनुकुर्वन्यस्य गङ्गाप्रवाहः ।
शिरसि सरसभास्वन्मालतीदामलक्ष्मीं
घटयति हिमगौरः सोऽस्तु वः साध्यसिद्ध्यै ॥
कल्पावसानसमये स्थितये कवीना
देहान्तरं किमपि या सृजति प्रसन्ना ।
यस्याः प्रसादपरमाणुरपि प्रतिष्ठा-
मभ्येति कामपि नमामि सरस्वतीं ताम् ॥
निर्मत्सराः सुकृतिनः खलु ये विविच्य
कर्णे गुणस्य कणमप्यवतंसयन्ति ।

येषां मनो न रमते परदोषवादे
ते केचिदेव विरला भुवि संचरन्ति ॥
मुक्तामयातिमधुरा मसृणावदात-
च्छायाभिरामतरलामजसद्गुणश्रीः ।
साध्वी सतां भजतु कण्ठपदं प्रियेव
हारावली विरचिता पुरुषोत्तमेन ॥
किं नैव सन्ति सुधियामभिधानकोशाः
किंतु प्रसिद्धविषयव्यवहारभाजः ।
गोष्ठीषु वादपरमोहफलासु केषां
हारावली न विदधाति विदग्धमानम् ॥
एकं तमेव गणयन्ति परं विदग्धा
वाचा विदग्धमनि मज्जति यस्य लोकः ।
गोष्ठीषु वः परमशाब्दिकदुर्गमासु
दुर्बोधशब्दगतसंशयमुच्छिनत्ति ॥
आख्याधशब्दतः श्लोकैरर्धैरातलिमात्रतः ।
शब्दाः पादैर्विबोद्धव्याः प्रागनेकार्थतस्ततः ॥
विषमनयनशंकू चन्द्रमौलिर्भगाली
वृषभगतिगणेशौ रेरिहाणो वृषाङ्कः ।
त्रिपुरदहनशूलिस्थाणुखट्वाङ्गिहिण्डि-
प्रियतमशितिकण्ठा भर्गकल्माषकण्ठौ ॥
शतधामा चतुष्पाणिर्वृष्णिगर्भो गदाग्रजः ।
गदी कौस्तुभवक्षाश्च पाञ्चजन्यधरोऽच्युतः ॥

End.

निम्नेऽपि हिङ्गुनिर्यासो मेलानन्दोऽपि वार्दलम् ।
लेखिया कर्णिकापि स्यात्कठिन्यामपि वर्णिका ॥
पटलेऽपि कासमर्दो दिष्टं दैवेऽपि कीर्तितम् ।
दाडिमेऽपि च हिण्डीरं वशो वेणौ कुलेऽपि च ॥
काव्यादीनामनन्तत्वाच्छब्दादीनां विशेषतः ।
क कदा केन किं दृष्टमिति को वेदितुं क्षमः ॥
अतः शब्द क दृष्टोऽयमर्थतश्चापि कीदृशः ।
इति काव्यमतीकं स्यान्मात्सर्यमलिनात्मनाम् ॥
शब्दार्णव उत्पलिनी संसारावर्त इत्यपि ।
कोशा वाचस्पतिव्याडिविक्रमादित्यनिर्मिताः ॥
आदाय सारमेतेषामन्येषां च विशेषतः ।
हारावली निर्मितेऽयं मया द्वादशवत्सरैः ॥
उपास्य सर्वज्ञमनन्तमीशं
भूरवातिथिः श्रीधृतिसिंहवाचाम्
हारावली द्वादशमाससमानै-
र्विनिर्मितेयं पुरुषोत्तमेन ।
नानाकाव्यपुराणनाटककथाकोशेतिहासस्मृति-
ज्योतिःशास्त्रगजाश्वमानवभिषक्कोशान्प्रयत्नादियम् ।
दृष्ट्वान्यानि च शाब्दिकैः सह कृता हारावली यत्नतः
कर्तव्योऽत्र न संशयं सुमनसः शब्दार्थलिङ्गेष्वपि ॥
सुधिया जनमेजयेन यत्ना-
द्धृतिसिंहेन समं निरूपितेयम् ।
विदितो बहुदृश्वभिः कवीन्द्रै
र्भुवि कोशानुमतः श्रमो मदीयः ॥
हित्वा महाशाब्दिकताभिमान
मात्सर्यमन्यत्र मुहुर्निधाय ।
हारावलीं यः प्रकरोति कण्ठे
विदग्धगोष्ठीषु पर स भाति ॥

Colophon

इति श्रीशाब्दिकमहामहोपाध्यायपुरुषोत्तमदेवप्रणीता हारावली पर्यवसिता ॥

1026. 8. I 25

हारावलिः—पुरुषोत्तमदेवकृता

Paper. 16 Foll 8¼ × 6½ inches 14 lines in a page Devanāgarī script. New. Good Good writing.
Incomplete.

4. SUPPLEMENT

1027. 34. K. 23.

महाभाष्यव्याख्या प्रदीपः—कैयटकृतः

Palm-leaf. 21 Foll 15 × 1⅛ inches. 8 lines in a page Grantha script. Old Very much injured. Good writing.

Same work as that described under No 69 of this volume .

Contains a fragment of the first adhyāya, the leaves are in disorder.

1028 23. K. 8

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या प्रौढमनोरमा—भट्टोजिदीक्षितकृता

Palm-leaf 79 Foll. 15½ × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old Slightly injured Good writing.

Wooden boards are added to both sides of the MS

Same work as that described under No 243 of this volume

Contains fragments of the Taddhita and Tinanta portions

1029. 23. K 8

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf 43 Foll 15½ × 1½ inches 7 lines in a page Grantha script Old. Slightly injured. Good writing.

Wooden boards are added to both sides of the MS.

Same work as that described under No 282 of this volume.

Contains fragments of the Taddhita and Tinanta portions.

1030. 34. J. 21.

सिद्धान्तकौमुदीव्याख्या तत्त्वबोधिनी—ज्ञानेन्द्रसरस्वतीकृता

Palm-leaf. 12 Foll 11¾ × 1¼ inches. 11 lines in a page. Grantha script. Old. Slightly injured. Good writing

Contains a small portion of the Uttarārdha.

1031. 23 K 8

तर्कचन्द्रिका—(मौनि) श्रीकृष्णभट्टकृता

Palm-leaf. 72 Foll. 15½ × 1⅓ inches 7 lines in a page. Grantha script. Old Good Good writing.

Wooden boards are added to both sides of the MS.

Same work as that described under No 457 of this volume

Incomplete

1032. 19 N 18

परिभाषेन्दुशेखरव्याख्या चित्प्रभा—ब्रह्मानन्दसरस्वतीकृता

Palm leaf 37 Foll 16 × 1½ inches 8 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

Same work as that described under No 518 of this volume

Begins in the 9th Paribhasa and breaks off in the 26th Paribhasa

1033. 34 K 23

पाणिनीयवादनक्षत्रमाला—अप्पयदीक्षितकृता

Palm leaf 65 Foll 15 × 1⅛ inches 8 lines in a page Grantha script Old Very much injured Good writing

Same work as that described under No 525 of this volume

Contains a fragment the leaves are in disorder

1034. *34 K 27*

व्याकरणक्रोडपत्रम्

Palm leaf 8 Foll 14 × 1¼ inches 9 lines in a page Grantha script Old Injured Good writing

A discussion on the Sūtra आर्धधातुकस्येड् वलादे (7 2 35)

Incomplete

1035 38 G 15

स्फोटसिद्धि —मण्डनमिश्रकृता परमेश्वरकृत व्याख्यासहिता

Paper 370 Foll 8¼ × 6½ inches 14 lines in a page Devanāgari script New Good Good writing

The Sphotasiddhi of Mandanamisra is a well known treatise in verse and prose defending the Doctrine of Sphoṭa of Vaiyakaranas which was unfavourably criticized by Kumarilabhatta in his *Mimāmsaslokavārtika* *The object of the author* in writing the work is to prove that the Doctrine of Sphota should be accepted by the philosophers of Mimamsa school as it is imperative to maintain the verbal *authority or S'abdapramānya The author* of the work is identical with those of the Brahmasiddhi Vidhiviveka Bhavanaviveka and Vibhramaviveka Mandanamisra is believed to have lived in the beginning of the 8th century A D *Vide* for a critical study on Mandana misra the introduction to *the Brahmasiddhi* edited by late MM S Kuppuswami Sastri and published in the Madras Govt Oriental MSS Series No 4, 1937

Paramesvara s Commentary on the *Sphotasiddhi mentioned* above *is called* Gopalika after the name of the Goddess worshipped at Vedaranya in Kunnam kulam Taluk in Cochin State The Commentator Paramesvara is said to have hailed from the family of Payyur Bhattatiris in which family the works of Mandanamisra have been preserved, well expounded and firmly established The author *is said to have been the son of Rsi* and the Commentator on the Tattvabindu of Vācaspatimisra, the Nititattvāvirbhāva of Cidānanda and the Vibhramaviveka of

Mandanamisra. He was a disciple of Bhavadāsa his paternal uncle. He has been fixed towards the beginning of the 15th century A.D. For further particulars about the commentator and his family attention may be drawn to the pages 87 to 92 of the Introduction to the Tattvabindu with commentary edited by Mr. V A. Ramaswami Sastri in the Annamalai University Series No 3, 1936 and the Introduction to the Meghasandesa of Kālidāsa with the commentary Sumanoramanī, published by the University MSS. Library, Trivandrum, 1946. *Vide* also Dr. C. Kunhan Rāja's note on Pūrnasarasvatī published on pages 142 to 148 of the Poona Orientalist Vol. IX. Nos. 3-4; 1944, and his note on the Sumanoramanī published on pages 5 to 7 of the Adyar Library Bulletin, Vol. IX. part I; 1945

Complete.

Beginning:

अभिवन्द्य महादेवं महादेवीं गणेश्वरम् ।
कृतिर्मण्डनमिश्राणां स्फोटसिद्धिर्विविच्यते ॥

प्रकरणमारभमाणोऽविघ्नपरिसमाप्त्यादिसिद्धये गुणसंकीर्तनलक्षणया स्तुत्या कायवाङ्मनःप्रह्वतालक्षणया प्रणत्या च विशिष्टदेवतां पूजयति—

योगदान्तैकदृश्यात्मा यो गदान्तकरो नृणाम् ।
तत्त्वावस्थाणवे तस्मै तत्त्वावस्थाणवे नमः ॥

इति । तस्मै स्थाणवे नमः । कस्मै ? योगदान्तैकदृश्यात्मा यो भवति । योगात् दान्त उपरत एको दृश्यस्यात्मा यः सः । योगः संयोगः परामर्शः । एकः केवलः । दृशिःद्रष्टा पुरुषः । दृशिस्वरूपस्य पुरुषस्य कर्मविषयतामापन्नं दृश्य, तस्यात्मा स्वरूपम् । तदेवं दृश्यात्मन ईश्वरसंयोगादुपरतत्वं वदता संसारदु खहेतुराहित्यं दर्शितम् ।

End:

नन्वेवं स्फोटसिद्धिः पूर्वाचार्यैः कृतैव । सैव च त्वयापि कृता । किमनया प्रयोजनम्? अत आह—

सान्द्राविद्यातिमिरपटलच्छादितान्तर्दृशो ये
दृष्टिं मन्दा वरमुनिमते कुर्वते सावमानम् ।
तेभ्योऽविद्यातिमिरपटलोल्लेखिनी संहितेयं
स्पष्टन्यायैर्घटितसुमतिर्दर्शिता स्फोटसिद्धिः ॥

सान्द्राया घनाया अविद्याया विद्याप्रागभावेन विपर्ययज्ञानेन . . . . . . स्पष्टन्यायैरित्यादिना । पूर्वार्धेन तत्रत्यः पूर्वार्धो विवृत इति प्रतिज्ञातं सर्वमविकलमेव प्रतिष्ठितम् ।

Colophon:

इति स्फोटसिद्धिव्याख्यायां गोपालिकाख्यायां सप्तत्रिंशः श्लोकः समाप्तः ।

तत्त्वबिन्दोः कृता येन व्याख्या तत्त्वविभावना ।
तेनेयं रचिता व्याख्या नाम्ना गोपालिका स्मृता ॥
शब्दानां पालकं ह्येतदस्या मूलं निबन्धनम् ।
एषा व्याख्येयशब्दानामुपादानाच्च पालिका ॥
नन्दगोपसुता देवी वेदारण्यनिवासिनी ।
मात्रा गोपालिका नाम्ना सेवितास्मदपेक्षया ॥
तत्प्रसादादियं व्याख्या मया विरचिता किल ।
इति गोपालिकासंज्ञामस्या व्याचक्षते बुधाः ॥
मण्डनाचार्यकृतयो येऽत्र तिष्ठन्ति कृत्स्नशः ।
तद्रूपेण मयाप्येषा रचिताराध्य देवताम् ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानरूपिणीं विश्वमातरम् ।
अपि पितरमानम्य भवदासमनन्तरम् ॥
गुरूनन्यांश्च रचिता व्याख्येयं क्षम्यतां बुधैः ।

यन्न्यूनमतिरिक्तं च दुरुक्तं चेह किंचन ॥
परमेश्वर एवास्याः कर्ता साक्षान्निरञ्जनः ।
नायं जनस्तु तन्नामा साञ्जनो मन्दचेतनः ॥
यथोक्तं भट्टपादैः —
यदीयशक्त्यनाविष्टं जगत्स्पन्दितुमक्षमम् ।
युक्तिभिस्तमपह्नोतुं कः शक्तः परमेश्वरम् ॥
इति ॥

1036. C.5.1.1; S.S 10.

लिङ्गनिर्णयः

Paper. 15 Foll. $8\frac{1}{4} \times 6\frac{1}{4}$ inches. 14 lines in a page. Devanāgarī script. New. Good. Illegible writing

This is a transcript made from the MS. described under No 412 of this Volume.

The author's name is not known.

Complete.

1037. 26. G. 3.

नानार्थनिघण्टुसंग्रहः

Palm-leaf. 9 Foll $11\frac{1}{8} \times 1\frac{3}{4}$ inches 11 lines in a page. Malayālam script. Old. Slightly injured Good writing.

Wooden boards are added to both sides of the MS.

Similar to the work described under No 821 of this volume.

Beginning.

विभुः सर्वगते पत्यौ चन्द्रे रविकुबेरयोः । या ।
अवदातः सितो गौरो विशदश्वेतपाण्डराः । या ।
छाया त्वनातपे कान्तौ प्रतिबिम्बार्कजाययोः । वि ।
गौरादित्ये बलीवर्दे ऋतुभेदर्षिभेदयोः ॥
स्त्री तु स्याद्दिशि भारत्या भूमौ च सुरभावपि ॥

End.

हालः स्यात् सातवाहनः इत्यमरः ।
तत्तद्वेषा भूमिका स्यात् इति वै ।
उपनायकचरितवर्णनं पताका ।
उक्तं च—
दूरात्मबन्धि यद् वृत्त प्रधानस्योपकारकम् ।
प्रासङ्गिकं च विद्वद्भिः सा पताकेति कथ्यते ॥
प्रधानभूतस्य रामस्य वृत्ते सु.

APPENDIX I

INDEX OF WORKS NOTICED

Note —The Appendices I and II give the titles and names in the order of Sanskrit alphabet while the Appendix III gives them in the order of English alphabet

APPENDIX II

INDEX OF AUTHORS

APPENDIX III

GENERAL INDEX

55

ADDENDA AND CORREGENDA

PAGE	COLUMN	LINE	
6	1	6	Add—" He was the paternal uncle of Vāsudevadīkṣita, 18th century A.D. (Vide page *187, Vol 33 of the Indian* Antiquary)"
14	1	3	Add—" It is understood that the author wrote a commentary on Bhaṭṭoji's Siddhāntakaumudī by the name Pūrṇimā (Vide his Chandovicitivṛtti, page *256*, Vol *I* of the Des. Cat. of Sanskrit MSS. in the Adyar Library.)"
107	2	2 from the bottom	Read व्याख्याया.
109	2	14	Read Tarkadīpikā
136	1	2 from the *bottom*	Read दीक्षित.
164	2	4 from the bottom	Read नैव च नैव च.
202	2	20	Add नागेशकृता.
219	1	17	Read Vol. VI.
258	2	24	Read भाष्यम् .
273	2	25	Read No 14.
294	1	2	Read षड्भाषा.
314	1	2 from the bottom	Read पुरोहितकृता.